

רשב"א - מסכת שבת

• פרק יציאות השבת • פרק במה מדליקין • פרק כירה • פרק במה טומנין • פרק במה
בהמה • פרק במה אשה • פרק כלל גדול • פרק המוציא יין • פרק אמר רבי עקיבא • פרק
המצניע • פרק הזורק • פרק הבונה • פרק האורג • פרק שמנה שרצים • פרק ואלו
קשרים • פרק כל כתבי • פרק כל הכלים • פרק מפנין • פרק רבי אליעזר דמילה • פרק
תולין • פרק נוטל • פרק חבית • פרק שואל • פרק מי שהחשיך

פרק יציאות השבת

ב. ב. ג. ג. ד. ד. ה. ה. ו. ו. ז. ז. ח. ח. ט. ט. י.
א. יא. יב. יב. יג. יג. יד. יד. טו. טו. יז. יז. יח. יח. יט.
יט. יט. כ. כ. כ:

פרק במה מדליקין

כ. כא. כא. כב. כב. כג. כג. כד. כד. כה. כה. כו. כו. כז.
כז. כז. כח. כח. כט. כט. ל. ל. לד. לד. לה. לה. לו. לו.

פרק כירה

לו. לז. לז. לח. לח. לט. לט. מ. מ. מא. מא. מב. מב.
מג. מג. מד. מד. מה. מה. מו. מו. מז. מז.

פרק במה טומנין

מח. מח. מט. מט. נ. נ. נא. נא.

פרק במה בהמה

נב. נב. נג. נג. נד.

פרק במה אשה

נז. נז. נח. נח. נו. נו. ס. ס. סא. סא. סב. סב. סג. סג. סד. סד.
סה. סה. סו. סו. סז.

פרק כלל גדול

סז : סח : סט : סט : עג : עה :

פרק המוציא יין

עט.

פרק אמר רבי עקיבא

פג : פד : פה : פו : פז : פח.

פרק המצניע

צ : צא : צב : צב : צג : צג : צד : צד : צה : צה : צו.

פרק הזורק

צו : צז : צז : צח : צח : צט : צט : ק : ק : קא : קא : קב.

פרק הבונה

קב : קג : קג : קד : קד : קה :

פרק האורג

קה : קו : קו : קז.

פרק שמנה שרצים

קז : קח : קח : קט : קט : קי : קיא.

פרק ואלו קשרים

קיא : קיב : קיב : קיג : קיג : קיד :

פרק כל כתבי

קטו : קטו : קטז : קטז : קיו : קיו : קיז : קיז : קכ : קכ : קכא : קכא : קכב :

פרק כל הכלים

קכב : קכג : קכג : קכד : קכד : קכה : קכה : קכו : קכו :

פרק מפנין

קכו קכז קכח קכח קכט קכט:

פרק רבי אליעזר דמילה

קל קל קלא קלא קלב קלב קלג קלג קלד קלה ק
לה קלו קלו קלוז:

פרק תולין

קלז קלח קלח קלט קמ קמ קמא קמא:

פרק נוטל

קמא קמב קמב קמג:

פרק חבית

קמד קמה קמו קמו קמז קמז:

פרק שואל

קמח קמח קמט קמט קנ קנ קנא קנא:

פרק מי שהחשיך

קנג קנג קנד קנה קנה קנו קנו קנוז:

השבת

יציאות

פרק

דף ב - א

מתני': יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים וכו'. פירש רש"י ז"ל: שתיים לחיוב לאותן העומדים בפנים דהיינו הוצאה והכנסה דבעל הבית, דתנא להכנסה נמי הוצאה קרי לה, שהן ארבע עם הכנסה והוצאה דבעל הבית לפטור, וכן לעני. והדר קא מפרש שתיים דחוץ דסליק מינייהו. והוא הנכון. ואחרים פירשו שתיים שהן ארבע בפנים דהיינו הכנסות שנעשות בפנים והן הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית. ואינו מחוור דכשבא לפרש לא הוה ליה לערב הכנסות והוצאות יחד.

ואיכא למידק אמתניתין מאי טעמא פלגינהו רבנן בתרתי דהוצאה והכנסה דעני היינו דבעל הבית, ומאי שנא הא מהא, וכדאמרינן בשבועות (יד, ב) גבי ידיעות הטומאה שתיים שהן ארבע, והא שם טומאה אחת היא. ותירצו בתוס', משום דקרא נמי פלגינהו בתרתי קראי ואיצטריך תרי קראי בהוצאה, דהא בפרק הזורק (לקמן צו, ב) מייתנין לה מוּיְפְּלָא הָעָם מְהֵבִיא (שמות לו, ו) ובפרק קמא דעירובין (יז, ב) משמע דנפקא לן נמי הוצאה מַאֲל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ (שם טז, כט) ודרשינן ביה אל יוציא, דאמרינן התם לוקין על ערובי תחומין דאורייתא, ופריך והא לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין הוא, פירוש משום דדרשינן מיניה אל יוציא. ואע"ג דמשני התם מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב ואל יצא קרינן, לאו למימרא דלא נדרש מיניה כלל אל יוציא, אלא לומר דעיקר קרא כי אתא לתחומין הוא דאתא מדכתיב אל יצא וקרינן ליה אל יצא, אבל לעולם לדרוש מיניה נמי אל יוציא. ותדע לך דהא לרבנן דלית להו ערובי תחומין דאורייתא אל יצא למאי אתא.

וכי תימא קרא נמי למאי פלגינהו. אפשר לומר משום דהיא מלאכה גרועה שאילו פנה מזוית לזוית משא גדול פטור והוציא קצת [ברמב"ן: כגרוגרת] מרשות לרשות חייב, מה שאין כן בשאר כל המלאכות שאינן אסורות אלא מצד עצמן באיזה רשות שתעשה. והיינו נמי דלא גמרינן לה ממשכן כדגמרינן כולהו שאר מלאכות, ותדע לך נמי דהא בפרק הזורק (לקמן צו, ב) אמרינן הוצאה מנין שנאמר (שם לו, ו) וַיִּפְּלָא הָעָם מְהֵבִיא, ואקשינן ודילמא בחול וקאמר להן משה לא תיתו דשלימא לה מלאכה, ואיצטריך לשנויי דגמר העברה מיום הכפורים, אלמא אף על גב דהוי במשכן אפילו הכי איצטריך קרא לפורטה מה שלא הוצרך בשאר מלאכות, והלכך הוצאה חדוש הוא ואין לך בו אלא חדושו ואי לאו דגלי רחמנא בתרווייהו לא ילפינן חדא מחברתה. ואם תאמר אם כן לחשוב להו בתרתי והוי להו ארבעים מלאכות. יש לומר דמכל מקום מלאכה אחת היא ושם אחד יש לה ונחשבת היא כאחד, אלא שהוצרך הכתוב

לגלות בהן שזו וזו אחת הן. ואם תאמר אזהרה שמענו עונש מנין. יש לומר כיון דגלי רחמנא דמלאכות נינהו הרי הן בכלל כל העושה בו מלאכה יומת.

(והר"מ) [ור"ת] ז"ל היה אומר שאין שני מקראות להוצאה דעני ועשיר, וכן יש שפירשו כדבריו, שאילו כן בתרתי חשבינן להו והו להו מי מלאכות שלמות. ומכל מקום לא תקשי לן מתניתין דפלגינהו בתרתי דלא דמי לההיא דשבועות (יד, ב) דאמרינן שם טומאה אחת היא, דהתם ודאי אחת היא לפי שאין אתה צריך להודיעו אלא שהוא טמא וכל שהוא טמא אסור ליגע במקדש וקדשיו, אבל הכא דהוצאות משתנות זו מזו, דהוצאת העני חשובה שמושך לעצמו אינה דומה להוצאת בעל הבית שמוציא ממנו, לפיכך מנאום חכמים בשתים. ור"ת ז"ל הביא ראיה לדבריו מדגרסינן בירושלמי בפירקין (ה"א): אמר רבי יוסי עני ועשיר אחד הם ומנו אותם חכמים שנים, ומשמע דהכי פירושו: אחד הם דהוצאת שניהם ממקרא אחד נפקא ואפילו הכי מנו אותן במתניתין בשנים לפי שהן הוצאות משתנות. ואם תאמר לדבריהם אל יצא איש ממקומו למאי אתא לרבנן דאמרי שאין תחומין דאורייתא, תירץ הרמב"ן ז"ל דדילמא לאזהרת יוצא [ברמב"ן: יוצאין] המן הוא דאתא.

דף ב - ב

[גמרא:] וכי תימא מהן לחיוב ומהן לפטור. כלומר: והכי קתני, אבות מלאכות שתיים לחיוב, שהן ארבע עם היציאות של פטור. דאף על גב דלא קתני אפילו תולדות של חיוב אפילו הכי איירי בהוצאות של פטור, משום דכיון דאיירי בהוצאות של חיוב איירי נמי בהוצאות של פטור הואיל ויש בהן איסור של דבריהם.

והא יציאות קתני. איכא למידק למאי דסבירא ליה דהכנסות לא קרינן להו יציאות, היכי ניחא מתניתין דהכא ושמונה יציאות היכי משכח להו. וי"ל דאין הכי נמי דקשיא ליה מתניתין אלא איידי דאיירי במשנה דשבועות פריך עלה. ורבנן יצחק ברי אשר ז"ל תירץ (בתוד"ה והא) דאמתניתין דשבועות (ב, א) דתני [יציאות] כולהו לחיובא בהא הוא דקא

קשיא ליה, אבל מתניתין דהכא משכחת לה שנים בלחוד לחיובא דהיינו הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית שיש בהן עקירה והנחה, ואינך כולהו לפטורא בין פטור ומותר ופטור אבל אסור. ולדבריו היינו דאמר רבינא מתניתין נמי דייקא דקתני יציאות וקא מפרש הכנסות לאלתר, כלומר: פשט העני את ידו לפניו ונתן לתוך ידו של בעל הבית, דאלמא מפשטא דמתניתין דקתני שתיים שהן ארבע לא מצו למידק מידי כדאמרן.

אמר רב אשי תנא להכנסה נמי הוצאה קרי לה, ממאי מדתנן המוציא מרשות לרשות חייב. פירוש: מדקתני (לקמן עג, א) מרשות לרשות ולא קתני מרשות היחיד לרשות הרבים, וכדאיתא בהדיא בפרק קמא דשבועות (ה, ב) דפרכינן עלה ואימא דקא אפיק מרשות היחיד לרשות הרבים, ומשני אם כן ליתני המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים מאי מרשות לרשות דאפילו מרשות הרבים לרשות היחיד. והאי דקאמר מי לא עסקינן, מדיוקא דלישנא קא דייק לה.

ואיכא למידק דאם איתא דאף מוציא מרשות הרבים לרשות היחיד קאמר, אמאי תני לה במתניתין, והא לא תני התם אלא אבות אבל תולדות לא תני התם כלל, והכנסה תולדה דהוצאה הוא כדאמרינן הכא אבות מאי ניהו יציאות, ובפרק הזורק (לקמן צו, ב) נמי אמרינן הוצאה אב הכנסה תולדה. ותירץ ר"ת ז"ל (בתוס' שבועות ה, ב) לפי שהוצאה מלאכה גרועה היא והוה אמינא שאין לה תולדה לפיכך הוצרך לכוללה עמה.

והרמב"ן ז"ל (בסוגייתנו) כתב דרב פפא לית ליה דהכנסה תולדה, אלא הכנסה כיציאה גמורה ושניהם אב אחד ומלאכה אחת, ולפיכך מני לה התם ולא מני לה אלא בחדא. ואם תאמר הכנסה דמיקריא אב מנא ליה. יש לומר דנפקא ליה מההיא דאמרינן בפרק במה טומנין (לקמן מט, ב) דתניא התם הם העלו הקרשים מקרקע לעגלה ואתם אל תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד.

ואי קשיא לך אם כן למאי איצטרכינן למילף הוצאה מויכלא העם בפרק הזורק (שם), תיפוק ליה ממשכן כדקתני התם הם הורידו אתם אל תוציאו. יש לומר דלא איצטריך ויכלא אלא לגלויי דהכנסה והוצאה שבמשכן מכלל המלאכות הן וגמרינן לה ממשכן. ואי קשיא לך הא דאמרינן התם בפרק הזורק (שם) ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי ליה אב ואמאי קרי לה תולדה הך דהואי במשכן חשיבא [קרי ליה אב] הך דלא הואי במשכן לא חשיבא וכו', דאלמא הכנסה לא

הואי במשכן. איכא למימר דאשאר אבות מלאכות ותולדותיהן קאמר ולר"א קאמר אבל הכנסה איתא במשכן, ודאמרינן התם מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה היא, ההוא לישנא דלא כרב פפא. ומיהו מיהא הות במשכן כדאמרינן בפרק במה טומנין (שם) ואפילו הכי קרי לה תולדה כדאמרינן, כדקרי שובט ומדקדק תולדות כדאיתא בפרק כלל גדול, ואף על גב דהוי במשכן לא חשיבנא להו באפי נפשייהו כדאמרינן התם שובט בכלל מיסך מדקדק הוי בכלל אורג.

ואם תאמר ומאי אולמא דהוצאה מהכנסה דקרי לה אב ולהכנסה קרי תולדה כיון דתרווייהו הוי במשכן. יש לומר משום דויכלא העם מהביא טפי משמע הוצאה, ומיהו לרב פפא כיון דתרווייהו הוי במשכן ולא חשיבא חדא מחברתה שנאן שתיהן בכלל המוציא מרשות לרשות דמלאכה אחת לגמרי הן. ורבא דקא מתרץ רשויות קתני סבר דהכנסות תולדות ולא נשנו בכלל אבות מלאכות, זו היא שיטתו של רבנו ז"ל.

ולפי מה שכתבו בתוספות (לעיל ב, א) אפשר דההיא דפרק הזורק כוותיה דרב פפא נמי איתא, שהם ז"ל כתבו (שם) דהכנסה דהתם היינו הכנסה דבעל הבית דליתא במשכן, דאילו הכנסה דעני למה לן למילפא התם מסברא דמה לי אפוקי מה לי עיולי בלאו הכי נמי תיתי לן מדהוות במשכן וכדאמרינן בפרק במה טומנין (לקמן מט, ב), אלא ודאי לא נפקא לן מסברא דמה לי אפוקי מה לי עיולי אלא הכנסה דבעל הבית, דהם העלו קרשים מקרקע לעגלה היינו הכנסה דעני העומד בחוץ.

הא דאמר רבא: **רשויות קתני**. פירש רש"י ז"ל (ד"ה פשט) דלרבא הכי קתני בין במתניתין דהכא בין במתניתין דהתם, רשויות שבת שתיים רשות הרבים ורשות היחיד, ועל ידיהן יש לנו ד' איסורין בפנים וכנגדן בחוץ. והקשו בתוס' (ד"ה רשויות) דאם כן הוי ליה למיתני שתיים שהן ארבע בפנים וארבע בחוץ, שתיים שתיים למה לי. ועוד הקשה הרמב"ן ז"ל (בסוגייתינו) דאם כן לא הוי דומיא דמראות נגעים דהתם השנים מכלל הארבעה. ופירש רבנו יצחק בר' אשר (בתוס' שם) רשויות שבת יש בהם שתיים איסורים שהם ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ. ולמאי דקאמר רבא הוה יציאות כמו תוצאות כדכתיב (במדבר לד, ה) וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו הַיָּמָה.

וכתב בספר המאור (בסוגייתינו) ודוקיא דרבינא דדייק ממתניתין דקא מפרש הכנסות לאלתר לא איתחזי ליה לרבא, משום דהכין סידורא דמתניתין וכו' כמו שכתוב שם. ולי נראה דמעיקרא כי קא סלקא דעתין

דיציאות ממש קתני הוה דייק מינה רבינא מדקא מפרש הכנסה לאלתר,
אבל השתא דמפרש רבא דלאו הוצאות קאמר אלא רשויות ליכא למידק
מינה

דף ג - א

הא דאמרינן : **בבא [דרישא] דפטור ומותר לא קשיא לי** (לפנינו איתא :
לא קתני). קשיא לרבותינו הצרפתים ז"ל (תוס' ד"ה בבא) והא איכא
משום ולפני עור לא תתן מכשול. וכי תימא כיון דבלא הושטה יכול הוא
להניח בקרקע לית ביה משום ולפני עור כדאיתא בפרק קמא דע"ז (ו, ב)
דאוקימנא ההיא דלא יושיט כוס יין לנזיר דקאי בתרי עברי נהרא, מכל
מקום איסורא דרבנן איכא שהוא חייב להפרישו מאיסור. ואוקמוה
בעכו"ם. וזה דוחק גדול. ועוד דהעני חייב קאמר ובגוי מי איכא למימר
הכי.

ומסתברא דפטור ומותר דקאמרינן הכא היינו שאין בו משום נדנוד
עבירה מחמת הוצאת עצמו והכנסת עצמו, דאילו בכולהו פטורי דסיפא
איכא נדנוד עבירה משום דנגמרה המלאכה על ידו וכאילו הוא עושה
המלאכה. תדע דאיצטריך קרא לאשמועינן שהוא פטור מבעשותה או
מנפש אחת (ויקרא ד, כז), וא"נ בעקירות דאיכא נדנוד עבירה כיון שעקר
מרה"ר והכניס לפניו דאיכא למיחש שמא יניח או שעקר ונתן לתוך ידו
של חברו דאיכא למיחש שמא יגמור כיון שהתחיל, אבל פטורי דבבא
דרישא דלית להו שום נדנוד עבירה מצד עצמן לא חשיב במתניתין, משום
דלא איירי התם אלא באיסורין הבאין להן משום הוצאות והכנסות של
עצמן. כך נראה לי.

אמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת וכו'. לא
אמר אלא היכא דאמרו פטור מחמת שאינה מלאכה גמורה דומיא
דמתני' דהכא, אבל פטורי אחריני איכא במסכת שבת שהוא פטור
ומותר, דתנן בפרק במה מדליקין (לקמן כט, ב) בשביל החולה שישן פטור
ואוקימנא (שם ל, א) בחולה שיש בו סכנה, ופטור ומותר הוא והזריז הרי
זה משובח (יומא פד, ב). והקשו בתוס' (ד"ה בר) דהא איכא דתניא לקמן

בפרק במה אשה יוצאה (סב, א) רבי אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון, וזה הוא ודאי פטור ומותר הוא כדתניא אידך (שם) יוצאת אשה בכובלת לכתחילה. והם תירצו דהא דנקט התם פטור משום דאדרבי מאיר קאי דאמר (שם) חייבת חטאת ואמר ליה איהו פטור והתם פטור מקרבן קאמר, אלא דבאידך ברייתא גלי לן דמותר לכתחילה. ויש מפרשים (כ"כ הרמב"ן) דשמא ר' אליעזר לא התיר בו לכתחילה אלא בצלוחית של פלייטון (צ"ל בכובלת. חי' המיוחסים לר"ן ע"ש), מדשבקה לבר זוגה בברייתא ולא תני אלא בצלוחית, והלכך תני התם פטור משום כובלת דפטור אבל אסור. ואיכא מאן דמפרש (בתוד"ה בר) דלא אמר שמואל אלא בפטור דתניא במתניתין בלבד.

הא דאמר שמואל דצד נחש ומפיס מורסא פטור ומותר. כתב ר"ת ז"ל (בתוס' ד"ה הצד): לאו אליבא דנפשיה קאמר, דהא אוקימנא לה בפרק שמונה שרצים (לקמן קז, ב) כרבי שמעון דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה, ואיהו במלאכה שאין צריכה לגופה כר' יהודה סבירא ליה דאמר חייב עליה כדאיתא בפרק כירה (לקמן מב, א) ובזבחים בשלהי פרק כל התדיר (צא, א). אלא הכא אליבא דמאן דאמר פטור קאמר, ואנן קיימא לן כרבי שמעון דפטור.

פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קא חשיב. פירש רש"י (ד"ה פטורי): דהיינו עקירות דאפשר דאתי בהו לידי חיוב חטאת אבל הנחות דהיינו פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה ופשט העני ידו ריקם ונתן בעל הבית בתוכה והוציא לחוץ והניח, וכנגדן בבעל הבית, אי אפשר דאתי בה[ו] לידי חיוב חטאת, הלכך לא חשיב להו. וא"ת עקירות דעני ששתיהן נעשות בחוץ אמאי חשיב להו בתרתי, וכן נמי של בעל הבית. ויש לומר כיון שהן משתנות זו מזו שהאחד עקר והכניס ידו מליאה והשני עקר ולא הכניס כלל אלא שהטעין ידו של חבירו ברשות שהוא עומד בה חשיב להו בתרתי.

ויש מפרשים [ברמב"ן בשם 'אחרים פירשו'] איפכא, שהנחות קא חשיב משום שעל ידה נגמרה מלאכה והיא עיקר המלאכה שע"י הנחה אתי בהו בעלמא לידי חיוב חטאת, אבל עקירות לאו מידי קא עביד זה. וזה נראה עיקר. והיינו חידושיה דאשמעינן שהוא פטור אף על גב דאיתעביד מלאכה, ועלה הוא דאתמהינן והא אתעבידא מלאכה ואיצטרכינן למיתלי בטעמא, משום דכתיב (ויקרא ד, כז) בעשותה או נפש אחת

דשנים שעשאוה פטורין. ורבנו חננאל (בגליון) פירש כפירוש של רש"י ז"ל.

והנכון מה שפירש הרב בעל המאור ז"ל (בסוגייתינו) דלא קא חשיב אלא הכנסות והוצאות שמרשות לרשות, כגון פשט בעל הבית ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שפשט ידו ריקה ונתן העני לתוכה והכניסה בפנים, וכן פשט העני ידו מלאה בפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציאה העני בחוץ.

הכי גרסינן: **איתמר נמי א"ר חייא בר גמזא נזרקה מפי חבורה ואמרו יחיד שעשאה חייב שנים שעשאוה פטורין.** ולא גרסינן ואמרו בעשותה יחיד שעשאה כו', דאם איתא למאי איצטריך לאתווי מימרא סייעתא לברייתא. אלא הכי קאמר לא תימא מתניתין רבי דוקא היא דדריש בעשותה למיעוטא אבל רבנן פליגי עליה משום דאיכא דלא דריש ליה למיעוטא, אבל נזרקה מפי חבורה כולהו רבנן מודו בה ולא משום בעשותה אלא מנפש או מאחת, כדנפקא לן בפרק המצניע (לקמן צג, א) זה עוקר וזה מניח מנפש או מאחת.

הכי גריס ר"ח ז"ל (בגליון, בשינוי): **ידו לא ניח גופו ניח ידו בתר גופו גרירא. ולא בעי' עקירה גופו הוי עקירה.** ורש"י ז"ל (ד"ה גופו) כתב דלא גרסינן ידו בתר גופו גרירא דיתירתא היא, אלא הכי גרס: ידו לא ניח גופו ניח. פירוש: ידו לא ניח על גבי קרקע גופו ניח על גבי קרקע והלכך הוי עקירה. ואם תאמר אם כן נתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה אמאי חייב, והא בעינן עקירה והנחה על גבי מקום נח. יש לומר דלא אמרו ידו לא ניחא אלא כשהיא עומדת ברשות אחרת על גבי קרקע והטעינו חברו בידו והוציא שיהא חייב, דלעולם אין לה הנחה בפני עצמה אלא ברשות שהגוף עומד שם שהיא מונחת אגב גופו, אלא לפי שהיא אין דרכה להיות מונחת על גבי קרקע קאמר [ד]הגוף הוא שעומד על גבי קרקע ולעולם היד נגררת אחריו למאן דאמר בפרק המצניע (לקמן צב, א) דאגד יד שמיה אגד, וכיון דאגדו בידו הוא אף על פי שהניח ידו בקרקע אין זו הנחה, וכדאמרינן לקמן (ה, ב) גבי היה קורא על האסקופה שאף על פי שנח על גבי קרקע לא חשבינן ליה כמונח משום דאגדו בידו הוא. ולענין יד נמי הוא הדין והוא הטעם למ"ד התם אגד יד שמיה אגד, אלא מיהו לרבא דאמר התם בפרק המצניע דאגד יד לא שמיה אגד חייב כל שהיא סמוכה לקרקע פחות משלשה כדאיתא התם, אבל ברשות שהגוף שם ידו מונחת היא לכולי עלמא והנותן לתוכה או שנטל מתוכה חייב,

וכן אם הטעינו חבירו אפילו בידו ויצא הוא והניח ברשות הרבים חייב כאילו הטעינו על כתפו, והיינו דכתב הוא ז"ל דידו בתר גופו גרירא יתירתא הוא, דהיינו ידו לא נייח כלומר, משום דבתר גופו גרירא.

ויש ספרים דגרסי: אי נמי ידו בתר גופו גרירא היא. ומסתברא דאפילו לאותן ספרים לאו תרי טעמי נינהו אלא דא ודא לחד טעמא סלקן, אלא דהוי חד טעמא בתרתי לישני, כלומר: ואיכא מאן דאמר לה בהאי לישנא, וכענין שאמרו לקמן (ה, ב) אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן מר אמר לה בהאי לישנא ומר אמר לה בהאי לישנא. ומדברי רבותינו בעלי התוס' ז"ל (ד"ה מאי טעמא) נראה דשני ענינין הן, וכן פירש רבנו הרב ז"ל, ואיכא בינייהו כגון שהטעינו חברו בידו והוציא ידו לחוץ וזרק, למאן דאמר ידו לא נייח לא מחייב דהא לא עקר, ולמאן דאמר ידו בתר גופו גרירא הויא עקירה. ואינו מחוור בעיני, דאם כן למאן דאמר ידו לא נייח תקשי ליה מתניתין דקתני פשט העני ידו לפניו ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב, ואמאי הא בעינא עקירה והנחה על גבי מקום מונח והא ליכא, דכיון דידו לא חשיבא כמונחת אפילו ברשות שהגוף עומד שם מה לי לענין לתת לתוכה וליטול ממנה מה לי אם הוציאה לחוץ וזרק, אי כמונחת היא כאן וכאן ליחייב אי לאו כמונחת היא כאן וכאן ליפטר, אלא ודאי נראה כדפרישית דלישני בעלמא נינהו.

דף ג - ב

היה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום והוציאן לחוץ משחשיכה חייב. הוא הדין להטעין עצמו משחשיכה לפנות מזוית לזוית ועמד לפוש ונמלך להוציאן, אלא דאי נקט הכי הוה אמינא דלא עקירת גופו הויא עקירה ולא הנחת גופו הויא הנחה ואינו חייב אלא אעקירה ראשונה, קא משמע לן בהיה טעון מבעוד יום ועמד לפוש משחשיכה דעקירת גופו הויא עקירה והנחת גופו הויא הנחה.

הכי גריס רש"י ז"ל (ד"ה כרה"ר): **אמר אביי ידו של אדם אינה לא כרשות היחיד וכו' כרשות היחיד לא דמיא מיזו דבעל הבית כרשות הרבים לא דמיא מיזו של עני.** ופי' דאינה כרשות שהגוף עומד שם לבטל

רשות שהיא פשוטה שם, בין שהיא פשוטה לרשות הרבים והוא ברשות היחיד בין שהיא פשוטה לרשות היחיד והוא עומד ברשות הרבים, כרשות הרבים לא דמיא מידו דעני שפשוטה לרשות היחיד ואפילו הכי נטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה פטור, ואי חשבת ליה כרשות הרבים שהגוף עומד שם היה חייב, וכן לפשט בעל הבית את ידו לחוץ. ואינו מחוור. חדא, דפשיטא שאין היד הפשוטה לרשות היחיד חולקת רשות לעצמה שתעשה רשות הרבים. ועוד, שהבעיא דאיבעיא ליה אם תעשה כרמלית אינה מענין הפשיטות, דידו אינה נגררת אחר הגוף לחייב הנותן בתוכה והנוטל ממנה אבל לענין חזרתה אצלו אינה כמוחלקת ממנו, ואין הבעיא אלא אם היא כמוחלקת ממנו להחזירה אצלו.

ורבנו חננאל ז"ל (בגליון) גרס איפכא: **כרשות הרבים לא דמיא מידו דבעל הבית כרשות היחיד לא דמיא מידו דעני**. כלומר: פשיטא לי דידו בתר גופו גרירא כדאמרינן, בין הפשוטה לרשות הרבים בין הפשוטה לרשות היחיד ולעולם אינה בטלה לגבי הרשות שפשוטה שם, אלא הא קא מיבעיא לי אם הוציאה מלאה פירות אם היא כרשות לעצמה ותהא ככרמלית או נגררת לעולם בתר גופה ומותר להחזירה אצלו.

וקשיא לי לפשוט ממתניתין, דקתני פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה בעל הבית פטור, ופטור אבל אסור קאמר דפטורי דאית בהו מעשה נינהו כדאמרינן לעיל, אלמא ידו של בעל הבית שפשוטה לרשות הרבים ככרמלית היא ואסור להכניסה אצלו. וליתא דהתם משום דאתעבידא מלאכה היא דזה עוקר וזה מניח ולא משום שתעשה כרמלית. ותדע לך דהא פשט העני את ידו לפניו בודאי אינה נעשית כרמלית ברשות היחיד, דרשות היחיד עולה עד לרקיע ואפילו הכי אסור, אבל הכא שהוציאה מלאה פירות ואפילו מבעוד יום קא מיבעיא ליה אם נעשית כרמלית ברשות הרבים. ודוקא להחזירה אצלו הא לטלטל ברשות הרבים מותר, כדתנן בפרק בתרא דעירובין (צח, ב) עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד.

מי קנסוה רבנן לאהדורי לגביה או לא. כתוב בתוס' דלא גרסינן קנסוה, דהא בסמוך דמוקמינן דלאו ככרמלית דמיא, אפילו הכי אמרינן דאם הוציאה משחשיכה קנסוה להחזירה. אלא הכי גריס מי אסרו להחזירה, דאף על גב דשרי לטלטולי ברשות הרבים כדתנן התם, מכל מקום עבדוה

ככרמלית לענין רשות שאינה היא שם שדומין יותר שתי רשויות, ונפקא [מינה] דאם הוציאה בשוגג מבעוד יום אסור.

כאן למטה מעשרה כאן למעלה מעשרה. איכא למידק למעלה מעשרה אפילו לכתחילה נמי יהא מותר להוציאה ולהחזירה, דמקום פטור הוא. ויש מי שתירץ (תוס' ורמב"ן כאן), דלאו בשהוציאה למעלה מעשרה קאמר, אלא שמותר להחזירה למעלה מעשרה, כלומר: הוציאה למטה מעשרה מותר להגביה למעלה מעשרה ולהחזיר משם לפני, משום דלמעלה מעשרה מקום פטור הוא ומותר להוציא מכרמלית למקום פטור וממקום פטור לרשות היחיד. ואף על גב דאמרינן לקמן (ו, א) גבי אסקופה ובלבד שלא יטול מבעל הבית ויתן לעני, ואמרינן נמי לקמן (ח, ב) ובלבד שלא יחליפו וכן נמי בעירובין (ט, א), הני מילי ברשויות דאורייתא אבל ברשויות דרבנן מותר להחליף. ויש מי שפירש (רמב"ן, ומובא בריטב"א) דבכרמלית של יד הקילו לפי שאינה כרמלית גמורה.

ואינו מחוור בעיני מדאקשינן בסמוך משחשיכה דאי שדי להו אתי בהו לידי תקלת חיוב חטאת לא ליקנסיה, ואם איתא דאפשר לאהדורה בכי האי גוונא מהדר ולא אתי לידי חיוב חטאת, ודוחק הוא להעמידה באויר שאי אפשר להגביה. ועוד דאם איתא הוו מילי דרבנן כחוכא לא ליהדר מלמטה מעשרה אלא מגביה ליה לידיה לעיל ומהדרה.

ולי נראה דאפילו להוציא למעלה מעשרה אסור לכתחילה, דחיישינן דילמא שדי להו, וכדאמרינן בסמוך אידי ואידי למטה מעשרה ולא ככרמלית דמיא ולא קשיא כאן מבעוד יום כאן משחשיכה, דאלמא דאף על גב דלאו ככרמלית דמיא אפילו הכי קנסוה כשהוציאה משחשיכה או משום דשדי להו או משום דילמא אתי לאפוקי לכתחילה מרשות היחיד לרשות הרבים, והכא נמי למעלה מעשרה אף על גב דלא קנסוה ליה מ"מ אסור לעשות כן משום דילמא משתלי ושדי, וכל דאי שרית למעלה מעשרה אתי לאפוקי למטה מעשרה ולא גזירה לגזירה היא דאי לא הא לא קיימא הא. ורבנו הרב כתב דלכתחילה אסור משום דדמיא למוציא למעלה מעשרה דאסור, כדאמרינן בפרק הזורק (לקמן צז, א) א"ר (אלעאי) [אלעזר] המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב.

הא דאמרינן: אדרבא איפכא מסתברא מבעוד יום דאי שדי ליה לא אתי לידי חיוב חטאת ליקנסיה, משחשיכה דאי שדי ליה אתי לידי חיוב חטאת לא ליקנסיה וכו'. איכא למידק היכי דמי אי בשוגג ולא אידכר למאן אסרו ולמאן התירו להחזירה, ואי בשוגג ואידכר חטאת מי מיחייב

וכדאקשינן [בסמוך] (ד, א) אדרב ביבי. ותו מאי קא מדמי ליה לדרב ביבי, דהא אסיקנא בדרב ביבי דלאו שוגג קאמר ומשום חיוב חטאת אלא במזיד. ואי אפשר לומר דהכא לישנא דמעיקרא נקט ומיניה אתה שומע למזיד דמסקנא, דשאני מזיד דהכא משום דמזהר זהיר ביה כי היכי דלא ליתי לידי חיוב סקילה מה שאין כן בדרב ביבי דממילא קא אתי, וכדמוכח בסמוך דאמרינן איבעית אימא לא תפשוט ולא קשיא כאן בשוגג כאן במזיד, כלומר: וממזיד דהכא לא תפשוט דרב ביבי דהכא שאני דמזהר זהיר ביה וכדפירש רש"י ז"ל. ותדע לך דהא במסקנא אמרינן דבמזיד דהכא קנסוה רבנן, ובעיא דרב ביבי איפשיטא דהתירו. ויש לומר דהכא ודאי בשוגג ואידכר, וחיוב חטאת דקאמר לאו חיוב ממש שיביא עליו קרבן חטאת קאמר אלא חלול שבת שיש בו חיוב קאמר.

ורב ביבי בהכי נמי מתוקמא למסקנא, כלומר: בין במזיד גמור בין בשוגג ואידכר כדהכא, דלאו חיוב סקילה ממש קאמר, דהא אי אפשר דאפילו במזיד גמור מעיקרו כיון דעכשיו הוא בא לרדות ואינו נמנע אלא מחמת שסבור שהוא אסור לעשות כן אם כן סופו אינו אלא שוגג ואינו חייב סקילה, אלא קודם שיבא לידי איסור סקילה קאמר, כלומר: קודם שיתחלל שבת שהוא באיסור סקילה על ידו. והא דאקשינן בדרב ביבי אילימא בשוגג ואידכר מי מחייב, ודאי הוה מצי לתרוצי הכין, [אלא דתירץ איסור סקילה משום] דההוא לישנא כולל הכל ולא חיוב חטאת (שאני) [שאינו כולל], אבל הכא לא דק בלישנא למימר דאי שדי ליה אתי לידי איסור סקילה משום דלישנא דמעיקרא דרב ביבי נקט.

ואם תאמר מכל מקום אכתי היכי אתי למיפשט דרב ביבי מיהא דשאני שוגג ואידכר, דהכא משום דמזהר זהיר ביה כדאמרינן בסמוך בלישנא דלא תפשוט כאן בשוגג כאן במזיד. איכא למימר ההיא דבסמוך במזיד גמור דאי שדי להו אתי לידי חיוב סקילה מזהר זהיר ביה, אבל בשוגג מעיקרו אף על גב דאידכר כיון דאינו מתחייב סקילה ואפילו כרת נמי לא מחייב לא זהיר ביה כיון דאית ליה טרחא יתירתא למינקט ידו הכין כוליה יומא. ואם תאמר מכל מקום אכתי לא דמיא לדרב ביבי, דהכא אפשר דאפילו בשוגג גמור ולא אידכר דלא שדי ליה, אבל בדרב ביבי דודאי אתי לידי כך ממילא לא ליקנסוה. איכא למימר דהכי קאמר מדקנסוה הכא שמע מינה דליכא למיחש כלל שמא יבא לידי איסור שבת ואפילו באיסורא דאתי ודאי ממילא, דאם איתא דחיישינן הכא לא ליקנסוה כיון דאפילו החזירה ליכא איסור כלל ואפילו דרבנן, אלא מדלא חיישינן הכא וקנסוה ביה ודאי בבעיא דרב ביבי דאיכא איסור

מלאכה מדבריהם שנאסר במנין לא התירו ולא חיישינן לאיסור הבא לו ממילא.

ובתוספות (ד"ה בשוגג) נראה שהם סבורים לומר דאפילו ממזיד גמור דהכא איכא למיפשט מזיד דרב ביבי, דהכא נמי אי אפשר לעכב שם ידו כל היום מלאה. והא דאמרינן בלישנא דאיבעית אימא לא תפשוט כאן בשוגג כאן במזיד. יש לומר דהכי קאמר לעולם מתניתא תרווייהו איכא לאוקמינהו בין בשוגג בין במזיד, ואפילו הכי לא תפשוט [ד]דילמא תרווייהו מבעוד יום. ואי בשוגג מוקמת להו מדתניא מותר להחזירה ליכא למיפשט בדרב ביבי דהתירו דהתם מבעוד יום ולא קנסוה אבל בדרב ביבי דמשחשיכה קנסוה, ומאי דך דאסר ליכא למיפשט לחומרא, דשאני התם דלא אתי לידי איסור סקילה, אבל בדרב ביבי דאתי לידי איסור חששו, ואי במזיד מוקמת להו נמי ליכא למיפשט מידי מהאי טעמא דאמרן. והיינו דלא פשטיה לה נמי משנויא דקאמר דאף על גב דשנינן כאן למעלה מעשרה כאן למטה מעשרה ליכא למיפשט מינה דלא התירו דדילמא התם מבעוד יום.

כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת. ואף על גב דאסור להחזירה קאמר, להחזירה לרשות היחיד קאמר. ולחצר אחרת דקאמר בששתיהן מאדם אחד, אי נמי בשעירבו.

דף ד - א

הא דאמרינן: **כדבעא מיניה רבא מרב נחמן.** לפום מאי דפרישנא (לעיל) דמתניתא מבעוד יום לא דמי לגמרי לבעיא דרבא, דהכא בשהוציאה משחשיכה ואיכא למיקנס בה טפי דלא להדרה לחצר אחרת שלא תעשה מחשבתו, והכי קאמר, [דכשם] דמשחשיכה מפליג רב נחמן בין אותה חצר לחצר אחרת, דילמא מבעוד יום איכא לאיפלוגי נמי.

מדשנינן בקנסו שוגג אטו מזיד קמיפלגי, והדר אמרינן איבעית אימא דכולי עלמא לא קנסינן שוגג אטו מזיד, אלמא להאי שנויא נמי בשוגג מוקמינן לה, ובשוגג הוא דשרינן ליה לאהדורה לאותה חצר אבל במזיד

אפילו לאותה חצר אסור דקנסינן ליה, כדאמרינן לא קנסינן שוגג אטו מזיד אלמא במזיד קנסינן. ומדקנסינן ליה במזיד ולא שרינן ליה כדשרינן להדביק פת בתנור למסקנא, אלמא הא דידו כשהוציאה מבעוד יום דלא אתי לידי איסור שבת דאורייתא והלכך לא חיישינן לדילמא שדי ליה.

והלכך פסקא דהאי שמעתא, הוציא ידו מלאה מבעוד יום בשוגג אסור להחזירה לחצר אחרת אבל לאותה חצר שרי, ואם הוציאה במזיד אפילו לאותה חצר אסור. ואם הוציא משחשיכה בין בשוגג בין במזיד לאותה חצר שרי דחיישינן דילמא שדי להו כדחיישינן בדרב ביבי, אבל לחצר אחרת לעולם אסור. אבל הרמב"ם ז"ל (פיי"ג מהלכות שבת ה"כ) פסק דבמזיד אסור אפילו לאותה חצר.

אילימא בשוגג ולא אידכר למאן התירו. איכא למידק לוקמה דחזו אינשי ואמרי ליה רדה. ואיכא למימר דכיון דהשתא הוה סבירא לן דמשום חיוב חטאת ממש קא מיבעיא ליה, בכי הא נמי ליכא חיוב חטאת, דכי מודעי ליה ליכא חיוב חטאת דהיינו שוגג ואידכר. ואינו מחוור בעיני דמכל מקום אי לא מודעי ליה אתי לידי חיוב חטאת, ואנן כדי שלא יבא לידי חיוב חטאת קאמרינן. ונראה בעיני דהתירו לו לא משמע אלא בבא לישאל.

הא דאמרינן: **וכי אומרים לו לאדם עמוד וחטוא כדי שיזכה חבירך.** קשיא ליה לר"ת ז"ל (תוד"ה וכי) והא אמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין לב, ב) ניחא ליה לחבר דלעביד איסורא קלילא ולא ליעביד עם הארץ איסורא רבה. ופריק שאני התם שעל ידו הוא נעשה, שאומר לו מלא לך כלכלה זו תאנים מתאנתי. ואם תאמר תפשוט מהתם הא דרב ביבי דהתירו, דהא התירו לו לחבר דלעביד איסורא זוטא כי היכי דלא ליעביד עם הארץ על ידיה איסורא רבה, וכל שכן דהתירו לו כי היכי דלא ליעביד איהו ממש איסורא רבה. יש לומר דשאני התם דלא נעשה האיסור עדיין ויכול הוא לתקן על ידי איסור קל, אבל הכא שכבר נעשה האיסור אלא שעתיד ליגמר ממילא דילמא לא התירו.

וא"ת אכתי אשכתן שאומרים לו לאדם עמוד וחטוא כדי שיזכה חבירך, מדתנן בגיטין פרק השולח (מא, ב) מי שחציו עבד וחציו בן חורין שכופין את רבו ועושה אותו בן חורין כדי שיקיים מצות פריה ורביה, ואף על גב דאמר רב יהודה (ברכות מז, ב) המשחרר את עבדו עובר בעשה שנאמר (ויקרא כה, מו) **בָּהֶם תִּעְבְּדוּ.** יש לומר דמצות פריה ורביה שהיא מצוה רבה שעל ידה מתקיים העולם שאני, וכדמשנינן התם גבי רבי אליעזר

שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה משום דמצוה דרבים שאני שהיא [מצוה] גדולה. ולי נראה דשאני התם כיון דחציו בן חורין לית ביה משום בהם תעבודו משום צד חירות שבו. וההיא אמתא (גיטין לח, א) דהווי עבדי בה אינשי איסורא, משום שהרבים היו נכשלין בה התירו לו לשחררה וכפוהו.

הא דאמרינן: **והא בעיא עקירה והנחה על גבי מקום ארבעה וליכא.** איכא למימר דמסברא בעלמא קאמר, לפי שאין דרכן של בני אדם להניח כליהם אלא במקום רחב שיכול להשתמר בו שלא יפול, אבל מקראי לית לן. ושמא נאמר דמפלוגתא דר"מ ורבנן דפליגי בזרק ונח בחור כל שהוא בפרק הזורק (לקמן ק, א) יליף לה, דאפילו ר"מ לא מחייב התם אלא משום דכל שיכול לחוק כחקוק דמי, אלמא הנחה על גבי מקום ארבעה בעיא לכולי עלמא, והיינו דקא מקשה הכא להדיא. ואפשר דתנאי גמרא אגמרי לה. ובתוס' אמרו דאפשר דדייקי לה מדכתיב (שמות טז, כט) **וַיֵּצֵא אֱלֹהִים מִמֶּקְמוֹ, וַדְרִשִׁינָן מִינָהּ אֵל יוֹצֵא בְעִירוֹבִין (יז, ב),** ומשמע נמי ממקומו ממקום החפץ, ואינו ראוי ליקרות מקום פחות מארבעה.

למימרא דפשיטא ליה לרבה דבקלוטה כמי שהונחה דמי ובתוך עשרה פליגי והא מיבעיא בעי ליה לרבה וכו'. איכא למידק ממאי, דילמא אכתי לא איפשיטא ליה, אלא דבין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא מתניתין לא נפקא מדר"ע דלכולהו לישני אית ליה קלוטה כמי שהונחה דמיא. איכא מ"ד דאי מספקא ליה לרבה, הוה ליה למימר דודאי למעלה מעשרה פליגי אבל למטה מעשרה דברי הכל קלוטה כמי שהונחה דמיא, כי היכי דתיקום מתניתין לכולי עלמא, מדקאמר רבי עקיבא היא אלמא ליכא לאוקומה לעולם כרבנן. ובתוס' תירצו דלרבה הוא הדין דאיסתפקא ליה מעיקרא אי אמרינן לכולי עלמא קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא, ובשתי דיוטות זו כנגד זו כולי עלמא לא פליגי בין למטה מעשרה בין למעלה מעשרה דאינו חייב, דמשום קלוטה לא מחייב, ומשום דילפינן זורק ממושיט ליכא, דמושיט גופיה בכי הא פטור, אלא הכא בדיוטא אחת קמיפלגי בין למעלה מעשרה בין למטה מעשרה, דר"ע יליף זורק ממושיט ורבנן סברי לא ילפינן, דמאי שנא הא דלא מספקא, אלא ודאי ספוקי מספקא ליה, אלא דלא חש להאריך כולי האי, דמתוך הני בעיי איכא למשמע דאיכא לספוקי בפלוגתייהו כל מאי דאפשר לספוקי בה, וכיון שכן מנא ליה לרבה דר"ע היא, אלא משום דפשיטא ליה

דף ד - ב

הא דאמרינן: **לכולי עלמא לא ילפינן זורק ממושיט**. הקשו בתוספות: נהי דלא ילפינן זורק ממושיט, ממעביר מיהא ליליף, דחייב מעביר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים אפילו למעלה מעשרה, כדאמרינן בפרק הזורק (לקמן צז, א) בעי רב חסדא למטה מעשרה פליגי וכו', ופשטה ניהליה רב המנונא מרשות היחיד לרשות היחיד ועובר ברשות הרבים עצמה רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרים, מדקאמר ברשות הרבים עצמה מכלל דבלמטה מעשרה פליגי, ובמאי אילימא במעביר למטה מעשרה מחייב למעלה מעשרה לא מחייב והאמר ר' אלעזר המוציא משוי למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת כו' אלמא במעביר כהאי גוונא חייב, וזורק ודאי ממוציא ילפינן ליה כדאמרינן בריש פרק הזורק (לקמן צו, ב) מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא הוצאה גופא היכא כתיבא, דהא דאמרינן התם כל ד' אמות ברשות הרבים גמרא גמירי להו, היינו בין בזורק בין במעביר ברשות הרבים עצמה, אבל זורק מרשות היחיד לרשות הרבים ילפינן ממוציא, והכי נמי הוה לן למילף זורק מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים ממעביר דמאי שנא. ותירצו דלא ילפינן ממוציא אלא זורק מרשות היחיד לרשות הרבים, דזריקה זו היתה במשכן, אבל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים לא היתה במשכן ולא ילפינן לה ממוציא, ואין לנו לחייב בתולדה דהוצאה אלא אותן שהיו במשכן. ואף על גב דבסמוך בעינן למימר דלר' עקיבא ילפינן זורק ממושיט אף על גב דלא הוה במשכן. איכא למימר דהוה סלקא דעתך דלרבי עקיבא טפי דמי זורק למושיט ממאי דדמי שאר תולדות להוצאה.

אבל למטה מעשרה דברי הכל חייב מאי טעמא דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא. קשיא אם כן זורק ד' אמות ברשות הרבים היכי משכחת לה. ויש מי שתירץ (תוס' ישנים כאן) דלא אמר רבי עקיבא אלא לחייב אבל לפטור לא קאמר. ואינו מחוור בעיני, דהא לענין גיטין אמרו כן נמי בפרק הזורק (גיטין עט, א), והתם מאי חיוב איכא ומאי פטור איכא. ויש מי שפירש דלא אמרו אלא בקלוטה ברשות אחרת אבל ברשות אחת לא

אמרינן. ואיכא למימר דזורק ומעביר ארבע אמות ברשות הרבים הלכתא גמירי לה, כדאיתא בפרק הזורק (לקמן צו, ב).

הא דפרכינן גבי הא דר' עקיבא : **ודילמא הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעינן**. פירש רש"י ז"ל: מדלא קאמר ר"ע מחייב שתיים. ואינו מחוור בעיני, חדא, דמחייב כללא הוא ואיכא למימר מחייב שתיים קאמר, וכדאמרינן בסמוך גבי הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע רבי מחייב אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתיים. ועוד, דאף לכשתמצא לומר דלא מחייב אלא אחת, דילמא לא משום עקירה אלא משום דלא מחייב אתולדה במקום אב, וכדאמרינן בפרק הזורק (לקמן צו, ב) דלא מחייב אתולדה במקום אב. ועוד קשיא לי, דאי מדיוקא דלישניה קא דייק לא הוה ליה למימר בלשון דילמא. אלא סברא בעלמא קאמר, דדילמא בגמר מעשה כל דהו סגי ליה אבל בתחילת מעשה עקירה חשובה בעיא.

זרק ונח על גבי זיז כל שהוא חייב. קשיא לן מאי קא מתרץ, דהא אכתי תקשי לן דילמא הנחה הוא דלא בעינן הא עקירה בעינן. ויש מי שתירץ (בתוד"ה כד) דדוקא על דברי ר"ע דלא בעי הנחה כלל איכא למיפרך הכין דאין נראה לומר גבי עקירה כן, אבל לרבי דבעי הנחה על גבי משהו הוה סבירא ליה לרב יוסף דאף בעקירה כן. ומיהו אי לאו דאיכא לאקשווי עליה עדיפא מיניה הוה מקשה ליה הכין כדפרכינן לקמן (ה, א) על ר' זירא דאמר הא מני אחרים היא.

הא דאמרינן : **התם כדבעינן למימר לקמן כדאביי דאמר אביי הכא באילן העומד ברשות היחיד ונופו נוטה לרשות הרבים וכו'**. פירש רש"י ז"ל בשזרק מתחילת ד' לסוף ד', דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו והוי כמונח ברה"ר על מקום ארבעה, דעיקר מחשב הנוף כשם שיש בעיקרו ארבעה כך אנו חושבין שיש בנופו ארבעה, דהכל הולך אחר העיקר. ואינו מחוור, דאם כן מאי דוחקיה דאביי דאוקומה בשתי רשויות העיקר ברשות היחיד ונופו ברשות הרבים, לימא באילן העומד ברשות הרבים רבי סבר שדי נופו בתר עיקרו ורבנן סברי לא אמרינן, אלא דעל כרחין לא מצי לאוקומה בכי הא, דאי נופו למטה משלשה בכי הא לא פטרי רבנן דכארעא סמיכתא היא בין איכא ארבעה בין ליכא ארבעה, ואי למעלה משלשה מקום פטור הוא ולא הוה מחייב רבי, והלכך בנופו נוטה לרשות הרבים נמי אי אפשר דמחייב רבי משום טעמא דחשבינן כאילו יש בנופו

ארבעה ומשום זורק מתחילת ארבע לסוף ארבע כדפירש רש"י ז"ל מהאי טעמא דאמרן.

ובתוס' (ד"ה באילן) פירשוה משום זורק מרשות הרבים לרשות היחיד, דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו והוי ליה כזורק מרשות הרבים לרשות היחיד, וכיון דשדיא נופו בתר עיקרו להחשיבו כרשות שהוא עומד שדיא ליה נמי בתר עיקרו להחשיבו כארבעה כעיקרו. ובודאי טעמיה דאביי לאו משום דשדיא ליה בתר עיקרו למהוי כארבעה על ארבעה קאמר אלא למהוי כרשות היחיד שהעיקר עומד בו, דהא אביי לתרוצה אליבא דרב חסדא דאמר דברשות היחיד בהנחה כל דהו סגי כדאיתא לקמן (ז, ב) קא אתי, והלכך אפילו אין בנופו ולא בעיקרו ארבעה חייב לרבי דאמר שדי נופו בתר עיקר, כלומר: למהוי כרשות שהעיקר עומד בו, אלא שהוצרך לפרש כן בכאן משום דמשמע להו דסוגיין דהכא אזלא דבעינן הנחה על גבי מקום ארבעה אפילו ברשות היחיד.

והביאו ראיה מדפריך לקמן (ה, א) והא ידו קתני תני טרסקל שבידו ובתור הכי פריך התינת טרסקל ברשות היחיד, דאלמא אף ברשות היחיד מהדרינן לה לאשכוחי מקום ארבעה, אלא דלא מייתי הא דאביי אלא לומר כשם שאמר אביי דשדיא נופו בתר מקום עיקרו, דאלמא מקום עיקרו הוא העיקר וכאילו נח בעיקרו, אף אנו נאמר שהוא כמונח בעיקרו שיש בו ארבעה.

ובודאי לכאורה כולה שמעתין הכין מוכחא, ויש לי ללמד מדאמרינן אלא הא רבי דתניא זרק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע רבי מחייב ואמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתים, ואם איתא מאי קא מייתי מינה ראיה דשאני התם דעברה דרך רשות היחיד דסגי לן בזה בעקירה והנחה כל שהוא. ועוד, למה לן לאתויי הא דרב יהודה אמר שמואל ההיא ברשות היחיד וברשות היחיד לא מיפלגי בין עקירה והנחה. ועוד, מאי קא מייתי ראיה מדתניא זרק ונח על גבי זיז כל שהוא דההוא על כרחין בזיז העומד ברשות היחיד היא והתם איכא למימר דבכל שהוא סגי. ועוד, דאמרינן תינת רשות היחיד מקורה רשות הרבים מקורה מי מחייב. ועוד, דאמרינן לקמן (ה, א) גבי הכניס ידו לחצר חברו וקיבל מי גשמים והא בעיא עקירה מעל גבי מקום ארבעה וליכא, אלמא אף ברשות היחיד בעינן עקירה והנחה על גבי מקום ארבעה.

אלא דקשיא לי דאם איתא דלא מייתי הכא הא דאביי אלא לומר דשדיא נופו בתר עיקרו כדאביי ולא כדאביי לגמרי, אם כן לא הוה ליה למימר סתמא כדאביי כדבעינן למימר קמן דאדרבה היפך דאביי היא, דאילו לאביי לא שדיא נופו בתר עיקרו לאחשוביה לנוף כארבעה דאם כן קשיא ליה לרב חסדא דלא בעי הנחה על גבי ארבעה ברשות היחיד והכא בעינן, אלא הוה ליה לפרושי בהדיא כאביי ולא כאביי, או לימא התם משום דשדיא נופו בתר עיקרו ולא לידכריה לאביי כלל. ועוד, דאם כן תקשי לן דהכא משמע דבעינן עקירה והנחה על גבי מקום ארבעה אפילו ברשות היחיד, ולקמן משמע דלכולי עלמא ברשות היחיד בכל דהו סגי לן כרב חסדא וקיימא לן כוותיה.

ומשום הכי נראה לי דהכא נמי לא קשיא ליה אלא מפשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה, אבל מידו של בעל הבית לא קשיא ליה דברשות היחיד [בהנחה] כל דהו סגי.

והא דאמרינן: אילימא הא רבי דתניא זרק ונח על גבי זיז כל שהוא חייב דילמא התם כדאביי, הכי קאמר אילימא הא רבי זרק ונח, ההיא על כרחך ברשות היחיד הוא וטעמא כדאביי [ו]ברשות היחיד לא מיבעיא לי. ואם תאמר אם כן למה ליה לאורוכי כולי האי ולמימר התם כדאביי, לימא ליה התם ברשות היחיד וברשות היחיד לא קא אמינא ותו לא. לא היא, דאילו אמר הכי אכתי תקשי לן מאי טעמייהו דרבנן דפטרי, משום הכי איצטריך להא כדאביי לתרוצי דרבי ורבנן ולומר דרבי מחייב היינו משום דשדי נופו בתר עיקרו וכאילו נח ברשות היחיד ולהכי סגי ליה בכל שהוא, ורבנן דפטרי משום דלא שדי נופו בתר עיקרו והוה ליה כזורק מתחילת ארבע לסוף ארבע (וזרק) ונח למעלה משלשה דפטור דמקום פטור הוא.

והא דאמרינן: אלא הא רבי דתניא זרק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע, היינו משום דקלוטה גריעא טובא מהנחה על גבי משהו. ותדע לך דבקלוטה קיימא לן דלאו כמי שהונחה דמיא ואפילו הכי קיימא לן דברשות היחיד בהנחה כל דהו סגי, ומשום הכי קא מייתי ראייה מקלוטה דרשות היחיד להנחה כל דהו דרשות הרבים, לומר דאי אמרת בשלמא דברשות הרבים בהנחה כל דהו סגי היינו דברשות היחיד סגי לן בקלוטה משום דאלים כחו של רשות היחיד למהוי קלוטה דידיה כהנחת כל דהו דרשות הרבים, אלא אי אמרת דברשות הרבים הנחת

ארבעה בעינן מי עדיף רשות היחיד כולי האי דנחשוב ביה קלוטה
כמונחת.

והא דאמרינן: תינח רשות היחיד מקורה תינח טרסקל ברשות היחיד,
לאו למימרא דניבעי הנחה על גבי מקום ארבעה ברשות היחיד אלא
רבותא בעלמא היא, כלומר: תינח רשות היחיד דאפילו תמצא לומר
דהנחה על גבי ארבעה בעינן משכחת לה, ומשום דקתני ברישא דמתניתין
פשט העני את ידו קא מדכר הכא רשות היחיד, ומיהו לא איצטרכינן
לתרוצי ולא לאדכורי כלל אלא רשות הרבים בלבד דהיינו פשט בעל הבית
את ידו לחוץ.

והא דאמרינן: גבי הכניס ידו לחצר חברו (ולקט) [וקלט] מי גשמים והא
בעינן עקירה מעל גבי מקום ארבעה לאו דוקא מקום ארבעה, אלא הכי
קאמר והא בעינן עקירה מעל גבי מקום וליכא. ותדע לך דהתם לאו
משום שיעור מקום אתי אלא משום דבעינן מקום לאפוקי קולט.

ומיהו אכתי קשיא לי מהא דתנן בעירובין פרק המוצא תפילין (צח, ב) לא
יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין ברשות הרבים וכו' וכן לא ירוק,
ואמרינן עלה בגמרא (שם צט, א) אמר רב יוסף השתין ורק חייב חטאת,
ואקשינן והא בעינן עקירה מעל גבי מקום ארבעה, והא הכא דעומד
ברשות היחיד ואפילו הכי בעינן עקירה מעל גבי מקום ארבעה. ויש לומר
דאסיפא דמתניתין קאי דקתני ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד
ועלה קא מקשה והא בעינן עקירה מעל גבי מקום ארבעה. אי נמי יש
לומר דהנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא, ולעולם לכולי עלמא
ברשות היחיד בהנחה כל דהו סגי כרב חסדא וכאביי דמתרץ ברייתא
דרבי ורבנן אליבא דידיה. וכן פסקו רב אלפסי (לקמן ז, ב) ורבנו חננאל
ז"ל (בגליון, וע"ש).

והא דתניא בפרק הזורק (לקמן ק, א): זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה
בחור כל שהוא ר' מאיר מחייב, כלומר: משום דחוקקין להשלים וחכמים
פוטרינן, דאלמא אי לאו דחוקקין להשלים אפילו ר' מאיר מודה דרשות
היחיד בעי מקום ארבעה, נראה לי דטעמא דהתם לאו משום דבעינן
הנחה ברשות היחיד על גבי ארבעה, אלא דאינו רשות היחיד אלא אם כן
יש בחור ארבעה על ארבעה דחורי רשות הרבים הוא, אבל לר' מאיר
דאמר חוקקין הרי זה כמונח על גבי מקום ארבעה. כך נראה לי.

ואמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתיים. איכא דקשיא ליה והא אגן אהא דאמר רב יוסף רבי היא אתינן לפרושי, ורב יוסף הא אמר בפרק הזורק (לקמן צו, ב) דלא מחייב רבי אלא אחת דלא מחייב אתולדה במקום אב. ויש לומר דרב יוסף לא אמר אלא רבי היא סתם, וכיון דדחינן לה מהא דרבי דזיז, קא מהדר תלמודא לאוקמוה כאידך דרבי אליבא דרב ושמואל כי היכי דלא תקשי ליה ודילמא הנחה הוא דלא בעינן הא עקירה בעינן.

ואמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתיים. פירוש: וסבירא ליה להאי מתרץ השתא דהאי דנקטה רבי בזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע לאו דוקא, אלא הוא הדין זורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע.

דף ה - א

הא דאמרינן: **אלא טרסקל ברשות הרבים רשות היחיד היא לימא דלא כרבי יוסי ברבי יהודה.** הקשו בתוס' (ד"ה כאן) מאי קשיא ליה מדרבי יוסי ברבי יהודה, והא מתניתין על כרחין בלמטה מעשרה מיירי, דאי למעלה מעשרה מקום פטור הוא, ודרבי יוסי ברבי יהודה פשיטא דלמעלה מעשרה היא, דאי למטה מעשרה לא הוי רשות היחיד, ומתניתין היא בפרק הזורק (לקמן צט, א) דתנן חולית הבור והסלע בזמן שהן גבוהין עשרה ורחבן ארבעה הנוטל מהם והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור, ותניא לקמן (ו, א) גדר שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה זו היא רשות היחיד גמורה. והעלوه בגמגום.

ואיכא מרבוותא דכתבו דמתניתין אפילו למעלה מעשרה היא, ואף על גב דלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא, כיון דקיימא לן (לקמן צב, א) המוציא משוי למעלה מעשרה חייב וכן (לקמן ח, ב) המעביר ברשות הרבים למעלה מעשרה חייב, הכי נמי אף על פי שידו של עני למעלה מעשרה הנותן לתוכו כאילו נותן ברשות הרבים. וסייעו להא משמעתין דהכא דאקשינן טרסקל ברשות הרבים רשות היחיד היא.

ואינו נראה בעיני מכמה טעמים. חדא, דהמוציא למעלה או המעביר למעלה מעשרה דחייב על כרחין דוקא באדם אחד שעמד לפוש דעקירת גופו והנחת גופו כעקירת חפץ והנחת חפץ דמי ומשום דגמרינן לה ממשא בני קהת (לקמן צב, א), אבל אם הניחה במקום (אחד) [אחר] דוקא כשהניחה למטה משלשה או שטחה בכותל למטה מי בדבילה שמינה וכיוצא בה כדאמרינן לקמן (ז, ב), אבל אם העבירה למעלה מעשרה והניחה למעלה מעשרה פטור. ועוד, דאם איתא דכי אקשינן הכא טרסקל ברשות הרבים רשות היחיד היא משום דמשמע ליה דידו דעני למעלה מעשרה היא, קשיא טובא והא עומד קתני, כלומר: כדרכו כדאקשינן בסמוך, ולא שיהא שוחה ולא ידיו פרושות לשמים, ואי משום דמתניתין סתמא קתני דמשמע דבכל ענין היא ואפילו בלמעלה מעשרה, מאי קא משני ליה אפילו תימא רבי יוסי ברבי יהודה התם למעלה מעשרה הכא למטה מעשרה, מכל מקום מתניתין סתמא תנן ואפילו בלמעלה מעשרה ולמעלה מעשרה רשות היחיד היא. ועוד, דגרסינן בירושלמי (פ"א, ה"א) העני חייב, אמר רב יהודה בשם שמואל והוא שתהיה ידו של עני בתוך עשרה לקרקע.

ומסתברא לי דקושיא מעיקרא ליתא, והא דקא מקשינן טרסקל ברשות הרבים רשות היחיד היא לאו למימרא דמשמע לן מתניתין בלמעלה מעשרה, אלא הכי קאמר: מדמוקמת מתניתין בשקבלה העני בטרסקל שבידו ואפילו הכי בעל הבית חייב, אלמא סבירא ליה לתנא דטרסקל לא פליג רשות לנפשיה כעמוד או תל גבוה למעלה מגי דברשות הרבים חולקין רשות לעצמן להיות כרמלית או מקום פטור, דקא סבר תנא דכלים אין חולקין רשות לעצמן, אם כן פליג אדרבי יוסי ברבי יהודה דאילו לרבי יוסי ברבי יהודה אפילו רשות היחיד הוי שהוא רשות גמור דאורייתא בזמן שהוא ברשות הרבים למעלה מעשרה וכל שכן שיחלקו רשות לעצמן ברשות דרבנן להיותן כרמלית למטה מעשרה ונתן בעל הבית לתוכו פטור. ומשני כי אמר רבי יוסי ברבי יהודה הני מילי למעלה מעשרה דאין שם רשות שיבטל הכלי לגמרי דרשות הרבים אינו עולה למעלה מעשרה, אבל הכא למטה מעשרה, כלומר: ולמטה מעשרה דהוי רשות הרבים אין כלי חולק רשות לעצמו להיותו ככרמלית אלא בטל הוא לגבי הרשות, ומעתה לא תקשי לך למטה מעשרה נמי ליהוי כרמלית דהיינו קושיין והיינו דפרקינן דלמטה מעשרה בטיל הוא לגבי הרשות, ולעולם נתן למעלה מעשרה לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה פטור דמקום פטור הוא, ואף על גב דכשהיא מגי ועד יי חייב מה שאין כן בעמוד או בתל, הא לא קשיא דאדם אינו נעשה רשות אלא עומד ברשות וכל

שידו תוך רשות הרבים דהיינו למטה מעשרה הרי זה כמונח בארץ, אבל למעלה מעשרה אף על פי שאינו נעשה רשות מכל מקום לא נח ברשות הרבים ולא גרע מזרק וטח בכותל למעלה מעשרה דהוי כזורק באויר. כך נראה לי.

איבעית אימא בגומא. כלומר: בגומא שהיא רשות הרבים דרחבה ארבעה ואינה עמוקה עשרה, וכדרב יוסף דאמר לקמן (ח, א) תשמיש על ידי הדחק שמיה תשמיש, דאילו לרבא דאמר לא שמיה תשמיש וככרמלית הויא הכא אינו חייב (ד)אף על גב דידו מונחת ברשות הרבים, דהא ידו בתר גופו גרירא. ולי נראה דאפילו לרבא נמי אתיא דהא סבירא ליה לרבא אגד יד לא שמיה אגד, והלכך כל שידו ברשות הרבים למטה משלשה אף על פי שגופו עומד בכרמלית והניח בידו כמונח ברשות הרבים וכדאיתא בפרק המצניע (לקמן צב, א).

איכפל תנא לאשמועינן כל הני. הכא משמע דלרבא לא קשיא ליה אלא דלא איכפל תנא לאשמועינן הני, הא דינא גופיה מודי ביה. וקשיא לי דהא רבא אגד יד לא שמיה אגד סבירא ליה בריש פרק המצניע (שם) ואוקי מתניתין דפשט העני את ידו לפניו ונטל בעל הבית מתוכה ופשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה דוקא כשהיה למעלה משלשה הא למטה משלשה המוציא והמכניס חייב, ומסתמא כולה מתניתין בחד גוונא מיירי וכולהו בבי בלמעלה משלשה נינהו. ויש לי לומר דהכא לטעמיהו קאמר להו הא לדידיה בלמעלה משלשה היא דוקא כולה מתניתין. אי נמי הכא מקמיה דקם רבא בשיטתיה הוה, כדאיתא התם דרבא מעיקרא סבירא ליה אגד יד שמיה אגד אביי סבר אגד יד לא שמיה אגד, ולבסוף קם רבא בשיטתיה דאביי וקם אביי בשיטתיה דרבא, והכא מקמי דליקום בשיטתיה דאביי.

ידו של אדם חשובה לו כדי על ד'. איכא למידק אשמעתין מאי קשיא ליה ומאי איצטריך רבא למימר דידו חשובה לו כדי על ד' בלאו הכי נמי מחשבתו משויא ליה מקום כדאמרינן בשלהי הזורק (לקמן קב, א) גבי זרק לפי הכלב או לפי הכבשן חייב, ובעירובין פרק המוצא תפילין מכניסן זוג זוג (צט, א) נמי אמרינן השתין ורק חייב ופריך והא בעינן מקום ד' וליכא ומשני מחשבתו משויא ליה מקום. ותירץ ר"ת ז"ל (לעיל ד, ב בתוד"ה אלא) דהתם הוא דלא ניחא ליה בענין אחר, דזרק לפי הכלב או לפי הכבשן כוונתו להאכיל הכלב או לשרוף העץ, וכן השתין ורק אי אפשר לנקות את עצמו אלא בכי האי גוונא ומשום כך מחשבתו משויא

ליה מקום, אבל הכא לא איכפת ליה בין ידו למניח בכתפו. והא דאמרינן בסמוך הני מיילי היכא דאחשבה לידיה, דמשמע דאפילו היכא דניחא ליה בענין אחר מחשבתו משויא ליה מקום. התם הוא לבתר דאמרינן דידו חשובה לו כד' על ד', והכי קאמר: הני מיילי דידו חשובה לו כד' על ד' היכא דאחשבה לידיה אבל בשאר דברים לבד מידו לא הוה אמרינן הכי במאי דניחא ליה בענין אחר.

ומצאתי לראב"ד ז"ל בעירובין פרק המוצא תפילין שהקשה בשם הראשונים ז"ל ידו היכי דמי, אי למטה מג' מאי איריא משום דהויא כד' על ד' הא כל פחות מג' לא בעיא הנחה אלא על גבי משהו, ואי למעלה מג' הויא ליה כרמלית, ואי למעלה מעשרה ליהוי רשות היחיד כעמוד. ותירץ הוא ז"ל שאין אדם חולק רשות לעצמו. ותדע לך שהרי למדנו (לקמן צב, א) ממשא בני קהת שהמוציא משא למעלה מעשרה חייב הרי שאין דנין באדם דין עמוד בלמעלה מעשרה, וכן אין דנין בו דין כרמלית ולא מקום פטור, לפי שהוא נע ונד. וזה ראייה למה שכתבתי אני למעלה (בסוד"ה הא דאמרינן אלא) וכבר זכיתי לומר כדבריו.

עוד שאל, הא דבעינן הנחה על גבי מקום ד' ברשות הרבים היכי דמי, אי למטה משלשה לא צריך, אי למעלה משלשה כרמלית הוא ופטור. הא ודאי לא אשכחן לה אלא בזורק לרשות הרבים ונח על גבי בעלי חיים כמו שאמרנו, או בזורק לעמוד תשעה ורבים מכתפין עליו דהוא רשות הרבים, ואי הוי ד' מחייב עלה בהנחתו ואי לא לא. והתירוץ הזה השני שלא כדעת רש"י ז"ל (לקמן ח, א) והרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' שבת, ה"ח), שהם ז"ל כתבו דעמוד תשעה ורבים מכתפין עליו היינו אפילו אינו רחב ד' וכמו שכתבתי למטה במקומה (להלן ח, א ד"ה עמוד).

הכי גריס ר"ח ז"ל: **שתי כוחות באדם אחד כשני בני אדם דמי וחייב או כאדם אחד דמי ופטור.** ופ"י כגון שנעקר ממקומו וקדם ונח במקומו וקיבלה, וכשני בני אדם דמי שזה זורק וזה מקבל וחייב, או דילמא כאדם אחד דמי כאילו נתן מימינו לשמאלו דפטור ואע"פ שהעבירה ד' אמות. וכן פירשו בתוס' (ד"ה כשני). ואינו מחוור לי דכיון דא"ר יוחנן עמד במקומו וקיבל חייב נעקר ממקומו וקיבל פטור נעקר הוא ממקומו וקיבל מאי, ודאי משמע דהא [ד]נעקר הוא ממקומו הוי כעין נעקר חברו ממקומו וקיבל, כלומר: שקיבלו דרך עקירה שלא נח החפץ מכוחו של ראשון אלא מכוחו של שני, והכא נמי כשנעקר וקיבלו שלא נח מכח זריקה ראשונה. ועוד הקשה הרמב"ן ז"ל דהני לאו שני כוחות נינהו,

דעקירה והנחה בכח אחד הן. ויש מי שפירש שקבלה בעקירה ממקומו, והכי קאמר כשני בני אדם זה זורק וזה מקבל דמי וחייב דאף זה עקירה והנחה תרווייהו מכוחו אתי, או דילמא כאדם אחד שעשה עקירה ולא הניחה במקום (אחד) [אחר] דמי, דהא באותו מקום שנעקר ממנו חזר ונח והלכך פטור. וגם זה אינו מחוור בעיני דכשני בני אדם דקאמרינן משמע כשני בני אדם דכוותיה, כלומר: זה זורק וזה מקבל דרך עקירה דפטור.

ורש"י ז"ל גריס איפכא: כשני בני אדם דמי ופטור, כלומר: בזה זורק וזה מקבל דרך עקירה לפי שההנחה לא הויא מכח העקירה והויא ליה כשנים שעשאוה, או דילמא חייב דהא אין כאן שנים אלא אחד והעקירה וההנחה תרווייהו מכוחו אתו והוה ליה אחד שעשאה. וזה נכון.

ירושלמי (פ"א, ה"א): אמר ר' יודן פשיטא לר' יוחנן בשזרק בימין וקלט בשמאל שהוא חייב, מה צריכה ליה בשזרק בימין וקלט בימין, רבנן דקסרין ר' שמי בשם ר' אחא אפילו זרק בימין וקלט בשמאל צריכה ליה חייב, אין תימר פיו ופיו כיון שאכלה כאחר הוא ברם הכא ידו כאחר היא. ר' מונא בעי מעתה הוציא כגרוגרת בשתי ידיו יהא פטור משום שנים שעשו מלאכה אחת, א"ל ר' חייא בר אדא והדא היא בעשותה לא כן היחיד שעשאה חייב שנים שלשה שעשו פטורין.

דף ה - ב

בכותל משופע. פירשו בתוס' דדוקא בשרבים מכתפין עליו, הא לאו הכי כרמלית הויא. והרמב"ן ז"ל כתב אף על פי שאין רבים מכתפין עליו, דכל אויר רשות הרבים עד עשרה רשות הרבים הוא, ופני הכותל בין משופע בין אינו משופע שוין הן, ותנן (לקמן ק, א) למטה מעשרה כזורק בארץ ואוקימנא בפני הכותל ממש ובדבילה שמנה. ומסתברא כלישנא קמא, דהתם הוא בדלא נח במקום מסויים אלא שנחה על פני הכותל מצד הדבילה שהיא לחה ושמנה, אבל כאן שהוא מקום מסויים לנוח בו החפץ הרי הוא כתל שאם מכתפין בו הוי כרשות הרבים ואי לא הוי כרמלית.

היה קורא בספר על האיסקופה ונתגלגל הספר מיזו גוללו אצלו וכו'. אוקמה אביי בפרק בתרא דעירובין (צח, א) באסקופא כרמלית ורשות הרבים עוברת לפניו, וכיון דאגדו בידו אפילו שבות נמי ליכא. ולא דוקא ספר אלא הוא הדין לשאר כל הדברים, וספר לרבותא נקטיה משום סיפא דאפילו היה קורא בראש הגג ונתגלגל למטה מעשרה אינו גוללו אלא הופכו על הכתב.

הא דבעי רבא אגוז בכלי וכלי צף על גבי מים אי אזלינן בתר כלי או בתר אגוז. איכא למידק ומאי שנא מהא דאמרינן בפרק קמא דמציעא (ט, ב) גבי דגים שקפצו בספינה ספינה מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטו לה. ויש לומר דהתם גבי קנין כל חצר שאין היא עצמה מהלכת קונה אף על פי שאחרים מוליכין אותה כספינה וכקלתה הקשורה בה, אבל גבי שבת בעינן שיטול החפץ ממקום נח, להכי מספקא לן דילמא אף כשהכלי צף במים ואגוז בתוכו בעינן שיהא האגוז מונח במקום שאינו מתנענע אפילו מצד תנועת אחרים.

הא דאמרינן: בשלמא בן עזאי קסבר מהלך כעומד דמי. קשיא לן דלא הוה ליה למימר אלא בשלמא בן עזאי לא אשכחן כי האי גונא דחייב אלא רבנן היכי אשכחן כי האי גונא דחייב, ומי הצריכו לומר דטעמא דבן עזאי משום דקסבר מהלך כעומד דמי. ויש לומר דגמרא גמירי לה דטעמא דבן עזאי משום דמהלך כעומד דמי. אי נמי יש לומר דאמסקנא סמיד דאשכחן כי האי דחייב, וטעמיה דבן עזאי על כרחין משום מהלך כעומד דמי, אלא אורחא דתלמודא לברר דבריו דרך קושיא ותירוץ.

דף ו - א

ואסיקנא: מידי דהוה אצידי רשות הרבים. ואם תאמר וצידי רשות הרבים גופייהו מנא לן דחייב. יש לומר משום דמסתמא כך הוה במשכן, שכן דרך השוכנים באהלים שזה נכנס וזה יוצא מפני מיתרי האהלים שלא יעכבו זה את זה. ואם תאמר אמאי לא אמר ליה מידי דהוה אמעביר ד' אמות ברשות הרבים דרך עליו דחייב לפי שכן היה משא בני קהת. מסתברא דהתם משום שהמעביר בעצמו במקום חיוב עומד ולא עובר

במקום פטור, אבל כאן שהוא עובר במקום פטור ממש בכי הא לא אשכתן אלא צידי רשות הרבים. ואם תאמר לימא מידי דהוה (אמוציא) [אמושיט] למעלה מעשרה דחייב שכן העגלות למעלה מעשרה ואף על פי שמעביר במקום פטור. מסתברא דהתם לגבי מושיט לאו מקום פטור הוא, אלא גזירת הכתוב. ותדע לך דהא רשות הרבים אינו עולה למעלה מעשרה ואף על פי כן מושיט מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים אפילו למעלה מעשרה ולא נח ולא עבר לא בתחילה ולא בסוף ברשות הרבים חייב, והכא במעביר מרשות היחיד לרשות הרבים דרך סטיו וכן במעביר ד' אמות למעלה מעשרה או מוציא דרך עליו שהוא למעלה מעשרה לכולי עלמא אינו חייב אלא בשנח לבסוף ברשות הרבים עצמה, הא לא נח לא. ועוד תדע לך דאילו במושיט ממש אינו חייב אלא במושיט בדיוטא אחת הא במושיט בשתי דיוטות זו כנגד זו ורשות הרבים באמצע פטור, אלא בדיוטא אחת חייב מגזירת הכתוב אף על פי שלא נח ולא עבר ברשות הרבים ולא באוירו. כך נראה לי.

הא דאמרינן: **היכא דאיכא חיפופי מי שמעת ליה**. תימא דהא ודאי בעירובין משמע דאפילו בדאיכא חיפופי אמרה רבי אליעזר, דאמרינן התם בפרק כל גגות העיר (צד, א) גבי פלוגתייהו דרבי אליעזר ורבנן, וליפלגו בצידי רשות הרבים דעלמא, כלומר: אמאי מיפלגי בחצר שנפרצה לרשות הרבים, ומשני אי איפלגו בעלמא הוה אמינא כי פליגי רבנן עליה הני מילי היכא דאיכא חיפופי אבל היכא דליכא חיפופי מודו קא משמע לן, אלמא רבי אליעזר אפילו היכא דאיכא חיפופי פליג. ויש לומר דהכי קאמר קא משמע לן דאדרבא היכא דליכא חיפופי פליג אבל היכא דאיכא חיפופי מודה להו רבי אליעזר לרבנן דכרמלית היא, ובמשכן חיפופי הוה ליה דהיינו יתידות ומיתרים שבאהלים הלכך להא דמיא.

וטעמיה דבן עזאי משום דמהלך כעומד דמי. (לעיל ה, ב). ואם תאמר אם כן מעביר ד' אמות ברשות הרבים היכי משכחת לה דחייב לבן עזאי. יש לומר דד' אמות ברשות הרבים הלכתא גמירי להו. ואם תאמר אם כן אפילו עמד לפוש תוך ד' יהא חייב. יש לומר דהא נמי הלכתא גמירי לה מהלך חייב עומד פטור. ואם תאמר ליליף מינה בעלמא דמהלך לאו כעומד דמי. יש לומר דילמא שאני התם דמקום חיוב לכולי עלמא כדאמרינן בגמרא, אבל סטיו דמקום פטור הוא לכולי עלמא אין דנין קל מחמור להחמיר עליו. ובירושלמי (פ"א, ה"א) מקשו לה ולא אסיקו לה פירוקא, דגרסינן התם: רב חסדא שאל לרב הונא לדעת בן עזאי אין אדם

מתחייב בתוך ד' אמות לעולם, כיון שהוציאה יעשה כמי שהניחה בכל אמה ואמה ויהא פטור.

וקיימא לן כרבנן דמהלך לאו כעומד דמי. ואף על גב דא"ר יוחנן מודה היה בן עזאי בזורק, לאו למימרא דסבירא ליה כוותיה, אלא פירושי הוא דקא מפרש לה וליה לא סבירא ליה. ותדע לך דהא רבי יוחנן גופיה הוא דאמר המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור, ואילו לבן עזאי חייב כדאמרינן בהדיא בכתובות בפרק אלו נערות (לא, ב). ועוד דבהדיא גרסינן בירושלמי (פ"א, ה"א) א"ר יוחנן המפנה מרשות היחיד לרשות הרבים דרך כרמלית חייב. והתימה מן הרב אלפסי ז"ל שכתבה להא דבן עזאי ולהא דא"ר יוחנן מודה היה בן עזאי בזורק.

ארבע רשויות לשבת. הקשו בתוס' ז"ל (ד"ה ארבע): אמאי לא תני חמש, וליתני קרפף שהוא יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה שדינו מחולק מאלו, כדאמרינן בסמוך (לקמן ז, א) שאסור לטלטל בתוכו אלא בד' אמות ואם הוציא והכניס לרשות הרבים חייב. ויש לומר דההוא רשות היחיד הוא דבר תורה והא תנא ליה אלא דרבנן הוא דגזרו והכי נמי תני הכא בברייתא חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשים ולא חשיב להו במנין הרשויות מהאי טעמא דאמרן דרשות היחיד דאורייתא הן וכבר תני רשות היחיד וכמו שפירש רש"י זכרוננו לברכה.

הא דתניא יתר על כן אמר רבי יהודה מי שיש לו שני בתים בשני צידי רשות הרבים וכו'. תוספתא היא דמתניא בפרק בתרא דעירובין (לפנינו שם הוא בפ"ז, ה"ט) והכי מתניא התם: אחד חלון שבין שני בתים ואחד חלון שבין שתי חצרות ואחד חלון שבין שני דיורין וגשרים ונפשות ורשות הרבים מקורה מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר' יהודה וחכמים אוסרין, יתר על כן אמר רבי יהודה.

דף ו - ב

ואמאי קרו לה גמורה מהו דתימא וכו'. איכא למידק אדרבא מדקתני גמורה משמע דזו היא גמורה ויש לך אחרת שאינה גמורה אלא הוי קצת

כרשות היחיד. ונראה שלפיכך פירש רש"י ז"ל (ד"ה קמ"ל) זו היא שנגמר מנין מחיצות שלה מכל צד, פירוש לפירושו דגמורה לא קאי ארשות אלא אמחיצות, כלומר: זו היא רשות היחיד שנגמרו מחיצות שלה, הא רשות אחרת שאינה גמורה במחיצות שאין לה אלא שתי מחיצות כגון ההיא דרבי יהודה אינה רשות היחיד כלל ואפילו להתחייב הזורק מרשות הרבים לתוכה.

אימא אינו חייב על אחת מהן. פירש רש"י ז"ל (ד"ה אינו): אינו חייב מיתה על אחת מהן. וכן נראה ודאי דדוקא מיתה הוא דאינו חייב אבל חטאת חייב על שגגתה מדמנין נמי ארבעים חסר אחת, דאי לא מחייב עליה לא כרת ולא חטאת אם כן אמאי מני להו בארבעים חסר אחת. ועוד מדאקשינן חייב חטאת פשיטא ושנינן כרת ונסקל איצטריכא ליה ופרישנא כדרב, אלמא חיוב חטאת לא מספקא להו דאכולהו חייב חטאת, דאי לא כי אקשינן חייב חטאת פשיטא מיד הוה ליה לשנויי קא משמע לן כדרב וכיון דבשוגג חייב חטאת פשיטא דבמזיד חייב כרת. ולפי פירוש זה הא דאמרינן בריש פרק מי שהחשיך (לקמן קנד, א) אמר רמי בר חמא הכי קאמר כל ששגגתו בשבת חייב חטאת זדונו סקילה אתיא דלא כאיסי בן יהודה, דהא איכא דשגגתו חטאת ואין זדונו בסקילה.

דף ז - א

א"ר יוחנן קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ואפילו כור ואפילו כוריים וכו' מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין. כלומר: ואסור לטלטל בכולה אלא בד' אמות מדרבנן. וגרסינן בפרק עושין פסין (עירובין כד, א) אמר רב נחמן אמר שמואל קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה פורץ בה פרצה יותר מעשר אמות וגודרו ומעמידו על עשר ודיו, כלומר: מעמידו על עשר לשם דירה ודיו דדמי כמי שהוקף כולו לדירה, ופרצה זו של עשר הוי כפתח ומותר לטלטל בכולו כחצר.

לא נצרכה אלא לקרן זוית. הוא הדין דהוה מצי למימר לא נצרכה אלא לצדי רשות הרבים, אלא משום דפליגי ביה ר' אליעזר ורבנן (לעיל ו, א) דלרבי אליעזר הוי רשות הרבים לא בעי לעיולי נפשיה בפלוגתא, ואפילו

בצדדים דאית בהו חפופי לא בעי לאוקמה משום דמספקא ליה אי מודה בהו רבי אליעזר.

אבל לפני העמודים כרשות הרבים דמו. ואף על פי שאין בין עמוד לעמוד רוחב שש עשרה שהוא רוחב רשות הרבים דאורייתא כדאיתא בפרק הזורק (לקמן צט, א), אלא דהכא לא מסתברא שיהא העמוד ממעט בשיעור הרשות, שאם כן אפילו נעץ קנה ברשות הרבים ימעטנו. ומיהו קיימא לן כרבי יוחנן דאמר בין העמודים נידון ככרמלית, וכל שכן אצטבא, משום דרבי יוחנן לגבי רב קיימא לן כרבי יוחנן וכל שכן לגבי רב יהודה דהוא תלמידיה דרב. אבל הרמב"ם ז"ל (פי"ד מהל' שבת ה"ו) פסק כרב יהודה, ולא ירדתי לסוף דעתו. ואולי משום דקתני בברייתא דלעיל (ו, א) האי צטוונת ולא מני בין העמודים בהדיהו דהויא רבותא טפי. ואינו מחוור דאם כן ליקשי מינה לרבי יוחנן, ואם בעלי הגמ' לא סמכו על זה להקשות ממנה לרבי יוחנן איך נסמוך עליה לדחות דברי רבי יוחנן דהלכה כמותו בכל מקום לגבי רב ושמואל וכל שכן לגבי רב יהודה תלמידם. ורב אלפסי ז"ל לא כתב מכל זה בהלכות כלום (ואמנם ברי"ף שלפנינו פסק כר' יוחנן. ע"ש בהגה' הב"ח על הרי"ף שאינו מהרי"ף ע"ש).

הא דאמר רב יהודה איצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית. תמיהא לי מאי קא משמע לן הא בהדיא קתני בברייתא והא צטוונת. ועוד מאי שלפני העמודים דקאמר לימא האי צטבא סתם. ואולי אפילו באיצטבא שאינה גבוהה שלשה קאמר, ומפני שהיא לפני העמודים אינה נוחה לידרס והלכך נפקא ליה מתורת רשות הרבים. אלא שמצאתי בירושלמי (פ"א סוה"א) בהיפך מזה, דגרסינן התם ר' זעירא בשם רב יהודה זעיר בר חנינא בשם ר' חנינא סמטיות שבין העמודים נידונין ככרמלית. רבי שמואל בר חייא בשם ר' חנינא פירחי העמודים נידונין ככרמלית, לכך צריכא בגבוהין שלשה, עד כאן בירושלמי. ועדיין אני אומר כי יש שבוש בגירסת הירושלמי, ובשאינן גבוהין היא דהא צריכה, דאילו בגבוהין שלשה פשיטא. וצ"ע.

לבינה ברשות הרבים זרק וטח בפניה חייב. פירוש: ואף על פי שאין רוחב הלבינה אלא שלשה דסתם לבינות רחבן שלשה וארכן שלשה, ואע"ג דברשות הרבים בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה, הני מילי למעלה משלשה אבל למטה משלשה כארעא סמיכתא דמו. אבל בלבינה שהיא גבוהה יותר משלשה אם זרק וטח בפניה למעלה משלשה אומר ר"ת ז"ל (בתוד"ה וטח) שאינו חייב דהא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה על

ארבעה, ומקצת מרבני הצרפתים ז"ל אמרו (ריבא בתוסי' שם) דכל שרואה פני קרקע רשות הרבים כרשות הרבים דמי, וכן נראה מדברי רש"י ז"ל.

והקשו בתוספות (שם) אם כן מאי דחיק לעיל (ד, א) גבי מתניתין דפשט בעל הבית ידו והא בעינן עקירה והנחה מע"ג מקום ארבעה, דילמא מתניתין שמחזיק החפץ בידו בענין זה שהוא רואה את הקרקע. ואינה קושיא בעיני דפירות לא ניחוי בכענין זה, דנתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה מידו פשוטה משמע, דאילו תפסם ממנו העני או שהיה תופס אותם בידו כדי שלא יפלו, אם כן כשתפסם וסגר ידו או שהיתה ידו סגורה ופשטה כדי ליתן לו את החפץ הא קא עביד מעשה, וכעין נתינה או לקיחה היא, ורישא הא אמרינן בריש מכלתין (לעיל ג, א) דלא עביד מעשה ופטור ומותר קאמר.

אביי ורבא דאמרי תרווייהו והוא שגבוה שלשה וכו' אבל היזמי והיגי אף על גב דלא גביהי שלשה. פירוש: משום דלא דרסי בה רבים. קשיא לי והא רבא הוא דאמר בפרק המצניע (לקמן צב, א) המוציא פירות ברשות הרבים למטה משלשה ביד חייב משום דכל סמוך לקרקע בתוך שלשה כקרקע דמי, ויד הא לא דרסי בה רבים. וי"ל דהא דאמרינן אבל היזמי והיגי לאו סיומא דמימרא דאביי ורבא הוא, אלא אנן הא דקאמרינן ומסקינן בה הכי. ואינו מחוור. אלא מסתברא שלא אמרו אלא בדברים שדרך העולם להניחם ולהשליכם ברשות הרבים כגון היזמי והיגי וכיוצא באלו, שהן מושלכין ברשות הרבים ואינם עומדים להסתלק, והלכך כיון שמונעין את הרבים מלדרוס שם אין שם רשות הרבים באותו מקום, שאין דין רשות הרבים אלא במקום המוכן לדריסת רבים, אבל יד או כלי שאינן עשויין להתעכב שם אלא לשעה אין חולקין רשות לעצמן אלא עומדין הן ברשות ובטלין לגבי הרשות. ותדע לך, דהא אפילו כלי גבוה משלשה ועד עשרה אינו חולק רשות לעצמו ולהיותו ככרמלית, דכל שהוא עומד בתוך אויר הרשות אינו חולק רשות לעצמו, וטעמא כדאמרינן, והוא הדין והוא הטעם כאן. כך נראה לי.

הא דאמרינן: **אילימא דאי איכא מחיצה עשרה הוא דהויא כרמלית ואי לא לא הויא כרמלית והא אמר רב גידל וכו'.** איכא למידק למה ליה לאקשוויי ממימרא דרב גידל, לותביה מדתניא לעיל (ו, א) וכן גדר שהוא גבוה עשרה ורוחב ארבעה זו היא רשות היחיד גמורה, פירוש והיכי קאמר איהו דאי איכא מחיצה עשרה הויא כרמלית. ותנן (לקמן צט, א)

חולית הבור והסלע בזמן שהן גבוהין עשרה הנותן לתוכן והנוטל מתוכן חייב. ורש"י ז"ל פירש דהאי לאו אגופא דמחיצות ממש קאי, אלא הכא בבקעה שאינה מוקפת לדירה והוא יותר מבית סאתים, וקאמר דאי איכא מחיצה עשרה הויא כרמלית אבל פחות מעשרה לא הויא כרמלית, ומשום הכי אקשי ליה מדרב גידל ומסיפא אקשי ליה. והקשו בתוס' דהא לא אפשר, דאי בדאית ליה מחיצות גבוהות עשרה לכולי עלמא רשות היחיד הוא, ובין עולא ובין רב אשי קרי ליה לעיל רשות היחיד ולא הוה צריך לאתויי הא דרב גידל, ור' יוחנן נמי אמר לעיל קרפף יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה וכו' מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין. ועוד דהיכי מצי למימר דאי ליכא מחיצה עשרה לא הויא כרמלית, והא קתני לעיל (ו, א) דים ובקעה ואיצטוונית הוו כרמלית והנהו לית להו מחיצות. ופירשו הם ז"ל דלאו מחיצה ממש קאמר אלא אויר הראוי למחיצה עשרה, וכגון בקעה יתירה מבית סאתים ומסוככת על גבה והסכך על גבי קונדסין ואינו גבוה עשרה, והשתא בעינן למימר דאי אין בו אויר הראוי למחיצה עשרה דלא הויא כרמלית אלא מקום פטור ומותר לטלטל בכולו, והשתא פריך שפיר מדרב גידל.

דף ז - ב

ואם חקק בו ארבעה על ארבעה והשלימו לעשרה מותר לטלטל בכולו. קשיא לן דהכא משמע דבין שהמחיצות רחוקות מן החקק בין מקורבות לעולם מותר, וסתמא קאמר, ומאי שנא מהאי דאמרינן בפרק קמא דסוכה (ד, א) סוכה שאינה גבוהה עשרה וחקק בה והשלימה לעשרה אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים פסולה. ותירצו בתוס' דהתם בעינן מחיצות ממש, והכשר סוכה במחיצות היא ושיהיו סמוכות לסכך ולמטה מן הסיכוך כדאמרינן (סוכה יז, א) הרחיק את הסיכוך מן הדפנות פסולה, אבל לענין שבת אין ההקפדה במחיצות ממש שיהיו מכשירות את החקק אלא שיהא החקק נשמר על ידיהן שלא יהיו הרבים בוקעין בו, וכיון שיש בחקק רוחב ארבעה על ארבעה ויש בגבהו כשיעור רשות היחיד עם גובה המחיצות והמחיצות שומרות אותו מבחוץ, לא חיישינן בין שיהיו על שפת החקק בין שיהיו מרוחקות ממנו כמה. ויש מי שתירץ

דהכא בשיש עשרה בעומק החקק קאמר. ואינו מחוור, דבכולהו נוסחאי חקק בו והשלימו לעשרה גרסינן.

ורבא אמר חורי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמו. ודוקא בחור שהוא למעלה משלשה, אבל למטה משלשה כארעא סמיכתא היא. ואביי דמשוי ליה כרשות הרבים ואף על גב דהוי למעלה משלשה, ואף על גב דהוי מקום מסויים כעמוד גבוה שלשה ברוחב ארבעה דמשוינן ליה ככרמלית. חור שאני לפי שבני רשות הרבים מצניעין שם כליהם והוה ליה כתל גבוה תשעה דמשוינן ליה רשות הרבים מפני שרבים מכתפין עליו.

דף ח - א

אמר אביי ברשות היחיד כולי עלמא לא פליגי כדרב חסדא. כלומר: דלא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה. ואי קשיא לך דהא משמע לעיל (ז, ב) דאפילו אביי גופיה הוה סבירא ליה דבעינן הנחה על גבי מקום ארבעה, מדאמרין וכי תימא מתניתין דלית ביה ארבעה והא אמר רב יהודה אמר רב אמר ר' חייא אמר ר' זרק ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר"מ ורבנן, כלומר: ר"מ סבר חוקקין להשלים. ועוד דמהתם נמי משמע דבין לר"מ בין לרבנן בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה אלא דר"מ סבר רואין אותו כאילו חקק ורבנן לית להו רואין. ותניא בתוספתא (פ"א, ה"ז) הזורק בכותל למעלה מעשרה טפחים והלכה וישבה לה בחור שהוא ד' טפחים על ד' טפחים חייב. מסתברא [מ]כל הני לשוייה רשות היחיד משום דאינו נעשה רשות היחיד עד שיהא בו ארבעה על ארבעה, אבל ברשות היחיד ממש בהנחה כל דהו סגי. וכן נמי לרבי מאיר דסבירא ליה חוקקין הרי זה רשות היחיד גמורה כאילו חקק בו כבר וכיון שהוא רשות היחיד בהנחה כל דהו סגי. כך נראה לי.

רחבה ששה פטור. פירוש: לפי שיש לרבע בו ארבעה על ארבעה. ואי קשיא לך ששה למה לי בחמשה ושלשה חומשין סגיא, דכל טפח ברבוע טפח ושני חומשין באלכסון, נמצאו שמונה חומשין דהו להו טפח ושלשה חומשין וד' טפחים הרי חמשה ושלשה חומשין. פירש רש"י ז"ל דלא דק

ולחומרא לא דק לאפרושי מאיסור שבת. ולא מיחוויר דהא אמר אינה רחבה ששה חייב, וחייב משמע בשוגג חטאת ובמזיד והתראה סקילה, ואדרבא חומרא דאתי לידי קולא הוא. ועוד, דאנן לאו לכתחילה שריא ליה דאפילו רחבה ששה פטור אבל אסור הוא, ואם כן כי קאמרינן פטור לפוטרו ממיתה וקרבת קאמרינן, ובשאינה רחבה ששה חייב מיתה וקרבת. ועוד, דכל היכא דלא דק מקשה לה בגמרא ומתרץ לה.

ור"ח ורב אלפסי ז"ל פירשו דרחבה ששה עם הדפנות קאמר, ור"ל חומש לדופן זה וחומש לדופן זה, פש ליה חמשה טפחים ושלושה חומשין בחללה כדי לרבע בחלל ארבעה על ארבעה. ואם תאמר אם כן אף גבוהה עשרה שאמרו היינו עם עובי השוליים, דכי היכי דעובי הדפנות מכלל הששה גם עובי השוליים מכלל עשרה, ואם כן היכי הוא רשות היחיד. איכא למימר דהוי ליה כבית שאין בתוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה דעל גגו מותר להשתמש בכולו, וכגדוד ה' ומחיצה ה' שמצטרפין (עירובין צג, ב).

אלא דקשיא להו לרבנותינו הצרפתים ז"ל דאכתי הוה לן לצרופי עובי הדפנות לרוחב ארבעה על ארבעה, דהא אי בעי מנח עליה מידי ומשתמש. והביאו ראיה מדאמרינן במסכת עירובין בריש פרק חלון (עח, א) אמר רב הונא עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה ונעץ בו יתד כל שהוא מיעטו, אמר רב אדא בר אהבה ובגבוה שלשה, רב אשי אמר אפילו אינו גבוה שלשה מאי טעמא אפשר דתלי ביה מידי, אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מלאו כולו ביתדות מהו, א"ל לא שמיע לך דאמר ר' יוחנן בור וחוליתה מצטרפין לעשרה, אמאי הא לא משתמש ליה, אלא מאי אית לך למימר דמנח מידי ומשתמש הכא נמי דמנח מידי ומשתמש. והא דאמר ר' יוחנן בור וחוליתה מצטרפין ממתניתין דפרק הזורק יליף לה, דתנן (לקמן צט, א) חולית הבור והסלע בזמן שהן גבוהין עשרה ורחבין ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב, ואקשינן עלה בגמ' למה ליה למיתני חולית הבור ליתני הבור והסלע, אלא הא קמ"ל דבור וחוליתה מצטרפין לעשרה, ופרש"י ז"ל שם בעירובין וכי היכי דשמעינן מינה לגובהה שמעינן מינה לפותיה דהא קתני ורחבין ארבעה, ואם כן הכא נמי גבי כוורת הא אפשר דמנח מידי עליה ומשתמש. והעלו זה בקושיא לדברי ר"ח ז"ל.

ואני תמה לדבריהם דהא משמע בהדיא בגמ' דלא אמרינן הכי, מדאמרינן בפרק הזורק (לקמן ק, א) אמר אביי בור עמוק עשרה ורחב שמונה וזרק מחצלת לתוכו חייב, חלקו במחצלת פטור, דהנחת מחצלת

וסלוק המחיצה בהדי הדדי קא אתו. ואם איתא מאי סילוק מחיצה איכא, והלא אף המחצלת אף על פי שנעשה כותל לבור עולה היא מן המנין, אלא על כרחנו לא אמרו כן בכל כתלים אלא בכתלים עבים העשויים לכסות עליהם ולהשתמש מה שאין כן בכורת ומחצלת. ואפשר דמשום הכי נקט אביי מחצלת ולא נקט דף, והכא נמי נקט כורת ולא נקט תיבה או מגדל.

ובירושלמי אמרו שם בפרק הזורק (פ"א, ה"ב) גבי מתניתין דחולית הבור: אמר רבי יוחנן העומד והחלל מצטרפין בארבעה, והוא שיהא העומד מרובה על החלל, רבי זעירא בעי עד שיהא עומד שכאן ועומד שכאן רבה, א"ר יוסא פשיטא לר' זעירא שאין עומד מצד אחד מצטרף, פשיטא לא שיהא עומד מצד אחד רבה, לא צורכה אלא אפילו עומד השני.

רבא אמר אפילו אינה רחבה ששה פטור. פירוש: והוי אוגדה במקום פטור. ודוקא בזורק מרשות היחיד לרשות הרבים דאין אויר רשות הרבים עולה למעלה מעשרה, אבל זרק מרשות הרבים לרשות היחיד כל שאינה רחבה ששה חייב דרשות היחיד עולה עד לרקיע. ולי נראה דאפילו ברשות היחיד פטור, דכל שגבוהה עשרה ורחבה ארבעה יצאה מתורת כלי והויא לה רשות לעצמה, וכזורק מרשות היחיד לרשות היחיד הוא, דכל מקום שהיא רשות היחיד היא.

כפאה על פיה שבעה ומשהו חייב. יש מי שפירש (רש"י ד"ה כפאה) דדוקא בשאינה רחבה ששה והלכך אף לכשתכנס למטה משלשה משהו והויא כלבוד הויא כולה תוך רשות הרבים וחייב, אבל ברחבה ששה פטור דפחות משלשה לקרקע כלבוד דמי והויא ליה רשות היחיד דהא גבוהה עשרה ורחבה ששה. ובתוס' (ד"ה כפאה) אמרו דאדרבא ברחבה ששה אמרו, דאי בשאינה רחבה ששה אפילו גבוהה שבעה ומחצה חייב, דליכא למימר לבוד אלא במחיצות אבל בדפני כלי לא אמרינן לבוד, ולא חשיבי מחיצות אלא ברחבה ששה אבל כשאינה רחבה ששה אינה אלא כשאר חפצים דעלמא, אלא הכא ודאי ברחבה ששה קאמר.

ואם תאמר אם כן גבוהה שבעה ומשהו ליפטור, דהא אמרינן לבוד והויא לה כגבוהה עשרה ורחבה ששה. יש לומר דכיון שאינה גבוהה עשרה אלא מחמת לבוד ולא אמרינן לבוד אלא במחיצות, אם כן השוליים אינן מצטרפין לגובה עשרה והרי היא כשאר חפצים דעלמא, אבל בגבוהה שבעה ומחצה כל שהוא סמוך לקרקע שלשה פחות משהו נמצא שיש

בגובהן של מחיצות ממש עשרה בלא צירוף השוליים והוו להו מחיצות, והלכך אמרינן בהו לבוד.

והרמב"ן ז"ל כתב דלעולם בין ברחבה ששה בין שאינה רחבה ששה לא אמרינן לבוד בכלים, ועכשיו כלי הוא, אלא עיקר פטורא משום דכיון שהיא בתוך שלשה נעשית כמונחת, וכשהיא גבוהה שבעה ומחצה הרי הונחה ואוגדה למעלה [מעשרה], לפיכך פטור ולא משום מחיצות כלל, עד כאן. ולא ירדתי לסוף דעתו, דאם כדבריו למה ליה למימר כפאה על פיה, הוא הדין נמי לשוליה כדאיירינן עד השתא. ואפשר דמשום הכי נקט כפאה על פיה, דאי לא כפאה אפילו בשבעה ומשהו פטור משום דאי אפשר לקרומיות של קנים שבפיה שלא יעלו למעלה מעשרה, אבל השולים חלקים הן ואין קרומיות עולין מהן.

ומיהו אכתי קשה לי דעל כרחין רבא משום לבוד אתי בה, מדאמר רב אשי אפילו שבעה ומחצה חייב מאי טעמא מחיצות לתוכן עשויות, כלומר: ואינן מחיצות לומר בהן לבוד, אלמא רבא דפטר משום לבוד נגע בה. ועוד דאי מתורת מונח אתית לה רב אשי אמאי מחייב, וכי פליגי רבא ורב אשי בשלשה סמוך לקרקע אי כמונח דמי או לא.

ואם תאמר מכל מקום אפילו כשזרקה דרך שוליה ויש בה שבעה ומחצה ליפטר מהאי טעמא דאמרן, דכל שלשה סמוך לקרקע כקרקע דמי. ראיתי לרבנו ז"ל (הרמב"ן) שכתב דלא קשיא, דקיימא לן כרבא דאמר בפרק הזורק לקמן (ק, א) דתוך שלשה בעינן הנחה על גבי משהו.

ומכל מקום תקשי לן לפי מה שפסק שם ר"ח ז"ל כרב חלקיה בר טובי, דאמר בריש פרק הזורק (לקמן צז, א) דלמטה משלשה דברי הכל חייב, דתניא כוותיה התם, ובגיטין נמי בפרק הזורק (עט, א) [תנן] היתה עומדת בראש הגג וזרקו לה כיון שהגיע לאויר הגג מגורשת, ואקשינן והא לא מינטר, ואמר עולא משמיה דאבימי הכא בפחות מגי' סמוך לגג עסקינן, דכל פחות מגי' סמוך לגג כגג דמי. אלא שיש לתרץ בזו דגט שאני דאפילו קלוט חשבי ליה רבנן כמונח, מה שאין כן לענין שבת כדאיתא התם בפרק הזורק.

ומסתברא לי דלא אמרו תוך גי' סמוך לקרקע כקרקע דמי אלא להתחייב בו כאילו זרקו לקרקע ונח בו ממש, אי נמי לקנותו בו כאילו נח ממש בקרקע, אי נמי כאילו נתמלא כל האויר עפר והויא כארעא סמיכתא ואילו היה אותו אויר קרקע מתלקט ועולה עד החפץ מאותו מקום אתה

מודד עשרה טפחים לאויר רשות הרבים, אבל שנראה כאילו נשתרבבו שולי הכלי או הגט והגיע לארץ ונחשוב הכלי כאילו אגדו למעלה מעשרה בכי הא לא אמרינן לעולם. כנ"ל.

עמוד תשעה ברשות הרבים ורבים מכתפין כו'. פירש רש"י ז"ל: ואף על גב דאינה רחבה ארבעה, וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' שבת ה"ח). ותמיהא לי דהא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה וליכא. ויש לומר דכיון דמשום דמכתפי ביה משויא לה רשות הרבים, ודרך המכתפין לכתף אף על פי שאין בה ארבעה לפי שאין מניחים שם משאם אלא נסמכין בו הרי הוא מקום חשוב וראוי לתשמישו, והרי זה כידו של אדם החשובה לו כארבעה על ארבעה לפי שדרכם של בני אדם להעמיד כליהם בידיהם. ועוד דכיון דדרכן לכתף עליו מחשבת הרבים משויא ליה מקום, ולא גרע מזרק ונח בפי הכלב או בפי הכבשן (לקמן קב, א). כך נראה לי.

והראב"ד ז"ל פירש (הביאו רבנו לעיל ה, א ד"ה ידו): דוקא ברחב ד'. ודוקא שמכתפין עליו אבל כשאין מכתפין עליו ואע"ג דראוי לכתף עליו לא, וכדמוכח בהדיא בעירובין (לב, ב) גבי אילן העומד חוץ לד' אמות ונתכוין לשבות בעיקרו דמייתי עלה הא דעולא (לג, א). והא דאמרינן הכא תשעה ודאי מכתפי עליה, הכי קאמר: תשעה ודאי ראוי לכתף עליו ודרכן של בני אדם לכתף עליו וכיון שהוא ראוי לכתף ומכתפין עליו עכשיו כרה"ר הוא, שאילו לא היה ראוי לכתף עליו אע"פ שהרבים מכתפין עליו לא היינו נותנין לו דין רשות הרבים כיון שאינו ראוי לכך.

גומא מאי אמר ליה וכן בגומא. פירשו בתוס': וכן בגומא בת תשעה וכל שכן בת שמונה ובת שבעה, דכל שעמוקה מעט ראוי יותר להשתמש בה, אלא שאפילו בת תשעה משתמשין בה, וכדמוכח לכאורה בהא דקופה דמייתי עליה דקתני פחות מכן מטלטלין וכן בגומא, ופחות מכאן כל שהוא פחות מעשרה משמע ואפילו שמונה ושבעה. וכן נמי ההיא דהניח עירובו למטה מי' (בעמ' ב) דאמרינן בבור דלית ביה עשרה, ומשמע כל שאינו עשרה ואפילו שמונה ושבעה. ואחרים (רש"י ורמב"ן) פירשו דוקא גומא תשעה כעמוד תשעה, דכל שהיא תשעה מצנעי בה הרבים כליהם שאין נדרסין ברגלי בני אדם, הא פחות מכן נדרסין ברגלי בני אדם שהן יוצאין קצת לחוץ ולא משתמשי בה. ופחות מכאן דקתני בברייתא דקופה וכן בגומא פחות מעשרה והוא דהויא תשעה קאמר, וכן ההיא דבור. והראשון נראה עיקר כפשטה של ברייתא. ועוד דעל כרחין בקופה כל

שהיא יותר פחותה ואפילו חמשה וארבעה מותר לטלטל מתוכה לרשות הרבים דכלי הוא ואם כן גומא נמי דכוותה.

הא דאמר רבא : **הלוך על ידי הדחק שמייה הלוך**. תמיהא לי הלוך דנקט, דהוה ליה למימר כיתוף על ידי הדחק שמייה כיתוף, דהלוך מאן דכר שמייה. ועוד דלא כיתוף על ידי הדחק הוא אלא בהדיא מכתפי עליה, ומאי הלוך על ידי הדחק דקאמר. וראיתי בהלכות מורי הרב רבנו יונה זכרונו לברכה דרב יוסף דאמר וכן בגומא לאו לעמוד תשעה מדמי ליה, דהתם לאו על ידי הדחק הוא דבהדיא מכתפי עליה, אלא רב יוסף לרקק מים שרשות הרבים מהלכת בו מדמי ליה וכדמייתין לה עלה במסקנא (בעמוד ב), ובהא מיתרצא לי לישנא דהתם הלוך על ידי הדחק הוא, והיינו דאהדר ליה רבא, הלוך על ידי הדחק שמייה הלוך.

דף ח - ב

אלא לאו בבור דלית ביה עשרה וקתני עירובו עירוב. מכאן דקדק מורי הרב ז"ל וכן בתוס' דמותר לטלטל לכתחילה פחות מד' אמות ברשות הרבים, דהא למאן דאמר וכן בגומא דהויה רשות הרבים מטלטלין מתוכה לרשות הרבים לכתחילה דהא עירובו עירוב. והא דאמרינן לקמן בפרק מי שהחשיך (קנג, ב) גבי נותן כיסו לנכרי אם אין שם נכרי וכו', אמר ר' יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה מטלטלו פחות פחות מד' אמות ואמאי לא רצו לגלותה דילמא אתי לאתויי ד' אמות ברשות הרבים, דאלמא מדוחק התירו למי שהחשיך לו בדרך דוקא, הא בעלמא לא. התם במוציאו פחות פחות מד' אמות ואפילו מהלך רב, דגזרינן דילמא אתי לאתויי בזמנא חדא ארבע אמות, אבל בתוך ארבע אמות בלבד שרי. וכן דעת הרמב"ם ז"ל (פ"ב מהל' שבת, ה"ט"ו).

ולכאורה הכין משמע כדבריהם, מהא דתנן במסכת עירובין בפרק המוצא תפילין (צח, ב) עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים ובלבד שלא יוציא חוץ לד' אמות, דאלמא פחות מד' אמות אפילו לכתחילה שרי.

ופחות מד' אמות דקאמרינן היינו ארבע ואלכסונן שהן ה' אמות ושלושה חומשין, דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא, דכל שיעורי דשבת הן ואלכסונן הן, וכדילפינן (עירובין נא, א) ממגרשי הערים (במדבר לה, ה) שהן אלפים אמה מרובעות, וכדאמרינן בעירובין בפרק מי שהוציא והו (שם) גמרא ויש לו אלפים אמה לכל רוח אמר רב אחא בר יעקב המעביר ד' אמות ברשות הרבים אינו חייב עד שיעבור ד' אמות הן ואלכסונן. ויש בזה דעת אחרת למקצת מרבתינו הצרפתיים ז"ל, ושם כתבתיה בארוכה בס"ד.

והראב"ד ז"ל כתב (וכ"ה בהשגותיו פי"ב משבת הט"ו) דלכתחילה אסור לטלטל ברשות הרבים פחות מד' אמות, דבין ד' אמות לפחות מד' אמות טעו אינשי וגזרינן דילמא אתי לאתויי ד' אמות, כפשטיה דההיא דפרק מי שהחשיך, ולא התירו לעולם אלא במקום הדחק, כגון בא בדרך וכיסו עמו, אי נמי במוצא תפילין, אי נמי מי שיצא חוץ לתחום בין לאונסו בין לרצונו, ואי נמי אם יש לו שם מקום קביעות כגון ששבת שם והיינו הא דעירוב שנתנו בבור.

וההיא דעומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים שבמסכת עירובין פירשה שם הראב"ד ז"ל במטלטל למעלה מעשרה, דאיכא תרתי לפטורא דהוא פחות מד' אמות ומטלטלו למעלה מעשרה שהוא מקום פטור, ואפילו הכי חוץ לד' אמות חייב כדרבא דאמר המעביר מתחילת ארבע לסוף ארבע דרך עליו חייב.

ומכל מקום יש לי לומר, דלכולי עלמא לא גזרו בבין השמשות לטלטל ד' אמות ברשות אחרת.

האי זירזא דקני רמא וזקפה פטור. ולא דמיא למגרר דאמרינן במסכת כתובות (לא, א) הגונב כיס בשבת וכו' היה מגרר ויוצא פטור דאיסור שבת ואיסור גניבה באין לו כאחד, דמגרר שאני דכל שהוא מגרר הרי עקר את כולו ממקומו בבת אחת, מה שאין כן בזירזא דקני דבעידנא דזקיף רישא אכתי סופיה מונח בדוכתיה וכי הדר זקיף רישא אחרינא רישא קדמאה מינח ניח על גבי קרקע, ויש כאן עקירות הרבה בלא הנחות והנחות הרבה בלא עקירות. ועוד דבלאו הכי ההיא דמגרר לא קשיא, דהא אוקמוה התם בפרק אלו נערות (בעמוד ב) בשצירף ידו למטה מג' וקבלה דאיכא עקירה גמורה והנחה.

דף ט - א

אסקופה משמשת שתי רשויות. האי אסקופה דאיירי בה אחרים, אסקופת בית וחצר או אסקופת מבוי, אם של בית וחצר נתונה היא בין שתי מזוזות הבית והמשקוף מקורה עליו, ואם של מבוי הוא מקום גבוה מעט והוא כפתח למבוי ומניחים שם בעובי האסקופה לחי מכאן ולחי מכאן. ופירש רש"י ז"ל דהשתא קא סלקא דעתך דבאסקופת מבוי עסקינן דהכשירו בלחי, והא דאמר רב יהודה הכא באסקופת מבוי עסקינן, דמשמע לכאורה דעד השתא לאו באסקופת מבוי איירי, הכי קאמר: הכא באסקופת מבוי כדקאמרת אבל לא בניתר בלחי אלא שהכשירו בקורה, וכאילו אמר הכא באסקופת מבוי שהכשירו בקורה עסקינן. וקא מתמה ואף על גב דלית ליה לחי, כלומר: שאין לחי אחר חוץ ללחי העומד כנגד רוחב האסקופה, שכן דרך הלחיים להעמידן זקופין כנגד עובי האסקופה דהיינו פתח המבוי, ואם כן אפילו פתח פתוח אמאי כלפנים, והא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב תוך הפתח צריך לחי אחר להתירו, וסתמא קאמר אפילו פתח פתוח, דקא סבר אסור להשתמש בין הלחיים שאין הלחי מתיר אלא מחודו הפנימי ולפנים. ואוקמה רב יהודה במקורה, וכמאן דאמר מותר להשתמש תחת הקורה דחודה החיצון יורד וסותם, וקריו כלפי פנים, ולפיכך פתח פתוח כלפנים, כלומר: כל מה שתחת הקורה וממנה ולפנים, אבל פתח נעול אפילו מה שתחת הקורה כלחוץ דכל שהפתח נעול בטלה לה תורת קורה, ובשאיין ברחבה ארבעה לא שייך בה תורת גוד אחית.

והא דלא אוקמה באסקופת בית, משום דסתם בית פתח שלו יש משקוף מלמעלה וסתמו רחב ארבעה ונמצא כולו מקורה, הלכך אפילו פתח נעול כלפנים דחודו החיצון יורד וסותם. ואם תאמר לוקמה בקיריו כלפי חוץ ובשאיין ברוחב האסקופה ארבעה, והלכך פתח נעול כלחוץ דבטלה לה תורת קורה, שאין קורה מתרת אלא מקום חשוב שיש ברחבו ארבעה. יש לומר משום דסתם אסקופת מבוי נמי רחבה ארבעה. וכרב אשי נמי לא אוקמה דלא ניחא ליה לאוקמה בשתי קירויות. זהו פירוש שמועה זו לפי שיטתו של רש"י ז"ל.

ויש מרבנותא ז"ל שהקשו לפירושו דהא אוקימנא (לעיל ח, ב) אסקופה דרישא באסקופת מקום פטור שאין ברחבה ארבעה, והלכך טפי הוה ניחא לאוקומה נמי האי אסקופה דאחרים בשאין בה ארבעה. ועוד דכי אמרינן וכי תימא בדלית ליה ארבעה על ארבעה והאמר רב חנן כו', לימא ליה לעולם בדלית בה ארבעה ובמקורה וקרויה כלפי חוץ. ומסתברא לי דהא לא קשה ולא מידי דהא ודאי סתם אסקופה בדאית בה ארבעה, ובפרק בתרא דעירובין (קא, ב) בשמעתא דשערי גינה קרי לה לאסקופה כרמלית, אלמא סתמא רחבה ארבעה היא, ולעיל נמי הכי משמע מדאקשינן האי אסקופה היכי דמיא אי אסקופת רשות היחיד כו' אי אסקופת רשות הרבים אי אסקופת כרמלית דאלמא סתמן ארבעה הן, ודאקשינן נמי וכי תימא בדלית ביה ארבעה הכי מוכח. והלכך רב יהודה נמי ניחא ליה לאוקומה הכי וכדמשמע להו מעיקרא, דאי הוה מוקי לה בדלית בה ארבעה הוה משמע דבדאית ליה לא הוה משכח להו פתרי.

ומיהו מה שפירש הוא ז"ל דפתח פתוח כלפנים דקתני דוקא מחודה החיצון של קורה ולפנים קאמר לא מחוור, דבהדיא גרסינן בירושלמי (פ"א, ה"א) כל זמן שהפתח פתוח כולה כלפנים. ולישנא ודאי הכין משמע, וטעמא דהואיל והותרה מקצתה הותרה כולה, דהא איכא היכרא טובא דמופרשת היא כולה מרשות הרבים או מן הכרמלית העוברת לפנייה ולא אתי לאפוקי לחוץ.

ומורי הרב ז"ל פירש: דמעיקרא הוה משמע לן דאיירי בין באסקופת בית בין באסקופת מבוי ובשאין ברחבה ד', ואקשינן אי אסקופת מבוי הניתר בלחי אפילו פתח פתוח אמאי כלפנים, ולפיכך קאמר רב יהודה הכא באסקופת מבוי עסקינן ובשהכשירו בקורה וקירויו כלפי פנים. והא דלא אוקמה במקורה כולה ואפילו הכי פתח נעול כלחוץ הואיל ואין ברחבה ארבעה, משום דפתח נעול כלחוץ משמע שמותר לטלטל מן האסקופה שתחת הקירווי לחוצה לה שאינו מקורה לפי ששניהם כרמלית מדרבנן ורשות היחיד מן התורה, ואי במקורה כולה אי נמי כשהקירווי כלפי חוץ לא מתוקמא ליה לרב, דמאי אמרת בזמן שהפתח נעול כלחוץ ומותר להשתמש עם הרשות העוברת לפנייה, הא לא אפשר, דאי רשות הרבים עוברת לפנייה, הא קא מפיק מן האסקופה שהיא רשות היחיד דאורייתא דהא אית לה שתי מחיצות והדלת שהיא נעולה שהיא לה כמחיצה שלישית וקא מפיק לרשות הרבים, ואי כרמלית עוברת לפנייה קסבר רב דאף הוא אסור להשתמש מן האסקופה שהיא כרמלית דרבנן לכרמלית גמורה, דהכי סבירא להו לאמוראי בפרק הדר עם הנכרי (עירובין סז, ב)

גבי סלע שבים גבוה עשרה ורחב ארבעה שהוא יותר מבית סאתים, דאמרינן התם דאסור לטלטל ממנו לים ומן הים לתוכה. ורב אשי דאוקמה באסקופת בית שהיא מקורה כולה בשתי קירויות ופתח פתוח כלחוץ, בזמן שכרמלית גמורה עוברת לפניו דקסבר דמותר לטלטל מכרמלית דרבנן לכרמלית גמורה, כדאיתא התם בפרק הדר (שם) בהיא דסלע שבים שכתבנו.

ואם תאמר לענין שמעתין אמאי לא אוקמוה במבוי הניתר בלחי ובפתוח לרשות הרבים דהשתא מותר להשתמש בין הלחיים, ודרב חמא בר גוריא בפתוח לכרמלית דמצא מין את מינו ונייעור, דהכי אוקמה רבא בפרק קמא דעירובין (ט, א). יש לומר משום דסבירא ליה דאי בפתוח לרשות הרבים אפילו פתח נעול כלפנים דסתמא קאמר. וכבר כתבתיה שם במקומה בפרק קמא דעירובין בסייעתא דשמיא.

כגון עמוד ברשות היחיד גבוה עשרה ורחב ארבעה אסור לכתף עליו גזירה משום תל ברשות הרבים. מסתברא לי, דדוקא בחצר השותפין והוא שלא עירבו, ומשום דדמיה קצת לרשות הרבים שאסור להכניס ולהוציא ממנה לבתים ומן הבתים לתוכה, אבל ברשות היחיד של אדם אחד אי נמי בחצר השותפין ועירבו לא. ואינו נראה כן מדברי רש"י זכרוננו לברכה במסכת עירובין (פט, א). וכבר כתבתיה בארוכה במקומה בעירובין בפרק כל גגות (שם) בסייעתא דשמיא.

דף ט - ב

רב אחא בר יעקב אמר. לעולם סמוך למנחה גדולה ובתספורת זידן גזירה שמא ישבר הזוג.

ולענין פסק הלכה: הרב אלפסי ז"ל (בסוגייתינו) פסק הלכה כהאי לישנא דרב אחא בר יעקב, וכן פסק מורי הרב ז"ל. אבל הר"ז הלוי (בעל המאור בסוגייתינו) כתב דעיקרא דמילתא כלישנא קמא דגמרא דהווי מוקי לה למתניתין במנחה קטנה ובסעודה קטנה, דעד כאן לא דייקינן עלה ולא נדינן מינה אלא מדרי' יהושע בן לוי דאמר אסור לטעום כלום קודם

שיתפלל, וההיא דרבי יהושע בן לוי הא אידחיא לה מהלכתא במסכת ברכות (כח, ב) בהדיא, דאמרינן התם בדוכתא ולית הלכתא כריב"ל, והלכך מתניתין כפשטה שמעינן לה, דסמוך למנחה גדולה הא איכא שהות טובא ואפילו סעודה גדולה שריא. ונראין דבריו. ואלא מיהו אפשר דסעודה גדולה דהיינו סעודת אירוסין ונשואין וכיוצא בה אפילו סמוך למנחה גדולה אסורה משום שכרות, וכטעמא דאמרינן לקמן גבי תפלת ערבית למאן דאמר חובה דאפילו שרי המייניה מטרחינן ליה ומשום דבלילה שכרות שכיחא ואע"ג דאיכא שהות טובא דהא מתפלל והולך כל הלילה, ואפילו התיר חגורו מפסיק.

ומיהו אם התחיל לאכול מסתברא שאינו מפסיק בין בסעודה גדולה בין בערבית אפילו למאן דאמר תפלת ערבית חובה, דלמיסר המייניה דליכא טירחא כולי האי הוא דאמרו דמטרחינן ליה אבל כשהתחיל באכילה לא אמרו. ותדע לך מדאקשינן עלה דההיא למ"ד חובה מטרחינן ליה, והא תנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר רב משיתיר חגורו, ולמה לן לאורוכיה כולי האי ולא תויי הא דאמר רב משיתיר חגורו, ממתניתין גופא איכא לאקשווי דקתני ואם התחילו אין מפסיקין, אלא דאי לאו הא דאמר רב משיתיר חגורו הוה אמינא דהתם דוקא בשהתחיל לאכול קאמר ובדין הוא שלא יפסיק אבל בהתרת חגורו מפסיק, ואנן מאן דשרי המייניה הוא דאמרינן אבל במתחיל לאכול לא. כך נראה לי.

עוד נראה לי דאפילו סמוך למנחה גדולה בסעודה גדולה ובתספורת בן אלעשה ובכולה מילתא דמרחץ ובבורסקי גדולה אסור, דהא אוקימנא לה במנחה גדולה ובהני דאמרן לא הוה קשה לן מידי, דאלמא בכל כי הני ליכא למימר הא איכא שהות טובא, דאינהו נמי ממשכי טובא ודילמא פשע, אבל אם התחילו אין מפסיקין, אלא דבסעודה גדולה מסתברא דאף על גב דהתחיל והתיר חגורו מפסיק, אבל כשהתחיל לאכול אינו מפסיק, והוא הדין לתפלת ערבית שאם התחיל לאכול אינו מפסיק שאינו מפסיק למילי דרבנן כל שיש שהות ביום או בלילה.

אבל לכל מה שהוא מחויב דאורייתא מפסיק כגון לולב ושופר וכיוצא בהן, וכמו ששינו במסכת סוכה (לח, א) לא נטלו נוטלו על שולחנו ואוקימנא התם אפילו יש שהות ביום, וכיון שכן אפילו לקריאת שמע מפסיקין, ואפילו בשהתחיל לאכול ואפילו איכא שהות. והלכך מסתברא דקורא פסוק ראשון דאורייתא והדר אכיל, אי נמי קורא כל קריאת שמע, ולאחר שיגמור כל סעודתו חוזר וקורא קריאת שמע בברכותיה

וסומך גאולה לתפלה, וכן כתב מורי הרב זכרונו לברכה.

דף יא - א

מהא דאמר רב אשי לוזיף מר וליפרע איכא למשמע דאפילו קבל עליו תענית ואמר יום זה לוח ופורע, דאי לא היכי אמר ליה להדיא לוזיף דמנא ליה דלא אמר יום זה. וכן כתב הראב"ד ז"ל במסכת תענית. אבל שמעתי שאין כן דעת רבותינו הצרפתים בעלי התוספות ז"ל, דכל שאמר יום זה אינו לוח. וסבור אני ששמעתי מפי מורי הרב זכרונו לברכה דהא דרב אשי מדת נדיבות ומוסר היה, שהיה מחזר שיאכל אצלו ואמר לו שמא לא יום זה אמרת ולוח ותפרע. והראשון נראה עיקר, דהא אפילו באומר סלע זו לצדקה כל שלא באת ליד גבאי לוח ופורע.

דף יא - ב

אמר אביי היא היא. דקסבר אביי דכולא חדא גזירה היא, דכל כי הני אי לא הא לא קיימי הא. ואיכא נוסחאי דכתיב בהו הכין בהדיא. ולרבא נמי איכא דוכתא דגזר נמי בכי האי גוונא, דאמרינן בפרק במה אשה יוצאה (לקמן סד, ב) כל שאסור לצאת לרשות הרבים אסור לצאת לחצר, ואפילו בדברים שאם יצא בהם לרשות הרבים פטור דאינו אלא מדרבנן, וטעמא התם מפני שהדבר קרוב הוא לבא לידי פשיעה, לפי שאין האשה עשויה לפשוט תכשיטיה כשיוצאה לחוץ וכן האיש להניח כליו שרגיל בהן. והיינו נמי טעמא דתפילין דאמרינן לקמן (יב, א) דמותר לצאת בהן בערב שבת, וקא יהיב טעמא משום דאדם עשוי למשמש בהן בכל שעה, ואילו לרבא למאי איצטריכא להאי טעמא, דהא לדידיה כל שאילו יוצא בשבת ליכא אלא איסורא דרבנן לא גזרינן ביה בערב שבת, ומאי שנא ממחט התחובה

בבגדו לר' מאיר, אלא דטעמא כדאמרן דקרוב הוא לבא לידי פשיעה לפי שהתפילין דרך מלבוש הוא ואין דרך אדם לפושטן כשיוצא לחוץ, והלכך אי לאו דמצוה למשמש בהן בכל שעה הוה אסרינן לצאת בהן בערב שבת.

הא דאמרינן: **וכן בגת לענין מעשר**. פירש רבנו חננאל ז"ל וז"ל: כשם שהעומד ברשות הרבים ושותה ברשות היחיד אינו מותר לו לשתות אלא אם כן יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה שאם ישארו לו המים מותר להחזירן במקומן, וכן בגת לענין מעשר אינו מותר לו לשתות מן היין שבגת קודם שיעשר אלא אם הן צוננין שיתכן לו להחזיר המותר. אבל בחמין שמפסידין את היין דאי אפשר לו להחזיר המותר אסור, שמזגו לחמין וקבע למעשר אסור.

דף יב - א

מדאמרינן: **מולל וזורק וזהו כבודו ואפילו בחול**. ולא קאמר ובלבד שלא יהרוג, שמעינן מינה דמשום כבודו בלחוד קאמר, אבל אם בא להרוג ואפילו בשבת מותר. ומ"ד ובלבד שלא ימלול ובלבד שלא יהרוג רבי אליעזר היא דאמר הורג כנה כהורג גמל, ולא קיימא לן כוותיה דמדבית שמאי הוא, וקיימא לן כבית הלל דמתירין להרוג מאכולת, ורבא נמי דשדי להו לקנא דמיא ורב נחמן דאמר לבנתיה קטלן, בשבת הוי, דדבר הלמד מענינו הוא. וכן מוכח בירושלמי (פ"א, ה"ג). וטעמא דכנה שמותר להורגה לפי שאינה פרה ורבה דאינה גדלה אלא מן הזיעה, ואנן מאילים ילפינן כדאיתא בריש פרק שמונה שרצים (לקמן קז, ב) מה אילים שפרים ורבים אף כל שפרה ורבה, ומכאן אמרו שם דאסור להרוג פרעוש בשבת לפי שהוא פרה ורבה.

ופרעוש יש שפירשו אותו המין השחור שנקרא בערבי בורגות. ויש שאמרו שאותו המין הנקרא בורגות אינו פרה ורבה ואינו נעשה אלא מן העפר, ועל כן פירש כאן ר"ח ז"ל שהכנה היא הפרעוש, לפי שכתוב (שמות ח, יב) והך את עפר הארץ והיה לכנים, אלמא הכנה היא דהוה מן העפר.

ואלא מיהו אי אפשר לומר שהיא הפרעוש הנזכר בגמרא, דהא משמע התם בפרק שמונה שרצים שהפרעוש הוא מין שפרה ורבה ואסור להורגו, ולא נחלקו בו רבי אליעזר ורבי יהושע אלא לצודו לפי שאין במינו ניצוד אבל להורגו כולי עלמא מודו דאסור. ואפשר שאותו פרעוש מין רחש אחר הוא שפרה ורבה ולא הבורגות.

והרמב"ן ז"ל (בסוגיין) כתב שהבורגות מותר לצודו ולהורגו שבכלל מאכולת הוא. ומסתברא ודאי הכין, מדאיבעיא לן היכי קתני אין פולין כדי שלא יהרוג ואין קורין לאור הנר ור' אליעזר היא דאמר ההורג כינה בשבת כהורג גמל, או דילמא אין פולין לאור הנר קאמר אבל כדי שלא יהרוג לא, כלומר: דמותר להרוג ודלא כרבי אליעזר, ואסיקנא דאין פולין לאור הנר קאמר הא ביום שרי, דאלמא משום שמא יהרוג לא דמותר להרוג, ואם איתא דאסור להרוג בורגות הרי אותו המין מצוי בבני אדם ככנה ואם כן יהא אסור לפלות כליו אפילו ביום כדי שלא יהרוג, אלא ודאי משמע מהכא דאותו המין מותר להרגו.

דף יב - ב

וכולה פרשה לא והתניא התינוקות מסדרין פרשיותיהן, ופרקינן: שאני תינוקות דאימת רבן עליהן. קשיא לי דקארי לה מאי קארי לה דפשיטא, דאי לא אדמהדר לאקשווי מברייתא דתינוקות ליקשי ליה ממתניתין דקתני אבל הוא לא יקרא עמהם, דאלמא הוא לא יקרא עמהם אבל הם קורין לעצמן ומשום דאימת רבן עליהם. ונראה לי דברייתא שמייעא ליה דהתינוקות מסדרין לעצמן אפילו כשאין רבן עומד עליהן, מדלא קתני התינוקות מסדרין פרשיותיהן בפני רבן, אלמא סדור כולה פרשה שרי, ומה לי הן בלא רבן ומה לי הן ורבן, ופריק שאני תינוקות דאע"ג דאין רבן מסדר עמהם ליכא למיחש משום דכל שעתא ושעתא אימת רבן עליהן. כד נראה לי.

דף יג - א

תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר בא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל. תוספתא (פ"א, ה"ז): אמר רבי שמעון בן אלעזר בא וראה עד היכן פרצה טהרה שלא גזרו הראשונים לומר לא יאכל הטהור עם הנדה, שהראשונים לא היו אוכלים עם הנדות, אלא אמרו לא יאכל הזב עם הזבה.

דף יג - ב

בימי לבוניך מהו אצלך אמרה לו אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר אבל לא עלה על לבו לדבר אחר. יש מקשים ואותו תלמיד ששנה הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה במה היה טועה, וכי לא היה יודע שאינה טהורה עד שתטבול ותספור, והא כתיב (ויקרא טו, כח) וְסִפְּרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר תִּטְהַר, ומה הפרש היה לו בין ימי ראייתה לימי ספורים שלה. ויש מפרשים שלא בזבה דאורייתא קאמר, אלא בשראתה בימי נדה דדבר תורה אין צריך ספירת ימים נקיים שאפילו ראתה כל שבעה ולערב פסקה קודם שתשקע החמה טובלת וטהורה לביתה, אלא לאחר שנהגו בנות ישראל שאפילו רואות טפת דם כחרדל יושבת עליו שבעה ימים נקיים (עי' נדה סו, א), ובאותן שבעה שהיו מתקנת בנות ישראל הוא שהיה מיקל בכך.

ועדיין קשה דכל שלא טבלה הרי היא בנדתה וכדאמרינן (לקמן סד, ב) שבעת ימים תהיה בנדה בנדתה תהיה עד שתבא במים. ויש אומרים שזה מדרש חכמים הוא ולא היה יודעו. ואינו נכון, מי ששנה הרבה ושמם תלמידי חכמים הרבה שלא היה יודע מדרש חכמים. ועוד דהא משמע דטבילת נדה וזבה מפורשת היא מן הכתוב, דכתיב (במדבר לא, כג) אך במי נדה יתחטא, מים שהנדה טובלת בהם (חגיגה כג, ב). ועוד דכתיב

(ויקרא טו, יג) וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים ורחץ בשרו במים חיים וטהר, וכתוב בתריה בזבה (שם כח) ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר, כלומר: אחר כך תטהר בטהרה שהזכיר למעלה בזב, ואף על פי שטבילת הזב במים חיים ושל זבה במי מקוה, שמא ממקום אחר מיעטו.

אלא המחזור, שבאותן הימים לאחר תקנת בנות ישראל כשהיו משלימות שבעת ימי נדה דאורייתא היו טובלות וטהורות דבר תורה, ואחר כך סופרות שבעה נקיים, והיו נוהגות כן מפני תקנת הטהרות שמא תגע בטהרות, ובאותן הימים היה אותו תלמיד מיקל הואיל וכבר טבלה וטהורה היא דבר תורה.

האוכל אוכל ראשון ואוכל שני. פירש רבנו תם ז"ל: שאין זה פסול הגויה, דהיה בדורות הראשונים נתקנה, ובמסכת יומא (פ, ב) נסתפקא להו בפסול הגויה אי דאורייתא, וההוא נמי אינו פוסל במגעו אלא באכילתו, וכדאמרינן נפסל גופו מלאכול בתרומה. וטעמא דהיה משום דנגעי בהדדי במעיו וגזרו משום מגע תרומה באוכלין טמאים, ולהכי בעי אכילת [חצי] פרס מפני שנתמעט בעיכול עד כביצה ואילו אכל פחות (מאכילת) [מכחצי] פרס היה מתמעט יותר מכביצה ואינו מטמא. ואתו תלמידי שמאי והלל וגזרו אף על כביצה ושיפסול תרומה אף במגעו.

והבא ראשו ורובו במים שאובין וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין. פירש הרמב"ן ז"ל: דאף טהור קאמר וכל שכן בטבל ועלה דהיא היא עיקר הגזירה והכל בכלל טהור, אלא שבביאת מים לא גזרו אלא בטבל ועלה, לפי שאילו גזרו אף על טהור ממש אין רוב הצבור יכולין לעמוד, שא"כ אין לך רוחץ במים שאובים. וא"ת א"כ אי לא הא לא קיימא הא כדאמרינן בסמוך (לקמן יד, א). לא היא, דעיקר גזירה משום מים שאובים היא ובההיא הוא דחיישינן שמא תבטל, אבל בביאת מים לא חיישינן בה כולי האי דאי קיימא קיימא ואי לא תבטל דלאו עיקר גזירה הוא.

הא דאמרינן : **ושדי לפומיה ופסיל להו**. איכא למידק אם כן טמויי נמי ליטמו. איכא למימר דמשקין שבפיו מאוסין הן ואי שדו לא מטמו אחרים, אלא מיפסל פסיל להו מלאכול.

הא דאמרינן : **מהו דתימא האי שכיח והא לא שכיח**. איכא למידק ולימא משום דזימנין דאכיל אוכלין דתרומה ושקיל משקין טמאין ושדי לפומיה, דהא ודאי שכיחא. יש לומר דבכי הא ליכא למיחש, דלמאן דאכיל אוכלין טמאין איכא למיחש דילמא לא רמי אדעתיה ושדי לפומיה תרומה טהורה דלאו מיזהר זהיר, אבל לאוכל אוכלין טהורים דתרומה ליכא למיחש דההוא מזהר זהיר ולאוכל טהרות לא גזרו שמא ישכח ויטמאם. ועוד יש לומר דבהנהו לא גזרו משום דכבר נמאסו אוכלין שבפיו משלעסן ואין חוששין לטומאתן כל כך שיגזרו עליהם, אבל לאוכל אוכלין טמאין חששו משום שמא יביא תרומה טהורה ויתננה לתוך פיו, וההיא שעתא ראויה היא דעדיין לא נפסלה מאכילת אדם והרי הוא מטמא תרומה טהורה הראויה.

אילימא הך גזור ברישא הא תו למה לי. פרש"י ז"ל (בד"ה אלא) והלא גזרו סמוך לנטילתן מגע תרומה. וא"ת אכתי איצטריך משום נוטל ידיו לאכילה ומשמרן דנפקי להו מסתם ידים, ואפילו הכי כשבאות מחמת ספר מטמו. יש לומר דבכי הא אפילו נגעו בספר לא מטמו, דלא אמר רבי פרנך אלא מחמת נוגע בספר בסתם ידיו שמא מסואבות הן.

והרמב"ן ז"ל (בד"ה אילימא) הקשה ע"ז דא"כ למה נחלקו התנאים האחרונים כר"מ ור' יהודה למה נחלקו [ברמב"ן : ולמה נחלקו מחלוקות אחרות] במסכת ידים (פ"ג מ"ה) איזה ספר מטמא את הידים ומאי נפקא להו מינה, דמכל מקום כל סתם ידים מטמו את התרומה מתקנת הראשונים מתלמידי שמאי והלל דקדימי להו טובא. ופירש הוא ז"ל דהכי קאמר : אילימא הא דסתם ידים גזרו תחילה הא תו למה לי למיגזר במגע ספר, אי בסתם ידיו הא תקנו ואפילו בלא מגע ספר, ואי אפילו במשמר ידיו למה להו למיגזר בכי הא גזירה בפני עצמה, דההיא דרבי פרנך ליתא אלא משום היסח הדעת ושהידים עסקניות הם. ופריק אלא הך דספר גזרו תחילה וגזרו סתם ולא חלקו בין סתם ידים למי ששמר ידיו, ואחר כך הוצרכו לגזור משום תרומה אפילו בסתם ידים שלא באו מחמת ספר, ותקנה ראשונה כבר פשטה בישראל ולא זזה ממקומה, ולפיכך הוצרכו האחרונים לגלות איזה ספר מטמא את הידים, שאפילו

ידיים משומרות הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה.

דף יד - ב

אילימא במשקין הבאין מחמת שרץ דאורייתא היא. אף על גב דפלוגתא היא בפסחים (טו, ב) טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא או דרבנן. איכא למימר דהכא נקט לה אליבא דמאן דאמר התם דאורייתא, ונקיט לה בדרך הניחא למאן דאמר דרבנן אלא למאן דאמר דאורייתא מאי איכא למימר, כנהוג בהרבה מקומות בתלמוד. עוד יש לפרש דההיא אפילו למ"ד לאו דאורייתא תקנת הנביאים היתה דכתיב (חגי ב, יב) הן ישא איש בשר קדש וגו', ולא משכחת לה מעלות דרביעי בקדש ושלישי בתרומה אלא על ידי משקין טמאין כדאיתא התם (יז, א), ולפיכך קרי ליה הכא דאורייתא כאילו היא דאורייתא ולא מגזירת שמונה עשר דבר.

אילימא במשקה הזב דאורייתא הוא. איידי דאקשינן לעיל דאורייתא היא נקט לה נמי הכא, ואפשר היה לאקשוויי ההיא טמוי נמי מיטמו.

הא דאמרינן: **שמונה עשר דבר גזרו ובשמונה עשר נחלקו.** מדברי רש"י ז"ל נראה שבאותן שגזרו בהן הוא שנחלקו תחילה, אלא שרבו בית שמאי על בית הלל וגזרו בהם ולמחר חזרו בהם בית הלל והושוו להן והודו למנינן. ויש מפרשים שבשמונה עשר גזרו ובשמונה עשר אחרות נחלקו בו ביום ולמחר הושוו. ולפי דבריהם לא גרסינן הכא והתניא הושוו בו ביום נחלקו ולמחר הושוו, דלפי גירסא זו לא היו אלא שמונה עשר דבר בלבד ובהם נחלקו ובהם הושוו, אלא הכי גרסינן שמונה עשר דבר גזרו ובשמונה עשר נחלקו ובשמונה עשר הושוו. ושמונה עשר שגזרו הם שמפורשים והולכים בשמועתנו, ושמונה עשר שהושוו הרי שמונה יציאות והכנסות דריש פירקא דעני ודבעל הבית, תשעה ספר, עשרה מרחץ, י"א בורסקי, י"ב לאכול, י"ג לדין, י"ד חייט, ט"ו לבלר, ט"ז מפלה כליו, י"ז קורא, י"ח לא יאכל הזב, ושמונה עשר נחלקו אלו שבסוף המשנה והם, דיו, סממנין, כרשינין, אונין, צמר, חיה, עופות, דגים, מוכרין, טוענין, מגביהין, עורות, כלים, הרי י"ג, והחמשה הנשארים הם המוזכרים בבבלייתא לא ימכרנו, לא ישאילנו, לא ילונו, לא ימשכנו, ולא

דף טו - א

הא דתנן : **שמאי אומר מקב חלה**. כתבו משמו של ר"ת ז"ל, דכיון דכתיב (במדבר טו, כ) חֲלָה תְּרִימוּ תְּרוּמָה וּתְתַנּוּ לָכֶן, בעינן שיהא בה כדי נתינה, ואין נתינה פחותה מכביצה, וכדקיימא לן דשעור אוכלין בכביצה, ושמאי אזיל בתר דעתא דבעל הבית שהוא מפריש אחד מכ"ד, נמצא מפריש מקב כביצה, והלל אזיל בתר דעתו של נחתום שהוא מפריש אחד משמונה וארבעים, ונמצא מפריש מקביים כביצה.

מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה שחייב אדם לומר בלשון רבו. פירש הראב"ד ז"ל: דטעמיה דהלל מפני שהיא המדה הגדולה הנאמרה בתורה, כדכתיב (שמות ל, כד) וְשָׁמֶן זֵית הֵינּוּ. ואף על פי שנאמרו בתורה מדות קטנות, כיון דמים שאובין לפסול את המקוה דרבנן אזלינן לקולא ולא מיפסל אלא בשיעורא רבה, ולפיכך שנה לו רבו הין, לגלות לו שמפני שנאמרה בתורה הוא פוסל את המקוה. ושמאי סבר תשעה קבין לפי שהן ראויין לשטיפת כל הגוף ועזרא תקנם לבעלי קריים, לפיכך חשיבו כמקוה פסול ופוסלין. וחכמים אומרים שלשת לוגין מפני שהן חשובין, שנתן הכתוב לקרבנות צבור מדה זו שהיא רביעית ההין ואזלינן בתר שיעורא זוטא. ואף על גב דאשכחן בה לוג שמן, בצבור מיהא לא אשכחן פחות משלשת לוגין, ולא אשכחן לוג אלא שמן, אבל יין אין פחות מרביעית [ההין] שהוא שלשת לוגין.

דף טז - ב

הא דאמרינן : **הא ניחא למ"ד לא לכל הטומאות אמרו אלא לטומאת מת בלבד**. פלוגתא היא דרשב"ג ורבנן (וסיפא) [בסיפא] דהך מתניי גופא היא במסכת כלים (פי"א מ"א), דתנן התם כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין, נשברו טהרו, חזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן הישנה, רשב"ג אומר לא לכל הטומאות אמרו אלא לטומאת נפש.

הא דתנן : **המניח כלים תחת הצנור אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים**. פירש רש"י ז"ל : דרבותא משום כלים קטנים, דלא תימא מחמת קטנן אינן נחשבים כלים. ואחרים פירשו, כלים גדולים אפילו העשויין לנחת שאין מקבלין טומאה. והיינו רבותא, דלא תימא אין שם כלי עליהם, כדקתני נמי כלי גללים, ואין צריך לומר קטנים.

וצנור זה שאמרו כאן שקבעו ולבסוף חקקו, אבל בשחקו ולבסוף קבעו תיפוק ליה משום צנור דהוא גופיה כלי הוא ופוסל את המקוה, כדאיתא בפרק המוכר את הבית (בבא בתרא סו, א). ועוד יש לפרש בצנור שאין לו בית קבול, שהוא מפולש ופתוח משני צדדיו כרעפים הללו שלנו או מן הצד האחד, שכל כיוצא בזה אינו פוסל את המקוה לפי שאינו עשוי לקבלה, וכדתנן בפרק ד' דמקואות (משנה ג') סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו פוסל את המקוה לפי שאינו עשוי לקבלה. והוא שלא יהיה לו חקק באמצעיתו לקבל אפילו צרורות, שאילו כן כלי העשוי לקבלה הוא ופוסל את המקוה, וכדתנן (שם) החוטט לקבל צרורות פוסל את המקוה.

דף יז - א

טמאוהו משום כלים המאהילים על המת. פירש רש"י ז"ל : טמאוהו טומאת ערב, ומאן דחזא טעה וסבר דמשום טומאת אהל טמאוהו טומאת שבעה מדין אהל, ור' טרפון אמר דלא טמאוהו אלא טומאת ערב משום דנגע במרדע בעצמו ולא משום אהל. ויש מקשים והלא המרדע פשוטי כלי עץ הוא ואינו מקבל טומאה, ואי בשל מתכת מן הדין טמא טומאת שבעה דחרב הרי הוא כחלל. וניחא להו דמשום נקבות שבו נכנס חרב המרדע נעשה בית קבול לחרב, ובית קבול העשוי למלאת בית קבול

הוא, כדאמר בסוכה (יב, ב) גבי מסככין בזכרים ואין מסככין בנקבות. ואי נמי יש בו חרב המרדע, בטל הוא לגבי המרדע, שהמרדע עיקר וחרב שבו משמש המרדע, וכדתנן (כלים פי"ג, מ"ו) מתכת המשמשת את העץ טהור, ולפיכך אין אומרין בה חרב הרי הוא כחלל.

והרמב"ן ז"ל הקשה דאפילו בכלי עץ כל שהוא מטמא באהל המת או בנגיעתו באב הטומאה שבמת אומר בו חרב הרי הוא כחלל ומטמא טומאת שבעה, כדמוכח במסכת אהלות (פי"ג מ"ג). אלא טמאוהו טומאת שבעה קאמר, אלא שטעה השומע וסבור שמחמת אהל טמאוהו, ולא טמאוהו מחמת שהאהיל עליו המרדע אלא מחמת שהמרדע נטמא מחמת שהאהיל על המת וטימא את האיכר בנגיעתו, ורבי עקיבא פירש דאפשר דמשום אהל טמאוהו כיון שהוא נושא אותו, אבל לאדם אחר וכלים לא. ואם תאמר אם כן מאי נפקא לן מינה כיון שהוא מטמא טומאת שבעה בין כך ובין כך. תירץ הוא ז"ל דדילמא נפקא מינה לנזיר, שאילו משום אהל הנזיר מגלח עליו ומזה שלישי ושביעי, ואילו משום מגע אמרינן במסכת נזיר (נד, ב) בהדיא אטו מאן דנגע בכלים בר הזאה הוא, בתמיהא. ורבי טרפון הודה לו לר' עקיבא, וכמו שאמר לו בכמה מקומות (קדושין סו, ב) עקיבא כל הפורש ממך כפורש מחייו אני שמעתי ושכחתי ואתה יושב ודורש ומסכים להלכה. והיינו דלא בצרי ליה לר' טרפון.

ואיכא נסחאי דמקשו לר' טרפון בצרי להו, ופריק אמר רב נחמן בר יצחק בנות הכותיים נדות מעריסתן בו ביום גזרו. ולפירושו זה סבירא ליה לר' טרפון בכלים שתחת הצנור כר"מ דאמר נמנו ורבו בית שמאי על בית הלל.

והא דאמרינן נמי: **הניחא למ"ד כלי טמא חושב משקה**. פלוגתא היא דר"מ ור' יוסי בתוספתא דמסכת מכשירין (פי"ב, ה"ב), דתניא התם עריבה שירד דלף לתוכה המים הניתזין והצפין בכי יותן, נטלה לשפכה בית שמאי אומרים בכי יותן ובית הלל אומרים אינן בכי יותן, במה דברים אמורים בטהורה אבל בטמאה הכל מודים שהם בכי יותן דברי ר"מ, ר' יוסי אומר אחת טהורה ואחת טמאה בית שמאי אומרים בכי יותן ובית הלל אומרים אינן בכי יותן.

גזירה משום הנושכות. פירש רש"י ז"ל: אשכולות הנושכות זו את זו וכשבא להפרידן נסחט המשקה עליהן, וכיון דעביד בידיים ולא אפשר בלא סחיטה מכשר. ור"ח ז"ל גורס: הנושכות, ופירש: כשנושך האדם מן האשכול נוטפין ממנו משקה. והרמב"ן ז"ל פירש משמו של הגאון ז"ל:

כשאדם בוצר כרמו יש מהם שהגרגרים שלהם מדובקים זה לזה ונושכין זו את זו מפני דיבוקן, ואף על פי שמשקה יוצא מהן אינו הולך לאבוד שהמשקה עומד נשמר בדיבוק אותן הגרגרים ואינו נופל בקרקע, ומשום הכי הוכשר.

דף יז - ב

מתני': אין פורשין מצודות חיה ועוף. פירוש: אף על פי שאינו צד בידיים אפילו הכי גזרו דדילמא אתי ביה לידי חיוב חטאת, דפעמים שבשעת פרישתו ילכד חיה או עוף וחייב, כדתניא בתוספתא (פ"ג, ה"ה) הפורש מצודה לבהמה או עוף אם נכנסו לתוכה חייב, כך כתבו בתוס'. ואין אנו צריכין לכך אלא לרבה דקא מפרש טעמא דבית שמאי משום דכל מלאכה שהוא חייב עליה חטאת גזרו עליה מערב שבת, אבל לרב יוסף דמוקי פלוגתייהו בשביתת כלים אי דאורייתא אי לא, לא צריכי להך, דכל שמצודתו פרושה ולוכדת בשבת אסור משום שביתת כלים.

ואונין של פשתן. לרב יוסף דוקא בתנור מטלטל, הא בקרקע מותר שאין מוזהר על שביתת קרקעו.

בכדי שיצודו. ואם תאמר והיאך ידע מתי תבא החיה או העוף. ויש לומר דפורש במקום גדודי חיות דמסתמא יכנסו שם לזמן מועט. והכי איתא בירושלמי (בפרקין ה"ז) דמוקי [לה] בפורש בחורשין.

דף יח - א

גמרא: אבל דיו דלאו בר גיבול הוא מנתינת מים (הוא) [אימא] דלחייב. מהכא משמע דדיו לאו בר גיבול הוא, ולקמן בפרק במה מדליקין (כג, א)

משמע דבר גיבול הוא, דאמרינן התם כל השמנים יפים לדיו ואיבעיא להו לעשן או לגבל. ויש לפרש דהתם לאו גיבול ממש קאמר, אלא עירוב. ואיכא למידק דהכא משמע דטפי איכא לחיובי היכא דלאו בר גיבול הוא, וקיטמא דלאו בר גיבול הוא לכולי עלמא מנתנית מים מיחייב, וביו"ט פרק המביא (ביצה לב, ב) משמע איפכא, דאמרינן התם קיטמא שרי, ופירשו התם רוב המפרשים קיטמא שרי ליתן בה מים הואיל ולא בר גיבול הוא. על כן פירש ר"ת דהכי קאמר קיטמא בלא מים לשרוק פי התנור שרי, וקא משמע לן דלא גזרינן דילמא אתי למיגבל.

ואין נותנין חטים לתוך הרחים של מים אלא כדי שיטחנו. פירוש: אפילו לרחים של מים, וכל שכן ברחים שמוליכין בהמות דאדם מצווה על שביתת בהמתו לכו"ע.

והשתא דאמרת בית הלל אית להו שביתת כלים כו'. פירש רש"י ז"ל דהא על כרחיך הא ברייתא ב"ה היא מדשרי בהנך וקתני דריחים אסור משום שביתת כלים, מוגמר וגפרית מאי טעמא שרו. ולא ידעתי מה ראה רבנו ז"ל לפרש כן, דהא אפשר דברייתא לרב יוסף ב"ש היא, ופלוגתא דמתניתין בשביתת כלים היא דב"ש אית להו וב"ה לית להו וכדאיתא במסקנא. אלא מסתברא דמאי דאמרינן הכי בהדיא ב"ה אית להו שביתת כלים, היינו משום דקא סלקא דעתך דכיון דלאוקימתא דרבה אתיא ברייתא כב"ה, אם איתא דב"ה לית להו שביתת כלים לא הוה מפיך לה רב יוסף לברייתא לבר מהלכתא ולאוקומיה בשביתת כלים כב"ש, אלא מסתמא ס"ל לרב יוסף דב"ה אית להו שביתת כלים וברייתא ב"ה ולא ב"ש, ופלוגתא דמתני' באונין של פשתן וצמר ליורה לאו בשביתת כלים היא דהא אפילו ב"ה אית להו שביתת כלים, אלא פלוגתייהו משום גזירה היא במלאכות דאורייתא הנגמרות בשבת דב"ש אית להו וב"ה לית להו, וכיון שכן ברייתא דקתני פותקין מים לגנה ב"ה ולא ב"ש. ואפשר נמי דלרב יוסף ברייתא כולי עלמא היא וכולהו לית להו גזירה, אלא בשביתת כלים גופא פליגי, דב"ה לית להו שביתת כלים אלא היכא דקעביד הכלי מעשה וכדאמרינן נמי בגמ' בסמוך, וב"ש אית להו אפילו לא קא עביד מעשה כאונין של פשתן דמתניתין וכדאמרינן בגמרא למסקנא.

ויש לפרש עוד דעל כרחיך ברייתא ב"ה ולא ב"ש, דאי פלוגתא דמתניתין בגזירה ברייתא לאו ב"ש מדשריא כל הנך, ואי פלוגתא דמתניתין בשביתת כלים ברייתא לאו ב"ש מדשריא מוגמר וגפרית וקס"ד השתא

דמנחי בכלים, ואילו במתניתין קא אסרי אפילו אונין דלא קא עביד כלי מעשה, אלא על כרחין ב"ה היא. ומיהו אכתי לא ניחא לי דאי מדיוקא דמתני' קא דחינן לברייתא מדב"ש לידוק מינה נמי דליתא אפילו כב"ה, מדקא שרי במתני' מצודות חיה ואף על גב דקא עביד מעשה, דהשתא לא ס"ד דמיירי דוקא בלחי וקוקרי, ואי מתרצת לב"ה בלחי וקוקרי תרצה נמי לב"ש במוגמר וגפרית דמנחי אארעא, ויותר הוא רחוק לדחות מתניתין דמצודות ולהעמידה דוקא בלחי וקוקרי ולאפוקי מפשיטותא דמצודות כל מצודות במשמע, אבל במוגמר וגפרית הא לא דחקינן כלל כי מוקמינן לה דמנחא אארעא, דהא לא קתני אלא מניח מוגמר תחת הכלים ומתגמרין והולכין כל השבת, דמשמע לכאורה דכל עיקרא דמילתא לאו משום טרידתא דכלים המתגמרין אתיא לה אלא משום האי דיהיב המוגמר בידיה, והלכך לאו דחוייה היא כי מוקמת לה במנחי אארעא. כך נראה לי.

השתא דאמר רב הושעיא וכו'. וא"ת כיון דשביתת כלים ב"ש ולא ב"ה, מאי טעמא אפקה רב יוסף לברייתא מדב"ה ואוקמה כב"ש. תירצו בתוסי' (ד"ה ולימא) משום דלא ניחא ליה לדחוקי כולי האי לאוקומה בהשמעת קול. ולי נראה משום דברייתא קשיתיה דקתני כל הני ואי משום מלאכות הנגמרות בשבת ניתני חדא, ועוד קלור ואספלנית למאי תני פשיטא דאפילו בשבת ליכא חיוב חטאת, הלכך אוקמה רב יוסף בשביתת כלים, וברייתא מנקטא סירכיה ואזלא, וסידורא דברייתא הכין, דמעיקרא אשמעינן דפותקין מים לגנה ואף על גב דאתעבידא מלאכה בגופה של קרקע שרי דלא אסרה תורה אלא בכלים ולא בקרקעות, והדר אשמעינן דאפילו בכלים לא אסרה אלא כשהמלאכה נעשית בגופו של כלי אבל לא כשהכלי מתפעל כמוגמר וגפרית שהן מונחים בקרקע והן מתגמרין ומתגפרין, והדר אשמעינן שריותא דבגופו של אדם דהיינו קילור, ולא גזרינן משום שחיקת סממנין אף על פי שהן מרפאין והולכין בשבת ואף על גב דבהנחתם בשבת גזרינן. והדר אשמעינן מאי דאסרה תורה, דהיא נתינת חיטין לריחים ומשום שביתת כלים. כך נראה לי.

ולענין נתינת חטים לריחים, ר"ח ז"ל (בגליון) פסק הלכתא כרבה דאמר מפני שמשמעת את הקול, משום דרבה ורב יוסף הלכתא כרבה. והלכך אף על גב דקיימא לן דשביתת כלים לאו דאורייתא, בנתינת חטים לריחים אסור משום השמעת הקול וברייתא כולה בית הלל, ופלוגתא דבית שמאי ובית הלל דמתניתין במלאכות שחייבין עליהן חטאת

הנגמרות בשבת היא ובגזירה פליגי, בית שמאי סברי גזרינן ובית הלל סברי לא גזרינן.

ויש לי להביא ראיה לדברי ר"ח ז"ל, דהא תניא בתוספתא כדעתיה דרבה, דתניא התם בפרק קמא דמכלתין (ה"ט) אמרו להם ב"ש לב"ה אי אתם מודים שאין צולין בשר בצל וביצה ערב שבת עם חשיכה אלא כדי שיצולו אף דיו וסממנין וכרשינין כיוצא בהן, אמרו להם ב"ה אי אתם מודים שטוענין בקורת בית הבד ותולין עגולי הגת ערב שבת עם חשיכה אף דיו וסממנין וכרשינין כיוצא בהן, אלו עמדו בתשובתן ואלו עמדו בתשובתן, אלא שב"ש אומרים שְׁשֶׁת יָמִים תִּעְבְּדוּ וְעֶשְׂתֶּם כָּל מְלָאכְתְּךָ (שמות כ, ט) מלאכתך גמורה מע"ש, ובית הלל אומרים שְׁשֶׁת יָמִים תִּעְשֶׂה מְלָאכָה (שמות לה, ב) עשה אותה כל ששה, אלמא לאו בשביתת כלים פליגי כדברי רב יוסף אלא במלאכות הנגמרות בשבת כדברי רבה. ולקמן נמי בגמרא (יט, א) גבי טוענין בקורת בית הבד איכא ספרים דגרסי מאי שנא בכולהו דפליגי ומאי שנא הכא דלא פליגי ומשני התם אתי בהו לידי חיוב חטאת הכא לא אתי בהו לידי חיוב חטאת, וכן גירסת רש"י ז"ל (במשנה, ד"ה שטוענין), אלמא סוגיין בגמרא כרבה.

אבל רב אלפסי ז"ל (בסוגייתינו. ועיי ב"י סימן רנב) ורבותינו בעלי התוספות ז"ל (עיי תוד"ה והשתא) פסקו הלכתא כרב יוסף דמוקי לה בשביתת כלים, ומדאמר רב הושעיא דבית הלל לית להו שביתת כלים אידחייא הא דאין נותנין מהלכתא דבית שמאי היא. ויש לסייע סברא זו מדאמרינן להדיא והשתא דאמר רב הושעיא מאן תנא שביתת כלים ב"ש היא מוגמר וגפרית מאי טעמא שרי ב"ש, אלמא לרב הושעיא לא מתוקמא ליה אלא בשביתת כלים וב"ש היא, דאי לא תימא הכי מאי קושיא דילמא ב"ש מוגמר וגפרית מיסר אסרי וברייתא ב"ה היא וטעמא דאין נותנין חטים לריחים משום השמעת קול כדרבה, אלא ודאי משמע לכאורה דרב הושעיא אברייתא קאי ועלה קאמר דמשום שביתת כלים היא וב"ש היא. אלא שיש לדחות דדילמא הכי קאמר, לטעמיה דרב יוסף דמוקי לה לברייתא משום שביתת כלים השתא דאמר רב הושעיא דשביתת כלים ב"ש היא ועל כרחיך ברייתא ב"ש היא, אם כן מוגמר וגפרית מאי טעמא שרו.

דף יח - ב

גיגית נר וקדרה [ושפוד] לב"ש אפקורי מפקר להו. ואף על גב דבעלמא בעי הפקר בפני שלשה, הכא דלאפרושי מאיסור הוא לא בעי דמסתמא מפקר להו בגמר דעת. ולי נראה דמשום הפקר בית דין נגעו בה דלב בית דין מתנה עליהם להפריש העם מאיסור, דאי לא תימא הכי ודאי כולי עלמא לאו דב"ש ידעי וכל שכן במקום ב"ה.

קשיא לי בשלמא אליבא דרב יוסף ניחא דאיכא לתרוצי משום הפקר, אלא לרבה דמפרש טעמא דב"ש משום גזירה במלאכות הנגמרות בשבת, אי הכי גיגית וקדרה לב"ש מאי טעמא שרו. ויש לומר דאף לרבה הוי טעמא משום הפקר, כלומר: שהן מפקירין התבשיל עצמו ובדבר המופקר לא גזרו. ודחוק הוא. ואלא יש לומר דלרבה ניחא דכיון שאין האיסור אלא מדבריהם ומשום גזירה בנר וגיגית דלא אפשר לא גזרו, ובקדרה נמי לא החמירו לבשל לגמרי מבערב מפני שהיא גזירה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה, ושפוד שאמרו במתניתין היינו משום דגזירתו קרובה ומצויה דשמא יחתה בגחלים, אבל לרב יוסף דמוקי לה בשביתת כלים ודאורייתא הוא לדידיה הוא דקשיא להו גיגית נר וקדרה היכי שרו לה ב"ש. כך נראה לי.

מאן תנא [ל]הא דת"ר לא תמלא אשה קדרה עססיות ותורמסין וכו' ערב שבת עם חשיכה וכו' לימא ב"ש היא. פירש הרמב"ם (פ"ג בי"ב): שהתורמסין והעססיות אין צריכין בישול הרבה, ולפיכך העמידוהו במסקנא ככולי עלמא ומשום גזירת חתוי, שאף על פי שלא בשלו כל עיקר הרי הן כתבשיל שלא בשל כל צרכו ודעתו עליהן לאכלן לאלתר. וכמדומה שהזיקו לומר כן, משום דתנא כיוצא בו לא ימלא נחתום קיתון של מים, והמים ודאי אין צריכין אלא בשול מועט. אבל קשה לי, שאם כן היכי הוה מצי לאוקומה אפילו כבית שמאי מעיקרא, דמאי שנא מגיגית נר וקדרה, הכא נמי לישתרי דאף הני אפקורי מפקרי להו.

אלא הפירוש הנכון כמו שפירש רש"י ז"ל, שהן צריכין בשול הרבה, לפיכך אף על פי שהן חיינן גזרינן שמא יחתה בגחלים לאכלן למחר לפי שאין כל היום וכל הלילה די להם, וקיתון של מים כיון שהוא מניחן כדי ללוש בהן למוצאי שבת גזרינן שמא יחתה בהן בשבת כדי שיהיו לו חמין מוכנים ללוש בהן למוצאי שבת מיד. ולפירושו נראה לי שהיה סבור מתחילה דאתיא כב"ש דוקא דאית להן שביתת כלים, וקא סלקא דעתך

דטעמא משום דכיון שהן קשין להתבשל והוא מניחן ערב שבת עם חשיכה אינו רוצה לאכלן בשבת אלא למוצאי שבת, ודומיא דקיתון של מים דבעי ליה למוצאי שבת, והלכך לא מפקרי להו, כלומר אין לב ב"ד מתנה להפקיר כלים כדי להתיר לבשל לצורך חול אלא כדי להתיר בשול הצריך לשבת, כך נראה לי. וגם זה ראייה למה שפירשתי (לעיל ד"ה גיגית) דאפקורי מפקרי להו ב"ד קאמר ולא בעל הנר והקדרה, שאם כן אף כאן נאמר שהוא מפקירן ולישרי ולא אתי לא כב"ש ולא כב"ה.

ואסיקנא: גזירה שמא יחתה בגחלים. ועססיות ותורמסין דוקא, ולא דמי לקדרה חייתא כמו שפירש"י ז"ל לפי שאין כל היום וכל הלילה די להם. אבל לרבנו האי גאון ז"ל מצאתי שכתב בפרק כירה דקדרה חייתא דשריא לאו חייתא ממש קאמר, שאילו צונן אסור להניח בין השמשות והיינו טעמא דעססיות ותורמסין, אלא קדרה חייתא זו היא שחמה דלא התחילה לבשל, עד כאן. ואינו עולה יפה לפי דעתי.

אי הכי מוגמר וגפרית ליגזור. ואם תאמר לדידיה דלא מסיק אדעתיה האי טעמא דגזירת חתוי, היכי ניחא ליה מתניתין (לקמן יט, ב) דקתני אין צולין בשר בצל וביצה ופת וחררה. יש לפרש דהוה סלקא דעתך דטעמא דהנך משום דלא מפסיק מידי בינם לבין הגחלים איכא למיגזור טפי דלמא אתי לחתויי.

צמר ליורה ליגזור אמר שמואל ביורה עקורה. ואפילו הכי בין לרבה בין לרב יוסף קא אסרי ב"ש, משום דכלי ראשון מבשל, וכדתנן (לקמן מב, א) האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין, והלכך איכא למיגזור משום שמא יבשל בשבת אליבא דרבה, ואיכא נמי משום שביתת כלים אליבא דרב יוסף.

ואקשינן: ודילמא מגיס. ואוקימנא: **ביורה עקורה וטוחה.** ומיהו בשקלט את העין איכא למימר דמותר אפילו בשאינה עקורה וטוחה דומיא דקדרה היכא דבשיל דשרי ולא גזרינן משום חתוי דגחלים, ומשום מגיס נמי ליכא דמשקלט את העין ליכא משום מגיס. ואיכא למימר דדוקא טוחה הא לאו הכי לעולם אסור גזירה משום מגיס, ולא דמי לקדרה דדרכן של סממנין להגיס תדיר כדי שלא יחרכו. וצריך עיון.

ומהא דקא אמרינן ביורה עקורה וטוחה משמע דאפילו בעקורה איכא משום מגיס, דהגסה בכלי ראשון כבישול. וקשיא לי אם כן האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין היאך מוציאין מהן בכף והלא מגיס. ויש

לומר דבהגסה ראשונה הוא דאיכא משום מבשל לגבי קדרה מפני שמערב את הכל ואיכא משום קרובי בשולא אבל בשאר הגסות לא, דמראשונה ואילך ליכא בקדרה משום מבשל, והיינו דמפרשינן טעמא דעססיות ותורמסין משום מחתה בגחלים ולא אמרינן משום מגיס, והיינו נמי דמשהין על גבי כירה קטומה ולא חיישינן דילמא מגיס, אבל יורה של סממנין הוא דאיכא משום מגיס דדרכן בכך להגיס תדיר כדי שלא יחרכו כדכתיבנא. וכן ראיתי להרמב"ן ז"ל שכתב דמסתבר ליה דליכא משום מבשל מהגסה ראשונה ואילך. ועוד יש לי לומר דכל דבשיל כמאכל בן דרוסאי ליכא משום מגיס, דהא מגיס משום מבשל הוא דמחייב (עי' ביצה לד, א) וכיון שהגיע למאכל בן דרוסאי תו ליכא משום מבשל, וכענין שאמרו בפרק כירה (לקמן מ, ב) שמן אין בו משום בשול, שמותר לתת אותו אפילו במקום שהיד סולדת בו.

האי קדרה חייטא אי בשיל שפיר דמי. פירוש: בשיל כמאכל בן דרוסאי, בשיל ולא בשיל כלומר: שלא הגיע למאכל בן דרוסאי, וכדאמרינן נמי לקמן (כ, א) חנניה אומר כל שהגיע למאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה, כן פירש רבנו האי ז"ל בפרק כירה, וכן פירשו בתוסי' (ד"ה בשיל). אבל דעת הרב אלפסי (ר"פ כירה) והרמב"ם ז"ל (פ"ג מה' שבת ה"ד) בשיל ולא בשיל היינו משהתחיל לבשל ועד שנתבשל כל צרכו, ואפילו נתבשל כל צרכו אם הוא מצטמק ויפה לו אסור. וכן דעת הרמב"ן ז"ל.

ומה שאמרו לקמן (כ, א) גבי אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום, וכמה, א"ר אלעא [לפנינו: ר' אלעזר] אמר רב כדי שיצולו כמאכל בן דרוסאי, התם דוקא בשהם עצמן מונחין על גוף האש, וכן החררה פניה כנגד פני האש, דכיון שהגיעו למאכל בן דרוסאי אם יחתה בגחלים יחרך אותן, וכ"כ בפירוש הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות שבת (הט"ז). וזהו שכתב הרב אלפסי ז"ל לאותה דרב, אע"פ שפסק בפרק כירה שאסור לשהות על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה ודלא כחנניה.

דברחא ולא שריק אסור. פירוש: ואפילו חי, ובצלי מיירי דלא מסיח דעתיה מיניה משום דמתבשל מהרה ואתי לחתויי. וכן כתב הרב בעל ההלכות ז"ל (הלי' שבת פ"א) דמכאן ואילך מיירי בצלי, והיינו דמייתנין עלה אין צולין בשר וביצה דמיירי בצלי.

דגדיא ולא שריק דברחא ושריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדיפתי אסר. וקשיא לי, לרב ירמיה קשיא אונין של פשתן, דהתם לא שריק ומשום דקשו ליה זיקא שרו ב"ה. ושמא נאמר דאונין של פשתן קשי ליה זיקא טפי. ואי נמי מוקי לה איהו בשטח פי התנור.

ולרב אשי [דשרי] הא תנן אין צולין וכו'. פירוש: דסתמא קתני בשר דמשמע כל בשר, ולר' ירמיה ניתא דאפשר לאוקומה בין בגדיא בין בברחא, אלא לרב אשי ליכא לאוקומה אלא בברחא דוקא, ותירץ הכי נמי דמוקי לה בברחא ולא שריק.

כי פליגי דברחא ולא שריק רב אשי שרי ורב ירמיה אסר. ואם תאמר לרב אשי קשיא מתניתין (לקמן יט, ב), דקתני אין נותנין את הפת בתנור ולא חררה על גבי גחלים. וליכא למימר דמתניתין דוקא בתנור מגולה לגמרי, דאם כן כי אקשינן לקמן (כ, א) גבי משלשלין את הפסח, אלא טעמא דבני חבורה זריזין הן הא לאו הכי אסור והא אמר מר גדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי, מאי קושיא, לישני ליה התם במכוסה והכא במגולה, אלא ודאי סתמא תנור מכוסה הוא. ותירצו בתוס' דגבי פת שייך חתוי גחלים יותר מבשאר דברים. ואינו מחוור לי.

ומסתברא לי דרב אשי גופיה לא שרי בברחא אלא משום דקשי ליה זיקא קצת, אלא דרב ירמיה אסר משום דלא קשי ליה טובא, דאי לא תימא הכי תקשי לן מתני' לרב אשי, מאי שנא משלשלין את הפסח דנקט דמשמע טעמא משום דבני חבורה זריזין הן, צלי בעלמא נמי שרי, אלא היינו טעמא, דפסח כיון דלא מינתח לא קשי ליה זיקא כלל אבל ברחא קשה ליה קצת. וסעד לדבר דהא אמרינן והשתא דאמר מר כל מידי דקשי ליה זיקא לא מגלי ליה וכו', אלא ודאי דקשה ליה קצת כדאמרו. כך נראה לי.

אמר רבינא האי קרא חייא שפיר דמי כיון דקשי ליה זיקא כבשרא דגדיא דמי. כתב רב אלפסי זכרונו לברכה (בסוגייתינו): מדקאמר כבשרא דגדיא דמי, שמע מינה דהלכתא כרב ירמיה דאסר בברחא משום דקאי רבינא כוותיה. אבל הרז"ה ז"ל (בסוגייתינו) כתב דהכא לרווחא דמילתא קאמר, לומר דקרא לכולי עלמא שריא, ומיהו בברחא נמי דילמא רבינא כרב אשי סבירא ליה, והלכך נקטינן כרב אשי דהוא בתראי. ומצאתי לרבנו האי גאון ז"ל, וזה לשונו: ולענין מאי דקשי ליה זיקא, מסקנא כלישנא בתרא וכרב אשי דבין גדיא ובין דבר אחר בין

דף יט - א

מהו דתימא האי רמי עליה והאי לא רמי עליה קמ"ל. פירוש: קמ"ל דאפילו הכי שרי. ולא למימרא דעכו"ם רמי עליה, דהא ודאי לא רמי עליה כדאמרינן במסכת ביצה (כא, ב) גבי לכם ולא לעכו"ם, מרבה אני את הכלבים שמזונותם עליך ומוציא אני את העכו"ם שאין מזונותם עליך. וא"ת א"כ היאך נותנין לפנייהם מזונות אפילו בחצר, והא אמרינן בפרק מי שהחשיך (לקמן קנה, ב) אין נותנין מזונות לפני החזיר בחצר לפי שאין מזונותיו עליך. יש לומר שאני עכו"ם דמשום דרכי שלום חשבינן ליה קצת כמזונותיו עליך, וכדאמר בגיטין (סא, א) מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום.

ומיהו משמע מהכא דדוקא ליתן לו בחצר על דעת שיאכל בחצר, הא במפרש להוציא אסור. והדין נותן, דאפילו עם חשיכה לא התירו ב"ה להשאיל או ליתן לו כלי במתנה אלא כדי שיצא מפתח ביתו מבעוד יום. ובהדיא גרסינן בירושלמי (בפרקין ה"ח) אין נותנין לעכו"ם על מנת לצאת, נטל ויצא אין זקוק לו. והראב"ד ז"ל אסר אפילו בחצר כל היכא דיכול לאשתמוטי מיניה, ולא משום הוצאה אלא משום דלא טרחינן אלא לדברים שמזונותם עליך. והא דקיימא לן (ביצה כא, ב) מזמנין את הגוי בשבת, לאו דספי ליה אלא דמחוינן ליה ושקיל איהו לנפשיה, אי נמי דספינן לדידן ואכיל איהו בהדן.

הא דאמרינן: **לא ישכיר אדם כליו לעכו"ם בערב שבת וברביעי ובחמישי מותר.** איכא מאן דמפרש, דבין לבית שמאי בין לבית הלל אתיא, ובכלים שאין עושין בהם מלאכה כגון מטה ושלחן וכסא או חלוק, וטעמא דמילתא משום דנראה כעומד ונוטל שכר שבת, אבל ברביעי ובחמישי מותר. ודוקא בהבלעה כגון שמשכיר לו לשנה או לחודש, הא שכירות יום אסור, וכדתניא במציעא בפרק הזהב (נח, א) השוכר את הפועל לשמור לו את הפרה לשמור את הזרעים אינו נוטל שכר שבת, הא שכיר חודש שכיר שנה נוטל ממנו שכר שבת. ואפילו הכי בערב שבת אסור, דנראה כמשכיר

לו לצורך שבת, וכעומד ונוטל ממנו שכר שבת. ודוקא לעכו"ם אבל לישראל מותר אפילו בערב שבת, דלא חשיד למיתן ליה שכר שבת, וכיון שמשכיר לו לחודש או לשבת שרי. ואינו מחוור שאם אתה מתיר להשכיר לישראל משום דלא חשיד ליתן ליה שכר שבת, אפילו לעכו"ם שרי מהאי טעמא גופה דלא חשיד ישראל דשקיל מיניה שכר שבת.

ואיכא מאן דמפרש לה בכלים שעושין בהן מלאכה ומשום שביתת כלים נגעו בה ובית שמאי היא, וכן נראה מדברי רב אלפסי ז"ל שלא כתבה בהלכות. וזה אינו מחוור כלל, דאם כן הוה להו לבעלי הגמרא לפרושי בהדיא דבית שמאי הוא, ולא למיקבעה בגמי' סתם דמשמע דהלכתא היא, ובית שמאי במקום בית הלל אינה משנה. ועוד דאם כן אפילו ברביעי ובחמישי ואפילו בראשון נמי אסור, וכדתניא לעיל (יח, ב) לא ימכור אדם חפצו לעכו"ם, וסתמא קתני ואפילו ביום ראשון.

והמחוור שבכולן, דמיירי בכלים שעושין בהן מלאכה ובית הלל היא, ומשום דנראה כעומד ונוטל שכר שבת, ודוקא לעכו"ם, אבל לישראל דלא עביד בהו מלאכה ודאי שרי.

אי נמי טעמא דמילתא משום דנראה כשלוחו של ישראל במלאכה שהוא עושה בהן, ואף על גב דשרו בית הלל בעורות לעבדן בשנתנן לו עם השמש, התם היינו טעמא משום דקצץ [עם] עכו"ם, דכיון דקצץ עכו"ם בדנפשיה קא טרח ואין לישראל שום ריוח במה שהעכו"ם עושה בהן בשבת, אבל שכירות כלים יש לו ריוח לישראל בעשיית מלאכתו בשבת ואפילו בהבלעה, דהדבר ידוע שאילו לא היה רשאי העכו"ם לעשות בהן מלאכה בשבת לא היה נותן לו כל כך, והלכך מתהני ביה ישראל ואסיר דמחזי כשלוחו של ישראל, ואפילו הכי דוקא בערב שבת, אבל ברביעי ובחמישי מותר דכולי האי לא אחמור כיון דעכו"ם במלאכתו הוא עוסק, ומאן דחזי נמי סבר לצורך מחר בלחוד הוא דמוגר ליה, הלכך שרי.

אמר רב ששת ה"ק אם לא קצץ בית שמאי אומרים כדי שיגיע לביתו ובית הלל אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה. קשיא לי, למה ליה לאדכורי הכא בית שמאי, דהא לבית שמאי ליכא מידי בין קצץ ללא קצץ. ויש לומר משום דבעי לפרושי דלבית הלל בשלא קצץ בכדי שיגיע לחומה שרי, נקט נמי בית שמאי.

אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים קודם השבת. פירש ר"ח ז"ל (בגליון): דוקא בספינה גוששת למטה מעשרה, ומשום איסור תחומין

נגעו בה, אבל למעלה מעשרה דליכא משום תחומין שרי. והקשו עליו בתוסי' (עי' תוסי' הרא"ש כאן), דאם כן כי איבעיא להו בעירובין בפרק מי שהוציאווהו (מג, א) אם יש תחומין למעלה מעשרה או לא, הוה להו לאתויי הא דיש תחומין למעלה מעשרה, ולישני במהלכת ברקק.

והרב אלפסי ז"ל (בסוגייתינו) הקשה, דאם כן מאי איריא שלשה אפילו טפי נמי, ועוד לדבר מצוה אמאי שרי והא העמידו דבריהם במקום עשה, וכדתנן (פסחים צא, ב) אונן טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים, ואמרינן עלה גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת גבי קדשים העמידו דבריהם במקום עשה. ולדידי נמי קשיא, דבהדיא גרסינן בירושלמי (בפירקין ה"ח) אין מפליגין בים הגדול לא בערב שבת ולא בחמישי בשבת, וים הגדול למעלה מעשרה הוא. ופירשה רב אלפסי ז"ל, משום עונג שבת, כדאיתא בהלכות. ור"י בעל התוסי' ז"ל פירשה, משום שאסור לעבור במים במעבורת ואפילו בתוך התחום משום דהוי ליה כשט, ואסור לשוט גזירה שמא יעשה חבית של שייטין. אי נמי אסור לעבור במעבורת שמא יסייע וקא עביד עובדין דחול. אי נמי דמחזי כמאן דממטי לה לספינה ארבע אמות בכרמלית. ותדע לך, מדגרסינן לקמן בפרק תולין (קלט, ב) חזי מר האי צורבא [מרבנן] דאזיל ונאים במברא, ועבר בהאי גיסא ואמר למינם קא מכוונא ואזיל וסייר פירי, אמר ליה הערמה (מדרבנן) [בדרבנן] היא וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה, אלמא לכתחילה שלא בהערמה אסור, ובהערמה דוקא לצורבא מרבנן הא לכולי עלמא אסור. ומיהו ברביעי שרי דכולי האי לא אחמור רבנן.

והא דגרסינן בירושלמי אין מפליגין בים הגדול לא בערב שבת ולא בחמישי בשבת בית שמאי אוסרין אפילו ברביעי ובית הלל מתירין, לאו למימרא שיהו בית הלל מתירין ואפילו בערב שבת, אלא ברביעי קא מיפלגי, דבית שמאי אוסרין אפילו ברביעי ובית הלל מתירין ברביעי דהיינו שלשה ימים קודם השבת.

והיכא דהפליגה ספינתו אפילו חוץ לאלפים אמה, מותר להלך בכל הספינה, הואיל ושבת באויר מחיצות מבעוד יום, כדאיתא בעירובין בריש פרק מי שהוציאווהו (מב, ב).

ואותן קרונות שמושכין אותן בהמות, אע"פ שנכנס שם קודם ג' ימים לשבת אפילו מתחילת יום ראשון אסור מן הטעם שאסרו לרכוב בשבת, גזירה שמא יחתוך זמורה להנהיג הבהמה.

הא דתנן : אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו של בית אבא לתת כלי לבן שלהם לכובס ג' לפני השבת. לא שהלכה כן, אלא להחמיר על עצמן כדברי בית שמאי.

והא דשרו בית הלל לתת עורות לעבדן וכלים לכובס עם השמש, דוקא בקצץ ובקבולת דעכו"ם בדנפשיה קא טרח, הא בשלא קצץ אסור דבמלאכת ישראל קא טרח והוי ליה כשלוחו של ישראל, וכדתניא אין משלחין אגרות ביד עכו"ם בערב שבת אלא אם כן קצץ, אבל בקצץ ודאי הוא דשרי. והא דגרסינן במסכת מועד קטן פרק מי שהפך (יב, א) אמר שמואל מקבלי קבולת חוץ לתחום מותר תוך התחום אסור. הני מילי בקבולת מלאכת קרקע דיש לו קול וניכר שהוא של ישראל, אבל בשל כלים מותר.

ודוקא בביתו של עכו"ם, אבל בביתו של ישראל בין כך ובין כך אסור, כדגרסינן בירושלמי (בפירקין ה"ח): תניא אומנין שהיו עושין עם ישראל בתוך ביתו אסור, בתוך בתיהם מותר, במה דברים אמורים בקבולת אבל בשכירות אפילו בתוך בתיהם אסור, במה דברים אמורים בתלוש מן הקרקע אבל במחובר לקרקע אסור.

הא דתניא: רבי ישמעאל אומר יגמור משתחשך. לאו למימרא יגמור ממש בידיים, דהא לא שרי בית הלל אלא טעינת קורה עם השמש אבל לטעון משחשיכה לא, וכל שכן שלא יסחוט בידיים, דאע"ג דמלאכה דאורייתא ליכא כיון שריסקן מבערב מ"מ מדרבנן אסור. וכן פירש רש"י ז"ל, ובהדיא תניא לקמן בפרק תולין (קמ, א) שום שרסקו מערב שבת למחר נותן לתוכו פול וגריסין, ולא ישחוק אלא מערב.

דף יט - ב

לאו (מי) אתמר עלה אמר רבה בר בר חנה [לפנינו: אמר רבא בר חנינא] אמר רבי יוחנן במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי דאסור [לפנינו, ליתא לתיבת דאסור] כי פליגי במחוסרין שחיקה. ובודאי רבי יוסי ברבי חנינא דאוקמה למתניתין כרבי ישמעאל לית ליה דרבי יוחנן, דהא מתניי לכולי

עלמא במחוסרין דיכה הן, אלא ודאי לית ליה דר' יוחנן. וקיימא לן כר' יוסי ברבי חנינא דעביד עובדא כר' ישמעאל, ומעשה רב. והתימה מן הרב אלפסי ז"ל, שהביא הא דר' יוסי בר' חנינא והא דרבי יוחנן. ועוד יש תימה בדבריו, שהוא ז"ל פסק בפרק חבית (לקמן קמה, ב) כר"א ור"ש שאמרו בזיתים וענבים שרסקן מערב שבת ויצאו מעצמן שהוא מותר, ואע"פ שהן כמחוסרין דיכה כדאיתא התם. וזו מן התשובות שהשיב עליו הראב"ד ז"ל.

שמן של בדדין. פירש רש"י ז"ל: שמן המשתייר בזוית הבד. והקשו בתוס' מה ענין [מוקצה] בכאן. ופירשו הם ז"ל דקאי אדלעיל דאיירי בטעינת קורת בית הבד, וקאמר שאותו שמן שזב והולך מתחת הקורה בשבת רב אסר משום נולד, דבין השמשות לא היה ראוי לא למשקה ולא לאכילה, ולא דמי לקדרה חייתא דההיא מכל מקום בין השמשות היתה בעולם, אבל המשקין האלו בין השמשות לא היו בעולם. אי נמי יש לומר דהתם היה ראוי לכוס, אבל זיתים וענבים מרוסקין לא חזו למידי.

הנהו כרכי דזוגי רב אסר ושמואל שרי. פירש רש"י ז"ל: מחצלאות שמכסין בהם את הסחורה. ורב אלפסי ז"ל פירש שכרוכות ועומדות לסחורה. והקשה ר"ת דבפרק מפנין (לקמן קכח, א) אמרינן דרב במוקצה לאכילה סבר ליה כרבי יהודה ובמוקצה לטלטול סבירא ליה כרבי שמעון. על כן פירש רבנו תם ז"ל שהן מחצלאות שמכסין בהן דג מליח, והן מוקצות מחמת מיאוס. והא דדייק בפרק מי שהחשיך (לקמן קנו, ב) מהא דכרכי דזוגי דרב סבירא ליה כרבי יהודה גבי בהמה שמתה, מפרש רבנו תם ז"ל דנבלה שנתנבלה בשבת אפילו לכלבים אינה ראויה דמוקצה מחמת איסור היא, ולהכי דייק שפיר דרב סבר לה כרבי יהודה מהא דכרכי דזוגי, דמוקצה מחמת איסור חמיר ממוקצה מחמת מיאוס, כדמוכח בפרק מי שהחשיך (קנו, א) גבי חד אמר במוקצה מחמת מיאוס הלכה כר' שמעון.

[מתני':] הא דתנן: רבי אליעזר אומר כדי שיקרמו פניה התחתונים. ר"א להקל הוא דאתא. והכי איתא בירושלמי (בפרקין ה"י) דגרסינן התם מודה רבי אליעזר בלחם הפנים שאין קרוי לחם עד שיקרמו פניו בתנור, דאלמא הכא הוא דלא בעי אלא קרימה כל דהו הא בלחם הפנים בעי קרימה מעליא.

דף כ - א

גמרא: קרא כי אתא לאיברים ופדרים הוא דאתא. כלומר, לאיברים דחול שמשלה בהן האש מאמש. ולא לעשות להם מערכה בפני עצמן קאמר, דהא אמרינן לקמן (כד, ב) עולת שבת בשבתו (במדבר כח, י) ולא עולת חול בשבת, אלא להוסיף בה אש ולחתות בהן ולהבעיר באותה מערכה עצמה שלהן.

והקשו בתוסי' (ד"ה למשרי) היכי נפקא לן כל הני דרשות ממושבתיכם, דהכא דרשינן ליה לאיברים ופדרים ובריש מסכת יבמות (ו, ב) דרשינן מיניה שאין מיתת בית דין דוחה את השבת, ובקדושין פרק קמא (לז, ב) דרשינן מיניה דלא תבעי קדוש בית דין כמועדות. ותירצו דתרי מושבותיכם כתיבא, דבפרשת אמור אל הכהנים כתיב (ויקרא כג, ג) שְׁפַת הַיָּא לְה' כָּל מוֹשְׁבֵי תִיכֶם, ומיניה דרשינן בפרק קמא דקדושין דשבת לא בעיא קדוש ב"ד כמועדות, ואף על גב דרש"י ז"ל לא פירש כן שם והכא דרשינן אברים ופדרים מיתורא, מדהוה ליה למכתב בכל מושבות וכתב בכל מושבותיכם.

דף כ - ב

הא דאמר רבי יוחנן עצים של בבל אינם צריכין רוב. ואמרינן: מאי היא, אילימא סילתי השתא פתילה אמר עולא המדליק צריך שידליק ברוב היוצא סילתי מיבעיא. ואוקימנא: בשוכא דארזא. קשיא לי, אכתי תקשי ליה מדעולא, דהא ודאי פתילה עדיפא משוכא דארזא, דפתילה נאחזת בה האור ובשוכא מסכסכת בה האור, כדאיתא לקמן בריש פרק במה מדליקין דטפי עדיפא פתילה משוכא דארזא. ורב אלפס לא הביא בהלכות האי דרבי יוחנן. (גם ברמב"ם פ"ג ה' כ"א השמיט האי דר"י) ומשמע ודאי דהלכתא היא, דהא ליכא מאן דפליג עלה.

פרק**במה****מדליקין**

דף כ - ב

לכש שוכא דארזא. ואסיקנא : בעמרניתא דאית ביה. ואם תאמר אם כן מסיפא נפקא, דהא קתני כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו. יש לומר איצטריך משום דאין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בהן חוץ. אי נמי יש לומר דלא מיקרי יוצא מן העץ אלא דבר שיוצא מן העץ על ידי כתישה כגון פשתן, אבל עמרניתא דבשוכא באפי נפשה קאי ולא מימעיט מדבר היוצא מן העץ.

אנן שירא פרנדא קרינא ליה. והא דאמרינן בסוטה בסופו (מת, ב), משחרב בית המקדש בטל שירא פרנדא, לא בטל לגמרי קאמר, אלא שנתמעט ואינו מצוי כבתחילה, וכדאמרינן נמי התם, משחרב בית המקדש בטל זכוכית לבנה, ולא נתבטל לגמרי, כדאיתא בברכות פרק אין עומדין (לא, א) תבר קמייהו כסא דזכוכית לבנה, ואמרינן בשלהי אלו מציאות (בי"מ כט, ב) מי שיש לו מעות של רבית ורוצה לאבדן ישתמש בזכוכית לבנה.

שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא לפתילה נמי לא קא משמע לן. יש לפרש מהו דתימא שאפילו עשה מן השעוה כעין פתילה, כלומר שעשה מהן כעין נרות של שעוה שלנו שקורין קנצילייש יהא אסור להדליקן, קא משמע לן מכאן ואילך פסול שמנים, לומר שאינו אסור אלא בשנתן השעוה והזפת בנר כמין שמן, אבל כשחברן יחד ועשה מהן פתילה מותר דנמשך הוא יפה אחר הנר. והוא הדין דהוה מצי למימר זיפתא

איצטריכא ליה, אלא לפי שדרך לעשות פתילות משעוה ואין דרך לעשות כן מזפת נקט הכא שעוה.

ומכאן יש להתיר נרות של שעוה בשבת. וכן התירו בתוסי' (ד"ה עד). וכן נראה מדברי רש"י ז"ל (ד"ה שעוה). אבל ראיתי בתשובת רבנו שרירא גאון ז"ל שכתב בתשובה (אוצה"ג ח"א סימן נה) וז"ל: ואבוקה של שעוה ששאלת, לא חזי לנא מאן דאדליק בשעוה בבי שמש, וכל רבוותא דחזינן הוו אוסרין, עד כאן. וכן אסרו חכמי נרבונא, ופירשו כן מהו דתימא לפתילה נמי לא שאם עשה נר של שעוה כעין שלנו ונתנו בפך עם שמן שעתה הפתילה שבתוך השעוה דולקת גם מחמת השמן יהא אסור, קא משמע לן מכאן ואילך פסול שמנים, שלא אסרו אלו אלא בשאין שם שמן אלא הן, הא יש בו שמן מותר. ואין פירושם מחוור בעיני, דאם כן היינו שעוה ודבר אחר (לקמן כא, א), ונראה שכל השנויין במשנתנו אפילו נתן בו שמן כל שהוא אסור, דבכולהו אמר רבה דאסור שאין מדליקין בהן בתערובת לפי שאין מדליקין בהן בפני עצמם. ודוחק הוא לומר דעל ידי פתילה ממשכי בעינייהו וגזרו פתילה אטו בלא פתילה, ועל ידי תערובת שמן לא גזרו, כדאמרינן (שם) בדרב ברונא דבסמוך, דאם כן ליכללינהו רב ברונא לשעוה וזפת וחלב בפתילה בהדי חלב מהותך וקרבי דגיס שנימוחו. ורבנו הרב (רבינו יונה) נ"ר מן המתירין.

דף כא - א

מאי לאו להדליק לא להקפות. וקיימא לן כרבה דאסור. ואני תמה על מה סמכו בדורות הללו, לכרוך גמי על צמר גפן ומדליקין בהו בעששיות של זכוכית. ואפשר לומר, שלא אסרו אלא אותם שמנו חכמים, לפי שהן ראוין להדליק בפני עצמן, אלא שהאור מסכסכת בהן ועשויות לכבות מהרה, וכן כל כיוצא בהן שהן דולקין והולכין בפני עצמן כאגוז של בית רשב"ג, לפיכך גזרו ע"י תערובת אטו בעינייהו, אבל דבר שאין ראוי להדליק בפני עצמו כורכין עליו דבר אחר שמדליקין, דמאי אמרת דילמא מדליקין בו בפני עצמו, הא אין מדליקין בו בפני עצמו לעולם,

שאינן דולק לעולם, וכענין שאמרו למעלה (כ, ב) האי עץ בעלמא הוא, כלומר: ואין עושין ממנו פתילה לעולם.

חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו. פירוש: חלב מחוי והוא כעין שמן. וכן מפורש בירושלמי (בפירקין ה"א). ורש"י ז"ל פירש חלב מהותך מבושל. ואינו מחוור, דהוה ליה לרב למינקט מבושל כלישנא דמתניתין. ועוד דהכא משמע דחלב מהותך נמשך הוא אחר הפתילה ואפילו לחודיה בלא תערובת שמן מדינא שרי אלא דגזרינן ליה אטו שאינו מהותך, ואילו חלב מבושל משמע דמחמת עצמו אסור ככל הנך שמנים דמתניתין. ועוד דאמרינן הכא שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן לא יתן לתוכו שמן כל שהוא וידליק לפי שאין מדליקין בהן בפני עצמן, ומשמע דכלל הוא לכולה מתניתין, דאי לא הוה ליה למימר חוץ מחלב מבושל. אלא מאי מהותך מחוי שלא נקרא. וכן מפורש בירושלמי, דגרסינן התם: רב ברונא אמר חלב מטיף לתוכו שמן כל שהוא ומדליק, רבי יוסי בעי, מה אנו קיימין, אם במחוי אפילו לא נתן לתוכו שמן, ותני שמואל כן כל שמתיכין אותו ואינו קרוש מחוי הוא ומדליקין בו, ואם בשאינו מחוי אפילו נתן לתוכו שמן, אתא רב נחוניא רב ברונא בשם רב חלב מהותך וקרבי דגים מדליקין בהן, עד כאן בירושלמי, אלמא מחוי שאינו נקרא הוא שמדליקין בו, אבל מחוי שנקרא אין מדליקין בו, אלא שבירושלמי הקלו במחוי אפילו בלא שמן ולא גזרו אטו שאינו מחוי ובגמרינן גזרו.

וקרבי דגים שנימוחו. גם כאן פירש"י ז"ל (לקמן כד, ב ד"ה שמן): דהיינו שמן דגים. וגם זה אינו מחוור, דשמן דגים שרי במתניתין בלא נתינת שמן. אלא שמן דגים הוא היוצא מן הבשר ונמשך הוא אחר הפתילה, וקרבי דגים הן שנימוחו הם עצמן ואינו נמשך היטב אחר הפתילה. וכן פירשו בתוס'. ולקמן (כו, א ד"ה סומכוס) נאריך בו יותר בס"ד.

הא דאקשינן: **מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהן היו מפקיעין ומהן מדליקין.** איכא למידק מאי קא מקשה מינה, והלא יש בו פשתן, דשם כתנא, והוה ליה כרד דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו, ואע"ג דבשבת אסור, היינו משום גזירה דילמא אתי לאדלוקי בעינייהו, אבל במקדש ליכא למיגזר. ויש לומר דפשתן שבהן דבר מועט הוא, שאין בהן אלא רביע פשתן ושלושת החלקים תכלת וארגמן ותולעת שני, ודבר מועט של פשתן כזה בטל הוא לגבי שאר המינין כאילו אין בו כלל.

הא דאמרינן: **קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה.** איכא למידק ומנא לן מהא דמותר להשתמש לאורה, דילמא היינו טעמא משום

דאס כבתה זקוק לה והלכך אין מדליקין בהן בשבת דדילמא כביא ואי אפשר לו ליזקק לה. ויש לומר דמדאיצטריך לומר בין בחול בין בשבת שמעינן לה, שאם איתא דטעמא דשבת משום דאם כבתה זקוק לה הוא, לימא סתמא אין מדליקין בהן בחנוכה, ואנא ידענא דכל שכן בשבת, דאי אפשר שיזקק לה, אלא ודאי הכי קאמר אין מדליקין בהן בחול משום דכבתה זקוק לה ודילמא פשע ולא מדליק, וכל שכן בשבת דאיכא משום טעמא אחרינא דילמא אתי להטויי, ושמע מינה דמותר להשתמש לאורה. אי נמי יש לומר, דלאו מדיוקא דלישניה דרב הונא נפקא ליה, אלא סברא דנפשיה הוא דקאמר, דכיון דאיכא למימר דאית ליה לרב הונא הכי, מסתמא לא עבדינן דליפלוג עליה רב חסדא דאית ליה הכין על כרחין מדקאמר דמדליקין בהן בחול ואין מדליקין בהן בשבת.

דף כא - ב

אמר ר' ירמיה מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה. וטעמא דמילתא, משום דעל ידי נס שנעשה במנורה תקנו, והלכך עשאוה כמנורה שאסור להשתמש לאורה. ואי נמי כיון דלמצוה הדליקה איכא משום בזויי מצוה.

ואם תאמר רב הונא ורב חסדא היכי שרו, וכי לית להו בזויי מצוה אסור, והא אבא דכולהו דם (לקמן כב, א). ועוד קשה עלייהו מהא דתניא לקמן (שם ע"ב) מעשר שני אין שוקלין כנגדו דינרי זהב, וכמו שהקשה ממנה לקמן (שם) למאן דאמר מדליקין בקינסא דלא חייש לבזויי מצוה. יש לומר דסבירא ליה לרב הונא ולרב חסדא דכל שאינו משתמש בגופו כשוקל כנגדו או שמדליקין ממנו בקנסא לאו בזויי מצוה הוא, ואף על גב דמשתמש לאורה, דהא לא משתמש בגופיה ממש, ולא כל המשתמשין שוין ולא כל הבזויין שוין, וכדמוכח שמעתין דלקמן (שם).

והלכתא כמאן דאמר אסור להשתמש לאורה. דהא כי אתא רבין נמי אמרה משמיה דרבי יוחנן וקבלה מיניה אביי, וא"ל אי זכאי קבלתיה מעיקרא. ורבא נמי דהוא בתרא הכי סבירא ליה, כדמוכח בסמוך דאמר וצריך נר אחרת להשתמש לאורה. והר"ז ז"ל כתב דההיא אפילו מאן

דאמר מותר להשתמש לאורה מודה בה, דאי ליכא נר אחרת הרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה. ואינו מחוור בעיני (כלום) [כלל], דהא ודאי מאן דאמר מותר, מותר להשתמש לאורה כל תשמיש קאמר, ואמאי ניחוש לנכנסין ויוצאין דאמרו לצרכו הוא דאדלקה. ועוד נראה לי, דעל כרחין רבא אסור להשתמש לאורה אית ליה, דאמרינן לקמן (כג, ב) אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה, נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, ואם איתא דמותר להשתמש לאורה, עושה נר אחד ועולה לו לכאן ולכאן, ומניחה על שלחנו ודיו, כדרך שאמרו בשעת הסכנה מניחו על שלחנו ודיו. ומינה נמי משמע, דאסור להשתמש לאורה כל תשמיש ואפילו תשמיש דמצוה כגון סעודת שבת וקריאת התורה, ורב אסי נמי אוסיף בה לקמן (כב, א) אפילו תשמיש כל דהו דאינו נראה כנהנה, דאמר אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, כלומר: אפילו מרחוק כנגדה שאינו נראה כנהנה ממנה, והיינו דמתמה עליה שמואל וכי נר קדושה יש בו. וכ"פ הרב אלפסי ז"ל כדברי כולם להחמיר.

ואע"ג דאפליגו רב ושמואל במדליקין מנר לנר (לקמן כב, א), ואוקימנא פלוגתייהו באכחושי מצוה ובדקא מדליק משרגא לשרגא, וקיימא לן כשמואל דשרי, אבל קינסא לכולי עלמא אסור משום בזוי מצוה, דאלמא היכא דאיכא משום בזוי מצוה בלחוד הוא דאסור, הא היכא דליכא משום בזוי מצוה שרי, והכא בתשמיש דמצוה לאו בזוי מצוה איכא. יש לומר דכל שמשתמש בו לא מיפרסמא ניסא דהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה, והלכך אפילו ליכא משום בזוי מצוה כל היכא דלא מיפרסמא ניסא אסור, והכי נמי משום בזיון מצוה כהרצאת מעות מרחוק כנגדה אסור אף על גב דליכא משום ביטול פרסומי ניסא. אי נמי יש לומר, דכל שאדם משתמש ממצוה זו לאחרת בזוי מצוה היא זו, דמחזי כמאן דלא חביבא ליה הך מצוה ועביד מצוה זו תשמיש למצוה אחרת, ולהדליק מנר לנר דוקא הוא דשרי שמואל, משום דכולה מצוה חדא.

הא דאמרינן: **מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק**. מסתברא דלאו עכובא היא לומר דקודם לכן אם רצה להדליק אינו מדליק, דהא ודאי אילו רצה להדליק מדליק סמוך לשקיעת החמה דהא איכא פרסומי ניסא, וכענין שאמרו לקמן (כג, ב) בנר שבת דעמוד האש משלים לעמוד הענן, ולומר דבמדליק סמוך לשקיעה איכא היכר דלצורך מצות שבת מדליקו, והכא נמי דכוותה, אלא דעיקר מצותה לחייבו להדליק אינה אלא משתשקע החמה. והראיה הדלקת נר חנוכה בערב

שבת, דעל כרחין מקדים עם חשכה לרבה דאמר בשלהי פרקין (לד, ב) משתשקע החמה בין השמשות, דבשלמא לרב יוסף דאמר משמיה דרב יהודה אמר שמואל, משתשקע החמה עד שהכסיף העליון והשוה לתחתון יום, לא הוה ראייה, דאפשר לו להדליק בערב שבת משתשקע החמה עד שישוה העליון לתחתון, אלא לרבה דאמר משתשקע החמה הוי בין השמשות, תקשי דהא תנן (שם, א) ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין את הנרות, וקיימא לן כוותיה הלכה למעשה, אלא ודאי מצוה קאמר ואילו רצה להקדים עם חשיכה מקדים.

אלא מיהו נראה מדברי הרב בעל הלכות, דדוקא קאמר משתשקע החמה, ובערב שבת נמי מדליק משתשקע החמה כרב יוסף, שהוא ז"ל כתב בהלכות חנוכה הא דאמר רב יהודה אמר שמואל (לקמן לה, ב) כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה, ואלמלא כתבה לכוונה זו, למה כתבה בהלכות חנוכה ומאי שייכא דההיא בחנוכה. ואין צורך לכך, כמו שכתבתי.

והא נמי דקתני: **עד שתכלה רגל מן השוק**. ופרישנא דאי לא אדליק מדליק, לאו למימרא דאי לא אדליק בתוך שיעור זה אינו מדליק, דהא תנן (מגילה כ, א) כל שמצותו בלילה כשר כל הלילה, אלא שלא עשה מצוה כתקנה, דליכא פרסומי ניסא כולי האי, ומיהו אי לא אדליק מדליק ולא הפסיד, אלא כעושה מצוה שלא כתקנה לגמרי. וכ"כ מורי הרב ז"ל בהל'.

ופירשו בתוס', דלא אמרו עד שתכלה רגל מן השוק, אלא בדורות הללו שמדליקין בחוץ, אבל עכשיו שמדליקין בבית בפנים, כל שעה ושעה זמניה הוא, דהא איכא פרסומי ניסא לאותם העומדים בבית. ומיהו לכתחילה מצוה להדליק משתשקע החמה מיד, דזריזין מקדימין למצות, ואמרינן לקמן (כג, ב) רב הונא הוה רגיל וחליף אפתחא דר' אבין נגרא, חזא דהוי רגילי בשרגי אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא.

אי נמי לשיעורא. פירש הרב אלפסי ז"ל בהלכות, שאם היתה דולקת והולכת עד השיעור הזה, ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו. ונראה מדבריו שאם כבתה שיותר להסתפק ממותר השמן שבנר, וכל שכן הוא שלא היקצה אותו אלא למצותו וכל זמן שדולקת והולכת הא כבתה מותר, דומיא דעצי סוכה ונוי סוכה שיותרין לאחר החג. אבל מקצת מן הגאונים ז"ל אמרו ואם כבתה ונשאר שמן בנר ביום א', מוסיף עליו ומדליק ביום ב', וכן בשאר הימים, ואם נשאר בה ביום אחרון עושה לו מדורה ושורפו במקומו שהרי הוקצה למצותו. ולפי דבריהם, יש לחלק

בין זה לעצי סוכה ונוייה, דהתם לאו מקצה להו אלא לימי החג, לפי שעושין להשאיר אחר החג, ולא מקצה להו למצותן לגמרי, אבל שמן ופתילה שעשוין להתבער לגמרי כי יהיב להו בנר לגמרי מקצה אותן למצותן, דאין אדם מצפה מתי תכבה נרו, ואם נשתיירו הרי הן אסורים שהרי הקצה אותן לגמרי למצותן, ודומה לעצי סוכה ונוייה שנפלו בתוך החג שאסורים כדמוכח במסכת ביצה בפרק המביא (ל, ב).

נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. פירש רש"י ז"ל: לא ברשות הרבים אלא בחצרו, שבתיהן היו פתוחין לחצר, ואם היה דר בעליה שאין לו מקום בחצר להניחה שם מניחה בפנים כנגד חלון הסמוכה לרשות הרבים. ואינו מחוור בעיני. מדתנן (ב"ק סב, ב) ומייתנין לה בסמוך הניח חנוני את נרו מבחוץ, החנוני חייב, רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוציאו ברשות, ואם אין מניחה אלא בפנים, וזה הניחה בחוץ ממש למה פטור, ומי הרשהו, ואם אתה אומר דוקא בשהניחה כנגד חוץ ולעולם בפנים בחצרו, אם כן אפילו חנוני בכי הא אמאי חייב, והלא ניזק ברשות המזיק הוזק, ואדרבא בעל הגמל חייב. אלא מסתברא מבחוץ ממש קאמר.

שהיה מונח בחותמו של כהן גדול. ואף על גב דעכו"ם עשאוּם פְּזָבִים (לקמן פג, א) וכלי חרס מטמא בהסט (עי' רש"י פסחים סז, ב. ד"ה כלי חרס בהיסט). איכא למימר שמצאוהו בקרקע שאין לחוש להסט. אי נמי מגולה וקודם גזירה היה.

אמר רבינא משמיה דרבא זאת אומרת נר חנוכה צריך להניחה בתוך עשרה, דאי סלקא דעתך למעלה מעשרה, לימא ליה, היה לך להניחה למעלה מגמל ורוכבו. ותמיה לי אכתי בתוך עשרה מנא לן, לימא צריך להניחה למטה מגמל ורוכבו, דהא גמל ורוכבו למעלה מעשרה טפחים הוי טובא. וי"ל דקסבר דכיון דאפקת ליה מעשרים אמה כסוכה וכמבוי, מוקמינן ליה לעשרה שהוא הכשר סוכה נמי שנתנו לו חכמים שיעור אחד ידוע מן השיעורין הקבועים בשאר המצות, וכיון דמפקת לה מעשרים שהוא למעלה הרבה מגמל ורוכבו אוקמוה אעשרה. ודחינן דילמא לא נתנו בו חכמים שיעור, אלא מניחו באיזה מקום שירצה והוא שיהיה למטה מעשרים דלהוי ליה היכירא ופרסומי ניסא, ומיהו אם הניחו למטה מגמל ורוכבו והדליק פשתנו פטור, דלא אטרחוהו רבנן דלא לית ליה לאימנועי.

ולענין פסק הלכה קיימא לן כרבינא דאמר משמיה דרבא, דלא שבקינן מאי דאיפשיטא להו לרבא ורבינא ונקטינן מאי דאידיחי בגמרא בדרך דילמא בעלמא. וכן פסק רבנו חננאל ז"ל. וכן פסק רבנו הרב ז"ל (רבינו יונה).

דף כב - א

אבוהון דכולהו דם. והא דלא קאמר אבא דכולהו עצי סוכה, ואף על גב דנפקא לן מחג הסוכות, מה חג להי' (ויקרא כג, לד) אף עצי סוכה להי', כדאיתא בריש פרק המביא כדי יין (ביצה ל, ב). יש לפרש משום דאי מהתם הוה אמינא דשאני התם שיש בטול מצוה כשמסתפק מהם וסותר את הסוכה, אבל בסיפוק נויין והרצאת מעות דליכא משום ביטול מצוה אימא דשרי, אלא דמדם ילפינן לכולהו.

דף כב - ב

שממנו היה מדליק ובו היה מסיים. פרשתי באר היטב בתשובת שאלה (ח"א סי' עט וסי' שט) בס"ד.

חזינא אי הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר. דהא ילפינן ממנורה דכל דליכא בזווי מצוה שרי ולא חיישינן לאכחושי מצוה, וכיון שכן הכא ליכא משום בזווי מצוה דבשעה שמדליק מדליק ממצוה למצוה. ואי הנחה עושה [מצוה] הוה ליה כמדליק בקינסא, דבשעה שמדליק לא מקיים המצוה והלכך אסור, ואפילו בפתילות ארוכות אי אפשר דהא בעינן הנחה לבתר הדלקה, ולקמן נמי (כג, א) הכי גרסינן: מכבה מגביהה ומדליקה וחוזר ומניחה מיבעי ליה, דלמאן דאמר הנחה עושה מצוה בעינן הנחה לבתר הדלקה.

וקיימא לן דהדלקה עושה מצוה, והלכך מדליקין מנר לנר. ודוקא בפתילות ארוכות, אבל בקינסא אסור לכ"ע דהא איכא בזויי מצוה.

דף כג - א

הא דאמרינן: **אלא למאן דאמר הנחה עושה מצוה מכבה ומגביהה וכו'.** איכא למידק למה מכבה, יגביהנה ויניחנה לשם מצות נר חנוכה, דמי גרעה דלוקה מהדליקה חרש שוטה וקטן דלמאן דאמר הנחה עושה מצוה מהני אם הניחה בן דעת כדמוכח בסמוך. ויש לומר דמיגרע גרע, דהתם כיון דבשעת הדלקה הוא הא מוכחא מילתא דלשם נר חנוכה הודלקה וכשהניחה בן דעת דיו ושפיר דמי, אבל הכא שהיתה דולקת מאתמול ליכא פרסומי ניסא דהרואה אומר לצרכו הוא דאדלקה.

הרואה מברך שתיים. מסתברא בשלא הדליק ולא הדליקו עליו בתוך ביתו ואינו עתיד להדליק אותה הלילה, הא לאו הכי א"צ לברך, דלא מצינו יוצא מן המצוה וחוזר ומברך על הראיה. ויש מרבוותא ז"ל (עי' במ"מ פ"ג ה"ד שכ"כ בדעת הרמב"ם) דפירשו אע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו צריך לברך על הראיה. ואין להם על מה שיסמוכו.

רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן. פירש רש"י ז"ל (ד"ה רבא): אפילו ספק דדבריהם בעי ברכה, ודמאי אפילו ספק נמי לא הוי אלא חומרא בעלמא, דרוב עמי הארץ מעשרין הן. משמע מדבריו דרבא פליג אדאביי. ואיכא למידק, דהא בהדיא אמרינן בברכות (כא, א) ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא קריאת שמע אינו חוזר וקורא, ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר, דאמת ויציב דאורייתא קריאת שמע דרבנן, אלמא בספק דדבריהם אינו מברך. ואולי נאמר לדברי רש"י דלא אמר רבא הכי אלא בספק דדבריהם שיש לו עיקר בדאורייתא, כגון יום טוב שני שודאו דאורייתא ומשום ספק יום ראשון הוא, ואף על גב דברכות מדרבנן מכל מקום כיון דעיקרו משום ספק של תורה מברכין, והוא הדין דמאי שהיינו מברכין עליו משום שודאו דאורייתא, אלא כיון שרובן מעשרין ורובא ככולא בעלמא הוא לא בעי ברכה, אבל קריאת שמע דעיקרו מדבריהם ספקו אינו חוזר וקורא.

אבל הרב אלפסי ז"ל כתב בפרק רבי אליעזר דמילה (לקמן נד, א מדפי הרי"ף) גבי נולד כשהוא מהול, שצריך להטיף ממנו דם ברית ואינו מברך עליו, וכן כתב משמיה דרבנו האי גאון ז"ל (אוצה"ג ח"א סימן שפת), ואף על פי שעיקר מילה דאורייתא. ויש לפרש לפי דבריהם דרבא לא פליג אדאביי ופירוקא אחרינא הוא דמפרק בדמאי, ולעולם ביום טוב שני טעמא כדי שלא יזלזלו בו כטעמיה דאביי, וכיון שכן ספק נטל לולב ספק לא נטל אפילו ביום טוב ראשון חוזר ונוטל ואינו מברך, לפי שהברכה מדבריהם וכל ספק בדבריהם אינו מברך. וצריך עיון.

דף כג - ב

הא דאמר רבא נר ביתו וקדוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. תמיה לי דהא ודאי נר ביתו לצורך סעודה קאמר, ואם כן למה ליה משום שלום ביתו תיפוק ליה משום דאפשר לו לקיים את שתיהם דמקדש אריפתא. ואולי נאמר דמצוה מן המובחר לקדש אחמרא וכדאמרינן (פסחים קו, א) קדשהו על היין בכניסתו, אלא דכי חביבא ליה ריפתא אפשר לקדש אריפתא משום חביבותא, ומשום חבוב מצוה מקדש אמידי דחביב ליה טפי, הא היכא דלא חביבא ליה ריפתא טפי מצוה בחמרא, ואפילו הכי נר ביתו עדיף משום שלום ביתו ומקדש אריפתא. והיינו נמי דאיצטריך למימר גבי נר חנוכה וקדוש היום נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא, הא לאו הכי קדוש היום עדיף, משום דקדוש על היין מצוה מן המובחר, ומשום דאפשר לקדש אריפתא הוא דעדיף נר חנוכה, הא לאו הכי קדוש היום עדיף דהוי דאורייתא. וכן כתב הרב בעל ההלכות ז"ל נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא דאפשר דמקדש אריפתא.

עוד כתב הרב בעל ההלכות ז"ל: והיכא דקא בעי אדלוקי נר שבת ונר חנוכה, ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק של שבת, דאי מדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבלה לשבת עליה. ודבריו תמוהין דהדלקה אינה עושה קבלה, דהא תניא בשלהי פרקין (לה, ב) שש תקיעות בערב שבת וכו' שלישית הדליק המדליק וכו' ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, ואמרינן נמי התם אמר רבי יוסי ברי'

יהודה שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק וכו', אלמא הדלקת הנר אינה קבלה. והדין נותן, שאם אין אתה אומר כן מכי אדליק נר ראשון קבלה ואיתסר ליה להדליק נר שני, ונמצא שאסור להדליק שתי נרות בערב שבת. אלא ודאי ליתא, ואדרבא מדליק דשבת ברישא הואיל ועדיף ותדיר. וכן דעת הרמב"ן ז"ל (בחידושו).

הא דאמר אביי לרבא [לפנינו : רבה] : **אלא מעתה ביום טוב לישתרי.** איכא למידק מאי קא מקשה ליה מיום טוב, דילמא טעמא משום דאין שורפין קדשים ביום טוב, וכדמפרש בגמרא עלה לקמן (כד, ב), ורבא נמי אמאי לא מפרש ליה הכין. ויש לומר דאביי ורבא הכא סבירא להו דלא אסרה תורה אלא שריפת קדשים בלבד לפי שהיא הבערה שלא לצורך היום, אבל שמן תרומה שנטמאת כיון שיש לו בו היתר מותר לו לשורפו דהבערה לצורך היום היא. וא"ת והא דאוקימנא לקמן (כד, ב) טעמא דמתניתין (שם), משום שאין שורפין קדשים ביום טוב, ואיבעיא להו מנא הני מילי ואמר אביי אמר קרא (במדבר כח, י) **עֲלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ** ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב, אלמא אביי נמי אית ליה דאין שורפין תרומה טמאה ביום טוב. יש לומר דאביי לאו אמתניתין קאי, אלא אין שורפין קדשים ביום טוב, והא דאוקימנא לקמן טעמא דמתניתין לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב, היינו אליבא דרב חסדא, משום דקיימא לן כוותיה דהא תניא כוותיה (לקמן כד, א).

אי נמי יש לומר, דאביי אית ליה דטעמא דמתניתין משום דאין שורפין קדשים ביום טוב, אלא שמדד במדה גדושה וקסבר דאפילו בשבת דעלמא אסור ואף על פי שמדליקה בחול לפי שהיא דולקת והולכת בשבת, ויש מי שסובר כן בירושלמי (פ"ב, ה"א), ומכיון דשמעיה לרבה דאוקי למתניתין בגזירת שמא יטה, ממילא ידע דרבה לית ליה בשמן תרומה שנטמא משום איסור שריפת קדשים, ומשום הכי אקשי ליה לדברין ביום טוב לישתרי.

אי נמי יש לומר דאביי כרב חסדא סבירא ליה דביום טוב שחל להיות בערב שבת עסקינן, וטעמא דכולה מתניתין משום דאין שורפין קדשים ביום טוב, אלא מדשמעיה לרבה דדחיק ומוקי לה בההיא גזירה דהוא דבר רחוק שיהא מטה כדי שימהר מעט בשריפה מה שהוא מותר ליהנות בו בשריפתו כשמן דעלמא, ודאי דרבה לית ליה בשמן שריפה טעמא משום שריפת קדשים, דאי אית ליה טפי הוה ליה לאוקומה ביום טוב שחל להיות בערב שבת וכרב חסדא, ומשום הכי אקשי ליה. והיינו נמי

דסייעיה נמי לרב חסדא, מדתניא כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביום טוב חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב, ומסתמא לכולה מילתא דרב חסדא קא מייתי מינה סייעתא, ולומר דלית ביה משום גזירת הטיה כלל ובשבת דעלמא שרי, והיינו משום האי טעמא דאמרינן דכיון דקא מפרש בברייתא דטעמא משום שריפת קדשים, ממילא אדחי ודאי ההוא טעמא דגזירת הטיה דטעמא קלישתא הוא, ולא מוקי לה רבה למתניתין בההוא טעמא אלא מדלא אשכח טעמא אחרינא לאוקומי ביה למתניתין.

וכיון שכן קיימא לן דבשבת דעלמא מדליקין בו, ואף על גב שדולקת והולכת בשבת, מלאכה היא שנעשית מאליה ולא חיישינן לה, וכדרב חסדא דסבירא ליה הכין. וכתב רבנו הרב ז"ל דמשום כך הכניסו בגמרא הך פיסקא דולא בשמן שריפה באמצע הלכות חנוכה, משום דשייכא בהדלקת נר חנוכה בשבת לרבה.

דף כד - א

ימים שאין בהם קרבן מוסף כגון שני וחמישי של תעניות ומעמדות. והוא הדין לכל שאר ימים שאין בהם קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים. ובהדיא תניא בתוספתא (ברכות פ"ג הי"ד) כל יום שאין בו קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים, שחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בהודאה, ואם לא אמר אין מחזירין אותו.

גירסא דוקיא: יום טב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה וכו'. ואע"פ ששנינו במגילה (כא, א) בשבת במנחה קוראין ג' ואין מפטירין בנביא, מקומות מקומות יש, ועדיין בפרס מפטירין בנביא במנחה בשבת. וכן השיב הגאון ז"ל בתשובה (עיי ספר העתים הוצ' מק"נ עמ' 271). ומגיהי ספרים הגיהו יום הכיפורים שחל להיות בשבת, מפני שהוקשה להם מה ששנינו שם במגילה. וכן כתב בעל המאור ז"ל.

דף כד - ב

ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דא"ר יהושע בן לוי. פירש רש"י ז"ל: דהא דרב גידל נמי מידחיא, והמפטיר בנביא בראש חודש שחל להיות בשבת מזכיר של ראש חודש, ואף על גב דהפטרה בראש חודש ליכא כלל מ"מ יום הוא שנתחייב בהפטרה. וכן פסק הרב אלפסי ז"ל. אבל ר"ת ז"ל (ספר הישר סי' רטז) וכן בעל המאור ז"ל אמרו דלא אידחיא הא דרב גידל כלל דהפטרה בראש חודש ליכא כלל, ואיתא להא דרבי יהושע בן לוי ואיתא להא דרב גידל, ולא מידחו אלא הא דרב הונא ורב יהודה ורב אחדבוי דפליגי אדרבי יהושע בן לוי.

ורבנו הרב ז"ל (רבינו יונה, והו"ד באגור סימן שצה) הכריע כדברי רש"י והרב אלפסי ז"ל, מדאמרינן סתם לית הלכתא ככל הני שמעתתא, ואם איתא דאיתא לדרב גידל, כיון דלדעתיה דאביי אף היא דמיה לדרב הונא ובין איתיה ביומיה בין ליתיה ביומיה כלל כולהו חדא אורחא אית להו, הוה ליה לבעל הגמרא לפרושי בהדיא לית הלכתא כרב הונא ורב יהודה ולא כרב אחדבוי, כי היכי דלא ניטעי בהא דרב גידל לאפוקה מהלכתא. ועוד דאם איתא דהא דרב גידל משום דאין נביא בראש חודש כלל הוא, אם כן משמע דהיכא דאיתיה כגון מוספין דאיתיה ערבית ושחרית ומנחה מודה בה רב דמזכיר, והא ודאי ליתא, דהא רב אחדבוי משמיה דרב אמר איפכא, ובכדי לא משוינן חלוקא ביני אמוראי ונימא תרי אמוראי נינהו אליבא דרב, אלא ודאי טעמיה דרב גידל כטעמיה דרב אחדבוי דתרווייהו משמיה דרב קאמרי, וכיון דאידחי הא דרב אחדבוי אידחיא נמי דרב גידל, דיום הוא שנתחייב בכך. ואף על פי שיש להשיב, הלכה למעשה הכי שפיר טפי למיעבד, משום דמ"ד מזכיר חייב להזכיר קאמר, ולמ"ד אינו מזכיר לאו אסור להזכיר קאמר אלא אין צריך להזכיר קאמר ואם בא להזכיר מזכיר, וכדאמרינן לעיל (בע"א) גבי הזכרת חנוכה בברכת המזון אינו מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה.

עוד כתב הרב רבנו ז"ל, דאף על גב דאידחיא הא דרב גידל מכל מקום אינו חותם בה בשל ראש חודש כלל, אלא שאומר מעין המאורע בעבודה ואינו חותם אלא בשל שבת בלבד. וטעמא קאמר דהיאך אפשר דיפה כח ראש חודש בהפטרה דליתא אלא בשביל שבת יותר משלש תפלות

הקבועות בראש חודש, אלא ודאי אינו חותם אלא בשל שבת בלבד. אבל המפטיר בנביא במנחה ביום הכפורים שחל להיות בשבת, חותם אף בשל שבת כדרך שהוא חותם בהפטרות שחרית.

וראש חודש שחל להיות בשבת, אמרי רבוותא ז"ל (עיי' מחזור ויטרי סימן קלא, ובכלבו ס"י מג) שאינו מזכיר שבת ביעלה ויבא, וכן כתב רבנו ז"ל, לפי שלא מצינו הזכרה אחר חתימה.

לא באליה ולא בחלב, חכמים היינו תנא קמא איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב. דאמר לעיל (כא, א) חלב מהותך נותן לתוכו שמן כל שהוא ומדליק.

ולא מסיימי. פירוש: ולא שיהא מהותך כחלב דמתניתין וכמו שפירש רש"י דחלב מהותך היינו חלב מבושל כדכתבין לעיל (כא, א. ד"ה חלב מהותך), אלא הכי קאמר דתנא קמא אמר לא בחלב וסתמא קאמר, ואיכא למימר דבכל ענין קאמר ואפילו מחוי ואפילו על ידי תערובת שמן, ודלא כרב ברונא, וחכמים לא אסרו אלא חלב מבושל שנקרש, אבל מחוי על ידי תערובת מישראל שרי, והיינו דרב ברונא, אי נמי איכא למימר איפכא, דרבנן קמאי לא אסרי אלא חלב כמות שהוא, אי נמי קרוש שאינו נמשך אחר הפתילה, ואי נמי מחוי ובלא שמן משום גזירה דאינו מחוי, אבל מחוי על ידי תערובת שרי, והיינו דרב ברונא, ורבנן בתראי סברי דאפילו מבושל דמחוי ואפילו על ידי תערובת אסור, ודלא כרב ברונא, והיינו דלא מסיימי.

ואם תאמר נימא כל תנא בתרא לטפויי מילתא קאמר, וכדאמרינן בפרק המוכר פירות (ב"ב צג, ב). תירצו בתוס' משום דלכאורה הוה משמע דת"ק אסר בכל ענין דומיא דשאר שמנים דאיירינן לעיל מיניה כגון שעוה וזפת, ותנא בתרא לא קאי אלא אנחום דהתיר במבושל וקאמר ליה איהו דאפילו מבושל אסור, אבל במחוי ובנתנית שמן אפשר דשרי לדידיה.

הא דאיבעיא לן: **מנא הני מילי.** איכא למידק ומנא לן דשרי, דהא לא הותרה הבערה אלא או לצורך אכילה או לצורך מצות היום, הא שלא לצורך מצות היום כלל אסור. איכא למימר, משום דסלקא דעתך אמינא דהוי יום טוב לא תעשה גרידא, ואתי עשה דשריפת קדשים ודחי לא תעשה. ותדע לך מדקא מתרץ רב אשי דהוי יום טוב עשה ולא תעשה ואיתרצא להו בהכין, שמע מינה מעיקרא לא הוה סלקא דעתך הכי. ואם תאמר אם כן רבא למה ליה לאהדורי בתר פירוקא אחרינא, לימא כרב

אשי, דהא משמע בפרק קמא דביצה (ח, ב) דרבא סבירא ליה הכי דהוי יום טוב עשה ולא תעשה, מדאקשינן התם גבי כסוי הדם דאמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה, מכדי יום טוב עשה ולא תעשה הוא ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה, אלא אמר רבא אפר כירה מוכן הוא לודאי כו', אלמא אית ליה לרבא דיום טוב עשה ולא תעשה. ויש לפרש דרבא לא הדר ביה התם מהך קושיא אלא משום דמסתבר ליה טעמא בתרא. אי נמי דמכל מקום סבירא ליה לרבא דאין עשה דכסוי דוחה יום טוב, דדריש ליה מלבדו (שמות יב, טז), כך תירצו בתוס'.

ואיכא דקשיא ליה, ותהוי נמי שריפת קדשים עשה וי"ט לא תעשה גרידא אכתי היכי הוה דחי האי עשה ללא תעשה דהא אפשר להמתין למחר ולקיים עשה, כדריש לקיש (לקמן קלג, א) דאמר כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה. ותירץ הרמב"ן ז"ל, דלא אמר ר"ל הכי אלא היכא דאפשר לקיים את שניהם עכשיו בלא דחיית לא תעשה, כגון ההיא דיבמות דאמרינן בפרק כיצד (כ, ב) גמרא אלמנה לכהן גדול, גבי אלמנה מן האירוסין לכהן גדול, כדר"ל דאמר ר"ל כל מקום וכו' והכא נמי אפשר בחליצה דמקיים עשה ול"ת, וכגון ההיא דמנחות דאמרינן בפרק התכלת (מ, א) גבי סדין בציצית שאפשר לעשות לו כן ממינו ולא עבדינן צמר, וכן כל כיוצא באלו, אבל היכא דלא אפשר לקיים עשה היום אלא בדחיית לא תעשה אי אפשר לקיים את שניהם מיקרי, שהרי אי אפשר לקיימן עכשיו.

ובודאי הכי משמע כדבריו כדמוכח בריש פרק קמא דיבמות (ו, א), דאמרינן התם, אלא אתיא מבנין בית המקדש, דתניא יכול יהא בנין בית המקדש דוחה את השבת תלמוד לומר (ויקרא יט, ל) את שבתותי תשמורו, הא לאו הכי דחיא, מאי לאו בבונה וסותר. ואם איתא היאך אפשר לומר כן דהא בנין בית המקדש אפשר למחר ואפשר לקיים את שניהם ואם כן דכוותיה היאך אפשר לומר דדחיא. ועוד דדחינן (שם) לאו בלאו דמחמר, ואקשינן אלא הא דקיימא לן דאתי עשה ודחי לא תעשה ליגמר מהכא דלא דחיא, אמאי, לימא שאני הכא משום דאפשר כדר"ל הא בעלמא דלא אפשר דחיא. וכי האי גוונא נמי איכא למידק מדאתינן התם (ע"ב) למיפשטה ממיתת בית דין, ואף על גב דמיתת בית דין אפשר למחר.

ומיהו אכתי איכא למידק אשמעתין, בשלמא קדשים איכא עשה דאורייתא בשריפתן אלא תרומה מנא לן, דכל הני קראי דקא מייתי בקדשים קאי ולא בתרומה טמאה. אלא איכא למימר דאסמכוה רבנן אקדשים. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל. והדין נותן הואיל ואפשר ליהנות ממנה בשעת שריפתה יהיה מותר, ואטו משום דאיכא מצוה בשריפתה מיגרע גרע, אם כן אכתי שמן שריפה למה אסרוהו. ויש לפרש דגזירה גרידתא היא דגזרינן תרומה טמאה אטו קדשים, שאם אתה מתירו בתרומה טמאה אפילו לצורך אתי למשרף קדשים שנטמאו שלא לצורך, וקדשים אסורים דבר תורה. אי נמי יש לפרש שעשו חכמים שריפת תרומה שנטמאת כשריפת קדשים משום דדמיא לקדש, אי נמי משום תקלה, וכיון שעשו אותה כשריפת קדשים של מצוה אף לאיסור עשאוה כמותן. וכי בעינן מנא הני מיילי אשריפת קדשים ממש בעינן.

הא דאמרינן: **בא הכתוב ליתן בקר שני לשריפתו**. משמע דשריפתו אינו אלא עד בקר שני ואפילו רצה לשורפו בליל מוצאי יום טוב אינו רשאי. וכן מוכח בירושלמי (פ"ב ה"א). וכן כתב רש"י ז"ל והכי משמע הנותן ממנו לראשון עד בקר שני המתינוהו ותשרפוהו. וטעמא דמילתא לפי שאין שורפין קדשים בלילה, שכן מצינו בשלמים שאינן נאכלין לאור שלישי ואפילו הכי אינן נשרפין עד יום שלישי, כדאמרינן בריש מסכת פסחים (ג, א) וְהַנּוֹתֵר (מזבח השלמים) [מִבְּשֵׁר הַזֶּבֶחַ] וְגו' בְּאֵשׁ יִשְׂרָף (ויקרא ז, יז) ביום אתה שורפו ואי אתה שורפו בלילה. וגרסינן נמי בירושלמי (בפירקין ה"א) וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ וְגו' בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ (שמות יב, י) אחר שני בקרים אחר בוקרו של חמשה עשר ואחר בוקרו של ששה עשר וכתוב (ויקרא ז, יז) והנותן מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף. מהו להצית את האור במדורת חמץ, מאן דיליף לה מן הנותן אסור, ומאן דלא יליף לה מן הנותן מותר. ואי קשיא לך כיון דקדשים אין נשרפין בלילה, מאי שנא יום טוב שאין מדליקין בו בשמן שריפה, אפילו בחול נמי אין מדליקין. אין ודאי קושיא היא, ובירושלמי מקשו לה, ומתרץ אמר רבי יוחנן ירדו לה בשיטת רבי ישמעאל דרבי ישמעאל אמר תינוק שעבר זמנו נימול בין ביום בין בלילה, ומקשו מה אית לך למימר שמן שריפה שעבר זמנה נשרפת בין ביום בין בלילה, אמר רבי יודה בן פזי מכיון שנטמא כמי שעבר זמנה.

עֵלֶת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ (במדבר כח, י) ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב. ואף על גב דאמרינן ביומא פרק טרף בקלפי (מו, א) איברי חול שניתותרו עושה להן מערכה בפני עצמן וסודרן אפילו בשבת, ורב הונא

אמר דאינו עושה להן מערכה בפני עצמן אלא סודרן במערכה הגדולה, לא קשיא, דהתם באברים שמשלה בהן האור מאמש שכבר נעשה לחמו של מזבח והווי להו כקרבן היום, והלכך דחו מִמְמוֹעָדוֹ (במדבר שם, ב) ואפילו בשבת. כן תירץ ר"ת ז"ל ורבנו יצחק בר' אשר ז"ל.

לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו. פירש רש"י ז"ל דהוה אמינא דמילה שלא בזמנה תדחי יום טוב מק"ו דצרעת, מה צרעת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה שדוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה אינו דין שתדחה את השבת, והכי איתא לקמן בפרק רבי אליעזר דמילה (קלב, א-ב). ואינו מחוור, דהא רבא לית ליה התם האי ק"ו, דקסבר צרעת דדוחה את העבודה אינו מתורת דחוי אלא משום דגברא לא חזי.

ובתוספות פירשו ק"ו ומה נדרים ונדבות שלא נכרתו עליהן שלש עשרה בריתות קרבין ביום טוב מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות לא כל שכן, וקא סבר רבא כמאן דאמר נדרים ונדבות קרבין ביום טוב. ואינו מחוור בעיני, דאכתי איכא למיפרך, מה לנדרים ונדבות שכן יש בהן צורך היום שהרי נאכלין לבעלים, או שיש בהן צורך היום שאינו בדין שתהא כירתך פתוחה וכירת רבך סתומה (ביצה כ, ב), תאמר בקדשים שאי אפשר ליהנות מהם.

ומקצת מרבותינו הצרפתים (הר"י פורת בתוס') יש דלא גרסי ק"ו כלל, וטעמא קאמרי דהא לרבא משמע דקסבר דיום טוב לא תעשה גרידא הוא מדלא מתרץ לה כרב אשי, וכיון שכן בלאו ק"ו ודאי דחיא, דהוה ליה מילה עשה ויום טוב לא תעשה ואתי עשה ודחי לא תעשה. אלא שהיא בכל הספרים, ואף בספרי הגאונים ז"ל מצאתיה.

ועוד תמיהא לי מאי קאמר רבא ומאי קא מייתי מילה שלא בזמנה, דהא אנן שריפת קדשים קא מיבעיא לן, ואם לומר דכשם שמילה שלא בזמנה אינה דוחה אף קדשים שלא בזמנן אינן דוחין, הוה ליה למימר בהדיא.

וראיתי לרבנו שרירא גאון ז"ל בתשובה (אוצה"ג סי' פב) דקל וחומר הוא דשקלינן ממילה שלא בזמנה לקדשים שניתותרו, וז"ל: האי ק"ו דשקלינן ממילה שלא בזמנה לנותר, ומה מילה דאיתותר לאחר זמנה לא חזיא ביום טוב, כ"ש נותר דלא שרפינן ביום טוב, ואיכא דגרסי לה להא מילתא בגמרא, עכ"ל התשובה, ובזה נסתלקו כל הקושיות. אלא דלשון

דאטיא בקי"ו לכאורה אמילה קאי ולא אשריפת קדשים.

דף כה - א

כשם שמצוה לשרוף את הקדשים [לפנינו נוסף: שנטמאן] כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת. פירש רש"י (ד"ה מצוה): כי היכי דלא ליתי בה לידי תקלה. ולדבריו לאו דוקא שריפה אלא כל איבוד כן, ואפילו זורה לרוח או שמריצה לפני כלבו, וכן פירש הוא ז"ל בפרק אלו עוברין (פסחים מו, א) גבי הא דתנן לא יקרא לה שם עד שתאפה. והקשו עליו בתוס' דבשלהי תמורה (לג, ב) קתני תרומה טמאה גבי אלו הן הנשרפין וקתני (שם לד, א) הנשרפין לא יקברו. והא דאמרינן בשלהי פרק קמא דפסחים (כ, ב) גבי תרומה טמאה תעשה זילוף, ואיכא למידק דהא תנן בתמורה הראוי לקבורה קבורה, פירוש משקין. יש לומר דלאו אתרומה קאי אלא אערלה וכלאי הכרם קאי (ולא אתרומה), ולעולם תרומה הראוי לשריפה שריפה דוקא. וטעמא משום דדמיא לקודש הטעינוה חכמים שריפה כקודש, אי נמי מדאורייתא טעונה שריפה מדאיכרי קודש.

אמר רבא (לפנינו: רב) כשם שמצוה לשרוף את הקדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת. לא ידעתי מה היתה תשובתו של רבא בהא, דלא הוה ליה למימר אלא משום דר' ינאי (צ"ל: דרב נחמן) א"נ משום דר' אלעזר (דר' אבהו) וצ"ע.

דף כה - ב

הא דאמרינן: **תתן לו (דברים יח, ד) ולא לאורו מכלל דבת אורו היא.** איכא למידק מידי ולא לאורו כתיב, אימא דאינו ראוי לו ולא לאורו,

ואתא למעוטי דאין שם תרומה חל עליה, כדדרשינן בפרק ראשית הגז (חולין קלז, א) תתן לו ולא לשקו מכלל דאין ראשית הגז נוהג אלא ברחלים. ותירץ רבנו תם ז"ל דכל חד וחד מידריש לפי עניינה, דהכא ליכא למימר הכין, דהא ילפינן ביבמות בפרק האשה רבה (פט, א) דהתורם מן הטמא על הטהור שהיא תרומה, ותנן (תרומות פ"ב, מ"ב) התורם מן הטמא על הטהור בשוגג תרומתו תרומה, וכדרבי אילעא דאמר (יבמות שם בע"ב) מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה דכתיב (במדבר יח, לב) ולא תשא עליו חטא וגו', הלכך דרשינן מינייה לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא.

הדלקת נר בשבת חובה. איכא מאן דדייק מדקרי לה חובה שמע מינה אינה טעונה ברכה, כדאמרינן (חולין קה, א) מים ראשונים מצוה, מים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה. ור"ת ז"ל כתב דמים אחרונים לאו משום דאינן טעונין ברכה קרי להו חובה, אלא משום דהן חמורין יותר מן הראשונים לפי שהרגו את הנפש, ועוד שהרי משום מלח סדומית שיש בהם משום סכנת נפשות קרי להו חובה, ומיהו כיון דלית ביה משום חשש איסור אלא משום שמא יבא לידי סכנת נפשות אינן טעונין ברכה, דאינן אלא להצלה בעלמא, אבל הדלקת נר בשבת דאיכא משום מצות עונג שבת טעון ברכה, ולהכי קריא לה חובה משום דלגבי רחיצת ידים ורגלים בחמין חובה היא, דרחיצת חמין בערב שבת אינה מצוה כ"כ. וכן כתב רב עמרם בסידורו הידוע, המדליק בשבת מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו וכו'. ואומר ר"ת ז"ל שמצוה להדליק לשם נר שבת, שאם היתה דולקת והולכת זקוק לכבותה ולחזור ולהדליק, וכדאמרינן לעיל (כג, ב) א"ל ההוא סבא תנא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר.

הא דאמרינן: **ואינהו סבור משום כסות לילה.** פירש רש"י ז"ל (בד"ה ב"ש): דטעמייהו דב"ש דפטרי משום דלא דרשי סמוכין, ומתכלת בלחוד הוא דפטרי אבל במינו חייב, וב"ה מחייבי אפילו בתכלת דדרשי סמוכין, ואינהו הטילו לבן בלחוד ולא תכלת, דאינהו סבור אף על גב דקיימא לן כבית הלל, מכל מקום חכמים גזרו ביה משום כסות לילה. והקשו עליו בתוספות (ד"ה סדין), דהא קיי"ל דאפילו מאן דלא דריש סמוכין בכל התורה כולה במשנה תורה דריש בריש פ"ק דיבמות (ד, א). ועוד מדקאמר סדין בציצית ולא קאמר סדין בתכלת משמע דלגמרי פטרי ליה ואפילו ממינו.

ור"ת ז"ל פירש (שם), דאפילו לב"ש דבר תורה חייב ואפילו בתכלת, אלא דפטרי ליה לגמרי ואפילו במינו משום דלא אפשר להטיל בו תכלת, וכדמפרש התם במנחות (מ, ב) טעמא משום כסות לילה אי נמי גזירה שמא יקרע סדינו בתוך שלש ויחזור ויתפרנו והתורה אמרה (דברים כב, יב) תעשה ולא מן העשוי, לפיכך פטרוהו מהכל ואפילו להטיל בו מינו, דתכלת מעכב את הלבן, ובית הלל לית להו גזירה כלל ומחייבי ליה אפילו בתכלת, ואינהו בהא סבור כבית שמאי משום כסות לילה. וכן דעת הרב בעל המאור ז"ל. ולשון אינהו סבור אינו הולמו.

מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים. פירוש מקושטת מלשון קשט עצמד (בבא מציעא קז, ב בבא בתרא ס, ב), כלומר: מתוקנת והגונה במעשיה וראויה לתלמידי חכמים, וכענין שאמר רבי עקיבא בסמוך כל שיש לו אשה נאה במעשיה.

בית הכסא סמוך לשלחנו. פירוש: סמוך בזמן, וכדתנן (יומא כ, א) תמיד כו, א) או סמוך לו בין מלפניו בין מלאחריו.

אמר ליה אביי ולימא מר מפני שהוא עף אמר ליה חדא ועוד קאמינא [לפנינו: הגירסא שונה]. איכא למידק אי מפני שהוא עף מאי שנא שבת אפילו בחול נמי, כדאמרינן בסמוך אין מדליקין בנפט לבן בחול ואין צריך לומר בשבת. ונראה לי דהכי קאמר ליה, ולימא מר מפני שהוא עף ואין מדליקין בו כלל קאמר, דהא לא קתני אין מדליקין בצרי בשבת אלא סתמא ויש במשמע שאין מדליקין בו כלל, אמר ליה חדא ועוד קאמינא, חדא מפני שהוא עף ואפילו בחול אסור ועוד יש איסור נוסף בשבת מפני שמסתפק

דף כו - א

אין מדליקין בטבל טמא בחול ואין צריך לומר בשבת. פירש רש"י ז"ל: וכל שכן בטהור. והקשו בתוס' הא מהיכא תיתי, אי משום דאמרינן מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך, הא ודאי ליכא למימר דאין לך בה הדלקה אלא משעת הרמה קאמר, דהא לאחר הרמה

ודאי אסור להדליקה. ועוד דלמאן דאמר חולין הטבולין לתרומה לאו כתרומה דמו מאי איכא למימר. אלא טבל טמא דוקא קאמר, והכי קאמר מה תרומה טהורה אין לך אכילה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה אכילה דהיינו שריפתה אלא משעת הרמה ואילך, ולעולם טבל טהור מותר להדליק בו, דכיון דשייכא בה אכילה ממש אין אסור בה אלא אכילה ממש.

ותמיהא לי מאי האי דקתני ואין צריך לומר בשבת, דאיזה איסור נוסף בו בשבת, דאי משום דאין שורפין קדשים ביום טוב ובשבת, תינח למאן דאמר חולין הטבולין לתרומה כתרומה, אלא למאן דאמר לאו כתרומה מאי איכא למימר. וצ"ע.

וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר צרי אינו אלא שרף מעצי הקטף. פירש רש"י ז"ל: לשון ראשון, שהוא נתינת טעם למה אין מדליקין בו, מפני שהוא יוצא מן העץ, וכל היוצא מן העץ אין מדליקין בו מפני שאינו נמשך אחר הפתילה. ולזה הפירוש קשיא, דאם כן למה להו לאביי ורבא לעיל לפרושי טעמיה דר' שמעון מפני שהוא עף וכן מפני שריחו נודף וגזירה שמא יסתפק ממנו, והא ר' שמעון בן אלעזר עצמו מפרש טעמו. ועל כן היה יותר נראה כלשון שני שפרש"י ז"ל, שאינו נתינת טעם אלא הכי קאמר ועוד היה ר' שמעון בן אלעזר אומר דבר אחר בצרי. אלא שמצאתי בירושלמי (בפרקין ה"ב) מפורש כלשון הראשון, דגרסינן התם תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר אין מדליקין בצרי מפני שהוא שרף. והלכך יש לי לומר דאביי ורבא טעמיה דנפשייהו קאמרי ולא טעמא דרבי שמעון בן אלעזר, משום דקיימא לן שאינו אסור אלא שמנים שמנו חכמים בלבד, הא שאר שמנים אפילו יוצא מן העץ שרו, ובהא קאמר רבא דאפילו לרבנן אין מדליקין בו מפני שהוא עף או משום שמא יסתפקו ממנו, כך נראה לי. וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שהביא הא דאביי ורבא ולא הביא הא דר' שמעון בן אלעזר עצמו.

סומכוס היינו תנא קמא איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי. פירש רש"י ז"ל איכא בינייהו דרב ברונא דאמר צריך ליתן בתוכו שמן כל שהוא, אי נמי דאכשר חלב מהותך בשמן כל שהוא, דחד מהני תנאי סבירא ליה דחלב מהותך ניתר בתערובת כרב ברונא אבל שמן דגים אפילו בעיניה ודלא כרב ברונא, ואידך סבר דחלב כלל לא ודלא כרב ברונא ושמן דגים ע"י תערובת וכדרב ברונא. ואינו מחוור. דאם כן ליכא חד מינייהו דאית ליה דרב ברונא, אלא חד מינייהו פליג עליה בחדא

ואידך פליג עליה בחדא. אלא ודאי שמן דגים לאו היינו קרבי דגים, וחד מהני תנאי סבר דשמן דגים אפילו בעיניה, אבל קרבי דגים אפילו ע"י תערובת והיינו דרב ברונא, ואידך סבר דשמן דגים על ידי תערובת אין בעיניה לא, אבל קרבי דגים כלל לא ודלא כרב ברונא. וכן כתב ר"ח ז"ל דשמן דגים וקרבי דגים תרי מילי נינהו. וכן דעת רבותינו הצרפתים ז"ל (בד"ה איכא).

אמר אביי רבי שמעון בן אלעזר ותנא דבי רבי ישמעאל אמרו דבר אחד. והא דקאמר רבי שמעון בן אלעזר כל היוצא מן העץ לאו דוקא, דהוא הדין לכל שאר בגדים חוץ מצמר ופשתים ואף על גב דאין יוצאין מן העץ כתנא דבי רבי ישמעאל, אלא מדאיצטריך למימר חוץ מפשתן דיוצא מן העץ נקט כל היוצא מן העץ. ואם תאמר ומנין לו לאביי הא, דילמא רבי שמעון בן אלעזר דוקא קתני. לא היא, דהא אי אפשר למעט שום בגד אלא מדפרט הכתוב (ויקרא יג, מז) בנגעים צמר ופשתים, וכיון שכן וקא דריש צמר ופשתים למעט שאר יוצאין מן העץ על כרחין אף שאר בגדים נתמעטו.

דף כו - ב

רבא אמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו. רבא סבר דרבי שמעון דאמר אין בו משום שלש על שלש דוקא קתני שלש על שלש, דאי לא ליתני סתם כתנא דבי רבי ישמעאל, ואביי סבר דלאו דוקא, אלא דאגב אורחיה אתא לאשמועינן דשיעור פשתים נמי שלש על שלש. ואם תאמר ומאי דוחקיה דאביי לאפוקה לדרי שמעון מפשטה ואמר דשלש על שלש לאו דוקא. יש לומר משום דאביי מיסבר סבר דאם איתא דנהגא טומאת שרצים בשאר בגדים כנ"ל על כרחין אפילו שלש על שלש מטמא בהן, (ד)מדגלי רחמנא בנגעים בצמר ופשתים דשלש על שלש כבגד גדול, וק"ו הדברים ומה נגעים קלים שאין שאר הבגדים מטמאין בהם, עשה בהם שלש על שלש כשלשה על שלשה, שרצים חמורים ששאר בגדים מטמאין בהם, אינו דין שנעשה בהן שלש על שלש כשלשה על שלשה.

ואם תאמר והא אביי הוא דאמר לקמן (כז, א) דלא אמרינן מדגלי רחמנא בנגעים הוא הדין לשרצים. התם הוא למאי דסבירא ליה דאין שאר בגדים מטמאין כלל בשרצים, והלכך כיון דבשרצים לא מטמא אלא צמר ופשתים בלחוד, אי לא דרבי בהו נמי קרא שלש על שלש בצמר ופשתים לא ילפינן להו ממאי דגלי רחמנא בנגעים, דאדרבא השתא איכא למימר דנגעים חמירי שכן שתי וערב טמא בהן.

ולרבא אפשר נמי דרבי שמעון בן אלעזר אית ליה כתנא דבי רבי ישמעאל, ונלמוד סתום מן המפורש, ומה כאן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים, ואי לאו דכתב רחמנא (ויקרא יא, לב) גבי שרצים או בגד, לא מטמא בהו שאר בגדים כלל, אלא דרבינהו קרא מאו בגד, וכיון דלא אתי אלא מרבויה לא מרבינן בהו אלא בגד שלם דהיינו שלשה על שלשה הא שלש על שלש לא, ולא אמרינן בהו מדגלי רחמנא בנגעים דשלש על שלש כשלשה על שלשה אף בשרצים נעשה בהן שלש על שלש כשלשה על שלשה, דע"כ לא אמרינן מדגלי רחמנא אלא במה שנתפרש עיקר טומאתו בנגעים כצמר ופשתים, דכיון דטמאן הכתוב בנגעים אף על פי שטיהר בהן שאר בגדים נעשה בהן שלש על שלש כשלשה על שלשה, אלמא גלי לן בהאי רחמנא דבגד שלש על שלש דצמר ופשתים חשיב כבגד שלשה על שלשה, אבל בשאר בגדים דלא הוו מטמאין כלל אי לאו רבויה דאו, כי מרבינן בהו לא מרבינן אלא בגד שלם דהיינו שלשה על שלשה.

ואם תאמר ולרבא מנא ליה דרבי שמעון בן אלעזר דאית ליה דאף כל צמר ופשתים כתנא דבי רבי ישמעאל, דילמא לרבי שמעון בן אלעזר לא ילפינן סתום ממפורש, ובנגעים דאית בהו משום שלש על שלש בצמר ופשתים מרבויה דוהבגד (ויקרא יג, מז), ובשרצים מדגלי רחמנא בנגעים, ושאר בגדים בנגעים כלל כלל לא דתרי מיעוטי כתיבי, ושאר בגדים דשרצים מדכתיב או בגד, וכאן גלי לן הכתוב דבגד האמור בנגעים לא בנה אב שהרי בגד האמור בשרצים אפילו שאר בגדים במשמע, וכפשטה דאידך תנא דבי רבי ישמעאל אליבא דאביי דמשמע דבכל בגדים האמורים בתורה סתם סבירא ליה דכל בגדים במשמע מדגלי רחמנא בבגד שבשרצים דכל בגדים מטמאין בהן מדכתיב בהו או בגד, והיינו דאיצטריך רבא לרבות שאר בגדים בשרצים מאו בגד ולא קאמר מדכתיב בגד סתם, דהכי קאמר, בגד אילו לא נאמר אלא בגד הייתי אומר דאין לי אלא בגד צמר ופשתים, מדפרט לך הכתוב באחד מהם בגד צמר ופשתים דההוא בנה אב, מנין לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים, כלומר: מנין דבגד סתם לאו היינו צמר ופשתים דוקא אלא כל בגדים

במשמע, תלמוד לומר או בגד, כלומר: כתב רחמנא או לגלויי דלא אמרינן דבגד סתם היינו צמר ופשתים, וצמר ופשתים דפרט הכתוב בנגעים לחדושו בא ולומר דאין שאר בגדים מטמאין בנגעים כלל, ומיהו שלש על שלש בשאר בגדים לא, משום דבגד סתם לא משמע פחות משלשה על שלשה.

ויש לומר מדאמר אביי ר' שמעון ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד, ואמר רבא שלשה על שלשה איכא בינייהו, משמע דרבא נמי מודה דאמרו דבר אחד דבגד סתם אינו בכל מקום אלא צמר ופשתים, אלא בשרצים דרבינהו רחמנא מאו בגד, הא בשאר מקומות דלא רבי בהו קרא כטומאת שכבת זרע ואי נמי בציצית אינו אלא צמר ופשתים. והצריכו לרבא לומר כן ואף על גב דאיהו לא סבירא ליה הכין אלא כרבנן דפליגי עליה דתנא דבי ר' ישמעאל וכדמחייב איהו שאר בגדים בציצית כדאיתא בסמוך ובריש פרק קמא דיבמות (ד, ב) ובמנחות פרק התכלת (לט, ב), משום דקשיתיה ההוא טעמא דאמרן דכל מאן דאית ליה דבגד סתם היינו אפילו שאר בגדים על כרחין אפילו שלש על שלש מטמא בהו כדגלי רחמנא בנגעים שעשה בבגדים המטמאין בהן שלש על שלש כשלשה על שלשה וקל וחומר הדברים כמו שכתבנו.

שלשה על שלשה דחזי בין לעניים בין לעשירים [לפנינו: בין לעשירים בין לעניים] אתי בקל וחומר. פירוש: לאו קל וחומר ממש קאמר, אלא לרווחא דמלתא נקט, דשלשה בטעמא מיתרבו דבגד שלם נינהו דכיון דחזו בין לעניים בין לעשירים מאי שנא מבגד גדול, שאם אי אתה אומר כן אף אני אומר אמה ואמתיים. ותדע לך מדאמרינן בסמוך תרי מיעוטי כתיבי חד למעוטי שלש על שלש וחד למעוטי שלשה על שלשה, ואם איתא אכתי איצטריך קרא אחרינא למעוטי בגד שלם. ועוד מדאמר רבא בגד אין לי אלא בגד שלשה על שלשה בשאר בגדים מנין ת"ל או בגד, ואם איתא נוקמיה לבגד גדול אבל שלשה על שלשה לא. ועוד לאביי דאמר האי או בגד מיבעי ליה לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דמטמא בשרצים, הוה ליה למימר לרבות שלשה על שלשה בצמר ופשתים, דהא בשרצים לא כתיב שתי וערב, ואכתי שלשה על שלשה בצמר ופשתים דמטמא בשרצים מנא ליה. אלא דטעמא כדאמרן דשלשה על שלשה בטעמא אתו, דהיינו שלשה על שלשה היינו בגד שלם כיון דחזי בין לעניים בין לעשירים.

ומיהו קשיא לי הא, מדאמרינן ואימא לרבות שלשה על שלשה, ואהדר ליה ולא ק"ו הוא, ואי איתא מאי קאמר ואימא לרבות שלשה על שלשה, דהא אינהו לא צריכי קרא דהיינו בגד. ויש לומר דמעיקרא לא איתברר להו דלהוי שלשה על שלשה כבגד אלא מקל וחומר דשתי וערב, אבל השתא דכתיב שתי וערב ומייתי להו לשלשה על שלשה מינייהו בק"ו, ממילא שמעינן דבכל דוכתא שלשה על שלשה כבגד שלם כיון דחזו בין לעניים בין לעשירים כשתי וערב, אבל שלש על שלש אף על גב דרבייה רחמנא בנגעים מוהבגד, לאו גלויי מילתא בעלמא הוא שיהא כבגד שלם, כיון דלא חזי לעניים ולעשירים כבגד גדול, אלא היכא דרבייה רבייה, הא בעלמא לא. כך נראה לי.

טעמא דכתב קרא הא לא כתב קרא לא אמרינן. ודוקא שלש על שלש הא פחות מכן לא מטמא. ואיכא למידק דהא אמרינן לקמן (סג, ב) דאריג כל שהוא טמא. תירצו בתוס' (ע"א ד"ה אין) דהתם בשאין דעתו לארוג בו יותר. והא דאמרינן נמי לעיל דשלש על שלש אין מסככין בו דמשמע הא פחות מכן מסככין, איכא למידק דהא אמרינן בפ"ק דסוכה (טז, א) דמטלניות שאין בהן שלש על שלש אין מסככין. י"ל דההיא בבא מבגד גדול, והכא בשלא ארג בו יותר עדיין.

ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים. ואיכא למידק והיאך אפשר לומר כן, והלא כבר אמרו דשלש על שלש בצמר ופשתים לא מיטמו אלא מרבייא דוהבגד דמקל וחומר לא אתי, וכשאתה מרבה ממנו שלשה על שלשה בשאר בגדים, אם כן שלש על שלש אפילו בצמר ופשתים לא מיטמו דמנא תיתי, והלכך צמר ופשתים ושאר בגדים שוין הן לגמרי, ואם כן צמר ופשתים למאי אתא. ואם תאמר דהיינו מאי דקא מתרץ ואזיל אמר קרא (ויקרא יג, מז) צמר ופשתים צמר ופשתים אין מידי אחרינא לא, הא לא אפשר, דאם כן מאי קא פריך תו ואימא כי מיעט שאר בגדים משלש על שלש אבל שלשה על שלשה מיטמו, ומנא לן דמיטמו כיון דאיצטריך והבגד לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים.

ורש"י ז"ל פירש (ד"ה ואימא): דקסבר דשלש על שלש בצמר ופשתים אתי בקל וחומר. ואינו מחוור, דהא אמרינן דשלש על שלש בצמר ופשתים לא אתי בקל וחומר ומינה קא סליק. ואפילו אתה אומר דהשתא קא הדר ביה, הוה ליה לפרושי הכין בהדיא, ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים, דאילו שלש על שלש בצמר ופשתים מקל וחומר קא אתי.

ופירשו בתוסי' (ד"ה אימא): דהשתא משמע ליה לתלמודא דוהבגד דאתא לרבנות כל שהוא אפילו של שלש על שלש דחזי מיהא לעניינים והוא הדין לשלשה על שלשה דשאר בגדים, ומיהו שלש על שלש דשאר בגדים אי אפשר לרבנות דאם כן צמר ופשתים למאי אתא, ומאן דמתרץ לה אמר קרא בגד צמר ובגד פשתים הוה טעי וסבר דמקשה לא הוה ידע דצמר ופשתים כתיב, והיינו דמהדר ליה אמר קרא בגד צמר בגד פשתים, והיינו דהדר פריך ואימא כי מיעט קרא, כלומר: הכי קאמינא אימא כי אמעיט משלש על שלש, וביאר לו עכשיו מה שהקשה לו מעיקרא. ואינו מחוור כלל.

ועוד קשה למה שפירש רש"י ז"ל (ד"ה אמר): אמר קרא בגד צמר ופשתים לאחר שכלל פרט לומר דאפילו בגד גדול דוקא צמר ופשתים, ואם כדבריו מאי קא מקשה תו ואימא כי מיעט שאר בגדים משלש על שלש, דהא אחר שכלל בגד שהוא גדול פרט.

ויש לפרש ואימא לרבנות שלשה על שלשה בשאר בגדים הא שלש על שלש לא מיטמו כלל ואפילו בצמר ופשתים, דהא אמאי דקאמרינן דכולי עלמא מיהא שלש על שלש בצמר ופשתים מטמא מנא לן אתינן. ומשום הכי קא דייק ואזיל אכתי מנא לן, דאימא דוהבגד לא לרבנות שלש על שלש קא אתי דאיהו לא חזי אלא לעניינים דטפי משמע דנרבה מיניה בגד שלם בשאר בגדים דחזי בין לעניינים בין לעשירים דהאי והבגד מרבה בגד שלם, ואהדר ליה אמר קרא בגד צמר בגד פשתים, ואם כן למה פרט בהן הכתוב כיון דליכא חילוק בין צמר ופשתים לשאר בגדים ואיצטריך למיכתב והבגד לרבנות שאר בגדים, לא ליכתוב רחמנא צמר ופשתים ולא ליכתוב והבגד, הדר אקשי, אין ודאי מדכתיב צמר ופשתים למעט בא והבגד לרבנות שלש על שלש בצמר ופשתים, אלא דאכתי אימא דכי מיעט רחמנא שאר בגדים משלש על שלש דרבינהו רחמנא בצמר ופשתים, ומאי דרבי בצמר מיעט בשאר בגדים, ואהדר ליה תרי מיעוטי כתיבי, חד למעוטי שלש על שלש וחד למעוטי שלשה על שלשה דהיינו בגד שלם.

נפקא ליה מאוּ בְּגָד (ויקרא יא, לב) דתניא. פירש רש"י ז"ל: דלא גרסינן דתניא, דאי ברייתא היא היכי פליג עלה אביי. ואין צורך לכך, דאביי מוקי לה כאידך תנא דבי רבי ישמעאל כדאמר אביי גופיה בסמוך.

ורבא גלי רחמנא בנגעים [לפנינו: גבי נגעים] והוא הדין בשרצים [לפנינו: לשרצים]. קשיא לי אם כן ליטמא שתי וערב בשרצים, מדגלי רחמנא בנגעים. וניחא לי דבגד כתיב ולא שתי וערב, אבל שלש על שלש בגד איקרי אע"ג דלא חזי לעשירים. ועוד דאי אפשר לרבות שתי וערב בשרצים, דדומיא דשק קאמר דבעינן מיטלטל מלא וריקן.

ואביי איכא למיפרך. ודוקא לאביי אליבא דתנא דבי רבי ישמעאל ורבי שמעון בן אלעזר, אבל לאידך תנא דבי רבי ישמעאל מודה אביי דדרשינן ליה כדדריש ליה רבא, ורבא נמי דריש ליה לתנא דבי רבי ישמעאל כדדריש אביי, ולא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דרבי שמעון בן אלעזר.

הדר ביה רבא מההיא. איכא למידק הא אמרינן בריש פרק קמא דיבמות (ד, ב) והא תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דרבא בההיא דהכנף מין כנף וכו', ומנא ליה דלית ליה, הא רבא אית ליה דאף כל קאי אשרצים, דאי לאו אף כל הוה אמינא דמיירי גבי שרצים בכל בגדים. ותירצו בתוס' דשמעתא דהתם אזלא כרב נחמן בר יצחק דאמר הכא דאף כל למעוטי שאר בגדים מציצית, ולדידיה תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה הא דרבא אלא כל שאר מינין פטורין מן הציצית.

ומיהו אכתי קשיא דבפרק התכלת (מנחות לט, ב) משמע דתנא דבי רבי ישמעאל מפיק מדרבא, משמע דרבא אית ליה כתנא דקתני השיראין והכלך והסריקין כולן חייבין בציצית, וקא סבר דמדאורייתא קאמר מדקתני בסיפא כולן צמר ופשתים פוטרין בהם, וכדאיתא התם דפריך מינה לרב נחמן דאוקמה מדרבנן, ומסיק התם דרב נחמן כתנא דבי רבי ישמעאל ורבא כתנא דברייתא, ואם כן תהדר קושיין לדוכתיה.

ולדידי לא קשיא לי, דהא איכא למימר דלרבא לתנא דבי רבי ישמעאל נמי שאר מינין חייבים ואף כל למעוטי שרצים הוא דאתא כי הכא, אלא רב נחמן סבר דאף כל למעוטי לגמרי כל בגדים שנאמרו בתורה סתם ולית ליה כאידך תנא דבי רבי ישמעאל כדמשמע התם בפרק התכלת, ואי נמי אף כל לציצית הוא דאתא כרב נחמן בר יצחק. והיינו דכי אמר רב נחמן התם בריש פרק התכלת השיראין פטורין מן הציצית איתיביה רבא מדתניא השיראין והכלך והסריקין כולן חייבין בציצית, ואם איתא

דתנא דבי רבי ישמעאל אית ליה פטורא בשאר בגדים אפילו לדעתיה דרבא, אם כן מאי פריך ליה לרב נחמן מההיא ברייתא דהא רב נחמן על כרחין כתנא דבי רבי ישמעאל סבירא ליה, אלא דקסבר רבא דאף תנא דבי רבי ישמעאל לא אמר אף כל אלא למעוטי שרצים וברייתא תנא דבי רבי ישמעאל היא וכדהדרנא ואמר הכא רבא, ורב נחמן נמי כתנא דבי רבי ישמעאל מוקי לה ומדרבנן, וקא דייק לה רב נחמן מדקתני בסיפא דברייתא דשאר מינין במינן פוטרין ואי מדאורייתא צמר ופשתים בלחוד הוא דפטרי, ופרקינן אי משום הא לא קשיא דכתיב הכנף מין כנף וכו', כלומר: ולעולם שאר מינין פוטרין מדאורייתא במינן ותנא דבי רבי ישמעאל נמי היא, וכדתניא בהדיא תנא דבי רבי ישמעאל בגד אין לי אלא בגד צמר ופשתים מנין לרבות השיראין וכו', ורב נחמן סבר דהאי תנא מפיק מאידך תנא דבי רבי ישמעאל ואיהו סבר כאידך תנא.

והרמב"ן ז"ל תירץ, דכל הני אמוראי כולהו סבירא להו דתנא דבי רבי ישמעאל אף כל למעוטי כל מקום שנאמר בתורה בגדים סתם קאמר, וכללא הוא, ולא מיתפקא מכללא אלא משום שרבתה אותם תורה בטומאה דריבה הכתוב מאו בגד ובציצית ליכא ריבוי ואפילו לרבא. והא דהכנף מין כנף לא מרבינן מיניה שאר בגדים לתנא דבי רבי ישמעאל אלא מין כנף, לומר דבעינן כולן ממין כנף כדאיתא בפרק התכלת (מנחות לח, א), וכי אית ליה לרבא דשאר מינין חייבין בציצית לאו ממין כנף יליף אלא בלאו הכי סבירא ליה דשאר מינין חייבין וקסבר דפליגי רבנן עליה דתנא דבי רבי ישמעאל, והיינו דאקשינן התם בריש פרק קמא דיבמות והא תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דרבא, דאלמא מיפשט פשיטא להו דלית ליה לרבא דתנא דבי רבי ישמעאל.

ולענין פסק הלכה בציצית, רב אלפסי ז"ל (בהלכות קטנות הלכות ציצית) פסק כרב נחמן דאמר התם בפרק התכלת שיראין פטורין מן הציצית מדאורייתא דתניא כותיה דתנא דבי רבי ישמעאל, אבל הם ושאר המינין חייבין בציצית מדרבנן. וכן דעת הרמב"ם ז"ל (פ"ג מהלכות ציצית ה"א) דכיון דלא אשכחן תנא דפליג עליה דתנא דבי רבי ישמעאל בהדיא ואידך תנא איכא למימר דלא מפקא מיניה כדאמרן הלכתא כותיה, ורב נחמן הכי סבירא ליה כדאיתא בפרק התכלת. ואע"ג דאמרין בריש מסכת יבמות (ה, א) הא תינח לתנא דבי רבי ישמעאל לרבנן מאי איכא למימר, אליבא דרבא ורב יהודה קאמרין דסברי דפליגי רבנן עליה, אבל לדידן לא פליגי ולא מוקמינן פלוגתא ביני תנאי שלא לצורך.

ויש מי שאומר דהא דתנא דבי רבי ישמעאל אינה הלכה משום דאיתוקם בשיטה, דאמר אביי רבי שמעון בן אלעזר ותנא דבי רבי ישמעאל אמרו דבר אחד. ויש מי שאומר דאביי לפרושי מלתייהו הוא דאתא ולא לאוקמינהו בשיטה, ויש כיוצא בה בפסחים פרק כל שעה (לב, ב) דאמר אביי רבי עקיבא ור' יוחנן בן נורי ורבי אלעזר כולהו סבירא להו חמץ בפסח אסור בהנאה והא ודאי אפילו לאביי הלכה פסוקה היא ולא מיקריא שיטה. ורבותינו בעלי התוספות זכרונם לברכה פסקו הלכה כרבא משום דבתרא הוא.

ומצאתי בפירושי רב האי גאון ז"ל שהביא ראיה שהלכה כתנא דבי רבי ישמעאל, מדאמרינן לקמן (כח, א-ב) אלא אמר רבא מברניש דכת"ק דרבי ישמעאל דאמר צמר ופשתים מידי אחרינא לא אתיא בקל וחומר מנוצה של עזים שאין מטמא בנגעים כו', וזה לשון הגאון ז"ל: ולפי דרכנו למדנו שהכריע רבא מברניש כתנא קמא דרבי ישמעאל דאמר צמר ופשתים אין מידי אחרינא לא, והוציא את דברי תנא דבי רבי ישמעאל מן ההלכה שהוא מביא נוצה של עזים והשיראין והכלך והסריקון, עד כאן. ולא ירדתי לסוף דעתו, דלגבי נגעים ליכא מאן דפליג דדוקא צמר ופשתים דתרי מיעוטי כתיבי ולא נחלקו אלא בשרצים, ובשרצים הוא דקא מרבה אידך תנא שאר בגדים מרבויה דאו בגד.

דף כז - ב

הא דאמרינן: **רבי שמעון בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד**. קשיא לן דהא רבי שמעון בן אלעזר כל היוצא מן העץ מסככין בו חוץ מפשתן קאמר, דמשמע בכל ענין ואפילו לא נטוה [אין] מסככין בו, וסומכוס לא פסיל אלא בטווי דוקא. ותירצו בתוס' דפשתן משמע דדייק ונפיץ, וקסבר רבי שמעון בן אלעזר דאע"ג דאינו טווי פסול לסכך, וטעמא דידיה משום דכיון דאילו נטוה מטמא בנגעים ופסול דבר תורה השתא דקרוב לטויה פסול מדבריהם, והיינו כסומכוס, דכיון דאמר סומכוס סככה בטווי פסולה מפני שמטמאה בנגעים משמע דפסולה דאורייתא קאמר, וכיון דסבר ליה דבטווי פסולה דאורייתא ודאי פסיל לה כשאינו טווי מדרבנן

מפני שהוא קרוב לטויה, הלכך תרווייהו אמרו דבר אחד, דרבי שמעון מדפסיל בדייק ונפיץ בודאי סבירא ליה דבטווי מטמא בנגעים כסומכוס, וסומכוס נמי דמפסיל נמי בטווי דבר תורה בדייק ונפיץ פסיל מדרבנן כיון דקרוב לטויה.

אלא דאכתי קשיא לי ומנא להו דפשתן דרבי שמעון בן אלעזר היינו דייק ונפיץ, דלמא דלא דייק ונפיץ אי נמי דייק ולא נפיץ. ושמא משום דקתני כל היוצא מן העץ, משמע שכבר הופרש ויצא מן העץ לגמרי דהיינו דייק ונפיץ.

ומכל מקום עדיין קשה דהכא משמע לפי פירושם דדוקא רבי שמעון בן אלעזר וסומכוס פסלי לה, הא רבנן פליגי עליהו ומכשרי ליה, ואילו בסוכה (יב, ב) אמרינן באניצי פשתן פסולה בהוצני פשתן כשרה והושני פשתן איני יודע, ומפרשי בגמי דלא פשיטא להו להכשיר אלא בדלא תרי ולא דייק ולא נפיץ, אבל תרי וכל שכן דדייק ולא נפיץ פסולה, ואף על פי שאינו ראוי ליטמא בנגעים כלל.

ויש מפרשים דאדרבא רבי שמעון בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד להקל, דדוקא הראוי לטמא בנגעים בלבד אין מסככין בו הא שאר מינין אף על פי שהוא טווי מסככין בו, אבל לרבנן אפילו אינו טווי דאין ראוי לקבל טומאה ואפילו תרי ולא דייק ואי נמי אפילו שאר מינין אין מסככין בהן, דלאו פסולת גורן ויקב נינהו, ואי נמי מדרבנן.

אונין של פשתן. פירש רש"י ז"ל: אונין פשתן שלא נטוה. ואינו מחוור, דמהיכא תיתי דליטמא אפילו בנגעים דהא לא כתיב אלא שתי וערב. ובערוך פירש שנטוה, ושתי וערב דקאמר הכא היינו של צמר משום דבצמר ניכר בין שתי לערב אבל בפשתן לא מינכר, וכדמשמע מדאמרינן בפרק קמא דע"ז (יז, ב) כשנתפס רבי אלעזר למינות אמרו לו אמאי קרו לך רבי אמר להו רבן של תרסיים אני, אייתיאו ליה תרי קיבורי אמרו ליה הי דשתיא הי דערבא, אתרחיש ליה ניסא אתאי זיבורא איתבי אדערבא אתאי זיבורתא אותיב ליה אדשתיא, אלמא לא מינכר בפשתן, אבל בצמר מינכר שזה טווי כלפי היד וזה כלאחר היד, ודרך היה לשלקו אע"פ שאין רגילות עכשיו.

מתני': כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן. פירש רש"י ז"ל (ד"ה אין): כגון קנבוס וצמר גפן. ואינו מחוור, דהא אמרינן בריש פרקין (כא, א) פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהם מה טעם מפני שהאור

מסכסכת בהן, ואילו צמר גפן אין לך פתילה שמושכת השמן ושהאור נדלקת בה יפה כמותה. ונראה מדברי ר"ת ז"ל (בתוס' ד"ה כל) שפירש דקנבוס וצמר גפן לאו יוצאין מן העץ נינהו אלא מיני זרעים נינהו, כדאמרינן (מנחות טו, ב) לא אסרה תורה אלא קנבוס ולוף אבל שאר מיני זרעים מדרבנן הוא דאסירי, ועוד דאמרינן בפרק כיצד מברכין (ברכות מ, א) כל היכא דאי שקלת ליה לפירא הדר אילנא ומפיק גוזא בורא פרי העץ אלמא קנבוס וצמר גפן דכי שקלת ליה לפירא לא הדר מפיק לאו עץ נינהו, ולא הוצרך תנא דמתניתין להתיר פשתן אלא מפני שקראו הכתוב עץ דכתיב (יהושע ב, ו) ותטמנם בפשתי העץ.

והא דגרסינן בירושלמי (בפרקין ה"ג) אמר רב שמואל בר רב יצחק כתיב (שמות כז, כ) להעלות נר תמיד, שיערו לומר אין לך עושה שלהבת אלא פשתן בלבד. יש לפרש דדוקא למנורה קאמר, דבדידה כתיב להעלות נר תמיד. אלא דקשיא לי, דהא משמע בריש פרקין (כא, א) דלא אסרו למקדש אלא מה שאסרו בשבת, וטפי פשיטא להו בשבת ממקדש, וכדתני רמי בר חמא פתילות שאמרו אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהם במקדש. ונראה לומר דההיא דירושלמי לא בא למעט אלא כל היוצא מן העץ כגון עמרניתא דארזא ודערבתא (לעיל כ, ב) דעלה קתני לה.

הא דאמרינן: **כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן.** יש מי שאומר דדוקא בשעושה ממנו אהל וחברו לקרקע דהוי ליה כבית, הא במטלטל כל המאהילין מטמאין. וקשיא לי, דהא ממשכן גמרינן ליה ומשכן מטלטל הוה, ובשמעתין קרשים כעין קרשי המשכן מטהרין ואינהו מטלטלין הוו ועל אדנים היו עומדים. ושמא אפילו מטלטל כיון שעשה ממנו אהל אינו מטמא דגמרינן לה בגזרה שוה וגזרת הכתוב הוא. וכן נראה מדברי רבותינו הצרפתים זכרונם לברכה שכתבו בתוספות אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן ואף על פי שמתחלה היה בגד כיון שיחדו לאהל בטלי ליה מתורת בגד. ואחר כך מצאתי בתוס' כלשון הראשון דכשחברו בקרקע קאמר.

הא דאקשינן: **אי מה להלן קרשים אף כאן קרשים**. פירש רש"י ז"ל: דהכי פריך מה להלן איקרו קרשים אהל אף כאן יהא קרוי אהל. והקשו בתוס' והלא קרשים לא עשו מהן אלא דפנות ולא סכך ואינו קרוי אהל אלא סכך. ופירשו הם ז"ל דהכי קאמר: אי מה להלן היו קרשים עם הפשתן הכא נמי לא ליטמא טומאת אהלים עד שיהו שם קרשים ופשתים. וכן מצאתי לרבנו שרירא גאון ז"ל בתשובה. ואינו מחוור, דאי משום הא לא איריא דהיינו דאקשינן לעיל בסמוך אי מה להלן שזורין וחוטן כפול ששה פירוש והוא הדין לכל שאר הדברים שהיו במשכן כגון תכלת וארגמן ותולעת שני וקרשים, וכי משני אהל אהל ריבה הוא הדין לכולהו. ותירצו בתוס' דדלמא קרשים שאני משום דהן העיקר שהן מעמידין הכל ולפיכך לא יהא קרוי אהל אלא אם כן יש בו קרשים ולא ריבה אהל אלא לענין שאר דברים.

ודוקא ליטמא הוא דאמרינן דאינו מטמא אלא צמר ופשתים, דכתיב (במדבר יט, יח) והזה על האהל, אבל להביא את הטומאה כל שהוא טפח על טפח מביא את הטומאה, דאתי מקל וחומר דמצורע, כדיליף לה בספרי (פרשת חוקת פיסקא ד) וכמו שפירש רש"י ז"ל.

השתא עור בהמה טהורה לא מטמא. פירוש: ואע"פ שהיה במשכן דהא איכא עורות אילים. **עור בהמה טמאה מבעיא**. פירוש: דאפילו תמצא לומר דתחש טמא היה מכל מקום לא יטמא.

עור בהמה טמאה ושלקה ביז כהן כו'. פירש רש"י ז"ל דלהכי איצטריך לרבות עור בהמה טמאה, משום דקתני בתורת כהנים (פרשת תזריע פרק יד ה"א) צָמֵר (ויקרא יג, מז) אין לי אלא מין בהמה דקה ונאכל, מין בהמה דקה ואינו נאכל בהמה גסה ונאכל בהמה גסה ואינו נאכל עד שתהא מרבה להביא עורות שרצים מנין, תלמוד לומר (שם פסוק מח) בְּעוֹר.

אלא גמר משרצים דתניא אין לי אלא עור בהמה טהורה וכו'. ואם תאמר ומנא ליה דקרא איירי טפי בעור בהמה טהורה. תירצו בתוס' (ד"ה אלא) כמו שתירץ רש"י ז"ל לעיל בנגעים, משום דכתיב (ויקרא יא, לב) שֶׁק והוה אמינא מה שק מין בהמה דקה ונאכל אף עור מין בהמה דקה ונאכל. והכי תניא בתורת כהנים (פרשת שמיני פרק ח ה"ד) בהדיא דשק הוי דבר הבא מן העזים. ואע"ג דמרבה בתורת כהנים (שם) אף שעשאה מחזיר, אף על פי כן הוה אמינא כי הוקש עור לשק הני מילי למשמעות דשק דהיינו צמר של עזים אבל לא למאי דמרבינן משק בהמה טמאה.

ובאהל גופיה כתיב ביה עור בהמה טהורה דהיינו עורות אילים לפיכך
היה אומר דאף כאן עור בהמה טהורה.

דף כח - ב

אלא הא דתני רב יוסף לא הוכשר למלאכת שמים אלא עור בהמה
טהורה בלבד למאי הלכתא. פירש רש"י ז"ל: דאי למילף דתחש טהור
הוה מאי דהוה הוה. ואם תאמר והא מבעיא לן בסמוך מאי הוי עלה. יש
לפרש דמדלא קאמר הכין בהדיא, וקאמר בהאי לישנא לא הוכשרו
למלאכת שמים, משמע דאתא לאשמועינן שום דבר הוראה.

ובתשובת רבנו האי גאון ז"ל מצאתי שפירש וז"ל: השתא קא מבעיא לן,
הואיל וקם לו קל וחומר דרב הונא [לפנינו: רבא] מברניש דלית ליה
פירכא ולמדנו ממנו דעור מטמא טומאת אהלים, הלכך כמה דגמרינן
אהל המת ממשכן בגזירה שוה דאהל אהל מה להלן באהל דמשכן צמר
ופשתים אף באהל המת צמר ופשתים הם, הכי גמרינן אהל דמשכן מאהל
המת מה להלן באהל [המת] עור בהמה טמאה אף באהל דמשכן עור
בהמה טמאה, הרי מן הדין הזה הוכשר לאהל משכן עור בהמה טמאה.
ואם כן הוא, אלא הא דתני רב יוסף לא הוכשר למלאכת שמים אלא עור
בהמה טהורה בלבד למאי הלכתא, הואיל ולאהל משכן הוכשר עור
בהמה טמאה, ומפרקינן לתפילין, עד כאן.

הא דאמרינן: **לכרכן בשערן ולתפרן בגידין**. איכא למידק והא איהו עור
בהמה טהורה קאמר דמשמע עור ממש. וצ"ע.

נהי דגמירי שחורות, טהורות מי גמירי. איכא למידק וליליף נמי רצועות
מתורת ה' בפיך (שמות יג, ט), דהא ברצועות נמי איכא דל"ת ויו"ד. ויש
לומר דהנהו לאו כתיבה הן אלא קשר בעלמא ואינו חשוב כתב. ובתוס'
אמרו לקמן בפרק במה אשה (סב, א ד"ה שי"ן) דדל"ת ויו"ד לאו הלכה
גמירי להו מסיני, ולא גרסינן (בגמרא להלן שם) אלא שי"ן שבתפילין
הלכה למשה מסיני, ודייקי לה מהא. ואין צורך. וכבר הארכתי בה
במגילה בריש פרק בני העיר (כו, ב, ד"ה תשמישי) בסייעתא דשמיא.

הא דאמרינן הכא: **דכולי עלמא אית להו דרבי יהודה וכולי עלמא אית להו דעולא**. הוא הדין דהוה מצי למימר דפליגי בדרבי יהודה, ואי נמי בדעולא, דר' אליעזר אית ליה ורבי עקיבא לית ליה, אלא משום דקיימא לן כרבי יהודה ביום טוב וכן כדעולא דאמר צריך להדליק ברוב היוצא וקיימא לן נמי כרבי עקיבא בהא דפתילת הבגד, לא אוקימנא פלוגתייהו בהכין כי היכי דלא תקשי לן הלכתא אהלכתא. ואי נמי משמע ליה דבין רבי אליעזר בין רבי עקיבא בשקפלה דוקא קאמרי, ואי בשקפלה דוקא על כרחין רבי עקיבא נמי ס"ל כרבי יהודה. כך נראה לי.

דף כט - א

מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דברי רבי יהודה רבי שמעון מתיר. מסיקין בתמרים אכלן אין מסיקין בגרעיניהם. ואיכא למידק מדאמרינן לקמן בפרק נוטל (קמב, ב) למימרא דרבא כרבי יהודה סבירא ליה, והא אמר רבא לשמעיה טוי לי בר אווזא ושדי מעיה לשונרא, ומשני התם כיון דמסרחי דעתיה עלויה מעיקרא, ואם כן הכא נמי מעיקרא דעתיה אגרעינין מאתמול לאחר שיאכל התמרים. ודחקו בתוס' דהתם בשנשחטה מאמש, ואף על פי שהיה ראוי למאכל באותה שעה דעתו היה שאם יסריח למחר שיאכילם לשונרא, וכיון שהיה דעתו עליהם ועוד שלא היה האווז צריך לבני מעים אינן כנולד אלא כמאכל בפני עצמו והויא לה הכנה מעלייתא, אבל גרעיני תמרים שהאוכל צריך להם הוי ליה כמאכל אחד והכנתו אינה הכנה מעלייתא והוי ליה כנולד ואסור.

והא דרב לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר. ואע"ג דמהא לא שמעינן אלא גרעיני תמרים דמעיקרא מכסו והדר מיגלו, אבל קליפי אגוזים דאיכא למימר דכיון דמעיקרא מיגלי והדר מיגלי לא הוי כנולד, וכדעביד מיניה גמרינן צריכותא בסמוך. אפילו הכי איכא למימר דמחדא שמעינן אידך, דלאו טעמא הוא לחלק ביניהן בכך, אלא דלרוחא דמלתא אשמעינן כולהו תלמודא כי היכי דלא ניטעי בה.

כי אדליק בה פורתא הוה ליה שבר כלי וכי קא מהפך באיסורא קא מהפך. מכאן נראה לי דאין איסור ליהנות מן המוקצה, דלא קשיא ליה

אלא היכי מהפך בהו, כלומר: שאסור לטלטל, הא אי לא מהפך בהו אף על פי שהתבשיל מתבשל בו אין בכך כלום, והיינו נמי דאמרינן לעיל (כח), גבי פתילת הבגד, הכא בשלש על שלש מצומצמות עסקינן וכולי עלמא אית להו דרבי יהודה וכולי עלמא אית להו דעולא דאמר צריך להדליק ברוב היוצא וכי קא מדליק בשבר כלי קא מדליק, כלומר: ואסור להשתמש בידים בשברי כלים, דאלמא אי לית להו דעולא שפיר דמי, ואף על גב דממילא דולק והולך ונעשה שבר כלי ונהנה ממנו ומשתמש לאורו, שלא אסרו אלא לטלטלו או לאכלו ואפילו להשתמש בו בידים כגון הדלקה או לסמוך בו כרעי המטה ואפילו במקומו שאינו מזיזו ומטלטלו, אבל הנאה הבאה ממילא שפיר דמי. אלא אם כן תדחה דשאני הכא דמיקלא קלי איסורא, הא במוקצה בעין אסור ליהנות ממנו. והראשון עיקר.

והא דאמרינן: **מרבה עליהם עצים מוכנים**. לא מתורת ביטול נגעו בה דכל דבר שהוא בעין וניכר בשעת תשמישו אינו בטל, אלא הכא אינו צריך לביטול אלא צריך רוב כדי שלא יראה כמטלטל את האיסור אלא כמטלטל בהיתר, וכי מטלטל בשבר כלי הוי ליה כטלטול מן הצד. כך נראה לי. ויותר מזה כתבתי במקומו בפרק קמא דביצה (ד, ב ד"ה והא) בסייעתא דשמיא.

בין מן המוכן בין שלא [לפנינו: שלא] מן המוכן. פירש רש"י ז"ל (לקמן ע"ב): דמוכן דרבי אליעזר היינו קופסא ושאינו מוכן תלאו במגוד והניחו אחורי הדלת, ומוכן דרבי יהושע תלאו במגוד והניחו אחורי הדלת ושאינו מוכן זרקו לאשפה. ואינו מחוור. חדא דלמה לן לאורוכי קופסא ואשפה, כיון דאינהו לא פליגי בהו. ועוד דסתמא מוכן ושאינו מוכן דרבי אליעזר היינו מוכן ושאינו מוכן דרבי יהושע. ובתוס' פירשו דמוכן דתרווייהו תלאו במגוד ושאינו מוכן הניחו אחורי הדלת, והא דקא אמרינן ורבי אליעזר אמאי קרי ליה שלא מן המוכן דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ולא קאמר דלגבי תלאו במגוד לאו מוכן הוא, משום דלא עדיף כולי האי תלאו במגוד מהניחו אחורי הדלת דלקרייה לגביה שלא מן המוכן, והא נמי דאמרינן בדרבי יהושע ואמאי קרי ליה מן המוכן דלגבי אשפה מוכן הוא ולא קאמר דלגבי הניחו אחורי הדלת מוכן הוא, מהאי טעמא נמי הוא, דלא גרע אחורי הדלת כולי האי לגבי תלאו במגוד דלימא הכין.

דף כט - ב

ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. ואף על גב דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות, הכא בהיה לבוש יפה שאינו צריך לאותו בגד כלאים לא לחמה ולא לגשמים.

דף ל - א

הא דאמרינן: במאי אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה. פירש רש"י ז"ל: דהוא הדין דמיבעי ליה בשאר פטורין דמתניתין כגון עכו"ם ולסטים. ובנמוקי הרמב"ן ז"ל כתוב: ויש לפרש שיודע היה שעכו"ם ולסטים יש בהן סכנה שכן דרכם לעולם, וספיקן נמי מתירין, ולא הוה קשיא ליה בהו ליתני מותר משום דקא סלקא דעתך דמשום חולה נקט בשארא פטור, ומשום הכי קשיא ליה, אי בחולה שיש בו סכנה היה לו לשנות בכולן מותר, אי בחולה שאין בו סכנה לא הוה ליה למתנייה בהדי שארא והוה ליה למיתני בהאי חייב ובשארא מותר. ואני מצאתי בירושלמי (בפרקין ה"ה) כלשון רש"י ז"ל, דגרסינן התם גבי מתניתין דהכא א"ר שמואל בר רב יצחק כיני מתניתין מפני עכו"ם של סכנה ומפני לסטים של סכנה ר' יוסי בעי אי מפני עכו"ם של סכנה ליתני מותר.

דף לד - א

אמרו לו שנים צא וערב עלינו. פירוש: עירובי חצרות, וכן פירש ר"ח ז"ל ועיקר. דאילו בעירובי תחומין הא תנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה

אין מערבין. ואין נראה לומר דהני מילי לכתחילה אבל בדיעבד עירובו עירוב, דהא תנן בפרק בכל מערבין (עירובין לה, א) נתגלגל חוץ לתחום נפל עליו גל או נשרף תרומה ונטמאת מבעוד יום אינו עירוב, משחשיכה הרי זה עירוב, אם ספק רבי מאיר ורבי יהודה אומרים הרי זה חמר גמל, רבי יוסי ורבי שמעון אומרים ספק עירוב כשר, ועד כאן לא מכשרי רבי יוסי ורבי שמעון אלא כגון תרומה ונטמאת דאמרינן העמד תרומה בחזקתה והשתא הוא דנטמאת, וכדאיתא התם (לו, א) ספק בתרומה טהורה עירב ספק בתרומה טמאה עירב אין זה ספק עירוב כשר, וכן בנתגלגל חוץ לתחום דאמרינן השתא הוא דנתגלגל, אבל הניח עירובו בין השמשות דספיקא הוא וליכא חזקה לא, וכן כתב רבנו הרב ז"ל. ורש"י ז"ל שפירשה בעירובי תחומין לא מחוור.

בין השמשות ספיקא דרבנן הוא ולקולא. פירוש: לאו למימרא דבין השמשות גופיה דרבנן, אלא ספק בשל תורה הוא, והכא הכי פירוש: הנחת עירוב בין השמשות ספיקא דרבנן, דעירוב דרבנן הוא וספיקא דרבנן לקולא.

כך היא גירסת הגאונים ז"ל וכן היא בהלכות רב אלפסי ז"ל: **אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום, גזירה שמא ירתיח, אמר ליה אביי אי הכי בין השמשות נמי לגזור, סתם קדירות בין השמשות רותחות הן.** ואמר (רבא) [רבה] מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה, גזירה שמא יטמין ברמץ, ויטמין, גזירה שמא יחתה בגחלים. ופירשה הרמב"ם ז"ל (פ"ד מה' שבת ה"ב) מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף מבעוד יום וכדתנן (לקמן מז, ב) אין טומנין לא בגפת ולא בזבל וכל הטמנה מבעוד יום הוא, גזירה שמא ירתיח, כלומר: שמא מתוך שיטמין בדבר המוסיף תעלה קדירתו רתיחה ויצטרך לגלותה ולהסיר המרותחת משתחשך ויחזור ויכסה ונמצא מטמין בדבר המוסיף בשבת ואסור. אי הכי אפילו בין השמשות נמי לא יטמין בדבר המוסיף, אמר ליה סתם קדירות בין השמשות כבר נחו מרתיחתן, כלומר: כבר נגמרה המרותחת ושוב לא תעלה מרותחת וליכא למגזר. ואמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף משחשיכה וכדתנן במתניתין ספק חשיכה ספק אינה חשיכה טומנין הא ודאי חשיכה אין טומנין, כלומר: כלל כלל ואפילו בדבר שאינו מוסיף, גזירה שמא יטמין ברמץ, כלומר: שהוא אפר וגחלים מעורבין יחד ואף הוא אינו מוסיף הבל ואתי לחתויי.

וזה קשה הרבה, חדא דהיאך אפשר דמבעוד יום אסור להטמין בדבר המוסיף ובין השמשות מותר. ועוד שהוא אומר דסתם קדרות בין השמשות כבר נחו מרתיחתן, ואנו סתם קדרות רותחות הן קאמרינן. ואלו מתשובות הראב"ד ז"ל שהשיב עליו בהשגות.

ועוד קשיא לי, ומאין לו דבין השמשות מותר בדבר המוסיף שהיה מקשה כל כך להדיא אי הכי בין השמשות ליתסר. ואי משום הא דתנן במתניתין דהכא ספק חשיכה ספק אינה חשיכה טומנין וסתמא קתני טומנין בכל דבר ואפילו בדבר המוסיף, הא ליתא, דספק חשיכה ספק אינה חשיכה לאו דוקא ספק חשיכה הא קודם לכן לא, אלא אדרבה רבותא קא משמע לן דאפילו בין השמשות טומנין וכל שכן מבעוד יום ודומיא דמערבין, ואם איתא אפילו בדבר המוסיף יטמין סמוך לחשיכה וכל שכן מבעוד יום, אלא ודאי מתניתין בדבר שאינו מוסיף דוקא.

והראב"ד ז"ל (בהשגות שם) פירש לפי הגירסא הזאת, גזירה שמא ירתית, דכיון דהטמין בדבר המוסיף גלי אדעתיה דרותח קא בעי לה לאורתא וזימנין דמפסיק רתיחה משום דאריך זמניה ומרתח לה משחשיכה, אי הכי בין השמשות נמי ליתסר בדבר שאינו מוסיף, דכיון דשהה מלהטמין מחזי דרותח קא בעי ליה לאורתא, אמר ליה סתם קדרות בין השמשות רותחות הן לאורתא ולא תפסוק רתיחתן. עד כאן.

ועדיין אין זה נכון בעיני, דכיון דבדבר המוסיף עסקינן, היכי אקשינן סתם אי הכי בין השמשות ליגזר, כלומר: בדבר שאינו מוסיף, דאם איתא הוה ליה לפרושי הכי בהדיא. אלא שיש לי לומר בזה, דכיון דאמר בין השמשות לא יטמין תו לא אצטריך למימר בהדיא בדבר שאינו מוסיף דכבר מבואר וידוע דכל הטמנה אינה אלא בדבר שאינו מוסיף. ואינו מספיק.

ורש"י ז"ל גריס בקמייתא בדבר שאינו מוסיף ובאחרונה בדבר המוסיף. והוא הנכון, דרמץ דבר המרתח הוא וכל דבר המרתח מוסיף הבל.

ואי זהו בין השמשות משתשקע החמה וכל זמן לפני מזרח מאדימין וכו'. איכא למידק הני תנאי במאי פליגי, דהא ודאי עד צאת הכוכבים הוי יממא וכדאמרינן בריש פרק קמא דמסכת ברכות (ב, א-ב), ודייקי לה מדכתיב (נחמיה ד, טו) **וְאֶנְחֵנוּ עֲשִׂים בְּמִלְאָכָה וכו'**, ותנן בפרק שני דמגילה (כ, א) **וכולן שעשו משעלה עמוד השחר כשר**, ודייקי לה בגמרא (שם ע"ב) **מנא הני מילי אמר רבי זירא אמר קרא ואנחנו עושים במלאכה וגומר וכתוב (שם פסוק טז) (והיה) [וְהָיָה] לָנוּ הַלְיָלָה מְשֻׁמֵּר וְהַיּוֹם מְלֻאָכָה**, וכי היכי דנפקא לן מהתם דמעלות השחר הוי יממא הכי נמי נפקא מינה דעד צאת הכוכבים הוי יממא. ותו דתניא לקמן (לה, ב) רבי נתן אומר כוכב אחד יום, שנים בין השמשות, שלשה לילה.

ויש לומר דבהא דאמרינן עלה דההיא פליגי, לא כוכבין הנראין ביום ולא כוכבים שאין נראין אלא בלילה אלא כוכבים בינונים, דמר סבר כל שנראין עד שהכסיף והשוה לתחתון כוכבים בינונים, ומר סבר עד חצי מיל, ומר סבר אפילו לאחר זמן. וההיא נמי דאמרינן בפסח שני (פסחים צד, א) **דמשקיעת החמה ועד צאת הכוכבים מהלך ד' מילין נמי לא הוי שיעורא ברירא להו**, דבההיא מספקא להו איזהו מהלך אדם בינוני.

הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות. קשיא לי אי הכי למה ליה פני מזרח מאדימין, לימא משתשקע החמה ועד שיכסיף העליון והשוה לתחתון. ויש לומר דאי אמר הכי לא ידעינן מאי הכסיף דקאמר, והשתא הכי קאמר כל זמן לפני מזרח מאדימין, כלומר: ואפילו נסתלקה אדמימות מן התחתון עדיין בין השמשות עד שיכסיף העליון שאין שם אדמימות כלל, ומכלל זה דהכספה שאמרנו היינו הסתלק האדמימות. ולרב יוסף דאמר כל זמן לפני מזרח מאדימין יום, תחתון של פני מזרח קאמר. כך נראה לי.

ואזדו לטעמייהו דאתמר שיעור בין השמשות בכמה רבה אמר רב יהודה אמר שמואל שלשה חלקי מיל. איכא למידק אשמעתין, דהכא משמע דמשקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ליכא אלא תלתא רביעי מיל, ואילו בפסח שני (פסחים צד, א) תניא משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ארבעת מילין, דתניא התם רבי יהודה אומר עוביה של רקיע אחד מעשרה ביום, תדע כמה מהלך אדם בינוני ביום עשר פרסאות ומעלות השחר ועד הנץ החמה ארבעת מילין משתשקע החמה ועד צאת הכוכבים ארבעת מילין, אלמא אפילו לדעת רבי יהודה הוי משתשקע החמה ועד צאת

הכוכבים שהוא לילה ארבע מילין, נמצאת אומר דשיעור בין השמשות לרבי יהודה ד' מילין, והכא אמר רבה שלשה רביעי מיל.

ותירץ ר"ת ז"ל בספר הישר (חלק החידושים סי' רכא): דב' שקיעות הן, השקיעה הראשונה היא שתשקע החמה בעובי הרקיע עד גמר השקיעה שהלכה כל עובי הרקיע, ואז היא יציאת הכוכבים והוא שיעור ד' מילין, אבל השקיעה האמורה כאן היא סוף השקיעה, לפי שכל זמן שהיא כנגד חלונה ועדיין אינה מהלכת אחרי הכפה פני מזרח מאדימין כנגד מקומה של חמה, והוא מה שאמרו כאן כל זמן שפני מזרח מאדימין. וזהו שאמרו כאן משתשקע החמה כלומר: מששקעה כבר, ושם בפסחים אמרו משקיעת החמה כלומר: ששקיעה עצמה בכלל. והיינו נמי דאמרינן לקמן (לה, ב) אמר ליה רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדאיכא שמשא בריש דקלי אדליקו שרגא, דאלמא למאן דקים ליה בשיעורא דרבנן אע"ג דליכא שמשא אפילו בריש דקלא אלא דנסתלקה זריחתה מן הארץ לגמרי אפילו הכי תלינן שרגא דאכתי יממא הוא.

ולזה הפירוש הסכים הרמב"ן ז"ל. אלא שהוקשה לו הא דאמרינן בסמוך (לה, א) הרוצה לידע שיעורו של רבי נחמיה יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים ויעלה וזה שיעורו של רבי נחמיה, ופירש רש"י ז"ל: שחמה סמוך לשקיעתה נראית על ראשי ההרים ובתוך שירד ויטבול בים ויעלה הוי לילה, ומשמע מיהא דמתחלת שקיעת החמה אנו משערין. ותירץ הוא ז"ל, אם אדם מניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול עדיין יום הוא ועלתה לו טבילה, ומאותו זמן ואילך מתחיל בין השמשות דרבי נחמיה, והרוצה לידע מאיזה זמן מתחיל שיעורו של רבי נחמיה קאמר. והביא ראיה מן הירושלמי (ברכות פ"א ה"א), דגרסינן התם רבי שמואל בר חייא רבי יודן בשם רבי חנינה התחיל לו גלגל חמה לשקוע אדם עומד בראש הכרמל ויורד וטובל בים הגדול ועולה ואוכל בתרומתו חזקה ביום טבל.

ואין פירושו בזה מחוור בעיני. שהרי לרבה התחלת בין השמשות דרבי יהודה ורבי נחמיה אחד הוא, ואם כן למה ליה למימר הרוצה לידע באיזה זמן מתחיל שיעורו של רבי נחמיה, לימא הרוצה לידע שיעורו של רבי יהודה ורבי נחמיה, כלומר: זמן התחלת בין השמשות שלהם.

אלא נראה לי שבתוך שיעור זה נכלל כל בין השמשות דרבי נחמיה, ולפי שאין הכל בקיאין בתחלת השקיעה האחרונה כדי שיעמוד ממנה על סוף השקיעה ושיהא מותר לו לאכול בתרומתו, קא יהיב השתא שיעורא

דכולי עלמא בקיאין בו, דמכי הוי שמשא בראש הכרמל ירד משם ויטבול בים ויעלה וכשיעלה שם ידע שכבר נשלם זמן בין השמשות ומותר לו לאכול בתרומתו, ויעלה דקאמר אין פירושו ויעלה מטבילתו, אלא יעלה דומיא דירד, כלומר: ירד מראש הר הכרמל ויטבול ויעלה אל ראש ההר ויאכל שם, וזה שיעורו של בין השמשות דרבי נחמיה, כלומר: סוף שיעורו.

אבל לדידי קשיא לי מה שאמרו בירושלמי בפרק קמא דמסכת ברכות (ה"א) דגרסינן התם: רבי חנניה חבריהון דרבנן בעי, כמה דתימא ערבית נראו שלשה כוכבים אף על פי שהחמה נתונה באמצע הרקיע, פירוש: באמצע עובי הרקיע, ויימר אף בשחרית כן, פירוש: אף על פי שהתחילה החמה לצאת ועדיין הוא בעובי הרקיע נדון אותו כלילה ומפני מה אמרו מעלות השחר הוה יום, אמר רבי בא כתיב (בראשית יט, כג) השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה וכתוב (ויקרא כב, ז) ובא השמש וטהר הקיש יציאתו לביאתו, מה ביאתו משיתכסה מן הבריות כלומר: שנתכסה זריחתו מן הבריות והתחיל להשתקע ברקיע אף יציאתו משיתודע לבריות דהיינו משהתחיל ליכנס ברקיע, אמר רבי בא כתיב (בראשית מד, ג) הבוקר אור התורה קראה לאור בוקר, תני רבי ישמעאל בבקר בבקר (שמות טז, כא) כדי ליתן תחום לבוקרו של בוקר, אמר ר' יוסי בר' בון אם אומר את ליתן עוביו של רקיע ללילה בין בערבית בין בשחרית, נמצאת אומר שאין היום והלילה שוין, ותני באחד בתקופת ניסן ובאחד בתקופת תשרי היום והלילה שוים, אמר רבי חייא נלפינה מדרך הארץ שרי מלכא נפיק אף על גב דלא נפיק אמרין דנפיק שרי מלכא עייל לא אמרין דעל עד שעתא דעייל, עד כאן בירושלמי, אלמא משמע דבערבית משעה שהתחיל להשתקע בעובי הרקיע הוי לילה. וצריך לי עיון.

דף לה - א

חלתא בת תרי כורי שרי לטלטולה בת תלתא כורי אסור לטלטולה.
קשיא לי דהוה ליה למימר בת תרי כורי שרי לטלטולה בת תרי כורי ומשהו אסור לטלטולה. ונראה דמשום דרב יוסף שרי אף בת תלתא נקט

רבה תלתא אסור, ורב יוסף נמי הואיל ואמר רבה תרי ותלתא אמר איהו תלתא וארבעה והוא הדין לתלתא ומשהו.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה לענין שבת. כלומר: בכניסת שבת, והיינו לחומרא אבל ביציאתו לא אלא כרבי יוסי. וכי קאמר וכרבי יוסי לענין תרומה, הוא הדין דהוה מצי למימר לענין מוצאי שבת.

ומהא דרבי יוחנן לא שמעינן אי כרבה אי כרב יוסף. והרב אלפסי ז"ל פסק כרבה משום דקיימא לן (ב"ב קיד, ב) דכל היכא דפליגי רבה ורב יוסף הלכתא כותיה חוץ משדה ענין ומחצה, ועוד דספיקא דאורייתא הוא ולחומרא נקטינן.

ומורי הרב ז"ל פסק כרב יוסף, דכי קיימא לן כרבה הני מילי כל היכא דפליגי בסברא דנפשיהו ומשום דאמרינן בהוריות (יד, א) רב יוסף סיני רבה עוקר הרים, אבל הכא מפי השמועה הם חולקים, מר אמר לה משמיה דרב יהודה ומר אמר לה משמיה דרב יהודה. ועוד דסוגיין הכא כרב יוסף, דאמרינן אביי חזייה לרבא דקא דוי למערב אמר ליה והתניא כל זמן שפני מזרח מאדימין אמר ליה פנים המאדימין את המזרח, והיינו כרב יוסף דקא ד[א]וי למערב למחזי אם פניו מאדימין ואכתי יממא הוא כרב יוסף, דאי כרבה ולמיחזי אם שקעה חמה, מאי קא אמר ליה אביי והתניא כל זמן שפני מזרח מאדימין, והלא פני מזרח המאדימין דאדכר בברייתא אינו סימן ליום וגם לא סימן לסוף בין השמשות, דהא בין השמשות מושך והולך עד שיכסיף העליון והשוה לתחתון. ומיהו אף על גב דמתחזי מהאי עובדא דכדרב יוסף סבירא ליה לא עבדינן ביה עובדא לקולא אלא לחומרא. אלו דבריו. ועוד יש להביא ראיה מברייתא דקא מייתי בירושלמי בפרק קמא דברכות (ה"א) כל זמן שפני מזרח מאדימות זהו יום, הכסיפו זהו בין השמשות, השחירו זהו לילה, והא אתיא כרב יוסף.

ועם כל זה יש לי ללמד זכות על דברי הרב אלפסי ז"ל, חדא דהא רבי יוחנן ספוקי מספקא ליה בבין השמשות כמאן, והלכך פסק כרבי יהודה בהכנסת השבת שהוא השיעור המוקדם וכרבי יוסי לענין תרומה ומוצאי שבת שהוא השיעור המאוחר שבכולן, וכיון שכן על כרחין לחומרא אזלינן בכולהו. ועוד דאם איתא לימא הלכה כרבי נחמיה לענין שבת, דלדידיה התחלת בין השמשות משתשקע החמה ואף על פי שפני מזרח מאדימין, אלא ודאי רבי יוחנן כרבה סבירא ליה, וכי נקט רבי יהודה הוא

הדין דהוה מצי למימר כרבי נחמיה דהתחלת בין השמשות שוה לשניהם, אלא משום דרבי יהודה קדים בברייתא נקט רבי יהודה, ועוד דמשום דרבי יהודה שעוריה משיך טפי מדרבי נחמיה ואפילו הכי לא קיימא לן כותיה לא באפוקי שבתא ולא לגבי תרומה נקטינן לדרבי יהודה.

ומאי דקשיא ליה לרבנו הרב ז"ל, יש לי לומר דהא דקא דוי למחזי אם הכסיפו פני מזרח דהיינו סלוק אדמימות מן המזרח לגמרי דהכספת פנים היינו סלוק אדמימות כמו שכתבתי למעלה (לד, ב ד"ה הכסיף) וכדי לערב או להטמין קא דוי ביה, ואמר ליה מי סברת דסלוק אדמימות מן המזרח בלבד בעינן סלוק אדמימות כל פני מערב בעינן. כך נראה לי.

דף לה - ב

דלא אכלי כהני תרומה עד דשלים בין השמשות דרבי יוסי. איכא למידק ומאי נפקא מינה דהא לבתר דשלים בין השמשות דרבי יהודה מתחיל בין השמשות דרבי יוסי, ובין השמשות דרבי יוסי כהרף עין ואין אדם יכול לעמוד בו, ובשיעורא זוטא כי האי מאי נפקא לן בין סוף בין השמשות דרבי יהודה לסוף בין השמשות דרבי יוסי.

ויש לומר דכי אמרינן (בעמוד א) דשלים בין השמשות דרבי יהודה והדר מתחיל בין השמשות דרבי יוסי, לאו למימרא דכי שלים דרבי יהודה הדר מתחיל מיד דרבי יוסי, אלא למימרא דלא עריב דרבי יוסי בגו בין השמשות דרבי יהודה אלא לבתר דרבי יהודה הוי דרבי יוסי, ולעולם לא מתחיל מיד אלא לאחר זמן.

וכתב מורי הרב ז"ל דמסתברא דבין השמשות דרבי יוסי אינו מתאחר לאחר בין השמשות דרבי יהודה כשיעור טבילה, מדאמר רב יהודה אמר שמואל (שם) בין השמשות דרבי יהודה לרבי יוסי כהנים טובלין בו, ומדאמרי הכי ולא אמרי לבתר דשלים בין השמשות דרבי יהודה לרבי יוסי כהנים וכו' אלמא אין הפסק ביניהם כשיעור טבילה שלם, ושיעור טבילה פחות מני אמה דתנן (זבים פ"א מ"ה) ראה אחת מרובה כשלש כמגדיון לשילה שהן [כדי] שתי טבילות ושני ספוגין הרי זה זב גמור ותניא

בתוספתא בתחלת מסכת זבין (ה"ד) רבי אומר משל למה הדבר דומה לחבל של מאה אמה ראה בתחילת מאה ובסוף חמישים אמה ובסוף מאה אמה הרי זה זב גמור.

סילק המסלק. פירש רש"י ז"ל: קדרות הראויות להסתלק למאכל הלילה. ונראה לי לפי פירושו, דאתיא הא דתנא דבי רבי ישמעאל כרבי יהודה, דאית ליה לקמן פרק כירה (לז, א) דאפילו לשהות אין משהין אלא על גבי כירה גרופה וקטומה, ומתניתין (דלקמן לו, ב) לשהות תנן, אבל לחנניה (דלעיל כ, א) לא היו צריכין לסלק כלל. ואפשר היה לפרש דסילק המסלק והטמין המטמין חדא היא, כלומר סילק המסלק מאכל הראוי לצורך מחר והטמינו, משום דטומן אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל אסור להניחו על גבי דבר המוסיף הבל, וכדתניא (לקמן מז, ב עיי"ש) קופה שטמן בה אסור להניחה על גבי גפת של זיתים, ולא מפקא האי תנא דבי רבי ישמעאל מדחנניה. כך נראה לי.

הא דתניא: **ושוהה כדי להדביק פת בתנור ולצלות דג קטן.** קשיא לי, דהא משמע דאפילו ליכא שיעורא אלא כדי להדביק הפת בתנור ושיקרמו פניה קודם חשיכה לבד שרי ואף על פי שרדייתה בשבת, והכין נמי משמע במתניתין דפרק קמא (יט, ב) דקתני ואין נותנין פת כו' אלא כדי שיקרמו פניה, ואילו בפרק קמא בשמעתא קמייתא (ג, ב. ד, א) משמע דרדיית הפת מדרבנן מיהא אסירא, וכדבעא רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה או לא.

וראיתי לר"ח ז"ל במסכת ראש השנה ריש פרק יום טוב שחל להיות בשבת, דרדיית הפת שאסרוה היינו בפת רכה שהוא כעין עיסה שרדייתו היינו עריכתו, והיינו דרב ביבי דקודם שיבא לידי חיוב חטאת קאמר, כלומר דעדיין לא קרמה פניה, הא כשנאפה היטב שרי ואפילו לכתחילה. והוצרך לפרש כן שם, מפני שהתירו שם (ר"ה כט, ב) תקיעת שופר אי לאו משום גזירה שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים, ודייקינן לה מדכתיב (ויקרא כג, ז) כל מלאכת עבודה לא תעשו יצאו תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה, דאלמא אינה מלאכה ומשרא שריא ואפילו לכתחילה. וליתא, חדא דהא דקאמרינן התם היינו לומר דמדאורייתא לא אסירא ונפקא מינה דבמקום מצוה שרי. ותדע לך דהא ודאי תקיעת שופר שלא במקום מצוה אסירא וכדאיתא בשמעתין דהכא, ובפרק בתרא דראש השנה (לג, א) גם כן גבי מתעסקין עמהן עד שילמודו, ואמרינן נמי בפרק כסוי הדם (חולין פד, ב) תקיעת שופר תוכיח שספיקה

דוחה יום טוב ואין ודאה דוחה שבת, ואע"פ שאינה מלאכה אלא חכמה. ועוד דהא תניא לקמן בפרק כל כתבי (ק"ז, ב) שכח פת בתנור וקדש עליו היום מצילין מזון שלש סעודות וכו' דאלמא בשכח בלבד התירו לרדות הא במדביק לכתחילה לא התירו. וצריך לי עיון.

אחר כך מצאתי להרמב"ן ז"ל בספר המלחמות (לעיל ד, א), דהכא ברודה בסכין ולצורך שבת, וכההיא דשכח פת בתנור, שלא גזרו בשבת כלאחר יד לצורך השבת בין בבא להציל בין בעלמא. ועדיין אינו מחוור בעיני כל הצורך, חדא דדחקינן הכא ומוקמינן בכדי מזון שלש סעודות דוקא, ועוד היא צריכה לי צריכה לי עיון.

דף לו - א

לא קשיא הא ר' יהודה הא ר' שמעון הא ר' נחמיה. פירוש: הא דתניא שופר מטלטל וחצוצרות אין מטלטלין, ר' יהודה היא דשרי דבר שמלאכתו להיתר קצת ואע"פ שעיקר תשמישו לאיסור כגון קורנס של נפחים לפצע בו אגוזים, ודוקא לצורך גופו או לצורך מקומו, אבל מחמה לצל או כדי שלא יגנב לא, ואסר כלי המיוחד לאיסור ואפילו לצורך גופו ולצורך מקומו, כמטה שיחדה למעות והניח עליה מעות דאין מטלטלין אותה כלל כדאיתא לקמן (מד, ב) ואוקימנא כר' יהודה. והלכך שופר שמגמעין בו מים לפעמים לצורך גופו ולצורך מקומו שרי, אבל חצוצרה שאינה ראויה לגמע בה מים כלל ומיוחדת היא לתקיעה דאסירא היא לה כמטה המיוחדת למעות ואסירא. והא דתניא כשם שמטלטלין את השופר כך מטלטלין את החצוצרות, ר' שמעון היא דשרי לטלטל אפילו כלים המיוחדים לתשמישי איסור לצורך גופן ולצורך מקומן. והא דתניא שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות, ר' נחמיה היא דאמר אפילו טלית אין ניטל אלא לצורך תשמישו בלבד, כלומר: לצורך תשמישו המיוחד לו.

ואם תאמר מכל מקום לכולי עלמא כלי שמלאכתו לאיסור אין מטלטלין אותו אלא לצורך גופו ולצורך מקומו הא שלא יגנב לא, ותדע לך מדגרסינן בפרק כל הכלים (לקמן קכד, ב) רבי אלעזר אומר אפילו

מכבדות של תמרה מטלטלין, והוינן בה במאי עסקינן אילימא מחמה לצל בהא לימא רבי אלעזר אפילו מכבדות של תמרה מטלטלין, ואי סלקא דעתך דר' שמעון בכהאי גוונא שרי, מאי קושיא דלמא ר' אלעזר כר' שמעון סבירא ליה, אלא שמע מינה דכלי שמלאכתו לאיסור אפילו לרבי שמעון אין מטלטלין אותו מחמה לצל ולא כדי שלא יגנב, וכיון שכן מאי דוחקינן דאוקימנא ההיא דשאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות כר' נחמיה, לוקמה ככולי עלמא, דהא ההיא כדי שלא יגנב היא וכדאמרינן בהדיא, אלא מקום יש לו בראש גגו ששם מניח שופרו. ויש לומר דלישנא קא דייק דקתני לפי שאין מטלטלין דמשמע דאין מטלטלין כלל.

הא דאמרינן: **למאי נפקא מינה למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות.** כתבתיה בפרק אלו טריפות (חולין נא, א ד"ה מחט) בסייעתא דשמיא.

הדרן   עלך   פרק   במה   מדליקין

כירה

פרק

דף לו - ב

עד שיגרוף. פירש רש"י ז"ל: משום דמוסיף הבל, וכבר פרש"י ז"ל בפרקין דלעיל (לד, ב) גזירה שמא יחתה בגחלים. ופירש כן הוא ז"ל מפני שהוא מפרש ענין הפרק הזה אף בהטמנה, והוא סבור שכל גרוף וקטום וכן קש וגבבא אין מוסיפין הבל.

ואני תמיה לדבריו, שהוא ז"ל גורס לעיל בסוף פרק במה מדליקין (שם) מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף מבעוד יום גזירה שמא יטמין

ברמץ, ופירש הוא ז"ל רמץ גחלים ואפר מעורבין, והיינו כקטומין, אלמא אף קטומה מוסיף הבל. ועוד קשה עליו דהא מהדרינן לאוקומה למתניתין להחזיר אבל לשהות משהין ומתניתין חנניה היא, ואי בהטמנה לא התיר חנניה לשהות בהטמנה בכירה שאינה גרופה ואינה קטומה ואפילו כמאכל בן דרוסאי, משום דהויא ליה הטמנה בגחלים ממש דמוסיפין הבל ואסור ואפילו מבעוד יום. ואף רש"י ז"ל בעצמו פירש כן לקמן (לז, א) גבי תוכה וגבה, דתוכה אסור כשאינה גרופה וקטומה משום דהויא ליה הטמנה ברמץ דאסרינן מבעוד יום.

אלא עיקר משנתינו זו אינה הטמנה, אלא כמו שפירשו רב האי גאון ור"ח ז"ל. וז"ל רב האי גאון ז"ל: אין טומנין את הקדרה בדבר שמוסיף הבל בחומה ואפילו מבעוד יום, אבל שהוי על גבי כירה אינה הטמנה שלא הניח את הקדרה עצמה בתוך אש שאין קטום אלא לתלותה עליו ויש ביניהם ריח או להניח כסא בתוך אש והקדרה עליו וכך אנו עושין, עד כאן. וממה שכתב שלא התירו להניח את הקדרה בתוך אש שאין קטום, משמע דסבירא ליה להגאון ז"ל דבתוך אש קטום טומנין שאינו מוסיף הבל, וכאותה גירסא דגרסי הגאונים ז"ל בשלהי פרק במה מדליקין (לעיל שם) מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזירה שמא יטמין ברמץ, דאלמא רמץ דבר שאינו מוסיף הוא. ומיהו תימה כיון שאין הקטימה אלא קטימה כל שהוא וכדאיתא בירושלמי (פ"ג ה"א) וכדמוכח נמי בגמרא (לקמן לז, א) דאמר גחלים שעממו הרי הן כקטומין, היאך אפשר שלא יוסיפו הבל, ומכל מקום למדנו מדבריו שאין משנתינו בהטמנה אלא בשהוי ובשאיין הקדרה נוגעת כלל באש. ור"ח ז"ל כתב כן, שענין משנתנו אינה הטמנה אלא כעין כסא של ברזל והקדרה יושבת עליו והיא תלויה באבנים או בכיוצא בהן, אבל הטמנה על גבי גחלים דברי הכל אסור, דקיימא לן הטמנה בדבר המוסיף מבעוד יום אסור.

עד שיגרוף או עד שיתן את האפר. גרסינן בירושלמי (פ"ג ה"א): הגורף עד שיגרוף כל צרכו, מן מה דתני הגורף צריך לטאט בידו, הדא אמרה עד שיגרוף כל צרכו, הקוטם עד שיקטום כל צרכו, מן מה דתני מלבה עליה נעורת של פשתן הדא אמרה אפילו לא קטם כל צרכו, כלומר שאין צריך לקטום עד שלא יהא האש ניכר בו אלא כיון שקטם קצת מוכחא מילתא שהוא מתיאש ממנו ואינו רוצה בחתוי. והכי נמי משמע בגמרא, מדאמרינן (לקמן שם) גחלים שעממו הרי הן כקטומין, והוא הטעם שאמרנו דכיון שעממו ולא חשש ללבותן מוכחא מילתא שאין קפיד

(בחתוי) [בחיתויו], ועוד אמרו (שם) קטמה ונתלבתה סומכין לה ומקיימין עליה, כלומר שהיא כקטומה.

ומכל מקום לענין גורף, נראה מהירושלמי שהוא צריך לגרוף לגמרי עד שלא ישאר בו אש כלל. ואם תאמר כיון שהוא צריך לגרוף לגמרי, מפני מה אסרו (לח, ב) בתנור גרוף. פירש הרמב"ם ז"ל (פ"ג מהל' שבת ה"ו) מפני שאי אפשר שלא ישאר בו ניצוץ אחד וממנו ראוי לחתות ולהסיק. ולדבריו צריכין אנו לומר, דבכירה גרופה התיירו מפני שאף על פי שנשארו בה ניצוצות מתוך שהבלה מועט אינה ראויה להתחמם בניצוצות מועטין הנשארים ולא יהיב דעתיה ולא אתי לחתויי, אבל תנור מתוך שהבלו רב יהיב דעתיה ומחתה. ודומיא דקש וגבבא, דבכירה שרי אפילו בשאינה גרופה ובתנור אסיר.

והר"ז הלוי ז"ל (ד"ה ואם תשאל) פירש מדוחק קושיא זו, דגריפה שאמרו לא שיהא צריך לגרוף ולהוציא חוץ מן הכירה, אלא שיגרוף ויסלק גחלים לצד אחד ויניח הקדרה במקום הגרוף, והלכך בתנור הגרוף איכא למיגזר דילמא אתי לחתויי בגחלים שבתנור. ואינו מחוור בעיני כלל, דאם איתא מאי קא מיבעיא לן בגמרא (לקמן לו, א), בכירה שאינה גרופה וקטומה מהו לסמוך, דודאי טפי איכא למיגזר לחתויי בגחלים בשהקדרה וגחלים בכירה עצמה ממאי דאיכא למיגזר בשהגחלים בתוכה וקדרה סמוכה לה מחוץ, וכיון שכן כיון דבגרופה מתחת קדרה שרי כל שכן כשהקדרה מחוץ לגמרי. ועוד דהא לאביי משמע לקמן (לח, ב) דכופח שהסיקוהו בגפת ובעצים אי גרופה שרי, ואפילו הכי בשאינה גרופה אין סומכין לה, וזה דבר רחוק. ודוחק הוא לומר דטפי עדיף גרופה משום דמעשיו מוכיחים עליו, דכיון שגרף וסלק לצד אחד לא יהיב דעתיה תו לאחתויי ואסוחי אסח דעתיה מיניה אבל שאינה גרופה אפילו בסמיכתה איכא למגזר.

והנכון שנאמר דגרופה ממש בעינן, אלא דבתנור כיון שהבלו רב ומרתניח אינו נראה כגרוף אלא כמי שיש שם גחלים, ואתי לאשהויי או לאהדורי בכירה שאינה גרופה ואתי לחתויי, אי נמי אתי לאשהויי או לאהדורי בתנור גופיה דאינו גרוף.

והאי **תבשיל** דתנן במתניתין, יש לי לומר דלמאן דאמר לשהות תנן, אם הסיקוהו בקש ובגבבא אפילו אינה גרופה ואי נמי בגפת ובעצים בגרופה וקטומה, משהין עליה אפילו לא הגיע למאכל בן דרוסאי, דהא טעמא משום חתויי גחלים ובקש ובגבבא ואי נמי בגפת ובעצים כשגרף וקטם

ליכא בכירה משום חתוי גחלים, וכל שכן במאכל בן דרוסאי וכל שכן במצטמק ויפה לו, אבל למ"ד להחזיר תנן אבל לשהות משהין אף על פי שאינה גרופה ואינה קטומה, האי תבשיל דמתניתין דוקא בשהגיע למאכל בן דרוסאי וכדתני בהדיא חנניה כל שהגיע למאכל בן דרוסאי משהין על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה, אבל בשיל ולא בשיל שלא הגיע בשולו למאכל בן דרוסאי לא אלא אי שדא גרמא חיה ואי נמי בקדרה חייתא כדאיתא שלהי פרק קמא (לעיל יח, ב). ודוקא כשהסיקה בגפת ובעצים, אבל בקש ובגבבא לעולם משהין בין הגיע למאכל בן דרוסאי בין לא הגיע, דהא ליכא משום חתוי בקש ובגבבא שבכירה ולא שבכופח, אבל להחזיר לעולם אינו מחזיר אלא כשהגיע למאכל בן דרוסאי הא קודם לכן לא דנמצא מבשל בשבת.

ויש לחלוק ולומר דכל שלא הגיע למאכל בן דרוסאי אין משהין ואפילו בגרופה וקטומה ולא בשהסיקה בקש ובגבבא, משום דכיון דבשיל קצת ולא הגיע למאכל בן דרוסאי אפילו בקש ובגבבא יהיב דעתיה ומחתה, וכענין שאמרו בעססיות ותורמוסין (שם) דכיון דצריכין בשול גדול יהיב דעתיה ומחתה, ואפילו בקש ובגבבא שייך חתוי בכי הא דהא גזרינן ביה בתנור (לקמן לח, ב). והיינו דכי אקשי בשלהי פרק קמא (שם) צמר ליורה ליגזור (איצטריכא) [איצטריכין] לאוקומה ביורה עקורה ולא אוקמינן בגרופה וקטומה ואי נמי בקש ובגבבא, משום דצמר ליורה קודם שיקלוט את העין הרי הוא כתבשיל שלא הגיע למאכל בן דרוסאי. ומיהו הראשון נראה עיקר, משום דבגרוף מיהא בכירה ליכא למיחש ולמיגזר למידי. וההיא דצמר ליורה לא ניחא ליה לאוקומה בכירה גרופה כיון דכולהו אינד מיירי בתנור, והלכך ניחא ליה טפי לאוקומה אף בתנור כיון דאשכח ביה נמי היתירא. ולשון תבשיל כולל הוא אף תבשיל שלא הגיע למאכל בן דרוסאי.

בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל. מדקאסרי בית שמאי תבשיל שמע מינה דאפילו בגרופה אית ליה גזירת חתוי, וכיון שכן נראה לי דחמין שהתירו דוקא בשהוחמו כל צרכן בערב שבת מפני שמצטמק ורע להם הא קודם לכן לא, דהא אפילו בחמין איכא למיגזר משום חתוי גחלים וכדתניא (לעיל יח, ב) לא ימלא נחתום חבית של מים ויניחנה בתוך התנור.

ואפשר דהוא הדין לתבשיל שמצטמק ורע לו, ולא אסרו אלא בתבשיל המצטמק ויפה לו כסתם תבשיל דמצטמק ויפה לו וכדמשמע בגמרא

(לקמן לח, א), דאקשינן מדרבי מאיר דאמר שכח קדרה על גבי כירה ובשלה בשבת חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבשל כל צרכו בין בשוגג בין במזיד יאכל לאידך דרבי מאיר דתניא לעיל מינה (לו, א) שתי כירות המתאימות וכו' משהין על גבי גרופה וקטומה ואין משהין על גבי שאינה גרופה וקטומה ומה הן משהין בית הלל אומרים חמין אבל לא תבשיל, דשמע מינה דסתם תבשיל היינו מצטמק ויפה לו, דאי לא מאי קושיא דלמא התם במצטמק ויפה לו לפיכך אין משהין והכא במצטמק ורע לו ולפיכך מותר. אלא שיש לדחות דהתם הא פליג בה רבי יהודה ואמר חמין מותרין מפני שמצטמקין ורע להם ולפיכך מותר ותבשיל שבשל כל צרכו אסור מפני שמצטמק ויפה לו, דאלמא רבי מאיר במצטמק ויפה לו נמי שרי. אבל מדאקשינן מדרבי יהודה אדרבי יהודה איכא למידק דדלמא הכא ביפה לו וכדאמר(י) בהדיא והתם במצטמק ורע לו, אלא שמע מינה דסתם תבשיל מצטמק ויפה לו. ועוד מדקתני תבשיל שבשל כל צרכו אסור מפני שמצטמק ויפה לו ולא קתני תבשיל שמצטמק ויפה לו אסור, אלמא כל שמצטמק ויפה לו נקיט בלשון תבשיל וכל מצטמק ורע לו נקיט בלשון חמין, כלומר: חמין ותבשיל הדומה לו שמצטמק ורע לו. ועוד דכל היכא דתני חמין ותבשיל משמע דתרי גווני נקיט, כלומר: מצטמק ורע לו ומצטמק ויפה לו, דאי לא ליתני חדא והוא הדין לאידך. ומדבית הלל דברייתא אליבא דרבי מאיר שמעינן לבית שמאי דמתניתין, דכי היכי דלבית הלל אליבא דרבי מאיר משמע דלא אסרו אלא תבשיל המצטמק ויפה לו הכי נמי לבית שמאי דמתניתין דאית להו כבית הלל דברייתא לא אסרו אלא במצטמק ויפה לו, הא מצטמק ורע לו הרי הוא כחמין ושרי. כך נראה לי.

ורש"י ז"ל שפירש חמין דלא צריכי בישולי דליכא למיגזר משום שמא יחתה אבל לא תבשיל דניחא ליה בבישוליה ואתי לחתויי, לאו למימרא דליכא במים משום חתוי, דהא תניא (לעיל יח, ב) לא ימלא נחתום קיתון של מים ויתננו בתוך התנור ערב שבת עם חשיכה ופירשו בשלהי פרק קמא (לעיל שם) גזירה שמא יחתה בגחלים, אלא טעמיה כדפרישית, דבחמין דהוחמו כל צרכן קאמר דלא אתי לחתויי דמצטמק ורע להו, אבל תבשיל אפילו בשל כל צרכו אתי לחתויי דמצטמק ויפה לו.

ובתוס' (ד"ה חמין) פירשו דלבית שמאי אפילו חמין שלא הוחמו כל צרכן שרי ואף על גב דמתבשלין ויפה להם, משום דכיון דאין יפה להם אלא עד שיוחמו כל צרכן אבל משם ואילך לא ועוד דקלין להתבשל, אף על גב דהשתא יפה להם לא אתי לחתויי דבלא חתוי מתבשלין היטב.

ומכל מקום לבית הלל שרי בכל ענין, בין חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבשיל כל צרכו ובין לא בשיל כל צרכו, ואפילו לא בשיל כמאכל בן דרוסאי וכל שכן מצטמק ויפה לו, דבכירה גרופה וקטומה לא חיישינן לחתויי כלל.

דף לז - א

גמרא: אי אמרת בשלמא להחזיר תנן היינו דשני בין מתוכה [לפנינו: תוכה] לעל גבה. פירש רש"י ז"ל (ד"ה אי): אי אמרת בשלמא להחזיר תנן, רב חמא בר גוריא אשריותא דלשהות בשאינה גרופה קאי, והיינו דבתוכה אסיר משום דהוה ליה מטמין בדבר המוסיף הבל אבל על גבה שרי, אלא אי אמרת לשהות תנן דאפילו בלשהות אי גרוף וקטום אין אי לא לא, אפילו בתוכה נמי לישתרי דהא הוה ליה מטמין בדבר שאינו מוסיף הבל.

ואינו מחוור כלל. חדא דאיהו אזיל לטעמיה דמפרש לה למתניתין בהטמנה, וליתא כדכתיבנא לעיל (לו, ב ד"ה עד שיגרורף). ועוד דאפילו קטומה דבר המוסיף הוא. ועוד דמה לו לדחוק ולפרש דרב חמא קאי אשריותא דלשהות בשאינה גרופה, דהא בשריותא דחזרה נמי איכא לאפלוגי בין תוכה לעל גבה וכדאמרינן בסמוך. אלא הכי פירושה: בשלמא אי להחזיר תנן ברישא היינו דאיכא לאפלוגי בין תוכה לגבה, אלא אי אמרת דלשהות תנן בשהייה מה לי תוכה מה לי גבה, אלמא נותנין דמתניתין להחזיר הוא ועלה קאי רב חמא, ופריק אין הכי נמי דאשריותא דלהחזיר קאי ומיהו לאו ארישא דמתניתין קאי אלא אסיפא קאי.

ואם תאמר אי מהימן ליה רב לידוק מאידך דרב, דהא אמרינן לקמן (עמוד ב) רב ושמואל דאמרי תרווייהו מצטמק ויפה לו אסור, וכל שכן כמאכל בן דרוסאי דמצטמק ויפה לו. ויש לומר דרב גופיה כרבי יהודה סבירא ליה דפליג אדחנניה ואפילו תמצא לומר דמתניתין להחזיר תנן, אלא הכא משום דרב קא מפרש לה למתניתין קא מייתי מינה, דהא לא שנו קאמר ואפירושא דמתניתין קא מהדר היכי תנן.

ואם תאמר לידוק מדרבי יוחנן דפסק (לקמן מו, א) כסתם מתניתין ואפילו הכי אמר רב שמואל בר רב יהודה אמר רבי יוחנן (לקמן עמוד ב) תבשיל שבשל כל צרכו מותר, דאלמא כמאכל בן דרוסאי אסור ודלא כחנניה. יש לומר משום דאמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן דאיכא מאן דאסר ואיכא מאן דשרי, דהא איכא רב ששת משמיה דרבי יוחנן דאמר (שם) דמתניתין להחזיר תנן.

רבי יהודה אומר מה הן משהין בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל. מסתברא לי דלרבי יהודה משהין אפילו בשאינה גרופה חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שנתבשל כל צרכו המצטמק ורע לו, משום דמחדא נפקא לן אידך, דכיון דבגרופה משהין אפילו מצטמק ויפה לו משום דליכא משום חתוי ולא גזרינן אטו שאינה גרופה, ממילא בשאינה גרופה משהין מצטמק ורע לו דליכא למיגזר שמא יחתה, דלא אשכתן תנא ולא אמורא דשרי לשהות בגרוף וקטום ואסר בשאינו גרוף במצטמק ורע לו. והא דתניא לקמן (לח, א) שכח קדרה על גבי כירה ובשלה בשבת וכו' רבי יהודה אומר חמין שהוחמו כל צרכן מותרין מפני שמצטמק ורע להן וכו', דאלמא משמע לכאורה דדוקא שכח ובדיעבד אבל לכתחילה אפילו הוחמו כל צרכן אסור. לא היא, דהתם משום תבשיל נקטה ולומר דאפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו כיון דמצטמק ויפה לו אסור ואפילו בדיעבד, אבל לעולם מצטמק ורע לו דליכא למיגזר משום חתוי אפילו בשאינה גרופה שרי. והיינו דאמרינן בשלהי פרק קמא (לעיל יח, ב) האי קדרה חייתא אי נמי בשיל שפיר דמי, דההיא משמע דלכולי עלמא אמרינן לה. וכן כל מידי דקשי ליה זיקא דשריא התם, משום דליכא למיחש לחתויי.

ועוד מסתייע לי הדין סברא, דרב ושמואל (לקמן עמוד ב) אמרי הכין בהדיא, דאסרי מצטמק ויפה לו ושרו מצטמק ורע לו ואפילו בשאינו גרוף ואינו קטום, ואתיא דרב ושמואל כרבי יהודה וכמתניתין למאן דאמר לשהות תנן. אבל אילו היינו אומרים דלרבי יהודה כל דבר אסור בשאינו גרוף ואפילו מצטמק ורע לו, א"כ רב ושמואל דאמרי כמאן. ולקמן (עמוד ב ד"ה הא דאמר) נכתוב זה יותר בארוכה בס"ד.

אלא אי אמרת להחזיר תנן מתניתין מני לא רבי מאיר ולא רבי יהודה. קשה לי מאי קשיא ליה מתניתין מני, ואמאי דחיק ואוקי לה כרבי יהודה וסבר ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא, לימא הא מני חנניה היא. ונראה לי משום דרבי מאיר ורבי יהודה איירו בהדיא בחמין ותבשיל

ובשהייה ובחזרה כדאיירי בהו מתניתין, וחנניה לא איירי בהדיא בהו אלא בשהייה בלבד, משום הכי קא מהדר לאוקומה כחד מהני תנאי.

איבעיא להו מהו לסמוך. פירוש: האי בעיא לכולהו לישני היא, למאן דאמר לשהות תנן קא בעי מהו לשהות בסמיכה, ולמאן דאמר להחזיר תנן קא מיבעיא ליה מהו לסמוך בחזרה בשאינה גרופה. ואף על גב דקא מייתי משתי כירות המתאימות דמיירי בשהייה, מינה נשמע לחזרה למאן דאמר להחזיר תנן. וכן אתה מפרש בכולהו אינך דקא מייתי. ודלא כדברי הרב אלפסי ז"ל דאייתי ראייה מהא לפסוק כמאן דאמר לשהות תנן.

ואע"ג דקא סליק הבלא מאידך. הא דאיצטריך לאורוכי בלישניה ולמימר הכין, מסתברא משום דאיהו חייש קצת למאי דמהדר ליה דלמא שאני התם דכיון דמדליא שליט בה אורא.

דף לז - ב

שמעת מינה מצטמק ויפה לו מותר. פירש רש"י ז"ל: דאי מצטמק ורע לו מאי אתא לאשמועינן. והקשו עליו בתוס' דדלמא איצטריך לאפוקי מדרבי מאיר דאסר לעיל בשאינה גרופה אפילו חמין דמצטמק ורע להם. ועוד הקשו למאי דקא סלקא דעתין דמצטמק ויפה לו מותר אפילו בלא גרופה וקטומה, אם כן אמאי קתני קטומה. ועוד כי משני שאני הכא דקטמה מאי קא פריך אי הכי מאי למימרא, דטובא קא משמע לן דאיצטריך לאפוקי ממאי דקא סלקא דעתין מעיקרא דהדרא למלתא קמייתא אלא אף על גב דהובערה לא הדרא למלתא קמייתא. ועוד קשיא לי, היכי ניחא ליה טפי במאי דהדר משני הובערה אצטריכא ליה, דהיינו פירוקא קמא דקאמר שאני הכא דקטמה, כלומר: וקא משמע לן דלא הדרא למלתא קמייתא. ועוד דכי אקשינן אי הכי מאי למימרא, אדרבה הוה ליה לאקשוויי, אי הכי אמאי קתני חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבשל כל צרכו אפילו לא הוחמו כל צרכן ואפילו תבשיל שלא נתבשל כל צרכו נמי. ובתוס' דחקו בפירושה. וגם מן הגדולים ראיתי שדחקו בה הרבה.

ולי נראה, דמעיקרא קא סלקא דעתך דהא דנקט קטמה הא קא משמע לן, דאף על גב דקטמה ונתלבתה היא כקטומה לגמרי כי הובערה הדרא למלתא קמייתא, והוה ליה למיתני קטמה והובערה אין משהין עליה אלא חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שנתבשל כל צרכו, אלא דנקט ליה בלשון היתר משום דמלתא אגב אורחיה קא משמע לן דכל שבשל כל צרכו משהין עליה אף על פי שחזרה למילתא קמייתא, אלמא מצטמק ויפה לו מותר. ועוד דכל היכא דנקט חמין ותבשיל היינו תבשיל המצטמק ויפה לו, וכדכתיבנא לעיל (לו, ב ד"ה בית) דחמין הוו כלל למצטמקים ורע להם ותבשיל השנוי עמהם הוי כלל למצטמקים ויפה להם. ועוד דאי במצטמק ורע לו לא איצטריך לאשמועינן כדפירש רש"י ז"ל, דאי לאפוקי מדרבי מאיר לא איצטריך, דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה (עירובין מו, ב), ועוד דפליג אמתניתין. ודחי שאני הכא דקטמה, כלומר: לא כמו שאתה סבור דאיסורא דהובערה איצטריכא ליה, אלא אדרבה משום שריותא דקטמה שרינן בה במצטמק ויפה לו, והיינו דנקט לה בלשון היתר ולא נקט לה בלשון איסור דלימא אין משהין עליה אלא חמין שהוחמו כל צרכן. וקא סלקא דעתך השתא דהכי קאמר, דשאני הכא דקטמה וקמ"ל דאע"ג דהובערה הרי היא כקטומה גמורה וכקטומה ונתלבתה, והלכך כי אקשינן אי הכי מאי למימרא עדיפא מינה הוה מצי לאקשוויי אי הכי מאי שנא תבשיל שבשל כל צרכו אפילו לא בשל נמי ואפילו לא בשל כמאכל בן דרוסאי דבקטומה לא חיישינן לחתויי, אלא אורחא דתלמודא בהכין דבמלתא דאתחיל בה שקיל וטרי, והלכך אקדים ואקשי במאי דאיירינן דהיינו שריותא דמצטמק ויפה לו, כלומר: הא דאתא לאשמועינן דמצטמק ויפה לו שרי מאי למימרא, ובמאי דפריק ליה אתריצו להו כולהו קושיי.

הובערה אצטריכא ליה, מהו דתימא הדרא למלתא קמייתא קא משמע לן. כלומר: לא כמו שאתה סבור, דשאני הכא דקטמה דקאמינא לא שתהא כקטומה גמורה אלא כקטומה ואינה קטומה, ואיצטריכא ליה לאשמועינן, דאי לא אשמעינן הוה אמינא כיון דהובערה הדרא למילתא קמייתא ולא תהא כקטומה כלל ויהא אסור בה מצטמק ויפה לו, קא משמע לן כיון דקטמה אף על גב דהובערה משהין עליה מצטמק ויפה לו והוא שבשל כל צרכו, משום דהובערה כקטומה ואינה קטומה גמורה. כך נראה לי.

ורב ששת [לפנינו נוסף: נמי] דיוקא דמתניתין קא משמע לן. פירש רש"י ז"ל: דיוקא דמתניתין דפרק קמא (לעיל יט, ב), דלא מיפרשא בהדיא דאי

קרמו פניה שרי. ואינו מחוור, דכיון דקתני אלא אם כן קרמו בודאי מיפרשא בהדיא דאם קרמו פניה שרי. אלא דיוקא דמתניתין דפירקין דהכא (לעיל לו, ב) קא משמע לן, דלא מיפרשא אי להחזיר תנן ואי לשהות תנן, ואדרבא סתמא כמאן דאמר לשהות תנן דהא למאן דאמר להחזיר תנן איצטריכין לחסורה.

הא דאמר רב שמואל בר רב יהודה אמר רבי יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין [לפנינו: תבשיל] שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבשל כל צרכו ואפילו מצטמק ויפה לו. תמיהא לי דאמר כמאן לא כחנניה ולא כרבי מאיר ולא כרבי יהודה, דאילו לחנניה אפילו לא בשל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי, ואילו לרבי מאיר אפילו חמין שהוחמו כל צרכן בגרופה אין בשאינה גרופה לא, ולרבי יהודה מצטמק ויפה לו מיהא בשאינה גרופה לא. ובשלמא רב ושמואל דאסרי מצטמק ויפה לו וקא שרו מצטמק ורע לו לא קשיא לי דאינהו דאמרי כרבי יהודה וכדכתבין לעיל (עמוד א ד"ה רבי) דלרבי יהודה מצטמק ורע לו אפילו בשאינה גרופה שרי, אלא רבי יוחנן דאמר כמאן דלא אשכחן תנא דאית ליה הכין, דאם איתא כי אמרינן בריש פרקין (לעיל לו, ב) הא[י] לא יתן לא יחזיר אבל לשהות משהין אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום ומני חנניה היא וכו', אכתי מנא ליה דחנניה היא ולא רבנן דלמא רבנן וכי קתני דאין מחזירין אבל לשהות משהין חמין ותבשיל ה"מ חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבשל כל צרכו אבל כמאכל בן דרוסאי לא ודלא כחנניה אלא כרבנן, אלא ודאי משמע דליכא תנא דאית ליה הכין. ועוד קשיא לי, דהא אמר רבי יוחנן (לקמן מו, א) הלכה כסתם משנה וא"כ היאך אמר הכין, דבין למ"ד מחזירין בין למ"ד משהין מתניתין דלא כי הא דרבי יוחנן. ואע"ג דאמרינן בעלמא (יבמות טז, ב וש"נ) דאמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן, לעולם קא בעי לה ומפרק לה.

וראיתי בפירושי רבנו האי גאון ז"ל ענין שיראה ממנו דרב ששת משמיה דרבי יוחנן ורב שמואל בר יהודה משמיה דרבי יוחנן לא פליגי, אלא מר אמר חדא משמיה דרבי יוחנן ומר אמר חדא משמיה דרבי יוחנן, שכך כתב וזה לשונו: והלכה כמאן דאמר להחזיר תנן, ונסתייעה בפירוש דאמר רב ששת אמר רבי יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שלא הוחמו כל צרכן ותבשיל שלא בשל כל צרכו ויתר דבריו, וסייעה עוד מדאמר רבא תרווייהו תננהי וכו', ואף רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן כמות זה בחמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבשל כל צרכו ואפילו במצטמק ויפה לו וכו'. ובסוף דבריו כתב עוד: נמצא המותר בשני

פנים, (שחמו) [שהוחמו] ולא בשלו כל עיקר, ושבשלו כמאכל בן דרוסאי ואפילו בשלו כל צרכן. אלמא מדקאמר ואפילו בשלו כל צרכן, משמע שהוא ז"ל סבר דרב שמואל בר יהודה משמיה דרבי יוחנן רבותא אשמעינן דאפילו נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו שרי אע"ג דאיכא למגזר כיון שבחתוי מועט כדי לצמקו סגי ליה דלמא יהיב דעתיה ומחתה, ורב ששת אשמעינן בלא נתבשל כל צרכו ורב שמואל בר יהודה אוסיף אפילו נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו וכל שכן כשלא נתבשל כל צרכו.

ומסתייעא הדין סברא, מדרב דאסר הכא מצטמק ויפה לו ובשלהי פרק קמא גמרא אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום (לעיל כ, א) איבעיא לן ועד כמה, אמר רב כדי שיצולו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי, דאלמא טפי אסיר נתבשל כל צרכו וצריך להצטמק ויפה לו מלא נתבשל כל צרכו בין מצטמק ויפה לו בין רע לו. ואף על פי שיש בזה תירוץ אחר לדעת הרב אלפסי ז"ל וכמו שכתבתי שם (לעיל יח, ב ד"ה האי) גבי קדרה חייתא.

ואם תאמר אם כן למאן דאמר מצטמק ויפה לו אסור, כלומר: משום שקרוב לצימוקו יהיב דעתיה ומחתה, אם כן אפילו מצטמק ורע לו כל שהוא קרוב לבישולו אסור, דדילמא יהיב דעתיה ומחתה כדי לגמור אותו בשול מועט. יש לומר דכיון דמצטמק ורע לו לא מחתה דמסתפי דילמא מצטמק ומתפסד, וכמו שכתבתי למעלה גבי חמין.

ותבשיל דמתניתין למאן דאמר להחזיר תנן אבל להשהות משהין כל תבשיל במשמע, בין הגיע למאכל בן דרוסאי בין נתבשל כל צרכו ואפילו מצטמק ויפה לו, ורבי יוחנן לטעמיה דאמר הלכה כסתם משנה, ורב סבר דמתניתין בתבשיל שנתבשל אפילו כל צרכו ומצטמק ורע לו ואי נמי במצטמק ויפה לו ובשלא נתבשל כל צרכו, אבל בנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו אסור.

ומיהו לא מחוור, דחנניה כללא קא כאיל כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי משהין, ולא דוקא כמאכל בן דרוסאי ממש הא פחות מכן ויתר על כן לא, אלא כל שהוא כמאכל בן דרוסאי ולמעלה מותר. ועוד דמאי דאיבעיא לן בשלהי פרק קמא כדי שיצולו עד כמה ואמר רב כמאכל בן דרוסאי, לאו דוקא ולומר דיתר מכן אסור, דאם איתא הוה ליה לתנא דמתניתין (לעיל יט, ב) למיתני כדי שיצולו והוא שלא יתבשל כל צרכו.

אלא אפשר דרב כרבי יהודה סבירא ליה דתבשיל המצטמק ויפה לו בשאינה גרופה לא, וההיא דשלהי פרק קמא דבצל וביצה משום דלא אתי לחתויי מפני שפניהם על פני האש ואי מחתה בהו חריך להו. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ג מהל' שבת ה"ז) וזו היא דעתו של הרב אלפסי ז"ל. ובמצטמק ורע לו דמשמע דשרי רב בשנתבשל כל צרכו ואפילו לכתחילה, בהא נמי כרבי יהודה סבירא ליה, למאי דאתחזי לי אליבא דרבי יהודה כדכתיבנא לעיל (לז, א ד"ה רבי יהודה). ואם תמצי לומר דרבי יהודה אפילו במצטמק ורע לו בשאינו גרוף לכתחילה אסור, וכסתמא דברייתא דרבי יהודה דשתי כירות המתאימות (לעיל לז, א) דמשמע דעל גבי כירה שאינה גרופה כלל לא, איכא למימר דרב תנא הוא ופליג וכן שמואל, ואי נמי שמואל כרב. כך נראה לי.

אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל. כלומר: משום דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור (פסחים נ, ב), אגן נעביד כרבי יוחנן דשרי מצטמק ויפה לו.

כיון דמסוכן הוא אפילו בשבת נמי שרי. תמיהא לי אי משום הא אפשר בקטום דבקטימה כל שהוא סגי, וההוא ודאי מוסיף הבל הוא וכל שכן שמשמר חומו של תבשיל.

דהא רב נחמן בר יצחק מארי דעובדא הוא ומשהי ליה ואכיל. הכא גרסינן רב נחמן בר יצחק, ולקמן גבי הלכתא מצטמק ויפה לו אסור גרסינן רב נחמן סתם דהוא רב נחמן בר יעקב דהוא רביה דרבא, כי היכי דלא תקשי דרב נחמן אדרב נחמן, וכן הגירסאות בספרים שלנו. ויש ספרים דגרסי בתרווייהו רב נחמן בר יצחק, ולפי אותן ספרים נצטרך לומר, דההיא דאמר רב נחמן מצטמק ויפה לו אסור לאו אליבא דנפשיה קאמר אלא אליבא דמאן דאמר מצטמק ויפה לו אסור, והכי קאמר הלכתא למאן דאמר מצטמק ויפה לו אסור כל דאית ביה קמחא מצטמק ורע לו הוא וכו', וכאילו הלכתא אכללא דמלתא קאי. ואינו מחוור כלל. וגירסת הספרים שלנו יותר נכונה.

הא דבעו מיניה מרבי חייא שכח קדירה על גבי כירה ובשלה בשבת מהו. יש לפרש דבשלא הגיע למאכל בן דרוסאי, וכן פירש רש"י ז"ל, וכן פירשה רב האי גאון ז"ל. ולכולי עלמא אתיא, בין לחנניה בין לרבנן, והיינו דקאמר ובשלה בשבת דמשמע שנתבשלה בשבת דמעיקרא לא נתבשלה, ואילו הגיע למאכל בן דרוסאי לא נתבשלה אלא מערב שבת דכל שהגיע למאכל בן דרוסאי אין בו משום בשולי עכו"ם לכולי עלמא, וכן בשר בצל

וביצה צולין אותם ערב שבת כל שהגיע למאכל בן דרוסאי קודם חשיכה (כדלעיל כ, א). ואף על גב דאייתנין עלה הא דתניא שכח קדרה על גבי כירה וכו' במה דברים אמורים בחמין שלא הוחמו כל צרכן ותבשיל שלא בשל כל צרכו, דמשמע דנתבשל כמאכל בן דרוסאי אלא שלא נתבשל כל צרכו, כלומר: כמאכל כל אדם. ההיא רבי מאיר ורבי יהודה היא דפליגי עליה דחנניה, ולדידהו כל שלא נתבשל כל צרכו לא שנא הגיע למאכל בן דרוסאי לא שנא לא הגיע למאכל בן דרוסאי, דלא נתבשל כל צרכו כללא הוא להגיע ולשלא הגיע, ומדרבי מאיר ורבי יהודה נשמע לדידן, דכי היכי דלדידהו בין לא הגיע בין הגיע כיון שלא נתבשל כל צרכו אסור, לדידן נמי קודם שהגיע למאכל בן דרוסאי אסור. ועוד דבשלא הגיע למאכל בן דרוסאי אין הפרש בין רבי יהודה ורבי מאיר לחנניה, ומשלא הגיע למאכל בן דרוסאי קא מייתי רביה. והלכך מבעיא זו ומכל הסוגיא שנאמרה עליה ליכא רביה לדברי האומרים דלשהות תנן.

דף לח - א

למחר נפק דרש להו המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל דברי רבי מאיר כו'. קשיא לי בשלמא לרב נחמן בר יצחק דאמר לאיסורא שפיר קא מייתי מדרבי מאיר דאפילו תימא דהלכה כרבי יהודה מכל שכן קא מייתי, כלומר: דאפילו רבי מאיר דמיקל טפי בההיא בהא לא שנא לאיסורא, אלא לרבה ורב יוסף דאמרו להתירא מאי קא מייתי מדרבי מאיר, והא קיימא לן כרבי יהודה דאסר ביומיה אפילו בשוגג, ואפילו לרב דמורי להו לתלמידיה כרבי מאיר מכל מקום בפירקא דריש כרבי יהודה (חולין טו, א), והכא היכי דריש כרבי מאיר. ויש לומר דכיון דמבשל ממש מורה לתלמידים כרבי מאיר, בשוכח קדירה ונתבשלה ממילא מדרש נמי דרשי כרבי מאיר.

דרבי מאיר אדרבי מאיר לא קשיא הא לכתחילה הא דיעבד. איכא למידק אכתי קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר, דהא בברייתא דלעיל (לז, א) קא שרי לכתחילה אפילו חמין שלא הוחמו כל צרכן, דסתם חמין שלא הוחמו כל צרכן נינהו, ואילו הכא קא אסר במזיד אפילו בדיעבד כל שלא

הוחמו כל צרכן. ויש לומר דאשנויא דרבי יהודה קא סמיך בהא, דכאן בקטומה כאן בשאינה קטומה.

והא נמי דאקשינן דרבי יהודה אדרבי יהודה ושנינן כאן בגרופה כאן בשאינה גרופה, על כרחין נמי אית לן למימר דאשנויא דרבי מאיר סמיך, דאי לא אכתתי תקשי ליה מברייתא דלעיל דלא שרי רבי יהודה מידי לשהות בשאינה גרופה, ואילו הכא קא שרי מיהא חמין שהוחמו כל צרכן, אלא על כרחין אשנויא דרבי מאיר סמיך בהא כאן לכתחילה כאן בדיעבד. וכן תירצו לה בתוס'.

אבל לדידי לא קשיא לי בדרבי יהודה, דאפילו לכתחילה נמי שרי כל מצטמק ורע לו אפילו בשאינה קטומה וכמו שכתבתי למעלה (לז, א ד"ה רבי יהודה).

הא דאיבעיא לן עבר ושהה מאי. קשיא להו לרבוותא ז"ל, מאי קא מבעיא להו, אי בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי הא פשטינן לעיל לאיסורא כרב נחמן בר יצחק ואפילו בשוכח וכל שכן בעובר ומשהה, ואי במצטמק ויפה לו פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה היא, ואי הלכתא כמאן קמבעיא ליה ליבעי הכי בהדיא גבי ההיא ברייתא, ועוד דרבי יהודה ורבי מאיר הלכה כרבי יהודה (עירובין מו, ב).

והראב"ד ז"ל פירש דבמצטמק ויפה לו ודאי קא מיבעיא ליה ובמשהה בשוגג קאמר, וקא מיבעיא ליה רבי יהודה דברייתא אמזיד דרבי מאיר פליג או דילמא אפילו אשוגג כדמחמיר במבשל ממש, וכי אמרינן נמי קנסו אף על השוכח, דוקא שוכח אבל שוגג לא.

ומיהו עבר ושהה לא משמע דוקא שוגג ולא מזיד, דאדרבה לכאורה משמע במזיד, וכדאמרינן בעלמא עבר ואפה מאי (ביצה יז, א) עברה ולשה מאי (פסחים מב, א), ואי הכא בשוגג דוקא הוה ליה למימר שגג ושהה מאי. ועוד מאי קא מייתי מדרבי יוסי דמצא ביצים מצומקות ואסר להם, דילמא התם במשהין במזיד. ויש לומר בזו דנשתהו בשוגג משמע, ועוד דסתמא דמילתא לא שהו במזיד אלא שוגגין היו כלומר: כסבורין שהיה מותר לעשות כן, ואף על פי כן אסרוה להם, ופריק לא אסר להם לאותה שבת אלא לשבת אחרת כלומר: שיזהרו שלא לעשות כן לשבת אחרת.

והרב אלפסי ז"ל גריס: עבר ושכח, וכן נראה שהרמב"ם ז"ל (פ"ג מהלכות שבת ה"ט) פירשה בשכח ושהה. ולדבריהם כי אמרינן קנסו אף השוכח, דוקא בשלא נתבשל כל צרכו אבל מצטמק ויפה לו דלמא בשוכח לא אסרו. והקשה עליהם הראב"ד ז"ל מהא דמצא ביצים מצומקות ואסר להם, וההיא אי שכוחין היו מאי שנא שכחת אותה שבת (לשכחת) [משכחת] שבת אחרת, אלא דשוגגין היו והודיע אותן שהוא אסור ולא יעשו כן עוד.

ומורי הרב ז"ל פירש דהך בעיא אמילתיה דרב נחמן בר יצחק קיימא דאמר תרווייהו לאיסורא, אי נמי אגזירתא, וקא מיבעיא להו דילמא עד כאן לא קנסו לא בשוגג ולא במזיד אלא בבשיל ולא בשיל ומשום דנתבשל לגמרי בשבת, אבל בנתבשל כל צרכו אע"ג דמצטמק ויפה לו לא קנסו. והא דתניא רבי יהודה אומר חמין שהוחמו כל צרכן מותרין תבשיל שנתבשל כל צרכו אסור מפני שמצטמק ויפה לו, לא שמיע ליה למאן דבעי לה כי היכי דלא שמיע להו לרבה ולרב יוסף דאמרי להתירא. ואף רש"י ז"ל פירש עבר ושהה במזיד. ונכון הוא.

אלא דקשיא לי אם כן אמאי לא פשטוה מדרבי יהודה וסלקא בבעיא ולא איפשיטא, ומי נימא דכולהו לא שמיע להו ברייתא, וזה דבר של תימה, ועדיין הדבר צריך תלמוד.

ומכל מקום נראה מכאן דאפילו מצטמק ויפה לו אסור לשהות על גבי כירה שאינה גרופה וקטומה ודלא כחנניה. וכתב רבנו האי גאון ז"ל דאליבא דמאן דאסר מצטמק ויפה לו קא מיבעיא ליה, אבל אגן לא סבירא לן כותיה. ומורי הרב ז"ל הכין כתב, דמשום דרב ושמואל סבירא להו (לעיל לז, ב) מצטמק ויפה לו אסור ומאן דמקרב לגבייהו מיבעיא ליה למיעבד הכין וכדקאמר ליה רב עוקבא ממישן לרב אשי (שם), משו"ה איצטריך למידע אם עבר ושהה מאי אי שרי או אסור.

ולענין פסק הלכה: הרב רבנו אלפסי ז"ל פסק כמאן דאמר לשהות תנן, דאפילו לשהות אי גרוף וקטום אין ואי לא לא, וכל שכן להחזיר. והלכך כירה שאינה גרופה וקטומה אסור לשהות עליה תבשיל שלא בשל כל צרכו וחמין שלא הוחמו כל צרכן ואפילו מצטמק ורע לו, אבל תבשיל שבשל כל צרכו וחמין שהוחמו כל צרכן משהין ואף על פי שאינה גרופה ואינה קטומה ודוקא מצטמק ורע לו, אבל מצטמק ויפה לו אסור עד שיגרוף או עד שיתן את האפר.

וראיותיו שהביא בהלכות אין הכרח באחת מהן, דכל אותן בעיות שנעשו במהו לסמוך שנשמך עליהן הרב ז"ל אין בהם כדי הכרח, דאפילו למאן דאמר להחזיר תנן איכא למיבעיא נמי לענין סמיכה בחזרה, וכמו שכתבנו לעיל במקומה (לז, א ד"ה איבעיא), וההיא דלקמן (עמוד ב) נמי דאביי דאמר אילימא על גבה ובמאי אי בשאינה גרופה על גבה מי שרי, לא מכרעת אי בשהיה ואי בחזרה. וכי תימא מכל מקום איכא לסיועה להא דרבנו אלפסי ז"ל מדאצרכינן (לעיל שם) לדחוקי ולחסורי למתניתין אליבא דחנניה, ולרבי יהודה אתיא מתניתין כפשטה. לא היא, דאדרבה דוק מינה מדדחקינן לחסורי מתניתין כי היכי דתיקום כחנניה שמע מינה דכחנניה קיימא לן ומשום הכי מהדרינן לאוקומה לסתמא דמתניתין כותיה, דאי לא לא טרחינן ולא משכנינן נפשינן אדידיה לדחוקי מתניתין ולחסורי ולפרוקי.

ורבנו האי גאון ז"ל (עיי' ס' העתים עמ' כז) פסק כחנניה דכל שהוא כמאכל בן דרוסאי משהין על גבי כירה שאינה גרופה ואינה קטומה בין מצטמק ורע לו בין מצטמק ויפה לו, מדמחסרינן ומפרקינן לה אליבא דחנניה וסלקא בההוא פירוקא, ומדרב ששת אמר רבי יוחנן ומדסייעוה רבא ואמר תרווייהו תננהי, ומדאמרינן מכדי תרווייהו תננהי רבי יוחנן מאי אתא לאשמועינן, ופרקינן דיוקא דמתניתין אתא לאשמועינן, אלמא פשיטא להו דמתניתין דיקא הכין וכל שהגיע למאכל בן דרוסאי שרי. ואף רב שמואל בר יהודה אמר בכמות זה אף בחמין שהוחמו כל צרכן ומצטמק ויפה לו, ולא פליג אאידיך דרב ששת אלא לחדותי אתא אף בנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, וכדכתיבנא לעיל (שם ד"ה הא דאמר). ואף על גב דרב ושמואל (לעיל שם) אסרי במצטמק ויפה לו וכל שכן בשלא נתבשל כל צרכו, אפילו הכי רב ושמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן, ועוד דהא סייעה רבא דהוא בתרא ואמר תרווייהו תננהי, ועוד דמר עוקבא ממישן אמר אנן נעביד כרבי יוחנן, ואף על גב דאמר ליה לרב אשי אתון דמקרבייתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל, משום דהוה כדברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור. וכללא דרב נחמן דאמר (לעיל שם) דכל דאית בה מיחא וכו', לדבריהן דרב ושמואל קאמר ולית הלכתא אלא כרבי יוחנן וכ[ד]סייעיה מר עוקבא ממישן, ובעיא דעבר ושהה אליבא דמאן דאסר מצטמק ויפה לו היא ואנן לא סבירא לן כוותיה. אלו דברי הגאון רבנו האי ז"ל.

ועוד יש לומר, דאפילו תמצי לומר דרב נחמן דאמר הלכתא מצטמק ויפה לו אסור הכי סבירא ליה לדידיה, מכל מקום אנן כרבא ורב עוקבא

ממישן דאמר ליה לרב אשי הלכה סבירא לן דבתראי נינהו. ועוד דהא רב נחמן [בר יצחק] מארי דעובדא עביד עובדא לנפשיה (לעיל שם) ומעשה רב. ואף על גב דרבי יוסי אסר להו בצפורי, לא עדיף מדרבי יהודה ולא קיימא לן כוותיה.

וכן פסקו גם בתוסי' (לעיל שם ד"ה אמר). ואף רש"י ז"ל (לעיל שם ד"ה ורב) מן המתירין. ועליהם סמכו במקומות אלו לנהוג היתר בדבר, וכדאין הם וראיותיהם לסמוך עליהם.

ומי שהטיל פשרה (בעל המאור בסוגיין) בין רב ששת אליבא דרבי יוחנן ורב שמואל בר יהודה, לומר דרב ששת איירי במצטמק ורע לו ולפיכך אפילו לא נתבשל כל צרכו שרי ורב שמואל בר יהודה איירי במצטמק ויפה לו ולפיכך אסר אלא אם כן נתבשל כל צרכו אינו אלא מן המתמיהין, חדא דסתם תבשיל מצטמק ויפה לו הוא, ועוד דכל דנקט ליה תבשיל בהדי חמין משמע לכאורה דתבשיל מצטמק ויפה לו, ומעובדא דרבי מוכח דביצה יפה לו, ואפילו הכי תנא במתניתין דפרק קמא (לעיל יט, ב) אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום ופירש רב (לעיל כ, א) כמה יצולו משהגיע למאכל בן דרוסאי.

והתימה הגדול שבעל הפירוש הזה נסמך על ההיא דרב דבשר בצל וביצה (כ, א) לפסוק כחנניה, ואף על פי כן אסר מצטמק ויפה לו בשלא נתבשל כל צרכו. ועוד דאי מתניתין להחזיר תנן אבל לשהות משהין אף על פי שאינה גרופה ואינה קטומה ומתניתין חנניה היא, אם כן אפילו מצטמק ויפה לו ושלא נתבשל כל צרכו שרי, דהא מתניתין תבשיל סתמא קתני ומשמע כל תבשיל. ועוד דהא למאן דאמר מתניתין לשהות תנן אתינן לאוקומה (לעיל לו, א) מתניתין כרבי יהודה, ורבי יהודה תבשיל המצטמק ויפה לו קאמר מדאותביה מדידיה לדידיה מברייתא דתבשיל אסור מפני שמצטמק ויפה לו, אלמא תבשיל דקתני באידך ברייתא קמאה נמי מצטמק ויפה לו הוא, ואפילו הכי אמרינן דמתניתין מני רבי יהודה היא. אלא שאין לאותו הפירוש עיקר.

והנכון שבכלל הדברים מה שכתב רבנו האי גאון ז"ל, והוא המסכים לפרק כל הקושיות וליישב את הכל על אופניו, ונשאר המנהג על בוריו. והלכך כל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי בין נתבשל כל צרכו בין לא נתבשל כל צרכו ואפילו מצטמק ויפה לו, משהין בין בכירה שאינה גרופה בין בתנור, דבשהיה אין הפרש בין תנור לכירה, והנהו דפרק קמא (לעיל יח, ב) דשרינן בנתבשל בתנור נינהו. וקדירה חייתא נמי שרי דלא אתי

לחתוויי, אבל בשיל ולא בשיל דהיינו שלא הגיע למאכל בן דרוסאי אסור, ואי שדא ביה גרמא חיא שפיר דמי. וכדברי רבנו האי גאון ז"ל (הובא לעיל יח, ב ד"ה מאן) קדירה חייתא ואי נמי גרמא חיא דלא הוחמו קודם חשיכה אסור, והיינו ברייתא דעססיות ותורמוסין וקיתון של מים דאסרינן עם חשיכה בפרק קמא (יח, ב). אבל לדידן לא קשיא דעססיות שלנו דקשין הן אצל בישול ואפילו בעי להו למחר לא מסח דעתיה מלחתוויי לפי שהן צריכות בישול רב ואפילו כל הלילה אינו מספיק להם, וקיתון של מים נמי כיון שהם קלים להתבשל הוו להו חיים גמורים כתבשיל דבשיל ולא בשיל, וכדכתבינן לעיל במקומה. וכן מאי דקשה ליה זיקא כגדיא דמנתח וכולהו הנך דפרק קמא (לעיל שם) שרי, כיון דקשי ליה זיקא לא מגלי להו.

לדברי האומר מחזירין, מחזירין אפילו בשבת. פירש רש"י ז"ל (ד"ה מחזירין): שבת, יום שבת, שלא תאמר לא התירו אלא סילק בלילה והחזיר, אבל יום מכיון שסילק נראה כמי שאין דעתו להחזיר אלא לאכילה דהשתא בעי לה וכי החזיר דמי למניח לכתחילה ואסור, קא משמע לן. וקשיא לי דאם כן מה ראייה יש מדרבי יוחנן דלמא התם בשסילק בלילה. ויש לי לומר לדברי רש"י זכרונו לברכה דכיון שסלקו כדי למזוג לו ומזוגו כל שכן הוא דמחזי כמי שגומר בדעתו שלא להחזירו, ולא שנא יום ולא שנא לילה. ויש מי שפירש שבת היינו משתחשך, שלא תאמר לא התירו אלא בין השמשות. ובתוס' פירשו דמתניתין מבעוד יום סמוך לחשיכה, בכדי שלא יוכל להתחמם קודם חשיכה אילו היתה צוננת קרי מחזיר, ובכדי שיוכל להתחמם קודם חשיכה קרי משהה. ותדע לך מדקתני עד שיגרוף ולא קתני אלא אם כן גרף, דאלמא משמע דחזרה בשעה הראויה לגריפה היא, ואתו בגמרא למימר דאפילו להחזיר בשבת ממש

דף לח - ב

מכלל דעודן בידו אף על פי שאין דעתו להחזיר מותר. פסק רבנו האי גאון ז"ל כלישנא קמא ולחומרא, וזה לשונו: ודאמרת כי עודן בידו מותר

להחזיר דוקא דעתו להחזיר הוא דשרי אבל אין דעתו להחזיר עקרה דעתיה מנהון, ואם הניחן על גבי קרקע אפילו דעתו להחזיר אסור, כיון דאיכא תרי לישני בדאורייתא עבדינן לחומרא. והכין נמי (בבלי) [בעי] דאמרינן בהו תיק"ו אסורין דאורייתא נינהו. עד כאן. וכן כתב ר"ח ז"ל. ולא דאורייתא ממש קאמרי דהני דרבנן נינהו, דכשהגיע למאכל בן דרוסאי היא מתניתין, דאי לא אפילו דעתו להחזיר ואפילו עודן בידו אסור להחזירו דמבשל הוא, אלא ודאי בנתבשל הוא וליכא אלא איסורא דרבנן, אבל דעתן של גאונים ז"ל דכיון דאסרוהו משום דמחזי כמבשל וקרוב הדבר לבא לידי איסורא דאורייתא הויא לה כדאורייתא, ולפיכך הלכו בה להחמיר כשל תורה. וכן הסכימו כל הפוסקים לפסוק בה להחמיר, הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל (פ"ג מהל' שבת ה"י) והרי"ז הלוי ז"ל (ד"ה ואם).

הא דדייק אביי: במאי אילימא בשאינה [לפנינו: כשאינו] גרופה וקטומה אלא כירה כי אינה גרופה וקטומה [לפנינו נוסף: על גביו] מי שרי וכו'. איכא למידק מאי קאמר, דלמא בגרופה וקטומה והרי הוא כתנור דאף על גב דגרוף וקטום על גביו אסור, דאי בכירה שפיר דמי, וכאוקמתא דרב אדא בר מתנה. יש לומר דקסבר אביי דכופח גרוף וקטום אפילו על גביו שפיר דמי, דלא עדיף גרוף וקטום מקש וגבבא דכל שבקש וגבבא שרי אף גרוף וקטום שרי, והלכך כופח דבקש וגבבא הרי הוא ככירים ואפילו על גבה שרי הוא הדין לגרוף וקטום, משום הכי סבירא ליה דמתניתין דכופח לית לה אוקמתא אלא כשאינו גרוף וקטום.

ולחאי פירושא לישנא דקאמר אילימא בשאינה גרופה וקטומה לאו דוקא, אלא הכי הוה ליה למימר, ובמאי עסקינן אילימא על גביו ובשאינו גרוף וקטום הוא כלומר: ועל כרחין בשאינו גרוף וקטום הוא, ולא דק בלישנא. ולפום הדין פירושא נמי שמעינן דתנור אסור לעולם בין בגרוף בין בשאינו גרוף, דכיון דאסרינן ליה אפילו לסמוך ואפילו הוסק בקש ובגבבא דהא תניא כוותיה דאביי, הוא הדין לגפת ועצים ואפילו גרוף וקטום. וכן נראה עיקר.

נמצא עכשיו לפי פירוש זה, דיש בדברי אביי להקל ולהחמיר ובדרב אדא נמי להקל ולהחמיר, אלא במה שאביי מחמיר מיקל רב אדא ובמה שמיקל אביי מחמיר רב אדא, דאביי מחמיר בסמיכת תנור ומיקל בכופח גרוף וקטום אפילו על גביו, וחלופא בדרב אדא שהוא מחמיר בכופח גרוף וקטום על גביו לשוויה כתנור ומיקל בסמיכת תנור.

וקיימא לן כאביי באיסור סמיכת תנור דהא תניא כוותיה, אבל לא קיימא לן כוותיה להקל בכופח גרוף וקטום על גביו, אלא הרי הוא כתנור וכפירושא דרב אדא, דבהא לא תניא כוותיה דאביי. וכן פסק רב אלפסי ז"ל.

ולענין סמיכת כופח, לכולי עלמא בגרוף וקטום שרי, דהא לאביי אפילו על גביו שרי בגרוף וקטום. ואף על גב דקתני במתניתין בגפת ובעצים הרי הוא כתנור וקא מפרש אביי הרי הוא כתנור לענין סמיכה, לאו לגמרי לאשווי לתנור ואפילו בסמיכה בגרוף וקטום אלא לסמיכת שאינו גרוף וקטום, דכיון דקתני בקש ובגבבא הרי הוא ככירה מינה שמעינן דהרי הוא כתנור דקאמר היינו כדמפרש בגפת ובעצים בשאינו גרוף וקטום הרי הוא כתנור לענין סמיכה. וכל שכן דלרב יוסף ורב אדא שהוא מותר, דלדידהו אפילו סמיכת תנור שרי. ואפשר נמי דאביי הכין סבירא ליה, והא דלא אוקמה למתניתין בגרופה וקטומה כרב אדא, משום דבעי לאוקומה למתניתין אפילו בשאינה גרופה, דהא דקתני בגפת ובעצים הרי הוא כתנור דאי ככירה שרי משמע ליה בכל ענין, דאלמא כירה שרי בכל ענין והיינו לסמוך, ומכלל דתנור אסור לעולם ואפילו לסמוך ואפילו גרוף וקטום.

ולמאי דכתבינן לעיל (ע"א ד"ה ולענין פסק הלכה) דסוגיא דגמרא מכרעת דמתניתין (דלעיל לו, ב) להחזיר תנן אבל לשהות משהין, תנור נמי דוקא להחזיר הוא דאסור בין לתוכו בין על גביו בין סמוך לו, והוא הדין לכופח שהוסק בגפת ובעצים לתוכו ועל גביו אבל לסמוך סומכין ואפילו בחזרה, אבל לשהות משהין בכל מקום ואפילו בשאינו גרוף וקטום, וכדכתבינן לעיל.

מתני': אין נותנין ביצה בצד המיחם. פירוש: דתולדת האור [כאור]. ואסיקנא בגמי' שאם גלגל חייב חטאת.

ולא יפקיענה בסודרין ורבי יוסי מתיר. פירוש: להפקיענה בסודרין, אבל בצד המיחם דתולדת האור הוא לכולי עלמא אסור, וכדתנינן (לקמן קמה, ב) חוץ מקוליס האספנין שהדחתו זה הוא גמר מלאכתו, ואמרינן נמי בהדיא בגמרא (שם) בתולדת האור כולי עלמא לא פליגי דאסור.

דף לט - א

גמרא: כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת. פירוש: שבא בחמין מלפני השבת ונתבשל כמאכל בן דרוסאי דשוב אין בו משום בשולי עכו"ם והלכך שורין אותו אפילו בחמין בכלי ראשון, אבל לא נתבשל כמאכל בן דרוסאי והוי דבר שמתבשל בכלי ראשון כתבלין וכיוצא בזה אסור, וכדתנן בפירקין (לקמן מב, א) האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין.

וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין. פירוש: שמשליכין עליו מים חמים ומדיחין אותו בהם. ולמאן דסבירא ליה דעירווי דכלי ראשון לאו ככלי ראשון, הכא נמי שרי להדיחו בעירווי דכלי ראשון. ואי עירווי דכלי ראשון ככלי ראשון, הכא לא שמדיחין אותו בקלוח מים שהוא מערה מכלי ראשון קאמר, אלא לאחר שעירה אותן בתוך כלי שני מדיחו בתוכן, וכדתנן (לקמן מב, ב) אבל נותן הוא לתוך הקערה ולתוך התמחוי. ולקמן גבי ההיא מתניתין דהאלפס והקדירה (שם בעמוד א בד"ה האלפס) נאריך בה בסייעתא דשמיא.

רבה אמר גזירה שמא יטמין ברמץ ורב יוסף אמר גזירה שמא יזיז [לפנינו (במקום 'גזירה שמא יזיז'): מפני שמזיז] **עפר ממקומו.** והא דרבה ורב יוסף לרבי יוסי בלחוד הוא דאיצטריך אבל לרבנן לא איצטריך, דאינהו אפילו להפקיעה בסודרין אסרי משום תולדת האור ואף על גב דליכא לא משום גזירת רמץ ולא משום גזירת שמא יזיז עפר ממקומו. ואף על פי שהביא הרב אלפסי ז"ל הא דרבה ורב יוסף, לברור פירושא דמתניתין בלבד הוא שכתב כן.

הא דאמרינן: **מאי בינייהו עפר תיחוח.** פירש רש"י ז"ל (ד"ה עפר): דלמאן דאמר שמא יטמין ברמץ איכא, ולמאן דאמר שמא יזיז עפר ממקומו ליכא, דהא בעפר תיחוח ליכא משום גומא.

ואיכא למידק מדאמרינן בפרק קמא דביצה (ז, ב. ח, א) גבי דקר נעוץ, והא קא עביד כתישה, בעפר תיחוח, והא קא עביד גומא, הא מני רבי שמעון היא דאמר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, אלמא בעפר תיחוח איכא משום גומא. ויש לומר דהכא בעפר תיחוח הרבה

בעומק ומן הצדדין דבעפר תיחוח ממש ליכא משום גומא, אבל התם בעפר תיחוח מועט שכשיסתלק העפר התיחוח נעשה גומא בדפנות של קרקע קשה.

ואינו מחוור בעיני כל הצורך. דאם כן למה דחק והעמידה שם אליבא דרבי שמעון בלבד, ואפשר נמי דלית הלכתא כרבי שמעון, לוקמה בעפר תיחוח הרבה דליכא משום גומא לכולי עלמא. ועוד היכי קא מקשינן להדיא והא קא עביד גומא, דמנא ליה דבעפר תיחוח מועט קאמר דלמא בדאיכא טובא דליכא גומא, דעפר תיחוח סתם טובא משמע וכדהכא.

ומצאתי כאן לרבנו האי גאון ז"ל שפירש בהיפך, דלמאן דאמר גזירה שמא יטמין ברמץ ליכא דרמץ בעפר לא מיחלף, אבל למאן דאמר גזירה שמא יזיז עפר ממקומו איכא, והשתא אתיא ההיא דמסכת ביצה שפיר.

אלא דקשיא לי דהא אותבינן ממעשה שעשו אנשי טבריא ואמרינן בשלמא למאן דאמר גזירה שמא יטמין ברמץ היינו דדמיא להטמנה, ואם איתא אפילו למאן דאמר שמא יטמין ברמץ היכי ניחא והא לא דמיא לרמץ, דמי דמיא הטמנה במים טפי לרמץ מהטמנה בעפר תיחוח. וצ"ע.

ולרבה דאמר גזירה שמא יטמין ברמץ. בדין הוא דאפילו מבעוד יום נמי ליתסר, וכדאסרינן נמי בכל דבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום וכטעמא דמעשה שעשו אנשי טבריא שאסרו להם חכמים משום הטמנה לדעת רב חסדא ואף על גב דהתם מבעוד יום היה, אלא היינו טעמא דלא מיתסרא מבעוד יום לרבה משום דכל שהוחם בערב שבת מן החמה מצטנן הוא לגמרי בליל שבת והוה ליה בשבת דבר שאינו מוסיף הבל.

ואם תאמר ורב יוסף מאי טעמא לא אמר כרבה, אטו לית ליה גזירת הטמנה בדבר המוסיף הבל. כתב מורי הרב ז"ל דקסבר שלא גזרו אלא בדבר המוסיף מצד עצמו כגון גפת ומלח וכיוצא בהן, אבל הכא שאין חומן מצד עצמן אלא מחום השמש וכשתסלקם ממקומן יתקררו הלכך אפילו במקומן לא גזרו.

ואם תאמר והא חול דבר המוסיף הבל הוא ולכולי עלמא ליתסור משום הטמנה ואפילו מבעוד יום, וכדתנן (לקמן מז, ב) אין טומנין לא בסיד ולא בחול. יש לומר התם בתבשיל רותח אבל צונן לא, וכדאמרינן עלה בפרק לא יחפור (ב"ב יט, א) דחמימי חמים דקרירי קריר.

ויש לי לומר לפי פירושו של רבנו האי גאון ז"ל, דרב יוסף לא פליג עליה דרבה דאיהו נמי אית ליה גזירת הטמנה, אלא שהוסיף בטעמו לומר דאפילו בדבר שאין בו משום הטמנה כעפר תיחוח אפילו הכי אסור משום שמא יזיז עפר ממקומו. ואף על גב דבמתניתין אבק דרכים קתני דבדידיה לכולי עלמא איכא משום גזירת הטמנה, ניחא ליה למינקט טעמא דשייך בעפר ואבק ולאשמעינן דאבק לאו דוקא.

והא דאקשינן לרב יוסף ממעשה שעשו אנשי טבריה, ואמרינן בשלמא למאן דאמר גזירה שמא יטמין ברמץ היינו דדמיא להטמנה אלא למאן דאמר גזירה שמא יזיז עפר ממקומו מאי איכא למימר, דאלמא רב יוסף לית ליה כלל בכי הא גזירת הטמנה, דאי לא לימא ליה רב יוסף תרתי אית ליה והתם משום הטמנה. לא היא, אלא משום דרב יוסף פריש טעמא דהא מתניתין דלא יטמיננה בחול משום שמא יזיז עפר ממקומו, ועלה אייתי הא דאנשי טבריה על כרחין בתר טעמא דההיא גרירא, והלכך אקשינן ליה מיניה, ולעולם רב יוסף מודה הוא לרבה דמודה רב יוסף בכל דבר דאיכא למיגזר משום הטמנה, אלא דהא מתניתין עיקרה משום שמא יזיז עפר הוא דנפקא מינה אפילו לעפר תיחוח.

ועם פירושו של רבנו האי גאון ז"ל גם כן איתרצא לי קושיא אחריתי דקשיא לי, רבה אמאי נקט רמץ דמוסיף הבל הוא הא משחשיכה אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל נמי אסור, אלא דרבה לאו משום דבר המוסיף הבל נקט לה אלא משום דאבק דמי לרמץ. ואפשר נמי דלפירושו של רש"י ז"ל כן, ואבק ועפר תרווייהו לרמץ דמי ובדידיה מיחלפו.

ולכולי עלמא אפילו תימצי לומר דבעפר תיחוח ממש שייך איסור גומא בפירות לא שייך, דאם כן אסור ליטול קמח ביום טוב ללוש אליבא דרבי יהודה דומיא דדקר נעוץ בעפר תיחוח. וגרסינן הכא בירושלמי (ה"ג): תמן אמרין חמה מותרת תולדות חמה אסורין ורבנן דהכא אמרין בין חמה בין תולדת חמה מותרין, ואמרינן מתניי פליגא על רבנן דהכא לא יטמיננה בחול ובאבק דרכים, ופרקינן שניא היא שהוא עושה חריץ, אילו (אסר) [אמר] בקמח יאות, אלמא בקמח אין בו משום חריץ ומשום גומא.

רשב"ג אומר מגלגלין ביצה על גבי גג רותח. והא דרשב"ג סבירא ליה כרבי יוסי, דאילו לרבנן דאסרי אף תולדות חמה אף זה אסור. ובהדיא גרסינן בירושלמי (שם): מתניי פליגא על רבנן דהתם, דתני רשב"ג אומר מגלגלין ביצה על גבי גג רותח וכו', מה עבדין ליה רבנן דתמן, פתרינן לה חלוקין על רשב"ג.

אמר רב חסדא ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום. איכא למידק למה לן ממעשה שעשו אנשי טבריא, והא בהדיא תנן (לקמן מז, ב) אין טומנין לא בגפת ולא במלח וכו', וההיא ודאי אפילו מבעוד יום קאמר, מדתנן (לקמן מט, א) טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן, ומדקתני אין מטלטלין אותן שמע מינה דטומנין דקאמר היינו מבעוד יום, דאי לאחר שחשיכה היאך טומנין והלא אין מטלטלין אותן, אלא ודאי מבעוד יום, ומה שהתיר בגיזי צמר אסר בגפת דהיינו אפילו מבעוד יום.

ויש מפרשים דאי ממתניתין הוה אמינא הני מילי בין השמשות וכו' דאמר (לעיל ח, ב) כל שהוא משום שבות לא גזרו בבין השמשות, והלכך בגיזי צמר אף על פי שאין מטלטלין אותן בשבת בבין השמשות התירו, אבל בגפת שהוא מוסיף הבל לא. ואם תאמר כיון דבין השמשות לא גזרו בשל דבריהם, אם כן אפילו בדבר המוסיף הבל יטמין כדרך שהוא מטמין מבעוד יום. איכא למימר דבאיסור הטמנה החמירו. כך תירצו בתוס'.

ויש מפרשים דהכי קאמר ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם חכמים בטלה הטמנה, כלומר: שעל אותו מעשה גזרו עליה, דומה למה שאמרו מעדותו של רבי יוחנן בן גדגדא נשנית משנה זו.

ומהא שמעינן דמטמין בדבר המוסיף התבשיל אסור אפילו בדיעבד. וכתב הרמב"ן ז"ל ודוקא בצונן שנתחמם או נצטמק ויפה לו, אבל בעומד בחמימותו כשעה ראשונה אין לחוש.

ואם תאמר היכי מפרש רב חסדא מעשה דאנשי טבריא משום הטמנה, והא ההוא טעמא דהטמנה ליתיה אלא לרבה בלבד ואלבא דרבי יוסי אבל לרבנן לא נאסר אלא משום דגזרינן בתולדת חמה, ואפילו לרבי יוסי נמי אליבא דרב יוסף ליתיה אלא משום תולדת האור. ויש לומר דרב חסדא כרבה סבירא ליה דמשום גזירת הטמנה היא, ורבנן נמי משום תרי טעמי אסרי להו משום דהוחמו בשבת ומשום הטמנה בדבר המוסיף הבל. דקסבר רב חסדא דאסיפא קאי כיון דלא תני לה בתר ההיא דרישא ובין רבנן בין רבי יוסי מודו בה, וכיון דאמאי דקא מודי ביה רבי יוסי לרבנן קא מיייתי לה, הא משמע דבין רבי יוסי בין רבנן חד טעמא אית להו בההוא מעשה. דאי לא, לא ניחא למימר דהכי קאמר לא יטמיננה באבק דרכים לרבנן משום תולדת חמה ולרבי יוסי משום הטמנה, ומעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם חכמים, לרבנן משום תולדת חמה ולרבי יוסי משום הטמנה, דזה דבר רחוק שיביא מעשה על הודאת בעלי

המחלוקת ושיהא הטעם מוחלק לגמרי. ולפי פירוש זה היה דאבק דרכים, נמי משום תרתי אסור לרבנן.

ועוד תדע לך, דאי לאו הכי מאי קא מייתי עלה מעשה שעשו אנשי טבריא, דמבעוד יום היה, וכדאמר רב חסדא ממעשה שעשו אנשי טבריא וכו' בטלה הטמנה בדבר המוסיף הבל מבעוד יום, ואילו חלוקת רבי יוסי ורבנן במטמין בשבת היא אבל מערב שבת לכולי עלמא שרי. אלא כדאמרן, דההיא דחול ואבק דרכים לכולי עלמא משום הטמנה אית בה לדעת רבה ורב חסדא דמפרשי לה דאסיפא קאי, ולומר דלכולי עלמא אסור ואפילו מבעוד יום ואפילו בתולדת חמה בדבר שאינו מצטנן בלילה כחמי טבריא, והוא הדין לחול ולאבק דרכים בשבת דאיכא משום הטמנה, ומה שלא אסרו בהן מבעוד יום מפני שהן מצטננין בלילה לגמרי כמו שכתבנו למעלה (בד"ה הא).

ויש לדחות, דמדקאמרו להם חכמים בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין קא מייתו ראייה, ולומר דמינה שמעינן דחמין שהוחמו בתולדת חמה אסורין בין בשתיה בין ברחיצה. ומכל מקום אינו מחוור, דאם כן נצטרך לומר דרבנן דרבי יוסי לית להו לגמרי כרבנן דאמרו להם, דרבנן דטבריא על כרחין משום הטמנה אסרו, דאי משום איסור תולדת חמה בלבד והלא מערב שבת הביאוהו ומשהה על גבי תולדת חמה לא שמענו מי שמחמיר עליו לשהות, וכל שכן למאן דאמר להחזיר תנן, ועוד דאילו כן נלמוד ממנה דלשהות תנן. ואם תאמר דלא אסרו להם אלא סילון הפתוח שהמים נגרין תמיד ואלו ששותין בשבת עכשיו הוחמו לאחר חשיכה, אבל סילון הסתום שבאו מימיו בתוכו מערב שבת מותר, לא היא, דמידי הוא טעמא אלא לרב חסדא, הא איהו קאמר דממה שאסרו להם חכמים בטלה הטמנה בדבר המוסיף מבעוד יום, שמע מינה שהוא סובר דאפילו אותן שנשתהו שם מבעוד יום אסור כנ"ל. ומשום הכי כתב הרב אלפסי ז"ל לחלוקתן דרבה ורב יוסף, אף על פי שפסק בתולדת חמה כרבנן.

ויש מפרשים דקסבר רב חסדא דאפילו לרבנן דאסרי תולדות חמה הני מילי לבשל בהם לכתחילה בשבת, אבל מותר להניח קיתון של מים צונן מערב שבת באמבטי של חמי טבריא. דמאי אמרת גזירה שמא יעשה כן מערב שבת בתולדת האור, אפילו עביד הכי ליכא איסורא דאורייתא, ועוד אפילו על גבי האש ממש התירו (לעיל ית, ב) לשהות קדירה חיה מיהא לכולי עלמא, הלכך כשאסרו להם חכמים לא משום תולדת חמה

אסרו אלא משום הטמנה בדבר המוסיף הבל. ואינו מחוור בעיני. דאם כן למה הביאוהו גבי לא יטמנה בחול ובאבק דרכים דלרבנן לא הוי טעמא אלא משום תולדת חמה, אלא אם תאמר כלשון הראשון שכתבתי דרבנן נמי בההיא דחול משום תרי טעמי אסרי לה.

דף לט - ב

אמר עולא הלכה כאנשי טבריא. פירוש: דקסבר עולא דלא אסרו הטמנה מבעוד יום בתולדת חמה, שלא אסרו אלא במטמין בשבת עצמה, ומה שאסרו להם חכמים לא משום הטמנה אסרו אלא מפני שהוחמו בשבת בחמי חמה, ולא אסיפא קאי אלא ארישא קאי, ורבי יוסי לא מודה להו בהא ורבנן הוא דמייתו לה. והכין משמע בירושלמי (דפרקין ה"ג) דגרסינן התם: תמן אמרין חמה מותרת תולדות חמה אסורין ורבנן דהכא אמרין בין חמה בין תולדת חמה מותרת, מתניתא פליגא על רבנן דהכא לא יטמיננה בחול ובאבק דרכים וכו' כדאיתא התם עד על דעתיהון דרבנן מתמן מעשה שעשו אנשי טבריא סלקא על דעתיהון דרבנן דהכא לא סלקת מתניתא כמעשה שעשו אנשי טבריא, כלומר: לא עלתה הלכה כמעשה שעשו אנשי טבריא. ועוד יש לומר עולא כרב יוסף סבירא ליה דרבי יוסי אפילו בשבת עצמה לא אסר אלא משום שמא יזיז עפר ממקומו, הא לאו הכי הטמנה גופה בתולדות חמה מותרת, וסבירא ליה לדידיה דהלכתא כרבי יוסי, אבל רבנן אסרו משום תולדות חמה ועוד משום הטמנה ואפילו במטמין בהן מבעוד יום, אבל לעולם האי מעשה דאנשי טבריא רבנן הוא דמייתו לה ולא הודה בו רבי יוסי.

אמר ליה רב נחמן כבר תברינהו רבנן [לפנינו: אנשי טבריא] לסילוניהו. ומדשתיק ליה עולא לרב נחמן ולא אהדר ליה שמע מינה קבלה מיניה, והלכך הלכתא כרבנן, והכין פסק ר"ח [בגליון] והרב אלפסי ושאר הגאונים ז"ל. ועוד דהוה להו רב חסדא ורב נחמן תרי לגבי עולא, וקיימא לן כרבים. וכן הסכימו לדעתם מורי הרב ז"ל (רבינו יונה) והרמב"ן ז"ל (בסוגייתינו).

ועוד כתב הרב מורי ז"ל, דרב נחמן דאמר ליה לעולא כבר תברינהו רבנן לסילוניהו לא שמעינן ליה דפליג אדרבי יוסי, דהא איכא למימר בהבאת סילון של צונן בתוך אמה של חמין דוקא קא אסרינן משום דדמיא להטמנה וכרבה דאמר גזירה שמא יטמין ברמץ, ואפילו הכי הלכה כרבנן דאסרי לבשל בתולדת חמה, דאמר רבינא לקמן (מ, ב) המבשל בחמי טבריא חייב, ואסיקנא מאי חייב דקאמר מכת מרדות מדרבנן, וכיון דאין בהם משום בשול מן התורה שמעינן מינה דתולדות חמה נינהו ואפילו הכי אסור לבשל בהן מדרבנן. וקימא לן כרבה דאמר גזירה שמא יטמין ברמץ, הלכך אסור להטמין קיתון של צונן באמבטי של חמי טבריא מע"ש אע"ג דתולדות חמה נינהו, אבל להניח על גביו בלא הטמנה מערב שבת מותר ובשבת אסור. ע"כ.

אילימא רחיצת כל גופו אלא חמין שהוחמו בשבת וכו' והתניא חמין שהוחמו מערב שבת וכו'. איכא למידק למה ליה לאקשוויי מברייתא ומדיוקא דהא הוחמו מערב שבת מותרין, לידוק ממתניתין גופה דקתני אסורין ברחיצה ובשתיה, דאלמא אסורין בכל הנאה ליומן ואפילו לרחוץ בהן מקצת גופו ואין צריך לומר כל גופו. ויש לי לומר דניחא ליה לאתוויי מרחיצה ממש. ואם תאמר לידוק כולה מילתא מסיפא דקתני ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב, ובמאי, אילימא רחיצת כל גופו, הא הוחמו מערב יום טוב שרי, והתניא לקמן (מ, א) מרחץ שפקקו נקביו מערב יום טוב למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון דאלמא משמע דבבית הפנימי לא, אלא פניו ידיו ורגליו, לימא תנן סתמא כבית שמאי. ותירצו בתוס' דניחא ליה למידק מרישא כל מאי דמצי למידק מינה.

הא דתנן **בית שמאי אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אלא אם כן ראויין לשתיה.** שהוחמו לשתות קאמר, אבל אם הוחמו לרחיצה בלבד אסורין. ותדע לך, דהא בעינן לאוקומה מתניתין כבית שמאי ואילו במתניתין תנן ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה, אלמא ראויין לשתיה אלא כיון שהוחמו לדעת רחיצה אסורין. ועוד דבית שמאי לית להו מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך (ביצה יב, א-ב) וכל שכן דלית להו הואיל. אלא הכי קאמר אלא אם כן ראויין לשתיה, וראויין דהכא פירושו מוכנין.

ובית הלל מתירין. משמע דאפילו בית הלל לא שרו אלא לרגליו כלומר: למקצת גופו, אבל לרחוץ בהן כל גופו אסור, והכין נמי מוכחא כולה שמעתין דהכא.

ואיכא למידק, דהא ודאי מדשרו בית הלל להחם לרגליו מסבר סברי דהנאת הגוף הרי הוא כאוכל נפש ובכלל אשר יאכל לכל נפש (שמות יב, טז) הוא, ומהאי טעמא נמי הוא דשרו (ביצה כא, ב) מדורה להתחמם כנגדה מפני שהיא שוה לכל נפש וכל הנאה השוה לכל נפש הרי היא בכלל אשר יאכל לכל נפש כדאיתא בריש פרק קמא (דביצה) [דכתובות ז, א], וזיעה נמי דבר תורה מותרת קודם גזירה כדאיתא בהדיא במסכת ביצה בפרק המביא (לב, א) וכדאיתא נמי לקמן בסמוך (מ, א), אלא שגזרו עליה מפני הבלנין שהיו מחמין ביומן והיו אומרים מערב שבת הוחמו וגזרו עליהן אפילו להזיע כדאיתא בסמוך, וכיון שכן ליכא איסורא דאורייתא כלל ברחיצת כל הגוף וכל שכן בזיעה, אם כן מפני מה אסרוה ביום טוב דהא ליכא גזירה כלל דמאי איסורא אתי מינה. ואם תאמר גזירה משום שבת, הא ליתא דליכא למיגזר כלל יום טוב אטו שבת בדברים של אוכל נפש.

ויש מפרשים, דכיון דאיכא ביום טוב נמי איסור במדיח וסך קרקע (לקמן מ, ב) ואי נמי משום סחיטת אלונטית (לקמן קמז, א) עשו יום טוב כשבת. ואינו מחוור בעיני כלל, דאי משום הא נגזר אפילו בחמי טבריא, שהגזירה ההיא שוה היא בחמי טבריא כמו בחמי האור.

אבל בתוסי' אמרו דרחיצת כל הגוף אסורה דבר תורה דאינה צורך כל נפש, אלא דומיא דמוגמר שנאסר מן הטעם הזה בפרק קמא דכתובות (שם), אבל רחיצת פניו ידיו ורגליו הוי צורך כל נפש, וכן הזיעה שוה לכל נפש דמשום רפואה היא, וכיון דרחיצת כל הגוף אסורה דבר תורה משום לתא דידה אסרו את הזיעה. והביאו ראיה מן הירושלמי (דפרקין ה"ג) דבעי התם מותר לשתות ואסור לרוחץ, ומתרץ משום דכתיב אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, והתם בירושלמי התירו רחיצת כל גופו אבר אבר.

ולפי דברי רבותינו הצרפתים ז"ל נצטרך לומר, דרחיצת כל גופו בפעם אחת מפני שאינה שוה לכל נפש אסורה דבר תורה, אבל רחיצת כל גופו אבר אבר מותר דבר תורה, משום דכיון דרחיצת אבר אחד צורך כל נפש ומותר לא חלקנו באברים שנאמר רגליו בלבד מותר אבל זרועו או שוקו אסור, וכיון שכן נמצא בשעה שהוא רוחץ אבר זה בהיתר הוא רוחץ וכשחוזר ורוחץ את השני גם הוא בהיתר הוא רוחץ, אלא שאסור מדרבנן. והיינו דלקמן בסמוך (מ, א) משמע בבחייתא דרחיצת כל גופו אבר אבר אינה אסורה אלא מדבריהם, מדקתני ואין צריך לומר חמין שהוחמו

ביום טוב, כלומר: דאסורין ברחיצת כל הגוף ואפילו אבר אבר, דאלמא משמע דאסור מדרבנן קאמר ברישא.

לא ישתטף אדם כל גופו בין בחמין בין בצונן דברי רבי מאיר וכו'. שמועה זו כולה נתחבטו בה הראשונים ורבו פירושיה. והנכון שנאמר, כי חמין אלו שנחלקו עליהם בברייתא הם שהוחמו מערב שבת. וכן נראה לי לדקדק מן התוספתא (פ"ד ה"ג) ששנו שם כברייתא זו ושם מצאתי סיפא דברייתא זו: אמר רבי יהודה מעשה בביתוס בן זונין שהיו ממלאין לו דלי של צונן מערב שבת ונותנין עליו בשבת כדי שיקרה אלמא חמין שאסר רבי יהודה היינו אפילו הוחמו מערב שבת. והכי פירושה: דרבי מאיר דאסר בין בחמין בין בצונן משום דאית ליה גזירת מרחצאות אפילו בצונן, לפי שדרכן של רוחצין להשתטף בצונן אחר רחיצה, וכדאמרינן לקמן (מא, א) רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן, ורבי יהודה נמי אית ליה גזירת מרחצאות ודוקא בחמין אבל בצונן לא, משום דהרבה פעמים אדם נותן עליו צונן כדי להקר, ורבי שמעון לית ליה גזירת מרחצאות כלל בחמין שהוחמו מערב שבת, ומתניתין רבי שמעון היא, ואסורין ברחיצה דקתני לא רחיצה ממש אלא שיטוף, וחמין שהוחמו בשבת אסורין הא מערב שבת מותרין ואפילו להשתטף בהן כל גופו, וברייתא דקתני חמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהן פניו ורגליו אבל לא כל גופו ההיא ברחיצה ממש ודברי הכל, ואם תמצי לומר בשטיפה רבי מאיר ורבי יהודה היא ודלא כרבי שמעון.

הכי גרסינן: **אמר רב חסדא מחלוקת בכלי אבל בקרקע דברי הכל מותר.** וכן היא ברוב הספרים, וכן היא גירסתן של גאונים ז"ל. והכי פירושא: מחלוקת בנוטל בכלי ונותן על גביו, לפי שדרכן של רוחצין בכך לאחר שהזיעו נותנין עליהם מים חמין בכלי, וכדמוכח בברייתא דמרחץ שפקקו נקביו (כ)דמייתין בסמוך (מ, א), אבל בקרקע אין דרך הרוחצין להשתטף במים הנתונין בקרקע.

והא מעשה שעשו אנשי טבריא בקרקע הוה. כלומר: שהיו אותן מי הסילון נגרין בעומק שבקרקע, ואפילו הכי אסרו חכמים להשתטף בהם בשבת.

ואם תאמר מאי קושיא ההיא בחמין שהוחמו בשבת אבל הוחמו מערב שבת מותרין. לא היא, דהכא קא מקשה הכי, והא מעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם חכמים מפני שהוחמו בשבת ואוקימנא כרבי שמעון,

והוחמו מערב שבת לרבי מאיר ורבי יהודה הויא כהוחמו בשבת לרבי שמעון, והלכך כדרך שאסרו לרבי שמעון בשבת ואפילו בקרקע הכי נמי לרבי מאיר ורבי יהודה אפילו כשהוחמו מערב שבת. ואם תאמר ליהדר ולימא מתניתין בקרקע וככולי עלמא. יש לומר דאמאי דאוקימנא לה כרבי שמעון סמיך ולא בעינן דליפלוג רב חסדא אמאי דאמר רב איקא. ועוד דמקצת ספרים יש דגרסי רב איקא אמר רב, ולא פליג רב חסדא עליה דרביה, ולפיכך ניחא לן טפי לאפוכה לדרב חסדא ואמר מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור.

דף מ - א

דאי [לפנינו: ואי] מכללא [לפנינו נוסף: מאי דלמא] הני מילי במתניתין אבל בברייתא לא. איכא למידק מי קאמר במשנתינו כל מקום קאמר, וכדאמרינן בכתובות בפרק שני דייני גזירות (קט, א) גבי כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו, ואבעיא להו התם במתניתין או אפילו בברייתא, ואהדרינן מי קאמר במשנתינו כל מקום קאמר, וכן במנחות פרק הקומץ רבה (לא, א-ב) אמר רב אשי אמר לי מר זוטרא קשי בה רב חנינא מסורא פשיטא מי קאמר במשנתינו כל מקום קאמר. ויש לומר דהכא הכי קאמר: דלמא אמר רבי יוחנן בפירוש במשנתינו, דלא שמיע ליה לרב יוסף מימרא בלישנא דוקא, ואהדר ליה אנא בפירוש שמיע לי.

וכיון דלא איפסיקא להו מימרא היכי אתמר אי במשנתינו או בכל מקום, לא עבדינן עובדא כדברי המכריע בברייתא. וכן פסקו הגאונים ז"ל. וכן כתב הרב אלפסי ז"ל בפרק קמא דקידושין (כד, ב).

ואם תאמר היכי פסק רבי יוחנן כרבי יהודה, והא אוקימנא מתניתין כרבי שמעון, ואיהו קאמר (לקמן מו, א) הלכה כסתם משנה. ואף על גב דאמרינן בעלמא (יבמות טז, ב וש"נ) אמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן, מכל מקום לא שתיק גמרא בשום מקום דלא ליקשי לה אלא מקשה לה ומפרק לה אמוראי נינהו. ויש לומר דרבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח, דתנן לקמן בפרק חבית (קמז, א) הרוחץ במי מערה ובמי טבריא מסתפג

אפילו בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו, ורבי יוחנן (שם עמוד ב) מתני לה להא כבן חכינאי, ודייקינן עלה בגמרא (בע"א) קתני מי מערה דומיא דמי טבריא, מה מי טבריא בחמין אף מי מערה בחמין, הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא, מכלל דלהשתטף אפילו לכתחילה, מני רבי שמעון היא, וכיון דההיא אתיא כרבי שמעון ותני לה כבן חכינאי הוה ליה מתניתין דהכא סתם ואחר כך מחלוקת, ואין הלכה כסתם. וזה דחוק בעיני, דאף על פי ששנה אותה בן חכינאי, מכל מקום אין מחלוקת שנויה בפירוש באותה משנה, והיאך נעשה זה כסתם ואחר כך מחלוקת.

אבל בתוס' תירצו דכיון דאיכא מחלוקת בברייתא ואיכא הכרעה במקום מחלוקת דברייתא, ובהכרעה לא אמר רבי יוחנן שתהא הלכה כסתם משנה. וזה נכון. ומכל מקום מפני שהוא אומר בעלמא הלכה כסתם משנה הוצרך לפסוק כאן בפירוש הלכה כרבי יהודה, ולא סמך על מה שכבר אמר הלכה כדברי המכריע ואף על פי שרבי יהודה מכריע כאן.

ואין צריך לומר חמין שהוחמו ביום טוב. מדתני ואין צריך לומר חמין שהוחמו ביום טוב ולא תני והוא הדין לחמין שהוחמו מערב יום טוב, שמעינן מינה דדוקא הוחמו ביום טוב אבל הוחמו מערב יום טוב רוחץ בהם כל גופו אבר אבר. והרב אלפסי ז"ל התיר בשם גאון לרוחץ בהן כל גופו, וכמו שכתב במסכת ביצה (כא, ב) גבי מתניתין דלא יחם אדם חמין לרגליו. ואף הרמב"ן ז"ל (בסוגייתינו) נראה שהסכים לדבריו. ונראה לפי דבריהם, כי מה שפסק רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה דברייתא בשבת בלבד היא שנויה ולא איום טוב.

למוצאי שבת רוחץ בו מיד. הוא הדין דהוה מצי למיתני למחר נכנס ומזיע כדרך ששנו ביום טוב, דגזירת שבת ויום טוב בבת אחת הוה וגזירה חדא הויה וברייתא זו קודם שגזרו על הזיעה נשנית מדקתני מרחץ שפקקו נקביו מערב יום טוב למחר נכנס ומזיע. ותדע לך דחדא גזירה הויה, מדתניא בהא ברייתא משרבו עוברי עבירה התחילו לאסור, ואמרינן מאי עוברי עבירה ומייתו הא דרבי יהושע בן לוי בתחילה היו רוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת ואע"ג דהא ברייתא דידן איירי ביו"ט כדקא אמרינן מעשה במרחץ בבני ברק שפקקו נקביו מערב יו"ט, אלמא שבת ויו"ט נגזרו כאחד, אלא משו"ה לא קתני בברייתא גבי שבת למחר נכנס ומזיע כדקתני ביום טוב, משום דאין דרך להזיע בלא שיטוף חמין לבסוף ובשבת אסור להכי נקט לה ביום טוב ולא בשבת, ואי נמי להכי תני הכין

ביום טוב לאשמועינן דאפילו ביום טוב דוקא זיעה אבל לא רחיצה לפי שכבר גזרו על הרחיצה.

והא דקתני **ומשתטף בבית החיצון**. כתב מורי הרב ז"ל (רבנו יונה) דבצונן קאמר, אבל לא בחמין ואע"פ שהוחמו מערב יום טוב. והביא ראיה מן התוספתא דתניא התם בהדיא (פ"ד ה"ב): מרחץ שסתמו נקביו מערב יום טוב נכנס ביום טוב ומזיע ויוצא ורוחץ בצונן, אמר רבי יהודה מעשה במרחץ של בני ברק וכו' עד ויוצאין ורוחצין בצונן אלא שהיו חמין שלה מחופין בנסרים. ומשום הכי דקדקו שהיו חמין שלה מחופין בנסרים, גזירה שלא יאמרו בחמין רחצו. ומה שהצריכו לפקוק נקבים מערב יום טוב אף על פי שלא היה משתטף כלל בחמין ואף על פי שלא גזרו עדיין על הזיעה, לפי שלא יבא לרחוץ בהן דכיון שמתחממין והולכין ביום טוב או בשבת יטעו לרחוץ בהם ולפיכך הצריכו לפקק את נקביו, הא לא פקק אינו נכנס כלל אפילו להזיע בלבד.

התחילו הבלנין להחם חמין בשבת. תמיהא לי והלא לא נחשדו ישראל על השבתות, וכדתניא (גיטין נד, א) נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות. ומצאתי בירושלמי (דפרקין ה"ג) שלא היו מחממין בשבת אלא שלא היו פוקקין נקבים מבערב וממלאין עצים מבערב, ובלשון הזה שנו אותה שם: בראשונה היו סותמין את החמין מערב שבת ונכנסין ורוחצין בשבת, ונחשדו להיות ממלאין אותו עצים והיא דולקת והולכת בשבת, אסרו להם רחיצה והתירו להם זיעה. אלא שעדיין קשה לי וכי מה איכפת להן אם היתה דולקת והולכת בשבת, והתניא (לעיל יח, א) פותקין מים לגנה ערב שבת עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל השבת כולה. ויש לומר דכיון שנקביו פתוחין והוא דולק והולך בעודו רוחץ בו ודאי אתי לחתויי, ולפיכך אסרו בדולק בשבת והתירו בפוקק, וחזרו ואסרו.

דף מ - ב

הא דתנו רבנן מתחמם אדם כנגד המדורה וכו' ובלבד שלא ישתטף בצונן ויתחמם כנגד המדורה. פירש ר"ת ז"ל (ספר הישר סימן רכו): מפני

שנראה כמפשיר מים שעליו. וסייעה מדגרסינן בירושלמי (דפרקין ה"ד) יורד אדם וטובל בצונן ועולה ומתחמם כנגד המדורה דברי רבי מאיר וחכמים אוסרין, יאות אמר רבי מאיר מה טעמון דרבנן, כההיא דאמר רבי זעירא בשם רב חייא מותר להפשיר במקום שהיד שולטת ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת.

ויש מקשים לפירוש זה דהפשרה עצמה מותרת היא, שהרי שנינו (לקמן מא, א) אבל נותן לתוכו מים כדי להפשירן, ותניא נמי בסמוך לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפיג צינתן, והפגת צינתן היינו הפשר כדמוכחא כולה שמעתין, ושמע מינה דהפשר מותר אפילו כנגד המדורה ממש. ומיהו אינו קשה כל כך דמתניתין וברייתא לא שרו אלא בהפשר דלא אפשר למיתי לידי בישול כגון מים מרובין ואי נמי כנגד המדורה במקום שאין היד סולדת בו, אבל בירושלמי פירשוה לההיא בהפשר שבמקום שהיד סולדת בו. ותדע לך דאם כן לותביה בירושלמי לההיא סברא ממתניתין דאטו מי לא ידעי לה למתניתין, ואי נמי פליגא ההיא אמתניתין לימא מתניתין פליגא על רבנן.

ויש מפרשים (עי' רמב"ם פכ"ב ה"ג) שאינו משום איסור עצמו של הפשר, אלא שנראה כרוחץ במים פושרין. ונכון הוא.

מביא אדם קיתון של [לפנינו, ליתא לתיבת 'של'] מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתן. פירש רש"י ז"ל (ד"ה לא) : לא שיניחם שם עד שיחמו אלא שתפיג צינתן במקצת. ונראה מתוך פירושו שאפילו כנגד המדורה ממש במקום הראוי לבשל מותר להפשיר, שלא אסרו אלא שלא יניחם כדי שיחמו כלומר : שיתבשלו אבל כדי הפשר מותר בכל מקום. ובודאי שכן נראה מלשון כדי שיחמו וכדי שתפיג צינתן. ולדבריו הא דאמר רב יהודה אמר שמואל אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר, לא במקום שהיד סולדת ומקום שאין יד סולדת קאמר, אלא כשהניחן עד שתהא יד סולדת קאמר. ומכל מקום על גבי האש ממש אסור מפני שנראה כמבשל, דהא אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו אסור להחזיר בכירה שאינה גרופה וקטומה וכל שכן לתת לכתחילה ואפילו להפשיר, ולא התירו כאן אלא כנגד המדורה בלבד.

וקשיא לי, דהא תנן (לקמן מא, א) המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן כדי שיחמו אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן, ופירשה רב אדא בר מתנא המיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים מועטין כדי שיחמו

אלא מים מרובין כדי להפשירן, ואם איתא דבכל מקום מותר להפשיר ובלבד שיזהר שלא יחס, אם כן אפילו מועטין יהא מותר ובלבד שלא יניחם שם כדי שיחמו. ואין מן הסברא לומר דמיחם שפינה ממנו מים אם נתן לתוכו מים מועטין מיד ישובו המים חמין ואי אפשר להפשיר בו מים מועטין, דמי עדיף מאש. ושמא יפרש רש"י ז"ל, דכיון שדרך לתת לתוך המיחם או לתוך הכוס לעמוד שם ומסתפקין מהן מעט מעט, חיישינן שאם יתן לתוכן מים מועטין שמא יתעכבו שם עד שיחמו, אבל כנגד המדורה לא חיישינן דנגד המדורה פעמים שאדם מחמם שם פעמים שאדם מפשיר שם. ועוד יש לי לומר דאורחא דמלתא נקט, שדרך ליתן לתוכו פעמים להחם פעמים להפשיר, מועטין להחם מרובין להפשיר.

ועדיין קשה לי לפי גירסת הספרים והיא גירסתן של גאונים ז"ל, הא דאמרינן בסמוך במעשה דר' יצחק בר אבדימי שנכנס אחר רבי לבית המרחץ ואמר לו טול בכלי שני ותן, ואמר שמע מינה תלת, שמע מינה שמן יש בו משום בישול, ושמע מינה כלי שני אינו מבשל, ושמע מינה הפשירו לא זהו בשולו, אלמא אף על פי שהפשרו לא זהו בשולו להפשירו בכלי ראשון לא, מפני שלא התירו להפשיר במקום הראוי לבשל גזירה שמא יבשל.

אבל רש"י ז"ל ורבותינו בעלי התוס' ז"ל גורסים: ושמע מינה הפשירו זהו בשולו, ולפי גירסתם אינו קשה עליו מה שהקשיתי. אבל מכל מקום אין גירסתם עולה יפה, דאם איתא מה לי ראשון מה לי שני כל מקום שהוא מתבשל אסור, דלא אמרו כלי ראשון וכלי שני אלא מפני שזה מבשל וזה אינו מבשל. ותנינא (לקמן קמה, ב) כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת, וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת, חוץ מן המליח הישן וקוליס האספנין שהדחתן זהו גמר מלאכתן, אלמא כל שהוא מתבשל בין בכלי ראשון בין בכלי שני ואפילו בהדחה בעלמא חייב.

ושמא נאמר, דכיון דההיא דרבי בחמי טבריא הוה כדאיתא בסמוך ובחמי טבריא אפילו מבשל לגמרי אינו מדאורייתא, לא אסרו אלא בכלי ראשון דבעלמא מבשל, אבל כלי שני כיון דבעלמא אינו מבשל ואף כאן ליכא אלא הפשיר דבעלמא אינו בישול אע"ג דלגבי שמן הפשירו זהו בישולו לא גזרו עליו בכלי שני.

ומכל מקום אינו מחוור, דאם כן האי מסקנא דאמרינן ושמע מינה תלת, פליגא אדרב יהודה אמר שמואל דאמר בשמן אין יד סולדת בו מותר,

ואפילו כנגד המדורה, אלמא הפשרו לא זהו בשולו. ועוד דהיאך אפשר דשמעינן מינה הפשרו זהו בשולו, אדרבה נימא משום דסבירא ליה הפשרו לא זהו בשולו קאמר ליה דיכול ליתן בכלי שני דאי הפשרו זהו בשולו אף בכלי שני היה אוסר, וזה היה יותר פשוט וראוי לומר כדי שתהא תקנתן כעין דאורייתא, דכי היכי דבתולדות האור כל שהפשרו בשולו אסור בכלי שני בשלו בחמי טבריה נמי שאסרו מדבריהם כן.

והנכון שנאמר, שלא התירו להפשיר אלא במקום שאין היד סולדת בו, אבל במקום שהיד סולדת בו אסור אפילו להפשיר גזירה שמא יניח שם עד שיתבשל, ואפילו בכלי ראשון של חמי טבריא אסרו כן משום דכל מאי דתקון כעין דאורייתא תקון.

והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם בריש פרקין דכירה: אמר רבי זעירא בשם רב יהודה מותר להפשיר במקום שהיד שולטת בו ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת בו, ואפילו במקום שאין היד שולטת עד היכן, ר' יודה בן פזי ר' סימון בשם רבי יוסי בר חנינא עד כדי שהוא נותן ידו לתוכה והיא נכוית.

ובהא מיתרצא לן הא דאמרינן לקמן בריש פרק במה טומנין (מח, א) רבה ור' זירא איקלעו לבי ריש גלותא, חזיוה לההוא עבדא דאנח כוזא דמיא אפומא דקומקמא, נזהיה רבא, אמר ליה ר' זירא מאי שנא ממיחם על גבי מיחם, אמר ליה התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי קא מוליד, ודייקי בה רבוותא ז"ל היכי דמי, אי אנחיה לבשל מאי טעמא דר' זירא, מי לא ידע מתניתין דקתני אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל דתולדת האור לכולי עלמא אסור וחייב חטאת, ואי להפשיר מאי טעמא דרבה והא קתני המיחם שפינהו וכו' אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן, ותניא הכא ממלא אדם קיתון של מים ונותן כנגד המדורה. ועוד תניא בהדיא בתוספתא פ"ד (ה"ה) ממלא אדם כוס של יין ונותן על פי מיחם לא שיחם אלא שתפיג צינתו, ותירץ רבנו יצחק בר' שמואל הידוע בעל התוס' ז"ל, דלעולם להפשיר אלא שהיה ראוי להתבשל שם, ור' זירא סבר דכיון שאין דעתו רק להפשיר מותר, והיינו מיחם על גבי מיחם, ורבה סבר דהתם הוא דשרי מפני שכבר הוחמו ואינו יכול אלא להעמיד חומן, אבל הכא שהן ראויין להתבשל אפילו להפשיר אסור דכל שהוא מוליד חום כלומר: שמתחיל בו בשול במקום הראוי לבשל אסור גזירה שמא יבשל, ואף על פי שיש בזה תירוצים אחרים כמו שנכתוב שם בס"ד.

ומכל מקום מסתברא דאינו אסור כנגד המדורה ולא בכלי ראשון אלא צונן שלא נתבשל וגזירה הפשר אטו בשול, אבל צונן שנתבשל אפילו בכלי ראשון או כנגד המדורה ואפילו במקום שהיד סולדת בו מותר, והוא שלא יתן על גבי האש או על גבי כירה ממש. ותדע לך, דהא תנינא (לעיל לט), (א) כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת, כלומר: אפילו בכלי ראשון, ואע"ג דתולדת האור כאור והמבשל בה חייב חטאת כמבשל על האש ממש.

ואע"פ שאסרו להחזיר על גבי כירה שאינה גרופה וליתן לכתחילה אפילו בגרופה וקטומה ואפילו דבר חס ומבושל לגמרי, התם היינו טעמא משום דמחזי כמבשל לפי שדרך בשול בכך, אבל כנגד המדורה או בכלי ראשון שאין דרכם של בני אדם לבשל כן רוב הפעמים אינו נראה כמבשל אלא כמפיג צינה. והלכך כל היכא דאיכא למיגזר באותו דבר ממש משום בשול, כמים או שמן שלא נתבשלו וכיוצא בהן אסור גזירה שמא ישהה ויבא לידי בשול, אבל מה שנתבשל לא גזרינן שמא יבא לבשל בעלמא.

ופינה ממיחם למיחם דסלקא לן בתיקו לעיל (לח, ב), ההיא במחזיר מיחם שני על גבי כירה היא ובמקום שהיה מיחם ראשון נתון.

ולא עוד אלא אפילו תבשיל שלא נתבשל כלל אם הוא דבר קשה להתבשל, כגון בשר וכיו"ב שאינו מתבשל בכלי ראשון ולא כנגד המדורה, אפילו במקום שהיד סולדת בו מותר.

וכללא דמלתא כל מקום שאין בא שם לידי בשול וכל דבר שאין בו משום בשול בין בכלי ראשון בין כנגד המדורה מותר, ולא אמרו יד סולדת אסור אלא במים ויין ושמן שהם קלים להתבשל ובחין שלא הוחמו כדי בישולן, והראיה מדאמרינן לקמן (מב, ב) בגמרא האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא שנו אלא תבלין אבל מלח לא דאפילו בכלי ראשון לא בשלה והיינו דרב נחמן דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבשרא דתורא, ועוד מדאמרינן הכא שמן אף על פי שהיד סולדת בו מותר קסבר שמן אין בו משום בישול, ואמרינן נמי גבי עובדא דרבי דאמר לו לרבי יצחק בר אבדימי טול בכלי שני ותן שמע מינה שמן יש בו משום בישול, דאלמא אם לא היה בו משום בישול אפילו כנגד המדורה במקום שהיד סולדת או בכלי ראשון מותר.

וממה שאנו צריכין לדעת דכל מקום שאמרו כדי שתפיג צינתן היינו הפשר, והפשר היינו כל שלא הגיע לבישולו וכדמוכח בכולה שמעתין,

ועוד תנן המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו אלא נותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן.

ומכלל דברים אלו מותר לתת על גבי קדירה בשבת תבשיל שנתבשל מערב שבת כל צרכו כגון פאנדיש וכיוצא בהן כדי לחממן ואפילו תהא היד סולדת בו ואף על פי שהקדירה נתונה על גבי האש, לפי שאין דרך בישול בכך ואינו אלא כנותן בצד המיחם או כנגד המדורה והרי אין כאן משום חשש בישול, אבל להטמין תחת הבגדים הנתונים על גבי מיחם ודאי מסתברא דאסור, דהא נראין הדברים שאסור להטמין משחשיכה אפילו תבשיל שנתבשל כל צרכו ואפילו בדבר שאינו מוסיף, דפרקין דבמה טומנין ובמה אין טומנין בסתם תבשילין שנוי לא שנא הגיע למאכל בן דרוסאי ולא שנא קודם שהגיע למאכל בן דרוסאי ולא שנא נתבשל כל צרכו ובין מצטמק ויפה לו ובין מצטמק ורע לו, מדאפליגו בפרקין דהכא באילין מילי בענין שיהוי ולא איפליגו בהו גבי הטמנה שמע מינה לא שנא הכי ולא שנא הכי לעולם אסור, ואף על גב דקיימא לן (לקמן נא, א) דמותר להטמין את הצונן, ואפשר דבין לשמרו מן החום ולהעמידו בצינתו ובין להפיג צינתו קצת, אפילו הכי על גבי מיחם אסור, דכיון שהוא נותנו על גבי דבר חם ומטמין אפילו בדבר שאינו מוסיף ואפילו במה שהטמין בו המיחם מערב שבת אסור, והיינו כרבה דנזיהיה לההוא גברא דמנח כוזא דמיא אפומא דקומקמא כדאיתא בריש פרק במה טומנין (מת, א) וכמו שפירש שם מורי הרב רבינו יונה ז"ל, ונראין דבריו דכל שהוא מוליד חום בדרך הטמנה על גבי דבר חם כמטמין את הצונן על גבי מיחם אסור, ומכל מקום להטיל עליה כלי לשמרה מן העכברים או שלא תתלכלך בעפרורית שרי שאין זה כמטמין להחם אלא כשומר וכנותן כיסוי על גבי קדירה, וכל שכן אם הכלי שמוטל עליה רחב שלא יגע בה שאין זו הטמנה, כן נראה לי.

דהא מעשה דרבי לאחר גזירה הוה. כתוב בספר המאור איכא דקשיא ליה ההיא דגרסינן בפרק תפלת השחר (ברכות כז, ב) פעם אחת התפלל רבי בערב שבת וכו', ואוקימנא להזיע וקודם גזירה, הכא נמי ממאי דבחמי טבריא ולאחר גזירה דלמא בחמי האור וקודם גזירה כי ההיא דהתם, וי"ל אילו לא נכנס אלא להזיע לא היו נותנין לו פך שמן לסוך, אלא ודאי לרחיצה ממש נכנס כההיא דאמרינן (לקמן מא, א) רחץ ולא סך מעיקרא דומה לנותן מים על גבי חבית, הלכך על כרחין בחמי טבריא ולאחר גזירה הוה מעשה, עד כאן.

לאפרושי מאיסורא שאני. איכא למידק והיכי הוה סלקא דעתין דלישבקיה למעבד איסורא ולא אמר ליה, איכא למימר משום דהוה מצי למימר ליה כמאן דלא צריך להכי ולא לימא ליה אין מדיחין ואין סכין דלשון הוראה הוא, וממילא שמעינן דלאפרושי מאיסורא שרי למימר אפילו בלשון הוראה, וכן נמי שרי למימר עביד לי הכי והכי ואף על גב דממילא הוה הוראה כההיא דאמרינן טול בכלי שני ותן ולומר דבכלי ראשון אסור, ובירושלמי (פ"ג ה"ג) התירו אפילו לשאול הלכות בית המרחץ בבית המרחץ, דגרסינן התם שואלין הלכות בית המרחץ בבית המרחץ והלכות בית הכסא בבית הכסא כהדא רבי שמעון בר יוחאי [לפנינו: רבי שמעון בן אלעזר] על מסחי עם רבי מאיר אמר ליה מהו שנדיח אמר ליה אסור מהו שנקנח אמר ליה אסור, ולא כן שאל שמואל לרב מהו לענות אמן במקום המטונף אמר ליה אסור, ואסור דאמרית לך אסור, אשכח תני [לפנינו נוסף: אין] שואלין הלכות בית המרחץ בבית המרחץ והלכות בית הכסא בבית הכסא, וכתב הרמב"ן ז"ל (בסוגייתינו) דמסתברא דגמרא דילן לא שריא אלא לאפרושי מאיסורא, ומעשה דרבי מאיר נמי לאו הכי הוה כדמייתי לה בירושלמי אלא כדקאמר הכא בקש להדיח לו וכו'.

דף מא - א

מתניתין: מוליאר הגרוף שותין ממנו [לפנינו: הימינו] בשבת. פירש רש"י ז"ל לפי שאינו מוסיף הבל אלא משמר ומקיים חום שלהם שלא יצטננו, אבל אנטיכי אף על פי שגרופה וקטומה אין שותין ממנה לפי שמוסיף הבל, וקא מקשו עלה בתוספות טובא חדא דאין להזכיר מוסיף הבל אלא גבי הטמנה שהיא אסורה גזירה שמא יטמין ברמץ, ועוד אם מחמת הוספת הבל למה המתין לאסור עד השתא, לימא הכין גבי תנור שהסיקוהו בקש וגבבה וליתני ואם נתן אין אוכלין ממנו בשבת כדתני הכא, ועוד לימא תהוי תיובתיה מהכא למאן דאמר (לעיל לו, ב) להחזיר תנן אבל לשהות משהין אף על פי שאינה גרופה ואינה קטומה, דהא קתני הכא דדוקא גרוף אבל שאינו גרוף אין שותין, ועוד דהכא הך דאנטיכי במאי מיתוקמא, דהא סתמא קתני אף על פי שגרופה אין שותין ממנה

ולא פירש אי בשהחזיר אי נמי בששהה אי במזיד אי בשוכח דמשמע דבכל ענין אסור, ועוד דאי משום תוספת הבל קא אסרה מתניתין בשתייה תיקשי לרבה ורב יוסף דאמרי לעיל (לח, א) שכח קדירה על גבי כירה ובישלה בשבת מותר בין בשוגג בין במזיד ומיירי בבשיל ולא בשיל, ועוד מאי שנא גרוף אפילו קטום נמי, וכיון דבכולהו מתנייתא (לעיל לז, א) תני גרופה וקטומה, עד שיגרופ או עד שיתן את האפר, הכא נמי הוה ליה למיתני הגרוף או הקטום.

ופירשו בתוספות דהכי קתני מוליאר הגרוף שותין ממנו במזיגה ביין, כלומר לפי שאין המוליאר הגרוף חס הרבה והלכך כשמוזגין יין במימיו אין היין מתבשל בתוכו, אבל מים שבאנטיכי חמין ביותר ואם בא למזוג מהן ביין בין בכלי ראשון בין בכלי שני נמצא מתבשל, ולפי פירוש זה דוקא גרוף התיירו אבל קטום לא, לפי שהקטימה אינה אלא כל שהוא ואפילו קטמה והובערה שרי ואם כן עוד הוא מחמם ומוסיף חום והרי המים חמין וראויין לבשל כאילו לא גרף ולא קטם, ולא אמרו קטומה אלא להיכר שלא יבא לידי חיתוי, כך יש לי לתרץ לפי פירושם.

אבל מורי הרב רבינו יונה ז"ל הקשה עליהם והא חמין לתוך צונן בכל מקום מותר בין בכוס בין בספל בין באמבטי כדאיתא לקמן (מב, א), ועוד היכי פסיק ותני אין שותין, יתן לתוכו מים מרובין דומיא דמיחם שפינהו דמפרשינן בגמ' לא יתן לתוכו מים מועטין כדי שיחמו אלא נותן הוא לתוכו מים מרובין כדי להפשירן, ולא גזרינן מרובין אטו מועטין, ועוד דלא הוה ליה למיתני אין שותין ממנו דחמין שבתוכו מותרין הן ושותין מהן, והוה ליה למיתני אין מוזגין ממנו אי נמי לא יתן לתוכו כדרך ששנו במיחם.

ופירש הוא ז"ל שאסרו האנטיכי מפני שרגילין היו לתת לתוכו מים תדיר ולהוסיף בו מים, ומפני שהגחלים מתחתיו ואי נמי מפני שדופנו עב חומו הולך ומוסיף, והלכך אף על פי שהמים הצוננים מתפשרין בתוך המים החמין שבתוכו לשעתן לאחר שעה הם מתחממין והולכין בחום האנטיכי עד שמתבשלין שם, וזה לא ידע ויחשוב מאחר שבשעת נתינתו לא נתבשלו ולא הוחמו אלא הופשרו הרי זה מותר, ואינו אלא אסור כיון דלבסוף מתחממין בתוכו, ולפיכך אסרו אפילו המים שהוחמו בו בערב שבת שמא יוסיף בו מים בשבת, ומה שאסרו מוליאר שאינו גרוף מן הטעם שאמרו בירושלמי (ה"ג) מפני שהרוח נכנסת לתוכו והגחלים בוערות, כלומר שהמוליאר פתוח מתחתיו [נ"א: נקוב וחלול] ונכנסת הרוח בתוכו

ומבעיר את הגחלים בשבת ודומה למבשל בשבת, זהו תורף פירושו של מורי הרב ז"ל, ונכון הוא.

ובאמת כי ממה שאמרו בירושלמי נראה שלאסור מים שהוחמו בו מערב שבת אמרו, מדגרסינן התם מוליאר הגרוף שותין ממנו בשבת, גרוף אין שאינו גרוף לא, אמר רב אשיאן מפני שהגחלים נוגעות בגופו אמר ר' חנינא בריה דר' הלל מפני שהרוח נכנסת לתוכו והגחלים בוערות אמר רבי יוסי ברבי בון מפני שהוא עשוי פרקים פרקים והוא מתירא שמא יתאכל דבקו והוא מוסיף מוי, אנטיכי אף על פי שהיא גרופה אין שותין ממנה ר' חנינא רבי יסא ר' אחא אבא בר רב חנה בשם רבי יוחנן מפני שהיא מתחממת מכותליה רבנן דקסרין בשם רב חונא אם היתה גרופה ופתוחה מותר.

אבל לדידי קשיא לי אם לאסור מים שהוחמו בו מערב שבת היה להם לסדר משנה זו קודם משנת אין נותנין ביצה בצד המיחם, לפי שמראש הפרק ועד אותה משנה מיירי בתבשילין וחמין שמערב שבת, אבל מאותה משנה ולמטה לא דברו אלא בחמין ותבשילין המתבשילין או מתחממין או מתפשרין בשבת, כביצה בצד המיחם, ולא יפקיענה בסודרין ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים, ומעשה שעשו אנשי טבריא דאמרו להן חכמים כחמין שהוחמו בשבת, וכן המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן, והאלפס והקדרה שהעבירן מרותחין, שכל אלו כשמתבשילין בשבת, והיאך אפשר שכל המשניות של מעלה ושל מטה בתבשילין ובחמין שבשבת וזו באה באמצע שהיא בחמין שהוחמו מערב שבת.

ומשום הכי היה נראה לפרש דהכי קאמר: מוליאר הגרוף שותין ממנו בשבת, כלומר: אם נתן לתוכו מים בשבת ונפשו שותין ממנו, אבל בשאינו גרוף לא ואפילו קטום, מפני שהגחלים נוגעות בגופו והוי ליה כנותן על גבי האש ממש ואסור אפילו בדיעבד ואע"פ שלא נתבשלו אלא שהופשרו, וכענין אותה דרבי יהודה דאסר אפילו בדיעבד ואפילו בשוכח תבשיל שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, ואע"פ שאין כאן משום בשול וכדתניא בברייתא דלעיל בריש פרקין (לח, א) ומשום גזירה, והכא נמי גזרינן ואפילו בדיעבד. ואנטיכי אע"פ שגרופה וקטומה אין שותין ממנה כלל, לפי שאנטיכי מתוך שהוא חם ביותר מפני שנחושתו מתחממתו לעולם אי אפשר להפשיר בו ואפילו נתן לתוכו מים מרובים כדי מילואו, וכאותה ששנינו בברייתא לקמן בסמוך (מב, א) אבל באמבטי חמין לתוך צונן אבל לא צונן לתוך חמין, דמתוך שהוא חם ביותר אי אפשר לתת

לתוכו מים כל כך שיתפשרו בתוכו אלא לעולם יבואו לידי חימום. ובדין הוא דליתני הכא מוליאר הגרוף נותנין לתוכו מים כדי להפשירן כדתני גבי מיחם שפינהו, אלא משום דסליק ממעשה שעשו אנשי טבריא שאמרו להם חכמים בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיה ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה, תנא הכא נמי שותין ואין שותין. כך נראה לי. אלא שאין נראה כן מן הירושלמי וכמו שכתבתי למעלה.

ויש לפרש פירוש הירושלמי כך, מוליאר הגרוף שותין ממנו בשבת, הא אינו גרוף לא, ואמאי לא יהא כמשהה על גבי כירה שאינה גרופה, ופירש ר' אשיאן מפני שהגחלים נוגעות בגופו, ולא התירו כירה שאינה גרופה ואפילו למאן דאמר להחזיר תנן אלא כשאין גחלים נוגעות בגופה של קדירה הא נוגעות לא מפני שהוא כטומן ואסור משום טומן בדבר המוסיף הבל. ומה שהתירו לסמוך לכירה שאינה גרופה וקטומה וכדתניא לעיל (לו, א), התם הוא דמפסיק כלי אבל הכא שהגחלים נוגעות ממש בגופו של כלי שהמים בתוכו הרי זה כהטמנה, וכענין שכתבנו למעלה (לו, ב ד"ה עד) בשם רב האי ז"ל ור"ח ז"ל. ור' חנינא פירש מפני שהרוח נכנסת לתוכו והגחלים בוערות, כלומר: שכיון שהרוח נופח באש והולך ומתבער בשבת הרי זה כמבעיר כירה תחת קדירה, וגזרינן דלמא אתי איהו גופיה לחתויי ואפילו בקטומה. ושמא ר' חנינא חולק הוא על מה שפירש ר' אשיאן, ולומר שאין משום הטמנה במה שהגחלים נוגעות מצדו ולא מתחתיו ולא מכל צדדיו. ורבי יוסי בר' אבין פירש מפני שהוא עשוי פרקים פרקים והוא מתירא שמא יתאכל דבקו והוא מוסיף מוי, ולפיכך גזרו ואסרו עליו אפילו אותן שהוחמו מערב שבת כדי שלא יבא להשהות בו ויבא לידי בשול.

ומכל מקום אנו למדין מן הירושלמי, דאין משהין בכירה חלולה שהרוח נכנסת בתוכה, ואם עבר ושהה אסור, מפני שהוא נראה כמבעיר ממש תחת קדירה וגזירה שמא יחתה בגחלים ואפילו בכירה קטומה. ואם כן כירות הללו שלנו שהן פתוחות מתחת ונוקבין אותן בקרקעיתן כדי שתהא הרוח מנשבת בהן ותבער בגחלים, אסור לשהות בהם ואפילו בקטומה. ושמא לא אמרו אלא במוליאר מפני שהוא חלול ממש והרוח נכנסת בו וגחלים בוערים ממנו, הא בכירה שלנו אין הבערת הרוח ניכרת בהן כל כך ולא גזרינן. ואי נמי איכא למימר דר' אשיאן ורבי יוסי בר' בון לא הודו לו ולא גזרו בהכין. וכל הני מיילי מדרבנן נינהו והלכה כדברי המיקל, ופוק חזי מאי עמא דבר, וכאותה שאמרו בירושלמי (פאה פ"ז

ה"ה. מעשר שני פ"ה ה"ב) כל הלכה שהיא רופפת בידך ואין אתה יודע
מה טיבה פוק חזי מאי צבורא נהיג ונהג כן.

דף מא - ב

גמרא: הא קא [לפנינו: והלא] מצרף הא מני ר' שמעון היא וכו'. ואם
תאמר לימא ליה כשלא הגיע לצירוף וכולי עלמא, וכדמשני ביומא (לד,
ב) גבי עשיות של ברזל מטילין לו. ונראה לי משום דמתניתין סתמא
קתני המיחם שפינהו. ועוד דאם איתא, כי מפליג בין להחם בין להפשיר
ליפלוג וליתני בדידה, במה דברים אמורים בשלא הגיע לצירוף אבל הגיע
לצירוף לעולם אסור. ועוד דניחא ליה לאוקומה כרבי שמעון דהלכתא
כוותיה, אבל ההיא דיומא על כרחין אוקמה בשלא הגיע לצירוף משום
דרבי יהודה תני לה.

ואם תאמר היכי מוקמינן לה כרבי שמעון, והא אביי ורבא דאמרי
תרווייהו (לקמן עה, א וש"נ) מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות.
תירץ הראב"ד ז"ל, דהא דרב אדא וכן נמי ההיא דאביי בסמוך דאמר
אבל פינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שהוא מצרף דהא
מני רבי יהודה היא, היינו מקמי דשמעוה מרבא, הא לבתר דשמעוה
מרבא דאמר מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות סברוה, ומתניתין
על כרחין בשלא פינה ממנו מים אבל פינה ממנו מים אפילו לרבי שמעון
אסור. ומפורש הוא בפרק רבי אליעזר דמילה (לקמן קלג, א) בשמעתא
דמילה דוחה את הצרעת, דמעיקרא הוה סבירא ליה לאביי דרבי שמעון
אפילו בפסיק רישיה ולא ימות שרי עד דשמעה מרבא וסברה.

ואינו מחוור, דאם איתא הוה ליה לאקשוויי הכא והא אביי ורבא דאמרי
תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כדמקשה בעלמא (כגון
לקמן עה, א). ועוד אם כן ליתא אפילו לדשמואל דאמר אפילו שיעור
לצרף, ולא כן דעת הגאונים ז"ל אלא בין פינה ממנו מים בין שלא פינה
ממנו מים נותן לתוכו כדי לצרף ואינו חושש, וכן פסק ר"ח ורבנו האי
גאון ז"ל.

אלא יש לומר דמיחם לאו פסיק רישיה ולא ימות הוא, דאפשר דלא הגיע לצירוף, מפני שהמים שבתוכו מונעין אותו להתחמם ולבא לידי צירוף. ואע"ג דקא מקשה להדיא והלא מצרף, לאו למימרא שמצרף בודאי אלא ה"ק והא שייך ביה צירוף והלכך איכא למיחש שמא יצרף. כך תירצו בתוספות (ד"ה מיחם).

מתקיף לה אביי מידי מיחם שפינה ממנו מים קתני, שפינהו קתני. ואם תאמר והא כתיב (ישעיה נז, יד) פנו דרך, וכתיב (ויקרא יד, לו) ופנו את הבית פניתי (את) הבית (בראשית כד, לא), וכן רבים. יש לומר לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד, וכדאמרינן (עירובין כ, ב) המפנה חפציו מזוית לזוית, וכן רבים. ואע"ג דאמרינן (כתובות עז, ב) פנו מקום לבר ליואי והמפנה את האוצר (ראה לקמן קכו, ב), אפ"ה הוה ליה למיתני שפינה ממנו מים כי היכי דלא ניטעי בה, כיון דנפקא מינה לרבי שמעון ולרבי יהודה לענין צירוף.

ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שהוא מצרף ור' יהודה היא. ואם תאמר והא אמר אביי (לעיל כב, א) כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת, וחדא מינייהו גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ, ומסתמא אביי כרביה סבירא ליה, אם כן היכי מוקי לה למתניתין כרבי יהודה. יש לומר דאביי ודאי כרבי שמעון סבירא ליה, אלא דמתניתין קשיתיה מדקתני המיחם שפינהו ולא קתני המיחם שפינה ממנו מים, אלמא כשפינה ממנו מים אסור וכרבי יהודה, ומיהו איהו לאו כי הא מתניתין סבירא ליה אלא כרבי שמעון.

והיינו דאצטריך אביי למימר אבל פינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר, דאי משום דאתא אביי למימר מדנפשיה דכדי צירוף אסור ומשום דרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור, למה ליה למימר אבל פינה ממנו מים, אפילו בלא פינה ממנו מים מצי לאשמעין, ולימא הני מילי שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף, כלומר: מרובין כל כך המים שיצטננו המים שבמיחם לגמרי ויצרפו את המיחם אסור וכרב דבסמוך. אלא דאביי לאו מדעתיה דנפשיה קאמר לה אלא טעמא הוא דקא מפרש, דמהאי טעמא תנא תנא פינהו ולא תנא פינה ממנו מים, לאשמעין דרבי יהודה היא ובפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר, והוא הדין לפינהו שלא יתן לתוכו מים מרובין כדי לצרף, דלהפשירן דמתניתין דוקא, ולומר דמועטין כדי שיעור להחם ואי נמי מרובין שיהא בהן כדי

לצנן לגמרי מים שבתוך המיחם ולצרף את המיחם אסור וכרבי יהודה,
ולא התיר אלא בשיעור בינוני שיהא בו שיעור להפשיר דוקא וכדרב.

ופלוגתא דרב ושמואל באוקימתא דאביי שייכא, דאילו לאוקימתא דרב
אדא כל מה שהוא נותן יש בו כדי לצרף, דכיון שנותן מים צונן לאחר
שפינה ממנו מים חמין בין מרובין בין מועטין מצרפין, וכדמשמע מדפריך
בהדיא לרב אדא והלא מצרף ולא שני בשאין בהם כדי לצרף, וכן נמי
מדאמר אביי אבל פינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שהוא
מצרף.

ושמואל דמפרש לה למתניתין כאביי ולא מפרש לה כרב אדא אע"ג
דסבירא ליה כרבי שמעון, מהאי טעמא דאמרן הוא דלישנא דפינהו
קשיתיה, ואלא מיהו סבירא ליה לשמואל דאע"ג דמתניתין פינהו קתני
לאו בדוקא אלא הוא הדין לפינה ממנו מים, משום דלא קפיד תנא
דמתניתין אלא שלא יתן כדי שיחמו הא כדי שיצטננו המים שהם במיחם
שפיר דמי, ולא תנא כדי להפשירן אלא לאשמועינן דאפילו להפשיר שרי.

ואפשר דאביי נמי הכי סבירא ליה, אלא משום דשמעיה לרב אדא דאמר
דמתניתין דוקא כרבי שמעון ומתניתין שפינה ממנו מים קתני, אמר איהו
דאדרבה מתניתין פינהו קתני ואי איכא למידק טפי איכא למידק דכרבי
יהודה אתיא דדוקא פינהו אבל פינה ממנו מים כלל וכלל לא, ואלא מיהו
בין דדיקא מתניתין הכי או לא איהו כרבי שמעון סבירא ליה.

אמר רב לא שנו אלא שיעור להפשיר. ואי קשיא לך דהיינו שיעור
להפשיר והיינו שיעור לצרף, וכדמשמע לעיל מדאמר רב אדא אבל נותן
לתוכו מים מרובין כדי להפשירן ואקשינן עלה והלא מצרף, אלמא כל
שהן פושרין יש בהן כדי לצרף. לא היא, דכבר כתבנו דכל שהוא נותן לתוך
המיחם שאין בו מים חמין יש בו צירוף בין שיתן בהן כדי להפשיר ואפילו
אין בהם אלא כדי שיחמו, אבל בנותן לתוך מיחם שיש בו מים חמין
לעולם אין המים חמין שבתוכו מניחין אותו להצטרף עד שיצטננו לגמרי,
וטעמא שהמים הצוננין הם שמצרפין אבל לא הפושרין.

אבל רש"י ז"ל נראה שפירש שיטה זו בענין אחר, והוא ז"ל סבור
דפלוגתא דרב ושמואל בדרב אדא שייכא, ושיעור לצרף היינו בשנותן
לתוך המיחם מים מרובין כדי מילואו שיהא מלא על כל גדותיו, אבל
כשאינו נותן כדי מילואו אינו מצרף. וכי אקשינן לעיל אדרב אדא והלא
מצרף, אמים מרובין כדי להפשירן אקשינן, כלומר: דכיון דלא חלקת

במים מרובין אלא אדרבא משמע דכל שהוא מרבה בשיעורן טפי עדיף
ואפילו כדי מילואו של מיחם ואמאי והלא מצרף. זו היא שיטתו של רש"י
ז"ל לפי מה שנראה מלשונו.

דף מב - א

גחלת של מתכת אבל לא של עץ וכו'. ואסיקנא במלאכה שאינה צריכה
לגופה סבר לה כרבי יהודה, והאי מתכוין לכבות הוא אלא שהיא מלאכה
שאינה צריכה לגופה. ואם תאמר אם כן אפילו גחלת של מתכת ליתסר.
כבר פירש רש"י ז"ל דבההיא לא שייך כבוי דאורייתא אלא דרבנן, והיכא
דאיכא נזקא דרבים לא גזרו על השבות.

ואם תאמר כיון דשמואל כרבי יהודה אמרה לשמעתי, אכתי גחלת של
מתכת היכי מכבה והלא מצרף. לא היא, דעד כאן לא אוקימנא לה כרבי
יהודה אלא משום דאסר לכבות גחלת של עץ ובהא הוא דאמר כרבי
יהודה, אבל מאי דשרי לכבות גחלת של מתכת ולא חייש לצרוף דלא
כרבי יהודה אלא כרבי שמעון, דהא דבר שאין מתכוין הוא ובדבר שאין
מתכוין כרבי שמעון סבירא ליה. ואי נמי צירוף לרבי יהודה מדרבנן היא
ולא גזרו בה רבנן משום נזקא, וכדאמרינן במסכת יומא בפרק אמר להם
הממונה (לד, ב) אבל הכא צירוף [דרבנן] הוא. ושמא בכל צירוף קאמר
ואפילו דכלים.

ואם תאמר היכי מסקינן הכא דשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה
כרבי יהודה סבירא ליה ואפילו במקום הזיקא לא שרינן ליה במלאכה
דאורייתא, והא אמר שמואל (לקמן קז, א. ומובא לעיל ג, א) כל פטורי
דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת וחדא מינייהו צידת נחש, וההיא
כרבי שמעון היא וכדאמרינן בפרק שמנה שרצים גמרא הצדן שלא לצורך
פטור (לקמן קז, ב) איכא דמתני לה אהא הצד נחש בשבת וכו' מאן תנא
אמר רב יהודה אמר רב רבי שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה
לגופה פטור עליה. איכא למימר דשמואל בההיא לאו כרבי שמעון סבירא
ליה, והא דחשיב לה בהדי פטור ומותר הכי קאמר, למאן דפטור בהו לאו

פטור ואסור הוא אלא מותר לכתחלה, וכדדייק לה שמואל בפרק רבי אליעזר דאורג (לקמן קז, א) מלישנא דמתניתין.

אבל רבנו האי גאון ז"ל כתב דרבי יהודה אפילו במקום הזיקא אסר, אלא דשמואל לא סבירא ליה כוותיה במקום דאיכא הזיקא, ומשום הכי התיר לצוד את הנחש ולכבות גחלת של מתכת, אבל גחלת של עץ אסור לכבותה. ומה הפרש ביניהן, שגחלת של עץ אדמדמת היא וכיון שנראית פורשין ממנה עוברי דרך ואין באין לידי היזק, אבל גחלת של מתכת אף על פי שכבתה כיון שהיא חמה שורפת היא [ומכוחה] ואינה נראית ומזקת. אלו דברי הגאון רבנו האי ז"ל. וכן כתבו הרב בעל ההלכות ז"ל (בה"ג פ"ג ה"ד) ור"ח ז"ל (בגליון).

ומן התימה הוא, היאך התיר שמואל צידת נחש שהיא מלאכה דאורייתא משום הזיקא. ויש לומר דכיון דדרכו להזיק ורבים ניזוקין בו כסכנת נפשות חשיב ליה שמואל, דאי אפשר לרבים ליזהר ממנו דאם זה יזהר זה לא ישמר ממנו, משא"כ בגחלת של עץ דהיא אינה הולכת ומזקת וכל אחד יכול להשמר ממנה, אבל רבי יהודה לעולם אסר ואפילו במקום נזק.

ומדבריהם למדנו דרבי יהודה אפילו במלאכה דרבנן לא שרי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואפילו במקום הזיקא דרבים, שהם ז"ל כתבו בגחלת של מתכת קא שרי בה שמואל ופליג בה אדרבי יהודה, וכבוי גחלת של מתכת ודאי מדרבנן, וכדאמרינן פרק רבי אליעזר דמילה (לקמן קלד, א) ממתקין את החרדל בגחלת ואוקימנא בגחלת של מתכת אבל לא בשל עץ משום דהא לאו דאורייתא והא דאורייתא.

בדבר שאין מתכוין סבר לה כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי יהודה. ומהא שמעינן דלאו הא בהא תלי, אלא שהמקשה היה סבור דמילתא דתליא הא בהא היא. ואי נמי יש לומר דקסבר דכיון דפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון היא ובדבר שאין מתכוין סבר לה כרבי שמעון הכי נמי בפלוגתייהו דמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי שמעון, ואסיקנא דלא.

נותן אדם חמין לתוך צונן אבל לא צונן לתוך חמין. פירש רש"י ז"ל משום דתתאה גבר. ואינו מחוור דאם כן בפרק כיצד צולין (פסחים עו, א) דפליגי בהא מילתא רב ושמואל חד אמר תתאה גבר וחד אמר עילאה גבר, לותביה מהא למ"ד עילאה גבר. ועוד דהא אפילו למאן דאמר תתאה גבר מודה דכדי קליפה אסור, דאדמקרר ליה תתאה לעילאה מיבלע בלע, ואם

כן אפילו חמין לתוך צונן הרי מבשל כדי קליפה וליתסר. אלא ודאי נראה דבמים שהן מתערבין אלו לתוך אלו ליכא למימר בהא תתאה ועילאה.

ובתוס' (ד"ה נותן) פירשו שדרך המערה שנותן המועט לתוך המרובה, והלכך חמין מועטין לתוך צונן מרובין אין בהם כח לבשל, אבל צוננין מועטין לתוך חמין מרובין מתבשלין. וגם זה אינו מחוור בעיני, דהכא סתמא קתני לא שנא מרובין ולא שנא מועטין, ולתוך הכוס ואפילו לתוך המיחם רגילות הוא לתת צונן הרבה כדי להפשיר מפני שהן עשוין לשתיה ואין אדם שותה חמין גמורין אלא פושרין, והוה ליה למיתני הכי צונן לתוך חמין כדי שיחמו אסור וכדי להפשירן מותר, וכדתני במתניתין.

אלא נראה דכלים אלו בין כוס בין אמבטי וספל כולן כלי שני הם. וכן פירשו הגאונים ז"ל. וכן כתב הרמב"ם ז"ל. והכי נמי משמע מדאקשינן לקמן אלא לרב נחמן רחיצה בחמין מי ליכא, ואי איתא משכחת לה בכלי שני. ואע"ג דאמבטי דלעיל (מ, ב) גבי עובדא דרבי משמע דכלי ראשון הוא מדאמר ליה טול בכלי שני ותן, אמבטי דהכא כלי שני הוא, דהא אמבטאות הרבה יש והכא דבר הלמד מענינו אמבטי דומיא דכוס. ומהתם נמי משמע לי דהכא אפילו בנותן מים מרובין ואפילו כדי מילואו של אמבטי ושל ספל קאמר, דאי לא הא משכחת לה בנותן מים מרובין כדי להפשירן, שהרי אין אדם רוחץ במים חמין שהוא מסלד בהן.

והכא הכי פירושא: נותן אדם חמין כל שהן לתוך הצונן, לפי שהן מתקררין בערוין ומתערבין ממש בתוך הצונן ואין כח בהן לבשל, ואפילו בבאין מכלי ראשון, דאפילו תמצא לומר בעלמא דערוי דכלי ראשון ככלי ראשון, הני מילי כגון שמערה על גבי תבלין וכיוצא בהן שאין חמין מתערבין בתוכן אלא מכין עליהם בקילוחן ומבשלין, אבל מים במים הן מתערבין ממש בתוך הצונן ואין בהן כח לבשל אדרבא כל שהן נופלין הן מצטננין, וכל שכן הכא בכוס שהוא כלי שני שאינו מבשל. אבל צונן לתוך חמין אסור, משום דגזור בית שמאי כלי שני אטו כלי ראשון הואיל ואפשר דאתי בכלי ראשון לידי איסורא דאורייתא דכלי ראשון מבשל. ובית הלל מתירין אפילו בצונן לתוך חמין, דכלי שני אינו מבשל, ואפילו נתן לתוכן צוננין מועטין דאין באין לתוכן לידי בשול אלא לידי הפשר. והא דתנן במתניתין אבל נותן לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן ומפרשינן עלה בגמרא אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי להפשירן, משום מיחם הוא דאמרינן אבל בכוס כל שהוא נותן לתוכו היינו להפשירן. אבל באמבטי שעומדין לרחיצת אדם מתממין הרבה, והלכך צונן לתוך חמין

אסור לעולם שאי אפשר לבא לידי הפשר אלא לידי בישול ואפילו נתן באמבטי כדי מילואו, ואף על פי שהוא כלי שני ובעלמא אינו מבשל הכא שאני לפי שדרך לחממן יותר מדאי. וספל כיוצא בו למאי דהוה סבירא ליה לרב יוסף מעיקרא, אבל במסקנא לא מדתני רבי חייא ספל אינו כאמבטי, דמים שבספל אינן חמין כל כך ואינו אלא ככוס, והואיל וכלי שני הוא לעולם מותר שאינו בא אלא לידי הפשר, ואפילו היו מים שהיד סולדת בהן לאחר שנתערבו צונן לתוכן, אינו מחמת הצונן שבו להיות יד סולדת אלא מחמת הראשונים שלא נצטננו.

ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דספל הרי הוא כאמבטי ואמר רב נחמן הלכה כרבי שמעון בן מנסיא וכו'. מהא משמע דרב יוסף כרב נחמן סבירא ליה, דאי לא מאי קושיא, משכחת לה לרב יוסף בחמין לתוך צונן כבית הלל בין בספל בין באמבטי ולרב נחמן בספל, אלא משמע דכהדדי סבירא להו.

ואם תאמר אם כן למאי דמתרץ דרבי שמעון בן מנסיא ארישא קאי, למה ליה לרב יוסף דאמר ספל הרי הוא כאמבטי, לימא הרי הוא ככוס דכולהו אסירי. ועוד לישתוק מינה לגמרי, דמי תיסק אדעתין דגרע טפי ספל מכוס. תירצו בתוסי דלאו אליבא דרבי שמעון בן מנסיא איצטריכא ליה למתנייה ולא אליבא דהלכתא קאמר לה, אלא אליבא דבית הלל דשרי בכוס ואסרי באמבטי.

ולענין פסק הלכה איכא למימר דאמבטי אפילו חמין לתוך צונן אסור כרבי שמעון בן מנסיא וכרב נחמן דפסק הלכתא כוותיה, דהא דדחינן ומוקמינן לה לדרבי שמעון בן מנסיא ארישא היינו למאי דקא סלקא דעתין מעיקרא דספל כאמבטי כי היכי דנשכח רחיצה דשריא בשבת, אבל למסקנא דאסקינן דספל אינו כאמבטי תו לא צריכינן לאוקומה לדרבי שמעון ארישא אלא אסיפא, אבל ברישא דכוס מודה רבי שמעון דשרי וכמתניתין דתני אבל נותן הוא לתוך הכוס, ורבי דלא קפיד בספל לא פליג אדרב נחמן.

אבל הגאונים ז"ל (עי' ראבי"ה ח"א עמ' 206) לא פסקו כן, דסבירא להו דהא דרבי שמעון בן מנסיא לעולם ארישא קאי. ונראה דקא סברי מדקאמר מי סברת אסיפא קאי ארישא קאי דאלמא קושטא דמלתא הכין, דאי לא לימא דלמא ארישא קאי. ועוד דמדאצטריך רב הונא בריה דרב יהושע למימר חזינא ליה לרבא דלא קפיד אמנא משמע דאיכא מאן דפליג בה, והיינו דר"ש בן מנסיא ורב נחמן דסבירא ליה כותיה, דאי לא

למה ליה למימר חזינא ליה דלא קפיד פשיטא, הלכך דרבי שמעון בן מנסיא ליתא, דאע"ג דפסק רב נחמן כותיה הא רבא דהוא בתרא דלא קפיד בה ועביד בה עובדא. וספל הרי הוא ככוס, ואע"ג דמערה לתוכו צונן לתוך חמין דלא מפסיק כלי שרי וכדתני רבי חייא, וכל שכן כוס וכסתמא דמתניתין דנותן לתוך הכוס, ואפילו באמבטי נמי כבית הלל בחמין לתוך צונן.

מתני': האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. פירש רש"י ז"ל: לתוך הקערה או לתוך התמחוי אחר שעירה לתוכן את החמין, אבל לתת לתוך הקערה ולערות עליהן מן האלפס לא דערוי דכלי ראשון ככלי ראשון, ולפיכך אסור לערות מים מכלי ראשון על התרנגולת כדי למלגה מפני שהוא כמבשל הדם בתוכה. ולדבריו הא דאמרינן בפרק בתרא דע"ז (עד, ב) נעוה ארתחו, אפילו בעירווי דכלי ראשון הוא, ולא בעי שירתיו תחתיו. וכן פירש ר"ת ז"ל.

אבל ר"ח ז"ל פירש שם: ארתחו הרתיחוה באש, כלומר: נעוה של חרס רתחה מתחתיו באש. וכן פירש רבנו שמואל ז"ל נותן לתוך הקערה ולתוך התמחוי ומערה עליהם דעירווי דכלי ראשון לאו ככלי ראשון, דלא אשכח איסורא אלא בנותן בתוך הקדרה ובתוך האלפס דמשמע לתוך הקערה לעולם מותר, אלא דרישא דוקא וסיפא בין בנותן תבלין לתוכה ומערה עליהן בין במערה לתוך הקערה ואחר כך נותן את התבלין. ועוד מביא ראיה מדקיימא לן תתאה גבר, ואי אמרת ערוי מבשל אם כן עלאה גבר. ועוד דכיון דקיימא לן תתאה גבר היאך נתיר להגעיל בערוי דכלי ראשון כמו שפירשו הם בנעוה ארתחו, והא כוליה כלי בלע האיסור והערוי אינו מפליט אלא כדי קליפה, אלא ודאי אין הגעלת כלי שנתבשל בו איסור בערוי רותחין מכלי ראשון. ואולי הם ז"ל לא אמרו כן אלא ביין נסך שאין בליעתו אלא כדי קליפה.

ונשאלה שאלה לגאון ז"ל, והשיב דערוי דכלי ראשון אינו מבשל מהא דהאלפס והקדרה, מדלא מפליג בקערה עצמה. והא דאמרינן בזבחים פרק דם חטאת (צה, ב) תנו רבנן אֶשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר (ויקרא ו, כא) אין לי אלא שבשל בו, עירה לתוכו רותח מנין תלמוד לומר בו ישבר, אלמא דעירה לתוכו רותח חשיב בשול, לא היא, דהתם היינו טעמא משום שבלע כלי חטאת ואע"פ שלא נתבשל בו. ותדע לך דהתם קרי ליה לערוי בלוע בלא בשול, מדבעינן התם תלאו באויר תנור מהו, תא שמע אחד שבישל

בו ואחד שעירה לתוכו רותח, ומהדר בלוע בלא בשול לא קמבעיא לי כי קמבעיא לי בשול בלא בלוע, אלמא עירה לתוכו חשיב בלוע בלא בשול.

ור"ת ז"ל הביא ראיה ממה שאמרו בירושלמי כאן (ה"ה) ובפרק קמא דמעשרות (ה"ד) דערוי דכלי ראשון ככלי ראשון ומבשל, דגרסינן התם: מהו ליתן תבלין מלמטן ולערות עליו מלמעלה, רבי יונה אמר אסור וערוי ככלי ראשון הוא ופליג עלה רבי יוסי, חיליה דרבי יונה מן הדא אחד שבשל ואחד שעירה לתוכו רותח וכה הוא [אמר הכין], אמר ר' יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינן מתבשלין, התיב רבי יוסי בר' בון והתני אף בכלי נחשת כן אית לך מימר כלי נחשת בולע, פירוש התיב רבי יוסי בר' בון אי טעמא משום דכלי חרס קל לבלוע בפחות מכדי בשול סמנין, והתניא אף בכלי נחשת ויש לך לומר שכלי נחשת קל לבלוע ברתיחה מועטת של כלי שני, הא אינו אלא מפני שערוי ככלי ראשון והלכך אף בכלי נחשת כן, והוא הדין לתבלין שהן מתבשלין בערוי דכלי ראשון.

ומיהו אינה ראיה, דאדרבה יש ללמוד משם דאינו ככלי ראשון, מדמסיק התם מהו לערות עם הקלוח אמר רבי חנינא בריה דרבי הלל מחלוקת דרבי יונה ורבי יוסי, רבי יצחק בן גרפתא בעא קומי רבי מנא עשה כן בשבת חייב משום מבשל עשה כן בבשר וחלב חייב משום מבשל, א"ל כ"י דאמר רבי זעירא איזהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו וכה איזהו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו, עד כאן בירושלמי. אלמא ערוי אינו ככלי ראשון ואינו מבשל, וכרבי יוסי דפליג עליה דרבי יונה ואע"ג דעירה לתוכו. [והא דאמרינן] אף בכלי נחשת כן וצריך מריקה ושטיפה, התם לאו משום בשול הוא אלא משום בלוע, וכדאיתא בגמרין בזבחים בפרק דם חטאת (צה, ב).

דף מב - ב

גמרא: נשברה לו חבית בראש גגו. פירש רש"י ז"ל: חבית של טבל שאינה ראויה לטלטל. והקשו עליו בתוספות אם כן ליתני של טבל, כדתני במתניתא דלקמן (מג, א) חבית של טבל שנשברה. ועוד דהא קתני סיפא (לקמן קיז, ב) נזדמנו לו אורחים מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ויצרף,

ואי בטבל אורחים מאי עבידתייהו. אלא ודאי במעושר, ואפילו הכי אסור משום דהצלה שאינה מצויה לא התירו אפילו בדבר הראוי אלא אם כן הוא לצורך השבת. ותדע לך מדאקשינן (לקמן מג, א) דלף ולא מפרקינן בדלף הראוי כדלקמן (שם), אלמא אפילו בדלף הראוי לא התירו. ואי קשיא לך בדבר הראוי אמאי לא. תירץ הרמב"ן ז"ל משום דבכל הצלה איכא למיחש למאי דאמרינן בפרק כל כתבי הקדש (לקמן קיז, ב) מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לאתויי דרך רשות הרבים, ואף על פי כן התירו בכלי אחד משום איבוד ממון, ואי אמרת דלא חיישי רבנן להצלה שאינה מצויה היה להם לאסור הכל משום גזירה דשמא יביא כלי, עד כאן.

ניצוצות שכיחי. פירש רש"י ז"ל (ד"ה שאינה): אבל טפטוף דשמן לא שכיח והצלה שאינה מצויה היא. אבל בתוס' פירשו דלהכי לא שרינן נתינת כלי תחת הנר לקבל את השמן, לא משום דטפטוף לא שכיח, אלא אדרבא מתוך שהיא עשויה לטפטף רגילין הן להניח כלי תחת הנר בערב שבת, והלכך נתינה דבשבת הויא הצלה שאינה מצויה. ואם תאמר אם כן אף בניצוצות נאמר כן דהא אמרינן דשכיחי. יש לומר שכיחי קצת ומשום הכי נותנין בשבת, אבל לא שכיחי כל כך כשמן שיהא מצוי מערב שבת ושתהא נתינה בשבת הצלה שאינה מצויה בהן.

דף מג - א

הא דאמרינן: **טבל מוכן הוא אצל שבת, שאם עבר ותקנו מתוקן.** לאו למימרא שיהא מוכן גמור וראוי לטלטלו, דהא תנן לקמן בפרק מפנין (קכו, ב) אין מטלטלין את הטבל. אלא הכי קאמר: דאילו עבר ותקנו מתוקן אשתכח דקליש איסוריה ולא חשבינן ליה כמבטל כלי מהיכנו.

ואם תאמר אם כן נמצאת מבטל ואין מבטלין כלי מהיכנו, שהרי אף בביצה אם עבר וסילק הביצה מתוכו חזר הכלי להתירו. ויש לומר דאינו דומה לטבל שאפשר שיפקיע איסורו ממש, מה שאין כן בביצה שאי אפשר להפקיע איסורו ולעולם הכלי בטל מהיכנו כל זמן שהביצה בתוכו.

ואם תאמר לרב יוסף אתיא מתניתין דלא כרבי שמעון, דלדידיה מותר השמן שבנר לאחר שכבה מותר כדאיתא לקמן (מד, א). יש לומר שאני התם דבעוד שהוא דלוק מיהא הויא איסורא דאורייתא, ואף על גב דשמן המטפטף גופיה דרבנן מכל מקום בדאורייתא החמירו.

איתביה כל הני תיובתא ושני בצריך למקומו. יש מפרשים דר' יצחק נמי אית ליה הא דרב יוסף דאמר אין מבטלין כלי מהיכנו, ודייקי לה מדאוקימנא בפרק משילין (ביצה לו, א) הא דתנן (שם לה, ב) נותנין כלי תחת הדלף אליבא דר' יצחק בדלף הראוי ולא מוקמינן לה בצריך למקומו, ועוד מדמוקי מתניתין (דלקמן מז, ב) דנותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בצריך למקומו על כרחין מתניתין נמי דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל את השמן אף היא אפילו צריך למקומו, דאי לא ליפלוג וליתני בדידה, ואפילו הכי תנן דאין נותנין, וטעמא לפי שאין מבטלין כלי מהיכנו. והא דר' יצחק עדיפא מדרב יוסף, דרב יוסף לית ליה אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל, ור' יצחק סבירא ליה תרתי דאין מבטלין כלי מהיכנו ועוד שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל. והיינו דרב הונא, דאית ליה כדר' יצחק כדאמרינן בסמוך (בעמוד ב) זילו אמרו לרב יצחק כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך בבבל, ופשיטא להו בפרק מי שהחשיך (לקמן קנד, ב) דאית ליה אין מבטלין כלי מהיכנו. וכיון שכן כל הנך מתניי דמוקמינן להו בצריך למקומו, לאו למימרא דסגי ליה בהכין, דאכתי איצטריך לן למימר בהו כל הני פירוקין דפריק בהו רב יוסף משום דלא יבטל כלי מהיכנו. וכן כתב מורי הרב רבנו יונה ז"ל.

תא שמע אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר, הכא נמי בצריך למקומו. פירשו בתוספות (ד"ה כופה) שהמקשה היה רוצה לידע אם יצטרך להעמידה בצריך למקומו, דהא בהנהו דמייתי בסמוך לא בעי לשנויי הכין. ולי נראה דלישנא דברייתא קשיתיה, דמדקתני אין נוטלין אותה לכסות בה את הכלי אבל כופה עליה כלי משמע דהכי קאמר אף על פי שאין מטלטלין אותה מטלטלין את הכלי מחמתה, אלמא כלי ניטל לדבר שאינו ניטל, ומשני בצריך למקומו.

לא נצרכה אלא לאותן שתי חלות. ואם תאמר והא תניא לקמן בפרק המצניע (צה, א) הרודה חלות דבש בשבת בשוגג חייב חטאת דברי רבי אליעזר, ואפילו רבנן דפליגי עליה מודו דאסור משום שבות, וא"כ לכו"ע הוי דבר שאינו ניטל. י"ל דהכא בחלות רדויות ומונחות בכורת.

לעולם רבי יהודה ומאי שלא יתכוין וכו'. ואם תאמר אמאי דחק ומוקי לה כרבי יהודה, לוקמה כרבי שמעון ואע"ג דלא חשיב עלייהו, ואתיא ברייתא כפשטה. יש לומר דמהדר לאוקומה ככולי עלמא. אבל הר"ז ז"ל כתב דר' יצחק בשיטת רבי יהודה אמרה, דלדידיה דמחמיר במוקצה נחמיר ביה נמי שלא לטלטל אפילו כלי המוכן מחמתו, אבל לרבי שמעון דמיקל במוקצה נקל נמי לטלטל את הכלי אפילו לדבר שאינו ניטל לדידיה במוקצה מחמת חסרון כיס וביצה שנולדה בשבת וכיוצא בהן, ומשום הכי איצטרכינן לשנוייה אליבא דרבי יהודה. אבל מורי הרב ז"ל כתב דר' יצחק אפילו כרבי שמעון, ולמר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. ובתוס' תירצו כעין התירוץ הראשון, ופירשו דהכי פירושא, אליבא דמאן איצטריכת לשנויי בשחשב עליהן על כרחין זה אינו אליבא דרבי שמעון דלדידיה לית ליה מוקצה אלא לרבי יהודה אימא סיפא וכו', וכן מוכח בביצה בריש פרק משילין דגרסינן התם עלה דהא (לו, א) במאי אוקימתא כרבי יהודה אימא סיפא, ומ"מ היה יכול לתרץ הדרי בי ואפילו לא חישב ור"ש היא.

רב אשי אמר מי קתני בימות החמה וכו'. פירשו בתוס' דאף התירוץ הראשון השיבו רב אשי לרב עוקבא כדמוכח במסכת ביצה בפרק משילין (שם), דבהדיא גרסינן התם אמר ליה לא נצרכה אלא לאותן שתי חלות ואיבעית אימא מי קתני בימות החמה וכו'.

והא דרב אשי לא דייקא דאית ליה כר' יצחק, דלתרוצה אליביה קא אתא ודלמא לדידיה לא סבירא ליה, והלכך ליכא מיניה ראייה לפסוק כר' יצחק. ורבנו אלפסי ז"ל כתב בפרק מי שהחשיך (לקמן קנד, ב) דליתא לדרי יצחק. וכן הסכים לדעתו כאן הר"ז הלוי ז"ל. אבל רבי מורי הרב ז"ל פסק כר' יצחק כמו שכתב בהלכותיו.

כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך בבבל. איכא למידק והא רב הונא הוא דאמר בפרק מי שהחשיך (שם) היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה, אלמא לית ליה לרב הונא הא דר' יצחק, אלא מטלטלין כלי לדבר שאינו ניטל. תירצו בתוס' דהתם הוא דוקא משום דלהפסד מרובה חששו, כדי שלא תתקלקל הבהמה ולא ישתברו

הכלים. וכן כתב הר"ז הלוי ז"ל שם בפרק מי שהחשיך. ואף על גב דאוקימנא התם בשליפי זוטרי דאפשר לשומטן מתחתיהן ולא הוי מבטל כלי מהיכנו, אבל בשליפי רברבי לא משום דהוי מבטל כלי מהיכנו דאלמא להפסד מרובה נמי לא חששו, טלטול כלי לדבר שאינו ניטל אינו חמור כל כך והתירוהו במקום הפסד מרובה, אבל ביטול כלי מהיכנו חמור יותר ואפילו במקום הפסד מרובה, ואף על פי ששניהם מדבריהם. ולעולם רב הונא כר' יצחק סבירא ליה, וכדאמר רב ששת הכא דתרגמה דר' יצחק בבבל. וכזה כתב הראב"ד ז"ל בפרק מי שהחשיך, וגם הר"ז הלוי ז"ל כאן ובפרק מי שהחשיך.

אבל הרמב"ן ז"ל הקשה דלדברי ר' יצחק אפילו משום הפסד מרובה לא התירו לטלטל אלא לדבר הניטל וכדמוכח בפרק משילין, דתנן התם (ביצה לה, ב) ומכסין את הפירות בכלים מפני הדלף וכן כדי יין וכן כדי שמן, ואתמר עלה (שם לו, א) אמר עולא אפילו אוירא דלבני ור' יצחק אמר פירות הראוין, ואזדא ר' יצחק לטעמיה וכו', ואוקמא עולא למתניתין בדטבלא, ואקשינן בשלמא למאן דאמר בדטבלא היינו דקתני כדי יין וכדי שמן אלא למאן דאמר פירות הראוין הא תנא ליה פירות, כדי יין וכדי שמן איצטריכא ליה מהו דתימא להפסד מרובה חששו להפסד מועט לא חששו קא משמע לו, והא פירות דהפסד מרובה הוא ואפילו הכי אין כלי ניטל אלא בראוין, ועוד דחבית ולבנים וכוורת דכל הני הפסד מרובה הוא, ואפילו הכי אקשינן מינייהו לר' יצחק ואיצטריך לתרוצינהו, שמע מינה דר' יצחק אפילו במקום הפסד מרובה אמרה לשמעתי. ועוד דכיון דתרוייהו של דבריהם נינהו, מאי טעמא שרו משום הפסד מרובה לטלטל כלי ולא התירו לבטל כלי מהיכנו. אלא ודאי שמעינן מהתם דרב הונא לית ליה הא דר' יצחק, וכמו שכתב שם הרב אלפסי ז"ל, והכא דילמא בספרי דיוקני לא גרסי רב הונא.

והראב"ד ז"ל פירש כאן, דהכא הכי קאמר, כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך בבבל, שלא אמרו אין כלי ניטל אלא למעט צורך מת, הא במקום הצלה כולן ניטלין. וזה דחוק דאדרבה התירו יותר במת מבשאר הצלות, וכדאמרינן (לקמן קמב, ב) לא אמרו ככר או תינוק אלא לגבי מת בלבד, ובסמוך לקמן (מד, א) אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה בן לקיש במת, כלומר: אבל בממון לא.

והרב אלפסי ז"ל לא כתב הא דרב ששת כלל, לומר דאתיא כר' יצחק ולא קיימא לן כוותיה. ואי קשיא לך לפסק הרב אלפסי זכרונו לברכה הא

דתני שילא מרי. יש מי שפירש דההיא דוקא כשאפשר לעשותו בשביל חי וכדתני ואזיל, הא לא אפשר עושין אפילו בשביל מת ממש.

ומכל מקום למדנו מדבריהם, דכל היכא דאפשר בלאו הכי אין מטלטלין כלי לדבר שאינו ניטל. ואפשר דשמעתין מוכחת דלכולי עלמא אין כלי ניטל שלא לצורך, דהא לרבה לא התירו לטלטל להצלה שאינה מצויה ואפילו בדברים הניטלין, ולר' יצחק נמי דוקא בצריך למקומו הא בלאו הכין לא, ולא מצינו מי שהתיר לטלטל להצלה שאינה מצויה ואפילו דברים הניטלים.

ומיהו יש בדבר לדון ולהקל, דמה שלא התירו כאן לטלטל אפילו לצורך דבר הניטל כגון מי שנשברה לו חבית בראש גגו אלא דוקא בהצלה מצויה, היינו דוקא במקום הצלה, שבהצלות החמירו כדי שלא יבא לטלטל ולהביא אפילו מרשות הרבים כדי להציל מתוך שהוא בהול על ממונו, וכדאמרינן בפרק כל כתבי הקדש (לקמן קיז, ב), מכדי בהתירא קא טרח ליציל טפי, אמר רבה מתוך שהוא בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבוויי, אמר ליה אביי אלא הא דתניא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף התם מאי גזירה איכא, התם נמי איכא גזירה שמא יביא כלי דרך רשות הרבים. ומכל מקום המחמיר תבוא עליו ברכה.

מביאין מחצלת ופורשין עליהן. ואע"ג דקיימא לן דאין עושין אהל עראי בתחלה ביום טוב וכל שכן בשבת, כדאיתא לקמן בפרק תולין (קלז, ב) ובעירובין פרק מי שהוציא והו (מד, א). הני מילי כדרך שעושין אהלים ממטה למעלה אבל מלמעלה למטה כדהכא שרי, וכההיא נמי דפרק המביא כדי יין (ביצה לב, ב. לג, א) דאמר רב יהודה האי מדורתא מלמעלה למטה שרי ממטה למעלה אסור וכן ביעתא וכן פוריא וכן חביתא.

זה זוקף מטתו. איכא למידק, דהכא לא שריא אלא בשביל חי, ואילו במסכת עירובין פרק מי שהוציא והו (שם) תניא זוקף את המטה ופורס עליה סדין שלא תפול החמה על המת ועל האוכלין. ויש לומר דעל המת ועל האוכלין דוקא קאמר כלומר: כשיש שם אוכלין, אבל על המת בלבד לא. והא דתניא זוקף את המטה ופורס עליה סדין דאפילו מלמטה למעלה, הא אוקמינן לה התם בדופן רביעי שאינו אלא תוספת בעלמא.

מר סבר טלטול מן הצד שמייה טלטול. איכא למידק היכי אמר רב הכא דשמייה טלטול, והא אמרינן לקמן בפרק תולין בסופו (קמא, א) אמרי בי רב טלטול מן הצד לא שמייה טלטול, והא פרכינן לקמן מדאמרי בי רב לרב, ובפרק השואל (ב"מ קב, ב) ובפרק בית כור (ב"ב קה, ב) משמע [דרב] ואמרי בי רב לא פליגי. ועוד מי נימא פליגא דרב אמתניתין דתנן בפרק נוטל (לקמן קמב, ב) מעות שעל הכר נוער את הכר והן נופלות מאליהן, ותנן (שם) אבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת מאליה. ואע"ג דהתם בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור (כדאיתא בגמרא (שם), הכא אי אפשר דמיירי במניח דאם כן מאי טעמא דמאן דשרי. ואפילו מת מבערב והוא מונח שם והולך אפילו הכי לא נעשית המטה בסיס לו, לפי שאין המטה צריכה למת אלא אדרבא צריך הוא להטילו על גבי קרקע כדי שימתין, וכדתנן (לקמן קנא, א) שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול כדי שימתין. וקיימא לן כרבי אלעזר בן תדאי דאמר פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים תוחב להן כוש או כרכר והן ננערות מאליהן, ואמר רב נחמן הלכה כרבי אלעזר בן תדאי כדאמר בריש פרק כל הכלים (לקמן קכג, א), ועד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא כשאין מקצתן מגולין אבל כשמקצתן מגולין מודו, אם כן רב דאמר כמאן.

ותירצו בתוס' דלא אמרו טלטול מן הצד לא שמייה טלטול אלא כשהוא צריך לטלטל האיסור מחמת דבר המותר, כפגה שטמנה בתבן וכאבן שעל פי החבית ומעות שעל הכר וכיוצא באלו שאינו צריך לטלטל את האיסור אלא מחמת שצריך למטה אבל הכא שהוא צריך לטלטל את המת מחמת עצמו של מת שלא יסרית בחמה ושלא ישרף בדליקה אסור, אלא דשמואל שרי דקסבר דכל טלטול מן הצד שרי. וקיימא לן כרב דאסר. ומכל מקום למדנו מדבריהם שאם היה צריך לאותה מטה שהוא מוטל עליה מותר ואפילו לרב.

אבל הרב אלפסי ז"ל כתב דכי אמרינן טלטול מן הצד שמייה טלטול הני מילי כגון טלטול אבנים ומת שהוא כאבן וכיוצא בדברים אלו, אבל טלטול אוכלין המעורבין עם דברים אסורין והוא צריך לאוכלן בשבת כגון פגה שטמנה בתבן ופוגלא שטמנה בעפר וכיוצא בהן בכי הא לא שמייה טלטול. ולא ירדתי לסוף דעתו, שהרי שנינו (לקמן קמא, א) הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענעו בגופו, והקש הרי כאבן הוא ולמה התיירו בו טלטול מן הצד. ודברי התוס' נראין בעיני עיקר. ואולי אף הרב אלפסי ז"ל לזה נתכוין לומר, דלא אסרו אלא טלטול אבנים ומת

וכיוצא בהם בזמן שהן מטלטלין לצורך עצמן, אבל טלטול דבר האסור מחמת דבר המותר כפגה ופוגלא וכיוצא בהן מותר.

דף מד - א

כי שרי רבי שמעון בנר זוטרא דדעתיה עלויה אבל הני דנפיש לא. ואם תאמר נר נמי שמן שבו מיהא ליתסר, דהא לענין שמן הרי הוא כגדול שאין דעתו עליו, שדרכו דולק והולך עד שיכלה שמן שבו. יש לומר כיון דיהיב דעתיה על הנר עצמו ומצפה אימתי תכבה נרו אף על המותר שבשמן נותן דעתו, אבל בגדולים לגמרי מסלק דעתו מהן.

אמר ר' זירא פמוט שהדליקו עליו [לפנינו: בו בשבת] לדברי המתיר אסור לטלטלו. פירש רש"י ז"ל (ד"ה לדברי): פמוט מנורה קטנה ולדברי המתיר דהיינו רבי מאיר אסור לטלטלו, אבל לרבי שמעון ודאי מותר דאפילו בנר של חרס שהדליק בו באותה שבת התיר. ואינו מחוור, מדאמרין בלישנא בתרא פמוט שהדליקו עליו דברי הכל אסור, ומדאמרין לדברי הכל משמע דאף רבי שמעון בכלל. אלא נראה כדברי ר"ח ז"ל שפירש פמוט מנורה גדולה ולדברי המתיר היינו בין רבי מאיר בין רבי שמעון.

דף מד - ב

ומה נר דלהכי עבידא כי לא אדליק בה שרי לטלטלה. פירש רש"י ז"ל (ד"ה מטלטלין): מדקתני אבל לא ישן ולא קתני אבל לא את המיוחד לכך אלמא לא מיתסר בהזמנה אלא בהדלקה, ובלישנא בתרא דאוקימנא בשהניח עליו מעות, פירש ולא דמי לנר של מתכת שאם לא הדליקו בו באותו שבת מותר וכדתניא כל הנרות של מתכת מטלטלין אותן חוץ מן

הנר שהדליקו בו באותה שבת משום דההוא בשלא יחדו. ואיכא דקשיא ליה אם כן מאי קא דייק בלישנא קמא מדקתני אבל לא ישן דדוקא ישן אבל בהזמנה לא, דדלמא הוא הדין להזמנה והכא רבותא קאמר אבל לא ישן אף על פי שלא הזמינו משום דהוה ליה מוקצה מחמת מיאוס מה שאין כן בשל מתכת.

על כן פירשו בתוס' דנר של מתכת אף על פי שיחדו לכך מותר לטלטלו אם לא הדליקו עליו באותה שבת, מפני שאין מדליקין בו אלא לפעמים, והלכך דוקא הדליקו בו באותה שבת הא לא הדליקו בו באותה השבת שרי שהרי לא נעשה בשבת זו בסיס לדבר איסור, ולא דמיא למטה שיחדה למעות מפני שהיא עשויה להניח עליה מעות בכל שעה ולפיכך הרי היא כאילו הניחו שם מעות בשבת, והוא הדין לנר של חרס שאף הוא מדליקין בו תמיד ומשום הכי ישן אסור ולעולם הרי הוא כבסיס לדבר האיסור.

ואם תאמר אם כן מאי טעמא אסרינן לנר של חרס ישן משום מוקצה מחמת מיאוס, אפילו בלא מיאוס נמי ליתסר כיון דמיוחד הוא לאיסור דומיא דמטה. נראה לי משום דעיקרא דמילתא משום מיאוסו הוא, דמשום שהוא נמאס בהדלקתו ואינו ראוי למלאכה אחרת אדם מדליק בו בכל שעה, אבל של מתכת שאינו מאוס אדם חס עליו ואינו מדליק בו בכל שעה.

ומיהו לענין עיקר קושיא הראשונה נראה לומר דאינה קושיא, דהא מדקתני מטלטלין נר חדש אבל לא ישן ולא קתני אין מטלטלין נר ישן אבל מטלטלין את החדש נראה דעיקר משום שריותא דנר חדש הוא דאתא, וכיון דלא תנא איסורא אלא בישן שמע מינה דכל חדש מותר ואפילו מיוחד לכך מדלא קתני אבל לא את המיוחד לכך, כדברי רש"י ז"ל.

ומיהו בנר של מתכת נראין דברי התוספות דאפילו יחדו והדליק בו לשבת אחרת מותר, שהרי פמוט ודאי לכך הוא עשוי וכיון שהדליק עליו לכך הוא מיחדו, ואפילו הכי אם לא הדליקו עליו באותה שבת לכולי עלמא שרי.

אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר רב מטה שיחדה למעות. קשיא לי דהוה ליה למימר הכי איתמר אמר רב הונא מטה שיחדה למעות וכו', דהא מימרא דאתינן עלה רב הונא הוא דאמרה ולא

רב יהודה וכדי אמרה ולא משמיה דרב. ונראה לי דהא דרב יהודה אמר רב ידיעא להו דאיתמר הכין, ומשום דרב הונא ורב יהודה תרווייהו תלמידי דרב הוו אמרינן דהא דרב הונא דרב היא, והכי קאמרינן אלא אי איתמר דרב הונא הכי איתמר כדאמר רב יהודה משמיה דרב ותרווייהו מיניה דרב שמיעא להו.

מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אין חבור לה וכו'. פירש רש"י ז"ל (ד"ה מוכני): דגבי שידה תנן לה במסכת כלים (פי"ח מ"ב) והיא עגלה של עץ מוקפת מחיצות למרכב אנשים, ופי' מוכני אופן, ופי' אינה מצלת עמה באהל המת כגון שגובה המוכני מגין על הכלים שעל דפני השידה ואין מצלת מפני שהמוכני כלי לעצמו ומקבל טומאה. והקשו עליו בתוס' טובא, חדא שאם מוכני הוא האופן לא היה לו לומר מוכני בלשון יחיד אלא בלשון רבים, שאין עגלה הולכת באופן אחד. ועוד שאין האופן עשוי להניח עליו מעות. ועוד כי מה שפירש שאם היו כלים על דפני השידה אין האופן מגין עליהם, אינו מחוור, שאע"פ שהמוכני כלי לעצמו הוה ליה פשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה וכל שאינו מקבל טומאה חוצץ בפני הטומאה. ועוד כי מה שפירש גם כן שהשידה עשויה למרכב אנשים, אינו מחוור, דאם כן למה נמדדת שהרי כל הראוי למדרס טמא אף על פי שהוא מחזיק יותר מארבעים סאה, דלא גמרינן משק בכלים העשויין למדרסאות וכדאיתא בבכורות בפרק אלו מומין (לח, א), וכיון דמטמא מדרס מטמא טומאת מת. ועוד שכל שהוא מקבל שום טומאה אינו מציל באהל המת.

אלא הפירוש המחזור כמו שפירשו ר"ח ור"ת ז"ל, שהמוכני הוא בסיס שהשידה יושבת עליו מלשון את כנו (עיין שמות ל, כח) כן של זהב (עיין יומא לז, ב), והשידה הזו עשויה לשמור בתוכה כלים או פירות ומכוסה היא מלמעלה, ולפיכך בזמן שהיא גדולה אינה מקבלת טומאה שהוקש לשק, ואם השידה נקובה כנגד דפני המוכני בזמן שאינה נשמטת הוה ליה כלי אחד ואין המוכני מקבל טומאה ולפיכך חוצץ בפני הטומאה, אבל בזמן שהיא נשמטת הוה ליה כלי בפני עצמו ומטלטל הוא מלא וריקן ולפיכך אינו חוצץ בפני הטומאה.

ואין גוררין אותה [בשבת] בזמן שיש עליה מעות. ואם תאמר בזמן שיש עליה מעות אף על פי שאינה נשמטת ממנו מפני מה גוררין אותה. תירץ רבנו אפרים ז"ל בשיש בשידה פירות או כלים, והלכך בשאינה נשמטת הוה ליה הכל כלי אחד ונעשה בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ומותר

לגוררה, וכדתנן (לקמן קמא, ב) נוטל אדם כלכלה מלאה פירות והאבן בתוכה ובתוסי' פירשו דבזמן שהיא נשמטת אינו בטל לגבי השידה, וכיון שנעשה בסיס לדבר האסור אסור לגוררה, אבל בזמן שאינה נשמטת הרי הוא בטל לגבי השידה, ואף על פי שנעשה הוא בסיס לדבר האסור לא חשבינן השידה לבסיס לו מפני שהמוכני טפלה לשידה.

הא אין עליה מעות שריא אע"ג דהוה עליה כל בין השמשות. ואם תאמר מאי קושיא, דלמא בשוכח, דכל זמן שהוא עליה אסור לטלטלה טלטול גמור אבל אם נטלו מותר לטלטלה כדאיתא בפרק נוטל (לקמן קמב, ב) גבי מעות שעל הכר. תירצו בתוסי' דאין גוררין אותה בזמן שיש עליה מעות משמע להו דאין גוררין אותה כלל ואפילו לצורך גופה ולצורך מקומה, והלכך על כרחין לא מיירי בשוכח אלא במניח, דאי בשוכח אפילו בעודן עליו מותר לצורך מקומו, כדאמרינן התם לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלן ועודן עליו.

הא מני [לפנינו: ההיא] רבי שמעון היא. ואם תאמר והא מודה רבי שמעון בכוס וקערה ועששית. ויש לומר דהכא נמי דעתו עליה ומצפה אימתי יפלו או ינטלו המעות מעליה, והוה ליה דומיא דנר קטן.

דף מה - א

הכי נמי מסתברא דרב כרבי יהודה סבירא ליה. תימא למה ליה למידק מדוכתא אחרינא מהא דמטה גופה שמעינן לה, מדקאמר יחדה והניח עליה מעות אסור לטלטלה ואילו לרבי שמעון אפילו הניח עליה מעות שריא, דומיא דנר שלא הדליקו עליה באותה שבת (לעיל מד, א), ודומיא דחצוצרות דשרי רבי שמעון ואפילו תקע בה (כדאיתא לעיל לו, א). יש לומר דמטה שאני דאיכא למימר דילמא אפילו רבי שמעון מודה בה, דכיון שהוא מיחדה למעותיו אדם קובע לה מקום ומקצה אותה לגמרי מדעתו מחמת חסרון כיס. והרמב"ן ז"ל תירץ דמשום דהך מימרא תירוצא הוא דקאמרינן אלא אי איתמר הכי איתמר בעינן לאתויי ראייה ממקום אחר. ואינו מחוור בעיני כלל, דעל כרחין ההיא ודאי רב יהודה

בלשונה אמרה משמיה דרב דהוא רביה דרב הונא נמי ומיניה שמיעא ליה, וכמו שכתבתי למעלה (מד, ב ד"ה אלא).

כי לית ליה לרבי שמעון מוקצה היכא דלא דחייה בידיה היכא דדחייה בידיה אית ליה. ואם תאמר הא נר הא דחייה בידיה ואפילו הכי שרי רבי שמעון. יש לומר דשאני הכא דאכתי קאי בדחוי ויהוה ליה ככוס וקערה. ואם תאמר אם כן לידוק מכוס וקערה דאסירי. יש לומר שאני התם דמוקצה ליה מדעתיה לגמרי דלא מסיק אדעתיה דכבה וכל היכא דדולק והולך אי אפשר לטלטלה, אבל הכא דאפשר לטלטלה אע"ג דקאי בדחוי קמא דלמא רבי שמעון משרא שרי.

אין מוקצה לרבי שמעון אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק. פירוש: שמן המטפטף. ותדע לך מדקא סלקא דעתך השתא דהוקצה למצותו והוקצה לאיסורו דוקא בעינן, ואילו שמן שבנר ממש אפילו ליכא משום מצוה על כרחין אסר רבי שמעון, דהא תניא (ביצה כב, א) המסתפק ממנו חייב משום מכבה, ועוד דכל היכא דהוא דולק הרי הוא בסיס לדבר האסור, וכדאמרינן בשלהי פרקין (לקמן מז, א) הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשו בסיס לדבר האסור.

והא ממאי [לפנינו: וממאי] דרבי שמעון היא דתני ר' חייא בר יוסף וכו'. ואם תאמר כיון דאי לא הא מאידך ברייתא דעטרה בקרמין לא מצי למידק, למה ליה לאתויי, לידוק מהא בלחוד דתני ר' חייא בר יוסף. יש לומר משום דאמרינן (חולין קמא, א-ב) כל ברייתא דלא מיתניא בי רבי חייא ורבי הושעיא לאו ברייתא היא איצטריכא ליה לאתויי ההיא ברייתא דסככה כהלכתה דמיתניא סתם דמיתניא בי רבי חייא ורבי הושעיא. ואם תאמר היכי מצי לאוקומה לההיא כרבי שמעון, והא מדקתני אסור להסתפק עד מוצאי יום טוב האחרון אלמא אית ליה להאי תנא מגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, ואילו לרבי שמעון לית ליה, דהא נר שכבה לדידיה מותר ומוכני נמי היכא דלית ביה מעות אע"ג דהוה עליה בין השמשות. תירץ ר"ת ז"ל דהא דאוקימנא לה כרבי שמעון לאו כולה ברייתא מוקמינן לה כוותיה אלא מאי דקתני דאסור להסתפק ממנו, ואתא כולה כרבי שמעון לבר מהא דקתני עד מוצאי יום טוב האחרון.

ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו. הקשו בתוסי' ז"ל (לעיל מד, א ד"ה שבנר) מאי שנא נר שכבה דאסור לרבי יהודה מסוכה רעועה דמועיל בה תנאי הואיל ודעתו עלויה מאתמול (ביצה ל, ב), ולרבי שמעון נמי יועיל

לשמן המטפטף בשעה שהוא דולק. והם ז"ל דחקו בתירוצין. אבל הרמב"ן ז"ל כתב דבירושלמי (דפרקין ה"ז ע"ש) הביאו ברייתא דמפרשת בהדיא דתנאי מועיל בנר, דגרסינן התם: תני אם התנה עליו מותר, מה אנו קיימין אין כרבי מאיר אפילו התנה יהא אסור ואין כרבי שמעון אפילו לא התנה יהא מותר אלא כרבי יהודה נר מאוס הוא, הוי מאן דתנא אם התנה עליו יהא מותר רבי שמעון דתני אבל כוס וקערה ועשית אף על פי שכבו אסור ליגע בהן רבי טבי בשם רב חסדא אפילו רבי שמעון דו אמר תמן מותר מודה הוא הכא שהוא אסור וכו'. ופירש הוא ז"ל שהם הקשו שם בירושלמי על ברייתא זו דתני בנר שבת אם התנה עליו מותר מני אי רבי מאיר אין תנאי מועיל בו לפי שהם סבורים שם בירושלמי לרבי מאיר דכל המיוחד לאיסור אסור, ואי רבי יהודה כל שכן שאין אדם יכול להתנות על הדבר המאוס שלא יהא מיאוסו מקצהו, ובסוף העמידוהו כרבי שמעון בכוס וקערה ועשית דמודה בהו רבי שמעון דאסירי ואם התנה עליהן מותר, והוא הדין בנר של מתכת לרבי מאיר ולרבי יהודה דמהני בהו תנאה דומיא דסוכה. עד כאן.

לעולם רבי יהודה היא ואוכל אצטריכא ליה וכו'. תמיהא לי אמאי דחיק ומוקי לה הכין, לוקמה כרבי מאיר דלית ליה אלא מוקצה שדחאו בידיים. ואפשר דמשום דליתא לדרבי מאיר אלא או כרבי יהודה או כרבי שמעון מהדר תלמודא לאוקומה כחד מינייהו, וכענין שאמרו בריש פרק קמא דגיטין (ד, א) מעיקרא מאי טעמא לא מוקמינן כרבי יהודה, מהדרינן אדרבי מאיר דסתם מתניתין רבי מאיר, מהדרינן אדרבי אלעזר דהלכתא כוותיה בגיטין.

דף מה - ב

ואי בעית אימא לדבריו דרבי שמעון קאמר ליה וליה לא סבירא ליה. פירוש: מהא לא תשמע מינה כלום, ואלא מיהו רבי כרבי שמעון סבירא ליה וכדאמר רבי יהושע בן לוי בסמוך (מו, א) פעם אחת הלך רבי לדיוספרא והורה במנורה כרבי שמעון בנר.

והאמר רב נחמן מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד. איכא למידק והא רבי יוחנן הוא דלית ליה כרב נחמן בההיא אוקמתא בריש פרק קמא דביצה (ב, א), דאיהו סבר (שם ג, א) דטעמא דביצה שנולדה ביום טוב משום גזירת משקין שזבו. ויש לומר שאלו מן הדברים שנאמרו בגמרא לרווחא דמלתא לתרוצי אליבא דכולי עלמא.

ורבי יוחנן אמר אנו אין לנו אלא בנר כרבי שמעון. פירוש: אין לנו שרבי שמעון מתיר אלא בנר וכטעמא דאמרן לפי שהוא מצפה אימתי תכבה נרו, אבל במנורה מודה רבי שמעון וכטעמא דמפרש בסמוך ואזיל, ומיהו רבי יוחנן לית ליה אפילו בנר כרבי שמעון.

דף מו - א

הלכך דחוליות בין גדולה בין קטנה אסורה. איכא למידק דבפרק שני דביצה (כא, ב) תנן שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי בית שמאי וקא חשיב חדא מינייהו אין זוקפין את המנורה ביום טוב, ואוקימנא בגמרא (שם כב, א) במנורה של חוליות משום דמיחזי כבונה בית שמאי סברי יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים ובית הלל סברי אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים, אלמא שרי אפילו לזקוף מנורה של חוליות וכל שכן דשרי לטלטל. ויש לומר דההיא במנורה רפויה, וכדברי רבן שמעון בן גמליאל דאמר בסוף פירקין (לקמן מז, ב) אם היה רפוי מותר גבי מטה של חוליות. ובתוס' הקשו לתירוץ זה דאם כן תקשי למאן דאסר לקמן ברפוי. ולדידי נמי קשיא לי דאי ההיא ברפויה תקשי לן, דהא בהדיא רבן גמליאל מחמיר כדברי בית שמאי, ואילו במטה רפויה מתיר רבן שמעון בן גמליאל אפילו לכתחלה, ומי נימא דמיקל רבן שמעון בן גמליאל במה שהיו בית אביו מחמירין. אלא שבזו יש לי לומר דהכא לאחרים והתם לעצמן, וכמו שאמרו לו שם (ביצה כא, ב) ומה נעשה לבית אביך שהן מחמירין על עצמן ומקילין אצל אחרים. ותירצו הם ז"ל דמנורה דהתם מיירי במנורה של חוליות מחוברין יחד ואינן מפורקין ופעמים מטין אותן ופעמים זוקפין אותם, והא דהכא בשל חוליות מפורקין.

אבל הרב אלפסי ז"ל לא הביא בהלכותיו כלל הא דרבי יוחנן דהכא, לומר שאין הלכה כן, משום דמשמע ליה דרבי יוחנן אתיא כמאן דאמר יש בנין בכלים, והלכך במחזיר כל צרכו ואפילו שלא תקע חייב חטאת ומשום הכי קא אסר הכא לטלטלה משום דמיחזי כבונה, וקסבר רבי יוחנן דההיא דשרו בית הלל התם ברפויה ובשאינו מחזיר כל צרכו, ומשום שמחת יום טוב התירו אפילו לזוקפה והוא שלא החזיר כל צרכו אבל בשבת אסור לטלטל, אבל אנן דקיימא לן דאין בנין בכלים אלא אם כן תוקע וכדאמרינן בריש פרק כל הכלים (לקמן קכב, ב) גבי דלת של שידה תיבה ומגדל שרינן לטלטל אפילו בשבת, ואי רפויה שריא אפילו להחזיר וכדאמרינן לקמן (מז, ב) גבי מטה גללניתא. ומכל מקום אינו מחוור, דהא משמע דמסקנא דגמרא כי הא דרבי יוחנן, מדקא מתמהינן אי הכי מאי טעמא דריש לקיש, ועוד מדמסקינן וכיילינן הלכך דחוליות בין גדולה בין קטנה אסורה, גדולה נמי ואית בה חידקי אסורה גזירה אטו גדולה של חוליות. ובפרק קמא דביצה (י, א ד"ה הכי) כתבתי יותר בסייעתא דשמיא בשמעתא דמוחלפת השיטה.

הא דאקשינן הכא : **מי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן (כלים פי"ח מ"ב) מוכני שלה וכו'.** ואיצטריך רבי זירא לתרץ תהא משנתינו בשלא היו עליה מעות כל בין השמשות שלא לשבור דבריו של רבי יוחנן. תמיהא לי דהא אדרבה אקשינן בשלהי מי שהחשיך (לקמן קנו, ב. קנז, א) ומי אמר רבי יוחנן הלכה כרבי שמעון והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן (ביצה לא, א) אין מבקעין עצים מן הקורה ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב, ואקשינן עליה נמי מן סתמות אחרות דתנן (שם כט, ב. ל, א) מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה, ותנן (שם מ, א) אין משקין ואין שוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות, ואצטריך לשנויי רבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח דתנן (לקמן קמג, א) מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין וכו'. וכיון שכן מאי קא מקשה הכא ממוכני שלה דהא איכא סתמי אחריני טובא כרבי יהודה, ומאי קא מתרץ לה נמי שלא לשבור דבריו של רבי יוחנן דהא איכא אחרינא דתקשי ליה. ועוד קשיא לי אמאי לא מייתי התם הא דמוכני.

ויש לומר דהכא במוקצה מחמת איסור בלבד הוא דקאמר רבי יוחנן הכא דהלכה כרבי יהודה, אבל בשאר מוקצה כרבי שמעון סבירא ליה וכדאמרינן התם, והלכך לא מצי לאותביה מהנד סתמי דמייתנין התם דמוקצה מחמת איסור חמיר טפי. והתם נמי לא אותבינן עליה הא

דמוכח מהאי טעמא גופא. והכא נמי לא ניחא ליה לשנויי רבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח, דתנן אין משקין ושוחטין את המדבריות וכל שכן הכא דמוקצה מחמת איסור, שלא לשבור נמי דברי רבי יוחנן דפסק בשאר מוקצה כרבי שמעון.

וכן הלכה דבשאר מוקצה הלכה כרבי שמעון, ובמוקצה מחמת איסור בלחוד הלכה כרבי יהודה, וכדאיתא התם בשלהי פרק מי שהחשיך.

שרגא דמשחא שרי לטלטולה דנפטא אסור. פירש רש"י ז"ל (ד"ה אבל): דנפטא אסור אפילו לרבי שמעון. וכן נראה ודאי דסתם שרגא דחרס משמע, וכדתניא (לעיל מד, א) מטלטלין נר חדש אבל לא ישן [דברי רבי יהודה] ותניא (שם ע"ש) רבי יהודה אומר כל הנרות של (חרס) [מתכת] מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו עליו באותה שבת, אלמא סתם נר היינו של חרס עד שיפרוט של מתכת, והלכך אי כרבי יהודה אפילו דמשחא נמי אסיר.

ואי קשיא לך נמי דהא רבה כרבי יהודה סבירא ליה, דהא אמר אביי (לעיל כב, א) כל מילי דמר עביד כרב ורב כרבי יהודה סבירא ליה (לעיל מד, ב). יש לומר התם לאפוקי מדשמואל, אבל הכא תליא באשלי רברבי דרבי יהושע בן לוי פסק כרבי שמעון (לעיל מה, ב).

דף מו - ב

מי יימר דנפיל ביה מומא ואם תמצוי לומר נפיל ביה מומא מי יימר וכו'. כל הני מי יימר לאו דוקא, אלא לרווחא דמלתא נקט להו. ותדע לך, דהא בההיא דקא מייתי מפירין נדרים ליכא אלא חד מי יימר דמיזדקק לה בעל, ובנשאלין לנדרים מי יימר דמיזדקק ליה חכם.

מתיב רמי בר חמא מפירין בשבת לצורך השבת ואמאי לימא מי יימר דמיזדקק לה בעל. קשיא לי הכא מאי מוקצה איכא, ואע"ג דלא הוי חזי לדידה משום נדרה הא הוי חזי לאחריני וכל דחזי לאחריני לאו מוקצה הוא, וכדתנן לקמן בפרק מפנין (קכו, ב) מפנין תרומה ואמרינן עלה

בגמרא (שם קכו, ב) פשיטא, ופרקינן לא צריכא בתרומה ביד ישראל, מהו דתימא כיון דלא חזיא ליה אסור קא משמע לן כיון דחזי לכהן שפיר דמי. ויש לומר דהכא נמי בטלטול ודאי שרי, דהא לא אקצייה מדעתיה לגמרי ואפילו לטלטול כיון דחזי לאחריני, אלא מאכילה בלחוד הוא דאקצייה לדידיה, ומאכילה קא מקשה ליה דומיא דפירות שאין במינן במחובר שהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ומי שבאו בשבילו מותר לטלטלן (ביצה כד, ב. כה, א). ואם תאמר והא כיון דמקצה ליה מאכילה אף בטלטול אסור, דמאי שנא מגרוגרות וצימוקין דמשום דלא חזו ליה לאכילה ומקצה להו מאכילה חשבינן להו מוקצה גמור ואסור לטלטולי להו. יש לומר דשאני התם דלא חזו לאכילה לא לדידיה ולא לאחרים. ואם תאמר והא משמע לקמן בסמוך (מז, א) דכל מידי דלא חזי למריה אע"ג דחזי לאחריני חשבינן ליה מוקצה גמור ואסור לטלטלו ואפילו לצורך אחריני דחזי להו, וכדאמרין קורטין בי רבי מי חשיבי ותניא בגדי עניים לעניים בגדי עשירים לעשירים. יש לומר דשאני התם דכיון דגבי עשירים לא חזי למידי מצד גריעותיה אקצויי מקצה ליה לגמרי ולא מסקי אדעתיהו ליתן לעניים דחזי להו, אבל הכא דאפילו לדידיה חזי ליה אלא דאריה דאיסורא רכיב עליה וחזי לאחריני לא מקצה ליה לגמרי.

כל היכא דקא מכוין איכא איסורא דאורייתא כי לא מכוין גזר רבי שמעון. איכא דקשיא ליה והא הכא אפילו מכוין לכבות ליכא איסורא דאורייתא לרבי שמעון, דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא. ויש לומר דמשכחת לה בפתילה שצריך להבהבה. ואי נמי בכל פתילה, דכיון דאיכא דוכתא דמחייב עליה מדאורייתא גזר אפילו שלא במתכוין ואפילו בדוכתא דלא אתי בה לידי איסורא דאורייתא.

דף מז - א

מחתה באפרה. ואם תאמר והא אפר כירה מוכן הוא (עי' ביצה ב, א). יש לומר הכא בשאין צריכין לו ואין דעתו עליה, וכמו שפירש רש"י ז"ל (ד"ה א"ר רומנוס).

בגדי עניים לעניים [בגדי עשירים לעשירים]. פירוש : שלשה על שלשה דהיינו בגדי עשירים, מטמאין טומאת מדרס לעשירים וכל שכן לעניים. אבל בגדי עניים דהיינו פחות משלשה על שלשה, לעניים הוא דמטמא טומאת מדרס אבל לעשירים לא מטמא טומאת מדרס. אבל מכל מקום מטמא הוא לשאר טומאות אפילו לעשירים, דלא אימעוט אלא מטומאת מדרס בלבד. ותדע לך, דהא תנן הבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס ומשום שלש על שלש לטמא מת ואיתא נמי בפרק כ"ז מכלים (מ"ב), ועל כרחין היינו לעשירים דאילו לעניים אפילו בפחות מכן מטמא טומאת מדרס כדתנן התם בפרק כ"ח (מ"ח) בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלשה על שלשה טמאים טומאת מדרס, אלמא לטמא מת אפילו לעשירים מטמא בשלש על שלש. וטעמא דמדרסאות משום דמדרס ביחוד תליא מילתא ואין עשירים מיחדין בפחות משלשה על שלשה לישיבה, אבל עניים מיחדין אותה ועשיר שיחדה בטלה דעתו אצל עשירים, אבל שלש על שלש לשאר טומאות טמא דהא חזי. והיינו דבפרק במה מדליקין (לעיל כו, ב) לא מפלגינן בשלש על שלש בין לעניים בין לעשירים.

ויש מפרשים (עי' רש"י ד"ה בגדי) : בגדי עניים בגדים גסים, בגדי עשירים בגדים דקים.

הוה מטלטל כנונא אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים. כלומר : משום דאפר כירה מוכן הוא, והוה ליה בסיס לדבר המותר ולדבר האסור ומותר. ואם תאמר אם כן כי אקשינן עליה מושוין שאם יש שם שברי פתילה שאסור לטלטלה ליסייעיה ממתניתין דכלכלה. יש לומר דשברי עצים דמו לשברי פתילה, דדין הוא שלא יהו שברי עצים בטלים לגבי כנונא כי היכי דאין שברי פתילה בטלים לגבי נר ושמן לפי שהן חשובין לגבן, מה שאין כן בכלכלה שהפירות חשובין והאבן אינה חשובה. ועוד דעיקר הטלטול אינו אלא מחמת הפירות ולא מחמת האבן ואין האבן עשויה לינטל בכלכלה, אבל עצים בכנונא ושברי פתילה בנר מקומן הוא ועשוין הן לינטל באותן כלים.

ואיכא למידק דהכא משמע דדוקא אגב קיטמא שרי הא לאו הכי נעשה בסיס לדבר האסור דהיינו שברי העצים, ואילו בפרק שני דביצה בסופו (כא, ב) גבי אין מזמנין את הגוי ביום טוב אמרינן רב אחא בר יעקב אמר אפילו בשבת נמי אין מזמנין גזירה משום שיורי כוסות, ופריך ונטלטלינהו אגב כסא דהא אמר רבא כי הוינא בי רב נחמן הוה מטלטלין

כנונא אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים, ומאי קושיא שאני כנונא הואיל ואיכא קיטמא דנעשה בסיס אף לדבר המותר דד(ו)מיא לכלכלה והאבן בתוכה, אבל בכוס דליכא אלא שיורי כוסות בלחוד דאסורין אסור לטלטלן. ותירצו בתוס' דהכי פריך, דכי היכי דמטלטלין כנונא אגב קיטמא ואין הכנונא והקיטמא בטלין לגבי שברי עצים שבה משום דלא חשיבי, הכי נמי שיורי כוסות לא חשיבי למיהוי כוס בטל לגבייהו.

ור"ת ז"ל תירץ דהא דאמרינן הכא דמטלטלין כנונא אגב קיטמא, היינו לפי שאין יכול לנער שברי העצים ממנה כדי שלא יתפזר האפר שבתוכה, וכן כלכלה מלאה פירות והאבן בתוכה בשאינו יכול לנער האבן כדי שלא יפלו הפירות ויטנפו, דהכי מוקמינן לה בפרק נוטל (לקמן קמב, א) בפירי דמטנפי, ומשום הכי בעינן שיהא בו אפר וכן פירות בכלכלה שאילולי הן היה יכול לנער את האבן ושברי העצים ולא בעינן להו כדי להתיר הטלטול מחמת היתר הפירות והאפר, אבל שיורי כוסות אע"פ שאין דבר עמהם מטלטלין אותן אגב כוסות לפי שאינו יכול לנערם לפי שהן דבוקין אל הכוס. ואין תירוצו זה מחוור כל הצורך. דהא משמע דעיקר ההיתר משום היתר הפירות, כלומר: מפני שנעשה בסיס לדבר המותר ולדבר האסור ומותר.

אינהו דאמור כי האי תנא וכו'. איכא למידק דרב ושמואל דוקא בתוקע קאמרי, דאי לא בין לתנא קמא בין לרבן שמעון בן גמליאל פטור אבל אסור ואפילו במחזיר כל צרכו, דליכא מאן דאית ליה כבית שמאי דאמרי במסכת ביצה (כא, ב. כב, א) דיש בנין בכלים גבי זקיפת מנורה. ורבי אבא ורב הונא בר חייא על כרחין ברפוי וכשאינו תוקע, דהא אוקימנא להו כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אם היה רפוי מותר, וכיון שכן מאי קא מקשה להו רב יהודה מדרב ושמואל אינהו לחוד ורב ושמואל לחוד. ותירצו בתוס' דהכי קא מקשה להו רב יהודה, מדרב ושמואל אמרי דבתוקע חייב חטאת על כרחין בשאינו תוקע ואפילו ברפוי לכתחילה מיהא אסור, וכדאמרינן לקמן (עמוד ב) גבי מטה גללניתא, מאי דעתיך בנין מן הצד הוא נהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיהא איכא. ואינהו סבור אע"ג דבתקע חייב חטאת לא תקע מותר לכתחילה ולא גזרינן, וכרבן שמעון בן גמליאל דאמר אם היה רפוי מותר.

דף מז - ב

מפני שמקרב את כיבויו. פירוש : אם אתה מתירו לעשות כן בערב שבת אתי למיעבד אפילו בשבת, ופעמים שעם נתינתו יפלו הניצוצות והוא מגביה הכלי ומכבה אותן.

ואם תאמר ומאי שנא ממצודות חיה דגים ועופות ושריית דיו וסממנים וכל הנך דפרקין קמא (לעיל יז, ב) דשרו בית הלל עם חשיכה ולא גזרינן דילמא אתי למיעבד בשבת. יש לומר התם דאב מלאכה היא לא חיישינן דמיבדל בדילי אינשי מינייהו דכולי עלמא ידעי דאסיר וזהירי בהו, אבל בנתינת מים תחת הנר לא רמי אנפשיה ולא חשיבא ליה מלאכה וסבר דשרי ויהיב ומקרב כיבויו. ולפי פירוש זה ליכא למיחש לנתינת מים מערב שבת בתוך עששית של זכוכית שקורין לנפאדיש, דהא ליכא למיגזר לשמא יתן לתוכו בשבת דהא מיזהר זהירי בהו אינשי.

ויש מפרשים מקרב את כיבויו לפי שהמים תחת הניצוצות ונופלות לתוכו, ואינו דומה אפילו למחיצת שלג וברד דשרו רבנן וכדאיתא בירושלמי (דפרקין ה"ח), וכדמשמע נמי בפרק כל כתבי הקדש (לקמן קכ, ב) גבי טלית שאחז בו האור דשרו רבנן דרבי יוסי ליתן עליה מים מצד אחד ואם כבתה כבתה. וטעמא משום דהכא אין דבר מפסיק בין המים לניצוצות וכל זמן שהן נופלות הרי הן נופלות לתוך המים וכבות, אבל התם שאין המים תחתיו אלא מן הצד ואין האש נופלת לתוך המים להדיא לא חשבינן ליה מקרב כיבויו. ולפירוש זה איכא למידק אם כן היאך נותנין מים בעששיות שהרי ניצוצות נופלות בהן להדיא, ולא עוד אלא להדליק בהן כל עיקר היאך מותר שהרי ניצוצות נופלות לתוך השמן וכבות. ויש לומר דהתם אינו מתכוין לכבות אלא להעלות השמן ושיהא הנר דולק יפה והלכך לכולי עלמא שרי ואפילו לרבי יוסי, אבל הכא דמתכוין לכיבויו אסור.

כירה

פרק

עלך

הדרן

פרק במה טומנין

במה טומנין ובמה אין טומנין. פירשו בשם רבנו שמואל ז"ל (עיי' תוד"ה במה): דכולה פרקין דהכא מיירי בבשיל ולא בשיל, אבל בחייתא אי נמי בבשיל כל צרכו שרי, דהא אמרינן בשלהי פרק קמא (לעיל יח, ב) דבקדרה חייתא אי נמי בבשיל לא גזרינן שמא יחתה בגחלים, ואיסור הטמנה אינו אלא משום גזירת חתוי כדאיתא בשלהי פרק במה מדליקין (לעיל לד, ב). אבל ר"ת ז"ל (בתוס' שם ובספר הישר סימן רלה) ורבנו יצחק הזקן ז"ל לא הודו לו, משום דסתם קדרות בין השמשות הם מבושלות ובסתם קדרות איכא לאוקומי מתניתין. ועוד נראה לי דאילו יש חילוק בהטמנה כמו בשהיה, היה להם לבעלי הגמרא לפרש הענין כך כמו שפירשו בפרק כירה והיה להם לחלק כאן כמו שחלקו שם בנתבשל כל צרכו או מצטמק ורע לו ובלא נתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, אלא שאין בהטמנה חלוק כלל.

ונתן ר"ת ז"ל טעם לדבר, לפי שהשהיה מן הסתם אינה אלא לאכול לערב וחומה משתמר עד שעת אכילה, ועוד כיון שהוא מניחה מגולה ושליט בה אוירא אין חתויו מועיל לו כל כך ואין החום נתפש בה והלכך אף הוא אינו בא לידי חתוי, אבל הטמנה שהוא מניחו למחר אע"פ שהוא טמון אם לא יחתה בו מתקרר והולך ובמעט חתוי חומו נתפש ומועיל והלכך אתי לחתויי, ולפיכך גזרו שלא להטמין בדבר המוסיף שמא יטמין ברמץ ואתי לחתויי.

גמרא: קופה שטמן בה אסור להניחה על גבי גפת של זיתים. מסתברא מדקאמר קופה שטמן בה אסור להניחה ולא קאמר קדרה שטמנה בקופה אסור להניחה על גבי גפת של זיתים, שמע מינה שאף על פי ששולי הקדרה טמונין בתוך הקופה אפילו הכי אסור להניח הקופה על גבי דבר המוסיף הבל ואע"פ שמפסיק הקופה בינו ובין הקדרה, ושמע מינה שאין קטימה מועיל להטמנה וכל שכן הוא.

ואפשר שאפילו אין הקופה דבוקה ממש על גבי גפת של זיתים אלא שהיא תלויה עליו אסור, דכיון שטמנה גילה בדעתו שהוא רוצה להניחה למחר ומקפיד עליה שישתמר חומה ואתי לחתויי, דכיון דמשום גזירת חתוי הוא מה לי נוגעת בדבר המוסיף מה לי אינה נוגעת כל זמן שגילה בדעתו שהוא מקפיד שישתמר חומה. ועוד נראה לי דעל כרחין הכא בכל ענין מיירי ואפילו בשאינה נוגעת על גבי הגפת ממש, שאילו בנוגעת ממש למה

לי משום שטמן בקופה אפילו לא טמן כלל יהא אסור שהרי כל זמן שפני הקדרה דבוקין על פני דבר המוסיף הבל זו היא הטמנה וכמו שכתבנו בריש פרק כירה (לעיל לו, ב ד"ה עד) משמן של גאונים ז"ל שהטמנה במקצת הטמנה היא ואין הדבר תלוי בהטמנת כל הקדרה, ותדע לך מדקתני במתניתין (לקמן מט, א) כיצד הוא עושה נוטל את הכסוי והן נופלות, אלמא כסוי הקדרה היה מגולה ואף על פי כן לא התירו אלא בדבר שאינו מוסיף אבל בדבר המוסיף אסור, ואם תאמר דוקא בשכולה טמונה חוץ מפיה, אם כן נתת דבריך לשיעורין. אלא נראה דמה שלא אסרו כאן אלא בשטמן בקופה היינו אפילו בשאין שולי הקדרה והקופה דבוקים על פני הגפת אלא אפילו בתלויה עליו מפני שהוא מעלה הבל ומרתיח קצת למה שהוא עליו וכל זמן שהוא טומן מגלה בדעתו שהוא מקפיד להיות חומו משתמר ואתי לחתויי, אבל כל זמן שאינו מניח ממש עליו ואף הוא אינו מקפיד עליו להטמינה כבר גילה בדעתו שהוא מתיאש ממנו ואינו מקפיד אם אין תבשילו חס ולא אתי לחתויי.

ודוקא כשהדבר שהוא מטמין בתוכו הוא דבוק עם הקדרה שזו היא הטמנה, אבל אם הוא רחוק ממנו ויש ריוח ביניהם אין זו הטמנה, אלא כאותה שהתירו בפרקין קמא (לעיל יח, ב) קדרא חייתא ובשיל לתוך התנור, שלא גזרו אלא במה שנותנין סביב לקדרה כגון רמץ וגזירה משום שמא יטמין ברמץ, אבל בתנור וכיוצא בו כגון כלי חרס רחבים שאין דופניהם דבוקים לדופני הקדרה ויש אויר ביניהם מותר. וכן אמרו בתוס'.

ויש מפרשים: קופה שטמן בה אסור להניחה על גבי גפת של זיתים ודוקא בששולי הקופה נוגעין בגפת, דהוה ליה כטומן בדבר שאינו מוסיף וטמן את הכל בדבר המוסיף. ואם כן לדבריהם הא דר' זירא אתא לאשמועינן דאפילו טמן בקופה שדפני הקופה מבדילין בין הקדרה והגפת אסור. ואינו נראה כן, אלא דוקא בשטמן קאמר וכמו שכתבתי. כך נראה לי.

לעולם אימא לך דשומשמין נמי אסור וכו'. וכן הלכה. וכתב מורי הרב רבנו יונה ז"ל דכיון דלא איפשיטא בעיין מוקמינן מתניתין על סתם משמעותיה, דקתני ולא בגפת סתמא דמשמע אפילו דשומשמין. ועוד מדנקט ר' זירא לענין אסוקי הבלא גפת של זיתים ולא גפת סתם כמתניתין, שמע מינה דמתניתין דקתני גפת סתם אפילו דשומשמין קאמר. וליכא למימר דאשמועינן ר' זירא דגפת דקתני במתניתין גפת של זיתים תנן, דהא ודאי לא שמעינן דינא דהטמנה מדינא דאסוקי הבלא.

עד כאן. ואף על גב דאתינן למיפשט מינה איפכא, מדנקט גפת של זיתים שמע מינה דשומשמין לא, הכין ודאי הוה סלקא דעתין מעיקרא, אבל השתא דדחינן הני מילי לענין אסוקי הבלא מסתבר ודאי הכין, מדנקיט לה ר' זירא באסוקי הבלא ואיצטריך לפרושי בהדיא גפת של זיתים לומר דלענין אסוקי דוקא גפת של זיתים אבל לענין הטמנה אפילו דשומשמין.

דף מח - א

אמר ליה התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי קא מוליד. ואם תאמר דקארי לה מאי קארי לה, והא קתני בהדיא בההיא ברייתא גופא (לקמן נא, ב) דמיחם על גבי מיחם לא בשביל שיחמו אלא שיהיו משומרין. יש לומר בהא דר' זירא לא הוה ידיע ליה לההיא ברייתא ולא מינה קא מותיב, אלא הכי קאמר ליה: מאי שנא ממיחם על גבי מיחם דהא מעשים בכל יום דמניחין ולא מיחה אדם בדבר. ואינו מחוור בעיני, דהוה ליה למימר והא מעשים בכל יום דמניחין מיחם על גבי מיחם, שכן דרך התלמוד לומר בכיוצא באלו. אלא נראה לי שר' זירא לא היה יודע כל אותה ברייתא אלא רישא דברייתא, ויש כיוצא בזה בהרבה מקומות בתלמוד שהמקשה יודע תחלת הברייתא או סופה ואינו יודע כולה ומקשה ממנה, וכיוצא בה אחת בפרק לא יחפור (ב"ב כו, א) גבי אין פורשין נשבים ליונים.

אמר ליה התם אוקומי קא מוקים. איכא למידק היכי דמי, אם הניח כדי להפשיר, מאי טעמיה דרבא והא קתני בפרק כירה (לעיל מא, א) אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן ותניא (לעיל מ, ב) מביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא כדי שתפיג צינתן והפגת צינה היינו הפשר וכדכתיבנן לעיל (מ, ב ד"ה מביא) ואי להחם מאי טעמיה דר' זירא דהא קתני התם דאסור, וי"ל דהכא בשהניחו כדי להפשיר אלא שהיה הקומקום כל כך חם שאילו היה מניחו שם זמן רב היה מתחמם בו, ומפני זה אסרו רבה ולומר שלא התירו כנגד המדורה אלא במקום שאי אפשר לבא לידי בישול וכמו שכתבתי למעלה בפרק כירה (שם), וכדמשמע נמי בירושלמי שכתבתי שם משום דגזרינן

שמא ישהה ויבוא לידי בישול והלכך גזרו אפילו בתחלת בישול, ורבי זירא סבר דכיון דסוף סוף אינו מתכוין להחם אלא כדי שתפיג צינתן שפיר דמי, כן תירץ ר"י הזקן הידוע בעל התוספות ז"ל.

אבל מורי הרב רבינו יונה ז"ל הקשה אי באיסור הנחה בלא הטמנה קא מיירי מאי שייכא הכא, התם בפרק כירה הוה ליה לאתויי גבי ברייתא דמביא אדם קיתון של מים ומניחו כנגד המדורה, ועוד הא דתניא דמניחין מיחם על גבי מיחם דמייתנין עלה בהטמנה היא, דאי לא אמאי עריב לה ותני בהדי דיני הטמנה וכדתניא לקמן בשלהי פרקין (נא, ב) ליתנייה בסיפא דברייתא ולא לפסיק בדיני הטמנה, ולפום הכי פירש הוא ז"ל דהכא בהנחת כוזא אפומא דקומקמא כדי להטמין שניהם בדבר שאינו מוסיף הבל היה מעשה ובשבת היה, וכגון שכסה הקומקום מבעוד יום דמותר לגלותו ולכסותו בשבת וכדאיתא לקמן (נא, א), והיה רוצה להטמין הכוזא אפומא דקומקמא דקיימא לן מותר להטמין את הצונן ואפילו להפיג צינתן כדבעינן למיכתב לקמן (שם, ד"ה אמר), ומשום הכי הוה סלקא דעתיה דרבי זירא שאפילו על גבי מיחם נמי שרי, ורבה אסר דלא התירו להטמין את הצונן אלא בדבר שאינו מוסיף הבל אבל על גבי מיחם אסור מפני שתוספת חם המיחם ניכר בו והוה ליה כמטמין על גבי דבר המוסיף הבל, שלא התירו במיחם על גבי מיחם אלא מיחם דוקא שאין חומו של תחתון ניכר בעליון שאינו אלא משמר חומו, והביא ראיה מן התוספתא (פ"ד הי"ד) דקתני בה בהדיא טומנין מיחם על גבי מיחם וקדירה על גבי קדירה כו'.

מאי שנא מפרונקא. פירש ר"ח ז"ל דאמר רבא בפרק תולין (קלט, ב) האי פרונקא אפלגא דכובא שרי, דלא הוי אהל ולא חיישינן שמא יסחוט.

אי משום הא לא איריא הכי קאמר אם לא טמן בהם אין מטלטלין אותן. איכא למידק ליסייעיה ממתניתין (לקמן מט, א) דקתני בהדיא בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה נוטל את הכסוי והם נופלין מאיליהן, אלמא אף על פי שטמן בהן אין מטלטלין אותן וכדדייקנן מינה לקמן (מט, ב), וי"ל דאי מהתם הוה דחי ליה דלמא גיזי צמר חשיבי טפי אבל מהאי ברייתא דקתני בהדיא ולא במוכין הוה מייתי ליה, ואף על גב דלקמן לא משמע דגיזי צמר חשיבי טפי, מכל מקום הכא הוה אפשר לדחויי הכין, והא דאביי הלכתא היא ובשל הפתק וכדאמר רבינא לקמן (נ, א) כי היכי דלא נפיק לה לדאביי לבר מהלכתא.

דף מח - ב

מאי [לפנינו: מה] בין זה למגופת חבית. פירש רש"י ז"ל (ד"ה מה) דתניא בפרק חבית (קמו, א) רבן [צריך להוסיף: שמעון בן] גמליאל אומר מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש, והקשו בתוספות (ד"ה וכי) דאם כן מאי קא פריך דהא טעמא דרבן [צריך להוסיף: שמעון בן] גמליאל התם משום דלעין יפה קא מכוין ולא לפיתחא אבל הכא לפיתחא קא מכוין ואסור, ועוד מאי קא משני זה חיבור וזה אינו חיבור, התם נמי חיבור הוא דהא מגופה של חבית עצמה שרי להתיז משום דלעין יפה קא מכוין, וכדמוכח התם דבעו מיניה מרב ששת מהו למיברז חביתא בבורטיא ואמר להו אסור, ופריך עלה מהא דרבן שמעון בן גמליאל דשרי להתיז ראשה בסייף, ומשני התם לעין יפה קא מכוין אבל הכא לפתחא קא מכוין דאי לעין יפה ליפתחיה מפתח, ושמעינן מינה דמגופה של חבית קא מתיז, מדקא מייתי לה על הא דמיברז חביתא בבורטיא, דההיא על כרחין בגופה של חבית עצמה היא דאי במגופה בהדיא שרי לה במתניתין דקתני התם אין נוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה וחכמים מתירין, אלא ודאי בגוף החבית אסר רבי זירא ודכוותה שרי רבן שמעון בן גמליאל ואף על גב דחבור הוא משום דלעין יפה קא מכוין, והוה ליה לשנויי הכא בשמעתין התם לעין יפה קא מכוין הכא לפתחא קא מכוין.

ורבינו תם ז"ל (ד"ה וכי) פירש וכי מה בין זה לנקיבת מגופת חבית דתנן בפרק חבית (לקמן קמו, ב) אין נוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה וחכמים מתירין, וא"ת מאי קשיא ליה התם הוה ליה פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא ואפילו לרבי יהודה אינו חייב חטאת, אבל הכא דעשוי להכניס ולהוציא לכולי עלמא אסור וחייב חטאת, י"ל דהכי קא מקשי אם איתא דפותח בית הצואר חייב חטאת, התם במגופה אף על גב דאינו עשוי להכניס ולהוציא הוה ליה למיסר מיהא דרבנן כיון דאילו היה עשוי להכניס ולהוציא היה חייב חטאת, ומשני זה חיבור שהוא הכל כלי אחד, אבל מגופה אינה מן החבית ואפילו היה אותו נקב עשוי להכניס ולהוציא לא היה חייב חטאת לפי שאין המגופה מן גופה של חבית עצמה.

תנן שלל של כובסין [לפנינו נוסף: ושלשלת של מפתחות] והבגד שהוא תפור בכלאים חיבור עד שיתחיל להתיר. לאו הכי תני לה במתניתין אלא הכי תנינן לה בפרק בתרא דמסכת פרה (פ"ב מ"ט) שלל הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים חיבור לטומאה ואינו חיבור להזייה, אלא משום דעיקר ברייתא שנויה במשנתנו קאמר הכא תנן, ומשום דבמתניתין לא מפרש עד מתי הוי חיבור ובברייתא קא מפרש עד שיתחיל להתיר דמינה קא דייקינן דאפילו שלא בשעת מלאכה הוי חיבור, משום הכי קא מייתי ברייתא ולא מייתי מתניתין.

מאן תנא הא מילתא דאמור רבנן כל המחובר לו הרי הוא כמוהו. פירוש היינו ההיא דשלל של כובסין וכן פירש רש"י ז"ל.

[אמר רב יהודה אמר רב רבי מאיר היא]. ורבנן פליגי עליה, ואף על גב דגבי מספורת של פרקים הוי חיבור לטומאה אפילו לרבנן, שאני התם ששניהם עושין מעין מלאכה אחת מה שאין כן בשלל של כובסין שאין בגד זה עושה מלאכה אחת עם בגד זה, וכן בית הפך ובית התבלין.

עבדו בהו רבנן היכרא כי היכי דלא ליתי לשרוף עלייהו תרומה וקדשים. ובשלל של כובסין איכא היכרא טובא כיון דלא הוה חיבור להזאה, אבל כלי חרס דלאו בני הזאה נינהו איצטריכו למעבד בהו האי היכרא דלא ליטמו באויר.

מה נפשך אי חיבור הוא אפילו להזאה [לפנינו נוסף: נמי] אי לאו חבור הוא אפילו לטומאה נמי. ואיכא למידק אמאי לא אקשי נמי הכין גבי שלל של כובסין דבדידיה נמי קתני במתניתין חיבור לטומאה ואינו חיבור להזאה, ורבא נמי דקא מתרץ דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה, אמאי לא מתרץ כדמתרצינן בההיא דבית הפך עבדו רבנן היכרא כי היכי דלא לשרוף עליה תרומה וקדשים, וי"ל דרבא פשיטא ליה דבשעת מלאכה הוי חיבור דבר תורה הואיל ושניהם עושין מלאכה אחת מה שאין כן בבית הפך ובשלל של כובסין, ומהאי טעמא נמי לא אקשינן ליה גבי שלל של כובסין, דכיון שאינן עושין מלאכה אחת פשיטא ליה דאפילו בשעת מלאכה דהיינו בשעת כיבוס אינו חיבור דבר תורה, ומה שאינו חיבור להזאה היכרא הוא דעבדי בה.

דף מט - א

וגזרו טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שבשעת מלאכה. ואם תאמר, ליגזור נמי במקל שעשאו יד לקרדום. י"ל שאני מקל דעשוי אדם לזורקו לבין העצים שלא בשעת מלאכה ואין אדם מצניעו מה שאין כן במספורת של פרקים.

מרטא דביני אטמא. לשון רבינו האיי גאון ז"ל יש בין יריכות הבהמה במקום שמשתיין צמר לח ואינו יבש לעולם ואפילו אורגין אותו ואפילו בלה נמצא לח ולא יבש.

תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים מאי טעמא [לפנינו: מאי היא] אמר אביי שלא יפיח בהן. פירוש צריכין גוף נקי היודע ליזהר שלא יפיח בהן כלומר שיזהר לסלקם בשעה שצריך להפיח, וכן פירש רש"י ז"ל (ד"ה שלא), וכן פירשו גם בתוספות (ד"ה אביי).

רבא אמר שלא ישן בהן. פירוש אביי לא פליג אדרבא דאף הוא סבר דאסור לישן בהם בין שינת קבע בין שינת עראי וכדתניא בסוכה פרק הישן (כו, א), ומוקמינן לה התם דמנחי ארישיה, אלא דאביי לא חייש לשמא ישן בהם דהרבה פעמים שאין אדם יכול להעמיד עצמו שלא ישן, ורבא בעי שיהא יכול להעמיד על עצמו שלא ישן בהם, וטעמא דמילתא דאסור לישן בהם כדי שלא יסיח דעתו מהן ואי נמי שלא יפיח בהן, אבל משום חשש קרי לא דבעל קרי אינו אסור בהן, וכדמוכח בסוכה בפרק הישן (שם, ב) דאמר רבי יוסי ילדים לעולם חולצים מפני שרגילים בטומאה ופריך לימא קסבר רבי יוסי בעל קרי אסור בתפלין, ומשני הכא בילדים ונשותיהן עמהם עסקינן שמא יבא לידי הרגל דבר, אלמא משום קרי לא אסרינן.

נטלם מראשו. וא"ת והיכי עביד הכי והא אמרינן (סנהדרין עד, ב) בשעת השמד אפילו אמצוה קלה יהרג ואל יעבור, וי"ל דהני מילי במצות לא תעשה אבל במצות עשה לא דשב ואל תעשה שאני דלא מוכחא מילתא.

וא"ת אם כן היכי מסר נפשיה ומנח והלא מתחייב בנפשו, וי"ל דאע"פ שאינו מחויב ליהרג על קיומה אפילו הכי רשאי למסור נפשו עליה ומקבל

שכר, שכל מצוה שמסרו ישראל נפשן בשעת השמד מוחזקת בידם ומקבלין עליה שכר הרבה. ואמרו (בבראשית) [צ"ל: בויקרא] רבה (פרשה לב, א) מה לך יוצא ליסקל על שמלתי את בני מה לך יוצא ליצלב על שנטלתי את הלולב. ואפילו על התפלה שהיא מצוה מדרבנן, מסר דניאל עצמו עליה (ועיי רמב"ן כאן).

דף מט - ב

הביאו לן שלחין ונשב עליהן. פירוש: בשבת, וכן פירשו כל הגאונים ז"ל (עיי תוד"ה אבא בשם ר"ח). ורש"י ז"ל (ד"ה ואמר) שפירש בחול היה מעשה, אינו מחזור, דאם כן מאי קא מייתי מינה ראייה דילמא עין יפה נהג בהן מפני האורחים. ועוד רבי ישמעאל אדמייתי מהא ליתי מאידך דאבוה דאמר לקמן בהדיא דמותר. אלא ודאי בשבת היה מעשה, וניחא ליה לאתויי מהא דעבד עובדא בנפשיה.

כנגד מלאכה [לפנינו נוסף: מלאכתו] ומלאכות שבתורה ארבעים חסר אחת. פירש ר"ח ז"ל (בגליון): שכתובין בתורה מלאכה ומלאכות ס"א, טול מהם ג' מלאכתו הכתובים בן־קלו (בראשית ב, ב-ג) שאינן צווי ודי שכתוב בהן וְעֲשִׂיתָ, וַיַּעַשׂ, תַּעֲשֶׂה, וַיִּלְבָּד הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לִפְנֵי (בראשית לג, יד), וי"ד שכתוב בהן כָּל מְלָאכָת עֲבָדָה הרי כ"א, נשארו מ'. ובכללם שְׁשֵׁת יָמִים תֵּאֲכַל מִצֹּת וגו' לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה (דברים טז, ח), ולמה זה, כי בפירוש אמרו בתלמוד ארץ ישראל בפרק כלל גדול (במכילתין פ"ז ריש ה"ב) שבא להשלים ל"ט מלאכות שבתורה. ויש מי שהוציא מכלל אלו הארבעים וַיָּבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתוֹ (בראשית לט, יא) נשארו ל"ט, ויש מי שהוציא וְהַמְּלָאכָה הֵיטָה דָּם (שמות לו, ז) ולדברי הכל נשארו ל"ט.

ואי קשיא לך למאן דיליף ממלאכות שנכתבו בתורה אטו מדעת עצמן בררו להן חכמים המלאכות. ועוד דבהדיא תנן בפרק הזורק (לקמן צו, א) המושיט חייב שכן היתה עבודת הלויים. ויש לומר דכולהו ילפי ממשכן מדנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן, אלא דמר יליף כולה מילתא ממשכן, ומר לא יליף מניינן ממשכן אלא ממלאכה ומלאכות, וחשיבותן

כלומר אבות המלאכות בלחוד ילפינן ממשכן. ואם תאמר אם כן מאי קאמרינן בסמוך תניא כמאן דאמר ממשכן דתניא אין חייבין אלא במלאכה שכיוצא בה היתה במשכן, והא כולי עלמא מודו בהא. יש לומר דמדקתני הם זרעו ואתם לא תזרעו קא מסייע ליה, דמינה משמע דעיקרא דמילתא מהתם יליף וממלאכות שבמשכן אזהרינהו רחמנא.

דף נ - א

אלא אי איתמר הכי איתמר לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן. כתב רבנו האי גאון ז"ל: והלכה כמו שאמרנו משמיה דרבא בשנייה שאם יחדן להטמנה מטלטלין אותן, וקאי רבינא כוותיה דקאמר משנתנו בשל הפתק, עד כאן.

ולא הבנתי דבריו, דהא משמע דרבינא קאי כלישנא קמא דרבא ולתרוצה למתניתין דלא תקשי אדרבא הוא דאתו, דאילו בשייחדן להטמנה אפילו בשל הפתק נמי מטלטלין אותן.

אבל הרב אלפסי ז"ל הביא אוקמתא בתרייתא דרבא ולא הביא דברי רבינא. והוא מן התימה, דרבינא בתראה הוא וקיימא לן כוותיה. וכן פסק הרב רבנו יונה ז"ל דבשל הפתק אם יחדן להטמנה מטלטלין אותן, דהא דתני ר' יוסי [לפנינו: אסי] בן שאול אמר רבי לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה בשל הפתק הוא כרבינא, אבל במוכין וגיזי צמר שאינן של הפתק אפילו לא יחדן להטמנה אם טמן בהן מטלטלין אותן כדאמר רבא בקמייתא. ואף על גב דרבא אמתניתין קאי כדמשמע מדקאמר לא שנו, ומתניתין הא אוקימנא בשל הפתק. יש לומר דמתניתין בכל מוכין וגיזי צמר קא מיירי, ורישא הכי קאמר טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן אם לא טמן בהם, ואם טמן בהם מטלטלין אותן אם אינן של הפתק, ואם של הפתק אין מטלטלין אותן. והרב בעל ההלכות ז"ל גם הוא כתב דמוכין שטמן בהן מטלטלין אותן. ודאמר (רבא) [אביי] לעיל (מח, א) וכי מפני שאין לזה קופה של תבן מפקיר קופה של מוכין ההיא נמי בשל הפתק.

ורב אסי אמר יושב אף על פי שלא קשר ואף על פי שלא חשב. מדקאמר יושב ואף על פי שלא חשב מסתברא דמוסיף הוא על דברי שמואל, דטפי עדיף חשב ולא יושב מישב ולא חשב, ומדסייעיה רב אשי לרב אסי (מדתניא) [מדתנן] הקש שעל המטה מנענעו בגופו וכוי שמע מינה הלכתא כרב אסי וכל שכן אם חשב עליהן כשמואל ואף על פי שלא יושב. וכן פסק רבנו האי גאון ז"ל, וזה לשונו: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שאם חשב אף על פי שלא קשר מותר, ומאי ניהו קשר שקשר חוטי החריות אחד באחד. ואף על גב דרב סבר לה כתנא קמא, הכא קמו להון שמואל ורבה בר בר חנה בחד טעמא והלכה בהדיא איתמרא קמיה דרב, ודרב אסי הלכה ניהו דהא סייעה רב אשי ממתניתין ואמר שמע מינה. עד כאן. ומורי הרב רבנו יונה ז"ל כתב כן ומסתברא לן דרב אסי אפילו יושב קאמר וכ"ש חשב דמיחדי לשיבה טפי. והא דתניא יוצאין בפיקרין ובציפה בזמן שצבען בשמן וכרכן במשיחה, ואילו מחשבה לא מהניא. התם משום דלא מוכחא מילתא דמיחדי למכתו ומיחזי כמוציא בשבת, אבל יצא בהן מבעוד יום מוכחא מילתא.

ופירוש ציפה ופיקרין פירש רבנו האי גאון ז"ל פאה נכרית שעושה איש קרח לכסות את ראשו כמי שיש לו שער. ורש"י ז"ל פירש בענין אחר.

דף נ - ב

דתנן רבי שמעון אומר נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק. לאו רבי שמעון תני(א) במתניתין אלא סתמא קתני, והכי תני(א) לה בנזיר פרק שלשה מינין (לט, א. מב, א) נזיר שגלח בין בזוג בין בתער או שפספס [לפנינו: שסיפסף] כל שהוא חייב נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק רבי ישמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער, אלא דבגמרא (שם) אמרינן עלה הא מני רבי שמעון היא דאמר (לעיל כב, א) דבר שאין מתכוין מותר ולפיכך הכניסו כאן רבי שמעון בלישנא דמתניתין משום דרבי שמעון היא. והרבה כיוצא בזה בתלמוד. ואחרת יש בריש פרקין (מח, ב) ההיא דתנן שלל של כובסין וכמו שכתבתי עליה למעלה (שם ד"ה תנן).

והא דתנן: **אבל לא סורק**. אמרינן עלה התם (בנזיר מב, א) משום דכל הסורק להסיר נימין המדולדלות קא מכוין.

ופירוש חופף אפילו בנתר ובחול, ותדע מדקתני רבי ישמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער.

עפר לבינתא. כתב רבנו האי גאון ז"ל יש שמפרש לבנה ממש, ויש אומרים לבינתא של לבונה כנרד לובאן בלשון ערב, וכך אנו סוברים.

מהו לפצוע זיתים בשבת. פירש רש"י ז"ל (ד"ה לפצוע): כדי למתק מרירתן. ואינו מחוור. דאם כן מאי קא מתמה וכי בחול מי התירו אדרבא אפילו בשבת יהא מותר דתקון אוכל כזה למתקו למה יאסר, והכא לאו משום סחיטה קא בעי דאם כן הוה ליה למיבעי הכין בהדיא ולא היה לו לשאול כן בכאן אלא לקמן בפרק חבית בהלכות סחיטה. אבל רבנו האי גאון ז"ל פירש לפצוע זיתים לממשא ידא. וזה נכון.

והכא בחוששין קא מיפלגי מר סבר חוששין שמא נתקלקלה הגומא. פירש רש"י ז"ל: אי שרית ליה ליטול בקופה זקופה פעמים שנתקלקלה הגומא ואתי נמי להחזירה. והקשה עליו מורי הרב ז"ל דאם כן חוששין שמא תתקלקל הגומא הוה ליה למימר. אלא הכי קאמר מר סבר חוששין שמא נתקלקלה הגומא שאם נטלה בקופה זקופה לא יחזיר עד שיתברר לו שלא נתקלקלה הגומא הא סתמא דילמא נתקלקלה הגומא, ומר סבר סתמא לא חיישינן. כן פירש מורי הרב ז"ל. וכפירושו מצאתי לרבנו האי גאון ז"ל.

אמר שמואל האי סכינא דביני אורבי דצה שלפה והדר דצה שפיר דמי. פירש רש"י ז"ל (ד"ה סליקותא), דהא דאסרי רב הונא ושמואל היכא דלא דצה משום דמזיז עפר ממקומו. ואינו מחוור. דאם כן קשיא דשמואל אדשמואל, דהא אית ליה לשמואל דטלטול מן הצד לאו שמיה טלטול, כדאיתא לעיל בפרק כירה (מג, ב) דאמר שמואל מת המוטל בחמה הופכו ממטה למטה קסבר טלטול מן הצד לא שמיה טלטול. ועוד דטלטול בכהאי גוונא לא אשכתן אמורא דאסר, דהא איפסיקא הלכתא כרבי אלעזר בן תדאי (לקמן קכג, א) וכמה סתומות נסתמו כן, וכמו שכתבתי שם בפרק כירה באותה שמועה (ד"ה מר). אלא טעמא דרב הונא ושמואל הכא משום עשיית גומא. וכן נראה מדברי רבנו האי גאון ז"ל שפירש גזראתא דקני שפיר דמי שאם יש בין נדבכי הבנין קנים או שהיה הבנין בקנים מותר לנעצה לכתחילה שאין לקנים גומא. עכ"ל.

יש ספרים דגרסי : **אם היו מקצת עליו מגולין**. וכתב רבנו האי גאון ז"ל (עי' תוד"ה מקצת) דטעות הוא, שאם האמהות טמונין והעלין מגולין הרי זו זריעה מעולה, אלא דוקא אם היו מקצתן מגולין. נראה שהוא ז"ל אינו גורס אותו כלל אלא כך אם היו מקצתן מגולין. ויש גורסים אם היו מקצת העליון מגולין. והכל עולה לטעם אחד. ולפי גירסא זו וגירסת רבנו האי גאון ז"ל הא דנקט מקצתן מגולין בין לענין שבת בין לענין כלאים ושביעית ומעשר נקט לה.

אבל רש"י ז"ל (ד"ה הטומן) גורס : אם היו מקצת העלין מגולין, ומשום שבת נקט לה אבל לענין כלאים ושביעית ומעשר לא. וטעמא דאין בהם משום כלאים ושביעית ומעשר פירש בירושלמי (כלאים פ"א ה"ט) באגודה, כלומר : שעשה מהן אגודה וטמנה. ודוקא טומן שאינו רוצה בהשרשתן אבל מתכוין לזריעה לא, וכדאיתא התם בירושלמי. ודוקא בשלא השרישו הא השרישו אסור ליטלן בשבת משום תולש, ומדקתני ולא משום מעשר [משמע] דמיירי בשהשרישו וניתוספו שאם לא ניתוספו אפילו השרישו ואפילו זרען לשם זריעה גמורה אין בו משום מעשר, ואף רש"י ז"ל כן פירש, ומיהו בשבת דוקא בדלא אשרוש וכדאמרן.

אבל רבנו האי גאון ז"ל פירש : ולא משום מעשר דאי איכא התם שמנה ראשי לפתות לא מצטרפי לחיובינהו להנך במעשר, כלומר : שאם יש כאן שמנה ראשי לפתות שלא נתעשרו וטמן עם אלו ואחר כך עקרן אינן כלפתות חדשות להצטרף עם אלו. ולדבריו נראה לי דצריך להעמידה בשרבו הגידולין על העיקר, שאם לא כן היאך יצטרף הלפת עצמו למעשר השמנה שלא נתעשרו כלל ובעיא היא בנדריים פרק הנודר מן הירק (נז, ב) בגידולין שרבו על העיקר אם מבטלין את העיקר אם לא הא לא רבו פשיטא דלא, [ו]אתינן למיפשטה התם מדאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן ליטרא בצלים שתקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה, אלמא אתיאן גידולין ומבטלין עיקר, ודחינן דילמא לחומרא, והכא אם היה כל שיעור הלפתות מצטרף עם שמנה החדשות הוי חומרא דאתי לידי קולא וכמעשר מן הפטור על החיוב ומהחיוב על הפטור. ומצאתי בפירושי המשנה לרבנו שמשון ז"ל (כלאים פ"א מ"ט ד"ה ונטלין) שהקשה עליו למה שפירש דמעשר בעי צירוף, שלא מצינו כן בשום מקום אלא גבי מעשר בהמה, דמעשר ירק פשיטא דמחייב על כל לפת ולפת.

יש מי שכתב דלית הלכתא כי הא מתניתין דקתני **אם היו מקצתן מגולין ניטלין בשבת** דאלמא בשאינן מגולין כלל אינן ניטלין, ואנן הא קיימא

לן כרי אלעזר בן תדאי (לקמן קכג, א) דאמר לענין פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים תוחב לה בכוש או בכרכר והן ננערות דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול (לקמן קכג, א). אבל מורי הרב ז"ל כתב דהלכתא היא, וטעמא דכיון שהיתה גומא זו מכוסה ולא היתה ניכרת שם כל עיקר מיחזי השתא כעושה גומא מה שאם כן בתבן וגחלים דלית בהו משום עשיית גומא בפרק אלו קשרים [בכת"י: עוברין] (פסחים מז, ב).

דף נא - א

אמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן. פירש רש"י ז"ל (ד"ה מותר): להטמין שלא יחמו ולא גזרינן אטו הטמנה כדי שיחמו. ונראה מדברי הרב ז"ל שלהטמין את הצונן כדי לחממו אסור ואע"פ שהוא מטמין בדבר שאינו מוסיף הבל. אבל הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהל' שבת ה"ד) פירש אפילו לחממו. וכן נראה מדברי הגאונים ז"ל. וכן ודאי נראין הדברים, דכולה פירקין בהטמנה דלהחם קא מיירי ולא בהטמנה דלהעמיד צנה ושלא יתחמם, ועוד מדדחינן אי ממתניתין הוה אמינא הני מיילי דבר שאין דרכו להטמין, ואם להטמין שלא יחמו אין לך דבר שדרכו להטמין שלא יתחמם יותר מן המים בימות החמה.

וכתב הרמב"ן ז"ל (בחידושו) דדוקא בדבר שאינו מוסיף אבל בדבר המוסיף אסור ואפילו מבעוד יום ואף על פי שהוא צונן גמור. והוצרך לפרש כן, כדי שלא תאמר דכדרך שהתירו להטמין אפילו משחשיכה בדבר שאינו מוסיף, דאלמא שאני צונן גמור מחמין שהרי אסרו להטמין את החמין משחשיכה ואפילו בדבר שאינו מוסיף הבל, הכי נמי לישרי להטמין הצונן מבעוד יום אפילו בדבר המוסיף שלא גזרו בצונן כלל לחתוי גחלים. והביא ראיה ז"ל מדרב חסדא ממעשה שעשו אנשי טבריא (לעיל לט, א-ב). ודבר ברור הוא.

אע"פ שאמרו אין טומנין את החמין בדבר המוסיף הבל אם בא להוסיף מוסיף, כיצד רבן שמעון בן גמליאל אומר נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין וכו'. כתב מורי הרב ז"ל (רבינו יונה): איכא מרבנותא ז"ל דלא גריס כיצד, משום דקשיא ליה הרי אין דברי רבן שמעון בן גמליאל

פירוש לדבר זה דרבן שמעון בן גמליאל לגלות ולחזור ולכסות הוא מתיר וברישא דברייתא לא התרנו אלא להוסיף. ומביא[ין] ראייה מן התוספתא (פ"ד הי"ב) דלא קתני בה כיצד. ולפי דבריהם הא דרבן שמעון בן גמליאל פליגא, והלכתא כתנא קמא שלא התיר אלא להוסיף. ובכולהו ספרי גרסינן כיצד, ומיתחזי לן דהכי פירושא, כיצד אם בא להוסיף מוסיף מי אמרינן לא התרנו להוסיף אלא אם כן כסה מתחילה בדבר המשמר חומו בתוכו כגון גלופקרין וכיוצא בו או דילמא אפילו בדבר קל כגון סדינין שאינן משמרין חומו כיון דמהני כל שהוא כסהו מבעוד יום חשבינן ליה, ופרשוה מתוך דברי רבן שמעון בן גמליאל שאמר נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין וכולהו זו ואין צריך לומר זו קתני. ומצינו בתלמוד ירושלמי (פ"ד ה"ג) שהוצרכו לפרש דבר זה, והכי גרסינן התם: תני אין טומנין משחשיכה אבל מוסיפין עליו כסות וכלים, כמה יהא עליהם ויהא מותר לכסותן, רבי זריקא בשם רבי חנינא אמר אפילו מפה, אמר רבי זעירא ובלבד דבר שהוא מועיל, אמר רבי חנינא כל הדברים מועילין, אמר רבי מתניא ויאות, [לפנינו נוסף: אילו] מאן דנסיב מרטוט ויהיב ליה על רישיה בשעת צינתא דילמא לא כביש צינתא. עד כאן לשון מורי ז"ל.

לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינן ממיחם למיחם מותר. תוספתא (פ"ד הי"ב): לא אסרו להטמין אלא במיחם שהוחמו בו מערב שבת אבל מפנה הוא לתוך מיחם אחר או לתוך קיתון אחר ומטמין.

הא דתניא: **טמן וכיסה בדבר הניטל וכו'.** פירש רש"י ז"ל (ד"ה טמן): טמן קרוי מה שנותן סביבות הקדרה וכיסוי קרי מה שנותן על פיה, והלכך כשטמן בדבר שאינו ניטל אם כיסה בדבר שניטל מגלה הקדרה ואוחזה, אבל טמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל אם אין מקצת פיה מגולה לא יטול דאין לו במה יאחזנה, וליטול מלמטה ולנער את הכיסוי דומיא דהאבן שעל פי החבית (דלקמן קמב, ב) אי אפשר, משום דהוה ליה מניח ולא התירו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור (כדאיתא לקמן שם), והיכא דהוה מקצת פיה מגולה אין זה טלטול שמצדדו והכיסוי נופל מאליו. ויש להקשות דאם כן אפילו מקצת הכיסוי מגולה היאך יטלטל והלא נעשה הכיסוי בסיס לדבר האסור, דאטו נר שעל גבי הטבלא פנוי מי מנער את הטבלא ומעות שעל גבי הכר כל הכר מגולה ובמניח לא יגע בו (שם).

ושמעתי משמו של הראב"ד ז"ל דהיכא דמקצת פי הקדרה מגולה לא נעשה האוכל בסיס לדבר האסור, והקדרה נעשה בסיס לדבר האסור

ולדבר המותר, כגון כלכלה מלאה פירות והאבן בתוכה שמותר לטלטלה אפילו במניח, כדאיתא בפרק נוטל (לקמן קמב, א). וגם זה אינו מחוור בעיני. שאפילו כשאין מקצתה מגולה האוכל עצמו לא נעשה בסיס, [בכת"י נוסף: שאין הדבר שאינו ניטל עומד ממש על האוכל אלא על כיסוי הקדרה, והקדרה היא שנעשית בסיס] לדבר המותר ולדבר האסור ולעולם יהא מותר. ועוד מאי שנא מפגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים דתוחב לה בכוש או בכרכר כדברי רבי אלעזר בן תדאי בפרק כל הכלים (לקמן קכג, א) וקיימא לן כותיה כדאיתא (שם).

ונראין דברי הר"ז הלוי ז"ל (בסוגייתינו) שפירש שהכיסוי הוא תחת ההטמנה והוא כיסוי לקדרה או לתבשיל בלא קדרה, ואם היתה קדרה מגולה כיון שאין הכיסוי מגיע עד הארץ אף על פי שכיסה בדבר שאינו ניטל נוטל ומחזיר שמנער את הקדרה והכיסוי נופל, ואין אומרין בזה נעשה בסיס לדבר האסור לפי שאינו אלא לצורך שעה ודעתו היה מאתמול ליטול ממנה בשבת, ואם לא היתה הקדרה מגולה כל עיקר כגון שהכיסוי שלה מקיף אותה מכל דפנותיה ומגיע עד לקרקע אינו נוטל ומחזיר. ע"כ.

אלא שקשה לי קצת. שהיה לו לומר כיסה בדבר שאינו ניטל וטמן בדבר הניטל לפי שהכיסוי קודם להטמנה. ועוד דמאי שנא דנקט איסור בכיסוי והיתר בהטמנה, לימא נמי איפכא שאפילו כיסה בדבר הניטל וטמן בדבר שאינו ניטל אם מגעת ההטמנה עד לקרקע אינו נוטל. אלא שבזו יש לומר שאין דרך להטמין עד לקרקע או להניח פיה מגולה בלא הטמנה.

גם הטעם שאמר שאינו בסיס לדבר האסור מפני שאינו אלא לצורך שעה אינו מחוור בעיני, שהרי אסרו (לעיל מז, א) נר ושמן ופתילה מפני שנעשו בסיס לדבר האסור ואף על פי שאין הנר בסיס לכל היום אלא לצורך מקצת הלילה שהרי אדם מצפה מתי תכבה נרו (לעיל מו, ב). אבל נראה כמו שכתב הוא ז"ל בפרק כל הכלים (לקמן שם) לפי שאין הקדרה נעשית בסיס להטמנה ולכיסוי ואינה תשמיש להם אלא אדרבא הם תשמישין לקדרה, וה"ל כפגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים שהתבן והגחלים תשמיש לפגה וחררה ואין הפגה והחררה תשמיש להם.

דף נא - ב

הא דתניא : אין מרסקין [לפנינו: מרזקין] לא את השלג ולא את הברד. פירש רש"י ז"ל (ד"ה כדי): משום דקא מוליד בשבת ודמיא למלאכה שבורא את המים האלו, אבל נותן לתוך הכוס אע"פ שנמוח מאיליו. ומה שכתב הרב ז"ל משום דקא מוליד לאו למיסר משום נולד קאמר, אלא שהאיסור הוא משום סרך מלאכה לפי שהוא כבורא ומוליד את המים הללו. אבל בספר התרומה (הל' שבת, ס"י רלד ורלה) כתוב שהוא אסור משום נולד, ולפיכך אסר ליתן קדרה או פנאדה שקרש שמנוניתא כנגד המדורה, משום דמעיקרא עב וקפוי ועכשיו נמחה ונעשה צלול והוה ליה נולד. ולדבריו אפילו בחמה אסור דהוה ליה נולד. ואינו מחוור. דאם כן למה התירו לתת לתוך הכוס, דמכל מקום הרי הוא נפטר בתוך הכוס והרי הוא נולד בשבת ואסור. ועוד דהא פירות דלאו בני סחיטה נינהו סוחטין לכתחילה (לקמן קמג, ב. קמד, ב), ואפילו תותים ורמונים היוצא מעצמן אם לאוכלין מותר (לקמן קמג, ב). אלא לעולם לא אסרו אלא לרסק ביד מפני סרך מלאכה.

ולי נראה דמשום גזירת סחיטה בפירות העומדין למשקה נגעו בה מפני שהברד והשלג למימיהן הן עומדין, ולפיכך לתת לתוך הכוס מותר שאינו נראה כסוחט. ועוד הקלו בו לרסק בתוך הכוס כפירות דלאו בני סחיטה והתירו לרסק אפילו ביד לתוך הכוס וכדתני בתוספתא (פ"ד הט"ו) אבל מרסק הוא לתוך הקערה. וטעמא דמילתא, לפי שאף על פי שנקרש ונעשה עב הכל יודעין שאין בו אוכל ושמימיו נסחטין מתוכו אלא מים הן מתחלתן ועד סופן אלא שנקרשו לפי שעה ולפיכך הקילו בהן לסוחטן לתוך הקערה או לתוך הכוס, אלא שהחמירו בהן לסחטן ולרסקן בפני עצמן. כך נראה לי.

הדרן   עלך   פרק   במה   טומנין

ארבע בהמות יוצאות באפסר וכו' מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר. כלומר: לא למעוטי שמירה מעולה קא אתי, אלא למי שדרכן להשתמר בשמירה מעולה דמותר לצאת בפחותה ממנה קא אתי, ולא שמועינן שיש מהן להקל, כגון סוס וחמור שדרך הסוס בשיר וחמור דהיינו לובדקים וכדמפורש במתניי בסמוך שדרכו לצאת בפרומביא ואפילו הכי שרי בפחותה ממנה דהיינו אפסר, אבל לעולם גמל בחטם דהיינו שמירה יתירתא שרי, ויש מהן להחמיר כגון נאקה באפסר לפי שאינה שמירה לו כלל. וקשיא לי דהוה ליה למימר לא למישרי סוס וחמור באפסר, דאילו נאקה באפסר הא משמע דפשיטא להו בלא הא דרבי ישמעאל דכיון דלא מינטרא ביה כלל משוי הוא והא לא אצטריכא אלא למישרי סוס וחמור באפסר ולומר דשמירה הויא להו.

ויש לומר דאין הכי נמי דהכין עיקרא דצריכותא דרבי ישמעאל לפום מאי דדחינן השתא, אלא משום דאמר איהו מאי לאו למעוטי גמל בחטם נקט איהו נמי למעוטי. ואם תאמר אמאי לא מוכח מסוס וחמור דאף על גב דסגי להו באפסר אפילו הכי שריא בהו שיר ופרומביא. יש לומר דסוס דרכו בשיר ואע"ג דסגי ליה נמי באפסר אין זה דרכן של בריות לדקדק ולצמצם בשמירות לומר דאין משמרין אלא במה שהן נשמרין לא יותר מכן ולא פחות מכן, אבל חטם לגמל שמירה יתירתא היא מאד שאין דרכן של בריות לעשותה לסתם גמלים והיא היא דקא מיבעיא לן.

קדמיה חמריה דלוי וכו'. הקשה ר"ת ז"ל (תוד"ה קדמיה) דהכא משמע דמכבדין בדרכים, והכין נמי משמע ביומא בפרק אמר להם הממונה (לז, א) דאמרינן התם שלשה שהיו מהלכין בדרך הרב באמצע גדול בימינו קטן בשמאלו וכו', ואילו בברכות פרק שלשה שאכלו (מו, ב) אמרינן אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים. ותירץ דהתם בשאין הולכים לענין אחד והלכך אין אחד מהם צריך להמתין ולכבד את חברו, אבל כאן בשהולכין לענין אחד.

אמר ליה הכי אמר אבוך משמיה דשמואל הלכה כחנניה. תמיהא לי למאי איצטריך ליה להא דשמואל, דהא משמע דלכולי עלמא חמור שעסקיו רעים יוצא בפרומביא, ואפילו גמל אם עסקיו רעים וצריך לכך יוצא אף בחטם. ותדע לך דהא לרב דאסר פרה ברצועה שבין קרניה אקשינן עליה מפרה במוסרה ופרקינן במורדת, ועגלי דרב הונא נמי נפקי באפסריהן ואף על גב דרב הונא תלמידיה דרב דאסר פרה ברצועה דאלמא משום דעגלי סתמן מורדין שרי, וחמור שעסקיו רעים נמי דכוותה. ולוי נמי הכי בעי מיניה חמור שעסקיו רעים מהו לצאת בפרומביא דאלמא אף למאן דאסר בנטירותא יתירתא קא מיבעיא ליה. ויש לומר דרבנותא קאמר ליה וקושטא דמילתא קאמר דסבירא ליה דאפילו בעלמא כל נטירותא יתירתא שפיר דמי.

אמר ליה אביי אדרבה תסתיים דשמואל [לפנינו נוסף: הוא] דאמר בין לנוי בין לשמור אסור. איכא למידק מאי שנא דסמיך אהא טפי מההיא דרב הונא בר חייא. ויש לומר משום דבכולי תלמודא אמרינן דרב יהודה דסמכא דדייק וגמיר טפי, וכדאמרינן בפרק קמא דחולין (יח, ב) דאפילו ספיקי דגברי גמיר. ואם תאמר אם כן רב יוסף דגמיר מיניה דרב יהודה כדאיתא התם אמאי שביק דרביה וסמיך אדרב הונא בר חייא. יש לומר משום דקסבר דההיא דרב יהודה נמי לאו למעוטי גמל בחטם אלא למעוטי נאקה באפסר וכדאמרינן לעיל (נא, ב). ולמסקנא נמי דאסיקנא (דרב ושמואל אמרו) [דשמואל אמר] לנוי אסור לשמר מותר אית לן נמי למימר הכין דההיא דארבע בהמות למעוטי נאקה באפסר. ואם תאמר אם כן אביי אמאי דחייא הא דרב הונא בר חייא ומשוי ליה טועה כיון דאיכא לאוקומה להא ולהא. יש לומר דסבירא ליה לאביי דלמעוטי נאקה באפסר לא איצטריכא דפשיטא דכיון דלא מנטרא ביה משוי הוא וכדאמרינן לעיל בגמרא (שם), ולמשרי נמי סוס וחמור באפסר לא משמע ליה דאיצטריכא דפשיטא ליה.

והר"ז הלוי ז"ל כתב דתרי גווני נטירותא יתירתא הוו, כל נטירותא יתירא שאין בני אדם עושין כן בחול כלל בשבת הוי משוי, וזהו גמל בחטם, ובהא אפילו שמואל מודה כאסהדותיה דמסהיד משמיה דרבי ישמעאל ברבי יוסי, וכל נטירותא יתירתא שמקצת בני אדם מצוין לעשותה בחול בשבת לא הוי משוי, וזהו חתול בסוגר כחנניה, מידי דהוה אלובדקים שיוצא באפסר ויוצא אף בפרומביא ולא אמרינן משוי הוא לדברי הכל, ובפרה ברצועה שבין קרניה איפליגו בה רב ושמואל רב מדמי לגמל בחטם ושמואל מדמי לחתול בסוגר לחנניה ולובדקים בפרומביא

לדברי הכל והלכתא בהא כרב דאסר, ואף על פי שדחה הרב אלפסי ז"ל
הא דאמרינן הלכה כחנניה לדידן לא מידחיא וכדפרישנא. עד כאן.

והקשו עליו (הרמב"ן המלחמות) דהא בגמרא מדמו ההיא דחנניה לגמל
בחטם דהא מוקמינא לה כתנאי, ולתנא קמא דחנניה גמל בחטם אסור
ולחנניה מותר. ועוד דפרה נמי מקצתן מוציאין אותה במוסירה ואפילו
לרב, וכדמתריצנא לה לההיא דפרה במוסירה אליבא דרב במוליכה מעיר
לעיר ואי נמי במורדת. ומדעתי שאינו קשה עליו כל כך, דשמא בההיא
דחנניה ותנא קמא לא גריס הר"ז הלוי ז"ל כתנאי אלא תנו רבנן ומילתא
באנפי נפשה היא דקא מייתי תלמודא, ומקצת ספרים נמי הכין כתיב
בהו. וההיא נמי דפרה במוסירה לא מוכחא דמצויה מוסירה קצת בפרה,
דההיא היינו במוליכה מעיר לעיר אבל בעיר לא שייכא כלל.

אלא נראה דהא קשיא עליה, דאם איתא מאי קאמר רב יוסף תסתיים
דשמואל הוא דאמר לשמר מותר דאמר רב הונא בר חייא אמר שמואל
הלכה כחנניה [דהא בין לרב בין לשמואל קיימא לן כחנניה] ובפרה [לחוד]
הוא דפליגי אי דמיא לההיא או לא, ואם תאמר דלרב יוסף לא שאני ליה
בין הכין להכין, אם כן תקשי לן נמי לדידיה דשמואל אדשמואל והדרא
קושיין לדוכתין.

והרב אלפסי ז"ל ושאר הגאונים ז"ל פסקו הלכה כרב, מדאשכחן אביי
ורבא ורבינא דבתראי נינהו דקא מתרצי הא דפרה במוסירה לאוקומה
אליבא דרב שמע מינה דכוותיה סבירא להו. אבל הראב"ד ז"ל כתב
דיותר ראוי לפסוק כשמואל, מדחזינן לרבה בר רב הונא דקא פשיט
לבעיא דלוי בריה דרב הונא בר חייא מדשמואל ולא פשיט לה מדרב
אלמא הלכתא כשמואל. ועוד דהא דתני דבי מנשה מסייעא ליה
לדשמואל, דתני דבי מנשה עז שחקוק לה בקרניה יוצאה באפסר בשבת,
והא ודאי עז באפסר נטירותא יתירתא. ואי משום פירוקי דאביי ורבא
ורבינא דפריקו אליבא דרב, האי סוגיא בעלמא היא ואין דוחין מילתא
ברירא ושמעתא ברירא מקמי סוגיא. אלו דברי הרב ז"ל. ונראין דבריו,
אף על פי שאותה שהביא מדתני דבי מנשה [לפנינו : מנשיא] לא מכרעא
כחד ואפשר דכולי עלמא מודו בה, דעז שאני משום דמנתח ומורד והוה
ליה כעגלי דרב הונא וכפרה מורדת.

שאני פרה דדמיה יקרין. כלומר: ודרכן של בעלים לשמרה שמירה
מעולה כזו אף בחול, וכיון דבחול דרכה בכך אף בשבת אינו משוי. ומינה

שמעינן לסוס ופרד בזמן הזה, דכיון דדרכן לצאת בחול בפרומביא, אפילו בשבת אינו משוי ואפילו לרב.

במתניתא תנא יוצאין כרוכין לימשך. ושמואל מתרץ לה לטעמיה כרוכין ובלבד שישאר קצתו לימשך בו, ורב הונא מתרץ לה לטעמיה כרוכין רפויין לימשך בהן.

דף נב - ב

בבאין מנוי אדם לנוי בהמה. פירש רש"י ז"ל (ד"ה בבאין): שנטמאו בעודן לאדם. ולחנם פירש כן, דאפילו לאחר שבאו לנוי בהמה מקבלין טומאה, שאין עולין מידי דין קבלת טומאה בלא שינוי מעשה, וכן פירש רש"י ז"ל עצמו בפרק במה אשה יוצאה (לקמן נח, ב בד"ה של בהמה) גבי זוג בהמה ועשאו לדלת. והכין מוכח בפרק קמא דסוכה (יג, ב. יד, א) גבי קצר לאכילה ונמלך עליהן לסיכוך דאפילו לבטל קבלת טומאה מכאן ולהבא לא מהניא מחשבה. וכופת שאור שיחדה לשיבה דאמרינן (חולין קכט, א) דע"י יחוד טהורה מלקבל טומאה, התם נמי בשיש בו שינוי מעשה.

וטובלין במקומן. איכא למידק אמאי לא אקשי הכא טבילה מאן דכר שמה, כדאקשינן בריש פרק דבמה אשה יוצאה (לקמן נז, א) גבי הא דתנן לא תטבול בהם עד שתרפם. ותירץ ר"ת ז"ל (בע"א בתוד"ה וטובלי) דכיון דאיירי הכא בדין של כלים איזה מותר לצאת בו ואיזהו אסור אגב גררא נמי איירי בדין טבילתן, דהכי אורחא דתלמודא כההיא דהקיטע יוצא בקב שלו ואם יש לו בית קבול כתייתין טמא (דלקמן סה, ב. סו, א), אבל בפרק במה אשה יוצאה דמיירי בדין כלים מאי שייך למיתני התם דין טבילת האשה.

וטובלין במקומן והאיכא חציצה. פירש רש"י ז"ל (ד"ה והאיכא): שהטבעת תקועה בשיר בחוזק ואין המים נכנסין שם. ויש לומר לפי פירושו שפעמים מוציאין הטבעת מתוכו ומשתמשין בו לעצמו, דאם לא כן הרי הכל כלי אחד ואין כאן חציצה. אלא דקשיא לי דבמקומן אצואר

בהמה משמע. והכי איתא בירושלמי (פ"ה ה"א) דאקשינן התם איתמר לא תטבול בהם עד שתרפם והכא איתמר הכין ופריק לא קשיא כאן ברפויים כאן באפוצים.

הכא במאי עסקינן בשריתכנן. ואם תאמר לוקמה ברפויין וכדאמרינן במסקנא בחלולין. תירץ רבנו תם ז"ל (הו"ד בתוס' הרא"ש) דאגב אורחיה ניחא ליה לאשמועינן דכרב יוסף סבירא ליה, ואפילו למסקנא דאמרינן דאתיא נמי כרבי יצחק נפחא, איכא למימר דהיא גופא קא משמע לן דמעשה לתקן לאו מעשה הוא.

היא של אלמוג וחותרמה של מתכת טהורה. דהוי ליה פשוטי כלי עץ. ואם תאמר והא איכא בית קבול מושב החותם. יש לומר בית קבול העשוי למלאות הוא.

דף נג - א

אלא לאו שאינה קשורה לו מערב שבת. פירש מורי הרב ז"ל: כדי שלא ישתמש בצדדי הבהמה. וכן נראה מן הירושלמי (פ"ה ה"ב). ורש"י ז"ל פירש (ד"ה איתביה. ולקמן נד, ב ד"ה כדאמרן) בענין אחר.

לא יצא הסוס בזנב שועל ולא בזהרורית שבין עיניו. הכא משמע דכל דלנוי בהמה אסור, וכדאמרינן נמי לעיל (נב, א) גבי פרה ברצועה שבין קרניה דבין לרב בין לשמואל לנוי אסור. ואיכא למידק מדאמרינן לקמן (נד, ב) אין חמור יוצא בזוג אע"פ שהוא פקוק משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא, אלמא משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא אסור הא משום נוי מותר. ויש לומר דלרבותא נקט לההוא טעמא, דאפילו תמצא לומר דלנוי מותר הכא אסור. ויש מפרשים (ע"י תוס' רי"ד ד"ה ולא בזוג) דלנוי הרגיל לכל בחול אפילו בשבת שרי והיינו טעמא דזוג, אבל רצועה בקרני פרה וזהרורית שבין עיני הסוס אינו רגיל בכל אלא מקצת אנשים עושים כן לעתים ולפיכך אסור דהוי ליה כמשוי.

דף נג - ב

לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפה ורבי יאשיה מקל [לפנינו: אושעיא מתיר]. שמעתי משם הראב"ד זכרונו לברכה דמדקתני רבי יאשיה מקל ולא קתני רבי יאשיה מתיר שמע מינה אין מורין כן. אבל ה"ר אשר פירש דאדרבא מדדרש הלכה כרבי יאשיה, שמע מינה הלכה ומורין כן דאי לאו הכי לא הוה דריש לה, וכדאמרינן בפרק קמא דחולין (טו, א) כי מורי להו רב לתלמידיה מורי להו כרבי מאיר כי דריש להו בפרקא דריש להו כרבי יהודה.

דף נד - א

ליבש אבל לא לחלב. פירש מורי הרב ז"ל: מפני שאין דרכן לצאת כן בחול מפני שבשעה שהחלב מתכנס בדדין הן חולבין אותן, אבל בשבת כדי שלא יטפטף ויאבד קושרין להם בגד כדי שלא יטפטף והוה ליה משוי.

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן הלכה כתנא קמא. פירש רש"י ז"ל (ד"ה כת"ק): כתנא קמא דמתניתין דשרי לגמרי. אבל רבנו האי גאון ז"ל פירש כתנא קמא דברייתא דלא שרי אלא ליבש אבל לא לחלב. וכן נראה.

הדרן   עלך   פרק   במה   בהמה

דף נז - א

מתני': לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועה שבראשי הבנות [לפנינו: שבראשה]. רבותינו בעל התוס' ז"ל (ד"ה במה) פירשו דלא מיירי בשקלעה בהן שיערה, דאם כן מאי איריא משום דילמא מתרמיא לה טבילה של מצוה ואתיא לאתויינהו תיפוק ליה משום שהיא סותרת, וכדאמרינן בפרק המצניע (לקמן צה, א) הגודלת חייבת משום בונה וכיון שכן הסותרת חייבת משום סותר, ואפילו למאן דאמר (לקמן צד, ב) דאינה חייבת משום בונה מכל מקום מדרבנן איכא, ולא עוד אלא כיון דאילו סותרת חייבת לא חיישינן לטבילה דהא לא שלפה, והלכך יוצאה בהן בשקלעה שיערה.

גמרא: דילמא מתרמיא לה טבילה של מצוה ושריא להו ואתיא לאתויינהו ד' אמות ברשות הרבים. ואם תאמר אם כן אפילו בחגור שבמתניה לא תצא שמא תתירנו ותוליכנו. יש לומר שלא אסרו להן חכמים אלא תכשיטין קטנים וכיוצא בהן שאינה מרגשת בהן בכל שעה וחיישינן דילמא תשתלי אבל דברים גדולים לא. וכן כתבו בתוספות (ד"ה במה).

עוד אמרו בתוספות דכל מה שהתירו חכמים לצאת בו מותר להתיר ולקשור אפילו ברשות הרבים ולא חיישינן דילמא אתי לאתויינהו. וטעמא דמילתא, דכיון שהתירו חכמים לצאת בהם מפני שאין כאן צורך התרה, לא שייך בהו שלא תתיר כדי שלא תוליך, דאי אמרת שהיא שכחה אף היא מתרת ומוליכה דהא שכחה היא, ואי אינה שכחה אף היא אינה מוליכה. והיינו דתניא גבי קמיע מומחה לקמן (סא, א) וקושר ומתיר אפילו ברשות הרבים. והא דאמרינן התם (שם עמוד ב) אי אמרת קמיע יש בו משום קדושה זימנין דמצריך לבית הכסא ואתי לאתויינהו ד' אמות ברשות הרבים, הכי קאמר: וכיון דאפשר דעל כרחיה אתי למישלף

דף נז - ב

גירסת הגאונים ז"ל (עי' רמב"ן בשם ר"ח): **הכא בקרטלא עסקינן**. ובמשנתנו גרסינן ולא בקטלא, דקטלא איכא משום תכשיט ולא משום דילמא מזדמנא טבילה של מצוה מדלא ערבה ותני לה בהדי חוטי צמר וחוטי פשתן, וקרטלא לית בה משום תכשיט אבל אית בה משום טבילה של מצוה. אבל רש"י ז"ל (ד"ה בקטלא) גריס קטלא. ופירושו כמו השנוי במשנתנו. ובודאי דבקטלאות יש בהן משום חציצה, וכדתניא בתוספתא דמקואות (פ"ו ה"ד ע"ש) השירים והטבעות והקטלאות אוצין חוצצין רפויין אינן חוצצין. ואם תאמר אם כן אמאי לא ערבה ותני לה בהדי הנהו דרישא דמתניתין, ואם תאמר דקטלא אית בה משום תרתי משום חציצה ומשום תכשיט ולהכי תני לה בסיפא ולומר דאפילו משום תכשיט אסירא, אם כן מאי קא מקשה מיניה הכא דילמא הכא לאו משום חציצה אלא משום תכשיט. ויש לומר דתרי גווני קטלאות נינהו, חדא דנסכא וההיא הויא תכשיט ולית בה משום חציצה דמשום דקשה לא מיהדקא לה משום דכאיב לה והיינו ההיא דמתניתין, ואיכא דרצועה וההיא מהדקא לה כדי שתראה בעלת בשר דמשום שהיא רכה לא כאיב לה וההיא לית בה משום תכשיט ואית בה משום חציצה, והכא משום דתני לה בהדי חוטין שבאזן דלית בה משום תכשיט ולא איצטריך אלא לאשמועינן דלא צריכה למישלפה בעידן טבילה, שמע מינה דאבל לא בקטלא דקתני היינו נמי משום טבילה ולא משום תכשיט. וכן כתבו בתוספות (עי' תוס' רא"ש).

אמר רב נחמן אמר שמואל מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שער. ודוקא בראשי הבנות אינן חוצצין לפי שאין שער נקשר היטב על גבי שער, אבל על גבי בשר נקשר היטב וחוצצין דקשה על גבי רך חוצץ וכדאמרינן לעיל (בעמוד א). וקשיא לי דהא אמרינן בפרק בתרא דנדה (סז, א-ב) נימא אחת קשורה חוצצת שלש אינן חוצצות שתיים איני יודע. וי"ל דה"נ בחוטין המשולשין. וכן מצאתי בירושלמי (דפרקין ה"א ע"ש), דגרסי

התם : שמואל אמר לית כאן של שער על דרבי יהודה אלא של צמר הא של שער ד"ה אינן חוצצין, רבי בא בשם רבי זעירא בשם רבנין נימא אחת חוצצת שתים ספק שלש אינן חוצצות, ר' יוסי בעי קשר נימא אחת לחברתה אחת היא לשתים שתים הן שתים לשלש שלש הן.

כבלא דעבדא. פירוש : ושפחות נמי יוצאות בהן, דהא בלא תצא אשה קתני לה. ואם תאמר אי כבלא דעבדא למה התירו (לקמן סד, ב) בחצר, דבשלמא אי כיפה של צמר התירו לה בחצר משום שלא תתגנה על בעלה, אבל כבלא דעבדא אמאי. תירצו בתוסי דפעמים שאינו עושה רצון רבו וסבור רבו דמשום דלית ליה חותם הוא רואה עצמו כבן חורין ואתי לאינצויי. ויש מפרשים דבתכשיטין גזרו שאין דרך לשלפן מחצר לרשות הרבים [אבל] בסימני עבדים לא גזרו. וכן ודאי נראה, דחותם גנאי הוא לו וכל שאתה מצריכו להתירו נהנה הוא וזכור הוא ליטלו.

הקשה הרמב"ן ז"ל (בחידושו) למאן דאמר כיפה של צמר תנן אמאי אסורה והא תחת שבכה היא ושפיר קאמר רבי שמעון בן אלעזר, ותנן (לקמן סד, ב) יוצאה אשה בטוטפת ובסרביטין הקבועין בה, וטעמא משום דלא מישלפה שבכה שאינה פורעת ראשה. ותירץ שהכיפה אינה כולה תחת השבכה אלא מקצתה כנגד גובה הראש ואפשר לה לשלוף הכיפה ועדיין השבכה מחפה את ראשה, ורבי שמעון מתיר כיון דעל השער ממש היא למטה מן השבכה.

אין בה משום כלאים. ומדקתני אין בה משום כלאים סתם ולא קתני אין בה משום כלאים דאורייתא, שמע מינה דאין בה משום כלאים כלל ואפילו דרבנן. ולא משום דאינו אריג דהא קתני (כלאים פ"ט מ"ט) הלבדין אסורין מפני שהם שועין ואף על פי שאינן טווין וארוגין, אלא טעמא דמילתא מפני שהם קשין וכל שהוא קשה ואינו כלאים דאורייתא לא גזרו ביה רבנן ואפילו בהעלאה אבל כלאים דרבנן ורכין

אסורין בהעלאה, אבל להציעו תחתיו מותר ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן, קשים וכלאים דאורייתא בהעלאה אסור דבר תורה, דבגדי כהונה קשים הן ואפילו הכי לכהן הוא דשרי להו רחמנא לכולי עלמא אסור, ומשום הכי אמרינן בפרק קמא דערכין (ג, ב) ובמנחות (מג, א) דאיצטריך למיתני הכל חייבין בציצית כהנים לויים וישראלים וכהנים איצטריך ליה דכתיב (דברים כב, יא) לא תלבש שעטנז וסמך ליה (שם פסוק יב) גְדָלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ סֵדִיא כל שישנו בלא תלבש שעטנז ישנו בגדילים והני כהני הואיל ואשתרי כלאים לגבייהו ליתנהו בציצית קמ"ל, אבל להציע תחתיו

מותרין הואיל וקשין הן, אבל היכא דאית בהו תרתוי כלאים דרבנן וקשין מותרין הן לגמרי וכדאמרינן בפ"ק דביצה (טו, א) האי נמטא גמדה דנרש שריא. ושם (ד"ה אלא) כתבתי יותר בס"ד.

דף נח - א

ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל וכו', לא קשיא הא דעבד ליה רביה הא דעבד איהו לנפשיה. והוא הדין דהוה מצי לתרוצי כאן בשל טיט כאן בשל מתכת וכדאיתא בסמוך, ואי נמי כאן בכסותו כאן בצוארו, אלא דניחא ליה לאוקומי למתניתין בכל החותמות ובכל מקום שהוא נתון בין בכסותו בין בצוארו.

הא דאקשינן: במאי אוקימתא להא דשמואל בדעביד ליה רביה ב]לפנינו נוסף: חותם שב] כסותו אמאי לא. ואוקימנא משום דילמא מפסיק ומקפל. הוא הדין לדעת המקשה דלית ליה פתרי אלא בהכין, אלא דסבירא ליה למקשה דבשלמא אי עביד ליה איהו לנפשיה איכא למיגזר דילמא מפסיק ומקפל, משום דמימר אמר אי לא מקפלנא השתא אמר רבי דאימלכי ושקלי ואי מקפלנא לא רמיא אנפשיה דמימר אמר לאו לכסויי עביד דהא מנפשיה עביד ליה, אבל אי עביד ליה רביה אי מפסיק לא מקפל ליה דמאי אהני ליה דאי חזי ליה רביה חשיד ליה דמשום דבעי לכסויי הוא דמקפל והלכך לא מיקפל, ואהדר ליה דאף בדעבד ליה רביה נמי איכא למיחש להכי.

כולהו רבנן [לפנינו נוסף: דבי ריש גלותא] לא ליפקו בסרבלי חתימי. פירש רש"י ז"ל (ד"ה כולהו) שהוא סימן ל]אימת[ריש גלותא. אבל רבנו האי גאון ז"ל פירש בענין אחר, וז"ל: כך פירש גאון אבי אבינו, שהיו המלכים טובעין בקרן כל טלית חשובה מטבע של מלך כדי שלא להבריחה מן המס וכדי שיוודע שנלקחה מנתו ממנו, ע"כ אם תפול בשבת אפשר שיתירא ויקפל טליתו ויניחה על כתפו, ומי שאינו מתירא מן המלכות אינו פוחד. עד כאן. וזה נראה יותר.

דף נח - ב

כָּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ (במדבר לא, כג) אפילו דבור אסור. ואם תאמר והא קרא בגיעולי עכו"ם כתיב. איכא למימר אם אינו ענין לגיעול דלענין איסורי עכו"ם אין לחלק בין יש להן עינבל לשאין להן עינבל תנהו לענין טומאה, ואסיפיה דקרא קאי אך במי נדה יתחטא.

הואיל והדיוט יכול להחזירו. פירש רש"י ז"ל: לפיכך לא פרחא ממנו טומאתו הישנה, אבל אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא. ואיצטריך לפרש כן משום דקתני אין להם עינבל טהורין, דאלמא אין טומאה יורדת להן כל שאין להן עינבל. ובאידיך נמי דרבא דאמר הואיל וראוי להקישו על גבי כלי חרס פירש כן ואמר דהוי כניקב בפחות ממוציא רמון שלא פרחא ממנו טומאה ישנה וטהור מכאן ולהבא.

אבל בתוס' לא הודו לו, אלא טומאתן עליהן לגמרי ואפילו לקבל טומאה מכאן ולהבא, דכיון שנגמרה מלאכתו שהרי היה להם עינבל וגם עכשיו הדיוט יכול להחזירו לאביי או שהוא ראוי להקישו על גבי כלי חרס לרבא לא יצאו מתורת כלי, אבל כל שלא היה להן עינבל אכתי לא ירדו לידי כלי וגולמי כלי מתכות הן ולפיכך טהורין לגמרי. והקשו בתוס' לפירוש רש"י ז"ל דאי בטומאה ישנה לא פליגי בה אדאביי דכל שהדיוט יכול להחזירו לא פרחא ממנו טומאה ולא פליגי אלא בלהבא, וכדמוכח בפרק שלשה שאכלו (ברכות נ, ב) דגרסינן התם מטה שאבדה חציה או שנגנבה חציה או שחלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא (כלים פי"ח מ"ט), ומפרש רבא התם דלמפרע לא משום דפרחה ממנו טומאה, והיינו דוקא באבדה [אבל לא אבדה לא פרחא ממנו טומאה] אפילו לרבא הואיל והדיוט יכול להחזירה אע"פ שאינה ראוי עכשיו למלאכתה הראשונה ואע"ג דהכא בעי הוא שיהא ראוי למלאכתו הראשונה, אלא על כרחין שלטומאה ישנה אף רבא מודה דלא פרחא ממנו כל שהדיוט יכול להחזיר אבל מכאן ולהבא הוא דבעי שיהא ראוי למלאכה הראשונה, אלא ודאי הכא לקבל טומאה מכאן ולהבא אמרו כדאמרן.

הא דמותיב רבא הזוג והעינבל חבור. הרבה פירושים נאמרו בה, והמחזור שבכולן הוא מה שפירש רבנו שמואל ז"ל. והכי קאמר: אביי אמר הואיל והדיוט יכול להחזירו הרי הוא כאילו לא ניטל, ואע"ג דהשתא בלא עינבל לא חזי למידי כיון דהדיוט יכול להחזירו ודבר קל הוא לחברם ולהפרידם כמו שירצה כמאן דמחברי דמו ואם נטמא העינבל נטמא אף הזוג כאילו הן מחוברין, ונפקא מינה דלכשיתחברו יטמא הזוג את הנוגע, ומיהו בלא חבור לא יטמא כי אם העינבל לבדו שנגע בטומאה. והכי מוכח לקמיה דקא מותיב ליה רבא לאביי וכי תימא הכי קאמר אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי מכלל דאביי הכי סבירא ליה, דכיון דתלי טעמא בחזרת הדיוט אלמא סבירא ליה דלא חזי השתא למידי אלא משום סברא דחזרה מקבל טומאה מאחר דלא חזי למידי בלא חזרה. מותיב רבא הזוג והעינבל חבור שאם נטמא זה נטמא זה והני מילי כשמחברין אבל שלא בשעת חבור אם נטמא זה לא נטמא זה ולא חיישינן להדיוט יכול להחזירו דהשתא מיהא לאו מחוברין נינהו, ומלשון המשנה הזאת אין לשמוע אם בשעת חבור אי לא כדפריך וכי תימא וכו' אבל דעתו של רבא להוכיח עליה מברייתא דלקמן דבשעת חבור מיירי ותקשי לאביי, ומינה הוה מצי לאותוביה לרבא ומשום דהך מיירי בזוג ועינבל בהדיא אלימא ליה לאקשווי מינה לאביי דאיירי נמי בזוג ועינבל. וכי תימא הכי קאמר הזוג והעינבל לעולם חבור אפילו כשנתפרדו ואע"ג דלא מחברי כמאן דמחברי דמי ואם נטמא זה נטמא זה משום טעמא דהדיוט יכול להחזירו ומחוסר חזרה לאו מחוסר מעשה הוא, והתניא וכו' מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני שתי ברייתות הן במסכת כלים (בתוספתא כלים ב"מ פ"ג ה"ב וה"ו) כל אחת בפני עצמה, וברישא דידהו קתני בהדיא דכשאין מחוברין מקבלת טומאה כל אחת ואחת בפני עצמה, וגזרו על טומאה שלא בשעת מלאכה שיהא חבור לטומאה שיטמא זה בשביל זה משום דדמי לשעת מלאכה, אבל שלא בחיבורן שמעינן דאפילו גזירה דרבנן ליכא ואם נטמא זה לא נטמא זה, והעינבל לבדו לא יקבל טומאה כלל אע"ג דהדיוט יכול להחזירו, וקשיא לאביי. אלא אמר רבא הואיל וראוי וכו', ומספורת ואיזמל נמי בלא חבור ראוי למעין מלאכה ראשונה ומקבלין טומאה כל אחד ואחד בפני עצמו כדתניא בתוספתא.

דף נט - א

ורבי יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים [לפנינו נוסף: לתינוק]. פירשו בתוסי' (ד"ה ורבי): אע"פ שלא יחדו לגמע בו אלא מן הסתם כיון שהוא ראוי עדיין למלאכה אחרת מקבל טומאה אע"ג דלא יחדו. ותדע לך מדקאמר הואיל וראוי דאלמא בראויות תליא מלתא ואע"ג דלא יחדו. ועוד דאי ביחדו מאי טעמא דרבי יוסי ברבי חנינא דלא ליטמא משום גימוע. ועוד מה לי לא הוה ליה עינבל מעולם מה לי הוה ליה, הואיל והוא יחדו לגמוע בכל ענין הוה ליה לקבל טומאה.

וקשיא להו דלקמן בפרק המצניע (צה, ב) משמע דבעינן דוקא שיחדו למלאכה אחרת הא לא יחדו אע"ג דחזי ליה לא מקבל טומאה, דאמר רבא חמש מדות בכלי חרס וכו' ניקב כמוציא זית טהור מלקבל בו זיתים ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים, ופירש רש"י ז"ל (שם ד"ה טהור): טהור הוא מלקבל טומאה עוד משום תורת סתם כלי חרס ששיעורו בזיתים ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים שאם יחדו שוב לרמונים מקבל טומאה מכאן ולהבא או אם תחילה היה מיוחד לרמונים לא נטהר, אלמא בעינן יחוד. ותירצו דהכא שאני הואיל ומעיקרא הוי כלי גמור וגם עתה יכול להחזיר בו העינבל איכא למימר דחשיב ליה כלי על ידי דבר מועט שעדיין ראוי לגמע בו מים קודם חזרת עינבל הלכך אפילו בלא יחוד סגי ליה.

דף נט - ב

רבי מאיר סבר משוי הוא. כלומר: מתוך כובדו. ואי נמי שאינו עשוי לתכשיטות אלא להראות עושר.

ושמואל אמר מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא. ולאו למימרא דשמואל כרבי אליעזר דעיר של זהב סבירא ליה אלא מיסבר סבר דבהא כולי עלמא מודו בה, דכל היכא דלא הוי חשוב כולי האי לא ליפוק ביה אפילו חשובה דאי כולהו נפקי ביה גזרינן ביה דילמא נפקא ביה אשה חשובה ואשה שאינה חשובה נמי ושלפא

ומחויא, וכל היכא דחשוב טובא כעיר של זהב סברי רבנן דכיון דחשוב כולי האי אף אשה חשובה נמי שלפא ומחויא ורבי אליעזר סבר כיון דחשובה כולי האי דנפקא בעיר של זהב אף היא חשובה לנהוג שררה בעצמה ולא שלפא ומחויא, אבל חשוב ואינו חשוב ככלילא דנסכא קסבר שמואל דכיון דחשובה כל כך דלא נפקא בה אלא אשה חשובה ואינה חשובה כל כך שתהא שולפת ומראה לכולי עלמא שפיר דמי.

אמר מר יהודה אמר רב ששת קמרא שרי. פירוש המיינא, מדקאמרינן בסמוך קמרא עלוי המיינא מאי אמר ליה תרי המייני קאמרת דאלמא קמרא נמי היינו המיינא, והמיינא היינו חגור וכדאמרינן בפרק קמא (לעיל ט, ב) הני חברין בבלאי מכי שרו המיינא לא מטרחינן להו. וכן פירש רבנו האי גאון ז"ל.

איכא דאמרי דאנסכא ואמר רב ששת מידי דהוה אאבנט של מלכים. מכאן הביא ר"ת ז"ל (ספר הישר סימן רד. ובתוס' לקמן סב, א ד"ה וחילופיהן) ראייה דלא אסרו תכשיטין באיש אלא באשה, שהרי קמרא דאנסכא תכשיטין) הוא וקא שרי ליה משום [מידין] דהוי אאבנט של מלכים, והיינו נמי דבמתניתין לא איירי אלא בתכשיטי נשים. אלא דאיכא למימר שדברו בהווה דדרך נשים להתקשט ואין האנשים מתקשטים. ועוד ראייה מדקאמרינן לקמן (סא, א-ב) גבי קמיע מומחה ובלבד שלא יקשרנו בשיר ובטבעת אלמא שיר וטבעת עצמן שרי. ונראה לי דאין זו ראייה, דאילו היה מותר לקשור בשיר ובטבעת היו טפילה לקמיע ושרי מידי דהוה אצלוחית של פליטון (לקמן סב, ב). אבל בירושלמי (דפרקין ה"א) מפורש כדבריו, דגרסי' התם תכשיטין למה הן אסורין אמר ר' אבא ע"י שהנשים שחצניות היא מתרתן להראותן לחברתה והיא שכחה ומהלכת בהן ד' אמות. ואע"פ שאמרו שם בירושלמי במקום אחר (בסוף ההלכה הנ"ל) והאיש על ידי שאינו שוחץ מותר, נשמענה מן הדא מעשה ברבן גמליאל ברבי שירד לטייל לתוך חצירו [לפנינו נוסף: בשבת] ומפתח של זהב בידו וגערו בו חביריו משום תכשיט הדא אמרה העשוי לתכשיט אסור הדא אמרה העשוי לכך ולכך הדא אמרה אחד האיש ואחד האשה הדא אמרה אפילו במקום שאמרו לא תצא ואם יצאת אינה חייבת אסור לצאת בו לחצר, דאלמא אפילו באיש גזרו. איכא למימר דפליגא אההיא דר' אבא, ובשל רבנן הלך אחר המיקל. ועוד דפשטא דמתניתין ושמעתתא דגמרינן הכין דייקי, הלכך באיש מותר. והא דאמרינן לקמן (סב, א) גבי טבעת שיש עליה חותם ושאין עליה חותם וחילופיהן באיש, לאו אחיוב חטאת ופטור אבל אסור

קאי דנשמע מינה דטבעת שיש עליה חותם באיש פטור אבל אסור, אלא אחיוב חטאת בלחוד קאי, כלומר: חילופיהן באיש דכשאין בה חותם הוי משוי וחייב חטאת, אבל כשיש עליה חותם הוי תכשיט והלכך מותר אפילו לכתחילה. וטעמא משום דאנשים דעתם מיושבת עליהם ואינם מתפארים להראות תכשיטיהם כנשים. ואי קשיא לך הא דתנן (לקמן סו, ב) ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה ואוקימנא בגמרא (לקמן סז, א) באריג בכסותו הא לאו הכי אסור. יש לומר דמתניתין בקטנים שדעתן קלה עליהן כנשים, אבל גדולים אפילו אינו אריג בכסותן שרי, ומאי כל אדם דקתני כל אדם (גדול) [קטן]. אבל בירושלמי (דפרקין ה"ט ע"ש) אמרו מהו כל אדם הכל במשמע בין קטנים בין גדולים. ולפי זה יש לומר דטעמא דזוגין משום דחיישינן דילמא מחייכו עליהו ואתי למישלף ולאתויי. וכן התיר הנגיד ז"ל בתכשיטי אנשים. אבל רבנו האי גאון ז"ל ור"ח ז"ל (בגליון ס, א) אסרו, וכך אמרו: והדין כך הוא שיהיה האיש מותר לצאת בטבעת שיש עליה חותם והאשה בטבעת שאין עליה חותם מפני שתכשיט הוא להם וכל תכשיט שרי, אלא מפני גזירה דרבא דאמר (לקמן סב, א) פעמים שהאשה נותנת לבעלה והאיש נותן לאשתו ולפיכך אסרו אחד האיש ואחד האשה. והוא מן התימה שלא נאמרו לקמן דברי רבא אלא לתרוצא למתניתין דקתני בטבעת שיש עליה חותם חייבת חטאת ואמרינן בגמרא דאיש כשאין עליה חותם חייב חטאת, ואקשינן והא הוצאה כלאחר יד הוא, ופריק רבא דלאו כלאחר יד הוא להם דפעמים שהאיש נותן לאשתו להניחו בקופסא והאשה נותנת לבעלה להוליכו לאומן והן נושאין באצבע, ולא בא רבא לאסור שאין עליה חותם באשה ושיש עליה חותם באיש מההוא טעמא. ועכשיו שלא הוזהרו בכך בין אנשים ואפילו נשים, הנח להן לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין.

הא יש עליה חותם חייבת. הוא הדין דהוה מצי לאתויי מסיפא (לקמן סב, א) דקתני בהדיא ולא בטבעת שיש עליה חותם ואם יצתה חייבת חטאת, אלא אורחא דתלמודא הוא בהרבה מקומות דכי קאי ברישא דייק מרישא ושביק סיפא דמפרשא בהדיא ואי נמי מסיפא אע"ג דמפרשא ברישא בהדיא. ולי נראה דהכא ניחא ליה למידק מרישא דבטבעת שאין עליה חותם פטורה אבל אסורה דאלמא תכשיט פטור אבל אסור, הלכך כיון דלבסוף לא סגי דלא דייק מרישא ניחא ליה טפי למידק כולה מילתא מרישא.

הא דקתני: **רבי נחמיה מטמא**. אסיפא דוקא קאי, אבל ארישא דהיינו היא של מתכת וחותמה של אלמוג מטהר, דלדידיה הכל הולך אחר החותם. ובדין הוא דליתני ורבי נחמיה מחליף, והכי קתני בירושלמי בפרקין (ה"ג). והכין תני לה בתוספתא בדוכתא (כלים ב"מ פ"ג ה"ח) בהדיא.

דף ס - א

ותיהוי כבירית טהורה ותשתרי. לפי פירוש רש"י ז"ל נראה דבכדי נקט הכא טהורה, שאין עיקר הקושיא אלא תיהוי כבירית ותשתרי. ואינו נכון, דאם כן אמאי נקט טהורה ולא אורחא דתלמודא הכין. ויש מפרשים דתרתני פריך, כלומר: תיהוי כבירית לגמרי שתהא טהורה שאינה לא כלי ולא תכשיט אלא לצניעותא בעלמא עבידא ואן אמרינן בריש פרק במה בהמה (לעיל נב, ב) דלענין טומאה זה וזה שוין, ותשתרי נמי לצאת בה הואיל ולצניעותא עבידא לא שלפא. ואינו נכון בעיני, דאי טהורה אמחט קאי הוה ליה למימר ותהוי כבירית טהורה ושריא אי נמי ותטהר ותשתרי, אלא אבירית משמע.

ובתוס' פירשו דהכי קאמר: ותיהוי כבירית שהיא טהורה משום שאינה תכשיט אלא טבעת הכלים ועל ידי כך מותר לצאת בה בשבת דליכא למיחש למישלף ואחויי, הכא נמי שהיא טהורה שאינה אלא כטבעת הכלים תשתרי דאינה תכשיט. ואם תאמר אם כן היכי אמרינן לעיל דלענין טומאה דא ודא אחת היא, והא איכא לאיפלוגי בין אוגרת בה שערה לשאינה אוגרת. מסתברא דמשום דהא לא מיתניא הכין בברייתא לא מותיב לה, ואיהו נמי בשאין אוגרת בה שערה אהדר ליה וא"נ בשאינה אוגרת בה שערה בעא מיניה וכדאמרינן (לעיל נב, ב) גבי אצבע קאמר ליה.

והא דאמרינן: **(הא תינח בחול) בשבת מאי איכא למימר [לפנינו: בשבת למאי חזיא]**. פירש רש"י ז"ל (ד"ה ובשבת): הרי בשבת אינה חולקת בה שערה. והקשו עליו בתוס' ז"ל חדא דמנא ליה דאסור לחלוק שער בשבת אדרבא משמע דשרי דהא תנן (נזיר מב, א) נזיר חופף ומפספס והוא הדין

בשבת דקיימא לן כרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר, ועוד דאטו משום דאסור לחלוק בה שער הוא דאין יוצאין בה הא אילו היה מותר לחלוק בה שריא אדרבא הוה ליה כלי ואסור לצאת בו. אלא הכי פירושא: בשבת למאי חזיא והלא אינה תכשיט. ומפרקינן כמין טס יש לה בראשה והיא נוי לה שמניחתה כנגד פדחתה.

ושמעו קול מעל גבי המערה. פירוש: קול סנדל מסומר.

דף ס - ב

לא סנדל מסומר ולא מנעל שאינו תפור. ואם תאמר והא קתני התם (ביצה יד, ב) כל שנאותין בו ביום טוב משלחין אותו, ואסיקנא בגמרא (שם טו, א) כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ביום טוב, וסנדל המסומר הא נאותין בו בחול. יש לומר דבסנדל המסומר החמירו הואיל ובאת בו תקלה ונגזרה בו גזירה, וזה הכלל דכל שנאותין בו אמנעל שאינו תפור קאי.

אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. ואע"ג דבפרק כל הכלים לקמן (קכד, א-ב) ובמסכת יום טוב פרק משילין (לז, א) מוקמינן לה כבית שמאי דאילו לבית הלל הא אמרי (ביצה יב, א) מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, מכל מקום טפי דמי יום טוב לשבת הואיל ולא הותרה בו מלאכה בשאר דברים שאין בהם צורך אוכל נפש.

דף סא - א

אלא אפילו למאן דאמר שבת זמן תפילין הוא לא יצא דילמא מיפסקי ליה רצועה ואתי לאתויי ארבע אמות. רש"י ז"ל (ד"ה דילמא) לא גריס

דילמא מיפסקא רצועה, דבלאו הכי איכא למיגזר דילמא איצטריך לבית הכסא, וכדתניא לקמן (סב, א), וכדאמרינן בסמוך (לקמן ע"ב) לגבי קמיע של כתב, אלא הכי גריס דילמא אתי לאתויינהו ד' אמות ברה"ר [ו]פירש משום דזימנין דמיצריך לבית הכסא. אבל בתוסי' (ד"ה דילמא) יישבו גירסת הספרים, דנפקא מינה לתפילין של יד דליכא משום בית הכסא הואיל ומחופות עור, דתפילין של ראש היינו משום שי"ן דכתיב בהו כדאיתא לקמן (סב, א).

אלא כיון דאיתמחי [לפנינו: דמומחה] גברא אף על גב דלא איתמחי קמיעא. וכל שכן איתמחי קמיעא ואף על גב דלא איתמחי גברא. ואיתמחי גברא היינו שריפא שלשה אנשים בשלשה קמיעין מוחלקין, אבל לאדם אחד בשלשה מיני קמיעין סלקא בסמוך (בעמוד ב) בתיקו משום דדילמא האי גברא הוא דמקבל כתבא. ואיתמחי קמיע היינו שריפא שלשה בני אדם או אפילו שריפא לאדם אחד שלשה פעמים, וכדתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש. ואף על גב דאמר רב פפא (שם) פשיטא לי תלתא קמיעי לתלתא גברי תלתא תלתא זימני איתמחי גברא ואיתמחי קמיעא, משום גברא נקט הכין הא משום קמיעא אפילו לאדם אחד סגי.

דף סב - א

ואמר אביי דלי"ת ויו"ד של תפילין הלכה למשה מסיני [לפנינו: הגירסא שונה ע"ש]. לא גרסי ליה בתוסי' (ד"ה שי"ן) כלל, דדלי"ת ויו"ד לאו הלכה נינהו. ותדע לך מדאמרינן בפרק במה מדליקין (לעיל כח, ב) לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד למאי הלכתא לתפילין, ואקשינן תפילין בהדיא כתיב בהו (שמות יג, ט) לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ וּפְרָקִינָן לְעוֹרָן, ואקשינן והא אמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ופרקינן לרצועותיהן, ואי איתא לפרוך נמי רצועות והא אמר אביי דלי"ת ויו"ד של תפילין הלכה למשה מסיני כדאקשינן גבי לעורן משי"ן.

אמר עולא וחילופיהן באיש. פירש רש"י ז"ל (ד"ה אמר): דאטבעת בלחוד קאי, אבל במחט איש ואשה כי הדדי נינהו. וכן פירש רב האי גאון ז"ל. וכן מוכחת כל הסוגיא. ורב אלפסי (בסוגייתינו) פירש בין בטבעת בין במחט, [ו]לא נראו דבריו.

מכניסן זוג זוג אחד האיש ואחד האשה. ואם תאמר דילמא משום דהוצאה כלאחר יד הוא באשה התיירו. יש לומר אי משום הא מאי איריא זוג זוג אפילו טובא נמי.

דף סג - ב

בירית באחת כבלים בשתים. נראה לי דלרבין שני כלים הן, והבירית הוא טבעת הכלים ואין נותנין אלא באחת אבל כבלים הוא כלי אחר והוא עשוי לתכשיט ונותנין בשתים, דאילו (נתן) [נתנה] שתי בירית בשתי שוקיה אמאי טמאין ואמאי אין יוצאין דאטו משום דהוו שתים הוו להו מנא.

יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד מלמטה. יש מפרשים שכתוב קדש ל' בשיטה שניה בראש שיטה, ושם מלמעלה בסוף שיטה ראשונה כזה: { ציור } ואינו נראה, שאין דרך כתיבה וקריאה כן.

אבל רבנו תם ז"ל פירש: שם מלמעלה בראש שיטה שניה וקדש ל' מלמטה בסוף שיטה ראשונה כזה: { ציור } ומפני שאדם פוגע תחילה בראש שיטה שניה קוראהו למעלה ולמעלה במקום זה הקדמה.

מנין לתכשיט כל שהוא שהוא טמא מציץ. ואם תאמר לימא מטבעת דזוטר טפי. יש לומר דניחא ליה לאתויי מציץ שהוא כלי קטן ותכשיטו משהו, וכל שהוא דקאמר אכולה מילתא קאי, כלומר: שהוא תכשיט שגופו כל שהוא ותכשיטו כל שהוא, אבל טבעת הוא עשוי לתכשיט ממש. כך תירצו בתוספות.

מנין לאריג כל שהוא שהוא טמא מאו בגד (ויקרא יא, לב). ודוקא בבגד שאין רצונו לארוג בו יותר ולא בא מבגד גדול דעכשיו יש לרבותו מאו בגד, כלומר שהוא בגד בפני עצמו, אבל הא דבעינן בעלמא שלש על שלש אי נמי שלשה על שלשה הני מילי בבא מבגד גדול. ואם תאמר והיכי מרבינן אריג כל שהוא מאו בגד, והא אפיקתיה בפרק במה מדליקין (לעיל כז, א) לרבא שלשה על שלשה בשאר בגדים ולאביי לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דמטמא בשרצים. יש לומר דכוליה או בגד אייתר ליה כדאיתא לקמן בסמוך ודרשינן חדא מאו וחדא מבגד.

אריג ותכשיט כל שהוא טמא מפל פלי מעשה (במדבר לא, נא). ואם תאמר למאי איצטריך, דהא אריג כל שהוא בפני עצמו טמא ותכשיט כל שהוא בפני עצמו טמא, וכיון שכן מאי למימרא דכשהן מחוברין ביחד שהוא טמא. ופירשו בתוספות (ע"י תוס' הרא"ש) דאריג שהוא תכשיט קאמר, דאילו אריג כל שהוא שאינו תכשיט רבינן מאו בגד, ותכשיט של מתכת כל שהוא רבינן מציץ, אבל הייתי אומר דדוקא של מתכת דומיא דציץ אבל דאריג לא, קא משמע לן דאפילו תכשיט כל שהוא של אריג טמא מכל כלי מעשה.

ההוא במדין כתיב. פירש רש"י ז"ל (ד"ה ההוא): בטומאת מת, דטומאה שנוכרה במדין בטומאת מת הוה וכדכתיב בה (במדבר לא, יט) תתחטאו [וכו'] אתם ושביכם דהיינו הזאה, והכי קאמר ההיא בטומאת מת כתיב דחמיר אבל בשאר טומאות דקילי מנא לן. ואינו מחוור. חדא דהוה ליה למימר בהדיא ההוא בטומאת מת כתיב. ועוד דהא טומאת מת וטומאת שרץ ילפינן מהדדי בסמוך (לקמן סד, א) מִבְּגָד וְעוֹר בְּגָד וְעוֹר (ויקרא יא, לב. במדבר לא, כ). ועוד דאם כן הא דמרבינן אריג כל שהוא מאו בגד דכתיב גבי שרצים ליפרוך נמי ההוא בשרצים כתיב בטומאת מת מנין, דבשרצים נמי איכא למיפרך מה לשרצים שכן טומאתו מרובה אי נמי מה לשרצים שכן בכעדשה וכדאמרינן בסמוך (לקמן שם).

אלא הכי פירושא: ההוא בשלל של מדין כתיב גבי קרבן שהקריבו אנשי הצבא ולא משתעי מידי בטומאה וטהרה בההיא פרשתא, ואע"ג דכתיב בפרשה הראשונה דמשתעי בטומאה וטהרה תתחטאו אתם ושביכם, לאו בכולה שביה קא משתעי דהא איכא בהמה ונפש אדם שהביאו מן השבי.

ותמיה לי דאם כן אצעדה וצמיד טבעת עגיל וכומז נמי בשלל מדין כתיבי (במדבר לא, נ) ולא בפרשת טומאה וטהרה שלמעלה, ואם כן מנא לן דמקבלי טומאה, והיכי אקשי הכי להדיא לעיל ואילו אצעדה טמאה.

ונראה לי משום דהנהו נמי הוו בכלל כלים דכתיב גבי טומאת מת וכדכתיב (במדבר יט, יח) וְהָזָה עַל הָאֵהָל וְעַל הַנֶּפֶשׁוֹת וְעַל הַכֹּלִים [לפנינו: "עַל הָאֵהָל וְעַל כָּל הַכֹּלִים וְעַל הַנֶּפֶשׁוֹת"], אבל אריג ותכשיט כל שהוא לא הוי בכלל סתם כלים, והלכך איצטריך לרבוויי מכל כלי.

אחר כן מצאתי בספר הישר (חלק החידושים סי' רמו) שנשמר מן הקושיא הזאת, וכן כתוב שם: וכל הני כלים דכתיבי נמי התם כגון אצעדה וצמיד ילפינן מכל כלי, וכיון דנפקא לן לגבי טומאת מת ילפינן מבגד או עור לגבי טומאת שרץ. עד כאן.

דף סד - א

מנין לרבות קלקלי וחבק. ואם תאמר והלא אין מטלטלין מלא וריקן, ואם תאמר מפני שראוי לקפלו ולשים בו שום דבר, מכל מקום כיון שאינו עשוי לכך לא חשבינן ליה כמטלטל מלא וריקן. וכדתנן לקמן (סו, א) גבי קב הקיטע ואם יש לו בית קבול ראש שוקו לא חשבינן ליה בית קבול כיון שאותו בית קבול אינו עשוי לטלטל בתוכו שום דבר, וכמו שפירש רש"י זכרונו לברכה שם. ותירצו בתוס' (ד"ה מנין) דאף קלקלי וחבק נמי על כרחין אית לן למימר דעשוי לכל תשמיש. ולדידי קשיא לי דהא איצטריך למעוטי חבלים ומשיחות משום דאינן אריג ואף על גב דאין עשוי לטלטלן מלא וריקן ואינן ראויין לכך. וצריך לי עיון.

מה לטומאת שרצים שכן מרובה. פירש רבנו האי גאון ז"ל שהיא מצויה. ואינו מחוור, דאם כן הוה ליה למימר שכן מצויה. והנכון מה שפרש"י ז"ל, דכל שאר הטומאות הקלות שאינן צריכות שבעה כטומאת מת קרי טומאת שרץ, וכדקרינן חטאת חלב כל חטאות שיש בהן כרת, ומרובה מרובה ממש קאמר.

בגד ועור דכתיב (במדבר לא, כ) גבי מת למאי איצטריך שמע מינה לאפנויי. ואם תאמר אם כן בגד ועור דכתיב גבי מת וגבי שרץ (ויקרא יא, לב) למאי איצטריכי הא כולהו אתו מהיקשא דשכבת זרע, דכל מה שנאמר בשרץ כאילו נכתב בשכבת זרע ומה שנכתב בשכבת זרע יליף מת

מינייה והוא הדין למה שנכתב במת יליף שכבת זרע מינייה והדר יליף שרץ מינייה. ויש לומר דכל מילתא דאתיא בהיקשא טרח וכתב לה קרא.

דף סד - ב

מתני': בטוטפת ובסרביטין בזמן שהן תפורין. ואם תאמר והא מרישא (לעיל נז, א) שמעת מינה [דקתני] ולא בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורין הא תפורין יוצאין, והא נמי דקתני בכבול ובפאה לחצר מרישא שמעת מינה דקתני ולא בכבול ברשות הרבים הא בחצר יוצאה. ויש לומר דאורחא דתנא הכין דתני איסורא והדר תני התירא משום חדא דמיצטריך ליה למיתני בהיתר, וכדתנן (חולין מב, א) אלו טרפות ניקב הלב לבית חללו וכו', והדר תני (שם נד, א) אלו כשרות ניקב הלב ולא לבית חללו, וכן רבים.

בכבול. פירש רש"י ז"ל (ד"ה לחצר): דהאי כבול דסיפא לכולי עלמא היינו כיפה של צמר, מדמפרש טעמיה בגמרא כדי שלא תתגנה על בעלה. ואינו מחוור, דאם כן הוה להו למיפרך מינה לשמואל דאמר (לעיל נח, א) בכבול דרישא (דמתניתין לעיל נז, א) כבלא דעבדא. אלא האי נמי לשמואל כבלא דעבדא הוא, ולדידיה לאו משום האי טעמא שרו ליה אלא משום קטטה ואי נמי דלא גזרו בחותם שבעבדים דאינהו מידכר דכירי ושלפי ליה דניחא להו בהכין להעביר מהן חותם של עבדות, וכמו שכתבתי לעיל (נז, ב ד"ה כבלא).

במוך שהתקינה לנדתה. פירש רש"י ז"ל (ד"ה לנדתה): כדי שלא יטנפו בגדיה. ואינו מחוור, דאם כן אצולי טינוף לא חשבינן. וכדאמרינן בפרק קמא (לעיל יא, ב) בכיס של זב. אבל בתוס' (ד"ה ובמוך) פירשו: כדי שלא יטפטף על בשרה וייתייבש עליה ויסרט את הבשר.

שן תותבת שן של זהב. פירש רש"י ז"ל (ד"ה שן): דכולה חדא מילתא היא, כלומר: שן תותבת שהיא שן של זהב. ואינו מחוור, דאם כן שן שן למה לי. ופירוש אחר פירש דתרתני קאמר, ושן תותבת אהתירא דרישא

קאי, כלומר: ויוצאה גם כן בשן תותבת אבל בשן של זהב פליגי. וגם זה אינו מחוור, דאם כן ובשן תותבת הוה ליה למיתני.

אלא תרתי נינהו ובתרוייהו פליגי, כלומר: שן תותבת פירוש שן נכרית תרגום תושב תותב וכן שן של זהב רבי מתיר דלא חיישינן לנפילה וכן נמי לא חיישינן למישלף ואחויי דכל מידי דמיגניא ביה לא אתי לאחויי וחכמים אוסרים דחיישינן דילמא נפלה ואתי לאתויי.

ומיהו בברייתא (לקמן סה, א) תניא דבשל כסף דברי הכל מותר, והיינו טעמא משום דכיון שאינה ניכרת בין השיניים לא שלפה ומחויא, ואי נפלה נמי לא חשיבא ליה ולא אתי לאתויי דאזלא לבי אומנא ועבדא אחרינא דלא כסיפא ליה מילתא דסברה דאומנא לא מרגיש בה משום דדרכן של נשים לעשות תכשיטין של כסף בצורת כל הדברים, אבל שן דאי מתאביד האי לא משכחא אחרינא אי נפלה אתי לאתויי.

גמרא: בנדתה תהא עד שתבא במים. ולזקנים הראשונים איכא למימר דנפקא לן מבמי נדה יתחטא (במדבר לא, כג) דאמרינן בשלהי עבודה זרה (עה, ב) מים שהנדה טובלת בהן, ורבי עקיבא סבירא ליה דדילמא ההיא לטהרות אבל לבעלה דחולין הוא לא צריכה.

דף סה - א

עשתה לו בית יד מהו. רש"י ז"ל ורבנו האי גאון ז"ל פירשו אמוך שהתקינה לנדתה. אבל הראב"ד ז"ל פירשה אמוך שהתקינה לאזנה ושבסנדלה, כלומר: אם עשתה לו בית יד צריך קשירה או לא. ונראה שפירש כן מדאמר רב נחמן בר הושעיא אמר רבי יוחנן עשתה לו בית יד מותר, דמשמע מהאי לישנא דמשום בית יד הוא דמותר, שאילו להתיר אפילו בבית יד היה לו לומר אפילו עשתה לו בית יד מותר. וכן נראה גם מהירושלמי (דפרקין ה"ה), דגרסינן התם א"ר זעירא עשה לו רב חייא בר אשי בית יד למוך שבאזנו.

אמר אביו רבי ורבי אליעזר ורבי שמעון בן אלעזר כולו סבירא להו דכל מידי דמיגניא [לפנינו נוסף: ביה] לא אתיא לאחוייה. תמיהא לי דהא אפילו לכולי עלמא לא אתיא לאחוייה, דהא בירית מהאי טעמא הוא דשרינן (לעיל סג, ב). ועוד דלישנא דמיגניא לא שייך שפיר בכיפה של צמר אלא משום צניעותא. ועל כן נראה לי דכל הני לא נפקן בהו אלא משום מום שן תותבת וכובלת וצלוחית של פליטון דאמרן לעיל (סב, א) מאן דרכה למיפק בצלוחית אשה שריחה רע, והלכך סברי רבנן דכיון שמומה ניכר דכל הרואה אותה יוצאה בשן של זהב כבר הוא יודע ששינה חסר וכן הרואה אותה יוצאה בכובלת כבר יודע שהיא בעלת ריח רע, וכיון שאינה יכולה להעלים מומיה אף היא אינה מקפדת ושלפה ומחויא. ורבי סבר אע"פ שיכירו שהיא בעלת מום לא שלפה ומחויא, כי היכי דלא תתגנה בהראות מומיה בעין. וכן הטעם בכיפה של צמר שאין אשה מקשטת עצמה באותה כיפה אלא אשה שהיא קרחת מפאת ראשה, והיינו דתני לה בהדי פאה נכרית, והיינו דשרו לה טפי כבול בחצר כדי שלא תתגנה על בעלה משאר תכשיטין, ואפילו כובלת וצלוחית של פליטון לא התירו לה בחצר אע"פ שהוא גנאי לה וקרוב להתגנות בכך על בעלה, אלא שמע מינה דכיפה צריכה לה טפי לסלק גנותה. כך נראה לי.

מתני': בחוטין וכו' שבאזניהם. כלומר: ולא חיישינן לטבילה משום דלא מיהדק ולא חייצי, כדפירש רש"י ז"ל. ולא כפירוש השני שפירש דבקליעת הראש קא מיירי ומשום דבקטנות לא חיישינן לטבילה, דאין פירוש זה מחוור כמו שדחה הוא ז"ל בפירושו. ועוד דבהדיא קתני בברייתא דמייתין בריש פרקין (לעיל נו, א) הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהם אבל לא בחבקין שבצואריהן, ומפרשינן לה התם משום טבילה. ועוד מדאמרינן בגמ' אבוה דשמואל לא שביק להו לבנתיה נפקן בחוטין שבאזניהן, ואקשינן עליה ממתניתין דקתני הבנות יוצאות בחוטין, ובנתיה דאבוה דשמואל נשואות הוו וכדקאמרינן עביד להו מקואות ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי, ואפילו הכי קא מקשה ליה ממתניתין.

ומפצי ביומי תשרי. פירש רש"י ז"ל (ד"ה ומפצי): לשים תחת רגליהן מפני טיט הנהרות. וכן פירש הרב בפרק בתרא דנדה (סז, א) גבי אשה לא תטבול בנמל מפני הטיט. וכן היה נראה מאותה סוגיא שם לכאורה, מפני שאמרוה שם סמוך לנתנה תבשיל לבנה לא עלתה לה טבילה ואע"ג דהשתא ליכא אימר בדריוני נפל, וגם אותה שלא תטבול בנמל למד מן הענין, ושניהם משום חציצה. ויש מקצת ספרים שכתוב בהן שם גם

בההיא דלא תטבול בנמל אע"ג דהשתא ליכא אימר בדריוני נפל, וזה בפירושו של רש"י ז"ל (בנדה שם ד"ה ברדיוני) מפורש.

ומכל מקום אינו נראה, לפי שאין טיט בנמל יותר מבשאר נהרות. ועוד שאין חוצץ אלא טיט הו"ו דהיינו טיט הבורות וטיט היוצרים בלבד, כמו ששנינו במסכת מקואות בפרק ט' (מ"ב). ובגירסאות מדויקות ששם (בנדה) לא גריס אע"ג דליכא השתא אימר בדריוני נפל. והגאונים לא גרסי ליה כלל.

והנכון כפירוש הגאונים ז"ל שפירשו דמשום צניעות היה עושה להן כן, מפני שהן מתיראות שמא יבא אדם ויסתכל בהן ולפיכך ימהרו לטבול ואינן טובלות כדרך, ולפיכך היה עושה להן מפצי להיות כמסך להבדיל בין הנהר ובין העם לצניעות בעלמא, והוא הדין והוא הטעם לאותה שלא תטבול בנמל.

נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה. פירש רש"י ז"ל (ד"ה פסולות): לכהן גדול משום דכתיב ביה (ויקרא כא, יג) אִשָּׁה בְּתוּלָיָהּ יִקַּח, שיהיו כל בתוליה קיימין. ואין זה מחוור, דבפרק הערל (יבמות עו, א) משמע דמשום זנות קא אסר ליה, דאמרינן התם לית הלכתא לא כבא ולא כאבא, כבא הא דאמרן, כאבא דאמר רב הונא נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה, ואפילו לרבי אלעזר דאמר (שם סא, ב) פנוי הבא על הפנויה [שלא לשם אישות] עשאה זונה התם באיש אבל באשה פריצותא בעלמא הויא, אלמא משמע דטעמיה דרב הונא משום זונה קא אסר לה ואפילו לכהן הדיוט.

ואי קשיא לך הא דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (שם נט, ב) אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא ואם נשא [נשוי, אנוסת חבירו ומפותת חבירו לא ישא ואם נשא] רבי אליעזר בן יעקב אומר הולד חלל, ואמרינן (שם ס, א ע"ש) מאי טעמא דרבי אליעזר אמר רב הונא אמר רב וכן אמר רב גדל סבר לה כרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה, ואקשינן ומי סבר ליה [כותיה] והא קיי"ל דמשנת ר"א בן יעקב קב ונקי (שם מט, ב), ואילו בהא לית הלכתא כרבי אלעזר דאמר רב עמרם (שם סא, ב) אין הלכה כרבי אלעזר, ואי איתא דרב הונא בשיטת רבי אלעזר אמרה ומשום זונה קא אסר לה לכהונה מאי קא קשיא ליה התם דמוקי ליה לרבי אליעזר בן יעקב כרבי אלעזר היינו משום דלדידיה סבירא ליה כרבי אלעזר. ויש לומר דתלמודא קא קשיא ליה היכי קאמר הכין רבי אליעזר בן יעקב, דאי בשיטת רבי אלעזר אמרה תיקשי לן הלכתא אהלכתא. ואי

נמי יש לומר דמדרב קא מקשה ליה לרב עמרם דרב רבהון דכולהו הוה.

דף סה - ב

סבר שמא ירבו נוטפין על הזוחלין. ואם תאמר כי רבו מאי הוי. והא תנינא במסכת מקואות (פ"ה מ"ג) מעין שהוא מושך כנדל וריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמות שהיה, ופרת נהר גדול ומושך הוא לעולם. יש לומר דלא ריבה ממש קאמר, אלא שהוסיף עליו, מכל מקום מי המעין רבים על הנוטפין. ויש מי שהקשה על זה דאם כן ליתני הוסיף ולא ליתני ריבה. ויש לומר עוד דההיא דמקואות בשריבה בתוך המעין בעצמו, כלומר: בתוך הגומא, וכיון שהוא נותן בתוך עיקר המעין עצמו, הרי כל המים נחשבים כמי המעין, אבל במרבה בתוך הנהר המושך מתוך המעין נפסל ברוב השאובין או ברוב הנוטפין, ובמרבה המעין גם כן דוקא [במקום] זחילתן בין באורך בין ברוחב, אבל שלא במקום זחילתן כיון שזחילתן זו אינה אלא מחמת הנוטפין הרי הן כנוטפין ואין מטהרין אלא באשבורן, וכמו ששנינו שם בסיפא דההיא מתניתין דמקואות היה עומד וריבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא, ותנן נמי בפרק קמא דמסכת מקואות (מ"ז) למעלה מהן מעין שמימיו מועטין שרבו עליהם מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן.

ואם תאמר עוד, כי רבו נוטפין על הזוחלין נמי נימא קמא קמא בטיל, וכדאמרינן בפרק בתרא דעבודה זרה (עג, א) גבי יין נסך שנפל לבור, כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן המערה יין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל. וכלאים נמי היאך (נוספים) [נאסרים] בתוספת אחד ומאתים לימא ראשון ראשון בטל. ובנדריים נמי בפרק הנודר מן הירק (נז, ב) גבי בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית דאמרינן כשרבו גידוליו על עיקרו מותר דגידולי היתר מעלין את האיסור, ואמאי נימא ראשון ראשון בטל. תירץ ר"ת ז"ל (תוס' בב"ק ק, ב ד"ה אמר). דלא אמרו ביין נסך קמא קמא בטיל אלא במערה מעט מעט בהפסקות, אבל בלא הפסק לא אמרינן דליבטיל, והלכך בנוטפין שיורדין בלא הפסק ואי

נמי בגידולי זרעים שמתרבין בכל שעה בלי הפסק הרי אנו רואין כאילו בא הכל ביחד ואינו בטל.

אלא שהקשה לתירוץ, הא [תנן] במסכת מקואות (פ"ז מ"ב) ומייתין לה ביבמות פרק הערל (פב, ב) מקוה שיש בו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו, וברובו מיהא פסול ולא אמרינן קמא קמא בטיל ואע"ג דקא יהיב לסירוגין. ויש לומר דהתם הוא מיירי במי פירות וכדמשמע הכי בהדיא במקומה במסכת מקואות, ואפשר דבמי פירות החמירו. ואם תאמר מאי קא מדמה לה התם ביבמות לתרומה בזמן הזה דרבנן, דהא פסול מי פירות למקוה דאורייתא, דהא ממעט להו בפרק כסוי הדם (חולין פד, א) מדכתיב מים יתירא. ותירצו בתוסי' (בב"ק שם) דהתם דוקא להטביל בו מחטין וצנורות דמדאורייתא לא בעו ארבעים סאה אלא מדרבנן בעלמא והלכך כיון שיש שם רובו של מקוה מים כשרים כשר, ומיהו בעינן דלישתארו רובו ומשום הכי מוכח מינה התם [ד]בדרבנן בעי רבייה.

ועדיין הקשו בתוסי' מהא דמסיק רב דימי בפרק שלישי דבכורות (כב, א) גבי הלוקח ציר מעם הארץ משיקו במים וטהור מה נפשך אי רובא מיא סלקא להו השקה אי רובא ציר לא בעי השקה, ומסיק לא שנו אלא לטבול בו פתן אבל לקדרה לא, מצא מין את מינו וניעור, אלמא אע"ג דנתבטלו המים בתוך הציר כי נפלה לקדרה ניעורו, וכל שכן דלא אמרינן ראשון ראשון בטל ואפילו בהפסקה. ותירצו דדילמא לגבי הא החמירו בטהרות יותר מן האיסורין. והא דתנן (תרומות פ"ה מ"ח) סאה של תרומה שנפלה למאה חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה שם סאה אחרת לא תעלה, דאלמא אף באיסורין לא אמרינן קמא קמא בטיל. לא היא דהתם משום דלא נתבטלה לגמרי אלא צריך הוא להרים סאה של תרומה קודם שיהא מותר וכיון שצריך להרים לא שייך ביה למימר ראשון ראשון בטל.

ואיכא למידק, אמאי אמרו שמא ירבו נוטפין על הזוחלין אפילו מחצה על מחצה נמי פסולין, וכדתנן במסכת עדיות (פ"ז מ"ג) העיד רבי יצחק [לפנינו : צדוק] על הזוחלין שרבו על הנוטפין שכשרין אלמא מחצה על מחצה פסולין. ויש לומר דהכא לאו דוקא שמא ירבו נוטפין ממש קאמר, אלא לפי שאי אפשר לצמצם לא דייק בלישנא. והרמב"ן ז"ל (בסוגייתינו) תירץ שהזוחלין שהלכו למקום הנוטפין ונתערבו הרי הן כנוטפין עד שירבו עליהן אבל הנוטפין שנתערבו בזוחלין הרי הן כזוחלין עד שירבו

עליהן, והלכך מימי פרת ביומי ניסון שהנוטפין באין עליהן לא היו נפסלין אלא אם כן רבו עליהן הנוטפין.

וכתבו בתוס' (ד"ה שמא) שהנוטפין הוא שאין מטהרין אלא באשבורן אבל מעין מטהר בין בזוחלין בין באשבורן, דאע"פ ששנינו (מקואות פ"ה מ"ה) הזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה, לאו דוקא בזוחלין אלא משום דנוטפין דוקא במקוה ולא בזוחלין שנו שהמעין למעלה מהן שמטהר אפילו בזוחלין. ותדע לך מדתנן בפרק קמא דמקואות (מ"ז-ח שם) שוה למקוה לטהר באשבורן וכו' למעלה מהן מי מעין שהן מטהרין בזוחלין, ואם איתא דהאי באשבורן ולא בזוחלין והאי בזוחלין ולא באשבורן מאי למעלה מהן, האי בחד גוונא מטהרי והאי בחד גוונא מטהרי. (ותנן) [ותני] נמי (תוספתא מקואות פ"א ה"ז בשנוי ע"ש) מעין שהוא צר וחקקו ועשאו רחב מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא במקום שיכולין לילך שם מתחילה, אלמא מעין נמי מטהר הוא באשבורן. ותנן נמי (פרה פ"ח מ"ח ומקואות פ"ה מ"ד) כל הימים כמקוה שנאמר (בראשית א, י) וּלְמַקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יָמִים רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר כֹּל הַיָּמִים מִטְהָרִין בְּזוּחָלִין, ומסתמא משמע דר"י לא פליג אהא דמטהרין באשבורן אע"ג דחשיב להו כמעין ליטהר בזוחלין. ועוד מדאמרינן הכא אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד משמע דדוקא בזוחלין הוא דאין מטהרין בשאר הימים הא באשבורן מטהרין, ואיך יטהר פרת ביומי ניסון באשבורן ניחוש שמא לא רבו הנוטפין והווי להו זוחלין רובא ולא יטהרו באשבורן, אלא ודאי שהמעין מטהר בכל ענין.

מסייע ליה לרב דאמר רב מטרבא במערבא שהדא רבא וכו'. כבר כתבתיה בנדרים פרק אין בין המודר (מ, א ד"ה אמר) בסייעתא דשמיא.

סיפא אתאן למטבע. אבל שארא אפילו לכתחילה. ותמהני מאי שנא מטבע מאי שנא אבן, דאף היא אינה מטלטלת כמטבע ואין לה תורת כלי. ובירושלמי (פ"ו ה"ז) גרסינן: תני רבן שמעון בן גמליאל אומר לא שנו אלא מטבע ואבן הא באגוז מותר מפני שהוא מיטלטל, [אמר רב אדא בר אהבה אתיא דרבן שמעון בן גמליאל כרבי מאיר כמה דרבי מאיר אמר דבר שהוא מיטלטל] מותר כן רבן שמעון בן גמליאל אומר דבר שהוא מיטלטל מותר.

מתני': הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר ורבי יוסי אוסר. פירש רש"י ז"ל: דבמנעל ולא מנעל פליגי, דרבי מאיר סבר מנעל הוא ולפיכך יוצא בו, ורבי יוסי סבר לאו מנעל הוא ואינו לו אלא משוי ולפיכך אינו

יוצא בו. ובודאי דלכאורה (כפירושו) [בפירוש] משמע מסוגיא דגמרא דהכא (סו, א), דאמרינן ואף שמואל הדר ביה דתנן (יבמות קא, א) חלצה בסנדל שאינו שלו בסנדל של עץ או בשל שמאל בימין חליצתה כשרה, ואמרינן מאן תנא אמר שמואל רבי מאיר היא דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר, אלמא מדאוקימנא הא דחליצה בפלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי שמע מינה דבמנעל ולא מנעל פליגי, דחליצה במנעל ולא מנעל תליא מילתא. ומדרב הונא נמי שמעינן לה, דתנן סנדל של סיידין טמא מדרס ואשה חולצת בו ויוצאין בו בשבת דברי רבי עקיבא ולא הודו לו, ואמר רב הונא מאן לא הודו לו רבי יוסי מאן הודו לו רבי מאיר.

ואלא מיהו לא מחוור. דהא אסיקנא בפרק בתרא דיומא (עח, ב) ואמרינן [אלא אמר רבא] דכולי עלמא מנעל הוא ובהא פליגי מר סבר גזרינן דילמא משתמיט ואתי לאתויי ומר סבר לא גזרינן, וטעמא דשמואל ורב הונא דשמעתין דאוקימו מתניתין דחליצה דלא כרבי יוסי היינו נמי מההוא טעמא דרבא, דכיון שקשה ומשתמיט לא קרינן ביה נְעֵלו (דברים כה, ט) הראוי להלך בו לדעת רבי יוסי, ואע"ג דאית ביה שנצי, מתוך שהוא קשה ואין בו עור לא מיהדק ומשתמיט ואין ראוי להלך בו. והא דמשמע התם בפרק מצות חליצה (יבמות קג, א) דאי מחופה עור חולצת בו לכולי עלמא, התם הוא דכיון דמחופה עור אף הוא מתהדק ורצועותיו נקשרות היטב ולא משתמיט.

אלא דאיכא למידק אם כן דשמואל ורב הונא בשיטת רבא אמרו, מאי טעמא אמר רבא מאן לא הודו לו רבי יוחנן בן נורי ולא אמר כרב הונא. ועוד התם בפרק מצות חליצה (שם קב, ב - קג, א) דתניא חלצה בסנדל של שעם ושל סיב ובקב הקיטע חליצתה כשרה וכו' במוך בסמיכת הרגלים ובאנפליא של בגד חליצתה פסולה, ואמרינן קב הקיטע מני רבי מאיר היא דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר באנפליא של בגד אתאן לרבנן, וסתמא דמילתא הני רבנן דקאמרינן היינו רבי יוסי דפליג בהדי רבי מאיר בקב הקיטע, ואם איתא דלא פליגי במנעל ולא מנעל אלא בקב דמשתמיט ואינו יכול להלך בו, אמאי מוקי אנפליא של בגד כרבנן הא בשארא לא פליגי וכולהו שוין בהו. ואיכא לתרוצי בהא, דהתם מתרץ לה אליבא דאביי דמוקי פלוגתייהו בפרק בתרא דיומא (שם) במנעל ולא מנעל, והיינו נמי דמתרץ לה אביי התם (ביבמות שם) ואמר מדסיפא רבנן רישא [נמי] רבנן ובמחופה עור, עד דאתא רבא ואוקמה כולה כרבי מאיר ומשום דלא מגין כלומר: אף סיפא רבי מאיר והוא הדין לרבי יוסי דבהא לא פליגי. ואלא מיהו אכתי קשיא הא דהכא, אמאי לא מוקי רבא לההיא

דסנדל של סיידין כדאוקי לה רב הונא. ויש לומר דאף [ד]שמואל ורב הונא דהכא סבירא להו דבמנעל ולא מנעל פליגי ולפיכך לרבי יוסי אינה חולצת בו, אבל לרבא רבי יוסי נמי לגבי חליצה מודה הוא דחולצת, ומשום הכי אוקמה רבא לההיא דסנדל של סיידין דקתני בגוה ולא הודו לו כרבי יוחנן בן נורי, דאילו לרבי יוסי חולצת בו אע"פ שאינו יוצא בו בשבת.

ואילו נפרש כן נצטרך לומר, דהא דאמר רבא התם בפרק מצות חליצה מדרישא רבי מאיר סיפא נמי רבי מאיר הוא הדין דהוה מצי למימר דכולה ברייתא כולי עלמא היא דלגבי חליצה לא פליגי, אלא כלפי מאי דסבירא להו מעיקרא דבמנעל ולא מנעל פליגי ותברוה רישא רבי מאיר וסיפא רבנן אמר להו רבא דאפילו כולה רבי מאיר היא. ואי נמי איכא למימר, דהתם לאו לאפוקי מדרבי יוסי אוקמה רבא כרבי מאיר, אלא לאפוקי מדרבי יוחנן בן נורי דלדידיה לא הוי מנעל כלל. וכן כתבתי שם ביבמות (ד"ה הא).

ועדיין קשה לי ההיא דחולצת בסנדל של עץ דאוקי שמואל הכא כרבי מאיר, אמאי לא פליג בה רבא ונוקמה ככולי עלמא, כדפליג באוקמתא דרב הונא בההיא דסנדל של סיידין. ואולי נאמר דבשל עץ שהוא קשה ועשוי לישמט מודה רבא דרבי יוסי לטעמיה דאף לחליצה פסול דאינו ראוי להלך בו, וההיא דסנדל של עץ [ד]מתניתין וברייתא דהכא ובפרק מצות חליצה ודאי כרבי מאיר אתיין כפשטא דסוגיא דהכא ודהתם, אבל בשל סיידין בהא פליג רבא, או משום דהוי של שעם כדפירש הכא רש"י ז"ל ואינו קשה כל כך ולא משתמיט כשל עץ, או אפילו הוי של עץ כדפירש רבנו שמואל ז"ל אלא משום דאית ליה בסנדל ולא משתמיט כקב הקיטע. כך נראה לי.

ואלא מיהו עדיין נצטרך לומר על כרחין דברייתא דהתם דקתני בשל סיב ובשל שעם ובקב הקיטע חליצתה כשרה ואוקימנא לה כרבי מאיר, לאו כולה רישא מוקמינן לרבא כרבי מאיר דוקא, אלא קב הקיטע בלחוד, אבל סנדל של שעם ושל סיב כולי עלמא היא.

ואי קשיא לך כיון דאסיק רבא התם (ביומא) דכולי עלמא מנעל הוא, היכי נפיק ביה איהו ביום הכפורים. לא היא, דכולי עלמא דקאמר היינו רבי יוסי ורבי מאיר, אבל לרבי יוחנן בן נורי לאו מנעל הוא, וכדאמר רבא הכא מאן לא הודו לו רבי יוחנן בן נורי, דלדידיה לא הוה מנעל אלא של עור, כדכתיב (יחזקאל טז, י) ואנעלך תחש וכדאמרינן התם בפרק מצות

חליצה (יבמות קב, ב), וקיימא לן כרבי יוחנן בן נורי. ואם תאמר מכל מקום היכי נפיק ביה ניגזור דילמא משתמיט ואתי לאתויי, דבהא לא אשכתן דפליג עליה דרבי יוסי אלא רבי מאיר ורבי מאיר יוסי הלכה כרבי יוסי (עירובין מו, ב). ולפיכך נראה לי כמו שכתבתי דבשל שעם ושל סיב אף רבי יוסי לא גזר משום דאינו קשה כל כך ולא עביד לאשתמוטי כשל עץ.

ואם תאמר עוד, לאביי דסבירא ליה דבמנעל ולא מנעל פליגי דאלמא כל שאינו מנעל אין יוצאין בו דלאו תכשיט הוא אלא משוי, אם כן היכי נפיק ביה איהו, דאי מנעל הוא כרבי עקיבא ורבי מאיר אין יוצאין בו ביום הכפורים, ואי לאו מנעל הוא כרבי יוסי וכרבי יוחנן בן נורי, מכל מקום לא ליפוק דמשוי הוא. ונראה לי דלאביי בגזירה נמי פליגי אי גזרינן דילמא משתמיט או לא גזרינן, כלומר: דרבי יוסי תרתי אית ליה, דלאו מנעל הוא ועוד דעביד לאשתמוטי, דאי משום דלאו מנעל בלחוד הוא לא הוה אסר ליה, דכל מידי דמגין ודרכן של בריות לצאת בו בחול להנאת תשמישו לאו משוי הוא, מידי דהוה אאנפליא של בגד שאינו מנעל לכולי עלמא ויוצאין בו, ומשום דמשתמיט בלחוד נמי אי מנעל הוה לא הוה אסר ליה, דאי מלבוש הוא לא אסרו מלבושיו עליו ולא גזרו במלבושיו דילמא משתמיט, אלא משום דאינו מנעל ועוד דמשתמיט גזרינן לרבי יוסי, ורבי מאיר סבר דמנעל הוא ומשום גזירה דילמא משתמיט לא אסרינן ליה עליה כדאמרן, והלכך בשל סיב ובשל שעם דלא משתמיט כשל עץ כדאמרן שרי משום דלאו מנעל כרבי יוסי ורבי יוחנן בן נורי.

ואכתי קשיא לי, אמאי איצטריך אביי התם ביומא לאוקומה לההיא דקב הקיטע בדאית ביה כתיתין ומשום תענוג, תיפוק לי דלכולי עלמא אסור ממה נפשך, לרבי מאיר משום מנעל ולרבי יוסי משום דלאו מנעל והוי משוי דעירוב הוצאה אף ליום הכפורים כשבת (כריתות יד, א).

ומתוך הדוחק יש לי לומר, דודאי בין מאן דמייתי מינה ראייה בין אביי דדחי לה סבירא להו דבמנעל ולא מנעל פליגי, ומה"ט גופא אית להו לרבי מאיר ורבי יוסי למיסר ביוה"כ, אלא דמדקתני בההיא ברייתא ושויין שאסור לצאת בו ביוה"כ משמע להו דעוד מטעמא אחרינא דשניהם השוו בו לענין יום הכפורים ואינו בשבת אסרי ליה, ולכולי עלמא קאמר, כלומר: ושויין דבר מן הדין טעמא דמנעל ומשוי אסור, ואי סלקא דעתך דמשום ההוא טעמא דמנעל או משוי השוו בו לענין יום הכפורים דאסור, למה להו למימר דשויין ביוה"כ שאין יוצאין בו פשיטא דאסור לדידהו

ממה נפשך כדאמרן, ומשום הכי אוקמה אביי בדאית ביה כתיתין ומשום תענוג, דקסבר בלא מנעל אסור משום עינוי, ולקרא דתענו את נפשותיכם (ויקרא טז, כט) סמכי ליה. ונפקא מינה להיכא דלאו מנעל וליכא נמי למיגזר דילמא משתמיט וכגון אנפליא של בגד דמיהדק שפיר ולא משתמיט ולא מנעל הוא לכו"ע ואפילו הכי אי אית ביה כתיתין אסור משום תענוג, וכדקאמר התם ביבמות בפרק מצות חליצה ומהכא יליף לה.

ועיקר בעיא דהתם דפרק בתרא דמסכת יומא (עח, א-ב) מהו לצאת בסנדל של שעם ביום הכפורים, כלומר: מי אמרינן דמנעל בלחוד אסור או דילמא אף כל מידי דמגין כמנעל. ואתי למפשטה מברייתא דקב הקיטע דאינו מנעל לרבי יוסי ואפילו הכי קתני בברייתא ושויין שאסור לצאת בו ביום הכפורים אלמא כל מידי דמגין כמנעל אסור, דמדאיצטרכינן למיתני ושויין שאסור לצאת בו ביום הכפורים על כרחין בלא טעמא דמנעל ומשוי קאמרינן ולכולי עלמא אסור, והלכך אף לדידן דקיימא לן דלאו מנעל הוא, ולית לן נמי דכל מידי דלאו מנעל אסור משום משוי דהא אנפליא של בגד אע"ג דלאו מנעל הוא לכולי עלמא כדאיתא בפרק מצות חליצה (יבמות קב, ב - קג, א) אפילו הכי יוצאין בה כדקתני התם בברייתא, אפילו כן מידי דמגין כמנעל אסור. ודחי אביי דאין ודאי משמע דקב הקיטע טעמא חדתא אית להו בגויה כדקאמרת, אלא מיהו לאו משום דמגין הוא וכדקא סלקא דעתך, אלא בדאית ביה כתיתין ומשום תענוג, והוא הדין לאנפליא דאינו מגין אי אית ביה כתיתין אסור לצאת בו ביום הכפורים, וכדאמר אביי נמי התם בפרק מצות חליצה (קב, ב), אבל ודאי אפילו לית ביה כתיתין לרבי מאיר אסור משום מנעל ולרבי יוסי אסור משום משוי ואי נמי משום דקשה ואין לו תוך ועביד לאשתמוטי, אבל לדידן דלא קיימא לן כרבי מאיר דאמר מנעל הוא ולא כרבי יוסי דאסר כל מידי דלאו נעל ומשוי שרי, ואי נמי טעמא דרבי יוסי משום דמשתמיט הני מילי בקב הקיטע דקשה ואין לו תוך כנעל דאיכא למיחש לאשתמוטי אבל בשל שעם דאינו קשה כל כך ואי נמי בשל עץ דיש לו תוך כנעל דלא עביד לאשתמוטי שרי. ואתא רבא ואוקמה בטעמא אחרינא ואמר דוקא נעל בלחוד הוא דאסור אבל מידי אחרינא לא ואפילו מגין כנעל ואפילו אית ביה כתיתין ואינהו דאסרי ליה ביום הכפורים משום מנעל הוא, הא לדידן קיימא לן כרבי יוחנן בן נורי דלאו מנעל הוא ומשום הכי שרי, והא דקתני בברייתא ושויין ביום הכפורים, לאו משום טעמא חדתא קאמר אלא לאשמעינן דפלוגתייהו לאו במנעל ולא מנעל הוא אלא לכולהו מנעל הוא ובשבת בגזירת דילמא

משתמיט הוא [דפליגי], והלכך ביום הכפורים לכולהו אסור משום מנעל ולדידן דאינו מנעל שרי, ולאשתמוטי בשל שעם שאינו קשה כשל עץ או בשל עץ ויש לו תוך כנעל לא חיישינן דלא עבידי לאשתמוטי וכדאמרן. כד נראה לי.

דף סו - א

סמוכות שלו טמאין מדרס. פירש רש"י ז"ל (ד"ה ואם, סמוכות): שהקב הוא חקוק להניח בו ראש שוקו, וסמוכות היינו סמוכות של הקיטע כי יש קיטע בשתי רגליו דהולך על שוקיו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור בשוק[ין]. והקשו עליו בתוס' דאם כן אינו יכול להלך בלתי אותו קב ולמה אסר רבי יוסי לצאת בו, וכל שכן לרבא (ביומא עח, ב) דמפרש טעמא דרבי יוסי משום דלמא משתמיט ואתי לאתויי והלא אינו יכול להלך בלתי אותו הקב. ועוד דאם כן היכי מטהר ליה אביי מטומאת מדרס וקא מפרש טעמא משום דלא סמיך עלייהו, והלא כל גופו נשען עליו. ויש מי שתירץ שהוא נשען על מקלות שבידו ואין הקב צריך לו כל כך להשען עליו, ואינו אלא כמקל של זקנים כדאמר אביי בגמרא.

ויש מי שפירש שהקב הוא כצורת רגל, ונותנו בראש שוקו כדי שיחשבו הרואים שהוא רגל, ועושה לו סמוכות ונותן ארכובותיו עליהן וכופה שוקו לאחוריו וקושר הסמיכה ליריכו והוא נשען עליו ומהלך בו, ולפעמים שהוא מסיר הסמיכה ונשען על הקב. ולפיכך נחלקו אביי ורבא, דלאביי טהורה מכלום לפי שאינו צריך לישען עליו אלא על הסמוכות, ואע"פ שלעתים מניח ראש שוקו על גבי הקרקע עם הקב דבר מועט הוא ואינו לו אלא כמקל של זקנים, ורבא אמר דטפי עדיף מיניה כדאיתא בגמ'. והיינו נמי דאסר ליה רבי יוסי משום משוי או משום גזירת דילמא משתמיט ואתי לאתויי.

ומכל מקום מדברי רש"י ז"ל נלמוד דדבר פשוט הוא דיכול להלך במקלות שבידו אף על פי שאינן קשורין בו, הואיל ואינו יכול להלך בענין אחר. וגם לפירוש השני יש להתיר כן, מדקתני סמוכות שלו ומשמע ששתי סמוכות יש לו וכגון שנקטעו שתי רגליו וכיון שכן אינו יכול להלך

בלתי מקלות שבידו ואפילו הכי לא אסר להו. והא דקתני כסא סמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת, כבר פירש רש"י ז"ל משום דאינהו תלו ולא מנחי אארעא זימנין דמשלפי. וכן התירו בתוס', ואמרו משמו של ר"ת ז"ל שהתיר לאדם אחד שנכווצו גידי שוקיו לצאת במקלו שבידו.

גמרא: סנדל של סיידין. פירש רש"י ז"ל: שהוא של שעם, ומוכרי הסיד נועלין אותו כשמתעסקים בו מפני שהסיד מפסיד את העור. והקשה עליו ר"ת ז"ל דאם כן היכי מקשה עלה והלא לאו להלכא עבידי, והלא הולך בו כשמתעסק בסיד. ועוד שהוא נשען עליו, ותניא בתורת כהנים (פרשת מצורע פרשת זבים פרק ב ה"ז) אין לי אלא יושב עומד נתלה ונשען מנין כו'. ולפיכך פירש רבנו שמואל ז"ל דכלי הוא מכלי אומנות הסיידין לטוח בו קירות הבית, והוא מברזל ועשוי כעין סנדל שלמטה הוא ארוך ורחב כשולי סנדל, ובאמצעיתו יש לו בית קבול כדי אחיזת בית יד, ואותו בית יד מקיפו משפתו אל שפתו לשים בו כשהוא טח בו, ולעתותי ערב מניח רגלו בתוכו ומוליכו כך עד ביתו, ומשום הכי קאמר דלאו להלכא קא עביד.

ומיהו בתוספתא (כלים ב"ב פ"ד ה"ב) משמע כדפירש רש"י ז"ל דסנדל של סיידין היינו של קש, דתניא התם סנדל של קש רבי עקיבא מטמא מדרס ואשה חולצת בו וכו'. ובירושלמי נמי גרסינן במסכת יבמות (פ"ב ה"ב ע"ש היטב): סנדל של עץ חבריא בשם רב והוא שיהו חבטיו של עור, תמן אמרין בשם רב והוא שיהו תרסיותיו של עור, רבי אילא בשם רבי יוחנן ואפילו כולו של עץ כשר, מתניתא מסייעא לרבי יוחנן סנדל של קש טמא מדרס והאשה חולצת בו דברי רבי עקיבא אבל חכמים לא הודו לו למדרס, עד כאן בירושלמי, והיא היא הברייתא השנויה כאן, אלמא סנדל של סיידין של קש הוא כדברי רש"י ז"ל.

ומכל מקום מה שאמרו שם בירושלמי דחכמים דהיינו רבי יוחנן בן נורי לא הודה לו דוקא למדרס, אינו מסכים עם סוגית הגמ' שבכאן.

ומיהו טעמא דמילתא לא כמו שפירש רש"י ז"ל דמשום דלא חשיב כשל עץ מטהר רבי יוחנן בן נורי, דהא אפילו כופת שאור שיחדה לשיביה טמאה מדרס, כדמוכח בפרק העור והרוטב (חולין קכט, א). אבל בתוס' (ד"ה טמא) פירשו טעמא דרבי יוחנן משום דאין תורת כלי עליו דחשיב ליה כדבר שאינו מתקיים וגרע טפי מכופת שאור. ורבי עקיבא סבר דכיון שמתקיימין לפי שעה כלים גמורים הם, ואפילו טומאת מת בלא יחוד

לישיבה מטמא רבי עקיבא לכוורת ולשפופרת דהא סתמא קתני רבי עקיבא מטמא. והכי תניא בתוספתא דכלים בפרק מלא תרווד רקב (ב"מ פ"ז ה"ג) העושה כלי מדבר שהוא של מעמיד טמא מדבר שאינו של מעמיד טהור, הלפת ואתרוג והדלעת שחקקום התינוקות למוד בהן העפר טהורין, האלון והרמון והאגוז שחקקום תינוקות טמאין, ופירשוה הם ז"ל דבר המעמיד הוא דבר המתקיים, ודלעת דחשיב דבר שאינו מתקיים היינו דלעת לחה דומיא דלפת, אבל כלי עץ חשוב הוא.

והא דאקשינן והא לאו להלוכא קא עביד, הכי קאמר: כיון שאינו נועלו להנאת הלוכו אלא כדי להציל מנעליו שלא ישרפו בסיד הרי הן כאילו אינן עשוין להלך, ומשני כיון שהוא מטייל בהן לעתותי ערב עד ביתו עבידי להלוך חשבינן להו.

מאן הודו לו רבי מאיר. איכא למידק והא קתני בההיא דאייתין לעיל בסנדל של עץ חליצתה כשרה, דאלמא לכתחילה לא ואוקימנא כרבי מאיר. ויש לומר דהא דאמרינן מאן הודו לו רבי מאיר לאו אאשה חולצת בו קאי אלא איוצאין בו בשבת. ואי נמי אהכשרא דסנדל של סיידין קאי ולומר דהוי מנעל אף לרבי מאיר. ובתוס' אמרו דהא דקתני לעיל חליצתה כשרה הוא הדין לכתחילה, ואידי דקא בעי למיתני סיפא באנפליא של בגד חליצתה פסולה ואפילו דיעבד תנא רישא חליצתה כשרה.

אביי אמר טמא טומאת מת ואינו טמא טומאת מדרס. איכא למידק אם כן סבירא ליה לאביי דלאו להלוכא עביד, וכיון שכן היאך אשה חולצת בו לרבי מאיר, דהא פסלינן בפרק מצות חליצה (יבמות קד, א) לכולי עלמא של זקן שעשאה לפי כבודו ומשום דלאו להלוכא עביד. ותירצו בתוס' (ע"י תוס' רא"ש כאן) דלגבי חליצה כל היכא דעביד קצת להלוך שרי אבל לטומאת מדרס לא מטמא אלא בדעביד להלוך ממש.

דף סז - א

כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי. פירוש: כל שיש בו משום רפואה בין סם בין לחש, דאפילו לחשים שיש בהן ממש

ומועילין לרפואה יש בהרבה מקומות בתלמוד שהן מותרין. ותניא בתוספתא פ"ח דמכלתין (הי"א ע"ש) אלו דברים מותרין היה מתחיל במלאכתו נותן שבח והודאה לפני המקום, בחבית או בעיסה מתפלל הוא שתכנס בהן ברכה ולא תכנס בהן מארה, לוחשין על המעים ועל הנחש ועל העקרב ולא מדרכי האמורי. ואפשר דאפילו לחשים שאין אנו יודעין אם יש בהן משום רפואה אם לאו מן הספק מותרין, ולא אסרו אלא אותן שהן בדוקין ודבר ברור שאין בו משום רפואה. וכן נראה שפירשו בתוס'.

הדרן   עלך   פרק   במה   אשה

פרק   **כלל**   **גדול**

דף סז - ב

מתני': היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת. ואמרינן בכריתות בפרק אמרו לו (טז, ב) דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק. ופרש"י ז"ל כאן שאי אפשר שלא שמע בינתיים שאותו יום שבת היה. והקשו עליו בתוס' דידיעת היום לא מעלה ולא מוריד, דידיעת חטא בעינן, מדכתיב (ויקרא ד, כג) או הודע אליו חטאתו, ותדע לך מדאמרינן לקמן (ע, ב - עא, א) קצר וטחן בשגגת שבת וזדון מלאכות כו' ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת וזדון מלאכות כו' קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה, אלמא בקצר וטחן בשניה בזדון שבת אין אותה ידיעה מחלקת לחטאות דידיעת חטא בעינן. ועוד דהא דחייב על כל שבת ושבת ביודע עיקר שבת איצטריך למילף בגמי' (לקמן סט, ב) מקראי, ואי כפרש"י ז"ל פשיטא קרא למה לי, אלא שמע מינה גזירת הכתוב הוא בשבת. ועוד דתנן בכריתות פרק אמרו

לו (טז, א) אמר רבי עקיבא שאלתי את רבי אליעזר העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד מהו וכו', ואמר (לחייב) [לי חייב] על כל אחת ואחת קל וחומר מנדה וכו', ופירש רב חסדא (שם עמוד ב) דשגגת שבת וזדון מלאכות בעא מיניה אי ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק או לא, ופשט ליה דהויין ידיעה לחלק, ואקשינן עליה (שם יז, א) אי ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק בעא מיניה ופשט ליה מנדה, נדה מאי ימים שבינתיים אית בה, ופריק כגון שבא עליה וטבלה וראתה וחזר ובא עליה וטבלה וראתה וחזר ובא עליה דטבילות שבינתיים הויין ידיעה כימים שבינתיים, אלמא אע"פ ששהתה עשר שנים שלא טבלה לא אמרינן אי אפשר שלא שמע בינתיים שנדה היתה באותו זמן. ועוד דאפילו למה שתירץ כגון שטבלה בינתיים טבילות מאי ידיעה הויין, דילמא טבלה לטומאת נגיעתה בשרץ ונבלה או למת ומשום טהרות ואי נמי טבלה להקר ומאי ידיעה הויין.

על כן פירשו הם ז"ל דגזירת הכתוב הוא בשבת דימי החול הווי כידיעה לחלק, וכן ימי טהרה הויין כידיעה לחלק, וילפינן לנדה [משבת] דימי היתר שבינתיים הויין ידיעה לחלק, ותרתי בעא מיניה ימים שבינתיים אי הווי ידיעה לחלק ועוד שבתות אי כגופין מחולקין דמו או לא, והא דפשט ליה מנדה שבתות כגופין מחולקין דמו פשט ליה אבל לענין ימים שבינתיים למהוי כידיעה אדרבא נדה משבת ילפינן. ולפי פירוש זה שפירשנוהו נראה שאפילו טבלה שלא בפניו והוא לא ידע אפ"י הכי חייב על כל ביאה, דימי היתר שבינתיים מחלקין.

אבל ראיתי בשם רבנו שמואל ז"ל שפירש ימים שבינתיים הויין ידיעה, דכיון שנודע לו יום החול הוי הפסק להעלמות, שהרי יצא מן הספק הראשון ויודע שעכשיו הוא חול, וכן בנדה מאחר שראה אותה טובלת וידע שטהרה ועכשיו אין לו ספק שיודע בודאי שהיא טהורה ידיעה היא. ולפי הפירוש הזה נראה שהוא צריך שידע בטבילתה.

חייב על כל [אב] מלאכה ומלאכה. פירוש: למאן דאמר התם במסכת כריתות (טז, ב) כגופין מחולקין דמו חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת, ולמאן דאמר לאו כגופין מחולקין דמו דוקא על כל אב מלאכה ומלאכה של כל השבתות חייב אחת, דהא ליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק לפי שאין השגגות בימים אלא במלאכות.

דף סח - א

גמרא: גבי שביעית נמי משום דקבעי למיתני עוד כלל אחר תנא כלל גדול. כלל גדול שבשביעית הוא ששנינו בפרק שביעי (מ"א) כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים ואינו מתקיים בארץ, יש לו שביעית ולדמיו שביעית, יש לו ביעור ולדמיו ביעור. ועוד כלל אחר היא, ששנינו שם (במ"ב) ועוד כלל אחר אמרו כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים ומתקיים בארץ, יש לו שביעית ולדמיו שביעית, אין לו ביעור ולא לדמיו ביעור, ואע"ג דבכלל גדול קא חשיב ארבע, ובעוד כלל אחר נמי קא חשיב ארבע, היינו גודליה דקמא משום דבקמא קתני יש לו ביעור ובבתרא קתני אין לו ביעור. והא דקתני התם (פ"ח, מ"א) כלל גדול אמרו בשביעית כל המיוחד למאכל אדם אין עושין ממנו מלוגמא, ואע"ג דלא קתני כלל אחר בתריה. איכא למימר דאכלל האמצעי קאי, דכיון דתניא עוד כלל אחר אמרו, תנא בתריה כלל גדול. וכללות ששנינו במעשר הוא ששנינו בפ"ק דמעשרות (מ"א) כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ חייב במעשר, ועוד כלל אחר אמרו כל שתחילתו אוכל וסופו אוכל, אע"פ שהוא שומרו להוסיף אוכל חייב קטן וגדול.

שבת ושביעית דאית בהו אבות ותולדות. אבות שבשביעית הנהו דכתיבי באורייתא, ואידך דרבנן קרי להו תולדות. ואם תאמר אם כן במעשר איכא אבות ותולדות, כגון תירוש ויצהר דחייבין דאורייתא ואידך דרבנן נינהו. תירצו בתוספות דלא שייך אבות ותולדות אלא במידי דאית ביה אסור מלאכה. ולא הבנתי, דהא גבי נזקין תנן אבות ותולדות. ואם תאמר עוד אם כן בכלל שני דשבת ובכלל שני דשביעית ליתני נמי גדול מהאי טעמא. ויש לומר דאכלל גדול דרישא קיימי, כלומר: עוד כלל אחר גדול אמרו.

ולבר קפרא דתני כלל גדול במעשר מאי אבות ותולדות איכא. ואם תאמר לבר קפרא טפי ניחא, דלדידיה לאו משום אבות ותולדות, אלא בכולהו משום דקא בעי למיתני עוד כלל אחר. יש לומר דבר קפרא לא תני אלא חד. ואי נמי ניחא ליה לפרושי נמי הא דבר קפרא כטעמא דמתניתין.

ואילו פאה ליתא בתאנה וירק. פירש ר"ת ז"ל: דמדאורייתא דגן תירוש ויצהר דוקא איתנהו בפאה, משום דפאת שדך בקצרך כתיב (ויקרא כג, כב) וקציר דגן משמע, וכתיב (ויקרא יט, י) וכרמך לא תעולל, וכתיב (דברים כד, כ) כי תחבוט זיתך לא תפאר אחרוך, הא כל שאר האילנות ושאר הדברים אינן חייבים דבר תורה. והא דדרשינן להו מקראי בתורת כהנים (קדושים פרק א, פי"ז), אסמכתא בעלמא נינהו, דהכי נמי מרבה בספרי (בחוקתי פרשתא ח פי"ב) כל מילי לגבי מעשר, אע"ג דכתיב בהו בהדיא מעשר דגנך תירושך ויצהרך (דברים יד, כג). ובתאנה וירק היינו טעמא דלא תקון בהו פאה, משום דלית בהו ריוח לעניים, אדרבא מתבטלין ממלאכתן על כך כיון שאין ידוע זמן לקיטתן, ובירק נמי כיון שאינו מכניסו לקיום דבר מועט הוא, ואי אפשר שלא יתבטל עליו יותר ממה שמרויח, ועוד דכיון שאין עושין ממנו גורן אין העם יודע מתי ילקטנו ויתבטל עליו [שיהיה] יושב וממתין. והא דנקט תאנה לאו דוקא, אלא הוא הדין לכל שאר האילנות שאין נלקטין כאחד, והיינו דלא חשיב התם (פאה פי"א מ"ה) במחוייבי פאה אלא שמונה אילנות בלבד הא כל השאר פטורין, ותאנה לרבותא נקטה אע"ג דחייבת בבכורים.

גר שנתגייר בין הגוים. פירוש: בפני שלשה, אלא שלא הודיעוהו מצות שבת, אבל נתגייר בינו לבין עצמו אינו גר וכדאיתא ביבמות פרק החולץ (מו, ב).

מהא דרב ושמואל דאוקימו מתניתין: **בשהיתה עיקרה של שבת שכוחה ממנו.** נראה לי גם כן קושיא לפרש"י דמתניתין, דכיון שהיתה עיקר של שבת שכוחה ממנו מאי ימים שבינתיים איכא והאיך שמע שהיה שבת, ואפילו ללישנא בתרא מתניתין נמי בין שהכיר ולבסוף שכח בין שהיתה עיקרה של שבת שכוח ממנו. אבל לפירוש שני דאוקימו לה בגזירת הכתוב ניחא. ואע"ג דרש"י ז"ל חזר על צדדי הדבר כדי להולמו, אפילו הכי לא נתיישב.

תנן כל השוכח עיקר שבת לאו מכלל דהוי ליה ידיעה. פירוש: לישנא דשוכח קא דייק, דלא שייך שוכח אלא במי שידע, דאיך אינו יודע קרי ליה.

ליתני הכיר ולבסוף שכח וכל שכן הא. איכא למידק דלמא רבותא קמ"ל, דאפילו יודע עיקר שבת אינו חייב על כל אב מלאכה ומלאכה וכדבעינן נמי למימר בסמוך אלא על כל שבת ושבת. ויש לומר דהכי קאמר ליתני הכיר ולבסוף שכח, וכל שכן היודע עיקר שבת, דאי לאשמועינן קילותא,

ליתני היודע עיקר שבת אינו חייב [אלא] על כל שבת ושבת, וכדתניא ברישא דמתניתין השוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת, אבל השתא דתני חייב על כל שבת ושבת, משמע דצריכותא לחיובא הוא, ואם כן ליתני הכיר ולבסוף שכח וכל שכן היודע עיקר שבת, ומכל מקום אף הוא צריך למיתני היודע עיקר שבת לאשמועין נמי פטורא, וא"כ ליערב וניתני הכיר ולבסוף שכח, וכן היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת, והיינו נמי דבתר דפריק מאי היודע שידעה ושכחה, הדרינן ואקשינן ליה, אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה, אדתני היודע שהוא שבת כו', ליתני היודע עיקר שבת, כלומר אם כן מדלא תני תרתי הכיר ולבסוף שכח, והיודע עיקר שבת, אלמא דוקא שידעה ושכחה חייב על כל שבת ושבת בלבד, אבל היודע עדיין עיקר שבת חייב על כל אב מלאכה ומלאכה.

דף סח - ב

והא דאמרינן: **ליתני היודע עיקר שבת וכל שכן הא**. פירוש: ליתני הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת והיודע עיקר שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה, אבל אי תנא היודע עיקר שבת לחודא הוה אמינא דהיינו אפילו ידעה ולבסוף שכחה, דהא תני ליה השתא ומפרשינן ליה הכין.

ודרב ושמואל הכי אתמר: **רב ושמואל דאמרי תרוייהו אפילו תינוק שנשבה בין העכו"ם, וגר שנתגייר בין העכו"ם, כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב**. ואם תאמר אם כן ליערבינהו וליתנינהו בהדיא, וכדאקשינן לעיל למאי דמפרשינן גבי הכיר ולבסוף שכח. יש לומר דשוכח עיקר שבת כולל שני אלה.

אמר לו הן וכל שכן שהוספת. פירוש: שאף זה קרוי שוגג, אבל לאו למימרא דסבירא ליה למונבו שאינו שוגג אלא כשהיתה לו ידיעה בשעת מעשה, דהא תניא בסמוך (סט, א) שגג בזה ובזה זה שוגג האמור בתורה ואוקים לה כמונבו דפוטר, אלמא דכשלא היתה לו ידיעה בשעת מעשה מחייב. ויש לפרש דשלא היתה לו ידיעה כלל נפקא ליה לפטורא מבנין אב

דמזיד קרוי חוטא ושוגג קרוי חוטא, והלכך כל שלא היתה לו ידיעה כלל לא דמי כלל למזיד ולפיכך פטור, ולחייבו אפילו בשהיתה לו ידיעה בשעת מעשה נפקא ליה מהיקשא דתורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה (במדבר טו, ל), ואי ליכא אלא חד הוה אמרינן דאינו קרוי שוגג אלא עד שתהא לו ידיעה אפילו בשעת מעשה, השתא דאיכא בנין אב ואיכא הקישא מחד ילפינן לחיוב ומחד ילפינן לפטור. והיינו נמי דאיבעיא להו מאי טעמא דמונבז, כלומר: אי בכולה מלתא אבנין אב סמכינן אם כן אפילו לא היתה לו ידיעה בשעת מעשה ליפטור, ופשטוה דידיעה דשעת מעשה נפקא לן מהיקשא, ואהני בנין אב ואהני היקש וכדאמרן, ורש"י ז"ל (ד"ה מאי) פירש בענין אחר.

דף סט - א

מה להלן דבר שזדונו כרת ושגגתו [לפנינו: שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו] חטאת וכו'. איכא למידק, לימא מה התם דבר שזדונו סקילה. יש לומר דמהיקשא גופא דתורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה (שם) קאמר, כלומר: בפירוש הוקשה כל התורה לכרת שבעבודה זרה, כלומר: לכרת הקישה ולא לסקילה. ואם תאמר מונבז הא מנא ליה. יש לומר כל שכן לדידיה דכולה נפקא לה מהכא דאין היקש למחצה, אלא דרבנן דמונבז סברי דאי אפשר להקישן לגמרי כמונבז, לפי שאין מקישים שוגג למזיד, ואחרים אומרים דמונבז נפקא ליה מגזירה שוה דעליה, וכדנפקא לן בריש פרק קמא דיבמות (ט, א) דגרסי התם נאמר כאן (ויקרא ד, יד) חָטְאוּ עִלְיָהּ, ונאמר להלן (ויקרא יח, יח) לְצָרָר לְגִלּוֹת עֲרֻתָהּ עִלְיָהּ, מה להלן דבר שזדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אף כאן דבר שזדונו כרת ועל שגגתו חטאת.

עד שישגוג בלאו שבה. פירוש: אף על פי שהוא יודע איסור עשה שבה כשב מידיעתו קרינן ליה אצל לאו שבה, דדלמא אי הוה ידע ליה ללאו הוה הדר ביה, והיינו דסמיך ליה ריש לקיש אקרא דאשר לא תעשנה.

דידע לה בתחומין ואליבא דרבי עקיבא. והוא הדין דהוה מצי למימר דידע לה לשבת בעשה דשבתון ותשבות, לפי מה שכתבנו (למעלה ד"ה

עד). והכי נמי הוה מצי למימר דידע ליה בהבערה ואליבא דרבי יוסי דאמר (לקמן ע, א) הבערה ללאו יצאתה, ואי נמי במחמר אחר בהמתו דלית ביה אלא לאו לכולי עלמא (לקמן קנג, ב). ואי נמי איכא למימר דמשום הכי לא אוקמה בהבערה ואליבא דרבי יוסי, משום דעל כרחין דלא כרבי יוסי, דקא מני מבעיר מאבות מלאכות. ובמחמר נמי לא מוקי לה, דלא ניחא ליה למימר דידע ליה בשביתת בהמתו ולא ידע ליה בשביתת עצמו.

והא דאמר ר' יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחד. פירוש: לא לחלק אתא לאשמועינן, דמרישא שמעת מינה דקתני היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה, אלא הא קא משמע לן מנינא דשגגת כרת שמה שגגה, אע"ג דידע ליה לשבת בלאו וכדדייקינן מינה הכא. ואי נמי דידיעת תחומין שמה ידיעה וכדמפרקינן לה אליבא דריש לקיש.

הכל מודים בשבועת בטוי שאינו חייב [לפנינו: שאין חייבין עליה קרבן] עד שישגוג בלאו שבה. פירש"י ז"ל (ד"ה שבועת): דאם נשבע שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא א"כ שכח שבועתו כשאכל, דהשתא שגג בלאו שבה. והזיקו לרש"י ז"ל לפרש כן, לפי שהוא ז"ל סבור שאילו שגג לגמרי בלאו שאינו יודע שיש בו איסור, לא מחייב קרבן דהאָדָם (ויקרא ה, ד) פרט לאנוס קרינן ביה, דכיון דלא ידע ליה כלל אנוס הוא וכמ"ש הוא ז"ל בפ"י בסמוך (סט, ב ד"ה אבל). וגם הרמב"ם ז"ל כן הוא סבור וכמ"ש בפ"א מהלכות שבועות (ה"י"ג). וכן יראה לכאורה מהא דתניא בסמוך (בע"ב), איזהו שבועת ביטוי לשעבר, אמר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו, ולא אוקמה באוקימתא רויחא וכגון דאמר מותר ששגג בלאו ממש שבה.

ואינו מחוור. דלא ממעטינן מהאדם בשבועה פרט לאנוס אלא אכל ושכח ונשבע שלא אכל, וכעובדא דתלמידי דרב (שבועות כו, א) דמר אמר שבועה הכי אמר רב ומר אמר שבועה הכי אמר רב, דסבור שקיים שבועתו אלא שלבו אנסו וכדאמר ליה רב את לבך אנסך, אבל טועה באיסורא דסבר מותר זה אינו אנוס אפילו בשבועה אלא חייב כמו שהוא חייב בכל שאר איסורין שבתורה, כדתניא לעיל (סח, ב) גבי תינוק שנשבה בין העכו"ם וחייב על הדם אחת ועל החלב אחת ועל העבודה זרה אחת, וכן כשהיתה עיקר של שבת שכוחה ממנו, וכל שכן אם הכיר ולבסוף שכח שהוא חייב לכולי עלמא. וכן כתב רבנו שמואל ז"ל. וההיא דלקמן אינה

ראיה כדכתבינן לקמן, אלא הכי פירושא : עד שישגוג בלאו שבה, שסבור שלא הזהירה התורה על שבועת בטוי ואומר מותר.

דף סט - ב

הכי גריס רש"י ז"ל : **הא מני מונבז היא**. ופירש הוא ז"ל : אבל רבנן לית להו שבועת בטוי לשעבר כלל. והקשו עליו בתוס' (ד"ה הא), דרבנן דמונבז מאן רבי עקיבא, ור"ע הא שמעינן ליה בהדיא בשבועות (כה, א) דשבועות בטוי ישנה לשעבר ולהבא. ואחרים גורסים הא מני אילימא מונבז פשיטא, השתא בכל התורה כולה דלאו חדוש הוא אמר מונבז שגגת קרבן שמה שגגה הכא דחדוש הוא לא כל שכן, אלא לאו רבנן ותיובתא דאביי תיובתא. וזה הנכונה שבגירסאות. אבל רש"י ז"ל הקשה דמאי פשיטותא, אדרבה איצטריך לאשמועינן דחלוקה שגגה זו משאר שגגות דאילו בכל התורה כולה למונבז בין שגג בקרבן בין שגג בלאו וכרת שמה שגגה, וכאן לשעבר שגג בלאו שבה לאו שגגה היא דהאדם בשבועה פרט לאנוס. ואין קושייתו מחוורת וכמו שכתבנו לעיל דלא אמעיט מן האדם בשבועה פרט לאנוס אלא בשאכל ושכח וסבור שלא אכל ונשבע שלא אכל, אבל אומר מותר לאו בכלל אנוס הוא, והלכך הא דקתני בברייתא איזו הוא שבועת וכו' כפשטא.

בחידושי רבנו שלפנינו למכילתין יש דילוג מדף סט ע"ב עד דף צ ע"ב. אמנם המעתיקים או המדפיסים כתבו בסוף פרק כלל גדול : "לא חבר הרב ז"ל יותר בפרק זה גם בפרק המוציא ובפרק ר' עקיבא לא חבר כלום" אך אין דבר זה ברור, ואכן מצאנו בספרי הראשונים שאחרי רבנו, שמעתיקים מחידושיו גם לפרקים אלו, ומה שעלה בידינו הצגנום כאן על מקומם עם ציון המקור.

דף עג - ב

אימא אף משום זורע. ומורי נרו יאיר מפרש דרב פריש לן דכי קתני כולן מלאכה אחת הן דמשמע דהוּו אבות, היינו משום זורע ונוטע, אבל כולהו אידך תולדות נינהו.

דף עה - ב

מחק אות גדולה ויש במקומה לכתוב שתיים חייב. פירוש: משום דהוּו ליה כמוחק שתי אותיות, ואע"ג דלא בעינן כדי שיהא מקום לכתוב שתי אותיות גדולות כאותה שמחק דהא לא אפשר, מכל מקום בעינן כעין אות שמחק שיהו בינונית, ומאותה כתיבה שמחק, שאם היא כתיבה אשורית בעינן נמי אשורית, דאי לא אינו חייב לפי שאין לך מוחק אות קטנה אשורית שלא יהא בה כדי לכתוב שתי אותיות בכתיבה שאינה אשורית כגון מישי"ק שלנו, וא"כ מאי גדולה, ולא קתני גדולה אלא לאפוקי שיהא מקום כעין אותה שמחק לכתוב שתי אותיות בינוניות מאותה אות שמחק, שאם הוא אל"ף שיהא מקום לכתוב שני אלפין בינונים, ואם הוא בי"ת שיהא מקום לכתוב שני ביתין בינונים או אחרות דומיא דהני, דאי לא אין לך מוחק אות אפילו בינונית שלא יהא בה לכתוב שני ווי"ן או שני יודי"ן ומאי גדולה דקתני, דאין לומר מאי גדולה הוא הדין בינונית, ולאפוקי וי"ו או יו"ד קא אתי שאם מחקם אינו חייב משום דלא הוּו גדולות, דזה דחוק הוא מאד, ועוד דתינח באותיות בכתיבה מאי איכא למימר.

ומיהו מכל מקום לא בעינן שיהו שם דומיא דשם משמעון או יה מיהודה דלא נאמרו אלו אלא כדי לחייב משום מלאכת מחשבת בלבד, דסלקא דעתך אמינא כיון דאין במחשבתו אלא לכתוב שמעון או יהודה לא ליחייב, קא משמע לן כיון דשם הוא חייב, אבל בכותב שתי אותיות באיזה אות שתהיה חייב, דהא הוּו בקרשים ז"ח ט"י כדי לזווגן ואף על פי שאינן שם. כן ראיתי לתלמיד אחד בשם רבו הרשב"א ז"ל. [חידושים המיוחסים לר"ן].

דף עט - א

ורבי יהודה סבר אין כותבין שובר. [פירש רש"י ז"ל (ד"ה והכא בסופו): ואע"פ שכבר פרעו צריך להחזיר לו מעותיו אם לא ימצא השטר, ודין זה מחודש שלא נמצא בשום מקום אלא בזה. וכתב הרא"ה ז"ל דהוא הנכון שבפירושים]. וראיתי לאחד מן הגדולים שכתב בשם הרשב"א ז"ל דנפקא מינה לדידן דקיימא לן כרבנן דכותבין שובר, שאם יש נאמנות בשטר כגון שכתוב בו ויהא נאמן כשני עדים כשרים לעולם, שאין כותבין שובר, ואם לא יתן לו שטרו מחזיר לו מעותיו ואכיל הלה וחדק, ואינו מספיק לא חותם ידו ולא העדאת עדים לפי שכבר האמינו כשני עדים. ומיהו אם כתב לו בבית דין שובר הא ודאי אין מחזיר לו כלום, אלא אדרבה מגבין אותו לכתחילה בבית דין כיון דקיימא לן כותבין שובר. עד כאן.

דף פג - ב

אלא [זה] זבוב בעל עקרון. תימה למה הביאו זו הברייתא, אי למימר דזבוב עבודה זרה היא, פשיטא, דהא קרא כתיב (מלכים-ב א, ב) בְּבַעַל זָבוּב אֱלֹהֵי עֶקְרוֹן. ואיכא למימר אי מקרא הוה אמינא גוף גדול הוא אלא שנקרא כן, אבל השתא דכתיב (שופטים ח, לג) וַיִּשְׁימוּ, משמע שמשמין אותה בתוך חיקם, אלמא גוף קטן הוא. ואין זה נכון דאף על פי כן אפשר שהיא [גדולה] מכזית. ורש"י ז"ל פירש שזבוב הוא כמשמעו אבל לכך צריך לברייתא לומר שהיא עבודה זרה גמורה ואדוקין בה, מלשון ברית שהיא לשון אהבה וחיבה, כלומר: שלא תאמר בעקרון הוא שעשו כך לזכר עבודה זרה בעלמא, ואינה עבודה זרה גמורה ואינן אדוקין בה. ובירושלמי (פ"ט, ה"א) מצאתי: אבל בע"ז שלימה אפילו כל שהוא דא"ר יוסי בר בון בשם ר' חמא בר גוריא הבעל ראש גויה היה ובאטין היה, וישימו להם בעלי ברית לאלהים, פירוש ברית הוא ראש הגויה שבו הברית, והוא נמי לשון בעל, ונראה שהגירסא (כאפין) [באפין] היה שהיה קטן כגרעין של אפונין [כן הוא בירושלמי כת"י לייזון, וכן הוא בירושלמי ע"ז פ"ג, ה"ו. ועיין רמב"ן]. ולפי זה לא מיייתי ראיה משום לשון זבוב אלא מלשון בעל ברית, לומר שהיו אדוקין בצורת ראש הגויה שנקרא בעל, והא דקתני זה זבוב בעל עקרון, מפני שנקרא בעל אומר כן, או שהוא דבר קטן כזבוב. הרשב"א ז"ל. [מלקוטי רבנו בצלאל אשכנזי שבת, נדפס בסוף ספר הבתים. וכן הוא בחידושי הרמב"ן, עיש"ה].

דף פד - ב

מתנני': מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה חמשה זרעונים וכו'. צריך להרחיק בין זרע לזרע ג' טפחים כשיעור יניקת זרעים (ב"ב יז, א), ואע"ג דכל זרע יונק עד ג', לא חשו לערוב יניקות, והיינו דקאמר לא ינקי מהדדי ולא קאמר לא ינקי אהדדי דלא חשו אלא שלא ינקו זרע זה מהזרע האחר עצמו. [ביאורי מהר"י קורקוס הל' כלאים פ"ד ה"ט בשם הרשב"א].

דף פה - ב

הרוצה למלאות כל גינתו ירק עושה ערוגה ועוגל בה חמשה. [פירש רש"י עוגל בתוכה חמשה עגולין של ה' אמות וזורען עד לאחד. ופריך והאיכא ביני ביני, כלומר, הרי יש גבול העגולה, ומשני אין הכי נמי במחריב הביניים, וכל גינתו דקאמר היינו תוכן של ערוגות ואגבול לא קפיד] והקשה הרשב"א על זה דאיך עלה בדעתו שיזרע הגבול והלא אין דרך לזרעה ותו דהיה לו להקשות שאם יזרע הגבול הוי ערבוב. לכן פירש ולא פריך אלא על חצי טפח שבין עוגל למרובע, דבשלמא קרנות זרע להו כיון שמה שבפנים הוי בעוגל איכא היכירא, אבל אותו חצי טפח איך יזרע אותו שלא יהיה ניכר. ומשני אה"נ דיניח אותו חרב, וכל גינתו קרי ליה דלחצי טפח לא קפיד ולא חשיב ליה. ורב אשי אמר אם היה העוגל זרוע שתי זרע אותו חצי טפח ערב וכו'. [מהר"י קורקוס שם הל' טו].

דף פו - ב

אבל חכמים אומרים שש עונות שלמות. הכי גרסינן: אבל חכמים אומרים שלש עונות, זוהי גירסת הרשב"א. [כסף משנה הלכות אבות

דף פז - א

שלשה דברים עשה משה מדעתו. והרשב"א ז"ל כתב קצת דומה לזה. וכתב אחר כך וז"ל: וצריך עיון מנא לן שהסכים הקב"ה עמו אי משום אשר [שברת] הרי כמה כתובים בתורה שאינן לשון אושר. ושמעתי משום דכתיב (דברים י, ב) אֲשֶׁר שִׁבְרָתָ וְשִׁמְרָתָּם, לוחות ושברי לוחות מונחים בארון (ב"ב יד, ב), ואלמלא היה בשבירתן חטא אין קטיגור במקום סניגור אלא מלמד שהיתה שבירתן חביבה לפניו, ומדרש אגדה (שמו"ר פמ"ו, אות ג) יהושע ושבעים זקנים תפסו בידיו שלא ישברם ולא יכלו לו, אמר הקב"ה תהא שלום באותה יד דכתיב (דברים לד, יב) וְלֹכַל הַיָּד הַזֶּה הַחֲזָקָה [וכו'] אֲשֶׁר עָשָׂה מִנְּשָׂה, ואפשר דמשום הכי דריש האי אשר לשון אשרי. [הכותב בעין יעקב].

מאי דריש וכו'. וקשיא אי מדרש דרש לאו מדעתיה היה, ולא הסכים על ידו היה, והרבה כיוצא בו [עשו] משה ושאר נביאים. אלא ודאי לשלישי אמר, אלא גלוי היה לפניו דיוסיף משה, ולפיכך מה שאמר לו ליום השלישי חזר ואמר היום ומחר כדי שיהא ברצונו של משה רבנו להתלות במדרשו ולא יהא כמעביר על דבריו במה שכתוב ליום השלישי אבל לא שיהא משה רבנו ע"ה מוכרח לדרוש כן, שאפילו בחצי היום שייך [למימר היום ומחר]. הרשב"א בחידושו. [לקוטי רבנו בצלאל אשכנזי. ועיי רמב"ן].

וְאֵתָה פֶּה עֹמֵד עִמָּדִי (דברים ה, כז). [וא"ת מנלן דפירש משה מדעתו קודם ושוב הסכים הקב"ה על ידו, שמא זה היה צווי גמור שצוה לו לפרוש. תוספות]. והרשב"א תירץ אילולי שמדעתו עשה, שכינה למה אמרה לו כן לאחר מתן תורה והלא אף מתחילה היה מדבר עמו בכל שעה, אלא ודאי שלא נצטוה עוד עד שפירש הוא מדעתו מקל וחומר. ומיהו קל וחומר גופיה לאו דוקא, דהא מצי משמש וטובל ומדבר בכל יום, אלא הוא מדעתו נשא קל וחומר בעצמו להתקדש שיהא ראוי לדיבור בכל עת. [לקוטי רבנו בצלאל אשכנזי. ועיי רמב"ן].

ומה פסח. קשיא לי מאי מדעתו הוה, והלא ק"ו דרש. אלא ק"ו בעלמא עשה לומר שלא יהא נתפש בשבירת הלוחות אבל אינו קל וחומר גמור, דאדרבא צריכים הם לתורה כדי שיחזרו ויעשו תשובה לכן אמר לו יישר כחך ששברת. חידושי הרשב"א. [לקוטי רבנו בצלאל אשכנזי וכן הוא ברמב"ן].

דף פח - א

מכאן מודעא רבה וכו' קימו מה שקבלו כבר. הא דאמרינן באגדה מכאן מודעא רבה, ומתרץ קבלוה בימי אחשורוש, ק"ל וכי מה קבלה זו עושה מסופו של עולם לתחילתו, אם קודם אחשורוש לא היו מצווין למה נענשו, ואם נאמר מפני שעברו על גזירת מלכם, א"כ בטלה מודעא זו, ועוד למה הצריכם לקבלה וברית. ונ"ל דמתחילה אע"פ שהיה להם מודעא מ"מ לא נתן להם את הארץ אלא כדי שיקיימו את התורה, כמו שמפורש בתורה בכמה פרשיות וכתוב וַיִּתֵּן לָהֶם אֶרְצוֹת גּוֹיִם (תהלים קה, מד) וגו' בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ (שם שם, מה) וגו', והם עצמם בתחלה לא עזבו בדבר כלל ולא אמרו במודעא כלום, כאלו מסרו נפשם מעצמם אמרו כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע (שמות יט, ח), ולפיכך כשעברו על התורה עמד והגלם מן הארץ. [אבל] משגלו יש מודעא על הדבר דכתיב (יחזקאל ב, לב) וְהֶעֱלָה עַל רוּחְכֶם הִיּוֹ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נְהִיָּה כְּגוֹיִם וגו' וכדאמרינן באגדת חלק (סנהדרין קה, א) עבד שמכרו רבו כלום יש לו עליו, לפיכך כשבאו לארץ בביאה שניה בימי עזרא עמדו מעצמן וקבלוה ברצון שלא יטענו עוד שום תרעומת והיינו בימי אחשורוש שהוציא ממות [לחיים] והיה זה חביב להם יותר מגאולת מצרים. [הכותב בעין יעקב בשם הרשב"א. ועיי' בעץ יוסף שם].

הדרן עלך פרק אמר רבי עקיבא עד כאן ליקוט מדברי רבינו

דף צ - ב

מתני': המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה כו'. תמיהא לי למה הוצרך לחזור ולשנות כאן, שהרי כבר שנינו כן בפרק כלל גדול (עה, ב) דתנן התם כל שאינו כשר להצניע, ואין מצניעין כמוהו, והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניעו. ויש לומר דאתא לאשמועינן דאפילו שכח למה הצניעו והוציאו, חייב שעל דעת ראשונה הוא עושה, וכדאוקים לה אביי.

גמרא: למה ליה למיתני המצניע ליתני המוציא. כלומר: דאפילו לא החשיבו מתחלה להצנעה אלא שהוציאו עכשיו לזריעה חייב דהא אחשביה, ודוקא במוציא לזריעה וכיוצא בזה, לפי שאין אדם טורח לזרוע נימא אחת, וכדאמרינן בפרק המוציא (עט, א) אמר רב פפא הא דזריע הא דלא זריע, לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה, אבל אי טרח ואפקיה לכך חייב דדבר חשוב הוא לכך, מה שאין כן במוציא לאכילה שאפילו הצניעו והוציאו לאכילה אינו חייב בפחות מגרוגרת. ותדע לך מדאמרינן לקמן (צא, א) בעי רבא הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך עליה לאכילה מהו, דאלמא דוקא תפחה, הא לא תפחה אף על פי שחשבה ממש לאכילה פטור ומן הטעם שאמרנו. כך נראה

דף צא - א

מתקיף לה רב יצחק בריה דרב יהודה וכו'. פירש רש"י ז"ל (ד"ה אלא): דאדאביי קאי דאוקי מתניתין בששכח למה הצניעו, ואפילו הכי אזלינן

בתר מחשבתו הראשונה. ואינו מחוור. שאם כן היה לו לבעל הגמרא לסדר דברי ר' יצחק אחר דברי אביי ולא יפסיק ביניהם בהא דרב יהודה. ובתוספות (ד"ה מתקיף) פירשו דאהא דרב יהודה אביו קאי, משום דפירש כל שהוא היינו אפילו חטה אחת הואיל ועל ידי מחשבתו אתה מחייבו בדבר שאינו ראוי להוציאו אפילו לזריעה שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה, אלא שאנו הולכין לגמרי אחר מחשבתו, אם כן חשב להוציא כל ביתו הכי נמי. ופרקינן התם בטלה מחשבתו אצל כל אדם, כלומר: שאין כח בידו שלא להחשיב מה שהוא חשוב אצל הכל, אבל להחשיב מה שאינו חשוב אצל הכל לטרוח בכך לכתחלה הרשות בידו, כיון שאף השיעור הזה ראוי הוא וחשוב אצל הכל אלא שאין טורחין בכך לכתחלה.

פשיטא זיל הכא איכא שיעורא זיל הכא איכא שיעורא. קשיא לי, מאי קושיא שהרי דרך התלמוד הוא כן בהרבה מקומות לפתוח בדבר פשוט כדי לשאול אחריו מה שצריך לשאול, ואף כאן מפני שרצה רבא לשאול אחריו הוציא חצי גרוגרת לזריעה. והוציא כגרוגרת לאכילה, עשה להן פתח מזה אע"פ שאינו צריכה, ולמה הוצרך לתת טעם מהו דתימא בעינן עקירה והנחה בחדא מחשבה, בלאו הכי ניחא. ובפרקינן (צב, ב) תנינן המוציא ככר לרשות הרבים חייב, והא אינה צריכה אלא משום דבעי למיתני הוציא והו שנים פטורין. וניחא לי דמרא דשמעתא קמייתא ר' נחמן, ואיהו לא בעי הנך בעייתא, אלא רבא הוא דאיבעיא ליה, ומשום הכי אקשינן לר' נחמן, למה ליה לאשמועינן הכי פשיטא.

בהא דבעי רבא הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך עליה לאכילה מהו. הקשה הרמב"ן ז"ל (בסוגייתנו), מאי קא מיבעיא ליה, דהא איהו הוא דאמר במסכת מנחות בפ' כל המנחות באות מצה (נד, א), כל היכא דמעיקרא הות ביה והשתא לית ביה הא לית ביה, וכל היכא דמעיקרא לית ביה והשתא אית ביה מדרבנן, כי פליגי דמעיקרא הוה ביה וצמק וחזר ותפח, מר סבר יש דיחוי באיסורין, ומר סבר אין דיחוי באיסורין, וכיון שכן גבי שבת נמי בדלית ביה ותפח היכי מחייב.

ותירץ הוא ז"ל, דהכא בגרוגרת ממש עסקינן, ואמרינן התם שאני גרוגרת הואיל ויכול לשלקן ולהחזירן לכמות שהיו, וכיון שכן כשתפחה יש בה שיעור, ומיהו בעוד שלא תפחה לא חשיבא שיעור ואפילו למאן דאמר התם (שם נה, א) גבי תרומה דשיעור הוא. ואינו מחוור בעיני כל הצורך, דמאי שנא שבת מאי שנא תרומה, הא אפילו קודם ששלקה חשבינן ליה

התם לענין תרומת מעשר כתאנה מדתורמין גרוגרת על התאנים במנין, ואף על גב דהשתא בציר ליה שיעורא.

ולי נראה דאינו דומה שיעור הוצאת שבת לשאר האיסורין, דאילו פגול ונותר וחלב לא חייבה התורה בהם אלא בשיעור אכילה דהיינו כזית, וכיון שכן כל שאין בו כזית אף ע"פ שתפח ונראה ככזית הרי אין בו כזית ולא נהנה גרונו בכזית, אבל הוצאות שבת בחשיבותא תליא מלתא, וכל שדרך הבריות להחשיב ולהצניע חייבין עליו בהוצאתו, ועל כן אין שיעור הוצאה אחד לכל הדברים אלא כל אחד ואחד לפי מה שהוא חשוב, עד שהעלו הענין שאפילו מה שאינו חשוב לכל ואין מצניעין כמוהו והצניע המצניע חייב, וכיון שכן אף פחות מכגרוגרת שתפחה ונראה (ככזית) [כגרוגרת] מחשיבין אותו ומצניעין כמוהו ולפיכך חייב. כך נראה לי.

זרק כזית תרומה לבית טמא מהו. ואסיקנא כגון שהיה פחות מכביצה אוכלין וכזית זה מצטרף לכביצה, ומשום דאיסור שבת ואיסור טומאה בהדי הדדי אתיין, ומשום הכי נקט זרק ולא נקט הוציא, דאילו הוציא קדים ליה איסור שבת לטומאה, דכשיצרף ידו למטה משלשה מיד הוה ליה כמונח לענין שבת, ואפילו לרבנן דבעי הנחה על גבי משהו, הני מילי בזרק אבל במעביר לא וכדאמרין לעיל בפרק המוציא (פ, א), ולענין טומאה לא נטמא עד שנתחבר ממש לאוכלין. ונקט נמי תרומה דאילו חולין לא עבד ולא מידי, שהרי החולין מותרין הן באכילה אף לאחר שנטמאו.

ואם תאמר אע"ג דמצטרף לענין טומאה היאך יתחייב לענין שבת, דהא בעינן עקירה והנחה בדבר חשוב ואילו בהנחה איכא דבר חשוב כיון דמצטרף לאוכלין, אבל בשעת עקירה דלא היה שם אלא כזית אינו חשוב. יש לומר עקירה צורך הנחה היא, וכיון דבשעת הנחתו יהא חשוב, אף עכשיו חשבינן ליה כדבר חשוב, דהא לצורך אותו הנחה עקרה, ודאי חייב, ואילו זרקו לבית טהור פשיטא ליה דחייב הואיל וזר לוקה עליו בכזית גם ראוי לאכילת כהנים, אבל כשנטמא בטל חשיבותו דאף זר אינו לוקה עליה, וכדאמרין במסכת יבמות בריש פרק הערל (עג, ב) דהאוכלה בטומאת עצמה אינו לוקה עליה, וליכא אלא איסור עשה דכתיב (דברים טו, כב) בְּשֶׁעָרֶיךָ תֵּאֶכְלֶנּוּ לֹזֶה וְלֹא לְאַחַר וְלֹא הִבֵּא מִכֹּל עֲשֵׂה עֲשֵׂה, והיינו דלא בעי לה הכא אלא שזרקו לבית טמא ומשום צירוף אוכלין שבה, והלכך בשעת עקירה ודאי שיעור הראוי לענין שבת הוה ביה, כן תירץ רבנו שמואל.

אבל הרמב"ן ז"ל הקשה עליו שאם מפני שראויה היתה לאכילת כהנים אם כן אף החולין ראויין לאכילת כל אדם, וכן בהא נמי דמשני בלחם הפנים מדאפקיה איפסיל ליה, אכתי קשיא דהא חשיב הוא דזר וכהן לוקין עליו בכזית. ועוד שאם כן כל האוכלין האסורין ליחייב בכזית. ונראה לי שעיקר טעם רבי שמואל ז"ל אינו אלא מפני שהיא ראויה לאכילת כהנים כלומר: מחייבת להם הכתוב וּשְׁמֵרְתֶם אֹת (במדבר יח, ה) [וגו'] מְשֻׁמֶת תְּרוּמָתִי (שם, ח), מה שאין כן בחולין, ועם דברי רבי שמואל ז"ל עלה לנו תירוץ למה נקט כזית, הואיל ואינו מתחייב אלא משום צירופו ואם כן אפילו פחות מכזית, אבל עם דברי הרב ז"ל אינו קשה, דמשום עקירה נקט כזית דפחות מכזית אינו כלום.

ועוד יש לומר דדוקא כזית משום דחשיב בעלמא ללקות עליו, מה שאין כן בפחות מכזית, דאפילו לרבי יוחנן דאמר (יומא עג, ב) חצי שיעור דאורייתא איסורא בעלמא הוא דאיכא. ואע"ג דלגבי תרומה טמאה ליכא חילוק בין כזית לפחות מכזית, דאפילו בכזית ליכא אלא עשה כדאמרן, ובפחות מכזית נמי איכא איסורא דאורייתא מדרבי יוחנן דאמר חצי שיעור דאורייתא וקיימא לן כותיה, מכל מקום כיון דבעלמא חמירא כזית ללקות עליו ופחות מכזית לעולם לא, הכא נמי כזית הוי חשוב פחות מכזית לא הוי חשוב.

הא דנקט הכא: **כגון דאיכא אוכלין פחות מכביצה**. ולא אמר דאיכא פחות מכביצה תרומה, מסתברא דאפילו איכא פחות מכביצה אוכלין חולין, והדין נותן דהא תלמודא משום צירוף הוא דבעי, ואפילו על ידי צירוף דחולין מיטמא כזית של תרומה. אבל ראיתי לרבינו האי גאון ז"ל (מובא בר"ח על הגליון) שכתב אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן, שאם טימא תרומה פחות מכביצה פטור, ואהדרינן לעולם לענין שבת וכגון שזרקו לאותו בית טמא תרומה פחות מכביצה ואיתא התם וזרק עכשיו כזית שהוא משלימו לההוא דאיתיה התם לכביצה. ע"כ. ואיני יודע למה הוצרך לפרש כך, דאפילו כזית מקבל טומאה על ידי צירוף ומתחייב הוא עליה משום מטמא תרומה.

ומיהו דוקא בשלא היה שם אלא פחות מכביצה אוכלין, שלא ירדה להן טומאה אלא ע"י צירוף הכזית דאז מקבל טומאה אף כזית זה, אבל אם יש שם כביצה אוכלין כבר נטמאו בלא צירוף כזית זה, ואע"פ שנצטרף להם כזית זה לא נתוסף להם טומאה שכבר שבעו להם טומאה, וכיון שכן אין מצטרפין עם זית זה שיקבל טומאה על ידיהם כאילו הוא משיעור

הכביצה, ואינו אלא כזית העומד לעצמו שאינו מקבל טומאה ולפיכך נקט הכא פחות מכביצה וכענין שאמרו במנחות בפרק הקומץ רבה (כד, א) גמי שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו, בעי רבא עשרון שחלקו ונטמא אחד מהן והניחו בכסא וחזר טבול יום ונגע באותו טמא מהו, מי אמרינן שבע ליה טומאה או לא, כלומר: שבע ליה טומאה אותו חצי שנטמא כבר ולפיכך אינו מצטרף לטהור לטמאו, ואע"פ שאם היו שניהם טהורין ונגע באחד מהם פשיטא ליה דמצטרף.

מהא דאמרינן הכא: **למאי אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן**. שמעינן דאין אוכלין מקבלין טומאה פחות מכביצה, והכי נמי משמע מדתנן במסכת אהלות (פיי"ג, מ"ה) אלו ממעטין בחלון פחות מכביצה אוכלין, וקתני סיפא (במ"ו) זה הכלל, הטהור ממעט והטמא אינו ממעט, אלמא פחות מכביצה אינו מקבל טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים שאילו כן לא היה ממעט.

והא דתניא בספרא (ויקרא יא, לד. שמיני פרשתא ז ט, א) מכל האוכל, מלמד שהוא מטמא בכל שהוא. יש מפרשים אותה בצירוף כלי כגון ההיא דתניא (פסחים מד, א) המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן. והא דתניא בפרק קמא דחולין גמרא (כד, ב) הטהור בכלי חרס תוכו אע"פ שלא נגעו בו, נאמר (ויקרא יא, לג) תוכו לטמא ונאמר תוכו ליטמא מה תוכו האמור לטמא אע"פ שלא נגע, תוכו האמור ליטמא גם כן אע"פ שלא נגע, ואמרינן עלה התם מנא לן אמר רבי יונתן התורה העידה על כלי חרס ואפילו מלא חרדל, כלומר ואילו מחמת נגיעה לא היה אפשר שיטמא אלא לכל היותר בגרגיר שלישי, אלא שכל גרגיר וגרגיר מיטמא מאויר כלי, דאלמא אפילו כל שהוא מקבל טומאה. יש לומר דלאו דוקא מלא חרדל, דהתם לא איירי בהאי דינא דכביצה ופחות מכביצה, אלא הכי קאמר התורה העידה על כלי חרס ואפילו מלא חתיכות כמלא חרדל, ולעולם כשיש בהן חתיכות גדולות כביצה. ורש"י ז"ל כתב בהרבה מקומות (פסחים לג, ב ד"ה בכביצה ועוד) דכל שהוא אוכלין מקבלין טומאה, אבל לטמא אחרים בעינן כביצה. ושמעתין דהכא לכאורה הויא תיובתיה, וההיא נמי דאמר באהלות

הויא

תיובתיה.

דף צא - ב

ואי סלקא דעתך אגד כלי שמיא אגד, קדים ליה איסור גניבה לאיסור שבת. כתב רש"י ז"ל (ד"ה שהרי): במסכת כתובות (לא, ב) פריך דאפקיה היכא, אי דאפקיה לרשות הרבים איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא, ומוקי לה בצדי רשות הרבים, אי נמי דצירף ידו למטה משלשה וקבלה. ולפי דבריו הכי פירושא, קדים ליה איסור גניבה דמכיון שיצא מקצת הכלי בחוץ וקבלו הוא בידו, כל פרוטה ופרוטה שבכיס קנהו בהגבהה, כיון שיצא דרך פיו שהוא יכול להוציא המעות משם, ואי נמי אפילו דרך שוליו משום דאי בעי מפקיע לחלמה. ואוקימנא בנסכא, ומהא שמעינן דבכליו של מוכר היכא דלא משתקיל ליה לא קני ואפילו בהגבהה, ויש מפרשים דהכא סבירא לן כמאן דמוקי לה התם בדאפקיה לרשות הרבים, ולענין מיקנה ממש לא קני, ומיהו לענין גניבה מיחייב, מכיון דאפקיה מרשות בעלים ואי בעי שקיל ליה.

כך היא גירסת הספרים: **והא איכא מקום חלמה דאי בעי מפקע לה, בנסכא, וכיון דאיכא שנצין מפיק ליה עד פומיה ושרי ושקיל, ושנצין אגיד מגואי, דליכא שנצין, אי בעית אימא דאית ליה ומכרכי.** אבל רבנו האי גאון ז"ל גריס: והא איכא שנצין, דליכא שנצין, אי נמי אית ומכרכי. ופירש משמא דרבוותא ז"ל דקושיא היא אמאן דאיצטריך לאוקומיה בדמפיק ליה דרך שוליו ובנסכא, כלומר למה לן לדחוקי ולאוקמה בהכין, אפילו תימא דמפיק דרך פיו לא מצי שקיל עד דנפק כוליה משום דשנצין שבפיו קשורין שכן דרך אותן כיסין, ופריק דליכא שנצין, כלומר דניחא ליה לאוקומה בכל כיס אפילו דלית ליה שנצין, ואי נמי דאית ליה ומכרכי עלויה.

דף צב - א

איפוך. יש מפרשים דלגמרי מהפכין דרבא לדאביי ודאביי לרבא, כלומר: דאביי אמר ביד פטור בכלי חייב ורבא אמר ביד חייב בכלי פטור, ואע"ג דאמר רבא לקמן (ק, א) בעינן הנחה על גבי משהו, הני מילי בזורק אבל

במעביר לא וכדאמרינן לעיל בפרק המוציא (פ, א) גמרא דיו לכתוב בו שתי אותיות. ואיכא דקשיא ליה, דהא ר' אבהו אוקי מתניתין (לעיל ב, א) דפשט העני את ידו לפניו ונתן לתוך ידו של בעל הבית, בשלשל ידו למטה משלשה (לעיל ה, א), ואפילו הכי קתני נטל בעל הבית מתוכה שניהם פטורים, ורבא לא פליג עליה, אלא דקשיא ליה איכפל תנא לאשמועינן כל הני. ויש לומר דרבא אעיקר דינא נמי פליג עליה, אלא דלא אשכח קושיא דלדחייה מההיא סברא, אלא משום דאי אפשר דליכפל תנא לאשמועינן כל הני. ואי נמי יש לומר דבדינא דרישא בלחוד דהיינו נתן לתוך ידו של בעל הבית הוא דלא פליג רבא עליה דבדידיה איירי רבי אבהו, אבל בסיפא דהיינו נטל בעל הבית מתוכה, אי למטה משלשה כרישא חיובי מחייב רבא ופליג אדרבי אבהו, ומשום דרבא סבר אגד יד לא שמיה אגד, ורבי אבהו סבר דאגד יד נמי שמיה אגד, ואי נמי דידו בתר גופו גרירא.

וכתב רב האי גאון ז"ל דלכולהו ביד חייב וליכא מאן דפטר, אלא מאן דפטר בשלא שלשל ידו למטה מגי, ומאן דלא פטר בשלשל ידו למטה מגי, וכדאוקי מתניתין רבי אבהו דנתן לתוך ידו של בעל הבית, ואע"ג דהא אקשינן עליה איכפל תנא לאשמועינן כל הני, ולא הביא במתניתין, מימרא מיהא לא בטל הוא ולא נפק הדין טעמא מהלכתא. ונראה דהוא ז"ל מפרש דהא דפרקינן הכא, התם למעלה משלשה הכא למטה משלשה אוקימנא לכולהו, כלומר: התם למעלה משלשה, והוא הדין לדאביי, ורבא למטה משלשה, ורבי אבהו רישא דמתניתין בלחוד הוא דמוקי בלמטה משלשה, אבל סיפא דמתניתין בלמעלה משלשה הוא וכדאוקימנא לה הכא. וזה דחוק.

ויש מפרשים (עי' רמב"ן בסוגייתינו) דכלי בלבד הוא דמפכינן, אבל יד כדקאי קאי, אביי אמר בין ביד בין בכלי חייב, ורבא אמר בין ביד בין בכלי פטור, ורבא בעיקרא דמימרא פליג על ר' אבהו, וכי אקשינן הכא וביד חייב אדאביי בלבד הוא דאקשינן.

מתני': לאחר ידו ברגלו ובפיו. פירוש: שלא דרך אכילה, הא בשעה שהוא אוכל ונתכוון להוציא כך חייב, דמחשבתו משויא ליה מקום. וכדתנן בכריתות (יג, ב) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד כו', ר"מ אומר אם היה שבת והוציאו בפיו חייב, ואמרינן עלה לקמן בשלהי פרק הזורק (קב, א) אמאי והא אין דרך הוצאה בכך, ופרקינן כיון דקא מכוין מחשבתו משויא ליה מקום וחייב.

ובמרפקו. פירש רש"י ז"ל: מרפקו שחיו שקורין אישילא"ש. והקשו עליו דמרפק היינו אציל וכדמתרגמינן על כָּל אַצִּילֵי יָדַי (יחזקאל יג, יח) מרפק ידיה, ועוד דתנן בערכין פרק האומר משקלי (יט, א), משקל ידי עלי רבי יהודה אומר מביא חבית מים ומכניס עד מרפקו ושוקל, ותניא בברייתא (בע"ב) רבי יהודה אומר ממלא חבית מים ומכניס עד האציל, אלמא היינו מרפק היינו אציל, ואציל היינו קובד"ו, וכדאמרינן במסכת סופרים (פ"ג, הי"א) לא יניח אדם ספר תורה על ברכיו ויניח אצילו עליו, ואין דרך להניח השחי אלא הקובד"ו. ועוד דבההיא דערכין תניא וברגל עד הארכובה, דאלמא מרפק ביד היינו כנגד ארכובה ברגל, וארכובה היינו ראש השוק, וכולה שמעתא דערכין ודאי הכין מכרעת, ותנן במסכת אהלות (פ"א, מ"ח) גבי רמ"ח אברים באדם שנים בקנה שנים במרפק אחד בזרוע ארבע בכתף אלמא מרפק למטה מן הזרוע.

והרמב"ן ז"ל (בסוגייתינו) תירץ שכל אותו עצם מתחילתו ועד השחי נקרא מרפק, ואציל דהתם בערכין, היינו עד תחילת הפרק, וההיא נמי דרמ"ח איברים היינו תחילתו מפני שיש בו שני עצמות שקורין חכמי הטבע קובד"י עליון וקובד"י תחתון, ומפני שרצה לחלק אותו (מסוף) הפרק הוציא תחילתו בלשון מרפק וסופו בלשון זרוע, ולפיכך לענין משנתנו ראוי יותר לפרש שחי כמו שפירש רש"י ז"ל, לפי שכן דרך אדם להוציא תחת שחיו ולא להוציא בקובד"י.

גמרא: גירסת הספרים: **ומשכן גופיה מנא לן דכתיב (שמות לו, כא) עֶשֶׂר אַמְת אַרְבֵּי הַקָּרֶשׁ, וְכָתִיב (שם מ, יט) וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֵהָל עַל הַמִּשְׁכָּן, וְאָמַר רַב, מִשֶּׁה רַבְּנוּ וְכוּ'. כְּלוּמַר: דְּכָל שִׁבְטוֹ כְּמוֹהוּ, וְכִדְאִמְרִינן בְּסִמוּךְ וְאִינוּ נְכוּן. אֲבָל רַב הָאֵי גֵאוֹן ז"ל לֹא גָרִיס לִיה כֻּלָּל, דְּכִיוֹן דְּגַמְרִינן לְמִזְבַּח שֶׁהוּא עֶשֶׂר, מִמִּילָא יִדְעִינן דְּאֵף הַלּוּיִם קוֹמְתֵן עֶשֶׂר, מִדְּכָתִיב גְּבִי מִזְבַּח גּוֹפִיָּה (במדבר ד, יד) וַיִּפְרְשׁוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר תִּחְשׁ.**

דף צב - ב

מדקאמר להו אי אתם מודים בלאחריו ובא לו לאחריו שהוא חייב מכלל דפטרי רבנן. פירוש: לאו ממאי דקאמר להו אי אתם מודים קא דייקי,

דאדרבא בכל מקום אמאי דלא פליגי קאמרי הכי, ולומר כמו שאתם מודים בזה אודו לי בזה, אלא מדקאמר הם לא מצאו תשובה לדברי קא דייק, דקא סלקא דעתך דהכי קאמר הם לא מצאו תשובה וחלוק לחלוק ביניהם ואעפ"כ לא חזרו בהן, דאלמא סברי דאף במוציא [לאחריו ובא לו לאחריו הוי] כלאחר ידו ופטורין.

אף מקבלי פתקין כן. פירש רש"י ז"ל (ד"ה רבי יהודה, שכן): פתקי המלך פעמים מוציאים אותן למוסרן לרץ זה וכשאינו מוצאו לזה מוסרו לרץ אחר ומפני שדבר המלך נחוץ, ואעפ"כ שלא נתקיימה מחשבתו שהוציא על מנת שיתנו לרץ זה ונתנו לרץ אחר. ואינו מחוור. דאינו דומה לנתנו לאחריו ובא לו לפניו או לאחריו [ובא לפניו], אבל רב האי גאון ז"ל פירש לבלרי מלכות חוגרין בסינר, ותולין פתקין במתניהם פעמים שבאים לפנייהם פעמים שבאים לאחור ולא אכפת להון. וזה נכון.

זה יכול וזה אינו יכול. פירוש: כל יכול שבכאן הוא שיכול להוציאו באותו ענין שהוא אוחזו עכשיו וכל שאינו יכול פירשו שאינו יכול להוציאו באותו ענין שהוא אוחזו עכשיו, ואעפ"כ שיש בכחו לתקנו ולהוציאו בענין אחר, דמכל מקום כיון שהוא אוחזו עכשיו בענין שהוא אינו יכול להוציאו, לא איכפת לן אם יש בו כח להוציאו בענין אחר.

דף צג - א

לכך נאמר (ויקרא ד, כז) בַּעֲשֶׂתָּהּ, יחיד שעשאה חייב שנים שעשאה פטורין. עיקר דרשא העושה את כולה ולא העושה את מקצתה, אלא הא דאמר הכא בעשותה יחיד שעשאה חייב, פירשו הוא לומר בעשותה העושה את כולה הוא לבדו ולא העושה את מקצתה וחברו מקצתה, כלומר: אף על פי שעשאה כולה בין שניהם.

רש"י ז"ל גריס: רבי שמעון לטעמיה דאמר יחיד שעשאה בהוראת בית דין חייב. ואין הגירסא מחוורת. דאדרבה בהוריות (ג, ב) תנינן הורו ב"ד וידעו שטעו וחזרו בהן בין שהביאו כפרתן בין שלא הביאו כפרתן, והלך היחיד ועשה על פיהן ר"ש פוטר ר"א אומר ספק. ויש מתרצים (עי' רמב"ן

בסוגיתנו) דשאני התם דכיון שחזרו בהם וידעו שטעו, ידיעתן כידיעתו וכמי שנזכר הוא דמי שהרי עליהן היה סומך. והר"ם ברי' יוסף ז"ל תירץ דהתם הוא דאיכא כפרה הכא ליכא כפרה. ואינו מחוור. דמכל מקום מנא לן דר' שמעון אית ליה הכי, והיכן אמרה דנימא רבי שמעון לטעמיה. אבל רבנו האי גאון והגאונים ז"ל (עיי' בר"ח על הגליון) גורסים, ורבי שמעון יחיד שעשאה בהוראת ב"ד לא צריך קרא, כלומר: דפשיטא משום דאנוס הוא.

הי מנייהו מחייב וכו' רב המנונא אמר משום דקא מסייע בהדיה. יש מקשים והיאך אפשר שזה שיכול ועושה המלאכה פטור, וזה שאינו יכול ואינו עושה המלאכה יהא חייב, והיאך אמר כן רב המנונא. ותירץ הר"ם בר יוסף ז"ל, משום דמספקא לן דשמא אותו שיכול חייב, לפי שהוא עושה עיקר המעשה, או שמא אותו שאינו יכול חייב, לפי שהוא עושה בכל כחו, ומחייבים ליה משום דמדמינן ליה לזה אינו יכול וזה אינו יכול דחייבין לרבי מאיר ורבי יהודה, (והלכך) [והיכול] לפטור מדמינן ליה לזה יכול ולזה יכול דפטור לרבי יהודה, ופשיט רב חסדא דזה שיכול יש לחייב מפני שהוא עיקר, ואמר ליה רב המנונא, דאדרבה זה שאינו יכול ומסייע בכל כחו יש לחייב, ואמר ליה מסייע אין בו ממש. ומכל מקום בין רב חסדא בין רב המנונא שניהם מודים דאין לחייב אלא האחד לבדו.

ואינו מחוור. שהטעם בזה אינו יכול וזה אינו יכול אינו מפני שמסייע בכל כחו, אלא מפני שתלויה בכל אחד. ועוד קשיא לי דאי משום הא, שאינו יכול לר' שמעון אמאי חייב, דהא לר' שמעון זה אינו יכול וזה אינו יכול פטורין. ועוד יכול אמאי פטור לרבי מאיר, דהא זה יכול וזה יכול לרבי מאיר שניהם חייבין, וסתמא דמלתא הכא אינו חייב אפילו לרבי מאיר אלא האחד, וכולהו שוו בהא, דאינו סברא שיהיו שניהם חייבין לרבי מאיר ולא יהא חייב אלא האחד לרבי יהודה ורבי שמעון, שכיון דכילינן ואמרינן זה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב, משמע דכולן שוין בהא בין בחיוב בין במהות החיוב.

ויש מפרשים דמשום דקתני דברי הכל חייב, הוה משמע להו דאינו חייב אלא האחד, ומשום כך שאלו איזה ראוי לחייב יותר, ואמר רב חסדא זה שיכול, שהמלאכה נעשית על ידו, דזה שאינו יכול בטל הוא אצל היכול, אע"ג דמחייב ר' יהודה בזה אינו יכול וזה אינו יכול הכא לא, ורב המנונא אמר דאפילו שאינו יכול חייב לרבי יהודה מפני שמסייע, וכדמחייב ר"י בזה אינו יכול וזה אינו יכול, ואמר ר"ח מסייע אין בו ממש, ואינו דומה

לזה אינו יכול וזה אינו יכול, דהתם המלאכה נעשית ע"י שניהם ואי אפשר להעשות ע"י האחד, ולפיכך אין אחד מהם מסייע אלא שניהן עושין מעשה. וגם זה אינו מחוור בעיני כל הצורך מן הטענה שכתבתי. דאי אפשר לחלק בדבר זה ולומר דאליבא דר"י קאמר רב המנונא ולא אליבא דהנך, דלדידהו מאי איכא למימר, וכולהו שוין בדבר זה.

ומסתברא ודאי דלרב המנונא אף מי שאינו יכול קאמר דחייב וכדברי הפירוש האחרון, אלא דהכי פירושא: רב חסדא אמר יכול חייב לכולי עלמא, ואפילו לרבי יהודה ור' שמעון מפני שהמלאכה כולה נעשית על ידו, ואינו דומה לזה יכול וזה יכול, דהתם כל אחד עושה מלאכה וראוי לעשות את כולה וכשלא עשאה כולה התורה פטרנו, אבל זה יכול וזה אינו יכול יחיד שעשאה קרינן ביה, ומי שאינו יכול אינו אלא מסייע ומסייע אין בו ממש ואפילו לר"מ, ואינו דומה לזה אינו יכול וזה אינו יכול, דהתם כל אחד עושה מעשה ואין אחד מהם מסייע אלא עושה מעשה כחבירו. ורב המנונא אמר שאפילו המסייע יש לחייב לכולי עלמא, לר"מ מפני שעושה מעשה בכל כחו, ור"מ בכל ענין מחייב, וזה גם כן עושה הוא מעשה בכל כחו, והוי ליה כזה אינו יכול וזה אינו יכול, והוא הדין לרבי יהודה מן הטענה הזו לדעת רב המנונא, ולרבי שמעון דפטר בכל ענין בין בשניהם יכולין בין זה לעצמו וזה לעצמו בין בזה אינו יכול וזה אינו יכול, סבירא ליה לרב המנונא דהכא מודה, משום דכשזה יכול וזה יכול והוי ליה לחד למעבד כולה ולא עבד, קרינן ביה העושה כולה ולא העושה מקצתה, והוא הדין והוא הטעם לזה אינו יכול וזה אינו יכול, כיון שאין אחד מהם יכול לעשותה, דלא קרינן בהו יחיד שעשאה, אבל בזה יכול וזה אינו יכול, היכול חייב על כרחו דבדידיה קרינן ביה יחיד שעשאה, וכיון שהיכול חייב, אי אפשר לפטור את השני משום שנים שעשאוה, שאם כן אף היכול ליפטר, וכיון שכן מחייבין אותו מיהא משום מסייע, ואמר ליה רב חסדא מסייע אין בו ממש ופטור.

היה יושב על גבי מטה וארבע טליות וכו' ורבי שמעון מטהר. מה שפירש רש"י ז"ל בפירוש שני דטעמא דר' שמעון דבעיא שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה, כלומר: שיהא זב מכביד על כל אחד ואחד, אינו מחוור, דהא אתיא למפשט מהא דמתניתין דלא בעיא שיעור לכל אחד ואחד, ואם איתא תנאי היא דהא ר' שמעון בעי שיעור זיבה לכל אחד ואחד, אלא הלשון הראשון עיקר, דר"ש לטעמיה בזה אינו יכול וזה אינו יכול.

היה רוכב על גבי בהמה וכו' טהורות מפני שיכולה לעמוד על שלש. פירש רש"י ז"ל (ד"ה מפני): דכל אחד ואחד הוא ליה רביעי ואינו אלא כמסייע, וסתמא כר' יהודה דזה יכול וזה יכול קרי מסייע. ומסתברא דאפילו ר"מ מודה בהא דעד כאן לא קאמר ר"מ אלא בזה יכול וזה יכול, דכיון דכל אחד יכול אנו רואין [כאילו] כל אחד עושה מעשה, דאיזה מהם יקרא עושה ואיזה מהם יקרא מסייע, וכן בזה אינו יכול וזה אינו יכול, כיון ששניהם צריכין לה הרי כל אחד עושה מעשה ואפילו לרבי יהודה, אבל כאן כיון שאין הרביעי צריך לשלשה ואותו הרביעי אינו מסויים נמצא שכל אחד מהם ראוי להקרא מסייע, ואינו כזה יכול וזה יכול שאין האחד ראוי ליקרא אלא מסייע. ולפי מה שכתבתי אני (למעלה ד"ה אי) פטורין לכ"ע ואפילו לרבי מאיר.

וכיון דזימנין עקרה הא וזימנין עקרה הא, ליהוי כזב המתהפך. קשיא לי מאי כיון, דכשתמצא לומר דלא עקרה כל שכן דהיה לנו לטמא אליבא דמ"ד מסייע יש בו ממש, ולא הל"ל כיון, אלא ה"ל למימר אע"ג דזימנין עקרה לה לגמרי ליהוי כזב המתהפך, ונ"ל דה"פ דאם איתא דמסייע יש בו ממש, אלא דהכא אתי לטהורי משום דזימנין דעקרה ליה לגמרי, אדרבה כ"ש שיש לטמוינהו לא מחמת מסייע אלא מחמת שהזב נשען עליו ממש דהוי כזב המתהפך, ואלומי הוא דאליס לקושייה.

דף צג - ב

גירסת הספרים: **אמר מר זה יכול וזה יכול רבי מאיר מחייב איבעיא להו בעינן שיעור לכל אחד ואחד וכו'.** ורב האי גאון ז"ל דחאה לגירסא זו בשתי ידים, שאי אפשר דאבעי להו דלא כהלכתא, וגריס אמר מר זה אינו יכול וזה אינו יכול, ומשום דמחייב בה ר' יהודה וקיימא לן כותיה, ועוד הביא ראיה מדאמרינן אף אנן נמי תנינא, צבי שנכנס לבית ולא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין, דהיינו כר' יהודה דאמר בזה אינו יכול וזה אינו יכול דחייב, אלמא דבזה אינו יכול וזה אינו יכול הוא דאיבעיא להו. ואין צריך למחוק הגירסא דמדר"מ נשמע לרבנן, ומשום הכי אצטרכינן למבעי אהא דר"מ משום דדבר רחוק הוא שיהא שיעור גדול כל כך שלא

יהא האחד יכול להוציאו ולא יהא בו שיעור לזה ולזה. ולא עוד אלא שיראה כדבר שאי אפשר, דשיעורי שבת אינן גדולים כל כך, שימצא דבר שיהא שיעורו גדול כל כך שלא יוכל אחד להוציאו ואפילו היה תשש ודל כח, אלא שאפשר להעמידו כגון שהוציאו בכלי ואינן צריכין לכלי, ומתוך כבודו של כלי אין אחד יכול להוציאו.

שמע מינה אוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתיים. כלומר: ש"מ דאיכא תנא דסבירא ליה הכין, והיינו סומכוס דמספקא לן אליביה בפרק אותו ואת בנו (חולין פב, ב) ולא אפשרי התם, דלמא נפשוט מהא. ותמיהא לי היכי מדמי לה לאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, דהא הכא בבת אחת מפיק להו ובכי האי גוונא ליכא לחיובא תרתי ואפילו תמצא לומר בקצר וקצר או אכל ואכל בהעלם אחד שהוא חייב תרתי, דאטו מי שבלע בבת אחת כדי שני זיתים מי איכא למימר שיהא חייב שתיים. ותדע לך דהא איכא בכריתות פרק אמרו לו אכלת חלב, (טו, א) דר"א מחייב תרתי בקוצר כגרוגרת וחזר וקצר כגרוגרת בהעלם אחד, ואפילו הכי בקצר כשני גרוגרות בבת אחת אינו חייב אלא אחת, וכדאמרינן התם גבי קצר וקצר היכי משכחת לה דלא מחייב, כגון שקצר שתי גרוגרות בבת אחת אבל קצר כגרוגרת וחזר וקצר כגרוגרת חייב שתיים. ויש לומר דכיון שהן שני שמות דהיינו אוכלין וכלי, וגופין מחולקין, אפילו בבת אחת חשבינן ליה כזה אחר זה, וכדאמרינן התם הכא במאי עסקינן בדלית המודלה על גבי תאנה וקצצן בבת אחת דמשום הכי מחייב ר"א הואיל ושמות מחולקין וגופות מחולקין, דכותיה גבי קצר וקצר היכי משכחת לה דלא מחייב כגון שקצר שתי גרוגרות בבת אחת.

ואכתי קשיא לי אמאי לא אוקמה כר"א דאית ליה התם בכריתות בפרק אמרו לו (שם) הבא על אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו וחזר ובא עליה חייב על כל אחת ואחת, ואיבעיא להו התם טעמא דרבי אליעזר משום דעבד תרתי, ומינה דקצר וקצר דעבד תרתי חייב שתיים, או דלמא טעמא דרבי אליעזר התם משום דאי אפשר לערבן לביאות בבת אחת אבל בשתי גרוגרות דאפשר לערבן אין חייב אלא אחת, ואסקה רבה לטעמיה דר"א התם משום דעבד תרתי, והלכך קצר כגרוגרת וחזר וקצר כגרוגרת בהעלם אחד חייב שתיים, וכל שהוא חייב בקצר וקצר מחייב בקוצר בבת אחת שתי גרוגרות בשמות מחולקין וגופות מחולקין, כגון דלית המודלה על תאנה וקצצן בבת אחת וכדאיתא התם, והכא בכלי ואוכלין דכותה היא.

ויש לומר דפלוגתא היא התם, דרב יוסף אמר דטעמיה דר' אליעזר התם משום דאי אפשר לערבן, אבל הכא דאפשר לערבן אינו חייב אלא אחת, והלכך לא בעי לעיולי נפשיה בפלוגתא. ובירושלמי נמי משמע דאית להו כההיא סברא דר' יוסף דגרסינן התם בפרקין דאמר ר' עקיבא (שבת פ"ט ה"ז) גבי מתניתין דהמוציא קופת הרוכלין אף על פי שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת, וקשיא אילו הוציא והוציא בהעלם אחד כלום הוא חייב אלא אחת, למי נצרכה לר' אליעזר, שלא תאמר מינין הרבה יעשו כהעלמות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת, לפום כן צריך מימר אינו חייב אלא אחת, ואע"ג דרבה ורב יוסף הלכתא כרבה, הכא לא מעייל נפשיה בפלוגתייהו, ועוד דפשטא דברייתא התם כרב יוסף דיקא. כך נראה לי.

ה"ג: הכא במאי עסקינן כגון ששגג על האוכלין והזיד על הכלי. וחייב אף על הכלי דקתני כרת או מיתה קאמר, ועל האוכלין פטור מחטאת משום דאינו שב מידיעתו שהרי מזיד על הכלי. ואני תמיה לרב ששת רישא דקתני חייב על האוכלין ופטור על הכלי, מאי קאמר דאי במזיד בשניהם מאי נפקא מינה דהא נסקל על האוכלין, ואי במזיד על האוכלין ושוגג על הכלי אפילו היה צריך לכלי נמי פטור אף על הכלי, דאינו שב מידיעתו שהרי מזיד על האוכלין, ואי בשוגג בזה ובזה אפילו היה צריך נמי לכלי פטור, דאכל שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא. ואולי נאמר דהיא גופא קמ"ל דהאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, ולאפוקי מדר' אליעזר, ואליבא דרבה דאמר (כריתות טו, א) קצר וקצר בהעלם אחד חייב שתיים. אי נמי יש לומר כגון ששגג על האוכלין שהיה סבור שלא אסרה תורה הוצאת האוכלין, והזיד על הכלי כלומר: שנתכוין להוציאו, שאסור להוציאו לצורך עצמו אבל לעשותו טפלה מותר, והלכך אע"פ שנתכוין להוצאת הכלי פטור עליו ולפיכך חייב על האוכלין, והכי קאמר: המוציא אוכלין בכלי ושגג על האוכלין והזיד על הכלי חייב על האוכלין, מפני שהוא פטור על הכלי, ואתקיף לה רב אשי והא אף על הכלי קתני, כלומר: דמשמע דחייב הוא שתיים בין על הכלי בין על האוכלין.

ור"ח ז"ל גריס אמר רב ששת כגון שהזיד על האוכלין ושגג על הכלי. וחייב הכלי דסיפא כחייב האוכלין דרישא, ותרווייהו לחטאת. ואינו מחוור. דאי אפשר לחייבו חטאת על שגגת הכלי כיון שהזיד באוכלין, וכדאמרן שהרי אינו שב מידיעתו. ורבנו האי גאון ז"ל גורס כגירסת הספרים וז"ל: אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון ששגג על האוכלין והזיד על הכלי, פירוש והכי קאמר חייב על זה חטאת ועל זה כרת, מתקיף

לה רב אשי והא אף על הכלי קתני, דאלמא האי כי האי. ע"כ. והוא מן התימא האיך אפשר שיתחייב חטאת על האוכלין כיון שהזיד על הכלי. ואולי נאמר דראוי לחטאת קאמר אלא שדבר אחר גרם לו להפטור. ובזה אפשר להעמיד אף גירסת ר"ח ז"ל.

דף צד - א

ובפלוגתא דרבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש. פירש רש"י ז"ל (ד"ה בפלוגתא): דרב ששת דלא אוקמה בנודע לו וחזר ונודע לו, ורב אשי דאוקמה בהכין, פליגי בפלוגתא דר"י וריש לקיש, דרב ששת כר"ל ולפום כך לא מצי לאוקמה בנודע לו וחזר ונודע לו, ורב אשי כרבי יוחנן. ואינו מחוור. דמנא ליה דרב ששת כר"ל [כיון] דקיימא לן כר' יוחנן אלא דלא אסיק אדעתיה לאוקומה בהכין, ואי נמי דלא קשיא ליה האי אף על הכלי. אלא הכי פירושא: רב אשי אמר בנודע לו וחזר ונודע לו וכפלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל, למר בנודע לו וחזר ונודע לו מיד, דידיעות לבד מחלקות, ולמר בנודע לו לאחר הפרשה, ואי נמי לאחר הקרבה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה בפרק כלל גדול (עא, ב).

דבי וייאדן. פירש רש"י ז"ל (ד"ה צבי): צידי עופות, וקושרן ומניחן על הסוס כשהן חיים. ומה שאמר קושרן לא דק דמודה ר' נתן בכפות. ורבי האי גאון ז"ל פירש בזיארן, הנץ וכיוצא בו שהמלכים צדין בהם עופות קורין אותן באז, והאחד העוסק בהן קורין אותו בלשון פרסי באזאר, ובזמן שהן יותר מאחד קורין להן בזיארן, ויש להם סוסים מיוחדים הנקראין סוסיא דבאזארין.

פוטר היה רבי שמעון אף במוציא את המת לקוברו. פירוש: משום דאף זו מלאכה שאינה צריכה לגופה, לפי שאין לו הנאה לא בהוצאתו ולא בקבורתו, אבל ההנאה היא מניעת הטומאה שהוא מונעו ממנו בהוצאתו, וכן (לקמן קז, ב) צידת נחש שלא ישכנו נקראת מלאכה שאינה צריכה לגופה, שאינו אלא מניעת היזק ואין לו הנאה בגופה של מלאכה, וכן (לעיל לא, ב) כבוי פתילה וגחלים מלאכה שאינו צריכה לגופה, שאין הנאה לו בגופו של כבוי, אלא בכבוי של פתילה שצריך להבהבה וגחלים

לעשות מהם פחמים שהוא צריך להדליקם ולכבותם, והכבוי בעצמו הוא התיקון ממש.

ואם תאמר אם כן תופר יריעה שנפל לה דרנא (לעיל עה, א) לא יהא חייב שאינו צריך לגופה של תפירה, שברצונו לא נפל בה דרנא ולא היה צריך לאותה מלאכה, יש לומר דמכל מקום כיון שנפל שם דרנא צריך הוא לאותה תפירה ונהנה הוא ממנה, כתולש מן המחובר דברצונו לא היה מחובר ואינו צריך שיהא מחובר כדי שיתלוש ממנה, ואף על פי כן מאחר שהוא מחובר צריך הוא לתלוש ונהנה הוא מאותה תלישה ממש, ומלאכה הצריכה ממש הוא. והמוציא ריח רע כל שהוא, ששנינו בפרק א"ר עקיבא (לעיל ז, א) שהוא חייב, אף רבי שמעון מודה בה ובשהוציאו לצורך רפואה לגמר בריח רע, והרבה עושין כן. וכן פירשה הר"ז הלוי ז"ל.

דף צד - ב

מי קאמינא לרשות הרבים לכרמלית קאמינא. יש מפרשים (עי' רש"י ד"ה לאפוקי) דדוקא על ידי ככר או תינוק, דכיון דאפשר לתקן הטלטול על ידי ככר או תינוק מתקנין, ולא התירו להוציאו לכרמלית אלא מפני שאי אפשר בלאו הכי ומשום כבוד הבריות התירו. והרמב"ן ז"ל (בסוגייתינו) כתב דנראה דכיון שצריך להוציאו לכרמלית, שרי אפילו בלא ככר, כדי שלא ירבה בהוצאה, שהוצאת התינוק עצמה אסורה היא לכרמלית ואם המת הותר [ברמב"ן נוסף: בהוצאה] מפני כבודו יתירו בהוצאת התינוק והככר. ויש לי לומר דכל שהוא בתוך רשות היחיד אי אפשר להוציא בלא ככר או תינוק, מפני שיש לתקן איסור הטלטול על ידי כך, וכיון דכל שאר טלטול המת שברשות היחיד לא התירו בלא ככר ותינוק, נראה שלא התירו כאן בלאו הכין, ואם באנו לומר דכשיגיע בצד הכרמלית יסלק הככר ויוציאו בלא ככר, יראה כחוכא דעד כאן לא התרנו לטלטל בלא ככר, ועכשיו אתה אוסרו בככר ומתירו בלא ככר, הלכך לא אפשר בלא ככר או תינוק.

ומכל מקום יש לעיין דמהכא משמע דאפילו לרבי שמעון אסור להוציאו לרשות הרבים עצמה, ואמאי והלא ליכא בהוצאת המת אפילו מרשות

לרשות לר"ש אלא איסורא בעלמא, ומשום כבוד הבריות נתיר לר"ש כמו שאנו מתירין לרבי יהודה בכרמלית ועל ידי תינוק. ובשם ר"ח ז"ל [אמרו] שלא התירו כבוד הבריות אלא בדבר שעיקרו מדברי סופרים כגון כרמלית, אבל לרשות הרבים לא, דהכא מי מפיס במלאכה שלו אם הוא צריך לגופו אם לאו, שהרי אפשר בהוצאת המת שיהא בה צורך לגופה של מלאכה כגון אותה שאמרו בירושלמי (פ"י ה"ה) במת עכו"ם שהוציא לכלבו, ואפילו אמירה לעכו"ם שהוא שבות שאין בה מעשה לא התירו כל שיש בה חלול שבת באבות מלאכות, וכל שהן בדררא דאיסורא דאורייתא גנאי הוא למת ואין ההיתר משום כבודו. וכן כתב הרמב"ן ז"ל. והראב"ד ז"ל פירשה לזו בשאינו מוציא לכבודו של מת, חדא דיותר הוא מתכבד בבית ממה שהוא מתכבד בכרמלית, ואם מפני שלא יסריח בחום הבית הוציאוהו לכרמלית, והלא ממטה למטה (לעיל מג, ב) לא התירו להפכו כדי שלא יסריח וכל שכן להוציאו לכרמלית, אלא הכא משום כבוד החיים הוא שהתיר, מפני שהיה מסריח וכדי לסלק מהם ריחו כדי שלא יהיו מלוכלכין בו התירו.

ולענין מחלוקת רבי יהודה ור"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה פסק ר"ח ז"ל (על הגליון לקמן צה, ב) הלכתא כרבי שמעון. מדאשכחן לרבא דהוא בתרא דסבירא ליה כותיה בפרק נוטל אדם את בנו (לקמן קמא, ב). ורבנו האי גאון ז"ל גם הוא נראה מדבריו שהוא פוסק כן, וכן פסק הראב"ד ז"ל (פ"א מהל' שבת ה"ז). אבל הרב אלפסי ז"ל נראה שפוסק כרבי יהודה, מפני שכתב (ט, ב בדפי הרי"ף) בפרק כירה (מב, א) ההוא דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברשות הרבים אבל לא של עץ, ואמרינן התם (שם) דשמואל סבירא ליה כרבי יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה, וכן השמיט הרב ז"ל בפרק שמונה שרצים (קז, ב) אותן ג' שמועות דצידת נחש ומפיס מורסא וצידת צבי דאוקימנא כר' שמעון. וכן פסק הרמב"ם ז"ל (פ"א, ה"ז) כרבי יהודה. והרמב"ן ז"ל כתב לקמן בסוף פרק כל כתבי הקדש (קכא, ב ד"ה ברצון) שאף הרב אלפסי ז"ל כר"ש הוא פוסק, שהרי הביא משנתינו שבפרק במה מדליקין (כט, ב) דקתני חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם ואוקמה כרבי שמעון, והני מתניתין דמפיס מורסא וצידת נחש כבר כתבן בפרק האורג (קז, א) דאלמא הכי סבירא ליה, ומה שכתב בפרק כירה (מב, א) ההוא דשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה [ד]סבירא ליה כרבי יהודה, בא ללמדנו דלמאי דסבירא לן כר"ש אפילו של עץ נמי שרי.

והא דתנן פטור, דאפיק חצי זית מכזית ומחצה. איכא למידק מאי דוחקייהו לאוקומה הכין, לימא דלא הוה ביה אלא חצי זית ואפקיה. יש לומר דמן המת משמע דפריש מן המת. ואי נמי יש לומר דאי הכי פשיטא ולא צריכא למימר.

דף צה - א

שגג בשבת חייב חטאת הזיז ביום טוב לוקה את הארבעים. הא דקתני ביום טוב לוקה את הארבעים, לא קאי אחולב ואמחבץ ומגבן דאוכל נפש נינהו, ואוכל נפש מדאורייתא מישראל שרי ואפילו בשאפשר לעשותו מערב יום טוב, דלא אמרו אפשר ולא אפשר אלא במכשירין, וכדאיתא בביצה (כח, ב) ובמגילה (ז, ב) משום דכתיב (שמות יב, טז) אַךְ [וגו'] הוא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם. והא דאמרינן בפרק ר' אליעזר דמילה (קלד, א) אסור לגבן, הני מיילי מדרבנן אבל מדאורייתא שרי, וכל שכן לר' אליעזר דאית ליה (לקמן קלז, ב) אפילו במכשירין דבין אפשר בין לא אפשר שרו, וכל שכן בחולב דאוכל נפש ממש ואי אפשר מערב יום טוב, והא דהכא ר"א תני לה. ומיהו אפשר להעמידה לזו אפילו בחולב ומחבץ ומגבן, וחולב בחלב טמאה, ומחבץ ומגבן בשרף ערלה ובכל דבר שאסור באכילה, ומכל מקום הרודה חלת דבש ביום טוב לוקה את הארבעים ואכולה סיפא קאי, דאע"ג דאוכל נפש הוא הא מקישו הכתוב ליער לומר שהוא אסור משום תולש, ומחובר אסור אפילו ביום טוב דבר תורה, ואפילו באוכל נפש וכדאמרינן בשמעתא קמייתא דביצה (ג, א) פירות הנושרין אסורין גזירה שמא יעלה ויתלוש, ובירושלמי (ביצה פ"א, ה"י) ממעטו מדכתיב הוא לבדו יעשה לכם, מיעוטינן הן, דגרסינן התם: תני אין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין, והבורר והטוחן והמרקד בשבת נסקל, ביום טוב סופג את הארבעים, ומקשינן והא תניא בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי, ומתרץ אמר רבי חנינא ענתנה דר"ג היא דאמר אף מדיח ושולה, והא תני (תוספתא פ"ב הי"ב) של בית ר"ג היו שוחקין פלפלין ברחים שלהן, מותר לטחון ואסור לבור, אמר רבי יוסי ברבי בון לא הותרה טחינה כדרכה. פירוש: לומר שאין שחיקת הפלפלים ברחים שלהם לר"ג טחינה כדרכה, מנין שאין בוררין ולא טוחנין ולא מרקדין, רבי יוסי בשם ר"ל אַךְ אֶשֶׁר

יֶאֱכַל לְכֹל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם (שמות יב, טז), מן וּשְׁמֵרְתֶם אֶת הַמִּצְוֹת (שם יז), כלומר: מלישה ואילך למעט טחינה והרקדה וכ"ש תלישה וקצירה, תני חזקיה ופליג אך הוא לבדו, הרי אלו מעוטין, מכאן שלא יקצור ושלא יטחון ושלא ירקד ביו"ט, וברירה איכא בינייהו.

ומכל מקום לדברי הכל נתמעטו טחינה והרקדה, שלא התירה התורה ביום טוב אלא מלאכות של יומן כגון שחיטה ואפיה ובישול, אבל אלו תקון הן ודרך בני אדם לתקן מהם לימים רבים, וכדי שלא יתקן ביום טוב מחמת חול, לא התירה התורה אותן ביום טוב אפילו לצורך היום. ולא התירה אלא תיקון אוכל בדבר שהוא ברשותו, אבל לעקור דבר מגדולו לא, ואפילו פירות הנפגמין מיום טוב לחברו כגון תאנים ותותים, וכל שכן צידת בעלי חיים שהוא בכלל, והיינו טעמא דאין צדין דמתניתין. וטעם זה כתב בו הרמב"ן ז"ל ביום טוב פרק אין צדין (ביצה כד, ב) בספר המלחמות. ועוד יש לומר טעם בענין איסור הצידה כדי שלא ילך בחורשין ויצוד, ונמצא בטל משמחת יום טוב. ובפ"ק דביצה (ה' יב) גרסינן בירושלמי מהו להעמיד חלב, אם אתה אומר כן, אף הוא מעמיד מיום טוב לחול.

אבל בתוס' (ד"ה הרוצה) אמרו דאף מחובר באוכל נפש מותר דבר תורה, והכא לא קאי אחלת דבש, אלא אהנך תרתי דהיינו מכבד ומרבץ. והא דאמרינן בפרק קמא דביצה (ג, א) גזירה שמא יעלה ויתלוש, איירי סמוך לחשיכה, ואפשר הכא נמי ברודה סמוך לחשיכה קאמר, ואי נמי ברודה בפירוש לצורך חול, ואליבא דמ"ד התם בפרק אלו עוברין (פסחים מח, א) דר' אליעזר לית ליה הואיל, אבל למאן דאמר התם דר"א אית ליה הואיל אי אפשר לאוקומה בהכין, אלא אפילו בעושה לצורך חול לא לקי. ולפי דברי התוס' איכא למימר דאפילו אבבא דרישא קאי, ואכולהו קתני ביום טוב במזיד לוקה את הארבעים, ומיירי בחולב ומחבץ סמוך לחשיכה. ומכל מקום אין דרכם מחוורת, דודאי הכין משמע דמחובר אסור ביום טוב דבר תורה.

חולב חייב משום מפרק. ואיכא למידק דהא אמרינן בפרק כלל גדול (לעיל עג, ב. עה, א) דאין דישה ואין עמור אלא בגדולי קרקע. ופירש ר"ת ז"ל בספר הישר בכתובות (סימן כג) בפרק אעפ"י (ס, א) דתרי גווני מפרק נינהו, מפרק בגדולי קרקע הוי תולדה דדש, ומפרק דלאו גדולי קרקע כגון הכא הוי תולדה דממחק, שממחק הדד ומפרק ממנה החלב. אבל רש"י ז"ל (ד"ה מפרק) פירש שהוא תולדת דש. ולדידיה תקשי לן הא דהא

אין דישה אלא בגדולי קרקע. גם לפירושו של ר"ת ז"ל קשה מדאמרינן בפרק חבית (לקמן קמד, ב) חולב אדם לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה, ואם איתא דחולב חייב משום ממחק, אפילו כשחולב נמי לתוך הקדרה ליחייב דהא ממחק הדד, דלענין ממחק מה לי לתוך הקדרה מה לי לתוך הקערה. אבל לפרש"י ז"ל ניחא דכל שהוא מפרק בתוך הקדרה הוי ליה כאוכל הבא לתוך אוכל ואינו כדישה, אלא שאף לדברי רש"י נמי קשיא אידך, דאין דישה אלא בגידולי קרקע.

ויש לומר דר"א לית ליה הכין, ולא קיימא לן כותיה, ולפי זה חולב אינו אסור דבר תורה. ואי קשיא לך דהא אמרינן בכתובות (ס, א) פרק אע"פ, גונח יונק חלב כדרכו ואינו חושש, מאי טעמא מפרק כלאחר יד, ובמקום צער לא גזרינן ביה רבנן, דאלמא חולב ביד הוי ליה מפרק גמור ואסור ד"ת. ויש לומר דלדבריו דר"א קאמר, ולומר דאפילו לר"א דמחייב אי יונק בפיו שרי דמפרק כלאחר יד הוה, ולעולם לא סבירא לן כותיה וכן כתב רב האי גאון ז"ל, אבל ר"ח גאון ז"ל כתב דחולב מפרק גמור הוא וחייב, מההיא דמס' כתובות (שם) ואיתא נמי ביבמות (קיד, א). ולדבריו בהמה נמי גדולי קרקע מיקרי, וכדאמרינן בעלמא (עירובין כז, ב) גבי מעשר שני מה הפרט מפורש פרי וגדולי קרקע והתם בְּקָר וְצֹאן כתיב (ויקרא כז, לב).

טעמא מאי אמור רבנן דלמא אתי לאשוויי גומות. פירוש: רבנן דאמרי אינו אלא משום שבות, אבל לרבי אליעזר דמחייב אי אפשר לומר כן, דהיכי מייתי לידי חטאת וכל שכן לידי מיתה משום גזירת אשוויי גומות, עד שיודע לך שהשוה אותן ממש, אלא טעמא דר"א דחשיב מכבד ומרבץ מתקן ממש כבונה, ואי נמי מחייב משום מכה בפטיש.

והאידינא דסבירא לן כר' שמעון שרי אפילו לכתחילה. פירש רש"י ז"ל (ע"י רש"י ד"ה כרבי שמעון) וכן בתוס' (ד"ה והאידינא) דלא קאי אלא אמרבץ בלבד, משום דלא הוה פסיק רישיה ולא ימות, אבל מכבד אסור אפילו לר"ש, ולא פליגי רבנן הכא ואמרי אינו חייב אלא משום שבות אלא במרבץ בלבד, אבל במכבד כולי עלמא מודו, והא דקתני אחד זה ואחד זה אשבת ויום טוב קאי. וכן מפורש בתוספתא (פ"י, ה"י) וחכמים אומרים אחד שבת ואחד יום טוב אינן אלא משום שבות. ומסתייעא הדין סברא מדאמרינן בפרק מפנין (לקמן קכז, א) אמר שמואל מאי אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר כולו, משום דאתי לאשוויי גומות, אבל אתחולי מתחלינן, ומני ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה, אלמא אפילו

ר"ש מודה בכבוד הבית דאסור, דהוי ליה פסיק רישיה ולא ימות, ואפילו ביום טוב אסרו לכבד את הבית ואפילו בין המטות, כי הוא אחד משלשה דברים (ביצה כב, ב) שהיה עושה ר"ג להקל ואין חכמים מודים לו. ועוד דאמרינן בפרק כל הכלים (לקמן קכד, ב) ר"א מתיר אף בשל תמרה, ומתמהינן במאי אילימא מחמה לצל, בהא לימא ר"א אף של תמרה, ומאי תמיהא אי סבירא ליה כר"ש דשרי. אבל הרי"ף ז"ל התיר בפרק כל הכלים (שם) לכבד אפילו במכבדות של תמרה משום דאמרינן הכא והאידנא דסבירא לן כר"ש שרי אפילו לכתחילה, ולימד דאפילו אמכבד קאמרינן. וכן פסק רבנו האי גאון ז"ל כאן.

ובעל הלכות גדולות (הלכות שבת פ"ז) כך פסק, דאפילו מכבד בדהוצי שרי, והא דאמרינן בריש פרק מפנין (שם) אבל לא את האוצר ומשום אשוויי גומות, לאו משום דאתי לאשוויי גומות מתוך כבוד קאמר, דהתם לאו במכבד אלא בגומר בלבד בלא כבוד איירי, ואף על פי כן אסור משום שמא יראה שם גומות וישוה אותם לדעת קאמר, לפי שלא ראה אותם עד עכשיו ודרך מכבדי אוצר בכך לפי שנעשה כולו גומות ועשוין למלאות מפני האורחין. וההיא דביצה (שם) דהתיר ר"ג לכבד בין המטות ולא הודו לו חכמים, השיב הרי"ף ז"ל בתשובה (שו"ת הרי"ף סימן יח) דהיינו חכמים היינו ר' יהודה, ולא קיימא לן כותיה אלא כר"ש, וההוא דמכבדות של תמרה דפרק כל הכלים (שם) גירסא אחרת יש לגאונים ז"ל בה, והכי גרסי: ואי מחמה לצל בהא לימא ר"א אף של תמרה, סבירא ליה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר.

ורמינהו רבי שמעון אומר אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא להכשר זרעים בלבד. איכא למידק מאי קושיא, אדרבה ברייתא כמתניתין דלענין שבת נקוב כשאינו נקוב, דהא כייל ר"ש בברייתא לכל נקוב כשאינו נקוב חוץ מהכשר זרעים בלבד. ויש מפרשים (עי' רמב"ן בסוגייתנו) דדינא דמתניתין לא קשיא ליה, אלא לישנא דמתניתין קא קשיא ליה, דמדקתני במתניתין ר"ש פוטר בזה ובזה משמע להו דר"ש עושה נקוב כשאינו נקוב לכל דבר, דאי לפטור בלבד התולש מעציץ נקוב, הוי ליה למיתני התולש מעציץ נקוב חייב ור"ש פוטר, אלא להכי תנא פוטר בזה ובזה, לאשמועינן דזה כזה לכל דבר, והיינו נמי דאקשי ואזיל למימרא דר"ש נקוב כשאינו נקוב משוי ליה, ואילו לא קשיא ליה אלא מאי דפטר התולש בשבת מעציץ נקוב, הכי הוי ליה למימר אלמא לר"ש נקוב כתלוש הוא, ומשום הכי קשיא ליה דהא בברייתא קתני מיהא דלענין הכשר זרעים לא הוי נקוב כשאינו נקוב.

ואינו מחוור בעיני כלל. חדא דפוטר בזה ובזה לא משמע שיהיה כלל גדול כל כך שלא יהא חלוק נקוב משאינו נקוב בשום מקום, דהא לא מפיק ברייתא מיניה אלא הכשר זרעים שיהא ראוי עליו להקשות. ועוד דאי כדקאמרת דלישנא דמתניתין כללא רבה לכל מילי, מאי קא מתרץ לכל מילי ר"ש כתלוש משוי לה, ושאני לענין טומאה דהתורה ריבתה טהרה אצל זרעים, דהא ודאי טעמא ברירא קאמר לענין ברייתא אמאי חלק ר"ש בין הכשר זרעים לשאר דברים, אלא לענין קושיתנו לא אנח לן כלום, דאכתי תקשי לן כללא דמתניתין, כיון שאי אפשר למהוי נקוב כשאינו נקוב לענין הכשר זרעים מיהא, אם כן היכי קתני במתניתין פוטר בזה ובזה, דמיניה שמעינן דזה כזה לגמרי. ועוד דדוחק הוא לומר דמאן דמקשה מברייתא לא הוי ידע טעמא דברייתא גופא, מאי שנא הכשר זרעים משאר מילי, אמאי בזה כנקוב ובעלמא כשאינו נקוב.

וכן אין לפרש דהכי קשיא ליה דברייתא קתני אין בין נקוב לשאינו נקוב, וסבירא ליה דלחומרא קאמר דלכל מילי שאינו נקוב כנקוב, דאם כן הוי ליה למיתני אין בין שאינו נקוב לנקוב. ועוד דבהדיא תניא במס' כלאים (פ"ז, מ"ח) עציץ נקוב מקדש ושאינו נקוב אינו מקדש, ר"ש אומר זה וזה (אסורין) [אוסרין] ולא מקדשין, אלמא ר"ש לקולא אזיל בנקוב, וכל שכן דלא אזיל בשאינו נקוב לחומרא.

והפירוש המחזור מה שפירש בתוס' (ד"ה ורמינהו) דדינא דמתניתין קא קשיא ליה, היכי פטר ר"ש בתולש מן הנקוב דהא לגבי הכשר משוי ליה לנקוב כמחובר, וברייתא גופא לא הויא קשיא דקא סלקא דעתך דאין בין נקוב לשאינו נקוב דקתני, היינו לכל מילי דתלוי בארץ כגון כלאים ומעשרות ושביעית ופאה, משום דכתיב בהו: אַרְצָךְ או אֲדָמְתָךְ או שְׂדֵה וְכָרְם, ומשום דסבירא ליה לר"ש דאפילו נקוב לאו שדה וכרם מקרי ולא אדמתך מקרי, אבל לכל שאר מילי דלא תלוי בארץ אלא בתלוש ומחובר כהכשר זרעים יש הפרש בין נקוב לשאינו נקוב, והא דקתני אלא להכשר זרעים בלבד, לאו הכשר זרעים ממש קאמר בלבד, אלא הכשר זרעים והדומה להם בלבד קאמר, והלכך שבת נמי ליחייב, וקא סלקא דעתיה דמקשה הכין משום דלא הוי ידע לפרושי מאי שנא הכשר זרעים משאר מילי, ופריק לא כדקס"ד, אלא הכשר זרעים דוקא קאמר כפשטא דברייתא וטעמא כדמשני וכו'.

דף צה - ב

ועדיין כלי הוא לקבל רמונים. פירוש: אם יחדו לרמונים, אבל סתם כלי חרס שיעורו כמוציא זיתים וכדתנן במס' כלים (פ"ג, מ"א) וכמו שכתב רש"י ז"ל (ד"ה ועדיין).

ובמוקף [לפנינו: "ואם הוקף"] צמיד פתיל עד שיפחת רובו. ואם מוקף צמיד פתיל בפיו מציל על מה שבתוכו אע"פ שלא הקיף צמיד פתיל בנקבו כיון שלא נפחת רובו דקלי פתוח כתיב (במדבר יט, טו) כך פרש"י ז"ל, ואע"ג דלענין צמיד פתיל בעינן סתימה מעליא וכדמוכח התם במשנת מסכת כלים (פ"ב מ"ב), הני מילי דרך פיו ואפילו נקב כל שהוא, ומן הצדדין כשנפחת בכדי שיעורו, ברברבי רובו ובזוטרי במוציא רמון, אבל בפחות מכן לא בעינן סתימה כלל.

אבל ר"ת ז"ל (בתוס' ד"ה ולענין) הקשה היאך אפשר שיהיה נקוב במוציא זית או במוציא רמון ויהא מציל באהל המת, והא ראוי בנגיעה ממקום הנקב. ולפיכך פירש הוא ז"ל דלעולם בשסתם הנקב היטב, אלא דעד רובו א"נ עד מוציא רמון קרוי כלי, ומציל בצמיד פתיל, אבל יותר מכן אינו כלי, ואפילו הקיפו צמיד פתיל אינו מציל, דהוי ליה כאוכלין שגבלן בטיט דאמרינן בזבחים (ג, ב) דאינו מציל באהל המת, ואם תאמר א"כ מאי קא מבעיא ליה התם לרבא במסכת ב"ק (קה, א) גבי חבית שנקבה וסתמוה שמרים אגף חציה והניח חציה מהו, דאלמא לא בעי סתימה גמורה. יש לומר דהכי קאמר סתם חציה והניח חציה סתום מן השמרים מהו שיצטרפו אותן הסתימות, אבל הניח חציה בלא סתימה כלל פשיטא דאינה מצלת.

דף צו - א

לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי. פירש רש"י ז"ל: ברברבי - ברובו, בזוטרי - כמוציא רמון. וכן משמע לכאורה מדאמר רבא נקב כמוציא רמון טהור מכלום, ואם הוקף בצמיד פתיל עד שיפחת רובו, דאלמא רובו יותר ממוציא רמון. והקשו עליו בתוספות מדתנן במסכת כלים (פ"י, מ"ו) חבית שנקבה וסתמוה שמרים הצילה, והרי חבית כלי גדול הוא ואם הולכים בו אחר רובו היאך אפשר לשמרים לסתום רובו, וההיא גבי צמיד פתיל תנינן לה במסכת כלים פרק אלו כלים (פ"י, מ"א) מצילין בצמיד פתיל, ובתוספתא (פ"י, מ"א) קתני עלה ר' יהודה אומר אין צמיד פתיל מבפנים, כיצד חבית שנקבה וסתמוה שמרים אינה מצלת וחכמים אומרים מצלת. על כן פירשו בתוס' (ד"ה הא) ברברבי - כמוציא רמון, בזוטרי - ברוב. וההיא בשנקבה כמוציא רמון, ואפשר לשמרים לסתום כמוציא רמון.

ולפי דבריהם נראה לפרש דהא דאמר רבא ובצמיד פתיל עד שיפחת רובו לאו אמוציא רמון דסליק מיניה קאי, אלא מלתא באנפי נפשה קאמר, כלומר: ויש מדה אחרת בכלי חרס שאינה לטהרת עצמו אלא לטהרת כלים שבתוכו, שאע"פ שניקב מציל בצמיד פתיל עד שיפחת רובו, ולעולם בזוטרי ובפחות ממוציא רמון, ומשום דשיעור רובו הוי דינא, ומוציא רמון חומרא להחמיר עליו אפילו במעוטו, לפום כן נקט רבא רובו משום דאיהו דינא. ומיהו לעיקר קושית התוס' שהקשו ממתניתין דחבית שנקבה, כתב הרמב"ן ז"ל דאינה קושיא, דחבית כלי העשוי למשקין הוא, וכל העשוי למשקין שיעורו בכונס משקה בצמיד פתיל, וכדתנן במס' כלים (פ"ט, מ"ח) נקב העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים, העשוי למשקים שיעורו במשקין, העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרא בצמיד פתיל ובכונס משקה.

פליגי בה תרי אמוראי במערבא חד אמר כמוציא רמון וכו'. פירש רש"י ז"ל (ד"ה פליגי): דבהכשר זרעים פליגי. והקשו עליו בתוס' דהא בהדיא תנן במסכת עוקצין פ"ב (מ"י) גבי הכשר כמה הוא שיעורו של נקב כדי שיהא בו שורש קטן. והם פירשו לענין צמיד פתיל ובסתם כלי. והרמב"ן ז"ל (בסוגייתינו) הקשה דסתם כלי חרס לאוכלין הוא, ושיעורו בזיתים או יותר ושורש קטן פחות מכן הוא. ופירש הוא ז"ל דלהכשר זרעים הוא, כדברי רש"י ז"ל, ולרבי שמעון קאמרי דאיהו מיקל בנקב ואפילו הכי בהכשר בעי טפי. [ולדבריו] אני תמיה היאך נחלקו סתם אמוראי אליבא דר"ש דלית הלכתא כותיה. ולדברי כולם אני תמיה אם להכשר זרעים

לטלטל מזו לזו על גבי אותו הנסר שהוא מתוח מזו לזו על גבי רשות הרבים, כדתנן התם (עירובין עח, ב) לענין חריץ שבין שתי חצרות, עמוק עשרה ורחב ארבעה מערבין שנים ואין מערבין אחת, ותנן עלה נתן עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים, וכן שני גזוזטראות זו כנגד זו, מערבין אחת ואין מערבין שנים, פחות מכאן מערבין שנים ואין מערבין אחד, והכי קאמר בב' גזוזטראות כחריץ, אם נתן על שני הגזוזטראות נסר שהוא רחב ארבעה, וגזוזטראות גבהן עשרה הרי הן כרשות אחד, ואם הנסרים מוצבין ביניהן מבעוד יום אלא שקדש היום ולא חוברו, אסור להושיט מזו לזו ובין זולתו, ואם הושיט חייב, כי כך היו העגלות שנמסרו במדבר ללויים. שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים, והיו מותחין קרשים ומציבין קרש על שתי עגלות ראשו זה על זה וראשו זה על זה כנסר שפירשנו ענינו למעלה, וזהו היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט מזו לזו חייב, כי כן היה דרכן של לויים בחול שהיו מושיטין את הקרשים מזו לזו וזו היא מלאכתן, ולפיכך העושה כן בשבת חייב, אבל לא היו זורקין כדי שלא לנהוג בזיון בקרשים, ולפיכך הזורק מזו לזו פטור אבל אסור. והזהרו בפירוש זה כי בטורח גדול נגלה לנו. ע"כ.

דף צו - ב

גמרא: הוצאה גופה היכא כתיבא. לא הוי ליה למימר אלא הוצאה גופה במשכן היכי הואי, כדבעי בפרק כלל גדול (לעיל עד, ב) קשירה במשכן היכי הואי, אלא משום דהוצאה מלאכה גרועה בעיא היכא כתיבא, דאי לא, לא מחייבי עלה אע"ג דהואי במשכן וכדכתבין בריש מכלתין (ב, ב ד"ה יציאות). ומשום הכי איכא דגריס הכא וממאי דבשבת קאי וכו' גמרי העברה העברה וכו', דאי לא לא מחייבין עלה אע"ג דהות במשכן. אלא מיהו רבינו האי גאון ז"ל כתב דלא גרסינן ליה וטעותא הוא, דמעיקרא לא איסתפקא להו אלא מנא ליה דהויא מלאכה, ומהדרינן משום דכתיב (שמות לו, ו) אֶל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה [וגו'] וַיִּכְלֹא הָעַם מִהֲבִיא, דאלמא הבאה דהיינו הוצאה קרויה מלאכה. וכן כתבה הרמב"ם ז"ל בזה הלשון בספרו (פי"ב, ה"ח). והוא הנכון.

הכי גרסינן : **הך דהואי במשכן חשיבא הך דלא הואי במשכן לא חשיבה, הך דכתיבא קרי לה אב הך דלא כתיבא קרי לה תולדה.** ופירושו, הואי במשכן קאמר משום שאר מלאכות, וכתיבא קאמר משום הוצאה, דהכנסה נמי הואי במשכן שהיו הלויים מכניסין הנדבה ממחנה לוייה ללשכות, אלא הך דכתיבא בהדיא ומפרש בה קרא קרי ליה אב. ובשאר מלאכות נמי אף על גב דאיכא מינייהו במשכן ואעפ"כ קרי להו תולדות כשויבט ומדקדק (לעיל עה, ב. ולקמן צז, ב), היינו משום דבכלל האחרות הן לגמרי ואינו בדין שיהיו מחולקין מהן לגמרי לענין חטאת.

ואיכא למידק אמאי לא קאמר דנפקא מינה נמי אפילו לר"א דאי עבד אב ואב דידיה בהעלם אחד, כגון דש ודש אינו חייב אלא אחד, ואילו עביד אב ותולדה כגון דש ומפרק מחייב תרתי. ולא מלתא דאם כן ליקרינהו לכולהו אבות או מלאכות. ואכתי איכא למידק דדלמא להכי קרי ליה תולדות דאי מתרו ליה משום אב דידיה מחייב, וכדאמרינן (לקמן קלח, א) משום מאי מתרינן ביה משום בורר, ואילו הוו כולהו אבות ומתרה ביה משום אב אחר כגון שמתרה למפרק משום דש לא מחייב. ויש לומר דלר' אליעזר כיון שהן מוחלקות לחטאות מן האבות להתחייב בהן במקום אב, אינו בדין שיתחייב על תולדה כי מתרה ביה משום אב דידיה.

זרק ארבע אמות ברשות הרבים מנא ליה דמחייב. פירוש : דקא סלקא דעתך (דזריקה ברשות הרבים מנא ליה דמחייב), דזריקה מרשות לרשות הוא דהויא תולדה דהוצאה דהיא היא נמי מרשות לרשות, אבל זריקה ברשות הרבים [מנא ליה דמחייב, ואסיקנא דהא] נמי גמרא גמרינן לה, כלומר : דהויין תולדות דהוצאה ולא שיהיה מלאכה בפני עצמה, דאם כן הויין להו ארבעים או ארבעים ואחת ואנן ארבעים חסר אחת תנן, ואם כן לדידן מנא לן דמחייב על זריקת ועל העברת ארבע אמות ברשות הרבים ולקמן נמי (צז, ב) קרינן ליה לזריקת ארבע אמות תולדה דהוצאה, דאתיא למפשט דר' יהודה מחייב אתולדה במקום אב מדתניא מרשות הרבים לרשות היחיד ועבר ארבע אמות ברשות הרבים ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין, וקא סלקא דעתך דר' יהודה מחייב תרתי קאמר, דאלמא זריקת ארבע אמות ברשות הרבים תולדה דהוצאה היא. ובספר המאור כתוב לפי שארבע אמות בכל מקום קונות לו וכרשותו דמיין, וכשמוציא חוצה להן בזורק או במעביר כמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דמיין.

א"ר יאשיה שכן אורגי יריעות זורקין מחטיהן. תמיהא לי לרבי יאשיה ולרב חסדא דילפי ליה מאורגי יריעות או מתופרי יריעות, אם כן ארבעים הוי דמאן דיליף לה מהכא לאו תולדה היא. ובירושלמי (ה"א) גרסינן ר' יודה עביד ארבע אמות בר"ה מלאכה בפני עצמה, על דעתיה דרבי יודה ארבעים מלאכות נינהו ונתנינהו, לא אתיא במתניתין אלא מילין דכל עמא מודו בהון, ר' זעירא משום רבי יוחנן מתופרי יריעות למד ר' יודה, שהרי תופרי יריעות מזרקין מחטיהן אלו לאלו, וזה כדברי שכל מי שלמד אותה ממשכן אינו עושה אותה תולדה אלא אב, וארבעים הן. ואי אפשר לתרץ לרבי יאשיה ולרב חסדא כמו שתירצו בירושלמי דאנן ארבעים חסר חד תנן, ואם כן זורק ומעביר ארבע אמות ברשות הרבים לא מיחייב, דאי מחייבת להו אף אתה אומר דארבעים הן, ואי אמרת דאינן אלא ארבעים חסר אחת על כרחין מעביר וזורק ארבע אמות ברשות הרבים פטור, דמנא ליה דמחייב, וצריך לי עיון. אלא משום דלא קמה, לא דייקינן בה כולי האי.

הא דאמרינן: **והא במקום פטור קא אזלא**. מסתברא דלאו דוקא במקום פטור, אלא כרמלית קאמר דמקום אורגי יריעות רשות הרבים מקורה היה והיינו כרמלית, ועוד דיריעה עצמה רחבה ד' באמה והויא כרמלית, ואדר' יאשיה ורב חסדא נמי הוי ליה לאקשוויי הכי והא כרמלית היא, כדאמרן דמקורה הוא, אלא דעדיפא מינה אקשי ליה. כך נראה לי.

אימא אינו חייב (אלא) על אחת מהן. כבר כתבתיה בריש פרק קמא דמכלתין (ו, ב. ד"ה אימא) בסייעתא דשמיא.

דף צז - א

בעי רבה למטה מעשרה פליגי וכו' אבל למעלה מעשרה דברי הכל פטור. פירש רש"י ז"ל (ד"ה ולא): ואי בהכי פליגי, הא דקתני שני גזוזטראות בדיוטא אחת הזורק פטור כולי עלמא היא, כלומר: דאיכא לאוקומה בלמעלה מעשרה וכולי עלמא. ואם תאמר אם כן מאי כיצד, פירשו בתוס' דהאי כיצד לאו אפלוגתא דר' עקיבא ורבנן קא מהדר, אלא מלתא באפה נפשה היא, ואגזוזטראות קאי, כלומר: כיצד דין שני גזוזטראות,

ודכותיה ביבמות פרק ר"ג (נ, א) וחכמים אומרים יש גט אחר גט ויש חליצה אחר חליצה כיצד כו', ולא קאי ארישא, אלא כיצד דין יבם ויבמה קתני כדאיתא התם (נב, א). ומיהו יש ספרים דלא גרסי הכא כיצד, ויש לפרש דאי מוקמינן פלוגתייהו בלמטה מעשרה אבל בלמעלה דברי הכל פטור לא גרסינן כיצד. ואי מוקמה פלוגתייהו אפילו בלמעלה מעשרה גרסינן כיצד, וסיפא רבנן הוא ולא רבי עקיבא.

ובירושלמי (שם) נמי איתא הכין: שמואל אמר לא שנו אלא למטה מעשרה הא למעלה אסור. פירוש: אסור בלבד אבל פטור מחטאת, ור' אלעזר אמר אפילו למעלה מעשרה, דא"ר אילא בשם ר"א מעגלות למד רבי עקיבא ועגלות לא למעלה מעשרה אינון, שתי גזוזטראות אית דתני כיצד ואית דלא תני כיצד, על דעתיה דר"א אית כאן כיצד על דעתיה דשמואל לית כאן כיצד, וזה מבואר כמו שאמרנו.

ובמאי אילימא במעביר למטה מעשרה הוא דמחייב למעלה מעשרה לא מחייב והא אמר ר"א המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב. פירוש: לאו למימרא שהמעביר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים ולא הניחו ברשות הרבים שיהא חייב, אלא הכי קאמר: במאי אילימא במעביר דוקא אבל לא בזורק ומשום דקלוטה לאו כמי שהונחה דמי, אלא דמעביר הוא דחייב ומשום דסבירא ליה לרבי עקיבא דמהלך כעומד דמי, אם כן אפילו למעלה מעשרה נמי וכו"א. ובתוס' במסכת עירובין (לג, א) מצאתי דמעביר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים חייב, ודייקי לה מהא. ואין זה מחוור לי כלל. ושם הארכתי בפרק בכל מערבין (ד"ה כשרבים) גבי נתנו באילן בס"ד.

ופליגא דרב חלקיה בר טובי. פירש רבנו האי גאון ז"ל: דרב חלקיה פליגא אתרוייהו, דאדר' אלעזר פליגי דקאמר דר"ע מחייב למעלה מעשרה, ורב חלקיה קאמר דלמעלה מעשרה כולי עלמא לא פליגי דפטור, ועוד דאע"ג דבין לר"א בין לרב המנונא רבנן פטרי בלמעלה מעשרה כר' חלקיה, מכל מקום לא שמעינן להו דקא מפלגי לרבנן בין תוך שלשה ובין למעלה משלשה, ומשמע נמי מברייתא דרב המנונא דאפילו תוך שלשה קא פטרי רבנן, מדקתני ועבר ברשות הרבים עצמה, וכדרבא דאמר לקמן (ק, א) גבי חולית הבור והסלע, תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו, ואילו לרב חלקיה תוך שלשה דברי הכל חייב.

דף צז - ב

וכגון דאמר עד דנפקא לרשות הרבים תנוח. פירוש: לא שאמר סתם בלשון הזה עם יציאתה תנוח, דאם כן תנוח ותעמוד משמע, והרי לא נחה אע"פ שלענין שבת הויא כמונחת. אלא הכי קאמר רוצה אני שתהא כמונחת לענין שבת עם יציאתה, שלא אתחייב בהוצאה אלא בהנחת יציאתה לרשות הרבים, ומשום הכי מחייב לר' יהודה כיון דסבירא ליה דקלוטה כמי שהונחה. הרמב"ן ז"ל (בסוגייתינו).

הא דאמרינן: **ממאי דלמא לעולם דעבד חדא חדא [לפנינו: דעבדה להא לחודא והא לחודא]**. תמיהא לי מאי קאמר, דהא כיון דאוקי פלוגתייהו דרבנן סברי תולדות נינהו ור' יהודה סבר אבות נינהו, אם כן אפילו עבדינהו תרוייהו בהדי הדדי מחייב ר' יהודה אתרוייהו משום דאבות נינהו. ויש לומר דכלפי מאי דקאמר ליה רב יוסף דקא עבדינהו תרוייהו בהדי הדדי, כלומר: דעיקר דברי רבי יהודה לחיוביה בדעבדינהו תרוייהו בהדי הדדי, ומשום אב ותולדתו, קא מהדר ליה איהו דלאו בדעבדינהו תרוייהו פליגי אלא אפילו בדעבדינהו חדא חדא, ואי אבות נינהו או תולדות נינהו פליגי. כך נראה לי.

אתמר נמי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא חייב רבי יהודה אלא אחת. כלומר: דלא מחייב ר' יהודה אתולדה במקום אב, אבל רב יהודה משמיה דשמואל סבירא ליה דמחייב תרתי ומשום תולדה במקום אב. ואי נמי איכא למימר דשמואל סבירא ליה זורק ד' אמות ברשות הרבים אב חשיב ליה ומשום אב מחייב ליה, וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל. והכי נמי איתא בירושלמי (ה"א) דמפרשי התם טעמיה דר' יהודה משום דזורק הוה ליה אב, והוא הירושלמי שכתבתי לעיל (צו, ב ד"ה א"ר יאשיה) דגרסינן התם ר' יודה עבד ארבע אמות ברשות הרבים מלאכה בפני עצמו, על דעתיה דר' יודה ארבעים מלאכות נינהו, ר' זעירא בשם רבי יוחנן מתופרי יריעות למד ר' יודה שהיו זורקין את המחטין אלו לאלו. ותמיהא לי למה לא העמידוהו כן בגמרא והוצרך לדחוק דרבנן פטרי לגמרי, ואם תאמר כדי שלא נעשה רבי יהודה חולק על מנין ארבעים חסר אחת, הא ליתא, דעל כרחין ר' יהודה פליג ולדידיה טפי הוה דהא איכא שובט ומדקדק דעביד להו אבות כדאיתא בסמוך. ויש לומר משום דפשטא דמלתא הכין

מכרעא להו טפי דר"י מחייב חדא משמע וחכמים פוטרים נמי לגמרי משמע, דאפילו רב יוסף לא הוה מפיק ליה מהאי משמעותא אלא משום דלא הוה משכח ליה פתרי דהיאך אפשר דליפטרו רבנן לגמרי דהא קא מפיק, הא לאו הכי לישנא ודאי טפי משמע דפטרי לגמרי.

ואיכא למידק אשמעתין, דהכא משמע לכולי עלמא דר' יהודה אית ליה קלוטה, ואילו בעירובין פרק המוצא תפילין (צז, ב) תנן היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו, עד שלא הגיע לעשרה טפחים גוללו אצלו, משהגיע לעשרה טפחים הופכו על הכתב, רבי יהודה אומר אפי' אינו מסולק מן הארץ אלא מלא חוט גוללו אצלו, דאלמא אפי' תוך ג' לרבי יהודה בעינן הנחה ע"ג משהו. וי"ל דלית ליה לר' יהודה אלא כשרוצה שתנוח שם וא"נ היכא דאמר כ"מ שתרצה תנוח, אבל התם דאינו רוצה שינוח שם הספר דאינו רוצה שיתגלגל הספר מידו, בהא לית ליה קלוטה ובעינן הנחה על גבי משהו.

והרמב"ן ז"ל (לעיל עמוד א ד"ה הא דתניא) תירץ דר' יהודה לית ליה קלוטה אלא היכא דראוי לנוח שם כגון זורק שנקלטה כולה באויר רשות הרבים, אבל במעביר אי נמי בתלוי ועומד שאין סופו לנוח שם, שדבר אחר גורם לו שלא ינוח כגון ההיא דעירובין דתלוי ועומד ואינו בעצמו קלוט באויר, לית ליה קלוטה.

ואם תאמר בין להדין סברא בין לסברא קמא, רבא דאמר לקמן (ק, א) דלעולם בעינן הנחה על גבי משהו ואפילו בזורק כמאן סבירא ליה. ועוד היכי אמרינן התם בפרק המוצא תפילין (שם צח, ב) גבי ההיא דהיה קורא בספר לימא רבא כתנאי אמרה לשמעתי, דהא רבא לאו כחד מנייהו וכדאמרן. יש לומר דסבר רבא דמדד' יהודה נשמע לרבנן, דכי היכי דר' יהודה דאית ליה קלוטה ברוצה שתנוח, כי נקלטה במקום שאינו רוצה שתנוח בעי הנחה על גבי משהו ואפילו תוך שלשה, לרבנן נמי דלית להו קלוטה בשום מקום הכי נמי בעו הנחה על גבי משהו ואפילו תוך שלשה, ו[ד]אמרינן התם לימא רבא כתנאי אמרה לשמעתי, לאו כולה שמעתי קאמר, אלא דסבר כר' יהודה בהא דבעי הנחה על גבי משהו כל היכא דלית ליה קלוטה. כן תירצו בתוס' (עי' תוס' רא"ש לקמן ק, א ד"ה אחזתו).

הא דאמרינן : **לאו היינו דאמר ליה רבינא לרבא [לפנינו: לרב אסי] ואמר ליה באומר כל מקום שתרצה תנוח.** פירשו רב האי גאון ז"ל ורש"י ז"ל [ד"ה ולא] דאפילו אקמייתא קאי, כלומר : אפילו נתכוון לזרוק שמונה

וזרק ארבעה דפשיטא לך דאינו חייב שהרי לא נעשית מחשבתו, דהא אמר ליה רבא לרבינא דדוקא באומר כל מקום שתרצה תנוח, הא לאו הכי פטור משום דלא בעי לה הכא ולא נעשית מחשבתו, וגרסי הכי אמאי הרי כתב שם משמעון: ולא גרסי אמר מר, וקושיא היא דקא מקשה אמאי דפטר אפילו בנתכוון לזרוק שמונה וזרק ארבעה, כלומר: מאי שנא מכותב שם משמעון, ופרקינן התם כל כמה דלא כתב שם לא מכתב ליה שמעון, אבל הכא כל כמה דלא זריק ארבע לא מזדריק תמניא, בתמיהא, כלומר: מי דמי זורק לכותב כותב כל כמה דלא כתב שם שיי"ן מ"ם כל חדא באפי נפשא לא מיכתיב ליה שמעון, והלכך הרי אתעבידא מלאכה גמורה מדעתו, אבל זורק מי לא יכיל למיזרק תמניא בבת אחת כי לא נח בינייהו כלל, והלכך כי נח בסוף ד' לא מדעתו נח ולא אתעבידא מחשבתו.

וכתב רבינו האי גאון ז"ל ומיפרשא בסוף פרק כיצד הרגל מועדת (בבא קמא כו, ב) נתכון לזרוק שמונה וזרק ארבע אי אמר כל שתרצה תנוח אין ואי לא לא. ותימא בעיני קצת שזו מחודשת כאן בתלמוד, דלאחר שאמר פשיטא לי מבעיא ליה וחולק התלמוד אפילו באותה שהיתה פשיטא לשואל.

ויש מי שגורס אמר מר הרי כתב שם משמעון. ולפי גירסא זו נתכוון לזרוק שמונה וזרק ארבע חייב כדאפשיט ליה מעיקרא. והא דאמרינן: לאו היינו דאמר ליה רב[ינ]א (לרבה) [לרבא]. אנתכוון לזרוק ד' וזרק ח' בלחוד קאי ובהיא הוא דפטרינן, אלא דהשתא הוא דקא מהדר ומדקדק אנתכוון לזרוק שמונה וזרק ארבעה דפשיטא ליה ומדמינן לה לכתב שם משמעון, ומתמה ואזיל מי דמי התם כל כמה דלא כתב שם לא מכתב שמעון, אבל זורק אפשר שתנוח בסוף שמונה אע"ג דלא נח בסוף ארבע, [בריטב"א ובחידושי הר"ן נוסף: ופרקינן ה"נ כמה דלא זריק ארבע] לא מזדריק תמניא, כלומר: אי אפשר שתנוח בתמניא אלא אם כן עברו בתוך ארבע. ולפירוש זה הא דקא פשיט נתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבע חייב הכא סלקא. וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פיי"ג, הכ"א). ולפי דבריו הא דאמרינן לעיל (בעמוד א) מידלי חד ומתתי חד גזירה דלמא נפלה ואתי לאתויי, דמשמע דוקא גזירה דלמא אתי לאתויי הא לדלמא נפלה בלחוד לא, התם היינו טעמא דנתכוון להיתר ועלה בידו איסור כנתכוון לזרוק שתיים וזרק ארבע, אבל אם זרק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע ונתכוון לזרוק ארבע אמות ברשות הרבים ונפלה ברשות היחיד חייב, דהוי ליה ככותב שם משמעון דהוצאה וזריקה מלאכה אחת הן, דזריקה תולדה דהוצאה היא ואפילו זריקת ארבע

אמות ברשות הרבים, כדאיתא לעיל (צו, ב). וההיא דפרק כיצד הרגל (שם) דמייתי מינה ראייה רבנו האי גאון ז"ל, גם שם הפכו הגירסא וגרסי נתכוון לזרוק ארבע וזרק שמונה.

דף צח - א

הא קא משמע לן רשויות מצטרפות ולא אמרינן קלוטה כמי שהונחה. פירש רש"י ז"ל (ד"ה מצטרפות): רשויות מצטרפין, ולא כרבי יוסי דאמר בפרק המוציא (לעיל פ, א) אם בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשויות פטור. ואינו מחוור בעיני, דאם כן מלתא דפשיטא ליה לרבי יוסי לפטורא מתמהינן אנן ואמרינן פשיטא לחיובא, ועוד דשקלי וטרי בה [רבה], אביי ורבא (ורב אשי). ומסתברא דלא שייכי אהדדי, דהתם במוציא חצי זית וחזר ומוציא חצי זית, הלכך דינא הוא דלא יצטרפו אלא כשתי הוצאות מוחלקות הן לגמרי, אבל הכא דבזריקה אחת דינא הוא שיצטרפו. כך נראה לי.

והא נמי דאמרינן: **וקמ"ל דקלוטה לאו כמי שהונחה**. פירשה רש"י ז"ל (ד"ה פחות מארבע אמות, דמדפטור בפחות מארבע ואע"ג דעברה דרך רשות היחיד שמע מינה דקלוטה לאו כמי שהונחה. וגם זה אינו מחוור בעיני, דמנא לן דפטור משום דקלוטה לאו כמו שהונחה, דהא אי אפשר לומר קלוטה להתחייב עליה אלא באומר כל מקום שתרצה תנוח הא לאו הכי לא, וכיון שכן מנא לן דלית ליה קלוטה, דלמא אית ליה ושאני הכא דאפילו נחה ברשות היחיד ממש לא מחייב דהא לא אתעבידא מחשבתו, וכדאמרינן לעיל (צו, א) כגון דמידלי חד ומתתי חד דזימנין דנפלה ואתי לאתויי, דאלמא דוקא משום גזירה דלמא אתי לאתויי הא משום גזירה דלמא נפלה לא, דאפילו נפלה לא מחייב כיון דלא נתכון שתנוח באותו רשות. ואם תאמר דהתם שאני דנתכוון לעשות היתר ועלה בידו איסור, מכל מקום לא עדיף מנתכוין לזרוק שמונה וזרק ארבע דפטור לדבריו ז"ל (שם ד"ה ולא) בעצמו אע"פ שנתכוין לאיסור ועלה בידו איסור, וכיון שכן מנא לן דהכא בדאמר כל מקום שתרצה תנוח דנשמע מינה קלוטה לאו כמי שהונחה. ואם תאמר אם כן פשיטא למאי

איצטריך ליה למיתני פחות מארבעה פטור. יש לומר דלמא משום רישא נקט לה.

ורבינו האי גאון ז"ל פירשה ארישא, כלומר: ומדמחייב ליה בשזרק ארבע אמות שמע מינה נמי קלוטה לאו כמי שהונחה, ולא אמרינן כיון שקלטתו באמצע ארבע אמות כמי שנח ברשות היחיד דמי ונמצאו ארבע אמות ברשות הרבים מקוטעות ולא רצופות, עד כאן. פירוש לפירוש: דלמאן דאמר קלוטה כמי שהונחה אפילו זרק ארבע אמות פטור, דמשום זורק ארבע אמות ברשות הרבים לא מחייב, דהרי זו כמי שהונחה ברשות היחיד כיון דרשות מוחלק הוא, ומשום מוציא ומכניס ליכא לחיוביה, דהא לא אתעבידא מחשבתו.

גירסת הגאונים ז"ל: **כי קאמר רב בדרא תתאה**. פירוש: בשורה התחתונה שיש ריוח בין קרש לקרש, אבל לאחר שנתן השורות העליונות אי אפשר לצמצם הקרשים זה על זה ונוטים אילך ואילך ומכסין את הריות. ורש"י ז"ל (ד"ה בדראתה) גריס בדראתה כמו שכתב בפירושו.

אמר רב כהנא באטבי. מלשון כמלא אטבא. ופירש רבינו האי גאון ז"ל: כי קאמר רב דוקא בזמן דלית להו אלא אטבי בלחוד, וקודם נתינת הקרשים, ואקשינן היכא מונח להו אגבה דעגלה עגלה מקורה היא, כלומר: כי אין מניחין האטבי אלא בזמן נתינת הקרשים, דאז מניחין את האטבי על גבי עץ העגלה כדי לאחוז את הקרשים כדי שלא ישמטו, ובאותו העת עגלה מקורה היתה בקרשים, נתבטלו בהא דברי רב (חסדא) [כהנא].

דף צח - ב

ואסיקנא בה: **אמר שמואל ביתדות**. כלומר: שהיו מניחין יתדות ועמודים של קלעים על חלל העגלה תחלה בשתי וערב, והא הן דרא תתאה ועליהן מניחין את הקרשים, ובזמן שהיתדות בלבד על העגלה אמר רב שתחתיה רשות הרבים. ורש"י ז"ל (ד"ה אמר רב כהנא) פירש בענין אחר. ויש מי שפירש אטבי היכא מנח להו אגבה דעגלה, כלומר:

שאין דרך להניח אלא על צפוי העגלה כשהעגלה מקורה נועצין בגבה האטבי, ואם אתה מעמידה באטבי עגלה גופא מקורה הואי, אמר שמואל בזמן אטבי בלחוד וכדרב (חסדא) [כהנא], ואפ"ה לא במקורה בנסרים אלא בשיש אגבה דעגלה יתידות בלבד שעליהן תוחבין האטבי. וא"ת מפני מה דחקו להעמידה בכך, לוקמה בשאין שם כלום. תירץ רבינו האי גאון ז"ל, דתחתיהן ליכא למימר אלא בזמן שיש עליהן שום דבר ולא בזמן שהן מגולות לגמרי.

דשפי ליה כטריז [לפנינו: דשפי להו כי טורין]. כך גריס רבינו האי גאון ז"ל, ופירש דטריז בלשון פרסי חתיכות בגד שתופרין בשפת החלוק כמין כיס, לשים בו מעות שקורין אלגיי"ב, והוא רחב מלמטה והולך ומתקצר עד כאצבע מלמעלה.

דף צט - א

אמר רבא וצידי עגלה כמלא [לפנינו נוסף: רוחב] עגלה. פרש"י ז"ל (ד"ה בין): בין שני צידי עגלה דנמצאת כל העגלה מן הקצה אל הקצה עם הצדדים ואופניהם חמש אמות. ומה שאמרו בין עגלה לעגלה ה' אמות, לא מחמת אורך הצדדין, אלא מחמת אורך הקרשים, ובין עגלה לעגלה דקאמר לא מגוף העגלה קאמר, אלא מאופן עגלה לאופן עגלה קאמר, כי הוא ז"ל פירש שהקרשים אינן מוטלין על שתי עגלות, אלא על עגלה אחת, והקרש עודף מכאן ומכאן, דנמצא רוחב העגלה אוכל מן הקרש שתי אמות וחצי, ונמצא הקרש עודף בין שני צדדין שבע אמות ומחצה, צא מהם שתי אמות ומחצה לצידי העגלה, נשאר שני אמות ומחצה מכאן ושתי אמות ומחצה מכאן חוץ לצדדין, וכן הקרש האחר הנתון על עגלה השנית, ושתי העגלות היו הולכות זו בצד זו לרוחב הדרך, נמצא שיש בין אופן עגלה לאופן עגלה חמש אמות [און] יותר כדי שלא יגיע קרש שבזו לקרש שבזו ויעכבו את הליכתן, וכי קאמר כמלא אורך עגלה לא דק.

והרב ז"ל הקשה על דברי עצמו, דאם כן היכי ילפינן לרוחב רשות הרבים שהוא שש עשרה אמות מעגלות, והלא יותר מעשרים ואחד הן, שהרי

הקרשים ארכן עשר אמות והן מוטלין על דפני העגלה לרחבן ונמצא ארכן של קרשים לרוחב הדרך, הרי עשרים אמה לבד מאמה שהיה צריך למשוך קרשי כל עגלה ועגלה לצד החיצון של עגלה כדי שלא יגעו הקרשים זו בזו ויעכבו הלוח העגלות. ותירץ הוא ז"ל שאין מחשבין מן הקרשים, לפי שהקרשים למעלה מעשרה הן, ולגבי רשות הרבים לית ליה למיחשב אלא מקום העגלות ורוחב שביניהן.

ור"ת ז"ל השיב עליו כמה תשובות: חדא דכיון דלא היה הקרש שוכב אלא על עגלה אחת, היאך הקשו באמתא ופלא סגיא, והלא קרשים גדולים ועבים כל כך, היאך אפשר להם במושב אמה וחצי, והיאך שיער המקשה ודקדק כל כך שאפשר להן באמה וחצי, ועוד שאפילו תחשוב מקום העגלות בלבד היה טפי מט"ו אמה, דאי אפשר לקרבן כל כך כדי שלא יעכבו הקרשים הלוח העגלות, ועוד אם מן העגלות אנו מחשבין אף אנו לא נחשוב אלא מקום העגלות עצמן ואינן אלא עשר לדברי רש"י ז"ל, כי מקום פנוי שבין עגלה לעגלה אינו אלא מחמת אורך הקרשים, והקרשים אינן מתחשבין לפי דבריו, ועוד דמכל מקום אע"פ שהקרשים למעלה, צריכין היו להניח מקום פנוי בין האהלים יותר מעשרים ואחד אמה כדי שיוכלו הקרשים לעבור שם, ונמצא הדרך רחב כרוחב הקרשים ומקום בן לוי.

ועוד אם לא היה הקרש מוטל אלא על עגלה בפני עצמה, מנא ליה שהיו שתי עגלות הולכות ביחד זו בצד זו, דלמא זו אחר זו ממש היו הולכות, או דלמא אחת מקדמת ואחת מאחרת, או שמא ארבעתן היו הולכות זו בצד זו ונמצא הרשות רחב מאד, ועוד קשיא לי לדידי דבכל השמועה אינו קורא עגלה אלא להעגלה ולשאר קורא צדדין, ואם כן כשאמרו בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה היינו בין עגלה עצמה לעגלה עצמה, כלומר: מן החלל ועד החלל ולא מן האופן לאופן. ועוד כיון דאמר בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה, סתמא דמלתא שאין אתה אומר אורך עגלה אלא לחלל אורך העגלה, כך בין עגלה לעגלה היינו מחלל העגלה לחלל העגלה.

אלא הפירוש הנכון כמו שפירשו הגאונים ז"ל. שהקרש היה מוטל ראשו האחד על עגלה זו וראשו השני על העגלה השניה וראש הקרשים מצומצמין על דופן חלל העגלות, וצידי עגלה כמלא רוחב עגלה, כל צד וצד קאמר שנמצא מן האופן ועד האופן שבע אמות ומחצה, והיינו דאמרינן דבין עגלה לעגלה כאורך עגלה, לפי שמחלל עגלה זו עד סוף האופן שתי אמות וחצי וכן לעגלה השניה, ונמצאו אופני שתי העגלות

שעליהן שוכבין הקרשים סמוכין זה לזה, ונמצא בין סוף עגלה זו לסוף עגלה זו ט"ו אמות.

מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר בור וחוליתה מצטרפין לעשרה. וכי היכי דמצטרפי לעשרה, הוא הדין דמצטרפי רחב כותלי החוליא לחלל הבור לרוחב ארבעה. וכן פרש"י ז"ל בערובין פרק המוצא תפילין (צט, ב. ע"ש בד"ה קולט ובד"ה ומן. וברש"י בעירובין עח, ב ד"ה מצטרפת כתב כן להדיא). ובירושלמי משמע דדוקא כשהעומד רבה על החלל אבל אם החלל רבה על העומד לא מצטרפי, דגרסינן התם בפרקין דהכא (ה"ב): א"ר יוחנן העומד והחלל מצטרפין בארבעה והוא שיהיה העומד רבה על החלל, ר' זעירא בעי עד שיהיה עומד שכאן ועומד שכאן רבה, אמר ר' יוסא פשיטא לר' זעירא שאין עומד מצד אחד מצטרף, פשיטא ליה שיהא עומד מצד אחד רבה, לא צורכא דלא אפילו עומד השני. ע"כ בירושלמי. אע"פ שיש בו קצת גמגום ונראה כטעות ידי סופר, מכל מקום למדנו משם דדוקא כשהעומד רבה על החלל. וכן נראה לי לדקדק מדאביי דאמר לקמן (ק, א) בור עמוק עשרה ורחב שמונה חלקו במחצלת פטור דהנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדי הדדי אתו, ואם איתא דכל מחיצה מצטרפת לחלל הבור, אם כן לא סילקה מחצלת זו מרוחב הבור כלום, שאף היא מצטרפת לחלל, אלא כמו שכתבתי, ויותר מזה כתבתי בריש פרק קמא דמכלתין (ח, א ד"ה רחבה) גבי זרק כוורת בסייעתא דשמיא.

דף צט - ב

או דלמא כיון דממקום פטור קא אתא לא. איכא למידק ותפשוט מדבן עזאי, דתניא בריש פרק קמא דמכילתין (ו, א) אחד המוציא ואחד הזורק ואחד המכניס חייב, בן עזאי אומר המוציא והמכניס פטור המושיט והזורק חייב, פירוש: מחנות לפלטיא דרך סטיו. ועוד דהא אמר רבא לעיל (ח, ב) המעביר ד' אמות דרך עליו חייב, ואמרינן (צב, א) המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן היה משא בני קהת. ועוד תניא (קא, א) רבי יוסי בר יהודה אומר נעץ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב, ואוקימנא בריש מכלתין (ה, א) למעלה מעשרה.

ועוד תניא (קא, א) עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה ואין בעיקרו ארבעה ויש בקצר שלו שלשה וזרק ונח על גביו חייב, וכל הני ממקום פטור קא אתיין. ומיהו הא דעמוד וההיא דר' יוסי נראה דלא קשיא ליה, דדחי להו כדדחי מתניתין דחולית הבור והסלע, ומוקי לה במחט או אית להו מורשא, וההיא דרבא נמי לא תקשי ליה, דמאמורא לא פשט ליה. אלא ברייתא דבן עזאי תקשי, וכן משא בני קהת אמאי לא פשטו לה מינייהו.

והרמב"ן ז"ל (בסוגייתנו) תירץ דכל היכי דעקר ממקום חיוב ונח במקום פטור ובאוויר של מקום חיוב ממש לא מיבעיא ליה דחייב, כי קא מיבעיא ליה בשנח בעמוד העומד ברשות הרבים שאוירו הוא אויר של רשות הרבים והוי מקום פטור, דכי אמרינן דרשות היחיד עולה עד לרקיע, הני מילי רשות היחיד גמורה במחיצות כגון חצר אבל עמוד לא, וכן דעת רבינו האי גאון ז"ל בזה. וכיון שכן כשזרק על גבי עמוד דממקום פטור קא אתיא, ובמקום פטור הוא עומד, כלומר: שכולו עומד באויר מקום פטור אלא שהוא נח על מקום חיוב, פטור, אבל נעץ קנה ובראשו טרסקל שיש לו מחיצות הרי כולו נח במקום חיוב, ועמוד גבוה עשרה ורוחב ארבעה ואין בעיקרו ארבעה, דלמא בשיש לו מחיצות, וההיא דבן עזאי במקום חיוב ממש נח, וכן מעביר דרך עליו ומוציא משוי למעלה מעשרה הנחתה במקום חיוב הוא, הלכך חייב.

ולא מחוור בעיני, דהא מוציא משוי למעלה מעשרה אם עמד לפוש מי לא מחייב, וכן מעביר דרך עליו ועמד בסוף ארבעה מי לא מחייב. ובתוס' אמרו דשאני מעביר ומוציא שכן היו במשכן, ואינו מחוור בעיני ועדיין צריכה תלמוד.

ומכל מקום אני תמה כל שהוא מניח על גבי הסלע או על גבי החוליא למה יתחייב, והא אגד כלי במקום פטור כיון דאויר העמוד מקום פטור, וכדאמרינן לעיל בריש פרק קמא (ח, א) גבי כוורת. ויש לומר דלא אמרו אלא בשהכלי עצמו אוכל כל גובה הרשות ועוד אגדו במקום פטור כגון שנעץ קנה גבוה יותר מעשרה ברשות הרבים, אבל כשאין גופו של כלי גבוה כל כך שיהא אוכל כל גובה הרשות לא, והיינו נמי דכי אמרינן לעיל בפרק המצניע (לעיל צב, א) המוציא משוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת, אמרינן והתם מנא ליה, [ו]איצטרכינן למילף ממזבח או מארון דמדלי קרקעיתו מן הרשות יותר מעשרה, ואמאי הא לא הוי

ליה למימר אלא שהיה גבהו של מזבח או של ארון הנישא על הכתף, למעלה מעשרה טפחים חייב.

כותל ברשות הרבים גבוה עשרה ואינו רחב ארבע ומוקף לכרמלית ועשאו רשות היחיד. מסתברא דהא דאיצטריך למימר כל הני, משום דמעיקרא היה מקום פטור, ועכשיו כשגדר הכרמלית ונעשית ממילא על ידי מחיצה זו רשות היחיד, הלכך מיבעיא ליה כיון דלא נתחדש שום דבר בגופו של כותל זה ומעיקרא היה מקום פטור, אי אזלינן ביה בתר מעיקרא, או דלמא כיון דמכל מקום על ידה נעשה רשות היחיד אף היא מותרת כרשות היחיד, אבל אם מתחלה גדר כרמלית בארבע מחיצות, פשיטא ליה דאע"פ שאין המחיצות רחבות ד' חייב, כמחיצות רה"י ברה"י כשהוא מניח בראש המחיצה דהוי ליה כחורי רשות היחיד שהן כרשות היחיד.

הכא מבטל ליה התם לא מבטל לה. הקשו בתוספות (ד"ה ואמרי): וכי לא מבטל לה מאי הוי הא ליכא ד' אמות, דאטו אם היה בידו חפץ של ד' אמות והניחו מי חייב, והלא כל שאינו כולו חוץ לד' אמות פטור דהוי ליה אגדו מבפנים. ועוד מנא ליה למקשה דאיירי בד' אמות מצומצמות, והלא כל מקום ששנינו זורק או מוציא, בשזרק החפץ כולו מיירי או הוציאו כולו חוץ לד' אמות הוא, ומאי שנא הא. ותירצו הם דהכא נמי בשזרק חוץ לארבע אמות כדין כל שיעורי שבת, והכי קא פריך אי אמרת דהנחה וסילוק מחיצה בהדי הדדי אתו, נמצא דבילה זו ממעטת רוחב הרשות לגבי דבילה אחרת או חפץ אחר לפי שאי אפשר לזורק אחר להתחייב, דהוי כאילו הוסיף במקום הנחת הדבילה בעובי המחיצה ואינו רשות היחיד להתחייב עליו, אם כן גם זה לא יתחייב עליו. ואהדר ליה דכיון דלא מבטל לה אינה ממעטת ולא מבטל מחיצתה בהנחתה.

זרק דף ונח על גבי יתדות מהו. וסבירא ליה לרבא דאמרינן פי תקרה יורד וסותם דאי לא לא הוי רה"י וכדאמריי נמי לקמן (קא, א) גבי נעץ קנה ברה"י ובראשו טרסקל. ור"ת ז"ל פירש בערובין (כה, א בתוס' ד"ה אכסדרא. וצד, א בתוס' ד"ה שתי) דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם בד' מחיצות, ולדבריו איכא לאוקומה בדאית לה שתי מחיצות. ועדיין צריך לי תלמוד שהרי מחיצה שהגדיין בוקעין בה הוא, ואינו מחיצה.

דף ק - א

חלקה במחצלת פטור לאביי דפשיטא ליה דמחצלת מבטלא מחיצתא כל שכן חוליא דמבטלא מחיצתא. מהאי לי שנא משמע לי דהא דאביי אע"ג דלא מבטל לה למחצלת, דאי כשבטלה מאי כל שכן דקאמר היא היא, ולרבי יוחנן דבעי בחוליא, מחצלת אמאי פשיטא ליה. וקשיא לי דאם כן אפילו זרק לתוכה מחצלת לאביי ליפטר, דומיא דזרק חוליא. ועוד קשיא לי דאם כן מתניתין דהזורק באויר למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ דאקשינן עלה והא לא נח ואיצטריך ר"י לאוקומה בדבילה שמינה, לאביי היכי מוקי לה, דאי בדבילה שמינה אמאי חייב, דהא הנחה וסילוק מחיצה בהדי הדדי קא אתו ואע"ג דלא מבטל לה התם, וכי תימא דמוקי לה בחור, הא אביי גופיה [הוא] דקא דחי ליה לרבא בפרק קמא דמכלתין (ז, ב) דאי אפשר לאוקומא בחור משום דצרור וחפץ מיהדר וקאתי, ואי נמי משום דמתניתין אי אפשר דמיירי בדאית בה חור, מדקתני רישא למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר וכדאיתא התם. ומתוך הדוחק יש לי לומר דחלקה במחצלת כשמבטלה שהרי מתכוין הוא לעשות מחיצה, אבל זרק מחצלת שאינו אלא להצניעה שם חייב, דמה שהוא מניח ברשות אינו מבטל הרשות, ומתניתין דהזורק למטה מעשרה טפחים, נמי בדבילה שמינה כדרבי יוחנן משום דלא מבטל לה. והא דאמרינן כל שכן חוליא, ורבי יוחנן דמבעיא ליה חוליא ומחצלת פשיטא ליה. היינו משום דאין דרכן של בריות לבטל מחצלת בבור לעשותה מחיצה גמורה קיימת, ולמחר הוא עשוי לסלקה. וא"ת אי הכי ליפלו ולימא אפילו בזורק מחצלת, ולימא זרק מחצלת חייב ואם בטלה פטור. יש לומר דאורחא דמלתא נקט, דאדם עשוי לעשות מחיצה במחצלת, ואינו עשוי למעט את העומק במחצלת.

מלאה פירות. פירוש: מאמש וזרק על גביהן היום, אבל לא קאמר דאם זרק בה פירות שיבטלו מחיצתה. וא"ת פירות דמאמש נמי למה מבטלין מחיצתה, והא דעתו לפנותן ואינן שם אלא להצניען. פירש רבנו האי גאון ז"ל בשאין דעתן לפנותן אלא שבטלן שם, ולדבריו אף ע"ג דאין אדם עשוי לבטל פירות בבור ובטלה דעתו אצל כל אדם, לגבי שבת הוי מיעוט. ובתוספות (ד"ה פירות) פירשו בפירות של טבל שאינו יכול לסלקן משם כל אותה שבת, ובטלין הם ליומן שם. ויש מפרשים (הרמב"ן בסוגיתינו.

וכן דעת הרמב"ם בפ"ד הכ"ג ע"ש) דאע"ג דלא בטלן כלל משום דפירות מבטלין מחיצות, דמחיצות נכרות בעינן בעומק ורוחב בשעת זריקה והכא ליכא, אבל מים לא מבטלי היכר מחיצות.

רבי שמעון אומר אם יש במקום שזרק עומק עשרה ורחב ארבעה חייב. ואיכא למידק אדמסייע ליה מדרי"ש לותביה מדרבנן דפטרי, דאלמא מיא מבטלי מחיצתא. ויש מי שפירש דת"ק ור"ש לא נחלקו בהא דלכולי עלמא לא מבטלי מחיצתא, אלא בעיקרא דמלתא פליגי, דת"ק סבר דבור עמוק עשרה ורחב ארבעה בכרמלית הרי הוא ככרמלית, ור"ש סבר רשות היחיד הוי. ונראה לי טעמא משום דאי עיקר פלוגתייהו במיא אי מבטלי מחיצתא או לא, ליפלוג בבור מלא מים דמתברר פלוגתייהו ביה טפי. וזהו דעת הרמב"ם ז"ל שכן כתב (בפ"ד מהלכות שבת ה"ו), דבור עמוק עשרה ורחב ארבעה בכרמלית דינו ככרמלית. אבל הראב"ד ז"ל (בהשגותיו) תפש עליו ואמר, דלכולי עלמא בור שבכרמלית רשות היחיד הוא, אלא הכא שאני שהמים צפין עליו והרי הכל כמקום אחד, וזהו הטעם שנחלק ת"ק על ר' שמעון, אבל בור שביבשה רשות היחיד הוא לכולי עלמא. ואומר אני שהרב ר' משה ז"ל סמך על התוספתא דמכלתין דתניא בפרק י (ה"ב) איסרטא על גבי בקעה זרק מן האיסרטא לבקעה פטור, ר"ש אומר אם יש במקום שזרק עומק עשרה טפחים הרי זה חייב. אלא שיש לדקדק עליו מהא דתניא וקא מייתי לה בריש פרק קמא דמכלתין (ח, ב) גבי תשמיש על ידי הדחק, נתכוון לשבות ברי"ה והניח עירובו בבור למעלה מעשרה טפחים עירובו עירוב, למטה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב, ואתיא לפרושי הא דקתני למעלה מעשרה טפחים בבור דלית ביה עשרה טפחים, אלמא תשמיש על ידי הדחק שמיה תשמיש, ומשני ליה הוא ועירובו בכרמלית, אבל למטה מעשרה טפחים כלומר: בעומק עשרה טפחים אין עירובו עירוב דהוא במקום אחד ועירובו במקום אחר, אלמא בור עשרה ורוחב ד' בכרמלית רשות היחיד הוא. כדברי הראב"ד ז"ל.

ויש לי לתרץ לדעת הרמב"ם ז"ל דהא מני ר"ש היא, דנלמוד סתום מן המפורש בתוספתא. אלא דקשה לי קצת דאם כן הוי ליה למימר התם והא מני ר"ש היא כיון דלרבנן לא הוי דינא הכי, וכדקאמרינן בפירוקא אחרינא דפריק התם דקאמרינן וזימנין משני ליה הוא ברה"ר ועירובו בכרמלית ורבי הוא דאמר כל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות. ועוד יש לדקדק על דברי הרמב"ם ז"ל מהא דתניא בעירובין פרק הדר (סז, ב) סלע שבים גבוה עשרה ורחב ארבע אין מטלטלין לא

מתוכו לים ולא מן הים לתוכו, דאלמא אע"פ שהים ככרמלית מקיף את הסלע והיא בתוכו אפילו הכי אין לסלע דין כרמלית אלא הרי היא רשות היחיד גמורה. וזו גם כן אחת מן התשובות שהשיב עליו הראב"ד ז"ל בהשגות.

ואף בזו יש לי ללמוד עליו זכות, דהתם הוא מפני שמוחלק מן הים לגמרי וניכר הוא שאינו ממנו שזה ים וזה סלע, ואע"פ שהים מקיף אותו מכל צדדיו, אינו נעשה בכך ככרמלית, שאם כן אף כל העולם יהא כרמלית, שהרי מקיף אותו אוקיאנוס, וכאותה שאמרו בפרק עושין פסין (שם כב, ב) אי הכי כולי עלמא לא לחייבו דהא מקיף ליה אוקיאנוס, והוא הדין והוא הטעם לספינה שבים בזמן שגבוהה עשרה שאסור לטלטל מתוכה לים כדאמרינן לקמן (בעמוד ב).

אלא שלפי טעם זה היינו צריכין לומר, דתל גבוה עשרה ורחב ארבעה בכרמלית שביבשה דינו ככרמלית, שאף הוא אינו ניכר שיהא מובדל ומוחלק מן הכרמלית. וההיא דאמרינן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה מטלטלין בתוכו עד בית סאתים, בתל שברשות הרבים מיתניא. ואי נמי יש לומר דבתל כולי עלמא לא פליגי ואפילו רבנן מודו ביה שאפילו בכרמלית הוי רשות היחיד, שכל שהוא גבוה ניכר שהוא מקום בפני עצמו ומוחלק מן הכרמלית לגמרי, אבל בור אינו ניכר כל כך בתוך הכרמלית ומכלל הכרמלית הוא נחשב שאינו נחלק ממנו, והיינו דלא חלק ר"ש בתוספתא אלא בעומק משום דבגובהה אפילו רבנן לא פליגי עליה, והוא הדין והוא הטעם לספינה שבים. אח"כ באה לידי תשובת הרב ז"ל (הרמב"ם) בעצמו שהשיב לחכמי לוניל שהקשו לו על זה. וכן השיב להם: יראה לי מדבריכם שיש בספר שלכם חסרון דברים, וזהו נוסח הספר בור שבכרמלית הרי הוא ככרמלית, אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ארבעה. עכ"ל הרב ז"ל. וגם זה ענין מגומגם בעיני. והלא מקום פטור אחד מן הדי' רשויות הוא, ולמה לא יחלק גם כן רשות לעצמו ויהיה בור זה מקום פטור, וכי יהיה דינו חמור כשהוא בכרמלית מבור שהוא בר"ה שאם אין בו די' על די' דהוי מקום פטור.

הא דאמר רבי יהודה אמר רב אמר רב חייא זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא. פירש רבינו האי גאון ז"ל דדוקא בחור גבוה עשרה מצומצמין, אבל למעלה מעשרה לא נחלקו ר"מ ורבנן בהא, כיון דממקום פטור קא אתי ליה. ולא ירדתי לסוף דעת הרב ז"ל, דאדרבה, למעלה

מעשרה, למעלה ממנו כמה משמע, (ואם כן) [דאי לאו הכי] הוי ליה למימר זרק בחור גבוה עשרה.

הא דקתני: **מבוי ששנה לתוכו ונעשה מדרון לר"ה וכו'.** במתלקט עשרה מתוך ארבע היא, וכהיא דמסיים ר"ח ב"ג המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב, ובהדיא קתני בה בתוספתא (פ"א, ה"ד) מבוי ששנה לרשות היחיד ועשוי מדרון לרשות הרבים, אם יש גובה עשרה טפחים בתוך ד' אמות אין צריך לחי וקורה וכו' שנה לרשות הרבים ועשוי מדרון לרשות היחיד, אם יש גובה עשרה טפחים בתוך ד' אמות אין צריך לחי וקורה וכו', תל ברשות הרבים ר' חנינא ב"ג אומר אם גובהו עשרה טפחים בתוך ד' אמות נטל הימנו ונתן על גביו חייב. וזו היא הברייתא עצמה שהביא כאן בגמרא, אלא שדרך בעלי הגמרא לקצר בלשון הברייתות בהרבה מקומות ולשנות בלשון, ובלבד שתהא הברייתא קיימת.

[מתני':] **הא דקתני זרק בתוך ארבע ונתגלגל חוץ לארבע.** מסתברא דזרק לתומו על דעת שתנוח באיזה מקום שתראה, שאם בנתכוון לזרוק בתוך ארבעה, הוי ליה למיתני נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע. ועוד דלא הוה לה דומיא דסיפא, דכל עצמה לא באה אלא לבאר דין נתגלגל. וכיון שכן, רישא דוקא בשנח משהו בתוך ארבע וחזר ונתגלגל, הא לאו הכי אמאי פטור הא נחה מכחו חוץ לארבע. וכן פירשו בתוספות דדוקא בשנח תוך ארבע. ולפירוש זה הוא הדין דהוה מצי לאקשווי רישא אמאי והא לא נח ולוקמה בשנח ע"ג משהו, אלא דניחא ליה לאהדורי טפי בתר פטורא. כך נראה לי.

הא דאמר ר' יוחנן **והוא שנח על גבי משהו.** נראה לי פירושו והוא שנח משהו ועל גבי משהו, ולומר דאפילו העמידו הרוח, וכדתניא אחזתו הרוח משהו אע"פ שחזרה והכניסנו חייב.

אמר ליה רבינא למרימר לאו היינו מתניתין וא"ר יוחנן והוא שנח על גבי משהו. פירוש: ומאי איצטריך רבא לאשמועינן, ותמיהא לי ומנא ידע רבינא דשמעה רבא להא דרבי יוחנן. ויש לומר דהכי קאמר ולא היינו מתניתין דפירש רבי יוחנן עלה והוא שנח על גבי משהו, אם כן רבא אמאי עבדא שמועה באפי נפשה, יפרש כד אמתניתין כדפירש בה רבי יוחנן, ואהדר ליה דלא שמעינן ממתניתין מאי דשמעינן מהא, דאילו פירש כן אמתניתין הוי אמינא דוקא במתגלגל שאין סופו לנוח, כלומר: שאין ראוי לנוח שם ואפילו נפלה שם, והלכך לא עדיף תוך שלשה דידיה

מממשו, אבל מקום שסופו לנוח בו, כלומר: שראוי לנוח בו אילו נפלה בו
הוי אמינא דאף תוך שלשה שלו כממשו, קא משמע לן.

ובהא נמי מתרצא לי קושיא אחריתי, דקשיא לי היכי פשיטא ליה כולי
האי לרבינא דבעינן הנחה על גבי משהו דקשיא ליה נמי אמאי איצטריך
רבא לאשמועינן, דהא איכא רב חלקיה בר טובי דאמר לעיל (צז, א) תוך
שלשה כולי עלמא לא פליגי דחייב, וברייתא מסייעא ליה דתניא בהדיא
תוך שלשה דברי הכל חייב. ועוד דפשיטא דמתניתין בעירובין פרק המוצא
תפילין (צז, ב) רבנן דר"י דלא כרבא, דתנן היה קורא בראש הגג ונתגלגל
הספר מידו למעלה מעשרה טפחים גוללו אצלו וכו', ר"י אומר אפילו אינו
מסולק מן הארץ אלא כמלא החוט גוללו אצלו, ואמרינן עלה בגמ' מאי
טעמא דר"י דבעינן הנחה על גבי משהו ואקשינן ואלא הא דאמר רבא
תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו, לימא כתנאי אמרה
לשמעתיה. והוצרכנו לדחוק ולומר דכולה ר"י היא, ואביי התם לית ליה
הכין, ורב חלקיה נמי אפשר דלית ליה הכין, אם כן מלתא דצריכא
לאשמועינן היא. אלא דבמה שפירשתי ניחא דלא קשיא ליה אלא אמאי
לא פירש הכי אמתניי וכדר' יוחנן, ועבדה שמועה באפי נפשה.

ומכל מקום איכא למידק לרבא דהא קתני בברייתא דלעיל (צז, א)
בהדיא תוך שלשה ד"ה חייב. ויש לומר דרבא סבר דההיא ברייתא
משבשתא היא, דהא קתני באידך ברייתא הכא בזרק חוץ לארבע אמות
ודחפתו הרוח והכניסתו פטור, אחזתו הרוח משהו אע"פ שחזר והכניסתו
חייב, ומתניתין דהכא נמי דייקא לה הכין, דעל כרחין רישא דקתני תוך
ארבע ונתגלגל חוץ לארבע בשנח תוך ארבע היא כמו שכתבנו (לעיל ד"ה
הא דקתני), דאפילו עברה תוך שלשה ליכא מאן דאמר שיהא כמונחת,
דבזרק ארבע אמות ברשות הרבים ואפילו תוך ג' ליכא מאן דפטר,
דלפוטרו ברשות אחת ליכא מ"ד, אם כן סיפא נמי דקתני חוץ לארבע
ונתגלגל לתוך ארבע חייב דוקא בשנחה, הלכך משבש לה רבא לההיא
ברייתא דרב חלקיה מקמי דיוקא דהא מתניתין ומקמי הא ברייתא
דאחזתו הרוח.

ואם תאמר מאי קא מקשה ליה התם בעירובין (צח, ב) לימא כתנאי אמרה
לשמעתיה ומאי קא מתרץ להו כולה רבי יהודה, דהא על כרחין רבא
כתנאי אמרה, דהא תנא דרב חלקיה לא בעי הנחה על גבי משהו. יש לומר
דהכי קאמר לימא כתנאי דמתניתין אמרה, ומאי חזא דשבק רבנן ואמר
כרבי יהודה, ורב חלקיה דלמא לא תקשי ליה מתניתין, דאיכא למימר

דלצדדין קתני, ואי נמי שאני התם דמתגלגל שאין סופו לנוח כדדחי ליה נמי אמימר לרבינא, ומשבש לה להאי ברייתא דאחזתו הרוח מקמי ההיא ברייתא דקתני תוך שלשה דברי הכל חייב, ומשום דפשטא דמתניתין דעירובין רבנן פליגי עלה דר' יהודה ולא בעו הנחה על גבי משהו, ואע"ג דהתם אפילו קלוטה תוך עשרה אית להו לפי פשטא דמתניתין, מכל מקום שמעינן מינה דלרבנן הנחה לא בעי וכדאקשינן מיניה לרבא ואמרינן לימא רבא כתנאי אמרה לשמעתי. ומסתברא דהלכתא כרבא, מדפשיטא ליה לרבינא דמתניתין דייקא כוותיה, ורבי יוחנן נמי הכי משמע ליה ופשטא דמלתא נמי משמע דמרימר אית ליה הכין. ור"ח ז"ל (על הגליון צח, א) פסק כרב חלקיה.

דף ק - ב

ובדין הוא דזיז נמי לא ליבעי אלא כי היכי דלהוי ליה היכרא. תמיהא לי כיון דאית ליה לרב הונא דמארעא משחינן מי דחקו להצריך אפילו זיז, דהא מקום פטור הוא ומקום פטור אינו צריך דבר אחר להתירו אלא משתמש לכתחילה עם רה"י ועם רה"ר. ומסתברא דמתניתין קשיתיה, דקתני הזורק מן הים לספינה ומן הספינה לים פטור, כלומר: אבל אסור. ופירש הוא (ז"ל) דלאו משום זורק מכרמלית לספינה אלא משום דלא ליתי למיחלף בכרמלית בעלמא, והלכך היכרא בעי ובהיכרא סגי ליה. ואם תאמר אם כן לכולי עלמא לישתרי ואפילו לכשתמצא לומר דממיא משחינן, דהא מכניס מכרמלית למקום פטור וממקום פטור לספינה. יש לומר דסבירא ליה לרב חסדא ולרבה בר רב הונא כמאן דאמר בעירובין (פז, ב) דאפילו ברשויות דרבנן אמרינן ובלבד שלא יחליפו, ולהדין סברא אין חילוק בין שיהא הזיז למטה מעשרה בין שיהא למעלה מעשרה שהוא מקום פטור לכולי עלמא, אפילו הכי אסור כדאמרן דאפילו ברשויות דרבנן אמרינן ובלבד שלא יחליפו.

עושה מקום ארבע וממלא. ואיכא למידק האי מקום ארבע היכי דמי, אי למעלה מעשרה היינו רשות היחיד, ואי למטה מעשרה היינו כרמלית, ולעולם מטלטל הוא מכרמלית לרשות היחיד. פירש רבנו האי גאון ז"ל

בשם הגאונים ז"ל: שאותו מקום כגון תיבה פחותה או סל פחותה, ונמצא סיוע בתלמוד ירושלמי (בפרקין ה"ה) דגרסינן התם: אמר רב המנונא נסר שהוא נתון לספינה ואין בו רוחב ארבע, מותר לישוב בו ולעשות צרכיו בשבת, אמר ר' מונא אילו אמר תיבה פחותה יאות, אמר ר' בון מאן דבעי למעבד תקנה לאילפא מוציא נסר חוץ לשלשה שאין בו רוחב ארבע ואת רואה את המחיצות כאילו עולות דאמר ר' יעקב בר אחא בשם רב המנונא כל שלשה ושלשה שהן סמוכין למחיצה כמחיצה הן, ר' יצחק בר' אלעזר מפקד ליה לר' יהושע בר שמי דהוה פריש, מעבדא ליה סל פחות וכו'. ע"כ בירושלמי. דאלמא משמע שהוא צריך לפחות אותו ולעשות אותו כמין תיבה פחותה או סל פחות.

ואתיא כאותה דתניא בעירובין בפרק כיצד משתתפין (פז, ב) רבי חנינא בן עקיבא אמר גזוזטרא שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות, חוקק בה ארבעה על ארבעה וממלא, כלומר דאמרינן כוף וגוד, ואע"ג דתנא דמתניתין דהתם ליה כוף וגוד ולא שרו עד דאיכא מחיצה ממש (על [של] עשרה טפחים, וכדתנן התם (שם) גזוזטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין ממנה אלא אם כן עשה לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים בין מלמעלה בין מלמטה, וקיימא לן כתנא דמתניתין. שאני התם דהוא בחצר ויכול לעשות מחיצה ממש לא התירו לו אלא במחיצה גמורה של עשרה, אבל בספינה איכא למימר מודו ליה לרבי חנינא בן עקיבא, ועוד קולא אחרת התירו בספינה שלא הצריכו דף ארבע אמות על ארבע אמות ולחקוק בו ארבעה על ארבעה, אלא אפילו ארבע על ארבע ובחוקק בה משהו סגי ליה ודולה דרך החקק. אבל ר"ת ז"ל פירש דעושה מקום ארבע דקאמר הכא, היינו מקום חקק של ארבע קאמר, ולעולם בדף של ארבע אמות כדי שיהא עשרה טפחים לכל רוח משפת החקק ועד שפת הדף שנוכל לומר בו כוף כאותה ממש של רבי חנינא בן עקיבא. ואין [הלשון] שבכאן נראה כך.

גמירי דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה טפחים. כלומר: שיהא למטה ממקום שקיעתה עשרה טפחים, דאי משפת המים אכתי היאך ידלה וישקיע דלי במים, נמצא דולה מכרמלית ממש, דמארעא ועד מקום דלי ליכא עשרה.

הא דאמר רב הונא כרמלית מארעא משחינן. לא פליגא אדאביי דאמר לעיל (בע"א) מיא לא מבטלי מחיצתה, דהתם הוא ברה"י שעולה עד לרקיע וכיון דמיא לא מבטלי מחיצתה נמצא זה משתמש ברה"י, אבל

בכרמלית שאוירו הוא מקום פטור כי שקיל למעלה מעשרה טפחים אי מארעא משחינן על כרחי פטור, ולא משום דמיא מבטלי מחיצתא, אלא משום דסבירא ליה דמיא נמי רשות הן לעצמן כל שהן בכרמלית אבל ברשות היחיד לא.

דלמא מורשא אית ליה. פירש ר"ח ז"ל (בגליון לקמן קא, ב): סמוך לספינה במקום שהוא דולה.

דף קא - א

אלא לאו אחודה ושמע מינה כחו בכרמלית לא גזרו ביה רבנן. וא"ת אדמסייע ליה מדרי יהודה, לותביה מדרבנן דאמרי לא מתוכה לים ולא מן הים לתוכה. תירצו בתוספות (ד"ה רבי יהודה) דרבנן ורבי יהודה לא פליגי אלא בגבוהה עשרה ועמוקה עשרה, ובהא פליגי דרבנן סברי דלא מטלטל להדיא מתוכה לכרמלית, ואע"פ שמטלטל מרשות היחיד לכרמלית דרך מקום פטור שהאויר הוי מקום פטור כשמעלה ידו על דפני הספינה לשפוך לים, דסבירא להו לרבנן דאין משתמשין להדיא מרשות היחיד לכרמלית דרך מקום פטור, ואפילו למ"ד התם בערובין (פז, ב) דלא אמרינן ברשויות דרבנן ובלבד שלא יחליפו, הני מילי במניח [במקום] פטור אבל בלא הנחה לא. ור' יהודה סבר דבגבוהה עשרה ודאי משתמש, דטלטול גמור דרך מקום פטור הוא משתמש, אלא אפילו בשאינה גבוהה עשרה יש לעשות תקנה כגון ששופך דרך חודה. והביאו ראיה לפי זה מן התוספתא (פרק י"א ה"ח) דמתפרשת שם מחלוקתן בגבוהה עשרה, דתניא התם: ספינה שבים גבוהה עשרה טפחים, אין מטלטלין לא מתוכה לים ולא מן הים לתוכה, ר"י אומר עמוקה עשרה ואינה גבוהה עשרה וכו'. אלמא פלוגתייהו דוקא בגבוהה עשרה היא. ולפי פירוש זה הא דבעי רב הונא ז"ל כל שהוא ורבה ורב חסדא מקום ארבעה לרבנן בלחוד הוא, אבל לר"י אינו צריך שהרי יכול להשתמש להדיא דרך מקום פטור.

אלמא כחו בכרמלית לא גזרו בהו רבנן. הקשו בתוסי' (ד"ה כחו) דבפרק כיצד (שם פח, א) גבי גזוזטרא שהיא למעלה מן הים אמרינן, אמר רבה

בר רב הונא לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור, וקא יהיב טעמא התם משום שהמים נתזין מכחו חוץ לדי' אמות, ואמאי והא כחו בכרמלית הוא. ותירצו דהתם דבחצר בדין הוא דליגזור, דאי שרית ליה אתי לאתויי לצד אחר של ביתו דהוא רשות הרבים גמורה, אבל הכא בספינה ומכל צדדיה ליכא אלא כרמלית לא.

הני ביציאתא דמישן. לפי מה שפירש רש"י ז"ל (ד"ה אין) שהן קצרות למטה שאין להם ארבעה, הקשו בתוספות (ד"ה הני) אם כן כיון שאינה רשות היחיד אפילו כרמלית לא הוי, דאין כרמלית פחות מארבעה כדאמרינן בריש פרק קמא דמכלתין (ז, א) דהקילו בו מקולי רשות היחיד, אם כן מקום פטור הוא ומשתמש בכולה.

ועוד דמאי קאמר אי מלינהו קני ואורבני לית לן בה, דכיון שיכול למלאותה אפילו לא מילא, כדאמרינן בעירובין פרק חלון (עח, א) גבי עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורוחב ד', דבעא מיניה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מלאו כולו ביתדות מהו, אמר ליה לא שמיע לך דאמר ר' יוחנן בור וחולייתה מצטרפין לעשרה, אמאי והא לא משתמש ליה, אלא מאי אית לך למימר דמנח מידי ומשתמש ליה הכא נמי דמנח מידי ומשתמש, דאלמא כל שיכול להניח ולהשתמש בו ברוחב ארבעה, אפילו קודם הנחה חשוב כרשות היחיד. וזו נראה בעיני שאינו קושיא, דהתם הוא דרחב ארבעה אלא שהיתדות התחובות בו אינן רחבין ארבעה, וכיון שהעיקר שהן תחובין בו ישנו רחב ארבעה אין היתדות מבטלות הרשות הואיל ואף בהן יכול להניח מידי ומשתמש, מה שאין כן בבא לעשות רשות לכתחילה שאילו מילא רשות הרבים יתדות ברחב ארבעה לא יעשה רשות היחיד בכך משום דאי בעי מנח עליה מידי, ובור וחולייתה כיון שיש בהן ארבעה ויכול להשתמש אי מנח ביה מידי שפיר דמי, אבל כאן שהיא קצרה מלמטה מארבעה אינה רשות היחיד אף על פי שיכול למלאותה עד שימלאנה. אבל מה שהקשו עליו בראשונה קשה.

ופירשו הם ז"ל כמו שפירשו רבינו האי גאון ז"ל ורבינו חננאל ז"ל, דפירשו ביציאתא דמישן ספינות קטנות עשויות לשמש את הגדולות, ומתוך שהם קלות ומהלכות על בצעי המים קרי להו ביציאתא, מישן שם מקום, ומפני שהוא מקום אגמי מים עושין שם ביציאתא להלך באגמים, ויש להן דפנות ומחיצות וקרקעיתן עשויות נסרים נסרים וביניהם חלל והים והנהר נכנסים לתוכה באגמים והיושבין בתוכה במים יושבין ואפילו תתהפך במים אינה נטבעת, ואמר ר"ה כיון שהיא פרוצה לים שהוא כרמלית דינה

ככרמלית, ולא אמרן אלא שאין בה בפחות משלשה נסר רחב ארבעה אבל אם יש בפחות משלשה נסר רחב ארבעה, רשות היחיד הוא ומטלטלין בכולה, ואם אין בפחות משלשה נסר ארבעה ומילא החלל שבין נסר לנסר קני ואורבני מותר לטלטל בתוכה, ופריך רב נחמן אמאי אמרת אם אין בפחות משלשה רחב ארבעה אין מטלטלין אלא בד' אמות, נימא גוד אחית מחיצתא שרואין דפני הספינה כאילו הן מחוברות עם הנסר שהוא קרקעה. זהו תורף פירוש רבינו האי גאון ז"ל. ויש לעיין אם כפירושו למה צריך נסר רחב ארבעה, דכיון דאין בה בין נסר לנסר שלשה הרי זה כלבוד.

ויש בקצר שלו שלשה. פירש רש"י ז"ל (ד"ה ויש): גובה שלשה, ואפילו שלשה קאמר וכל שכן פחות מכן דהוי ליה לבוד. אבל בתוס' אמרו דלא יתכן, דאם כן הוי ליה כנעץ קנה ברשות הרבים דפליגי רבנן עליה דר' יוסי, משום דהוי ליה מחיצה שהגדיים בוקעין בה. והם ז"ל פירשו דבעובי קאמר, כלומר: אם בצד הקצר שלו יש שלשה טפחים בעובי.

דף קא - ב

לא נצרכא אלא לערב ולטלטל מזו לזו. וכתב הראב"ד ז"ל דקא משמע לן דאע"פ שהן גבוהות עשרה טפחים ואין ביניהם לא פתח ולא סולם, עירוב מועיל בהם ומטלטלין מזו לזו, מה שאין כן בשני חצרות שאין מעורבות זו בזו אלא או דרך פתח או דרך סולם שיש בו ארבעה על ארבעה טפחים בתוך עשרה, או דרך סולם גבוה עשרה ורחב ארבעה, וספינות אלו אע"פ שאין בהן אחד מכל אלו מותר לערב ולטלטל מזו לזו. וטעמא דמלתא מפני שהן כבתים ולא כחצרות, ואמרינן בעירובין (עו, ב) ביתא כמאן דמליא דמי. ובתוספות אמרו דהא קא משמע לן, דסלקא דעתך אמינא דלא תקנו ערוב אלא בדבר הקבוע תדיר כגון בתים וחצרות, קא משמע לן.

כי אתמר דרב נחמן אמזיד אתמר. פירש רש"י ז"ל: על נגללו במזיד דקתני בהא ברייתא אתמר, וכי קתני חזרו להיתרן הראשון אשאר. והקשו עליו בתוס' דאם כן למה שנה בברייתא מזידין. על כן פירש ר"ת ז"ל דבעלמא אתמר כלומר: במחיצה שנעשית לכתחילה במזיד, אבל זו

אינה נעשית לכתחילה שאינה באה אלא להתיר ערובו כבתחילה וכל שעה היא רשות היחיד הלכך אף מזיד מועיל דלא קנסינן בכי הא כיון שאין זה אלא מעמיד דבר על חזקתו הראשונה.

קשרה בדבר המעמידה מביא לה טומאה, בדבר שאין מעמידה אין מביא לה טומאה, ואמר שמואל והוא שקשרה בשלשלת של ברזל לענין טומאה פְּחֶלֶל חָרֵב אמר רחמנא (במדבר יט, טז) חרב הרי הוא כחלל. כך היא גירסת הספרים וכן גריס רש"י (ד"ה בדבר). ופירש הוא ז"ל: בדבר המעמידה דבר שדרכו להעמידה בו דהיינו שלשלת של ברזל, ודבר שאין מעמידה שאין דרכו להעמידה בהן כגון חבלים שאינן של ברזל, ולומר שאם קשרה בשלשלת של ברזל וראשו האחר באהל המת, הרי השלשלת מטמאת את הספינה דהרי הוא אבי אבות הטומאה כחלל עצמו, וספינה זו ספינת הירדן שמקבלת טומאה (לעיל פג, ב), והרי הספינה חוזרת ומטמאה כלי שבתוכה דהרי היא אב הטומאה, אבל דבר שאין רגיל להעמידה כגון חבלים אעפ"י שנגעו במת אינן אלא אב הטומאה, והן מטמאות את הספינה להיות ולד הטומאה, ואינה מטמאה את הכלים שבתוכה שאין מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה.

ואין פירושו מחוור. דאם כן למה לי קשרה אפילו נגעה נמי, ועוד דמביא לה טומאה באהל משמע, דאין הלשון הזה בשום מקום בנגיעה אלא במביא דרך אהל, ועוד דבדבר המעמידה אינו משמע כן, דאי בדבר הרגיל קאמר שהוא שלשלת של ברזל לא הוי ליה לשמואל למימר והוא שקשרה בשלשלת של ברזל, אלא אמר שמואל מאי דבר המעמידה שלשלת של ברזל. ועוד מה ענין זה לענין עירוב שיצטרך שמואל לאשמועין דלא ניטעי בה, דנבעי נמי שלשלת של ברזל.

ולפיכך פירש ר"ת ז"ל (ספר הישר סימן רעו) בשלשלת טמאה שנגעה במת או שהאהילה עליו, וחזרה הספינה והאהילה על השלשלת ועל הכלים וטמאם לפי שחרב הרי הוא כחלל, ודוקא קשרה כלומר: שקשר השלשלת בספינה לפי שאינה נפרדת ממנה ולעולם הספינה מאהלת עליה ועל הכלים ונמצאת הטומאה קבועה בה ולפיכך מביא את הטומאה, שאילו לא היתה השלשלת קשורה לספינה נמצאת הספינה לעתים נשמטת ממנה ולא חשבינן הטומאה כקבועה בה ואינה מביאה את הטומאה, וכדתנן (אהלות פ"ח, מ"ה) אלו לא מביאין ולא חוצצין, הזרעים וכו' והעוף הפורח והטלית המנפנת וספינה שהיא שטה על פני המים, אבל עכשיו שהיא קשורה עם השלשלת אעפ"י שהיא שטה על פני המים מכל

מקום הטומאה קבועה בספינה. והא דתנן (שם) וספינה שהיא שטה על פני המים אינה מביאה את הטומאה, התם כשהטומאה והכלים במקום אחד, והספינה והעוף שטין עליהן. ואם תאמר גם לפירוש זה, למאי אצטריך שמואל [לאפוקי] מההיא, מה ענין שבת אצל טומאה. תירץ הרמב"ן ז"ל, כי היכי דלא תיסק אדעתין דאפילו במאהלת על המת בעי שמואל קשרה בשלשלת משום דלהוי אהל קבוע והכא נמי ליבעי קביעותא ואי לא קביעי כמפורדות דמיין, קמ"ל דמשום דלהוי שלשלת גופא מטמאה קאמר, והוא הדין לכל דבר המעמיד דהוי אהל.

דף קב - א

הכי גרסינן בתוספות (ד"ה אמר): **זרק בפי הכלב**. דאילו לגירסת הספרים דגרסי ונחה בפי הכלב, משמע שלא נתכון שתנוח בפי הכלב ואם כן לא הוי כמקום ארבעה, אבל בשזרק לנוח בפי הכלב מחשבתו משויא ליה מקום.

אם היתה שבת והוציאו. פירש רש"י ז"ל (ד"ה אף) דקסבר דאין עירוב והוצאה ליום הכפורים. ואינו מחוור, דזעירי [לפנינו: רפרס] דהוה בעי למידק מיניה הכין במקומה בפרק אמרו לו אכלת חלב (כריתות יד, א) איתותב, ואסיקנא דזעירי ברייתא היא, אלא הא אסיקנא התם דלהכי נקט אם היה שבת לטפויי איסורי, דאף משום שבת (היה) [חייב].

הדרן ערך פרק הזורק

דף קב - ב

וּלְיִטְעַמִּיךְ אֵימָא סִיפָא רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר אֲפִילוּ הָעֵלָה וְכוּ'. אִיכָא לְמִידֶק מֵאֵי קֶאֱמֵר, אִי לְמִימֵר דְּרַבִּי יוֹסִי פְּלִיג וּשְׁמוּאֵל כְּרִי יוֹסִי לֹא הוּוּ לִיה לְמִימֵר וּלְיִטְעַמִּיךְ, אֲלֵא שְׁמוּאֵל כְּרַבִּי יוֹסִי סְבִירָא לִיה אִי נְמִי לִימָא תְּנַאי הִיא. וְאִי לְאֶקְשׁוּיֵי מִדְּרַבִּי יוֹסִי לְמֵאֵן דְּמוֹתֵיב מִתִּ"ק מֵאֵי קוֹשִׁיא, הָא תִּ"ק פְּלִיג בַּה. וּבִתְּוֹסְפוֹת (ד"ה וּלְיִטְעַמִּיךְ) אֲמֵרוּ דְּלֵא גְרַסִּינְן בַּה רַבִּי יוֹסִי, אֲלֵא הֲכִי גְרַסִּינְן: וּלְיִטְעַמִּיךְ אֵימָא סִיפָא אֲפִילוּ הָעֵלָה עַל גְּבִי דִּימוֹס, כְּלוּמֵר: וְכוּלָּה חֲדָא תְּנָא, וּמִשְׁנֵי תְּלַתָּא בְּנִינֵי הוּוּ. אֲלֵא מִיְהוּ קֶשָׁה דְּבִכּוּלָּהוּ סְפְרֵי גְרַסִּינְן בַּה רַבִּי יוֹסִי. וְיֵשׁ לוֹמֵר לְפִי שִׁיטְתָּן דְּכוּלָּה רַבִּי יוֹסִי הִיא וְכַךְ הִיא מְקוּבֵל בִּידָן. וּמְכַל מְקוּס אִי אֲפִשֵׁר, דְּבִירוּשְׁלַמִּי (בְּפֶרְקִין הַל' א') עֲבִיד לֵה פְּלוּגְתָּא דְּר"י וּרְבֵנְן דְּגְרַסִּינְן הֵתֵם: תְּנִי אַחַד מְבִיא אֶת הָאֲבָן וְאַחַד מְבִיא אֶת הַטִּיט הַמְבִּיא אֶת הַטִּיט חַיִּיב, ר"י אֹמֵר שְׁנִיְהֵן חַיִּיבִין, סִבֵּר ר"י אֲבָן בְּלֹא טִיט בְּנִין, הַכֹּל מוֹדִים שְׂאֵם נִתְּן אֶת הַטִּיט תַּחֲלִילָה וְאַחַר כַּךְ נִתְּן אֶת הָאֲבָן שֶׁהוּא חַיִּיב.

וְהִרְמַבִּין ז"ל (בְּסוּגִייתֵינוּ) פִּירֵשׁ דְּהֲכִי קֶאֱמֵר: וּלְיִטְעַמִּיךְ שְׂאֵתָה תְּמָה עַל שְׁמוּאֵל דְּמַחֲיִיב בְּצִרּוֹר בְּלִבְד עַל גְּבִי עֶפֶר, בָּא וְתְּמָה עַל רַבִּי יוֹסִי דְּמַחֲיִיב אֲפִילוּ בְּהִנְחָה בְּלִבְד. אֲלֵא תְּלַתָּא בְּנִינֵי הוּוּ, תְּתַאָּה מְצִיעָא וְעִילָאָה, תְּתַאָּה בְּצִרּוֹרֵי וְעֶפְרָא וְלְכוּלֵי עֵלְמָא חַיִּיב, וְהֵינּוּ דְּשְׁמוּאֵל, מְצִיעָאָה בְּאֲבָנָא וְטִינָא וְהָא נְמִי כּוּלֵי עֵלְמָא הוּא, וְעִילָאָה בְּהִנְחָה בְּעֵלְמָא לְרַבִּי יוֹסִי, וּבַהֲהִיא הוּא דְּפְלִיגֵי רְבֵנְן עַלִּיה דְּרַבִּי יוֹסִי.

הָאִי מֵאֵן דְּעִיִּל שׁוֹפְתָא בְּקוֹפִינָא רַב אֲמֵר חַיִּיב מְשׁוּם בּוֹנָה. אִיכָא לְמִידֶק, וְהָא אִין בְּנִין בְּכֻלִּים כְּדֹאֲמֵרִינְן בְּפֶרְק שְׁנֵי דְּבִיצָה (כב, א). וְיֵשׁ מְפִרְשֵׁים (עֵי תוֹס' ד"ה הָאִי) דְּכִי אֲמֵרִינְן אִין בְּנִין וְסִתִּירָה בְּכֻלֵּי, הֲנִי מִיִּלֵּי בְּכֻלֵּי שְׁנִתְּפֶרְק כְּגוֹן מְנוּרָה שֶׁל חוֹלִיּוֹת, וְכִדְשֵׁרוּ ב"ה (שם) לְזַקוֹף אֶת הַמְּנוּרָה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל לְעִשׂוֹת כְּלֵי לְכַתְּחִילָה אִין לַךְ בְּנִין גְּדוּל מְזָה, וְאִין זֶה נִקְרָא בְּנִין בְּכֻלִּים שֶׁהֲרִי אֵינּוּ כְּלֵי אֲלֵא עוֹשֶׂה כְּלֵי. וּבְזָה נִיחָא לִי הָא דְּאֲמֵרִינְן לְעִיל בְּפֶרְק הַמְּצַנִּיעַ (צָה, א) דְּמַגְבֵּן חַיִּיב מְשׁוּם בּוֹנָה, וְאִם אִין בְּנִין בְּכֻלִּים הִיאֲדָךְ אֲפִשֵׁר שִׁישׁ בְּנִין בְּאוּכְלִין, אֲלֵא שֶׁהָעוֹשֶׂה דְּבֵר מִתְּחִילָתוֹ חַיִּיב מְשׁוּם עוֹשֶׂה כְּלֵי וְהוּא הַבּוֹנָה.

ולפי זה כתב הרמב"ן ז"ל (בסוגייתינו) דאפשר שכל כלי שצריך אומן בחזרתו מחייב משום בונה דהוה ליה כעושה כלי מתחילתו, שהרי משעה שנתפרק ואין ההדיוט יכול להחזירה בטל מתורת כלי. והיינו דגזרינן בפרק כירה (לעיל מו, א) במנורה של חוליות ואסרינן ליה אפילו לטלטל, גזירה שמא תפול ותתפרק לגמרי ויחזירנה ונמצא עושה כלי לכתחילה. אבל אין נראה כן דעת הרב אלפסי ז"ל, לפי שהשמיטה מן ההלכות לומר שאינה הלכה, דאזלא כמאן דאמר יש בנין בכלים, ובמקומה (שם ד"ה הלכך) כתבתיה וכן בפרק קמא דמסכת ביצה (י, א ד"ה ה"ג בספרים שלנו) גבי תריסי חנויות בסייעתא דשמיא. ולפי הסברא הזו הא דאמרינן במאן דעביד חלתא שהוא חייב שלש עשרה חטאות כדאיתא בפרק כלל גדול (עד, ב), חד מינייהו משום בונה, והכין איתא בירושלמי (פ"ז, ה' ב'), והא דפליג הכא שמואל ואמר משום מכה בפטיש, משום דסבירא ליה דבדבר מועט כזה ליכא בנין אלא משום גמר מלאכה דהיינו מכה בפטיש.

ורבינו האי גאון ז"ל כתב, רב אמר משום בונה. ואף על גב דכלי הוא, קסבר רב יש בנין בכלים. ולפי זה הא דתנן התם (ביצה כא, ב) בית הלל מתירין כלומר: לזקוף את המנורה, ומפרשינן בגמרא (שם כב, א) דביש בנין בכלים או אין בנין בכלים פליגי, לית ליה לרב הכין, אלא קסבר דאפילו בית הלל סבירא להו יש בנין בכלים, והא דשרו זקיפת המנורה, היינו משום דלא מחזי להו זקיפא לחוד כבנין כיון שלא נתפרקה כלל. והכין נמי סבירא ליה לרבי יוחנן (לעיל מו, א) במה שאסר לטלטל את המנורה בשבת, והיינו נמי דקאמר התם בפרק קמא דביצה (י, א) גבי מתניתין דתריסין מוחלפת השיטה. אבל אנן דקיימא לן אין בנין בכלים, מפרשינן טעמא דבית הלל משום דאין בנין בכלים.

ובירושלמי (פ"ז ה' ב') איתא: מה בנין היה במשכן, שהיו נותנין את הקרשים על גבי האדנים, ולא לשעה היתה, מכיון שהיו נוסעים וחונים על פי הדבור כמו שהוא לעולם, הדא אמרה בנין לשעה בנין, הדא אמרה אפילו נתנן על גבי דבר אחר, הדא אמרה אפילו מן הצד, הדא אמרה בנין על גבי כלים בנין, אדנים כקרקע הן.

דף קג - א

אלא לשמואל לאו גמר מלאכה הוא. פירוש: משום דקודח הוא שקודח כדי לשים בו מסמר או דבר אחר, וכיון שכן אינה גמר מלאכה אלא שמתקן תיקון כדי להגמר בדבר אחר דהיינו המסמר.

דחק קפיזא בקבא. פירש רש"י ז"ל: (ד"ה דחק) שחקק כדי קפיזא בבקעת גדולה הראויה לחוק בו קבא. ורב האי גאון ז"ל פירש: כגון שעשה סימן לידע היכא דוכתא דקפיזא, כמו (מנחות פז, ב) שנתות היו בהין.

אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו שכן מרדדי טסין למשכן עושין כן. יש לפרש דאביי ורבא על רבה ורב יוסף פליגי, שאמרו דאינו מחמת שמאמן ידו אלא שכן היתה במשכן, והיינו דאמרינן אלא. אבל רבינו האי גאון ז"ל פירש דאביי ורבא לפרש דברי רבה ורב יוסף אתו, דאינו כמו שאתה סבור דמאמן את ידו לעשות מלאכה קא אמרי, אלא מפני שמאמן את ידו לכיון להכות באותה מלאכה עצמה שהוא עושה וזה מכלל המלאכה היא כדי שיעשה מלאכתו בתיקון, ואינו דומה לנטל את המגל לקצור ואינו קוצר, אלא התחלת המלאכה הוא כדאמרן. ובירושלמי (בפרקין ה' א) מקשו על הא דרבן שמעון בן גמליאל, דאמרינן התם וקשיא על הא דרבן שמעון בן גמליאל נטל לקצור ולא קצר שמא כלום הוא, אמר רב אדא אתיא דרבן שמעון בן גמליאל כר"י, דתניא השובט והמקשקש על האריג הרי זה חייב, מפני שהוא כמשיב ידו, ואף הכא מפני שהוא כמשיב ידו.

אם לאכילה כגרוגרת אם לבהמה כמלא פי גדי אם להסיק כדי לבשל ביצה קלה. פירוש: אם ראוי לאכילה שיעורו כגרוגרת, ואם אינו ראוי לאכילה, כמלא פי גדי, ואם הן יבשין שאינם ראויין לגדי אלא להסיק, שיעורו כדי לבשל ביצה קלה. אבל אם ראוי לאכילה אף על פי שמוציאו להסיק, שיעורו כגרוגרת, וכדאמרינן בפרק כלל גדול (לעיל עו, א) המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל, כולי עלמא לא פליגי דחייב דהא חזי לפרה.

לא צריכא דעביד בארעא דלאו דיליה. פירש בערוך (ערך פסק) דכל מידי דלית ליה הנאה, אף על גב דפסיק רישיה ולא ימות שרי. ומייתי ראייה מהא, ומההוא דאי אית ליה הושענא אחריתי (סוכה לג, ב). ואף רבינו

האיי גאון ז"ל כתב כלשון הזה : ואוקימנא דקא עביד בארעא דלא דיליה, שאף על פי שהקרקע מתיפה (אי) [אין] עדיפות לזה התולש בתיקונו, ואיכא ודאי למימר אף על גב שהוא יודע שהקרקע מתיפה אין זאת במחשבתו ואינו רוצה, [לפיכך] אינו חייב אלא על כשיעור שחישב עליו. עד כאן. ובפ"ק דכתובות (ו, א ד"ה האי) בשמעתא דמהו לבעול בתחילה בשבת, הארכתי בה.

משני סימניות. פירש רבינו האיי גאון ז"ל : שאינן אותיות ידועות בכתב שהן נקראות, אלא סימנין בעלמא, כגון נוני"ן הפוכין דכתיבי (במדבר י, לה-לו) גבי וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרֶץ כדמפרש בגמ' דכל כתבי הקדש (לקמן קטו, ב), וסימניות דכתיבי בהדדי בתהלים (קז, כב-ל) וכדמפרש בגמרא דארבעה ראשי שנים הן (ר"ה יז, ב). אבל רש"י ז"ל (ד"ה משתי) פירש : משני סימניות, האחד בדיו והאחת בסיקרא. ואינו מחוור בעיני, דבבא זו אינה אלא בצורת האותיות, ובבא שניה במינין שהן נכתבין, ולמטה הוה ליה למיתני הא.

דף קג - ב

המעבד כל שהוא. לאו דוקא, דהא אמרינן בפרק המוציא (עט, א) שיעור המעבד כדי לכתוב קמיע. אלא לאפוקי מדרבי שמעון דאמר עד שיעבד את כולו, נקט איהו כל שהוא.

זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר. פירוש : וכן פשוט שעשאו כפוף, דהא תנן נמי דן מדניאל. ואיכא למידק מנא ליה הא, דלמא כשכתב שם במ"ס סתומה ודן בנו"ן פשוטה. ומסתברא דהא ליתא, דאם כן לא זהו שם משמעון אלא תיבה אחרת היא, ולא מקצת התיבה הראשונה היא זו, ואפשר נמי דפטור הוא דמלאכה אחרת היא לכשתמצא לומר דסתום שעשאו פתוח ופתוח שעשאו סתום פסול. ועוד דהא מפרשינן לעיל בפרק הזורק (צז, ב) משום דכל אימת דלא מיכתיב שם לא מכתוב שמעון, כלומר : וזו היתה כוונתו מתחלה, ואם איתא הא לא מיכתב שמעון בשם הזה. כך נראה לי.

שלא יכתוב אלפיין עייניין ועייניין אלפיין. פירש רש"י ז"ל (ד"ה אלפיין): כי הוצרך לומר כן מפני שדומין בקריאתן, שיש בני אדם שקורין לאלפיין עייניין ולעייניין אלפיין. ואינו מחוור בעיני, דזה אינו בכלל כתיבה תמה, אלא מהפך לגמרי הוא הענין ומאבדו, שאילו כתב במקום את השמים ואת הארץ, עת השמים ועת הארץ היה מחרים העולם. אלא שלא יכתוב אל"ף כענין שיראה ממנה צורת עיין הפוכה, שאם ירחיק הרגל השמאלי מן הקו האמצעי יראה כאילו עיין הפוכה כזה: { **ציור** } ומכאן יש ללמוד שצריך לזקוף ראש הקו האמצעי בכתיבת האלף ולא כזה: { **ציור** } שאילו לא כן לא היתה כצורת העיין אפילו כשירחק ממנה הרגל השמאלי. ואגב דאמר שלא יכתוב אלפיין עייניין אמר נמי ולא עייניין אלפיין, אף על פי שאי אפשר לכתוב עיין בצורת אל"ף, וכמו שאמר שלא יכתוב טיתיין פפיין בגררא דלא יכתוב פפיין טטיין.

חיתיין ההיין. כלומר: שלא ירחיק הקו האחרון, מגג האות כעין ה"א, וכן צריך להיות שני חטוטרות לחי"ת בגגה כגון זה: { **ציור** } ולא כגון זה: { **ציור** } ותדע מדתנן בפרקין (דף קד, ב) נתכוון לכתוב חי"ת וכתב שני זייניין, ותניא נמי בגמרא כגון שנטלו לגג של חי"ת ועשאו שני זייניין, דאלמא לשני ראשי הגג יש כמין חטוטרות כצורת הזיין.

זייניין נוניין נוניין זייניין. כלומר: נו"ן פשוטה, ומכאן שצריך לעשות לנו"ן חטוטרות כזה: { **ציור** } שהיא כצורת זיין, ולא שיעשה אותה בראש כפוף כגון ראשו של וא"ו כזה: { **ציור** } שאילו כן היה לו לומר וויין נוניין נוניין וויין.

טטיין פפיין. כלומר: שלא ירחיק הקו האחרון מן האות כגון זה: { **ציור** } ומכאן דקדק ר"ת ז"ל שצריך לכופ הקו האמצעי בתוך הטי"ת כזה: { **ציור** } שאם לא יכופ אותו אפילו כשירחק הקו האחרון לא ידמה לפ"א, שהרי הקו האמצעי של פ"א כפוף לתוך האות.

מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין. מכאן שצריך לחבר ראש הקו האחרון עם הגג כגון זה: { ציור } ועכשיו הם עומדות בנס, אבל אילו היה מרחיק ואפילו קצת הקו מן הגג כזה: { ציור } לא היתה עומדת בנס.

אלא סתום ועשאו פתוח גרועי גרעה דאמר מר מנצפ"ך צופים אמרום. מהכא משמע דמנצפ"ך היו האותיות הפתוחות והפשוטות, ובריש פרק קמא דמגילה (ג, א) משמע בהפך שהן הסתומות והכפופות. וכבר פירש כאן (ד"ה עלוי) ושם (ד"ה בנס) רש"י ז"ל, דקאי הכא וקא מקשה, וקאי התם וקא מקשה, ושיטת התלמוד היא בכמה מקומות. ויש לפרש דהתם על דרך ממה נפשך קא מקשה, כלומר אי מנצפך סתומות נינהו קשיא דלאו צופים אמרום שבלוחות היו דאמר רב חסדא מס וסמך שבלוחות בנס היו עומדות, ואי פשוטות קשיא מהא שאין נביא רשאי לחדש דבר. וכבר כתבתי שם בארוכה בסייעתא דשמיא.

מאי טעמא כרעא דקו"ף תליא. מכאן שצריך להרחיק הרגל מן הגג כזה: { ציור } ולא דבוק כזה: { ציור }.

ומאי טעמא שקר אחדא כרעא קאי. מכאן שצריך לעשות סוף השי"ן חד כזה: { ציור } ש ולא רחב כזה: { ציור } ש.

דף קד - ב

מתני': ובכל דבר שהוא רושם. ואמרינן בגמרא לאתויי מאי לאתויי הא דתני רב חיננא כתבו במי טריא ואפצא כשר, תני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר, ומהכא משמע דהלכות שבת כהלכות גיטין, ובעינן שיכתוב בדבר של קיימא ועל גבי דבר של קיימא, וכמו ששנינו לענין גיטין (גיטין יט, א), ובהדיא שנינו בתוספתא כן בכאן (פיי"ב, ה"ו) המקרע על העור כתבנית כתב פטור, הרושם על העור כתבנית כתב חייב, בקליפי אגוזים בקליפי רמונים בדם הקרוש ובחלב הקרוש על עלה זית ועל עלי חרוב ועל עלי דלעת ועל כל דבר של קיימא חייב, על עלי כרשין ועל עלי בצלים ועל עלי חזרין ועל עלי ירקות ועל כל דבר שאינו של קיימא פטור, זה הכלל כתב דבר של קיימא בדבר שאינו של קיימא או דבר שאינו של

קיימא על בדבר של קיימא פטור, עד שיכתוב דבר שהוא של קיימא על דבר שהוא של קיימא. ובקורע ורושם על העור (דבר של קיימא) מצאתי חלוף בין התוספתא והירושלמי כאן בגמ' (ה"ד), ובתוספתא (גיטין פ"ב ה"ו) קורע פטור ורושם חייב, ובירושלמי קורע חייב ורושם פטור.

כתב על גבי כתב פטור. ודוקא דיו על גבי דיו, אבל דיו על גבי סיקרא אמרינן בגיטין פרק המביא תניין (יט, א) שהוא חייב שתים, אחת משום מוחק ואחת משום כותב, ובסיקרא על גבי דיו פליגי בה התם, אמרי לה חייב ואמרי לה פטור, אמרי לה חייב מוחק הוא, ואמרי לה פטור מקלקל הוא. ובירושלמי בפרקין דהכא (ה"ד) גרסינן והוא שכתב דיו על גבי דיו וסיקרא על גבי סיקרא, אבל אם כתב דיו על גבי סיקרא וסיקרא על גבי דיו חייב, רבי יצחק בר משרשיא בשם רבנן דתמן חייב שתים משום כותב ומשום מוחק, וכתב ולא המטיף רבי יודן בר שלום ור' מתנא, חד אמר בשלא עירב נקודות וחורנא אמר אפי' עירב נקודות, וכתב לא השופך וכו'.

באבר כשר. ואמרינן בגיטין (יט, א) והא תניא פסול, לא קשיא הא באברא הא במיא דאברא.

וחכמים אומרים אין השם מן המובחר. פירוש: לדידהו אינו כתב כלל דהא תנן כתב על גבי כתב פטור, אלא לטעמיה דרבי יהודה קאמרי ליה, כלומר: אפילו לדידך דהוי כתב, אודי מיהא לגבי כתיבת השם שאינו מן המובחר, והכין איתא בירושלמי (ה"ה) בשיטתו השיבוהו בשיטתך שאתה אומר כתב הוא, אף הוא אינו מן המובחר.

אמר רב אשי [לפנינו: רב אשי אמר] אפילו תימא רבנן להשלים שאני. ולכאורה הוה משמע דדוקא להשלים את הספר אבל להשלים את השם לא, דאם איתא ליתני להשלים את השם ואנא ידענא דכל שכן להשלים את הספר. אבל בתוספתא (פ"ב, ה"ב) גרסינן כתב אות אחת להשלים את השם, אות אחת להשלים את הספר חייב. ואיתא נמי בירושלמי בפרק האורג (ה"א).

כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בצפורי חייב. פירוש: כתב אות אחת במגילה בטבריא ואות אחת באותה מגילה בצפורי. אבל רב האי גאון ז"ל כתב: כך היו הראשונים ז"ל מפרשים כי טבריא וצפורי סמוכות זו לזו, והיה שער של זו מסוייד בסיד עד קצה העיר, וכן שער של זו מסוייד בסיד עד קצה העיר, ואם תכתוב אות גדולה עד קצה זו, כאשר יכתב על השער (ים) [השני] אות גדולה כמוה עד קצה זו לזו, אע"פ שאין קרובות זו לזו

הרי הרואה את זו ומהלך עד שרואה את זו, יודע הוא כי תואמות הן ומכוונות זו לזו, והיינו דאמרינן כתיבה היא זו אלא שהיא מחוסרת קריבה ע"כ. ודבר רחוק הוא זה. אבל מצאתי בירושלמי (דפרקין ה"ד) ענין יורה על פירוש זה, דגרסינן התם ר' יעקב רבי יוסי בשם ר' אלעזר כתב אות אחת בטבריא ואחת בציפורי חייב, והא תניא ואם אינן נהגין זה עם זה פטור, אמר ר' בא בר ממל תפתר בסיד דק.

מהא דאמרינן : **הכא במאי עסקינן כגון שנטל לגגו של חי"ת ועשאו שני זייני"ן**. שמעינן דכי האי גוונא לא מיקרי חק תוכות, שאינו אלא כמפריד בין שני אותיות דבוקות, וכן שנטלו לגגו של דלי"ת ועשאו רי"ש אינו אלא כדיו שנפל על גבי האות ומעבירו.

תנא נתכוון לכתוב אות אחת ועלו בידו שתיים חייב. איכא למידק ולהוי כנתכוון לזרוק שתיים וזרק ארבע דפטור. ויש לומר דהכא בשרוצה שתיים אלא שעכשיו היה מתכוין לכתוב האחת מהן ועלו בידו שתיים, וכגון דלא נתכוון לכתוב שתי אותיות ידועות אלא איזה אותיות שיזדמן לו, וכהיא דאמרינן לעיל (צז, ב) כל מקום שתרצה תנוח.

ובהא נמי מיתרצא מתניתין דקתני נתכוון לכתוב חי"ת ועלו בידו שני זייני"ן פטור, דאף בהא איכא למידק מאי שנא נתכוון לכתוב חי"ת ועלו בידו שני זייני"ן, אפילו נתכוון לכתוב זיי"ן וחי"ת וכתב טי"ת וכ"ף פטור, שלא נתכוון לאלו, מידי דהוי אנתכוון לכבות זה וכבה זה דפטור כדאיתא בכריתות (כ, א), אלא דמתניתין בנתכוון לכתוב שתיים איזו שתיים שיעלו בידו, אבל עכשיו היה כותב חי"ת ועלו בידו שני זייני"ן, ומכל מקום בדעתו הוא שאם יזדמנו לו דרך מקרה אותיות הצריכות זיון שיזיינם, ומשום הכי אמרינן הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני.

דף קה - א

חביב נתתיך באומות. דאנו דורשין ה"א בחי"ת, וכמו שאמרו בירושלמי פרק כלל גדול (ה"ב) גבי אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, מנין לאבות מלאכות מן התורה, רבי חנינא דצפורין בשם ר' אבהו אל"ף חד, למ"ד

תלתין, הי"א חמשה, דבר חד, דברים תרין, מכאן לאבות מלאכות ארבעים חסר אחת שכתוב בתורה, רבנן דקסרין אמרין מן אתרה לא חסרה כלום, אל"ף חד, למ"ד תלתין, חי תמניא, לא מתמנעין רבנן דרשין בין הי"א לחי"ת.

הדרן עלך פרק הבונה

פרק האורג

מתני': ואחד על האריג. יש לפרש אחד על שנים, שהרי עם האחד הזה הרי היא מלאכה מתקיימת, ויש לפרש ואחת על שלשה. ופלוגתא היא בירושלמי (ה"א), דגרסינן התם אשכחת על דר"א פעמים שלשה בתחלה, פעמים שנים על גבי אחד ארוג מאתמול, פעמים אחד על גבי שנים ארוגים מאתמול, רבנן דקסרין בעיין מהו אחד על האריג אחד על גבי שלשה, רבנן דהכא אמרין אחד על גבי שנים.

וחכמים אומרים בין בתחלה בין בסוף שיעורו שני חוטינן. פירוש: בין בתחילת השיעור בין בהשלמת השיעור, אבל בסוף ממש דהיינו סוף היריעה אפילו באחד חייב, כדתניא לעיל בשלהי פרקין דהבונה (קד, ב) כתב אות אחת והשלימה לספר ארג חוט אחד והשלימו לבגד חייב, ואוקימנא אפילו לרבנן דלהשלים שאני.

דף קה - ב

גמרא: ואע"פ שחילל את השבת יצא ידי קריעה. כלומר: אף ע"פ שעשה הקריעה באיסור אין צריך לחזור ולקרוע, ובירושלמי (דפרקין ה"ג) מקשו עלה, בעון קומי רבי בא הכמה דאתמר תמן השוחט חטאתו בשבת כיפר ומביא אחרת, ואימא אף הכא לא יצא ידי קריעה, אלא כר' שמעון

דר"ש אומר עד שיהא לו צורך בגופו של דבר, אמר לון תמן הוא גורם לעצמו ברם הכא את גרמת לו, אמר ר' יוסא ואפילו תמן את גרמת לו שאלולא שאמרת לו [יביא] היאך היה היה מתכפר לו, הוי סובר מימר דר"ש הוא, חבריא בעון קומי ר' יוסא, לא כן א"ר יוחנן בשם ר"ש בן יוצדק מצה גזולה אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, א"ל תמן גופיה עבירה ברם הכא היא עבר עבירה, כך אנו אומרים הוציא מצה מרה"י לר"ה אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח.

חמתו אחמתו נמי לא קשיא הא רבי יהודה הא רבי שמעון. נראה מדברי רש"י ז"ל (ד"ה הא ר"י), דהשתא דאתינן להכי, מתו נמי דמתניתין היינו ר"ש, ואפילו במת דידיה דבעי אבולי עליה, [דהיא] מלאכה שאינה צריכה לגופה כהוציא את המת לקברו, אלא דמעיקרא קא מהדר לאוקומה כולה כחד תנא, ולאוקמינהו מתניתין וברייתא כר' יהודה, וכיון דלא אפשר ליה לאוקומיה חמתו דמתניתין ודברייתא כחד תנא, הדרינן ומוקמינן כולה מתניתין דהיינו מת וחמתו כר"ש, ודברייתא כר"י. ובתוס' (ד"ה הא ר"י) מפרשים דלעולם מתו אמתו צריכין לתרוצי כדתריצנא, דאי במתו ממש שראוי להתאבל עליו אפילו ר"ש מודה דחייב דמלאכה הצריכה לו מקרי הואיל ומצוה קא עביד. ואינו מחוור, דא"כ אף המוציא את המת לקוברו יהא חייב, דמצוה קא עביד, דדוחק הוא לומר דהתם לא רמי עליה ממש להוציאו, דאפשר ע"י אחרים, אבל קריעה הוא חייב בכך, דמת מצוה מאי איכא למימר, ואנן המוציא את המת סתמא תנן.

ויש מפרשים (עי' רמב"ן בסוגייתינו) משום דצריך ללבוש בגד קרוע כל שבעה וקרעו לפניו, אף לר"ש מקרי מלאכה הצריכה לגופה. וגם זה אינו מחוור בעיני, דהא משמע הכא דאף אדם כשר אי נמי שאר בני אדם דלאו כשרין אי קאי בשעת יציאת נשמה הרי הן כמותו, והנהו אינן חייבין ללבוש בגד קרוע אלא מאחין הן מיד. ועוד דאפילו אחיו ואחותו אם החליפו אינן חייבין לקרוע אלא אותו בגד שנתקרע אסור באחוי, וכן הוא כל זמן שלובשו צריך שיהא קרעו לפניו, הא אם רצה להחליף מחליף ואינו קרוע (מו"ק כד, א), ודברי רש"י ז"ל נראה לי עיקר.

הא ר' שמעון והא ר' יהודה. ואיכא למידק היכי מוקמינן מתניתין כר"ש, והא מתניתין קתני וכל המקלקלין פטורין ואוקימנא לה לקמן על כרחין כרבי יהודה. ואיכא למימר דאין הכי נמי דהוה מצי לאקשווי הכין אלא דעדיפא מיניה אקשי ליה, ולמסקנא דאסיקנא דקרע למירמא אימתא

על אנשי ביתיה, כולו רבי יהודה נינהו, ומתניתין בקורע למעבד נחת רוח ליצרו, ומתניתא למירמא אימתא אנשי ביתיה, אבל רש"י (לקמן קו, א ד"ה מתניי) ור"ח ז"ל (על הגליון שם) פירשו, דרישא דמתניי ר"ש, וסיפא דהיינו המקלקלין פטורין ר"י, אבל צריך לעיין דהא חד בבא הוא ובחד פטורא כייל להו.

דף קו - א

כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר. אוקימנא כר"ש, ומתניתין דכייל ותני כל המקלקלין ולא מפקינן חובל ומבעיר ר"י היא. ומפני שלא מצינו למחלוקת הזה עיקר בשום מקום, דקדק רש"י ז"ל (ד"ה מתניי) דנפקא להו ממחלוקתן במלאכה הצריכה לגופה, ויסוד הענין לפי שכל המלאכות ממשכן גמרינן להו וכולן צריכות היו לגופן ותיקון היה בהם, ולפיכך סבר ר"ש דכל מלאכה שאין לו תיקון וצורך גוף המלאכה ממש, פטור עליה, וכיון שכן מילה בשבת מן הסתם מותרת שהרי יש בו חבלה וקלקול אצל התינוק, ותיקון המילה שהוא עושה המצוה אינו תיקון בגוף הדבר אלא שהיא מצוה ותיקון מצוה אין מתחשב לו, אע"פ שהוא מתקנו לתרומה ולקדשים ולאכילת פסחים, אין אותו תיקון בגוף המילה אלא אצל אחרים ומלאכה שאי"צ לגופה היא, וכיון שכן לא היתה התורה צריכה להתיר מילה בשבת, אלא לאשמועינן דאע"ג דמקלקלין בעלמא פטורים המקלקל בחבורה חייב, וחידוש הוא שחדשה תורה במילה. וכן הבערה דבת כהן מן הסתם מותרת היתה, לפי שכל מבעיר מקלקל הוא והתיקון הוא אצל אחרים ומלאכה שאי"צ לגופה היא, ולפיכך כשאסר הכתוב הבערה דבת כהן, לחדוש בא לאשמועינן דמקלקל בהבערה חייב.

ור' יהודה סבר דמלאכה הצריכה בלבד בעינן, כלומר: שיהא בה תיקון מצד אחד או בגופה של מלאכה או אפילו אצל אחרים, ולפיכך מילה אסורה היתה שהרי יש בה תיקון אצל אחרים כמו שאמרנו, ולפיכך הוצרך הכתוב להתירה, וכן הבערה דבת כהן מן הדין אסורה היא דהרי יש בה תיקון האבר שהוא מצרפו, והרי הוא כבשול סמנים, ולא אסרה התורה הבערת בת כהן אלא מצד תיקון האבר, אבל הבערה גופה דבת

כהן קלקול גמור הוא ומותר היה לולא התיקון שיש בה מצד אחר שהוא בישול הפתילה. (וצריך עיון לרבי שמעון בבישול הפתילה שהיא מלאכה הצריכה לגופיה לרב אשי [ולרבי שמעון] אין לומר כן, וכן בפרק קמא דיבמות (ו, ב) אומר כן. וצריך עיון בהבערה לחלק דוקא לרבי יהודה, וכן [קבורת] מת מצוה לרבי שמעון לידחי [שבת]). ולעולם מקלקלין גמורין אפילו בחובל ומבעיר נמי פטורין, ולא משכחת לה לרבי יהודה דחייב אלא בשיש בו תיקון אצל אחרים, חובל בצריך לדם לתת לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו. וא"ת מכל מקום למה הוצרך הכתוב לאסור הבערה בבת כהן. ויש לומר דלא תבערו לרבי יהודה לחלק (ע"י לעיל ע, א), ומושבות דמיניה דרשינן הבערה דבית דין כדאיתא בריש פרק קמא דיבמות (ו, ב) איצטריך, כי היכי דלא נידחי מיתת בית דין שבת מקל וחומר כדאיתא התם ביבמות. ועדיין צריך לתרץ (שיטת) [קושית] הראב"ד ז"ל דקשה (עליו) [ליה] אם כן לרבי יהודה שאר מיתות ב"ד יהיו מותרות בשבת, דהא מקלקל גמור הוא. ויש לומר דלרבי יהודה נמי שאר מיתות אסורות, דיש בהם תיקון מצד שהן מתבערין מתוך העדה, והויה לה כהוצאת כזית מן המת וכעדשה מן השרץ (לעיל צג, ב) דחשיב תיקון הרחקת הטומאה וסילוק הנזק. והא דאמרינן מה לי בישול פתילה לרבנותא נקטיה, ולא צריך. ולרבי שמעון לא חשיבא ליה בישול הפתילה תיקון. ומיהו אפשר דרב אשי לאו [משום] דלא סבירא ליה כר"ש, אלא קא מפרש טעמא דר' יהודה. והתם נמי ביבמות [מייית] הדין טעמא, ואמר אימת דשמעת ליה לרבי יוסי דהבערה ללאו יצאת הני מילי הבערה דעלמא, הבערה דב"ד בישול פתילה הוא ואמר רב אשי מה לי בישול פתילה מה לי בישול סמנין, התם הוא משום דבין לרבי יוסי בין לר' נתן לית להו דרבי שמעון, דהא לר"ש הבערה לגופה איצטריכא ולחדושא ולא יצתה לא לחלק ולא ללאו, ונמצאת הבערה בבת כהן אסורה לר' שמעון מדגלי בה קרא, ושאר מיתות ממילא, ואיצטריכא מושבות כי היכי דלא נדחי מק"ו מעבודה.

ואכתי קשיא לי כיון דקיום מצוה לא חשיבא לה תיקון בגופו של דבר ומלאכה שלא לצורך הוא, אם כן קבורת מת מצוה תדחי שבת, ובשלמא לרבי יהודה כיון שיש תיקון אצל המת אסור, וכ"ש דליכא חפירה בקרקע קלקול, אלא לרבי שמעון קשיא. ויש לומר דלרבי שמעון אין הכי נמי דשרי. והא דקאמרינן התם קבורת מת מצוה תוכיח שאינה דוחה את השבת, דלא כרבי שמעון דלרבי שמעון ודאי דוחה, ותדע דבפרק המצניע (צד, א-ב) פוטר היה רבי שמעון במוציא את המת לקברו, וכללא כייל אפילו במת מצוה. זה נראה לי לפי שיטת רש"י ז"ל. ורבי שמואל ז"ל דקדק מתוך דבריו וכו' וקשה עליו וכו'. ועוד קשה דמי עדיף מקלקל

ממתקן, מתקן צריך לגופה מקלקל לא צריך לגופה, ובספר הישר (סי רצ) פירש וכו'.

ויש לי לדקדק, אם במקלקל בחבורה חשיב לצורך גופה, אם כן כל המקלקלין פטורים חוץ מחובל ומבעיר הכי קאמר כל המקלקלין ואפילו יש בהן צורך פטורים, והיכי משכחת לה לפטורא, והראב"ד ז"ל כתב כללא דמלאכה הצריכה לגופה וכו'.

דף קו - ב

ואין נותנין לפנין מזונות. פירש רש"י ז"ל: כיון דמוקצין הן לא מצי מיטרח עלייהו. והקשו עליו בתוספות דהא תנן (לקמן קנו, ב) מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים, ובפרק מפנין (קכו, ב) אמרו מטלטלין את הלוף מפני שהוא מאכל לעורבים, ומאן דאסר התם לא אסר אלא משום שאין דרכם של ישראל לגדל עורבים. ועוד קשיא אפילו אווזין ותרנגולים היאך נותנין לפנין מזונות. ופירשו הם ז"ל דאינה אלא גזירה שמא יבא לידי צידה, והלכך כל שהוא מחוסר צידה דאורייתא אסור, וכל שאין מחוסר צידה דאורייתא מותר. והביאו ראיה מדאמרין בפ' אין צדין (ביצה כד, א) היכי דמי מחוסר צידה אמר רב יהודה [אמר שמואל] כל שאומר הבא מצודה ונצודנו, א"ל רב יוסף והא אווזין ותרנגולים שאומר הבא מצודה ונצודנו ותניא הצד אווזין ותרנגולים ויונים הדריסאות פטור. ואיכא למידק בההיא מאי קושיא, דהא פטור אבל אסור, דכל פטורא דשבת פטור אבל אסור, וההיא גבי שבת מתניא. אלא הכי פירושו דאמתניתין דקתני כל שמחוסר צידה אסור קאי, ופירושו אסור ליתן לפנין מזונות, וה"ק איזה מחוסר צידה שגוזרין עליו שלא ליתן לפנין מזונות, ואמר רב יהודה אמר שמואל כל שאומר הבא מצודה ונצודנו, ולפי' אקשי ליה רב יוסף דאלמא כל שאומר הבא מצודה מחוסר צידה דאורייתא כיון דגזרינן, והא אווזין ותרנגולים שאומר הבא מצודה ונצודנו ואפילו הכי הצדן פטור אלמא לאו מחוסר צידה דאורייתא, וכיון שכן היכי גזרינן ביה שלא ליתן לפנין מזונות שמא יצוד. אבל בירושלמי דפרקין (ה"ז) מפורש לפי שאין עושין תקנה

לדבר שאינו מן המוכן, וכדברי רש"י ז"ל. ויש לפרש דההיא דכלבים ועורבין לא קשיא, לפי שמוכנין הן למלאכתנו וברשותינו הם ומזונותיהן עלינו, אבל מה שאינו ברשותינו ואינן ניצודין אסור לפי שאין מזונותן עלינו, ומה שהוא בביבר קטן הרי הוא כניצוד וברשותינו הוא, לפיכך נותנין לפניהם מזונות שאף הם מזונותן עליך.

אמר ליה אביי הלכה מכלל דפליגי. איכא למידק ולימא ליה אין, דהא ר' יהודה פליג בכל ביברין. ולא מלתא היא דלאפוקי מדרי' יהודה לא צריך דפשיטא דהלכה כחכמים, ועוד שלא היה לו לומר הלכה כרשב"ג אלא הלכה כחכמים, ולא הוצרך רב יוסף לפסוק כרשב"ג אלא לאפוקי מחכמים ולפיכך הקשה הלכה מכלל דפליגי.

דף קז - א

אף אן נמי תנינא אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור מאי לאו פטור ומותר לא פטור אבל אסור. תמיהא לי והיאך אפשר לומר כן שיהא השני אסור, אטו אלו צד הראשון ובא שני ונטלו אחר שניצוד מה איסור יש בדבר. ועוד תמיהא לי מאי קאמר ר' אבא נכנסה לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרה, דאלמא דוקא יושב ומשמר אבל נוטל לא, ואמאי אפילו ליטול למה לא כיון שכבר ניצוד. ויש לומר דמדאורייתא ודאי מותר, אלא שאסור לטלטל משום טלטול דמוקצה, ומכל מקום אתא לאשמועינן דיושב ומשמר ולא גזרינן אטו צד לכתחילה, ומהאי טעמא נמי הוא דהוה מצי למימר השתא דשני פטור אבל אסור לישב שם אחר עמידת הראשון מפני שנראה כאילו הוא צדו עכשיו וגזרינן אטו צד לכתחילה.

תוספתא (פ"ג ה"ו): **ישב אחד על הפתח ובא אחר וצדו מבפנים, היושב על הפתח חייב והצדו פטור, הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו.** פירוש: כאילו יש צבי ניצוד בתוך הבית והבית סגור, ובא זה ונועל עוד בפניו במנעול, אף על פי שגורם שמירה על שמירתו מותר, ולא אמרינן הרי זה כצדו שאלולי לא נעל הוא במנעול שמא היו דלתות נפתחות וצבי נמלט, כך שני זה אחר שישב הראשון, ואי

היה יוצא, וכיון שכן אין חבורה חוזרת וחייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום כי הדם הוא הנפש, אבל שאר שרצים ורמשים אילו נעקר הדם ממקומו לגמרי עד שתהא חבורה אף הוא היה יוצא בחוץ כיון שאין להם עור שיעכבנו, אבל אילו יצא לחוץ אף בשאר שקצים היה חייב ומשום נטילת נשמה. אבל רש"י ז"ל פירש, דאיסור החבלה משום צובע, ולדבריו פטור של שאר שקצים, משום שאין להם עור שיצטבע בדם. ואינו מחוור, לפי שבפרק אלו טריפות (חולין מו, ב) אמרינן בהדיא דאף שאר שקצים ורמשים אם יצא מהן דם חייב, ומפרש נמי טעמא דשאר שקצים משום דלא הדרא בריא ומשום נטילת נשמה, ועוד מה צורך בצביעת עורן, וכאותה שאמרו בפרק כלל גדול (עה, א) שוחט מפני מאי מחייב, רב אמר משום צובע, אמר רב מלתא דאמרי אימא בה מילתא דלא ליתו דרי בתראי וליחכו עלה, צובע מאי ניחא ליה, ניחא דליתווס בית השחיטה דמה דליחזו אינשי וליזבנו מיניה, ואם כן הכא מאי ניחא ליה.

אלא מיהו בירושלמי בפרק כלל גדול (ה"ב) משמע כדברי רש"י ז"ל, דגרסינן התם מה צביעה היתה במשכן, שהיו משרבטין בבהמה ועורות אלים מאדמים, אמר ר' אסי הדא אמרה העושה חבורה ונצרר הדם חייב משום צובע, המאדים אודם בשפה חייב, והמוציא את הדם חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום. ואולי אם הוא צריך לצבוע אותו מקום לשום ענין קאמר שהוא חייב אף משום צובע, ולהתחייב שתיים משום צובע ומשום נטילת נשמה, וכדאמרינן בפרק כלל גדול (עה, א) משום צובע אין משום נטילת נשמה לא, אימא אף משום צובע.

והצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור. פירש רש"י ז"ל: שלא לצורך לפי שאין במינן ניצוד. ואינו מחוור, דאם כן אפילו לצורך נמי פטור. אלא משמע דשמונה שרצים האמורים בתורה אין דרכן להזיק וכל צידתן היא לצורך, אבל שאר שקצים ורמשים שדרכן להזיק פעמים אדם צדן שלא לצורך, כלומר שלא יזיקו ומשום הכי תני פלוגתא בסיפא, והוא הדין לרישא. הרמב"ן ז"ל.

חיה ועוף שברשותו הצדן פטור. ירושלמי (ה"א): **לא אמר אלא שברשות, הא אינו ברשות אדם חייב, אמר ר' יוסי הדא אמרה שור שמרד הצדו בשבת חייב.**

דף קז - ב

גמרא: אמר ר' יהודה מאן ת"ק רבי יהודה דאזיל בתר גישתא. פירש רש"י ז"ל: דלית ליה אלה הטמאים, אלא משום דאזיל בתר גישתא אמר דהני לית להו עורות, הלכך מתניתין דהחובל בהן ודאי דלא כותיה. והקשו עליו בתוס' דהא רבנן נמי אזלי בתר גישתא מדלא מנו תנשמת באלו שעורותיהן כבשרן דאלו שעורותיהן כבשרן ואמרינן התם בגמרא (חולין קכב, ב) מ"ט לא תני נמי תנשמת ופרקינן רבנן אזלי בתר גישתא ולא פליגי בהדי ר"י אלא בגישתא דהלטאה, ואפילו הכי אמר רב לעיל עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן בן נורי אלא לענין טומאה דכתיב (ויקרא יא, לא) אלה הטמאים לכם. ולפיכך פירשו הם ז"ל דכולהו אית להו דרשא דאלה הטמאים לכם, ולומר דעורות יש להם, אלא שהתורה ריבתה אותן לטומאה כבשר, אלא דקרא מיעט וריבה דכתיב אלה הטמאים, אלה מיעוט הוא וה' דהטמאים ריבה, והלכך כל דאית ליה גישתא דעור ממעטינן מאלה ואינו מטמא כבשר, וכולהו אינך מטמאין כבשר דמרבין מהטמאים, ולית להו למיניהו הפסיק הענין, אלא כיון דמיעט הכתוב וריבה אזלינן בהו בתר גישתא, אלא דבגישתא דהלטאה פליגי רבנן ורבי יהודה. והם ז"ל חזרו והקשו לפירושם, דאם כן בסמוך דקאמר מאן רבנן דר' יוחנן בן נורי, ר' יהודה דאזיל בתר גישתא מכל מקום מנא ליה דפליג רבי יהודה, לימא נמי דעד כאן לא פליג אלא לענין טומאה משום דכתיב אלה הטמאים, אבל לענין שבת לא פליגי כדקאמר לרבנן, ולא העלו בו דבר.

ולי נראה דהאי סוגיא לא אזלא כההיא דפרק העור והרוטב (שם) דהתם מפרש טעמא דרבנן משום דאזיל בתר גישתא, ומאן דאזיל בתר גישתא לא דריש כלל אלה הטמאים ולמיניהו הפסיק הענין כדאיתא התם, ואיהו נמי תני תנשמת כדקאמרינן התם רב תנא הוא ותנא תנשמת, ושמא סבירא ליה לרב דרבנן נמי תנו תנשמת, דכל מאן דאית ליה אלה הטמאים תני אפילו תנשמת, דאי לא לא לכתביה רחמנא לתנשמת בהדי דאנקה והכח, לכתביה גבי החלד והעכבר, והא דקאמר רב הכא דרבנן לא פליגי אלא לענין טומאה ומשום דכתיב אלה הטמאים, אזיל לטעמיה דהתם, אבל למ"ד התם דרבנן לא תנו תנשמת, לית ליה אלה הטמאים,

אלא כולה מלתא משום דאזלי בתר גישתא, בין לענין טומאה בין לענין שבת.

הא דאמרינן: **במושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה דחייב משום עוקר דבר מגדולו**. הקשה הרמב"ן ז"ל, דהא תולש כנף מן העוף (לעיל עד, ב) וכן גוזז כשהן חיים, לא מחייבין תרתי חדא משום עוקר דבר מגדולו וחדא משום תולש או גוזז, וכן (לעיל צד, ב) הנוטל שער או שפמו וצפרניו, דאלמא ליכא משום עוקר דבר מגדולו אלא בגדולי קרקע כמו שאין דישה אלא בגדולי קרקע (לעיל עה, א), והכי נמי משמע בבכורות (כה א) גבי תולש צמר מבכור, דתולש לאו היינו גוזז, וכנגדו ביום טוב מותר דלית ביה משום עוקר דבר מגדולו. ולפיכך פירש הוא ז"ל דדלדל את העובר משום נוטל נשמה הוא חייב, והכי קאמר אע"ג דהאי עובר לית ליה בדידיה נשמה, כיון דגידולו תלוי בנשמת אמו העוקרו חייב משום נוטל נשמתו ממנו, דלאו מי אמר רב ששת בגדולי קרקע דמאן דתליש כשותא מהיזמי שיניקתו תלויה בהיזמי כדאמרי' בעירובין בפרק בכל מערבין (כח, ב) דקטלין ליה להיזמתא ויבשה כשותא, ומחייב משום עוקר דבר מגדולו דהוא משום נטילת נשמה, דומיא דחובל שהוא משום נטילת נשמה מאבר אחד, וסירכא דלישנא נקט, וכן נראה מדברי הרמב"ם (פ"א, ה"א) מהלכותיו. ומה שאמרו בירושלמי בפרק כלל גדול (ה"ב) רבנן דקסרין אמרין ההיא דצד נונא וכל דבר שהוא מבדילו מן חיותו חייב משום קוצר, לא אתי בשיטתא דגמרא דילן.

הצד פרעוש בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פטר. פירוש: פטר אבל אסור, ובתוס' [אמרו] שאם יתירא שמא ישכנו וכל שכן אם נושך אותו, יכול להסירו דאינו אלא כמתעסק דהוה כקוץ ברשות הרבים.

דף קח - א

ה"ג ר"ח ז"ל: **אמר ליה שמואל לקרנא גברא רבה אתי ממערבא וחש במעיה וחזינהו שמואל למיא דקא דלו לקבליה ועכירי**. פירוש: דשמואל שמע דאדם גדול בא בספינה, והיה רואה המים עולין למעלה ע"י הרוח

והיו עכורות מטיט ועפרורית והיה יודע שהיה שותה מאותו נהר ואותו המים משלשלין, לכך אמר דחש במעיה.

מתני': אין עושין הילמי בשבת אבל עושין מי מלח. ירושלמי (דפרקין, ה"ב): **מה בין הילמי מה בין מי מלח, הילמי צריכה אומן מי מלח אין צריך אומן.**

דף קט - א

עלין אין בהן משום רפואה. פירש רש"י ז"ל: באכילתן. ואינו מחוור דדבר למד מענינו הוא וכולה שמעתא ברפואת העין מיירי, ועוד דאם כן כי קאמר רב ששת גרגירא אפילו לדידי מעלי לי, למיסר אכילתה, ואי אמרת אכילה דהא תנן (בעמוד ב) כל האוכלין אוכל אדם לרפואה, וגרגירא מיכל אכלי לה אינשי ומאכל בריאים הוא. אלא לשים על גבי העין קאמר.

שירקא טחיא שרי. פירש רש"י: לטוח צלי בבצים טרופות, ובלבד שלא יהא חס כל כך שיתבשלו בו. ואינו מחוור, דאם כן פשיטא ומאי קא משמע לן, דהא אין כאן הכשר אוכלין כל כך דנטעה בו לאיסור, ואיך יאסור רב חייא בר אבא, ועוד דמה דומה לנתינת מים צלולין ויין צלול לתוך המשמרת דקא מייתנין עלה. ור"ח ז"ל פירש שהוא מעי האבטיח, וקא שרי ליה לסנן אותו במסנתת כמים צלולין ויין צלול בתוך המשמרת, ועושין כן מפני שהוא טוב לשלשל בני מעים.

פיעפועי ביעי. פירש רש"י ז"ל: לטרוף בצים בקערה, והוא אסור משום מראית העין שנראה כמי שרוצה לבשל בקדרה. וגם זה אינו מחוור, דדבר הלמד מענינו הוא, ובענין רפואה עסקינן. ור"ח ז"ל פירש דמין ירק הוא כמו פעפעין וחלוגלוגות דעירובין ואמרינן מערבין בפעפעין בפרק בכל מערבין (כח, א), ופירש בירושלמי בסוף מסכת פאה (פ"ח, ה"ד) קקולי. ורש"י ז"ל פירש שם בעירובין שהם ירקות ששם נוטלש. אבל קשה לי דכיון דמערבין בהם אלמא אכלי להו אינשי, אם כן אמאי אסור דהא תנן [כל אוכלין] אוכל אדם לרפואה.

נותן אדם מים צלולין ויין צלול לתוך המשמרת בשבת. ודוקא לתוך המשמרת לפי שאין אדם מקפיד עליה ולא אתי לידי סחיטה, וכאותו שאמרו בפרק במה טומנין (לעיל מח, א) (אבל) [גבי] דסתודר אפומא דחביתא אסור, ומאי שנא מפרונקא, התם לא קפיד הכא קפיד.

דף קט - ב

במה דברים אמורים בשלא נשתהא שם אבל נשתהא שם אסור. פירוש: אמי משרה וימה של סדום קאי, אבל במי טבריא אפילו נשתהא, תדע דהא קתני בברייתא רוחצין במי טבריא וביס הגדול, אבל לא במי משרה, ואי בלא נשתהא אפילו במי משרה נמי.

ים הגדול אים הגדול לא קשיא, הא ביפין שבו הא ברעים שבו. ומסתברא לי דמילתא פסיקתא קתני, יפין שבו אפילו נשתהא, רעין שבו אסור אפילו לא נשתהא, מדלא הזכיר כאן שהוי כלל, והא דקתני בברייתא קמייתא לא בים הגדול ולא במי משרה, לאו למימרא שיהא זה כזה ותרוייהו בדאשתהי, אלא תרוייהו לאיסורי האי כדיניה והאי כדיניה. ויש מפרשים דוקא בדאשתהי מדתני לה בהדי מי משרה, ולפי דבריהם יש לי לומר דמה שלא הזכיר כאן אשתהי ולא אשתהי, משום דסמיך אמאי דאמרן מעיקרא דאוקים ההיא דאין רוחצין בים הגדול דוקא בדאשתהי, ואכתי על ההיא תירוצא קיימא, אלא דאסיקנא השתא דלאו כולא מלתא תליא בשהוי בלחוד, אלא אף ביפין שבו ורעין שבו. וכסברא ראשונה נראה מדברי הריא"ף ז"ל.

מתני': אין אוכלין איזוב יון בשבת. תוספתא (פיי"ג, ה"ז): **אין לועסין מצטיכא בשבת, אימתי בזמן שמתכוון לרפואה ואם מפני ריח הפה הרי זה מותר, לא ישוף אדם סם יבש בשיניו בשבת, אימתי בזמן שמתכוון לרפואה, ואם מפני ריח הפה הרי זה מותר.**

ירושלמי (דפרקין ה"ג): **אין אוכלין איזוב יון בשבת.** והסיר ה' ממך כל חולי (דברים ז, טו) זו שריפה, רב חונה ותני לה בשם ר' אליעזר בן יעקב והסיר ה' ממך כל חולי זה רעיון, דא"ר אליעזר ונתן עול ברזל על צוארך

זה רעיון, אמר ר' אבון והסיר ה' ממך כל חולי, זה יצר הרע שראשו
מתוק וסופו מר.

דף קי - ב

הני מילי היכא דקא מכוון הכא לא מכוון. כתב רב אחא בשאלתות שלו
(פ' אמור סי' קה): אסור למשתא סמא דעקראתא אפילו מעלי לגופא,
דכתיב (ויקרא כב, כד) ובארצכם לא תעשו. ואע"ג דלא מכוון וקיימא לן
כרבי שמעון בדבר שאין מתכוון, הני מילי לענין שבת, אבל במילי דעלמא
כר' יהודה קיימא לן. ולדבריו הא דקאמר הני מילי היכא דקא מכוון
הכא לא מכוון, פירושו ומותר כרבי שמעון, דהא בפלוגתא דרבי שמעון
ור' יהודה שייכא.

והקשו עליו בתוס' דודאי כל מאן דאית ליה דבר שאינו מתכוון מותר
בכל מילי אית ליה הכין, לא שנא שבת ולא שנא מילי דעלמא. ותדע לך
מדאמר רבי יוחנן בפרק המוציא יין (פא, ב) אסור לקנח בחרס בשבת,
וקא מפרש עולא טעמא התם משום השרת נימין ואע"ג דלא מיכוין
אסור, ואקשינן ומי אמר ר"י הכין, הא אמר ר"י הלכה כסתם משנה ותנן
נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק, ומאי קושיא דלמא בעלמא אית ליה
דבר שאין מתכוון מותר אבל לענין שבת לא, ובבכורות פרק כל פסולי
המוקדשין (לד, א) גבי מקיז דם לבכור, אמר רב יהודה אמר שמואל
הלכה כרבי שמעון, ופריך אטו עד השתא לא אשמעינן שמואל דבר שאין
מתכוון מותר, ואם איתא, מאי קא פריך, עד השתא אשמעינן במילי
דשבת, והשתא אשמעינן אפילו בשאר מילי.

ולדידי נמי קשיא, דאם איתא דהא בפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון
בדבר שאין מתכוון שייכא, כי קאמר דא"ר יוחנן הרוצה שיסרס תרנגול
יטול כרבלתו, הוה ליה למימר דאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן
נזיר חופף ומפספס, ואפילו תמצי לומר דניחא לי לאתויי טפי הא
דתרנגול דאיירי בסרוס ממש, אכתי מאי קא מייתי מההיא, דההיא
אפילו במתכוון היא, וכדאמרינן הרוצה שיסרס תרנגול. ועוד כי דחי לה
רב אשי מינה ואמר, והאמר ר' יוחנן רמות רוחא הוא דנקיט ליה, ליהדר

וליתי' ראייה מאידך דרבי יוחנן, דאמר הלכה כסתם משנה ותנן נזיר חופף ומפספס.

ובתוס' אמרו דהא לאו בדרכי שמעון ורבי יהודה שייכא, דבהא אפילו רבי שמעון מודה בה משום דפסיק רישיה ולא ימות הוא, ואפילו לפירוש הערוך (ערך פסק) דאמר דאפילו בפסיק רישיה פליג רבי שמעון בכל שאינו נהנה ממנו, וכדמוכח ההיא דלעיל דריש פרק הבונה (לעיל קג, א) גבי תולש עולשין, דאקשינן והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות, ופרקינן התם דעביד בארעא דלאו דידיה, איכא למימר דהני מילי לענין שבת משום דכתיב ביה מלאכת מחשבת, אבל במילי דעלמא כל שפסיק רישיה ולא ימות מודה ביה רבי שמעון. ותדע לך מדפריך תלמודא בזבחים בפרק כל התדיר (צא, ב) גבי מתנדב יין מזלפו על גבי האשים, והא מכבה, ואעי'ג דהתם לא מכוון לכבוי ולא ניחא ליה.

ומכל מקום אכתי קשיא לי, מאי קא מייתי מדרכי יוחנן דאמר הרוצה שיסרס תרנגול דהתם הא מכוון. ויש לומר דלרבנותא נקטיה דאיהו סבירא ליה דלא אסרה תורה אלא בנוגע ממש במקום סירוס, וכדכתיב (ויקרא כג, כד) ומעוך וכתות ונתוק וכרות, אבל בשאינו נוגע באבר עצמו מותר וכדבר דאתי ממילא היא, והיינו דקאמר הני מילי היכא דקא מכוון ליגע באבר אבל היכא דלא מכוון ליגע באבר עצמו לא כדר"י ואף על גב דמתכוון לסרוסי וכל שכן הכא דלא מכוון.

דף קיא - א

אלא בזקן. קשיא לי ומי גרע זקן מסריס. ואיכא למימר דאין הכי נמי דמסרס אחר מסרס גזירת הכתוב הוא, וטעמא דקרא משום דכל שכיוצא בו כלומר בחור שכמותו מוליד וזה מסרסו אין ניכר שהיה סריס מתחילתו ונראה כמסרסו עכשיו ולפיכך אסריס הקפיד הכתוב, אבל זקן שאין ראוי להוליד לפי דרכן של בריות שוב לא הקפידה התורה בסירוס דידיה.

בזקנה אי נמי בעקרה. כלומר: דליכא משום ביטול פריה ורביה, ומשום סירוס נמי ליכא דבאשה ליכא משום סירוס, דאדם [זכר] הוא דאסר רחמנא.

כל חייבי טבילות טובלין כדרך בן בתשעה באב בין ביום הכיפורים. כתבו בתוס' דטובלין אפילו למ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה, דהא רבי יוסי ברבי יהודה לית ליה טבילה בזמנה, כדאיתא בנדה (ל, א) בשמעתא דטועה וכדאמרינן נמי לקמן בפרק כל כתבי הקדש (קכא, א), ואפילו הכי קתני בברייתא (שם) הזב והזבה והמצורע והמצורעת ובוטל נדה וטמא מת טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה בעל קרי טובל והולך כל היום כולו ר' יוסי אמר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול, כלומר ביום הכפורים, אלמא קודם המנחה טובל, ואפילו מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול קאמר אבל לא יטבול לא קאמר. וטעמא דמלתא, דאף על גב דאסור ברחיצה ואפילו להושיט אצבעו במים, הני מילי שלא לצורך אבל לצורך מותר וכדאמרינן (יומא עז, ב) מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש, ואמרינן נמי (שם) שומרי פירות עוברין עד צוארן במים.

למימרא דרב כר' שמעון סבירא ליה והא אמר רב שימי וכו'. ואיכא למידק מאי קושיא, אטו מאן דאית ליה בחדא כר' שמעון, מי אית ליה בכולה שבת כותיה, והא שמואל אית ליה כותיה בדבר שאין מתכוון, ובמלאכה שאינה צריכה לגופה לית ליה כותיה, כדאיתא בפרק כירה (מב, א) גבי המיחם שפינהו, ואמוראי טובא דסבירא להו כר' שמעון בחדא ובחדא כר' יהודה. ויש מפרשים דקבלה היתה בידם כל מאן דאית ליה כר' שמעון בהא אית ליה בכל קולי שבת כותיה. ואינו מתיישב על הלב. ובתוס' פירשו, דר' שמעון שרי מטעם דבר שאין מתכוון, ותנא קמא אסר אפילו מתכוון לתענוג ולא לרפואה, וכי קאמר ר' שמעון כל ישראל בני מלכים הם, לא מחמת מעלתם קאמר, אלא כלפי דאסר תנא קמא לכולי עלמא חוץ מבני מלכים, קאמר ליה לדבר זה כל ישראל מותרים בו כבני מלכים דכל אדם סך בו לתענוג, ולפיכך פריך ליה מהא דדבר שאין מתכוון. ואינו מחוור בעיני, דהא קתני במתניתין בני מלכים סכין שמן ורד על מכותיהן, ועלה קאמר ר' שמעון כל ישראל בני מלכים דאלמא אפילו במתכוון לרפואה שרי ליה ר' שמעון. ועוד תנן בפרק במה אשה יוצאה (סו, ב) ובני מלכים בזוגין ולא בני מלכים בלבד אמרו אלא אפילו כל אדם אלא שדברו חכמים בהוה, ואמרינן עלה בגמרא (סז, א) מאן תנא רבי שמעון היא דאמר כל ישראל בני מלכים, דאלמא טעמא דרבי שמעון

משום דכל ישראל ראויין לכך מחמת מעלתם קאמר ולא משום דבר שאין מתכוון. ובספר המאור כתוב דהכי קים להו דבכל השבת כולה לא סבר לה כר' שמעון, ע"כ, כלומר ומשום הכי קא מתמה ומי סבר לה כלל כר' שמעון.

האי מסוכרייא דנזיאתא אסור להדוקיה ביומא טבא. פירש רש"י ז"ל: העץ שתוחבין בברזא שבצדי החבית כורכין עליו מטלית או נעורת של פשתן וכשמהדקו בברזא אתי לידי סחיטה, וכדאסרינן לקמן (קמא, א) להדוקי אודרא אפומא דשישא. ור"ת ז"ל כתב בסי' הישר (סי' ר"ל) דאין האיסור משום סחיטה, דאם כן הוה ליה למימר לא ליהדק דילמא אתי לידי סחיטה, וכדאמרינן התם לא ליהדוק אודרא אפומא דשישא דלמא אתי לידי סחיטה, אלא טעמא הכא משום דלמא מבטל ליה ומשוי ליה דופן, כדאמרינן (לקמן קכה, ב) כיון דהדקיה שוייה דופן לקרוייה.

ועוד דתרי גווני סחיטה נינהו חד משום ליבון וחד משום מפרק בידיים ואינו משום לבון, דדרכן של בני אדם ללבן (ביין) ולכבס כליהם במים, וההיא בין אזלי לאיבוד מים הנסחטים בין דלא אזלי לאיבוד אסור משום סחיטה, והיינו דאסר רבה לההוא דסדר דסתודר אפומא דחביתא כדאיתא בריש פרק במה טומנין (לעיל מח, א) וההיא במים היא, והיינו נמי דאמרינן בפרק אלו קשרים (לקמן קיג, ב) ליעבר זימנין דמיתווסן מאניה במיא ואתיא לידי סחיטה, אבל ביין ליכא משום סחיטה כדאמר בפרק תולין (לקמן קלט, ב) מסננין את היין בסודרין, דאלמא לא חיישינן דלמא אתי לידי סחיטה כיון דאזיל לאיבוד, ואי משום ליבון לא מלבני אינשי כלים בשאר משקין, דאדרבא מתלכלכין ולעולם איכא ריחא וחזותא. אבל כשאין הדבר הנסחט הולך לאיבוד איכא משום מפרק, והיינו דאסרינן לקמן בפרק תולין (קמא, א) להדוקי אודרא אפומא דשישא דלמא אתי לידי סחיטה והשמן הנסחט נופל לתוך הכלי.

והרב בעל הערוך ז"ל (ערך סבר וערך פסק) גם כן כתב כן, דכל היכא דאזיל לאיבוד דלא ניחא ליה אף על גב דהוה פסיק רישיה שרי, והביא ראיה מההיא דאמרינן לעיל בפרק הבונה (קג, א) לא צריכה דעביד בארעא דלאו דיליה, ועוד מדאמרינן בפרק לולב הגזול (סוכה לג, ב) גבי אם היו ענביו מרובין מעליו וכו' לא ילקט, דאי אית ליה הושענא אחריתי שרי. ועוד בפרק במה מדליקין (לעיל כט, ב) מוכרי כסות מוכרין כדרכן ואין חוששין משום כלאים, ועוד ביומא (לד, ב) דאמרינן עששיות של ברזל מטילין לתוך הצונן ואף על גב דמצרף, וכל הני פסיק רישיה נינהו.

ומשום הכי פירש הוא ז"ל משום דלמא מבטל לה ומשוי ליה דופן, כמו שפירש רבנו תם ז"ל. ואי נמי דהא מסוכריא הויה אפומא דנזייתא ומשום סחיטה, כההיא דאודרא אפומא דשישא, ובריש פרק קמא דכתובות (ו, א) כתבתיה בארוכה בסייעתא דשמיא.

הדרן עלך פרק שמנה שרצים

פרק **ואלו** **קשרים**

דף קיא - ב

הא דבעי רב אחדבוי עניבה לר' מאיר מאי. ולא איפשיטא. תימה אמאי לא פשטוה מההיא דתניא לקמן (קיג, ב) חבל דלי לא יהא קושרו אלא עונבו, וההיא ר"מ היא מדפריך מינה בפרק קמא דפסחים (יא, א) לרבנן דר' יהודה דהיינו ר"מ, גבי ר' יהודה אומר בודקין אור י"ד.

דף קיב - א

הא דאמרינן: **פטור אבל אסור קא קשיא לי**. יש מפרשים אפילו אי אמרת לי פטור אבל אסור הוה קשיא לי. ואינו מחוור, דהוה ליה למימר פטור אבל אסור קא מבעיא לי, אלא נראה דאברייתא קאי, והכי פירושא, פטור אבל אסור דקתני בברייתא דלעיל קשיא לי דלא אשכחת

ליה טעמא דלא ידענא היכי אוקמיא, דאי בכי האי קשיא לי אמאי, אבל ברייתא דקתני חייב חטאת שפיר מתוקמא ליה בקיטרא דעבדי אושכפי.

מאי שנא מדרב ירמיה התם מינטר הכא לא מינטר. איכא למידק דודאי מדקאמר ליה מאי שנא מדרי' ירמיה משמע דבחד גוונא מיירי, ואם כן אי לאו מנא הוא רבי ירמיה היכי שרי לטלטולה ואפילו בכרמלית דלא מינטר, דהא לא שרו טלטול במקום פסידא. ועוד אמאי לא שרא ליה ואע"ג דלאו מנא הוא, דהא כיון דאפסיק השתא בשבת ואכתי חזי למלאכה קצת דהא חזי לכסויי בה מנא ולמסמך בה כרעי המטה, ותנן (לקמן קכד, ב) כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה. ואי אפשר לומר דאינהו כר"י סבירא להו דבעי מעין מלאכתו הראשונה, דאם כן רבי אבהו היכי שרי אפילו בכרמלית, ועוד דאי אפשר דסבירא ליה בהא כר"י דהא טעמא דרבי יהודה התם משום נולד, ואנן לא קיימא לן כותיה בנולד בשבת.

וכתב הראב"ד ז"ל דאפשר דר' יוסף סבירא ליה כר' יהודה, ור' יוחנן סבירא ליה הכין כדאיתא בשמעתין מדמתרץ לה אליבא דר' יהודה כו', ור' אבהו לא סבירא ליה כוותיה והיינו דשרא ליה לר' ירמיה. ואינו מחוור, דהא משמע דר' יוסף ור' אבהו לא אפליגו במידי בהא, מדקא מקשה ליה מאי שנא מדרבי ירמיה וקא מהדר ליה התם מינטר והכא לא מינטר, ולא אמר ליה איהו סבר מנא ואנא סברי לאו מנא. ועוד תירץ הראב"ד ז"ל דרב יוסף ור' אבהו סבירא להו כר' יהודה דוקא בסנדל שנפסקה אחד מאזניו דלא מבטיל ליה איניש ממלאכתו בהכי לחודיה לכסויי ביה מנא או לסמוך בו כרעי המטה אלא דעתו לתקוני ולא הדורי למלאכתו, הלכך כיון דלא חזי ליה לנועלה לכולה שבת מוקצה הוא, ומשום הכי אמר ליה רב יוסף שבקיה דלאו מנא הוא, ודוקא בחצר דמינטר דמקצה ליה איניש מדעתיה עד דמתקן ליה, אבל בכרמלית דלא מינטר לא מקצה ליה איניש אלא דעתיה עליה לטלטלה על ידי גמי לח.

אימר דאמרינן חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשרה היכא דלמילתיה מנא הוא הכא למילתיה לאו מנא הוא. ואיכא למידק דאם כן מאי קא מקשה כי מוקמינן לה כרבנן אבל לא לחליצה דלאו מנא הוא, והא תנן חלצה בשל שמאל בימין וכו', לימא התם משום דלמילתיה מנא הכא למילתא לאו מנא הוא, דאפילו לרבנן לא משוו ליה מנא, אלא משום דחזי לאפוכא משמאל לימין, אלמא למילתא דהיינו לשמאל לאו מנא הוא. ויש לומר דלרבנן כיון דחזי לאפוכא לימין ולכך קאי ולא לשמאל

שפיר חזי לחליצה, דהשתא של שמאל דקאי לשמאל אפילו הכי חלצה בה בימין חליצתה כשרה, האי דכל עצמו לא הוי מנא לרבנן אלא משום דחזי לימין וקאי להפוכא לימין לא כל שכן, אבל לר' יהודה דמשום דאפשר להפוכא לימין לא משוי ליה מנא עד דמתקן ליה ומהפך לה ממש, איכא למימר הכין, דכיון דאיהו השתא לאו מיניה למילתיה ולא קאי להפוכי, אע"ג דאפשר דמתקן ליה ומהפך ליה לימין השתא מיהא לאו מנא.

דף קיב - ב

אבל טמא מגע מדרס. פירש רש"י ז"ל: מחמת שנגע בעצמו כשהיה אב הטומאה. ואינו מחוור, חדא דהא במסכת מנחות פרק הקומץ רבה (מנחות כד, א) גבי שתי מנחות שלא נקמצו, אבעיא ליה לרבה עשרון שחלקו ונטמא אחד מהם והניחו בכסא וחזר טבול יום ונגע באותו טמא מהו, מי אמרינן שבע ליה טומאה או לא, ולא פשטוה מהא, דלא אמרינן שבע ליה טומאה. ועוד דהתם אתיא למיפשטא מדתנן סדין שנטמא מדרס ועשאו וילון, טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס, אמר ר' יוסי וכי באיזה מדרס נגע זה, אלא שאם נגע בו הזב טמא מגע הזב, כי יגע בו הזב מיהא ואפילו לבסוף טמא מדרס ומגע הזב, אמאי לימא שבע ליה טומאה אלמא לא מטמיא ליה מגע מדרס משום מדרס הראשון ומשום דנגע בעצמו.

ועוד דאתי נמי למיפשטא מסיפא דההיא, דקתני מודה ר' יוסי בשני סדינין המקופלין ומונחין זה על גב זה וישב זב עליהן שהעליון טמא מדרס והתחתון טמא מגע מדרס, אלמא התחתון בלחוד הוא דאמרינן דטמא מגע מדרס, משום דנגע בעליון, אבל עליון לא טמא מגע מדרס משום דנגע בעצמו וגם לא משום דנגע בתחתון, דאלמא בעליון אמרינן שבע ליה טומאה, וטעמא דמלתא משום דאפילו לרבא לא איבעיא ליה היכא דמגעו לא מהניא מידי בההיא שעתא דנגע בו, דכבר היה טמא מדרס, דעד כאן לא איבעיא ליה אלא בעשרון שחלקו ונטמא חציו והניחו בכסא וחזר טבול יום ונגע בטמא דמהניא נגיעתו לטמא חציו הטהור,

ובכי הא הוא דאיסתפקא ליה דלמא לא אמרינן שבע ליה טומאה, והלכך בסדין העליון לא אפשר לטמויי מגע מדרס מחמת נגיעת עצמו ולא מחמת נגיעתו בתחתון, דטומאת מגעו לא מהניא מידי, אבל התחתון שהיה טהור ובאה לו בהדדי טומאת מדרסו ומגעו בסדין העליון, היה סבירא ליה דלא אמרינן ביה שבע ליה טומאה, ומכל מקום למדנו דלכולי עלמא אמרינן שבע ליה טומאה לגבי מגע עצמו.

ובתוס' פירשו, טמא מגע מדרס מחמת האזן הראשונה שהיתה טהורה לגמרי, ונטמאת במגע מחמת חבורה, ואף על גב דגבי מדרס מיטמא מחמת חבור הסנדל דהוי כסנדל עצמו, מכל מקום מקבלת טומאת מגע דלא שייך לומר שבע ליה טומאה הואיל וטומאת מדרס דידה לאו מחמת עצמה באה לו אלא מחמת שנתחברה בסנדל וחזרה להיות כסנדל, ועוד דבהדדי קא אתו לה, וכדבעי למימר התם גבי ההיא דשני סדינין דהתחתון טמא מדרס ומגע מדרס משום דבבת אחת אתו ליה, ואגב אזן דחיילי עליה שתיהם בבת אחת חייל נמי אסנדל, כיון דאזן וסנדל הכל כלי אחד.

ובתוס' עירובין (כד, א ד"ה אבל) מצאתי תירוץ אחר בשם רבינו שמשון ז"ל, שבדבר המקבל מגע מעצמו לא שייך למימר שבע ליה טומאה, דכיון דמגופיה אתיא ליה טומאה אלימא למיחל טפי מטומאה דאתיא ליה מעלמא, ולהכי קיימא טומאת מגע מדרס דסנדל כל שעתא ושעתא, וכן בשר דאבר מן החי דאיתא בפרק העור והרוטב (חולין קכט, ב) דאמרינן התם גבי חתך בשר מאבר מן החי, חשב עליו ואח"כ חתכו טמא טומאת אוכלין, שאחר שנעשה אוכל במחשבתו קבל טומאה מטמאה, וכר"מ דאמר בית הסתרים מטמא, ולא אמרינן שבע ליה טומאה דאבר מן החי. וצריך לי תלמוד, דאם כן אף סדין העליון יהא טמא אף מגע מדרס מחמת נגיעתו

בעצמו.

דף קיג - א

מתני': קושרין דלי בפסיקיא אבל לא בחבל. כתבו בתוס' דלא מיירי בדליים שלנו שאינם קבועים בבור, אלא בדליים הקבועים, אבל שלנו

אפילו חבל דעלמא דלאו דגרדי אינו קשר של קיימא כיון דאינו עשוי לעמוד שם זמן מרובה.

כלל אמר ר' יהודה כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו. איכא למידק מדקתני אין חייבין עליו משמע הא איסורא איכא, ואם כן היכי קתני ר"י מתיר דמשמע לכתחילה, ועוד דהא אפילו רבנן לא מחייבי ביה חטאת אלא מיסר אסרי. ויש לומר דר"י לאו אדרבנן קאי אלא מילתא באפי נפשה היא, ונקט האי לישנא לומר הא של קיימא חייבין ואפילו בעניבה וכדאמרינן בגמרא דלר"י עניבה גופא קשירה היא, ולאפוקי מדר"מ אתי דאמר עניבה לאו קשירה היא.

גמרא: אם היו מקצת עליו שלו מגולין וכו'. כך גריס רש"י ז"ל: והגאונים ז"ל אינם גורסין אלא אם היה מקצת עליון שלו מגולה, וכבר כתבתיה בארוכה שלהי פרק במה טומנין (לעיל נ, ב) בסייעתא דשמיא.

דף קיג - ב

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. פירש רש"י ז"ל: כגון מקח וממכר וחשבונות. והקשו עליו דהיינו ממצוא חפצך. אבל בירושלמי (דפרקין ה"ג) אמרינן שאפילו דבור בעלמא לרבות בו כדרך שהוא מרבה לדבר בחול אסור, דגרסינן התם: אמר ר' חנינא בדוחק התירו שאלת שלום בשבת, אמר ר"ש בר אבא ר"ש בן יוחי כד הוי חמיה לאמיה משתעי סגיין הוה אמר לה אימא שבתא היא, תני אסור לשאול צרכיו בשבת, ר' זעירא שאל לר' חייא בר אבא מהו למימר רוענו זוננו פרנסנו, א"ל טופס ברכה כך הוא.

דף קיד - ב

וליתקע כי היכי דלידעי דחלבי שבת קרבין ביום הכיפורים. כלומר: ליתקע כשחל יום הכיפורים בערב שבת, דהא מקילתא לחמירתא תקעינן כי היכי דלבטלו ולא ליקרבי חלבי יום הכיפורים בשבת, ומינה ידעי דחלבי שבת קרבין ביום הכיפורים, דיום הכיפורים קיל משבת. ואם תאמר אמאי לא אמר כי היכי דלידעו דאין חלבי יום הכיפורים קרבין בשבת. יש לומר דאי משום הא לא הוּו צריכי למיתקע, דכי לא תקעו נמי אמרינן משום ששניהם שוין הוא ואין של זה קרב בזה.

ואם תאמר לימא וליבדיל כלומר כשחל במוצאי שבת כי היכי דלידעו דחלבי שבת קרבין ביום הכיפורים, והא עדיפא טפי דהוה קרוב. ויש לומר [דבזה] ליכא פרסום לרבים דכל חד וחד מבדיל בתוך ביתו וליכא פרסום, מה שאין כן בתקיעה. ותדע לך, מדאמרינן לקמן ושבות קרובה התירו, והתנן יום טוב שחל להיות במוצאי שבת מבדילין ולא תוקעין, ואמאי ליתקע כי היכי דלידעו דשרי בשחיטה לאלתר, ואם איתא אמאי והא מבדילין, אלא שמע מינה דליכא הוכחה אלא בתקיעה.

ואם תאמר היכי קאמר הכא ליתקע כי היכי דלידעי דחלבי שבת קרבין ביום הכיפורים, כלומר לשנה אי מקלע למוצאי שבת, והא שבות רחוקה היא ושבות רחוקה לא התירו. ואפשר היה לומר דהכא כדינו תוקעין, דמקילתא לחמירתא תוקעין, וממילא ידעי דכי מיקלע במוצאי שבת חלבי שבת קרבין בו. ואם תאמר לימא אין דוחין שבות להתיר, כמו שאמרו לקמן בסמוך. גם בזה יש לומר כמו שתרצנו דמקילתא לחמירתא תקעינן, ויש עוד לתרץ דלא רמי אנפשיה הכין, אלא מכי משנינן לקמן אין דוחין שבות להתיר.

ושבות קרובה התירו והתנן יום טוב שחל להיות במוצאי שבת מבדילין ולא תוקעין, ואמאי ליתקע כי היכי דלידעי דשרי בשחיטה לאלתר. פירוש: ולא למימרא דבשאר מוצאי שבת תוקעין להתיר את העם במלאכה, דהא קתני רישא (חולין כו, ב) כל מקום שיש הבדלה אין תקיעה, ובברייתא דפרק במה מדליקין (לה, ב) לא תני אלא תקיעות דערב שבת, ואם איתא לא לישתמיט תנא דליתני בשום דוכתא תקיעה דמוצאי שבת. אלא הכא משום דראוי לתקוע כי היכי דלידעו דשרי בשחיטה כדי שיתעסקו בשמחת יום טוב, אבל במלאכת חול מאי איכפת לן אי עבדי לאלתר אי לא עבדי דנתקע כי היכי דלידעו דשרי במלאכה. אבל הרמב"ם ז"ל (פי"ה, ה"כ) למד מכאן שתוקעין בכל מוצאי שבת להתיר במלאכה, ואינו מחוור כדאמרן.

יום הכיפורים שחל להיות בשבת מותר בקניבת ירק. פירש רש"י ז"ל: להסיר העלין הרעים. ואינו מחוור, דאם כן היינו בורר. ובתוס' נראה שפירשו לחתוך הירק. ולא דקדקו, דאם כן הוי ליה טוחן. אבל בירושלמי (דפרקין הלכה ג') פירשו הדחת ירק, שכן אמרו שם ויבדיל שכן הוא מותר להדיח כבשין ושלקין, וכן שנו בתוספתא (פיי"ג, הי"ח) ופירוש עגמת נפש שחששו לעגמת נפש, והתירו עכשיו לקנב כדי שלא יצטרך לערב לתקן את הכל וירעב ותהיה נפשו עגומה, ורש"י ז"ל לא פירש כן, וזה נכון. ומה שהתירו מן המנחה ולמעלה, יש מפרשים משום דקודם לכן נראה כמתקן לצורך היום, אבל מן המנחה ולמעלה דרכן של בני אדם לתקן מאכלן לצורך הערב. ויש מפרשים דקודם המנחה נפשו מתאוה לאכול וחוששין דלמא אתי למיכל, אבל מן המנחה ולמעלה דומה כמי שיש לו פת בסלו ואינו מתאוה לאכול ולא חיישינן דלמא אתי למיכל.

הדרן   עלך   פרק   ואלו   קשרים

פרק   **כל**   **כתבי**

דף קטו - א

מתני': כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה. פירוש: אבל לא דבר אחר, וכתבו בתוס' בשם ר"ת ז"ל דדוקא בחצר שנפלה שם הדליקה, דאיכא למיגזר דלמא אתי לכבויה, אבל בחצר אחרת מותר להציל כל דבר דליכא למיחש לכבויה.

מצילין מפני הדליקה. פירוש: אבל לא לכבות, ובירושלמי (דפרקין, ה"א) אמרו שאם אינו יכול להציל אלא בכבוי מציל לר"ש דאמר מלאכה

שאינה צריכה לגופה פטור עליה, ואע"ג דמשום שבות איכא, אין לך דבר של שבות עומד בפני כתבי הקדש.

גמרא: מאי לאו קורין בהם נביאים ואין קורין בהם כתובים. קשיא לי למה ליה למימר הכי, והא עיקר קושיא ליתא, אלא מדקתני אף על פי שכתובין בכל לשון. ומדוחק יש לי לומר דמשום דלרב הונא איצטריך לפרושי כי היכי דלא תקשי לך דהא קתני בהדיא בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן, דאלמא אף על פי שלא נתנו לקרות בהן מצילין, והכי קאמר מדקתני אין קורין בהן, לא קשיא דמאי אין קורין כתובים, אבל אף על פי שכתובין בכל לשון, קשיא.

רב הונא אמר אין מצילין דהא לא ניתנו לקרות בהן. ופסק הרב אלפסי ז"ל כרב הונא דרב חסדא תלמידו הוה. והר"ז הלוי כתב דעכשיו אי אפשר לומר (ד)[ב]תרגום כן, דהא ניתן ליקרות בו וכן הברכות, משום דבציר ליבא ושרי משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, וכדאמרינן (גיטין ס, א. תמורה יד, ב) ר' יוחנן וריש לקיש מעייני בספרא דאגדתא בשבת, משום עת לעשות לה'. ואף הרמב"ן ז"ל כתב כן בתרגום דילן. והרב בעל ההלכות ז"ל כתב דמצילין ספרא דאפטרותא מפני הדליקה, ושרי לטלטולי ולמקרא ביה מדר"י, ובמסכת סופרים (פרק י"ז הלכה א') אמר דמצילין ספרא דאגדתא. ומכל מקום כל הכתובין ביוונית מצילין, דהא לכולי עלמא לעז יווני כשר, ותנן (מגילה ח, ב) רבן שמעון בן גמליאל אומר אף ספרים לא התירו לכתוב אלא בלעז יווני. והקשה הראב"ד ז"ל דהא תניא גפטיית לגפטיים מדי למדיים, דאלמא אף כתובין בכל לשון מותרין לקרוא בהן הלועזות ולמה לא יצילו. ותירץ דבמקומן מצילין אותן.

הא דאמרינן: **הני מילי בדיו דמקיים אבל הכא כיון דלא מקיים לא.** קשיא לי דהני נמי מקיימו, שהרי שנינו למעלה בפרק הבונה (קד, ב) דהכותב בשבת באחת מאלו חייב, וטעמא לפי שהיא מלאכה המתקיימת, ובהדיא תניא עלה בתוספתא (פ"ב, ה"ו) זה הכלל כתב דבר של קיימא בדבר שאינו של קיימא, או דבר שאינו של קיימא בדבר של קיימא פטור, עד שיכתוב דבר של קיימא בדבר של קיימא, אלמא הני נמי מקיימי. ויש לומר דמקיימי קצת עד שדרכן של בני אדם לכתוב בהן דברים שאינן עשוין לקיימן לעולם, אלא זמן אחר כספרי הזכרונות וכיוצא בהן, והלכך לענין שבת מלאכת מחשבת היא, אבל לענין ספרים דבעינן דבר המתקיים לעולם, הני לא מקיימי, ומקיים ולא מקיים לענין ספרים

דף קטו - ב

ה"ג רש"י ז"ל וכן היא במקצת הספרים : מאי תניא דתני' אין בין ספרים למגילה, אלא שהן נכתבין בכל לשון ומגילה עד שתהא כתובה אשורית ובדיו. ופירש הוא ז"ל: דאלו דברים יש בין ספרים למגילה, שהמגילה צריכה שתהא כתובה אשורית ובדיו, אבל בספרים אע"פ שכתובין בכל לשון ושלא בדיו כשרין. ואינו נכון, דהא ריש גלותא ודאי לא מבעיא ליה היכא דנתנו ליקרות בהן דלכולי עלמא מצילין כדאמרינן לעיל, ועוד דלישנא דקאמר תבעי למאן דאמר מצילין, תבעי למאן דאמר אין מצילין קא דייק הכי, ועוד דהא בהדיא תניא בפרק הבונה (קג, ב) כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה ושלא בדיו הרי אלו יגנזו, אלמא דיו בעיא. ועוד דהא כולהו מכתובה כתיבה גמירי, כדאיתא במגילה (יט, א) דאמרינן כתיב הכא (וכתבתם) [ותכתב אסתר המלכה (אסתר ט, כט)] וכתיב התם (ירמיה לו, יט) ואני כותב (בספר) [על הספר] (ובדיו, אלמא כל היכא דכתיב ביה כתיבה צריך דיו, ובמסכת סופרים (ריש פ"א) אמרו כן בהדיא.

ובתוס' רצו להעמיד הגירסא ואמרו דלא לענין הכשר קריאה תניא אלא לענין הצלה, כלומר אין ביניהם למגילה לענין הצלה, אלא ששאר הספרים ניצולין אע"פ שאינן כתובין אשורית ובדיו, ומגילה אין מצילין אותה עד שתהא אשורית ובדיו, וטעמא משום דשאר ספרים לפי שיש בהן הזכרות, אבל מגילה דלא כתיבה בה הזכרות לא עד שתהא כתובה כהלכתה. וקשיא לי דלפי דבריהם לא מוכח מינה אלא למאן דאמר מצילין, דהא תניא אלא שהן נכתבין בכל לשון, דאלמא אף בכל לשון מצילין, ואם כן רבה ב"ר הונא היכי קאמר ליה אי תניא תניא, דמי איכא למימר דכרי' חסדא סבירא ליה ולא כאבוה. ויש לי לתרץ דכיון דאיהו בעי אפילו למאן דאמר מצילין, ואכולה אהדר ליה רבה בר רב הונא אין מצילין, כלפי הא אמר ליה ריש גלותא והא תניא מצילין ונקט מינה מיהא חדא דלמאן דאמר מצילין בהא נמי מצילין, ואמר ליה רבה אי

תניא תניא, דלמאן דאמר מצילין בהא נמי מצילין. ומיהו אכתי לא מחוור, דלישנא דברייתא לא משמע דמיירי לענין הצלה אלא לענין הכשר כתיבה. על כן נראה לי דלא גרסינן לה כלל, והא דרב המנונא דאמר תנא מצילין ברייתא היא דמפורשת בתוספתא (פי"ד, ה"ג).

הא דבעא מיניה רב הונא בר חלוב מרב נחמן ספר תורה שאין בו ללקט שמונים וחמש אותיות, כגון פרשת ויהי בנסוע הארון, מצילין אותו מפני הדליקה. תמיהא לי אמאי לא פשטה מדקתני בברייתא בהדיא, ספר תורה שבלה אם יש בו ללקט פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מצילין פחות מכן אין מצילין. ועוד דמלישנא דבעיא משמע דאיהו הוה ידע לה לברייתא, דהא נקט לישנא דברייתא ספר תורה שאין בו ללקט כפרשת ויהי בנסוע וכו'. ויש לומר דאהיהא [ברייתא] קאי והלכתא קא בעי מיניה אי ההיא ברייתא או לא ומשום דקשיא ליה אידך דקתני תרגום שכתבו מקרא וכו' מצילין אותו מפני הדליקה ואין צריך לומר תרגום שבתורה וכדקא פריך ליה מיניה ואזיל, ופריק ליה דאין מצילין, ואי משום ההיא, כי תניא ההיא להשלים.

דף קטז - א

ההוא דגייז ושדי. קשיא לי ותיפוק ליה מיהא משום גויל שבין שיטה לשיטה, דאי אמרת דגייז נמי ושדי הא לאו ספר הוא זה ואנן ספר תורה שנמחק תנן. ויש לומר דבין שיטה לשיטה הרי הוא כמקום הכתב, שאף הוא לא קדוש אלא אגב הכתב, דאינו מניחו אלא להפריש ולהבדיל בין הכתב שיהא ניכר ונקרא, אלא שבין דף לדף הוא משייר לנוי וליופי ומעצמו הוא קדוש, והיינו דלא אדכר בשום מקום בכלל שאלותיו שבין שיטה לשיטה, אלא שלמעלה ושלמטה שבין פרשה לפרשה שבין דף לדף שבתחילת הספר ושבוסוף הספר, אבל שבין שיטה לשיטה לא מיבעיא ליה.

דף קטז - ב

רב אשי אמר לעולם כדאמרון ושמואל דאמר כרבי נחמיה. פירש רש"י ז"ל: והא דפסקי סדרא בנהרדעא בכתובי, היינו משום דכיון דרבנן פליגי עליה דרבי נחמיה דרבים נינהו, הנהיגן הוא כדברי חכמים. אבל הר"ם בר יוסף ז"ל פירש דרבי נחמיה תרתי אית ליה משום ביטול בית המדרש ומשום שטרי הדיוטות והלכך אפילו שלא בזמן בית המדרש אסור משום שטרי הדיוטות, אבל למפטר בבי כנישתא במנחתא שרי, משום דאינהו רגילי לבתר אפטרותא דדרשי בה דבכי הא ליכא משום שטרי הדיוטות וכדתניא אבל שונין בהן ודורשין בהן.

הא דאמרינן: **התם טלטול הכא מלאכה.** תמיהא לי מאי קאמר התם טלטול, דלא הוה ליה למימר אלא התם הוצאה דרבנן והכא מלאכה, דהא לאו משום טלטול הוא אלא מחמת הוצאה למבוי. ואולי משום דטלטול מחמת הוצאה הוא דאסרו כדאיתא בפרק קמא דביצה (דף יב, א) נמצא שהטלטול וההוצאה כענין אחד, ולפיכך אינו מקפיד מלהזכיר ההוצאה בלשון טלטול. ואי נמי מפני שהתחלת ענין זה הוא הטלטול שמטלטלו כדי להוציאו, לפיכך נקט טלטול.

פליגי בטלטול ופליגי במלאכה. פירוש דרבנן סברי דמותר לטלטלו ואפילו לאחר הפשטת כולו, ורבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה אסר אפילו לא נפשט אלא עד החזה, ואפילו לטלטלו מחמה לצל. ופירש רש"י ז"ל משום דעור לאו בר טלטול הוא, ולא דמי לשלחין דאמרינן בפרק במה טומנין (מט, ב) שמטלטלין אותם, דהתם עור דבהמה גסה דחזי למשטחיה ולמיזגא עליה, והכי קאמרי ליה רבנן לא נטלטל עור אגב בשר, דבשר ראוי הוא לטלטלו מחמה לצל משום כבוד שמים שלא יסריח, והלכך אף העור נטלטל אגב הבשר כשם שמטלטל תיק עם הספר, ופריק מי דמי התם הספר מותר הוא לטלטלו ולפיכך אף התיק נעשה בסיס לדבר המותר ומטלטל אף להצלה אגב הספר, אבל בשר לר' ישמעאל צורך הדיוט הוא והוא עצמו אסור לטלטלו, והלכך אפילו היה העור מותר לטלטלו מצד עצמו, מחמת הבשר היה נאסר לפי שנעשה בסיס לדבר האסור, וכל שכן שהעור נמי אסור לטלטלו וכדאמרינן.

ואינו מחוור, דאם כן היאך חוזר ואומר אם מטלטלין תיק הספר עם הספר ואע"פ שיש בתוכו מעות לא נטלטל עור אגב בשר, כיון דאסיק דבשר עצמו אסור לטלטלו מצד עצמו. ועוד דמה שכתב הוא ז"ל, דעור בהמה דקה אסור לטלטלו דלא התירו אלא עור בהמה גסה, אינו מחוור, דהא תנן בפרקין (קכ, א) פורשין עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל מפני שהוא מחרך.

והרבה פירושים נאמרו כאן, והנכון מה שפירש בו הרמב"ן ז"ל, דעור מותר היינו שלחין דהא חזי למזגא עלייהו, ובשר אסור לדברי ר' ישמעאל דהא לא חזי עד לערב שאינו נאכל אלא בלילה וצלי ולית ביה כבוד שמים בנאכל להדיוט, וכמו שפירש רש"י. והשתא לדבריו קאמרי ליה, והכי קאמרי ליה לא נטלטל עור בבשרו וכדקאמרינן (לעיל מז, א) מטלטלין כנונא אגב קיטמא דפירושו בקיטמיה, כלומר אע"ג דאית ביה קיטמא, והכי נמי אע"פ דאית ביה בשר דאגיד ביה, ואמרינן מי דמי התם העור הוא שנעשה בסיס לבשר ונעשה כמוהו וכיון דבשר אסור אף העור נעשה כמוהו. ואסור. כמוהו.

דף קיז - א

ותרווייהו אליבא דרבי אליעזר. איכא למידק מאי דוחקיה דמפיק להו מהלכתא. ויש לפרש משום דקשיא ליה היאך אפשר דבן בתירה מתיר בלא לחי כלל, דהא איכא לאחלופי ברשות הרבים.

ועוד לרבנן נציל אוכלין ומשקין. ולא כדרך שהוא מציל כתבי הקודש קאמר, דכתבי הקודש מצילין אפילו לשאינו משותף, ואילו אוכלין אינו מציל אלא במשותף דומיא דחצר המעורבת, אלא הכי קאמר כיון דמוקמת ליה במבוי הראוי לשתוף מאי טעמא קתני בסיפא גבי הצלת אוכלין לחצר המעורבת, לימא למבוי המשותף וליפלוג וליתני במבוי עצמו ולימא כל כתבי הקודש מצילין, להיכן מצילין למבוי, ואם היה משותף מציל לתוכו אפילו אוכלין ומשקין. ואי נמי יש לפרש דהכי קאמר, כיון דמוקמת ליה במבוי גמור אלמא אף אתה מצריכו כל הלכות מבוי לומר שישנו אף משותף, ואם כן אף אוכלין ומשקין מציל.

אמר ליה אביי לדידך נמי לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין. איכא למידק והא רבה גופיה דקא מוטיב הכי לרב חסדא, והיאך הוא לא נשמר ממנה. ועוד קשיא לי, רבה מאי דוחקיה דלא אוקמיה למתניתין כהלכתא וכבית הלל ובשיש לו שלש מחיצות ולחי אחד, דאי משום בן בתירה, השתא בשתי מחיצות ולחי אחד קא שרי לפום מאי דמוקי לה רבה השתא, כל שכן בשלש מחיצות גמורות. ועם מה שתירץ הרמב"ן ז"ל בקושיא הראשונה עלתה לי תירוץא אף לקושיא זו, שהוא ז"ל תירץ דכיון דאין לו אלא שתי מחיצות ושתי לחיים אינו חשוב כל כך דנציל לתוכו אוכלין ומשקין ואפילו במשותף, משום דדמי לרשות הרבים, ומתוך שהוא בהול על ממונו אי שרית ליה אתי להציל אף לרשות הרבים, ואמר ליה אביי לא, דאם איתא, אף אוכלין ומשקין שרי כיון דמבוי גמור הוא, ואף אני אומר דהיינו נמי דלא אוקמה רבה כב"ה, משום דמודה רבה דאי בשיש לו שלש מחיצות ולחי אחד מבוי גמור הוא ובההוא אפילו אוכלין ומשקין מציל.

דף קיז - ב

אלא אמר רב אשי שלש מחיצות ולחי אחד זהו מבוי שאינו מפולש כו' ואפילו לר"א דאמר בעי שני לחיים וכו'. פירש רש"י ז"ל: ותרווייהו כר"א, ולפי פירושו קיימא לן כבן בתירה, דכיון דהקילו טפי בהצלת כתבי הקודש מהצלת אוכלין, ורבנן דבעו לגבי אוכלין שלש מחיצות ושתי לחיים כר"א, אפילו הכי שרו בכתבי הקודש אפילו בלחי אחד, אף אנו נאמר דכיון דקיימא לן כבית הלל דאפילו אוכלין מצילין למבוי שיש לו שלש מחיצות ולחי אחד, לגבי כתבי הקודש נקל טפי ואפילו אין לו אלא שלש מחיצות בלחוד בלא לחי נציל.

וכן כתב הר"ז הלוי ז"ל שגם הוא מפרש כדברי רש"י ז"ל, דתרווייהו אליבא דר"א. אבל אין פירושו מחוור, דאם כן הוי ליה לרב אשי למימר ותרווייהו אליבא דר"א כמו שאמר רב חסדא, ורבה נמי דאמר ותרווייהו אליבא דרב יהודה. אלא רב אשי כב"ה מוקי לה, אלא דכי היכי דלא תיקשי אי הכי אפילו אוכלין ומשקין נציל, קאמר דבהא אפילו ר"א מודה

בה, משום דבעי תנא למיתנייה אפילו לר"א, לא מצי למיתני דנציל לתוכו אוכלין ומשקין, והשתא אתיא מתניתין כהלכתא, וכן פסק הרב אלפסי ז"ל בהלכות. ואף ר"ח ז"ל פסק כן הלכה כתנא קמא דמתניתין.

מהא דתניא: **הציל פת נקיה אין מציל פת הדראה**. דקדקו בתוס' לאסור גם ביום טוב (שני) למי שיש לו פת נקיה שלא יאפה פת הדראה. ואינו מחוור בעיני, דהא לגבי הצלה אסרו אפילו הדברים המותרים בעלמא מפני שהוא בהול על ממונו וחששו דלמא אתי לכבווי, אבל ביום טוב אם הטיבתו פת הדראה אופה ואינו נמנע.

מצילין מיום הכיפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכיפורים. מדקאמר אבל לא משבת ליום הכיפורים, ולא קאמר ולא מיום הכיפורים למוצאי יום הכיפורים, שמע מינה מצילין. והכין נמי איתא בהדיא בירושלמי (דפרקין ה"ג) דגרסינן התם: ביום הכיפורים מאי אית לך על דעתין דרבנן לא יציל כלום, כל עמא מודו שמצילין מזון סעודה אחת מפני הסכנה וגרסי תו התם מצילין לחולה ולזקן כבינוני, ולרעבתן כבינוני.

והא תנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו יצאו תקיעת שופר ורדיית הפת. איכא למידק מאי קא מייתי מיום טוב לשבת, ביום טוב שאני דכתיב ביה מלאכת עבודה, אבל בשבת דכתיב לא תעשה כל מלאכה, הכל בכלל איסור. ועל כן פירש רבי שמואל ז"ל דלא גרסינן כל מלאכת עבודה, אלא לא תעשה כל מלאכה. ואין זה נכון, חדא דאין הספרים מודין לו, ועוד מנא לן דכל מלאכה מוציא תקיעת שופר ורדיית הפת, אדרבה מרבה הוא כל מלאכה לאיסור, אלא ודאי כל מלאכת עבודה גרסינן. וקושיא מעיקרא ליתא, דכיון דאינה מלאכה לגבי יום טוב גם לגבי שבת לא חשיבא מלאכה, דהא לא התיר הכתוב ביום טוב אלא אוכל נפש בלבד וכדאמרין (מגילה ז, א) אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד, ואי נמי מכשירי אוכל נפש, וא"נ לבית הלל (ביצה יב, א) כל מה שאפשר להתיר משום מיגו שהותר באוכל נפש, והלכך כשמוציא הכתוב תקיעת שופר ורדיית הפת מכלל איסור מלאכת יום טוב שמעת מיניה דאינה מלאכה.

אבל הרמב"ן ז"ל פירש הענין, משום דגבי חג המצות כתיב (שמות יב, טז) כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש וגו' מפני שכתוב בהן כל מלאכה הוצרך להוציא בפירוש אוכל נפש, אבל בשאר החגים דלא כתיב בהם אלא כל מלאכת עבודה, לא הוצרך הכתוב להוציא בפירוש אוכל נפש, שאין בכלל מלאכת עבודה אוכל נפש שהיא אינה מלאכת

עבודה אלא מלאכת הנאה, ובמקום אחר כתיב בחג המצות לא תעשה מלאכה (דברים טז, ח), ומפני שלא אמר כל לא הוצרך הכתוב להתיר שם אוכל נפש בפירוש, ועוד במקום אחר כתיב (ויקרא כג, ה) בחג המצות כל מלאכת עבודה לא תעשו, ומכאן למדו להתיר תקיעת שופר ורדיית הפת, דהאי מלאכת עבודה למעוטי מאי, אי למעוטי אוכל נפש, הרי התירו בפירוש בחג המצות, אלא ודאי להוציא אלו שאינן מלאכה בא, אלמא אע"פ שאסר בו הכתוב בפירוש כל מלאכה חוץ מאוכל נפש, אפילו הכי תקיעת שופר ורדיית הפת הותרו בו דאלמא אינו בכלל כל מלאכה, וכיון שכן אף בשבת ויום הכיפורים שכתוב בהן לא תעשה כל מלאכה מותר דאינן בכלל כל מלאכה.

רבי זירא בצע אכוליה שירותיה. פירש רש"י ז"ל: חתיכה גדולה שיש בה די לכולה שירותיה, וכן פירש גם בברכות (לט, ב). ואינו מחוור בעיני, דהא אינו ענין שמועתנו, ועוד דאדרבה כל שהוא מרבה בחתיכה הוי עין יפה, וכדאמרינן התם (מו, א) בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה, והיכי קרי ליה הכי רעבתנותא. אלא נראה לי דבצע על כל הככרות קאמר, ומשום דקאמרינן דנקט תרתי ובוצע חדא. קאמר הכא ר' זירא בצע אכולהו ככרות דמנחי קמיה, והיינו דאמרינן דמחזי כרעבתנותא.

כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת, שלש. כתב הרב בעל ההלכות ז"ל דאין חיוב סעודות אלו להינתן בשחרית ובצהרים ובמנחה, אלא אפילו מפסיק באמצע סעודתו בברכת המזון וחוזר ואוכל שפיר דמי, ולדבריו הא דאמרינן בסמוך קערות שאכל בהן שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחן לאכול בהן במנחה, לא שיהיה החיוב בחילוק אכילות בזמנים אלו, אלא אורחא דמילתא נקט.

וכן יש שאומרים שאפילו עביד אותן שלש סעודות במיני תרגימי שפיר דמי, והא דאקשינן לקמן (ק"ח, א) מהא שיש לו מזו ארביסר סעודות, ואמרינן לרבנן חמיסר הויין ואי ר' חדקא שתסרי הויין, התם נמי משום דאורחא דאינשי דלא קבעי סעודה אלא על הפת קאמר הכין, דאי בעי למיכל נהמא מחייבינן למיתן ליה, והוא הדין למדיר את אשתו ובפרק אע"פ (כתובות סד, ב) גבי המדיר, הארכתי בזה יותר בסייעתא דשמיא.

דף קכ - א

מתני': מצילין סל מלא ככרות וכו'. ואומר לאחרים חבואו והצילו לכם.
ירושלמי (דפרקין ה"ד): **שכך הוא דרכו להזמין אורחים בשבת.**

ופושט וחוזר ולובש ואמר בואו והצילו עמי. ירושלמי (שם ה"ה): **שכן דרכם להשאיל כלים.**

גמרא: פירש טליתו וקיפל. כלומר: שהביא כלים והניחן בתוך טליתו וקיפל טליתו עליהם, ואסיקנא דכבא להציל דמי, כיון שלא הוציא כל אחד בפני עצמו. ומכאן הביאו התוס' קושיא לדברי רש"י ז"ל, שפירש בסוף פרק קמא דמכלתין (יט, ב) הא דאמרין תרי תלמידי חד מציל בחד מאנא וחד מציל בד' וה' מאני, ובפלוגתא דרב הונא ורבי אבא בר זבדא, שהיה מקפל ד' וה' כלים ומניחן בכלי אחד ומוציאן. ואינו דהא אסיקנא הכי דכבא להציל דמי, ואפילו רב הונא שרי. ועל כן פירשו הם שם שהיה מציל מזון הרבה בכלים מוחלקין (הרבה) ומוציא וחוזר ומוציא, ובאותה חצר, כרב אבא בר זבדא.

אבל הרב רבינו משה ב"ן ז"ל פירש כאן, פירס טליתו והביא כלים ושפכן לתוך טליתו, ולא שהיה מוציא כלים מקופלין בתוך טליתו, ומשום דרב הונא אסר בכלים המקופלים והתיר במציל ואפילו הרבה, שאל ר' הונא בריה דרב יהושע במביא כלים ושופך לתוך טליתו ומקפל ומוציא מאי, משום דהא דמיא למציל בחדא משום דאינו מוציא אלא בכלי אחד, ובחדא למקפל שמביא כלים הרבה ומקפל לתוך טליתו.

לובש ומוציא ופושט וחוזר ולובש ומוציא. והא דלא שרינן הכי באוכלין ומשקין, משום דהתם כיון שבידו הוא מוציא, מתוך שהוא בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבוויי, אבל הכא כיון שאין אתה מתירו אלא דרך לבישה, רמי אנפשיה ומידכר.

הא דא"ר יהודה **טלית שאחז בה האור מצד אחד נותנין עליה מים מצד אחר.** השמיטה הרב אלפסי ז"ל, והביא ברייתא דקתני טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה, לומר שאין הלכה כרב יהודה. ואע"פ שאמרו דרב יהודה דאמר כרבי שמעון בן ננס, וקיימא לן כר' שמעון בן ננס. יש לומר שהרב ז"ל סבור דרב יהודה הוא דסבירא ליה דר"ש בן ננס פליג אפילו בהא אע"ג דמקרב את כבויו. והא דתנן בפרק כירה (מז, ב) נותנין

כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ובלבד שלא יתן לתוכו מים, ר' יוסי היא ולא רבנן וכדקא סלקא דעתך התם למימר, אבל אנן דסבירא לן כאוקימתא דרב אשי דאוקמה לההיא אפילו לרבנן ואומר דמקרב את הכבוי הוא ואפילו לרבנן אסור וכדדייקא בברייתא כדאיתא התם, שמעינן נמי דעד כאן לא שרי ר"ש בן ננס הכא אלא במחיצת כלים דאפשר דלא מתבקעי, אבל במחיצה של מים לא שרי, ובהא לא פליגי.

וכן תירצו הראב"ד והרמב"ן ז"ל להעמיד דברי הרב אלפסי ז"ל. אבל אינו מיושב בעיני כל הצורך, דאם איתא, הוי ליה הכא נמי לאקשוויי, אימר דשמעת ליה לר"ש בן ננס גורם כבוי, מקרב כבוי מי שמעת ליה, והא תנן נותנין כלי תחת הנר וכו' אבל לא יתן לתוכו מים, וכי תימא רבי יוסי היא וכולה כדשקיל וטרי בה התם בסוף כירה (מז, ב), אלא שמקרב את כבוי שאמרו שם, פירוש אחר יש לו וכבר כתבתיו במקומו בסייעתא דשמיא.

דף קכ - ב

אימר דאמר ר' שמעון בן ננס מפני שהוא מחרך, גרם כבוי מי אמר. וא"ת והא דקתני עושין מחיצה בכלים בין ריקנים בין מלאים, ואי לא שרי גורם לכבויי, מלאין אמאי. ויש לומר דקא סלקא דעתך דמקשה דמלאין דנקט לאשמעינן דלא גזרינן שאינן עשוין להשתבר אטו עשוין להשתבר, ולעולם מלאין בשל חרס דכפר שיחין וכלי כפר חנניה דאינן עשוין להשתבר.

הא דתניא: נר שעל גבי הטבלא מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה. ואוקימנא דוקא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור. וא"ת מכל מקום הרי שופך הוא שמן שבנר על כרחו וחייב משום מכבה וכדתניא (ביצה כב, א) המסתפק ממנו חייב משום מכבה, ואם הוא מטה השמן כלפי הנר חייב משום מבעיר וכדתניא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר, וכיון דאי אפשר בלאו הכי אסור אפילו לרבי שמעון דהא מודה בפסיק רישיה ולא ימות. ומיהו לדברי בעל הערוך ז"ל שכתבנו למעלה (קיא, א) דפירש דלא מודה ר' שמעון בפסיק רישיה דלא ניחא ליה, הכא

נמי איכא למימר דלא ניחא ליה בהכא דלא מתהני מיהא מידי. ואי נמי יש לי לומר בנר של שעוה וכיוצא בו, דהכא לאו משום הכי אתי ליה אלא משום שריותא דאם כבתה כבתה.

נר שאחורי הדלת פותח ונועל. פירש רש"י ז"ל: ואם כבתה ברוח כבתה. והקשו עליו בתוס' דאם כן מאי נועל. ואינה קושיא לפי דעתי דנועל לאו דוקא ומשום פותח נקט לה, ואורחא דמלתא נקט כלומר אינו נמנע מלפתוח ולנעול כדרכו. והם ז"ל פירשו שהנר עומד על הדלת ומשום נדנוד הדלת בפתיחתו או בנעילתו יפול ויכבה, ומשום בסיס ליכא דאיכא למימר בשוכח. וא"נ שאין הדלת בטלה לגבי הנר להיות בסיסו. אבל לשני הפרושים האלו קשה לי, דהיכי קרי ליה להאי פסיק רישיה דדלמא לא מכביא בנפילתו או בנדנודו ולא ברוח הנכנס לה מכנגד הפתח. ור"ח ז"ל פירש שהנר קבוע אחורי הדלת ובפתיחתו יכבנו.

א"ל בהא אפילו ר' שמעון מודה. קשיא לי לפי שיטת הרב בעל הערוך מה הנאה יש לו בכבוי של נר. ושמא בפתיחה שצריך להבהבה, ואי נמי דקא מתהני בשיוור השמן והפתילה, ומכל מקום שמעינן מיהא דאפילו במלאכה דרבנן ובשאינו מתכוין אי פסיק רישיה הוא אסור אפילו לר' שמעון, דהא הכא אינו מתכוון ומלאכה שאינה צריכה לגופה היא, ואפילו הכי אמרינן דמודה ר' שמעון בפסיק רישיה.

דהא אביי ורבא דאמרי תרווייהו. אביי לא הוה אסר הכין מעיקרא עד דשמעה מרבא, וכדאיתא לקמן בפרק רבי אליעזר דמילה (קלג, א).

והא איפכא שמעינן להו. לאו איפכא ממש קאמר, דהא כולהו תנאי דברייתא מיסר אסרי, אלא משום דת"ק דמתניתין לקולא ורבי יוסי לחומרא ובברייתא רבי יוסי לקולא ורבנן לחומרא קאמר הכין.

לעולם יורד וטובל ובלבד שלא ישפשף. תמיהא לי דהא מכיון שהוא מכניס ידו במים הרי זה כמקרב את כבוי. ויש לומר דלא קרינן מקרב את כבוי אלא בכענין נותן מים בכלי שתחת הנר, ואי נמי בנותן בצד הטלית שאחז בו האור, משום דאי יפלו שם ניצוצות או תגיע שם דליקה ודאי תכבה, אבל כאן אפשר דלא ימחק שאילו ודאי נמחק היינו כמשפשף, שהרי הוא נותן ידו במים.

דף קכא - א

שמעת מינה קטן אוכל נבלות בית דין מצווין עליו להפרישו. וא"ת והא לרבי שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וליכא אלא איסורא דרבנן, והתם ביבמות בפרק חרש (קיד, א) אמרינן דלכולי עלמא באיסורי דרבנן אין בית דין מצווין להפרישו. יש לומר דדלמא מתניתין כר' יהודה, אי נמי כר' שמעון ובצריך לפחמין, כך תירצו בתוס'.

ולי נראה דאין צורך לכך, דהכא אתמוהי קא מתמה, והכי קאמר שמעת מיניה קטן אוכל נבלות בית דין מצווין להפרישו ואפילו בדרבנן, ואסיקנא בקטן העושה על דעת אביו, וכיון שכן אפילו בדרבנן נמי מפרישין דהוה ליה כמו שצוהו אביו לעשות. ואפילו לפי מה שכתבתי במסכת יבמות (שם) דלדין דקיימא לן דאפילו בדאורייתא אין בית דין מצווין להפרישם, באיסורי דרבנן ספינן ליה בידים. הא לא קשיא לי, דכיון דעביד לצורך אביו ולא לצורכו אסור, אבל לצורך עצמו שרי. וכבר כתבתיה שם בארוכה בסייעתא דשמיא. וכן נראה לי קצת ממה שאמרו כאן בירושלמי דגרסינן בירושלמי (הלכה ז): אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו, לא כן תני ראו אותו יוצא ומלקט עשבים אין את זקוק לו, תמן יש לו צורך בעשבים ברם הכא אין לו צורך בכבוי. אלא דלפי זה לא היינו שומעין לו אפילו בשאין עושה על דעת אביו, וזה שלא כדרך גמרתנו.

דף קכא - ב

הכי גריס רש"י ז"ל: **צואה של קטן והא חזיא לכלבים, ותנן מחתכין את הנבלה לפני הכלבים, וכי תימא נולד הוא, והא תניא נהרות המושכין ומעינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם, אלמא כיון דהכי אורחיהו דעתיה עלויה, הכא נמי כיון דאורחיהו בהכי דעתיה עלויה.** ויש מקשים עליו מדאמרינן בריש פרק קמא דביצה (ב, א) במאי אי בתרנגולת

העומדת לגדל ביצים נולד הוא, ואי איתא מאי קושיא, הא כיון דאורחיה הכי דעתיה עלויה. ויש מפרשים דהתם בעומדת לגדל ביצים לאפרוחים קאמר. ואינו מחוור, דאם כן מאי קאמר בתרנגולת העומדת לגדל ביצים, דמשמע דעיקרא דמלתא דתרנגולת תליא אי עומדת לאכילה או לגדל ביצים, ועוד דתניא התם (ד, א) ביצה תאכל אגב אימה, ואמרינן עלה הכא במאי עסקינן כגון שלקחה סתם, נשחטה הוברר הדבר דלאכילה עומדת, לא נשחטה הוברר הדבר דלגדל ביצים עומדת, ואם איתא אפילו לא נשחטה היאך הוברר הדבר דלגדל ביצים לאפרוחים עומדת, דלמא לגדל ביצים לאכילה עומדת שכן הרבה עושין כן. אלא יש לתרץ לדברי רש"י ז"ל, דהתם כיון דאגידא באימא כגופה דמיא, וכיון דאימא אסירא איהי נמי אסירא.

אלא דאכתי איכא למידק מדאפליגי ב"ש וב"ה (לקמן קמג, א) בקליפין ועצמות, וחד מינייהו אמר מסלק את הטבלא ונוערה אבל קליפין ועצמות גופייהו לא ומשום מוקצה, ואמאי והא כיון דדעתיה למיכלינהו לפירי דעתיה אקליפין למיהב לבהמה, דהתם בראוין לבהמה קא מיירו. ותו אפר שהוסק ביום טוב דאמרינן בפרק קמא דביצה (ח, א) דאסור, והא דעתיה אעצים המוכנים לתבשילו, וא"כ נימא דדעתיה נמי אאפרא. ויש לומר דכל שעומד למאכל אדם ולתשמישו, לא יהיב דעתיה אלא לכך ולא מסיק אדעתיה פסולת דידיה, דאין דעתיה דאיניש אלא אמאי דחזי ליה, אבל בדלא חזי, מסיק אדעתיה לאזמוני לבהמה.

אבל [בספרים] לא גרסינן הכי כדגריס רש"י ז"ל, אלא הכי גרסינן: צואה של קטן גרף של רעי הוא. וכן נראה גירסת הגאונים, והכי איתא בהלכות הרב אלפסי ז"ל. אבל בירושלמי (ה"ח) מצאתי כדברי רש"י ז"ל, דגרסינן התם: צואה של קטן ולא מאכל של תרנגולין אינון, מר עוקבא אמר תיפתר באלין רברביא שלא יבואו לידי מירוח.

ברצין אחריו ודברי הכל. הרב בעל ההלכות וכן הראב"ד והר"ז הלוי ז"ל פירשוה אברייתא, כלומר ברייתא דקתני חמשה נהרגין ודברי הכל, כלומר דאפילו רבי יהודה מודה בה, אבל שאר המזיקין שאינן מצויין כל כך להזיק, אפילו ברצין אחריו אין נהרגין לר' יהודה, אבל לר"ש אפילו שאר המזיקין נהרגין ואפילו אין רצין אחריו, דכיון דליכא אלא איסורי דרבנן במקום הזיקא שרי, ור' יהושע בן לוי כר"ש.

ויש לדקדק שאם כפירושם מאי קאמר ודברי הכל, דלא הוה ליה למימר אלא ברצין אחריו ור' יהודה היא, דהא ר"ש אפילו בשאין רצין אחריו

שרי. ועוד תמיהא לי היאך אפשר שיאמר ר' יהודה דנחש רודפו להכישו אסור להורגו, והלא פקוח נפש הוא, אלא אדרבי יהושע בן לוי קאי, כלומר אנא מתרצנא ליה לר' יהושע בן לוי דרצין אחריו קאמר ודברי הכל, וברייתא ר' שמעון היא ואפילו בשאין רצין אחריו. וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל. ואפילו גרסינן דאנא מתרצנא לה, כלומר דנוקמא דר' יהושע בן לוי ברצין אחריו, ומתרצנא (ליה) [לה] ברייתא דנוקמא כר' שמעון ואפילו בשאין רצין. ומיהו אי גרסינן מתריצנא ליה אתי שפיר טפי.

ומיהו קיימא לן כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה, משום דסתמא דמתניתא כותיה, ורבא דהוא בתראה נמי כותיה, ואפילו הכי בשאר המזיקין כשאין רצין אחריו משנה בהריגתן כל מה שאפשר לשנויי, אם אפשר לצודן צדן ואינו הורגן, דהא תנן כופין קערה על עקרב שלא תשוך דאלמא כופין ולא הורגין. ואע"ג דצידה נמי אב מלאכה הוא, מיהו לא מינכרא מלתא כולי האי, ואי לא אפשר ליה בהכין דורסן לפי תומו, והיינו דרב ששת דאמר לקמן נחש דורסו לפי תומו. נמצאת אומר ברצין אחריו כולו נהרגין להדיא ואפילו לר"י משום פקוח נפש, בשאין רצין אחריו חמשה המנויין בברייתא נהרגין להדיא לר"ש מפני שהזיקן מצוי, שאר המזיקין בשאין רצין אחריו אין נהרגין להדיא ואפילו לר"ש, אלא דורסן לפי תומו.

הא דאמר רב ששת נחש דורסו לפי תומו. פירש רש"י ז"ל: שאינו צריך ליזהר ממנו שלא ידרסנו אלא דורסו לפי תומו. ונראה מדבריו דלא התירו אלא משום דבר שאין מתכוון וכר"ש. ואינו מחוור, חדא דהא קאמר ר' ינאי צרעה אני הורג דמשמע לכתחילה ומתכוון. ועוד מדאמר ליה אבא בר מרתא לדבי ריש גלותא לא צריכיתו, הכי אמר רב יהודה רוק דורסו לפי תומו, ומנא ליה שיזדמן להם לדורסו בלא מתכוון. ועוד דמכל מקום צריכים היו לכוף עליו כלי עד שיזדמן להם לדורסו לפי תומו. ועוד דאי אפשר לומר דהא קמ"ל דדוקא לפי תומו אבל במתכוון לא, דהא משמע דלהיתרא קא אתא לאשמועינן, דאי לא לימא נחש אינו הורגו אלא דורסו לפי תומו. אלא הכי פירושה דורסו אפילו במתכוון, אלא שהוא עושה לפי תומו שמראה עצמו כאילו אינו מתכוון, דכל כמה דאפשר לשנויי משנינן, וכדכתבין לעיל.

אמר ליה רבי זירא בניטלין באדם אחד או אפילו בשני בני אדם, אמר ליה כאותן של בית אביך. כלומר: אפילו ניטלין בשני בני אדם.

ובירושלמי (בפרקין, ה"א) נחלקו בשלשה, דאיכא מאן דאמר התם כלי שניטל בשנים מטלטלין אותו, אבל שלשה וארבעה וחמשה אין מטלטלין אותו, ואמר ר' זירא מכיון דאת אמר בשנים מותר, מעתה אפילו בארבעה וחמשה. וכן הלכתא, מדאמרינן בעירובין (קב, א) ההיא שריתא דהוה בי ר' פדת דהווי שקלי לה בי עשרה ושדו ליה אדשא.

דף קכב - א

כאותן של בית אביך. פירש רש"י ז"ל: דקטנות היו. ואינו מחוור, דהא בפרק כירה (מו, א) לא אסרו אפילו גדולה אלא בדאית בה חידקי וגזירה משום דחוליות, ומשמע התם אפילו גדולה ממש הניטלת בשתי ידים.

מתני': מילא מים לבהמתו משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. כתבו בתוס' בשם ר"ת דדוקא להשקות לבהמתו אסור משום דאהנו ליה מעשיו דהא אי אפשר לבהמה שתדל לבור, אבל לשתות מהם ישראל שרי, דהא לא אהני ליה מידי דאי בעי מטפס ויורד מטפס ועולה וכן כתב גם הר"ז הלוי ז"ל בשם חכמי נרבונה ז"ל. אבל ר' יצחק ז"ל הקשה עליו, מדתניא (להלן בגמ') עכו"ם שלקט עשבים לבהמתו מאכיל אחריו ישראל, ואם בשביל ישראל אסור, והתם מאי אהני ליה, והא אמרינן מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים, ומפרש במכילתא (שופטים פ"כ, י"ב) למען ינוח שורך וחמורך, הנח לה והיא תולשת וזו היא נייחא שלה. ודחק ר"ת ז"ל כגון דקאי בתרי עברי דנהרא, דאי אפשר לה למיזל. והר"ז הלוי ז"ל דחק יותר והעמידה בעשבים מפוזרין לכאן ולכאן, שאין דרך להאכיל בהמה בדקאי לה באפה ואזלא. וזה יותר דחוק, והא דאמרינן דקאי לה באפה לאו אמחובר קאמרינן, אלא אמוקצה דתלוש ומשום גזירה דלמא מאכיל לה בידיים וכמו שפרש"י ז"ל. ולפי דבריהם הא (דתניא) [דתנן] מילא מים לבהמתו, מן הבור דוקא קאמר, הא בממלא מן העין או מן הנהר אפילו בשביל ישראל מותר. ואינו מחוור, דאם כן היה לו למיתני בהדיא מילא מים לבהמתו מן הבור.

ובתוס' אמרו עוד דאפילו לדברי האוסרים, יש מי שאומר דדוקא שתיה אבל שאר תשמישין מותר, וקא מייתו ראייה מההיא דאמרינן ביבמות

(קיד, א) במפתחות בי מדרשא דאתאבידו ברשות הרבים, זיל דבר תמן טליא וטליתא דאי משכחו להו מייתי להו, אם איתא כי מטו להו מאי הוי, והא לא אפשר לאשתמושי בהו. והם הקשו על זה מנר וכבש ומרחץ דאסרינן הכא כשנעשה על דעת ישראל, וההיא דיבמות בקטן העושה לדעת עצמו. ולדידי נראה דאפילו לדבריהם מאן לימא לן דלהשתמש בהו השתא קאמר התם, דלמא כי היכי דלא ליזלו לאיבוד ולאשתמושי בהו לאורתא. אלא שאין צורך לכך אלא אפילו ליומן. וכמו שאמרו בתוס'.

הא דתניא: **עכו"ם שלקט עשבים ואם בשביל ישראל אסור**. וכן נמי בנר וכבש ומרחץ. איכא למידק בהו, והלא המבשל בשבת בשוגג לר"מ יאכל (חולין יד, א), והלכתא כותיה לדעת רובן של פוסקים אלא דלא דרשינן ליה בפרקא. ויש לומר דשאני ישראל דליכא למיגזר ביה שוגג אטו מזיד, דאפילו שרית ליה שוגג מידע ידע דאסור לעשות כן לכתחילה, אבל במלאכות הנעשות על ידי עכו"ם אי שרית ליה בדיעבד, אתי למימר ליה, דמלאכות הנעשות על ידי עכו"ם קילי ליה, ואף על גב דאי אמר ליה נמי ליכא איסורא דאורייתא, לאו גזירה לגזירה היא, אלא כולה חדא גזירה היא וכאותה שאמרו בשמעתא קמייתא דביצה (ג, א).

ואדרבא איכא למידק ליקט לעצמו היאך מאכיל אחריו ישראל והדליק לעצמו היאך משתמש בו ישראל, והא תניא (ביצה כד, ב) עכו"ם שהביא דורון לישראל אם יש במינו במחובר לקרקע אסור ולערב אסור בכדי שיעשו, ומי לא עסקינן אפילו רואה אותו לוקח מן השוק ומביא לו, דלא ליקטן בשביל ישראל, ועוד מאי שנא מפירות הנושרין או ממשקין שזבו. ויש לומר דמשקין שזבו ופירות הנושרין דממילא קא אתו אי שרית ליה אתי למעבד איהו בידיים דמיחלף ליה, אבל כל מידי דלא אתי ממילא אלא תלי במעשה כגון אפיה ובישול ונר וכבש ונעשה על ידי עכו"ם בשביל עכו"ם, שרי אפילו לישראל דליכא למיגזר בהא מידי, דישראל בעכו"ם לא מיחלף, אבל כשעשאן בשביל ישראל אי שרית ליה לישראל אתי למימר ליה כמו שכתבנו.

ומיהו פירות שתלשן עכו"ם ואי נמי משקין הבאין על ידי סחיטת עכו"ם אסורין, דאי שרית ליה אתי למיכל אפילו כשנשרו או כשזבו מעצמן וכולה חדא גזירה היא, וכדאמרינן התם בביצה (ג, א) משקין שזבו טעמא מאי גזירה דלמא יסחוט, היא גופה גזירה ואנן ניקום וניגזר גזירה לגזירה, אין כולה חדא גזירה היא. ומהא שמעינן דעכו"ם שאפה או

שבשל מידי דלאו מוקצה ואי נמי מידי דלית ביה משום בשולי עכו"ם לעצמו בשבת אוכל אחריו ישראל, אבל במידי דאתי ממילא לא.

ואם תאמר אם כן פירות האדמה שאינן נתלשין ממילא, (א"כ) לישתרו בשתלשן עכו"ם לעצמו. יש לומר דשאני התם דכיון דלא עבידי דאתו אסורין משום מוקצה, ואפילו לר' שמעון משום דכגרוגרות וצימוקין נינהו לדידיה דאסוחי אסח דעתיה מינייהו כיון דלא תלשן מערב שבת, ואפילו דעכו"ם נמי אסירי, דכיון דבשלו אסירי מהאי טעמא אפילו בשל עכו"ם אסור כדי שלא תחלוק. וכן כתב רש"י ז"ל בפרק אין צדין (שם כד, ב) גבי מימרא דרב פפא דעכו"ם שהביא דורון לישראל. ועשבים דשרינן להאכיל אחריו ישראל לבהמתו, דאין מוקצה לבהמה אלא משום טלטולו של ישראל, והא אוקימנא לה הכא בדקאי באפה ואזלא ואכלה.

רבא אמר אפילו תימא בפניו נר לאחד נר למאה. ומיהו ודאי מודה לאביי דכל שלא בפניו אפילו לאפושי בשביל ישראל שרי, והיינו ברייתא דעכו"ם שלקט עשבים לבהמתו, ובמכירו ובשלא בפניו נמי שרי והיינו דאביי, ואי מידי דליכא לאפושי בשביל ישראל כנר וכבש אפילו בפניו שרי והיינו דרבא. אבל אם עשאו בשביל ישראל לעולם אסור, ואפילו עשאו בשביל ישראל אחר אסור.

ואם רוב עכו"ם מותר, והיינו מרחץ המרחצת בשבת ונר הדולק במסיבה. וטעמא משום דאמרינן דמסתמא עיקר כונתו ומעשיו אדעתא דרובא הוא, וכאילו לא נעשה בשביל המיעוט דאין הולכין אלא אחר הרוב. ואי מחצה על מחצה נינהו, כיון דאיכא למימר דאדעתא דישראל עבד אסור, וכדתניא בברייתא בנר הדלוק במסיבה. והני מילי בשלא עשה לצורך עצמו, אבל עשאו לצורך עצמו אפילו היו שם כמה ישראלים מותר, דלעולם עיקר דעתו אינה אלא לעצמו, וכדמוכח בעובדא דבסמוך, [ד]ההוא מעשה היכי דמי אי רובא גויס היו אמאי אהדרינהו שמואל לאפיה מינייהו, ואי רובא ישראל הוה ואי נמי מחצה על מחצה כי אייתי שטרי וקא קרי בהו מאי הוי, אלא שמע מינה דכל שהוא עצמו משתמש בו שרי. וכן פירש רש"י ז"ל.

וכן היא בירושלמי (בפרקין, ה"ט) דגרסינן התם: נכרי שהדליק לצורכו ולצורך ישראל, נשמיענו מן הדא, שמואל איתקביל גבי חד פרסי ואיטפי בוצינא, אזל ההוא פרסי בעי מדלקתה והפך שמואל אפוי, כיון דחמיניה מתעסק בשטרותיו ידע דלאו בגיניה הוא וחזר שמואל אפוי, א"ר יעקב בר אחא הדא אמרה לצרכו ולצורך ישראל אסור, אמר רבי יוסי שניא

היא שאין מטריחין את האדם לצאת מביתו למה הפך שמואל אפוי. ע"כ בירושלמי. ונראה דלא גרסינן אסור אלא מותר, מדהדרינהו שמואל לאפוי קא מייתי ראייה, והיינו דקא דחי ליה ר' יוסא דשניא היא דאין מטריחין על האדם לצאת מביתו, ואקשי ליה אי מהאי טעמא, אם כן מעיקרא אמאי אהדרינהו שמואל לאפוי.

ומכאן נראה לי גם כן שאפילו ישראל יושב ובא גוי והדליק את האש בשבת סמוך לו, אם אין הגוי מתחמם כנגדו אסור לישראל להתעכב ולישב שם, דהא סבר ר' יוסא למימר דאין מטריחין על האדם לצאת מביתו, ואהדרו ליה אם כן שמואל למה הפך לאפוי. ולפי מה שכתבתי דכשהגוי העושה משתמש בו, אפילו עושה לצרכו ולצורך ישראל מותר, אני מגמגם קצת, מהא דאקשינן מדר"ג והא ר"ג מכירו הוה, והוצרך אביי לאוקומי בשלא בפניו, ורבא משני מטעמא דנר לאחד נר למאה, דאלמא לאביי אי בפניו אסור, ולרבא במידי דאיכא לאפושי בשביל ישראל אסור, ואע"ג דההוא לצורך ישראל ולצרכו הוה, ומעתה ההיא דשמואל לא הויא ראייה, דההיא נר הוה ונר לאחד נר למאה. ויש לפרש דשאני רבן גמליאל דכיון דנשיא ישראל הוה, עיקרו משום דידיה. ומכל מקום לפי תירוץ זה בעבד ושפחה המביא מים לצרכו ולצורך ישראל אדוניו אסור, דעיקרו משום אדוניו הוא. ויש לומר עוד דשמא אותו גוי שעבד את הכבש, לא מאותן שהיו בספינה הצריכין לירד היה אלא אחר שלא היה בספינה, אלא כדי שירדו משם הבאים בספינה.

ובתוס' התירו בגוי המלקט עשבים ומאכיל לבהמתו של ישראל, שאין ישראל חייב למונעו, מדתנן (לעיל קכא, א) נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה. ואפשר שהוא כן, אלא שאין ראייתם מחוורת בעיני, דדלמא התם משום דבדליקה התירו, ותדע שאילו בעלמא מותר, רבי יוסף בן סימאי למה מנען (לעיל שם), אלא שהיה סבור דכי היכי דבעלמא אסור בדליקה נמי אסור, ושלחו ליה דלא. ומכל מקום במערים אסור בתוספות, מדאמרינן בפרק הפועלים (ב"מ ז, א) גבי תורא דגנבין ארמאי, הערמה איתעבידא בהו ליזבון לגוים.

הדרן   עלך   פרק   כל   כתבי

דף קכב - ב

אמר רב יהודה קורנס של אגוזים לפצוע בו את האגוזים, הא של נפחים לא, דקסבר רב יהודה כל דבר שמלאכתו לאיסור כלל כלל לא. והא דקתני בסיפא (קכד, א) כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך, יש לפרש לדרב יהודה כולה בכלים שמלאכתן להיתר היא, ולצורך לצורך גופו, ושלא לצורך לצורך מקומו, ורבי יוסי פליג ושרי כל הכלים ואפילו שמלאכתן לאיסור, חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה, ואתא ר' נחמיה למימר דאפילו מלאכתו להיתר אינו ניטל אלא לצורך תשמישו בלבד.

וא"ת כיון דלרב יהודה צורך מקומו שלא לצורך קרי ליה, רישא דמתניתין אמאי נקט לפצוע בו את האגוזים דמשמע דלצורך גופו דוקא, אבל שלא לצורך דהיינו לצורך מקומו לא, הוה ליה למיתני קורנס של אגוזים לצורך מקומו דהוי רבותא טפי. ותירץ הרמב"ן ז"ל, דנקט לפצוע בו את האגוזים לאשמועין דכלי שמלאכתו לאיסור אפילו לפצוע בו את האגוזים לא, והדר תנן דכלי שמלאכתו להיתר אפילו לצורך מקומו נמי שרי, כי היכי דלא תימא דדוקא לפצוע בו את האגוזים אבל לצורך מקומו לא, קא משמע לן דכל שמלאכתו להיתר אפילו לצורך מקומו שרי. אבל לרבה בר נחמני ולרבא בריה דרב יוסף בר חמא, כולה מתניתין אתיא כפשטא, דלרבה דסבירא ליה דכלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא, רישא דמתניתין בקורנס של נפחים והלכך נקט לפצוע בו את האגוזים ולומר הא לצורך מקומו לא, וסיפא בכלי שמלאכתו להיתר, ולצורך, לצורך גופו, שלא לצורך, לצורך מקומו. ולרבא בריה דרב יוסף בר חמא דאית ליה דכלי שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר, לא קפיד תנא דמתניתין בין צורך גופו בין צורך מקומו, דכולה חדא מלתא היא, וסיפא דקתני בין לצורך בין שלא לצורך,

היינו לצורך גופו וצורך מקומו, שלא לצורך מחמה לצל וכמו שמפרש הוא בגמ'.

ויש מקשים היכי קאמר רב יהודה דדבר שמלאכתו לאיסור אינו ניטל כלל, והא איהו הוא דאמר בשלהי פרק כירה (לעיל מו, א) גבי נר, דמשחא שרי דנפטא אסיר. ותירצו דשאני נר שהוא אינו משמש מלאכת איסור, אלא שנעשה בסיס לנר ושמן פתילה, והיינו נמי טעמא דפמוטות. אבל מכל מקום עדיין קשה, דהא איהו שרי כלי קיואי לעיל בריש פרק אלו קשרים (קיג, א), וכלי קיואי כלים שעושין בהן מלאכת איסור הן. ויש לומר דהנהו לבתר דשמעה להא מרבה אמרינהו, דהא אותביה רבה ואיתותב.

ומיהו עדיין קשה לי. רב יהודה אפילו מקמי דשמעיה מרבה היכי אסיק אדעתיה הכין, דהא תניא (לקמן קכג, ב) התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו והיכי מתוקמא ליה. ויש לומר דברייתא לא שמיעא ליה. ואי נמי יש לומר דר"י ודאי מסבר הוה סבר דאפילו כל שמלאכתו לאיסור לצורך שרי, אלא דמתניתין הוא דמפרש, דקסבר דת"ק לא שרי אלא כלים שמלאכתן להיתר, מדקתני רבי יוסי אומר כל הכלים ניטלין חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה, דמשמע הא לת"ק לא, והא מני רבי נחמיה היא, וברייתא דלא כרבי נחמיה, דהא לא מיתוקמא ליה, ולעולם רב יהודה כרבה סבירא ליה, ובהכי מתרצין לן כולהו קושיין, והכין נמי מוקמינן לה למתניתין כרבי נחמיה, ומיהו לא מתוקמא כרבי נחמיה לפום קושטא, משום דקשיא רחת ומזלג וכדאותביה רבה לרב יהודה.

דף קכג - א

הא דאותביה אביי לרבה ממדוכה. איכא למידק והא אביי נמי כרבה סבירא ליה דדבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מיהא שרי וכדאיתא לקמן, והיכא לא אסיק אדעתיה לאוקומה כרבי נחמיה. ויש לומר דהא דלקמן לבתר דשמעה מרבה רביה הוה. ואי נמי לאפוקי מיניה תירוצה הוי בעי דלמא אית ליה לרבה תירוצה דלא שמיע ליה. ומיהו רבה נמי הוה אפשר ליה לאוקמיה בצורך מקומו, אלא משום דאין מטלטלין

אותה לגמרי משמע ליה וכדמשמע ליה נמי לרבי אלעזר לקמן דאוקמה קודם התרת כלים, ולרבי נחמיה נמי ודאי לא מטלטלא ליה כלל למאי דסבירא ליה לרבה כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו לא, ואפילו לדידן כיון דסבירא ליה לרבי נחמיה דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו, ותשמישה של מדוכה לאיסור הוא, הלכך אינו ניטל כלל.

הא דתנן: **מדוכה בזמן שיש בה שום מטלטלין אותה**. יש מי שפירש דהוא הדין על ידי ככר, ואע"ג דאמרינן (לעיל מג, ב) לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד, הני מילי היכא דליכא תורת כלי כמת, אבל כל מידי דאית ליה תורת כלי מיטלטל הוא על ידי ככר. וליתא. אלא אין לך מוקצה מיטלטל על ידי ככר, ולא אמרו כאן אלא בשום וכיוצא בו הנדוכין, והיינו טעמא משום דכיון דאין זו אסורה אלא מחמת מלאכה, ועכשיו משמש היתר במלאכתו, הרי מה שאוסרה הוא מתירה, והוי ליה כקדרה מטלטלת עם התבשיל.

סיכי זיירי ומזורי. פירש רש"י ז"ל: בלשון אחד שהן כלי קיואי. ואינו מחוור, דהא אמרינן לעיל בפרק אלו קשרים (קיג, א) דכלי קיואי לכולי עלמא שרו, חוץ מכובד העליון וכובד התחתון, ואפילו הנהו איכא מאן דשרי, ורבי יוחנן דבעא לרבי יהודה בר ליואי ליפשטה מהא דרב, ואיכא למימר דלמא לא שמיעא ליה, והני דהכא היינו כובד העליון וכובד התחתון, ואינו נכון. ויש מפרשים דכלי כובסין הן, וכן פירש בערוך (ערך זיירי).

אסובי ינוקא. פירש רש"י: להחליק סדר אבריו ביד, דכשהוא נולד אבריו מתפרקין וצריך ליישבן, ולא דמי ללפופי דשרי לדברי הכל בשלהי פרק חבית (קמז, ב), דהתם בבגדים הוא מחבש אותו וממילא הוי מתוקן, אבל אסובי ביד דמי לתקוני מנא. ויש שהקשו עליו, דאם איתא לא הוה ליה לדמויי לאפיקטוזין, דטפי הוה ליה לדמויי למעצבין את התינוק דאמרינן לקמן (קמז, א) דאסיר. ור"ח ז"ל פירש אסוקי גרמא דפומא דנפלא לינוקי, ופעמים שמקיא על ידי כך והיינו דמדמי לה לאפיקטוזין. וכן פירש גם הר"ז הלוי ז"ל. ויש מקשים דהא רפואתו לאו משום הקאתו היא, והיא גופא נמי שריא דהא אינו מתכוין. ויש מפרשים כמו שפר"ח ז"ל, אלא שאינו בא מצד הקאתו, אלא כך מדמה אותו להקאתו דהיינו אפיקטוזין, דכמו שחתימת האיציטומכא אסור לעשות לה רפואה באפקטוזין לפתחה כך סתימת הגרון אסור לעשות לה רפואה באסובי

דף קכג - ב

עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת ואפילו בשני בני אדם. ואיני יודע במה הן נחלקין אביי ורבא, דאביי אמר דוקא באדם אחד ובניטל אפילו בשתי ידים, ורבא אמר אפילו בשני בני אדם. ויש לפרש דאביי סבר דכיון דאיכא לאוקמה באדם אחד, לא מוקמינן לה בשני בני אדם, דתפשת מועט תפשת מרובה לא תפשת, ורבא סבר דכיון דקתני כל הכלים אפילו בשני בני אדם משמע. ואי נמי בסברא בעלמא הוא דפליגי, דאביי סבר דכל שאינו ניטל באדם אחד, מקצה אותו מדעתו ואין מטלטלין אותו, ורבא סבר דאפילו בשני בני אדם, ובעיא היא לעיל בפרק כל כתבי הקודש בסופו (קכב, א) גבי קרונות, ואסיקנא התם דאפילו בשני אדם, ושני בני אדם לאו דוקא אלא אפילו ארבעה וחמשה, ופלוגתא היא בירושלמי (פי"ז, ה"א) דגרסינן התם שהוא ניטל בשנים מטלטלין אותו בשנים, בשלשה ובחמשה אסור, א"ר זעירא מכיון דתימא בשנים מותר, אף בארבעה וחמשה מותר.

איתביה אביי מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותו ואם לאו אין מטלטלין. תמיהא לי מאי קא מותיב מינה אביי לרבא, דהא לדידיה נמי על כרחך אין מטלטלין אותה דקתני, היינו לצורך מקומה, אבל לצורך גופה מטלטלין אותה. ויש לומר דמשום דסבירא ליה לאביי דאין מטלטלין אותה כלל משמע, משום הכי קא מותיב ליה לרבא מיניה, דלמא נפיק מיניה פירוקא חדתא. ועוד יש לי לומר דלאביי משמע ליה דאין מטלטלין אותה כלל קאמר וכדאמרן, והכי קאמר ליה בשלמא לדידי דאמינא דלצורך מקומו שלא לצורך קרינן ליה, ומינה דלר' נחמיה אפילו מלאכתו להיתר לצורך מקומו לא שרי, מוקמינן לה למדוכה כר' נחמיה וכדאוקי לה רבה לעיל, אלא לדידך דאמרת דצורך גופו וצורך מקומו כהדדי ניהו, אם כן כמאן מוקמת לה, ואע"ג דהשתא לא איירי אינהו כלל בדרי' נחמיה, מכלל פלוגתייהו נפקא להו כדאמרן. ואי נמי עיקר תיובתיה דאביי לקמן (קכד, א) הות גבי פירושא דמתניתין דהא

פליגי התם בהדיא בדרי נחמיה, ולא דוקא מותיב אביי לרבא הכא והתם, דבודאי כל יומא לא פריך ליה מינה, אלא דתלמודא הוא דמסדר להו לאקשוויי הכא והתם. כך נראה לי.

דף קכד - א

אמר רבא ממאי דלמא לעולם אימא לך לאחר התרת כלים וכו'. בהאי פורתא לא מיעפש כלום, והלכך לאו צורך גופו מיקרי אלא הוי ליה כמחמה לצל. ואם תאמר אם כן לישתרי דהא כלי שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל שרי כדרבא. ויש לומר דהכא רבה גרסינן, דהוא רבה בר נחמני דאסר אפילו כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל.

ואתא רבי נחמיה למימר לצורך גופו ולצורך מקומו אין, מחמה לצל לא. פירש רש"י ז"ל: דהאי צורך גופו וצורך מקומו דר' נחמיה, היינו לצורך תשמיש המיוחד לו, הא לאו הכי לא, וכדאמרין (לקמן קמו, א) דלר' נחמיה אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו ואפילו טלית ופילוס תרווד, ותניא (לעיל לה, ב) אין מטלטלין לא השופר ולא את החצוצרות, ואוקימנא לה כר' נחמיה כדאיתא בשלהי פרק במה מדליקין (לו, א) ואע"ג דשופר הא חזי למלאכת היתר לגמע בו מים לתינוק כדאיתא התם, ולקמן בסמוך תניא אין מסיקין לא בכלים ולא בשברי כלים, ואוקימנא כרבי נחמיה, אע"ג דהסקה ביום טוב מלאכת היתר הוא אלא שאינה מלאכה המיוחדת להן, אלא על כרחין האי צורך גופו דר"נ דהכא אינו כצורך גופו דרבנן, אלא צורך תשמישו המיוחד לו, כגון טלית ללבוש תרווד לנער בו את הקדרה סכין לחתוך בה, וצורך מקומו נמי היינו בצורך תשמיש המיוחד לו לר' נחמיה אליבא דרבא, דכשם שמייחדין להשתמש בהם כך מייחדין להסתלק אחר תשמישן. זו היא שיטת רש"י ז"ל. וכ"כ (ר"ת) [ר"ח] ז"ל. ולפי דבריו הא דחבית שנשברה, דקתני שובר אדם את החבית (קמו, א) ומוקמינן לה בדרוסות ואליבא דר' נחמיה, צריכין אנו לפרש כגון ששברה במקצוע של דבילה, ושלא כדברי רש"י ז"ל עצמו שפירש שם בקרדום וסייף, ואגב חורפיה לא עיין בה. ומעתה אתיא שפיר ההיא דאמרין בפרק בכל מערבין (לד, ב) גבי נתנו למגדל דקטיר

במתנא ובעי למיפסקיה ואלביא דרבי נחמיה, והשתא הוי טעמא לפי שאינו עשוי למיפסק אלא לחתוך בו בשר ולפיכך לא הוי תשמיש המיוחד לסכין, וכן הטעם להא דאמרינן לקמן (קמו, א) גבי חותמות אבל לא מפקיע ולא חותך.

אבל ר"ת ז"ל הקשה עליו, דהא מדפליג ר' נחמיה בסיפא דמתניתין דהכא, לכאורה משמע דברישא לא פליגי אלא כולהו תנאי מודו בה, דאלמא לכל צורך גופו שיהא מלאכת היתר שרי לטלטלה ואפילו לרבי נחמיה. ואפשר לי לתרץ בהא, דדלמא נטר להו רבי נחמיה עד סיפא ופליג אכולהו. אלא הא קשיא לי קצת, מדקאמר ת"ק כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך, ורבי נחמיה פליג בה ואמר אין ניטלין אלא לצורך, לכאורה משמע דלא פליגי כלל אלא בשלא לצורך הא לצורך שוין בו, דאם איתא הוי ליה למימר אלא לצורך תשמישו. ואפשר דמשום דת"ק סתים לישניה דאמר לצורך, ולא פירש מאי לצורך, אמר איהו נמי לצורך, ולעולם האי לצורך למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה.

ור"ת ז"ל הקשה עוד, דדוחק הוא לחלק במימרא אחת במימריה דרבה, בין גופו ומקומו דרבנן לגופו ומקומו דר' נחמיה. וגם בזה יש לי לומר דהכא סמיך אלישנא דמתניתין וכדאמרן. ונמצא לפי דברי רש"י ז"ל, דכלי שמלאכתו לאיסור אינו ניטל כלל לצורך גופו לפי שאינו מיוחד אלא למלאכת איסור, אבל לצורך מקומו ניטל שהרי נטילתו בתשמיש המיוחד לו, ואע"ג דבכולה שמעתין שריא טפי לצורך גופו מצורך מקומו, הכא לא קשיא, דבדין הוא דאפילו לצורך גופו יטלטלנו, אלא שאי אפשר דלא משכחת לה צורך גופו. ולי נראה דיש לנו כיוצא בזה בפרק נוטל (קמב, ב), גבי כר שהניח עליו מעות דלצורך גופו אסור ולצורך מקומו מותר.

אבל ר"ת פירש דלדברי רש"י ז"ל, דלרבי נחמיה אין כלי שמלאכתו לאיסור מיטלטל כלל ואפילו לצורך מקומו דאינו תשמיש המיוחד לו, דדוקא בכלי שמלאכתו להיתר שרי לפי שמייחדו להסתלק אחר תשמישו, וזה הואיל ואינו משתמש בו אף הוא אינו מסלקו. והראשון נראה יותר. והיינו נמי דרבא לא אשכח פתרי במדוכה אלא במחמה לצל, ולא מצי לאוקמה כרבי נחמיה, ואילו מצי לאוקמה כרבי נחמיה טפי הוה ניחא ליה לאוקמה כותיה משום דאין מטלטלין אותה לכאורה לגמרי משמע וכדמקשי ליה אביי מינה. וכמו שכתבתי למעלה.

ויש מפרשים, דלרבי נחמיה אפילו כלי שמלאכתו לאיסור משכחת ליה לצורך תשמישו, דלא אסר רבי נחמיה אלא במשנה אותו למלאכה אחרת,

כגון קורנס של נפחים לישב עליו או לכסות בו את הכלי ואף על גב דשיבה וכיסוי מלאכה (גופו) של היתר הוא, אבל לפצוע בו אגוזים תשמישו המיוחד לו הוא שהרי מיוחד הוא להכות בו, ואף על גב שמשנה אותו מהכאת מלאכת איסור להכאת מלאכת היתר, אין זה שינוי תשמישו. וכן מכבדות של תמרה העשוין לכבד את הבית שהיא מלאכת איסור למאן דאית ליה הכין, שרי לטלטולה לכבד בה את המטות ואת השלחן שהן מלאכות של היתר. ומדוכה לרבי נחמיה דלא שרי לפצוע בתוכה אגוזים, היינו דדיכה לחוד ופציעה לחוד ולא מלאכה אחת הן, וכן נמי ההיא דעירובין דמיפסק מיתנא בסכין לאו מלאכתו היא, דחתיכה לחוד והפסקה לחוד.

ויש מקשים לפירוש זה דאם כן יפסקנו במספרים, וכן חותמות שבקרקע יחתוך במספרים. ומצאתי לר"ח ז"ל שם בערובין בפרק בכל מערבין (לה), א) פירוש במנעל דקטיר במתנא עסקינן דבעי סכינא למיפסקיה ונאבד הסכין, כלומר דאילו לא נאבד הסכין עירובו עירוב לכולי עלמא דחתיכה תשמישו המיוחד לו לסכין הוא, אלא כשנאבד הסכין ואינו יכול לחתכו אלא צריך קרדום או מרא שאין תשמישו לכך, והלכך לרבנן עירובו עירוב דכל הכלים ניטלין לצורך גופו, ור' אלעזר סבר כרבי נחמיה. ופירוש נכון הוא.

ור"ת ז"ל פירש, דלרבי נחמיה אפילו כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר, ודוקא לצורך תשמישו שרגיל לו לפעמים לעשות בו בחול ואע"פ שאינו מיוחד לכך, ותרוד וטלית דקאמר היינו לשנותו למלאכה שאינו רגיל בה בחול כלל, ורישא דמתניתין דכל הכלים לכולי עלמא, ואפילו רבי נחמיה מודה בה דכולהו הני דמתניתין תשמישו הוא בהכי בחול לעתים, והיינו דשרי רבי נחמיה [ב]ההיא דחבית לטלטל אפילו קרדום לחתוך בו את החבית הואיל וצריך לחתוך בו הגרוגרות הדרוסות, אבל ההיא דעירובין (לה, א) דאסר לטלטל סכין למיפסק מיתנא, וקרדום לשבור בו את החבית, ושופר וחצוצרות לשתות, וסכין להפקיע ולחתוך בו חותמות, ולהסיק בכלים, היינו דכל אלו משום שאינם רגילין כלל אלא באקראי בעלמא ולא מסיק אדעתיה עלוייהו, ולפיכך מחמיר רבי נחמיה דאין זה קרוי תשמישו. ורבנן סברי אפילו אינו תשמישו לצורך גופו קרי ליה, ואע"פ שאינו ראוי לאותה מלאכה כגון חצוצרות לגמע בו מים לתינוק, ורבי יהודה סבר דלצורך גופו ואפילו למלאכה שאינו רגיל בה אלא באקראי בעלמא שרי לצורך גופו ולצורך מקומו, דסתמא דהא מתניתין בין לר"ש בין לרבי יהודה היא. ורב נמי דסבירא ליה במוקצה

כרי יהודה, סבירא ליה כרבא כדאיתא לקמן בסמוך. ודוקא למלאכה שהוא ראוי לה, אבל למלאכה שאינו ראוי לה אסור, והיינו דאסר חצוצרות בשלהי פרק במה מדליקין (לעיל לה, ב).

וקשיא לי טובא להדין פירושא, חדא דאפילו לדידיה ז"ל תיקשי ליה מאי דאקשי איהו לרש"י ז"ל, דצורך גופו וצורך מקומו לרבנן לאו היינו לצורך גופו וצורך מקומו דר' נחמיה. ועוד דהא מדאמר רב יהודה בריש פרקין (קכב, ב) קורנס של אגוזים לפצוע בו אגוזים אבל קורנס של נפחים לא, ואקשי ליה רבה רחת ומזלג, ואתא אביי לסיועיה לרב יהודה ואותביה לרבה ממדוכה, ופירקה רבה ואמר הא מני ר' נחמיה היא, אלמא משמע דלר' נחמיה קורנס של נפחים לפצוע בו אגוזים לא שרי וכרב יהודה, ומתניתין דלא כר' נחמיה. ומכאן קשיא לי גם כן לפירוש האחר שכתבתי. ודברי רש"י ז"ל נראין עיקר.

ירושלמי (פט"ז, ה"א): מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה, ואם לאו אין מטלטלין אותה, רשב"ג אומר אם היתה מדוכה קטנה נותנה על גבי השלחן הרי היא כקערה ומטלטלין אותה. ע"כ. ומסתברא דלא פליג בה ת"ק.

מדאקשו: לרבה אליבא דר"נ הני קערות היכי מטלטלין להו. משמע דלרבא לא קשיא מינה מידי, משום דלרבא מטלטל להו לצורך מקומן, ומהא נמי שמעינן דכל שמטלטל לצורך מקומו, אין אומרין כיון שסלקו מאותו מקום שהוא צריך לו שומטו מיד ומניחו במקומו, אלא כיון שמטלטלו לצורך מקומו מניחו באיזה מקום שירצה, דאי לא, לרבא נמי תיקשי היכי מטלטלין להו ומפקינן להו מכוליה ביתא, והכי נמי מוכח כל ההיא סוגיא דפרק כירה (לעיל מז, ב) גבי נותן כלי לקבל בו הניצוצות.

הא דתנן בית שמאי אומרים אין מוציאין לא את הקטן ולא את הספר תורה וכו' ובית הלל מתירין. כבר כתבתיה בארוכה בסייעתא דשמיא במסכת ביצה (יב, א ד"ה אלא).

הא דאמר ליה רבא לרב מרי: **חזו לאורחים**. לדבריו קאמר ליה, דאילו לרבא אפילו לא חזו כלל ולא צריך להו מטלטלין מחמה לצל, וכדאמר ליה לבסוף.

בהא לימא ר' אלעזר אף של תמרה. ונראה כי בה"ג גריס: הוא דאמר כר"ש דאמר דבר שאין מתכוון מותר. ואכתי קשיא לי קצת דמכל מקום היכי מתמה ואמר בהא לימא ר"א אף בשל תמרה, כיון דאיכא למימר דכר"ש סבירא ליה. ושמא לא גריס ליה להאי לישנא כולה, אלא ה"ג בשל תמרה ור"א כר"ש סבירא ליה. (ולדידן) [ולדבריו] גירסא קיימא דאף של תמרה שרי, ומכבדין את הבית דלא פסיק רישיה ולא ימות הוא, דזימנין דלא משוי ליה גומות. וכתב הראב"ד ז"ל דדוקא כשכבד את הבית מערב שבת, הא לאו הכי אסור, דודאי אתי לאשוויי גומות, ודוקא בדליכא קליפי רמונים וכיוצא בהן שאינן ראויין לטלטל. ותמיהא לי שאם כן כלל וכלל לא יכבד דהא מזיז עפר ממקומו. והגאונים ז"ל כולם פסקו דמותר לכבד את הבית, ואפילו במכבדות של תמרה, וכבר כתבתיה בארוכה בסוף פרק המצניע (צה, א) בסייעתא דשמיא.

שברי זכוכית לכסות פי הפך. ירושלמי (דפרקין, ה"ה): תמן תנינן (לעיל פא, א) זכוכית כדי לגרוד בה בראש הכרכר, והכא הוא אמר הכין רבי אחא רבי מיאשה רבי כהן בשם רבנן דקסרין כאן בעבה כאן בחדה, ואית דבעי מימר כאן במטלטל כאן במוציא.

חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר. פירוש: משום (דשייכי) [דשכיחי] בה כלים וחזיא לכסויי ביה מאנא. ודוקא חרס דאתי משיורי כלים, אבל אבן דלא אתיא משיורי כלים לא, והיינו טעמא דכל הני שמעתין.

דף קכה - א

הא דאמר שמואל קרומית של קנים מותר לטלטלן בשבת. איכא מאן דמפרש דדוקא בשנשברה בשבת הא בחול לא, משום דאין אדם מצניען אלא זורקן לאשפה או מיחדן להסקה, ומיהו בשנשברה בשבת והוכנו אגב אביהם והכי נמי בשבת חזיין למלאכתן ראשונה שרי, הא לא חזי

למלאכתן ראשונה לא ואע"ג דחזו לכפורי ביה טנופא, כיון דבחול אדם זורקן לאשפה או מסיקן תחת תבשילו, והיינו דאיצטריך בר המדורי לפרשה, משום דמתצלת גופה למאי חזיא לכסויי בה עפרא האי נמי חזייה לכסויי ביה טנופא, ואע"ג דלא קיימא לן כרבי יהודה דבעי מעין מלאכתן ראשונה. ומחט של יד שנטל חררה או עוקצה שאסר רבא לעיל (קכג, א) וקא יהיב טעמא לפי שאדם זורקה בין גרוטאות, ההיא בשניטל חררה ועוקצה מערב שבת, הא ניטלו בשבת שרי הואיל והוכנו אגב אביהם וחזיין למלאכתן הראשונה, דהא בחול נמי נוטלין בה את הקוץ. כך נראה לי לפי פירוש זה.

הא דאמר ר' זירא אמר רב שיירי פרוזמיות אסור לטלטלן. פירוש: שיירי טליתות, ואמר אביי במטלניות שאין בהן שלש על שלש דלא חזיא לא לעניינים ולא לעשירים, נראה משום דפחות מכן אינן ראויין כלל וסתמא אדם זורקן לאשפה, וכדמשמע בפרק במה מדליקין (כט, ב) גבי פתילת הבגד שקפלה כי לא תלאו במגוד ולא הניחו אחורי הדלת, מיהא לכולי עלמא הוי ליה כשברי עריבה שאין בה כדי לכסות בה פי החבית. אבל ראיתי בשם הראב"ד דהכא בשיירי טלית של מצוה עסקינן דלא מיכפר ביה טנופא, הא בשיירי טליתות דעלמא אפילו פחות מכאן שרי דלא גרע מחרס קטנה דחזיא לכפורי טנופא.

מתקיף לה רב אשי אי הכי אדמיפלגי בשבריו ליפלגו בתנור גופה. איכא למידק, וכי משום דטיהריה רחמנא לא מטלטלין ליה, מכל מקום מאנא הוא וכל הכלים ניטלין בשבת. ויש לומר דכיון דתנור למלאכתו הוא מיוחד ולמלאכתו לא חשיבא ליה מאנא אף הוא לא חשבינן ליה כמאנא כלל, ולפיכך אין מטלטלין אותו. ואי נמי יש לומר דלדבריו דרבא קאמר, כלומר לרבא דמדמי טלטול לטומאה אי הכי לפלוג בתנור גופיה.

אמר רבינא כמאן מטלטלין האידנא כסויי דתנורא, כמאן כר"א. והרב אלפסי ז"ל פסק כן דמטלטלין אותן אע"ג שאין להם בית אחיזה, וכן נראה מדאמר רבינא דמטלטלין. אלא שקשה עליו שהוא ז"ל פסק בשלהי פרקין כת"ק דמתניתין דאסר אפילו כסויי כלים דחברינהו בארעא, והיינו כסויי דתנורא, וזה מתפיסותיו של הר"ז הלוי ז"ל. ושמא הרב אלפסי ז"ל מפרש דחברינהו בארעא, כגון אותן חביות שחופרין גומא וטומנין כל גופן בתוכה ואין נראה מהם כלל אלא פיהם, דהשתא הוא דאיכא למגזר אטו בור ודות, אבל תנורין דעומדין על גבי קרקע אלא ששוליהן מחוברים בטיט לקרקע הרי הן ככלים, ומעדותו של ר' יוסי

דאמר משמיה דר"א למדנו כן, וכי קאמר רבינא כמאן מטלטלין כיסוי דתנורי, לאו דוקא דתנורי אלא דתנורי וכל דדמי להו. וכן פירש הרמב"ם ז"ל (פכ"ה הלי יג).

והרמב"ן ז"ל תירץ, דרבינא דוקא דתנורי קאמר, וטעמא משום דהרי הוא כגופו של דבר, לפי שהתנור צריך לו שמסייע באפייתו, מה שאין כן בשאר כיסוי הכלים. ולא ירדתי לסוף דעתו דכל שכן שהוספת לאיסור לטלטלו בלא בית יד, דהא עיקר טעמא דבית יד כי היכא דלהוי בה היכרא דלא מבטל ליה לגבי קרקע והוי ליה כבונה. ודברי הרמב"ם ז"ל נראין עיקר.

דף קכה - ב

הכל מודים שאין עושין אהל ארעי בתחלה ביום טוב לא נחלקו אלא להוסיף. וא"ת מנא ליה דפליגי בתוספת אהל ארעי, דלמא לא פליגי אלא בטלטול בעלמא. יש לומר מדאפליגו בפקק החלון ופליגי בנגר הנגרר, דאי בטלטול לבד ליפלגו בנגר הנגרר לבד, אבל השתא דפליגי בפקק החלון שמע מינה דגם בתוספות אהל פליגי, פליגי בפקק משום תוספת אהל ופליגי בנגר הנגרר משום טלטול כדאמרינן בסמוך כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר, דר"א סבר אם אין עליו תורת כלי אסור דהיינו קשור ותלוי, ורבנן שרו אע"פ שאינו תלוי והוא שיהא קשור. ועוד יש לומר דממתניתין גופיה נפקא להו, דקתני קשור ותלוי, וקשור בכולה שמעתין להתיר בטלטול ותלוי משום בנין.

שאיין עושין אהל עראי לכתחלה ביום טוב. פרש"י ז"ל שאין קרוי אהל אלא בפורס על הגג לצל, אבל מן הצד צניעותא הוא ושרי, וכההיא דאמרינן בעירובין פרק כל גגות (צד, א) גבי פלוגתא דרב ושמואל בכותל שבין שתי חצרות דנפל דרב אסר לטלטל אלא בד' אמות, ושמואל שרי זה עד מקום עיקרו של כותל וזה עד מקום עיקרו של כותל, ואמרינן התם רב ושמואל הווי יתבי בההוא חצר נפל גודא דביני ביני, אמר להו שמואל נגודו לי גלימא, אהדרינהו רב לאפיה, ואמרינן עלה היכי עביד שמואל הכי והא הוא דאמר זה מטלטל עד מקום עיקר מחיצה וזה מטלטל עד

עיקר מחיצה, ופרקינן שמואל דעבד לצניעותא בעלמא הוא דעבד, ולא אקשו והיכי עבד שמואל הכי דהא אין עושין אהל עראי בתחלה בשבת, דאלמא אין לחוש למחיצת עראי מן הצד.

ורב דאהדריה לאפיה פירש רש"י ז"ל: משום דאסר להביא הגלימא, וכטעמיה דאסור לטלטל אלא בארבע אמות, ומתוך כך מוחק רש"י ז"ל בפרק קמא דסוכה (טז, ב) ובעירובין פרק כיצד משתתפין (פו, ב) מה שכתוב בספרים גבי ההיא דאמרינן פעם אחת שכתו ולא הביאו ספר תורה מערב שבת, למחר פרשו סדינין על גבי עמודים והביאו ספר תורה וקראו בו, וגרסינן בספרים פרשו לכתחילה סלקא דעתך והא אמר מר אין עושין אהל עראי וכו', ומחקה רש"י לגירסא זו דודאי במחיצה לא גזור, אלא הכי גרס: פרסו סלקא דעתך ותו לא, כלומר והיאך הביאום דרך רשות הרבים.

ומה שאסר ר"א כאן בפקק החלון אע"פ שהוא תוספת מן הצד, היינו משום דהוא מחיצה קבועה, כך פירש רש"י ז"ל כאן. ואינו מביא כאן מחלוקת אלא לומר דר"א אוסר להוסיף בכל מחיצה שאסור לעשותה לכתחילה, בין מלמעלה ואפילו באהל עראי, בין מן הצד במחיצה קבועה, ורבנן מתירין בין מן הצד במחיצה קבועה כגון פקק החלון אע"פ שאינו תלוי, ובתוספת אהל אפילו מלמעלה כגון עובדא דעירובין (קב, א) דהנהו דכרי דהוה ליה לר"ה דביממא בעו טולא ובליליא בעו אורא, אתא לקמיה דרב אמר ליה זיל כרוך בודיאי ושייר בה טפח למחר מוסיף על אהל עראי ושפיר דמי.

אבל ר"ת ז"ל הקשה עליו דלא אשכחן עיקר לפלוגתייהו דר"א ורבנן אלא בפקק החלון דהיינו מן הצד. ועוד דההיא נמי דעירובין דאהדרינהו לאפיה דהוצרך רש"י ז"ל לפרש משום דאיהו אסר להביא הגלימא משום דאסר לטלטל אלא בדי אמות, קשיא, דהא אפשר להביאה דרך מלבוש. וההיא נמי דפרשו סדינין ליכא למימר דקשיא ליה האיך הביאום, דדלמא בדרך מלבוש הביאום. ועוד קשיא הא דאמרינן בעירובין פרק מי שהוציא והו (מד, א) גבי פעם אחת לא נכנסו לנמל, דאקשינן מתניתין אהדדי הא דתניא נפל דופנה לא יעמיד בה אדם ובהמה וכלים ולא יזקוף את המטה לפרוש עליה סדין, אהא דתניא עושה אדם חברו דופן כדי שיאכל וישתה וישן ויזקוף את המטה ויפרוש עליה סדין כדי שלא תפול החמה על המת ועל האוכלין, ופרקינן לא קשיא הא רבי אליעזר הא רבנן, דתנן פקק החלון ר"א אומר בזמן שקשור ותלוי וכו', ואקשינן עלה ולא

מי אמר רבה בר בר חנה הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה בשבת, לא נחלקו אלא להוסיף, ואסיקנא כלים אכלים לא קשיא הא בדופן שלישי הא בדופן רביעית, אלמא אף בדופן שייך אהל עראי.

על כן פירש ר"ת ז"ל: דתוספות אהל עראי שייך בין למעלה בין מן הצד, והקשה הוא ז"ל גבי ההיא דמי שהוציא והו (מד, א) אפילו דופן שלישי נמי לישתרי, דליהוי שתי מחיצות כטפח דהנהו דכרי דבי רב הונא ושלישית כתוספת ולישתרי כרבנן דשרו בתוספת אהל ארעי. ועל כן כתב הוא ז"ל, דכל מחיצה שהיא באה להתיר, כגון דופן שלישי בסוכה ואי נמי בדופן שבין שתי חצרות לרב, יש בו משום עשיית אהל והרי הן כטפח ראשון על גג, והיינו דאהדרינהו רב לאפיה, והיינו דאקשינן גבי פרשו סדינין והאמר מר אין עושין אהל עראי וכו', אבל דופן רביעית שאינה באה להתיר שאינה אלא לצל אינה אלא כתוספות אהל ושרי לרבנן, ולר"א בין בשלישית בין ברביעית אסור משום תוספות אהל.

הא דא"ר אבא בר כהנא בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן. פירוש: מתוקן ומוכן במחשבה קאמר, דהא אסקה ואמר אנא דאמרי כי האי תנא, כלומר כרשב"ג, ורשב"ג במחשבה בעלמא סגי ליה. וגבי רבי יוחנן הוא דאמרינן דפליג עליה בחדא דבעי תורת כלי, אבל רבי אבא משמע דלגמרי סבירא ליה כרשב"ג. והא דאייתנין בסמוך אמר ר"י בר שילא א"ר אסי יוחנן הלכה, לא גרסינן ביה ואמר ר"י, אלא אמר ר"י ומלתא באפי נפשה היא, ולא הוה אסוקי מלתא דר' אבא דאמר אנא דאמרי כי האי תנא. וכמו שכתב רש"י ז"ל.

דף קכו - א

המונח כאן וכאן אסור. פירש רש"י ז"ל: בשתוקעו בשבת הוי בונה ואסור מדאורייתא, ובתוס' פירשו דאין כאן אלא איסורא דרבנן, דומיא דנועלין במקדש אבל לא במדינה דליכא אלא איסורא דרבנן.

דף קכו - ב

הא דא"ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן. פירש רש"י ז"ל: שיהא ראוי לתשמיש אחר. ור"ת ז"ל הקשה עליו בספר הישר (סי' רכ"ה) דמה לנו שיהא ראוי לתשמיש אחר, כיון שהוא ראוי לתשמיש זה. ועוד הא אנו תנו כל הכלים ניטלין בשבת, ולמה יצריך רבי יוחנן בנגר וכסויי הכלים יותר מבשאר כלים, ואילו היה צריך שיהא תורת כלי עליו לשאר דברים ולומר שיהא צריך כלי גמור בעלמא, בהא לא פליג ר' אליעזר ולא בעי בכי הא קשור ותלוי, ואין לך תנא דמחמיר ביותר מת"ק דרשב"ג ובקשירה בעלמא שרי. על כן פירש הוא ז"ל דעיקר דברי רבי יוחנן אינו אלא שיהא מתוקנים לכך, ולא תורת כלי ממש בעי אלא מעשה שנראה וראוי ותיקונו מוכיח עליו שהוא מתוקן לכך או שיקשרנו. ובהא הוא דפליג אדרשב"ג, דאילו רשב"ג לא בעי לא מעשה ולא קשירה אלא מחשבה בעלמא, ורבי יוחנן פסיק כותיה דרשב"ג בחדא דלא בעי קשור ותלוי, ופליג עליה בחדא דבמחשבה לחוד לא שרי ליה בטלטול עד שיעשה בו מעשה ויתקנו לפום כך לפי מה שהוא צריך לו כנגר שיעשה לו קלוסטרא או תיקון אחר שיהא נגר המתוקן להיות נועל בו, ולא משום דבעי קלוסטרא לשוייה כלי בעלמא. ונגר שכאן היינו נגר שנלקח מן העצים שאין עליו שום היכר כלל, ועל כן הצריך שיתקנו במעשה גמור שיהא ראוי לנעול בו, וכסוי הכלים גם כן שבכאן הם גם כן דפים בעלמא, ועל כן הצריך בהם רבי יוחנן תורת כלי, כלומר שיעשה בו מעשה שיהא ראוי וניכר שהוא עומד לכך, ולא תורת כלי גמור שאם כן לא צריכא למימר.

ומדברי הראב"ד ז"ל נראה דתורת כלי ממש בעינן, ואע"ג ששינו כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהם, שאני כלים וכסויין דמיירי דמחברי בארעא. וזה לשונו: לא הצריכו חכמים בית אחיזה ותורת כלי לכסוי אלא לכלים דחברינהו בארעא, אי נמי לכל מידי דהוי תוספת או שמוש למחובר, כגון נגר הנגרר או פקק החלון וקנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו. וההיא (עירובין קב, א) שריתא ואסיתא דבי מר שמואל וכיוצא בהן משמשי מחובר דגזרינן בהו משום כסויי קרקעות והדומה להן, אבל כל דבר שהוא משמש את התלוש, אינו צריך בית אחיזה ולא תורת כלי אלא שיהא מתוקן, ואם תאמר אפילו מתוקן לא, דהא תנו

(קכד, ב) שברי עריבה לכסות בה את פי החבית, וכי מי תיקנו לזה לכסויי חבית בשבת. התם כיון דבאין מכלי גדול כבר הוכנו על גבי אביהן. ע"כ.

וצריך לי עיון דאם כן מאי קא מקשה ומי אמר רבי יוחנן הכי, והא אמר רבי יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן, וכי תימא הכי נמי דאיכא תורת כלי ומי בעי רשב"ג תורת כלי והתניא חריות של דקל כו', ומאי קושיא לעולם אימא לך רשב"ג בקנה שהתקינו להיות פותח ונועל בו תורת כלי בעי משום דמשמש מה שמחובר לקרקע, וחריות של דקל מטלטלין לגמרי. וצ"ע.

ואמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי א"ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן. איכא למידק והא רב אסי הוא דאמר לעיל (קכה, ב) משמיה דרבי יוחנן דבהנחה בעלמא נעשית האבן כסוי לחבית ולא בעי מעשה ולא תורת כלי, ואמר נמי משמיה דר' יוחנן צאו ושפשפום אמר להן, ולא הצריכן מעשה אחר ולא תורת כלי. ותירץ ר"ת ז"ל דבפלוגתא דרבי אמי ורבי אסי דלעיל בשוכח ומנית, בדרבי אמי גרסינן אמר ר' יוחנן, אבל בדרבי אסי לא גרסינן בה ר' יוחנן, וכתב שכן מצא בספרים מדוקדקים, וההיא משמיה דידיה והא דהכא משמיה דרביה. ולספרים דגרסי בה רבי יוחנן, איכא למימר דאמוראי נינהו אליבא דר' אסי. וזה קשה קצת דאם כן לא הוה שתיק גמרא מיניה והוה מקשה לה ומתרץ לה הא דידיה הא דרביה אי נמי אמוראי נינהו אליבא דר' אסי.

אבל ראיתי להרמב"ן ז"ל ענין יעלה לנו בו תירוץ לקושיא זו. והוא שאמר דפלוגתא דר' אמי ור' אסי באבן שעל פי החבית ובנדבך של אבנים לא דמיא כלל לכולהו אינדך, דבין בחריות בין בנגר בין בכיסוי הכלים להתירן לגמרי בהתקנתן פליגי, והא דאבן שעל פי החבית וזו דנדבך אינו אלא להתיר אותן למלאכה שתקן בה מערב שבת להשתמש בה למחר, כלומר לסלק האבן למחר מעל פי החבית ולהחזירה על פי החבית, וכן אבני נדבך לסדרן לישיבה למחר בשפשוף זה שעשה להן מבערב שהוא מתקנן בכך לישיבתן, ואע"פ שאין עשויין להתיחד לכך ואין עליהן תורת כלי כלל. וזהו שדימו בגמרא מחלוקת זו דאבן שעל פי החבית למחלוקת של נדבך שאין אדם מיחדן לישיבה, כדמוכח בפרק כירה (מג, א) דגבי לבנים מתרצים דאייתור מבניינא דחזיין למזגא עלייהו וגבי אבנים מתרצים תירוצא אחרינא, אלמא לא חזו למזגא עלייהו או משום דדמיהן יקרים או משום דישיבתן קשה כדאיתא בירושלמי אלו דבריו ז"ל.

ומכלל דברים אלו יצא לנו דאפשר דאיתא להא דרב אסי משמיה דרבי יוחנן באבן שעל פי החבית ובאבני נדבך דלא בעינן תורת כלי לאותה מלאכה שהתחיל בה מבערב, ואיתא נמי להאי דהכא דאמר ר' אסי משמיה דר' יוחנן דבעינן תורת כלי להתירן לגמרי בהתקנתן, וזה יותר נכון. ובספר המאור [כתב], דר' יוחנן לא בעי אלא מעשה כל דהו, [ושפשוף] בדבר שצריך שפשוף, והנחה מבעוד יום על גבי הכלי הויה מעשה כל דהו.

ולענין פסק הלכה, פסק הרב אלפסי ז"ל כר' אבא דאמר אע"פ שאינו קשור ואינו תלוי, והוא שיש תורת כלי עליו כר' יוחנן. ואע"פ שפסק בעירובין בפרק המוציא (קב, א) בנגר הנגרר כרבי יהודה, וכדפסק התם שמואל דאמרין התם אמר ר"י אמר שמואל הלכה כרבי יהודה, ורבא נמי אמר התם והוא שקשור בדלת. לא קשיין הני פסקי אהדדי, דהתם שאין תורת כלי עליו, (דהתם) דאינו מתוקן אלא במחשבה גרידא, ולשווייה עליה תורת כלי בעינן קשירה. וכ"כ גם ר"ת בספר הישר (סי' רכה). והא דפסק שמואל התם כר"י דבעי קשירה, אע"ג דאיהו כרשב"ג סבירא ליה בחריות של דקל שגדרן לעצים כדאיתא בפרק במה טומנין (נ, א). לא קשיא, דבכל מידי דמחבר בארעא מחמיר טפי.

הדרן   עלך   פרק   כל   הכלים

מפנין

פרק

דף קכו - ב

מתני': מפנין תרומה טהורה. כתב רש"י ז"ל: אבל טמאה לא, דאפילו לבהמת כהן לא חזיא, ואע"ג דבחול חזיא ליה וכדאיתא בפרק כל שעה

(לב, א) דאם רצה כהן מריצה לפני כלבו, בשבת ויום טוב לא חזיא, דזו היא ביעורה מן העולם או להסיק או לבהמה, ואין מבערין תרומה וקדשים ביום טוב. ואין דבריו נכונים, דמחו להו מאה עוכלי בעוכלא, דתרומה טמאה אינה ראויה לכלב דבת שריפה היא, ודרך שריפתה התירה לו הכתוב וכדאמרינן שלך תהא להסיקה תחת תבשילך, ואי נמי להדליקה בנר דזו נמי שריפה היא, ואמר רבא בפרק במה מדליקין (כה, א) כשם שמצוה לשרוף קדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף תרומה שנטמאת, ובהדיא שנינו בפרק בתרא דתמורה (לד, א) אלו הן הנשרפין חמץ בפסח ותרומה טמאה כו', ותניא בברייתא אוכלין בשריפה ומשקין בקבורה. והא דתניא בפסחים (לב, א) מריצה לפני כלבו, לאו בתרומה טמאה תניא, אלא בתרומת חמץ וכרבי יוסי הגלילי דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה.

גמרא: גירסת הספרים: **ושמואל אמר ארבע וחמש כדאמרי אינשי ואי בעי אפילו טובא נמי מפנין.** וכתב הרב אלפסי ז"ל בהלכות, דיש מי שפוסק כרב חסדא, משום דסוגיא דשמעתא כותיה, וסתם מתניי כותיה, וגמרא קא שקיל וטרי בשיעורא דמתניי, ואיכא מאן דפסק כשמואל דמוקי לה כר"ש דלית ליה מוקצה דקיימא לן כותיה. ע"כ. ואע"פ שלא הכריע הרב בפירוש כחד מנייהו, נראה שהוא ז"ל כרב חסדא פסק, שהרי כתב הא דבעו בגמרא הני ארבע וחמש דקאמרינן אע"ג דהוו אורחים טובא, או דלמא הכל לפי האורחים, וההיא ודאי לא שייכא אלא בדרב חסדא. ומכל מקום דוקא בפירושא דרישא דמתניתין איכא למימר דקיימא לן כדפריש לה רב חסדא, אבל באבל לא את האוצר על כרחין כפירושא דשמואל הוא, דהא רב חסדא מוקי לה כרבי יהודה, ואנן כרבי שמעון סבירא לן, ומאי לא את האוצר שלא יגמור את האוצר. ואלא מיהו דמתניתין לא דייקא הכי, דאי ארבע וחמש ארבע מחמש קאמר, הא בהדיא תני שלא יגמור את האוצר, ואם כן למה לי למיתני אבל לא יגמור את האוצר.

ונראה לי דאי מפרשים לה כרב חסדא, כולה מתניתין כותיה מפרשא, ומאי לא את האוצר שלא יתחיל באוצר וסתמא כר"י, אלא אנן נקטינן מינה הלכתא בארבע וחמש דרישא, דבהא לא אשכחן דפליג ר"ש, אבל בלא יתחיל באוצר דהיינו סיפא לא, אלא כר' שמעון. ואע"ג דמקשה סתמי אהדדי בפרק מי שהחשיך (קנו, ב) ולא אקשי מהא, משום דהא לא מכרעא, דאיכא לאוקומה אף כר' שמעון וכפירושא דשמואל. אבל רב אחא משבחה ז"ל גריס הא דשמואל ארבע וחמש כדאמרי אינשי, ומאי

אבל לא את האוצר שלא יגמור את האוצר, ולא גריס בה ואי בעי אפילו טובא מפנין. וזו גירסא נכונה אילו הודו לה גירסת הספרים. והשתא אתיא כולה שמעתא אפילו כשמואל, וקיי"ל כותיה כיון דסוגיא דשמעתא לא קשיא ליה, חדא דמוקי לה למתניתין כר"ש, ועוד דשמואל קשיש מרב חסדא ועדיף מיניה.

דף קכז - א

הכי גריס רש"י ז"ל, וכן היא בספרים שלנו: **תבואה צבורה בזמן שהתחיל בה מערב שבת מותר להסתפק ממנה בשבת**. ולפי גירסא זו הא דתנא עלה וכמה שיעור תבואה צבורה לתך, אליבא דר' אחא היא, ולא קיימא לן כותיה אלא כר"ש, ואפילו לתך ואפילו כורים מתחיל בה אפילו בשבת. והרב אלפסי ז"ל שכתבה בהלכות, גריס בה מותר לטלטלה. וכתב הרמב"ן ז"ל דלפי גירסא זו נראה שהרב ז"ל מפרשה כמתניתין במפנה מפני האורחים, אלא דבמתניתין לא שמענו אלא תבואה שבקופות אבל תבואה צבורה שבאוצר לא שמענו, ונחלקו בה בברייתא רב אחא אסר לטלטל ור"ש מתיר, ותנא כמה תבואה צבורה אתיא אליבא דר"ש, כלומר כמה שיעור תבואה צבורה מתיר ר"ש לטלטל לתך. ולפי דברי הירושלמי היינו נמי כשיעור ארבע וחמש קופות דמתניתין, דבירושלמי (בפרקין, ה"א) גרסינן התם, ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה שיעור קופות, אמר ליה נלמוד סתום מן המפורש, דתניא בשלש קופות של שלש סאין תורמין את הלשכה. וכן נראה לי אפילו מסוגיא דשמעתין דקופות שיעור ידוע יש להם, מדאיבעיא להו הני ארבע וחמש קופות בד' וה' אין בטפי לא או דלמא מעוטי במשוי עדיף, ואי קופות כל שהן בין קטנות בין גדולות קאמר, מאי קא מיבעיא להו, וכולה סוגיא מוכחא הכין. אבל הברייתא הראשונה דקתני אין מתחילין באוצר כר"י אתיא וליתא, ולא כתבה הרב ז"ל בהלכות אלא בגררא דתניא אידך. אבל התימא בדברי הרב ז"ל, שלא כתב כלל בעיא דמעוטי בהלוכא עדיף או מעוטי במשוי עדיף, וכל חד וחד מפניי לנפשיה ארבע וחמש קופות כשיעורא דמתניתין. וכן פירש הרמב"ן ז"ל.

דף קכז - ב

דמאי הא לא חזי ליה כיון דאי בעי מפקר ליה לנכסיה. איכא למידק ואמאי איצטריך ליה למימר הכין, דאפילו לא חזו ליה כיון דחזי לעניינא ולאכסניא שפיר דמי, וכדאמרינן גבי תרומה הואיל וחזיא לכהנים, ולקמן נמי גבי זכוכית מפני שהוא מאכל לנעמיות אמרינן אפילו אין לו נעמיות הואיל וראוי. על כן אמרו בתוס' דלא גרסינן ליה, אלא הכי גרסינן דמאי הואיל וחזי לעניינא דתנן מאכילין את העניינא דמאי.

ויש מעמידים הגירסא ואומרים דגבי תרומה הואיל ועל כרחיה יהיב לכהנים, וזכוכית נמי הואיל ולא חזי אלא לנעמיות, וכן הלוף לעורבים, איכא למימר כיון דחזו להכי שרי, אלא דמאי שהוא מצניעו עד למחר לתקנו לאכילתו והשתא לא חזי ליה לא מטלטל ליה, אלא כיון דאי בעי חזי ליה השתא נמי מטלטל ליה דראוי הוא לו. ויש מי שאומר דשיטפא דגמרא היא דמשום דעל כרחין איצטריך למימר דחזי לעניינא ולא תויי מתניתין דמאכילין את העניינא דמאי ואת אכסניא דמאי, ואתמר בגמ' וכשיטה דהכא בדוקא בפסחים (לה, ב), ובברכות (מז, א), אמרו הכא נמי הכין ולא הוה צריך ליה.

דף קכח - א

מתני': חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן. קשיא לי כיון דראוין למה לי הכין, ומאי שנא משברי זכוכית דאע"ג דאין לו נעמיות ולא הכינן לכך מטלטלין אותן הואיל וראוי להן, והכי נמי יטלטל מיהא את התבן דראוי לבהמה שהיא מצויה. ויש לומר דשאני הני דסתמן להסקה קיימי וזו היא שאוסרתן עד שיכינם בפירוש למאכל בהמה, אבל שברי זכוכית שאינו

עומד לדבר אחר בסתמא כיון דחזי מיהא לנעמיות מטלטלין אותן. ונראה לי דבהא נמי פליג תנא דמתניתין אתנא דברייתא בחרדל, דתנא דמתניתין אסר ותנא דברייתא שרי מפני שהוא מאכל ליונים, דתנא דמתניתין סבר סתמא למאכל אדם קאי, וכיון דהשתא לא חזי ליה אע"ג דהשתא הוא מאכל נמי ליונים לא מטלטלין ליה, דמידי דחזי ליה (ד)מקצה ליה מיונים, ותנא דברייתא סבר הואיל והוא מאכל ליונים שהוא ידוע ליונים דעתו נמי איונים, כלומר דלא מקצה להו מנייהו וקיי"ל כתנא דמתניתין.

ומולל ואוכל. תוספתא במסכת יום טוב (פ"א, הי"ג): המולל מלילות מערב שבת והמולל מלילות מערב יום טוב והמולל מלילות בשבת, מנפח על יד על יד ואוכל, אבל לא בקנון ולא בתמחוי. וזו מכרעת כדברי הרב אלפסי ז"ל שפסק שמותר למלול בשבת כביום טוב אלא שבשבת על ידי שינוי בראשי אצבעותיו, וביום טוב אפילו כדרכו, שלא כדברי הר"ז הלוי ז"ל.

הכי גריס רש"י ז"ל: **אתמר בשר חי מותר לטלטלו בשבת, בשר תפל רב הונא אמר מותר לטלטלו כו'.** ואין גרסתו נכונה בעיני, שלא מצאתי בשום מקום בשר חי כנגד בשר תפל, אלא אדרבה בשר חי משמע תפל, ובכל מקום שמפריש בין מליח לשאינו מליח נקיט בשר מליח כנגד בשר תפל, וכדקתני בברייתא לקמן דג מליח מותר לטלטלו בשבת דג תפל אסור לטלטלו, בשר בין חי בין מליח מותר לטלטלו, ותנן (חולין קיג, א) טהור מליח וטמא תפל וכן רבים. ועוד דאי אתפל למה אסר רב חסדא והא חזי ליה לאומצא, וכדמשני איהו נמי בבר אווזא שאני בר אווזא דחזי לאומצא. ואם תאמר בר אווזא דוקא דרכיך אבל בשר דעלמא לא, לא היא, דאם כן אפילו לר' שמעון לא יטלטלו דהא לדידיה לא חזי ליה, ואי משום כלבים נמי לא שרי ליה דמאי דחזי ליה מקצה ליה מכלבים, והיינו טעמא דדג תפל דברייתא דלקמן. ועוד דבשר בהמה נמי חזי לאומצא, כדאמרינן (חולין קטו, ב) השוחט בשבת מותר לבריא באומצא, וסתמא לאו בעוף מיירי. ובפרק כל הבשר (שם קיג, א) אמרינן, השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה גוזל את הרבים ומבליע דם באברים, ואיבעיא להו התם אי לימא גוזל את הרבים ומבליע דם נמי באברים ואי בעי למיכל מיניה באומצא לא מצי אכיל. וכל אומצא בלא מלח משמע בכל מקום.

וגירסת הספרים נכונה דגרסי בשר תפוח. וכן היא בהלכות הריא"ף ז"ל. ואע"פ דקתני בברייתא בשר תפוח מטלטלין מפני שהוא מאכל לחיה ולא הקשו ממנה לרב חסדא, דלמא לא הוו ידעי לה, ואי נמי מוקי לה כר' שמעון ורב חסדא כר' יהודה סבירא ליה. אלא דקשיא אפילו לר' יהודה ליטלטל דהרי הוא מאכל לחיה כדאיתא בברייתא. וההיא ברייתא נמי קשיא לי אמאי נקט מפני שהוא מאכל לחיה, הוה ליה למימר לכלבים כלישנא דמתניתין (קנו, א) מחתכין את הנבלה לפני הכלבים, ועוד שהן מצוין יותר מן החיות. ועוד קשיא לי למה אמרו בין בברייתא בין בפלוגתא דרב הונא בשר תפוח, לנקוט בשר נבלה. ועל כן נראה לי דתפוח מחמת ארס קאמר, והיינו דרב חסדא (דאסור) [דאסר], דסבירא ליה דכיון דלא חזי אפילו לכלבים דאי אכלי מיניה מייתא, כל עצמן אינו משהה אותן לחיה כדי שלא יאכלו ממנו כלביו וימותו, ורב הונא אמר מותר דהא חזי לחיה וכדקא תני בברייתא, וברייתא לא שמיע ליה לרב חסדא והיינו דקתנו לה בברייתא בהדי מים מגולין. כך נראה לי.

וראיתי בפירושי ההלכות לר' אבא מרי בר יוסף ז"ל דבנתפח בשבת פליגי, ורב חסדא אסר משום נולד כרבי יהודה, ורב הונא שרי כרבי שמעון דלית ליה נולד, אבל בנתפח מערב שבת לכולי עלמא שרי, והיינו ברייתא. ונכון הוא. אבל הרב אלפסי ז"ל אינו סובר כן, שהוא הביא סיוע לפסוק הלכה כר' הונא, מדמסייע ליה ברייתא דלקמן דבשר תפוח.

במוקצה לאכילה סבר לה כרבי יהודה. פירש רש"י ז"ל: באיסור אכילת מוקצה סבר לה כר' יהודה שאסור לאוכלו אבל שרי לטלטלו דדי לו שאסרתו עליו באכילה אלא מותר לטלטלו כר' שמעון. ויש מקשים והא אמרינן בשלהי פרק קמא (יט, ב) בכרכי דזוגי דרב אסור. ויש לומר דדבר שעומד לאכילה הוא דשרי לטלטלי משום דדי לו שאסרתו באכילה, אבל במה שאינו עומד לאכילה סבירא ליה כר"י.

ועדיין קשה דהא אמר רב בפרק כירה (מה, א) מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין נר על גבי דקל ביום טוב ואוקימנא התם כר' יהודה, ואע"ג דאיכא שמן בנר דראוי לאכילה, ואפילו הכי אסור לטלטל. יש לומר שאף מותר השמן שבנר אינו ראוי לאכילה. וכל זה כפי גירסתו של רש"י ז"ל דגריס בשר תפל דאף הוא עומד לאכילה, אבל לגירסת הספרים והאלפסי ז"ל דגרסי בשר תפוח, אי אפשר לומר כן. [ויש לומר] ההיא דכרכי דזוגי מוקצה מחמת מיאוס הוא, וכדמפרש ר"ת ז"ל מחצלאות שפורשין על גבי דגים מלוחים וריחן רע ונמאסין, וההיא דנר מוקצה

מחמת איסור, ובמוקצה מחמת מיאוס ומחמת איסור סבר לה נמי כותיה דרבי יהודה, וכדמוכח נמי בשלהי פרק בתרא דמכילתין (קנז, א).

דף קכח - ב

והא קא מבטל כלי מהיכנו. ולא דמי לכופין את הסל לפני האפרוחין דשרי במתניתין, ואוקימנא בפרק כירה (מג, א) אפילו כמ"ד אסור לבטל כלי מהיכנו, והיינו טעמא דהתם לא קיימי אפרוחין אלא לפי שעה ויכול הוא להפריחן, אבל הכא דלמא לא תעלה, ודלמא מבטל כלי מהיכנו קאמר. כך נראה לי.

מתני': אין מילדין את הבהמה. פירש רש"י ז"ל: משום טירחא. ולי נראה משום חלול דאורייתא. ותדע לך מדאקשינן בגמרא גבי מילדין את האשה ומחללין עליה את השבת, מכדי תנא ליה מילדין את האשה וקורין לה חכמה, מחללין עליה את השבת לאתווי מאי, ואם איתא דמילדין אין בו אלא טירחא בעלמא, מאי קא מקשה מחללין לאתווי מאי, לאתווי אפילו חלול דאורייתא, ואי משום דתנא וקורין לה חכמה, אף היא דרבנן דתחומין לאו דאורייתא.

גמרא: אין סחיטה בשיער. לא ידעתי לזה התירוץ, אם כן מה הפרש יש בין מביאה לה ביד למביאה לה בשיער דכולן משום שבות, ויותר שינוי יש במביאה בשערה ממביאה ביד.

דף קכט - א

אמר ליה הלכתא כמר זוטרא ספק נפשות להקל. ואפילו אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת, דסתם דברים הנעשין לחיה בשהקבר

פתוח, אם אינן נעשין לזו יש בה משום סכנת נפשות, והא דקאמרה אין אני צריכה דלמא תונבא הוא דנקט לה. וכתב הרמב"ן ז"ל דנראין הדברים כשאין שם רופא וחכמה, אבל אם יש שם רופא וחכמה ואמרו אינה צריכה שומעין לה ולהם. ונראה דלעולם אמרה צריכה אני שומעין לה, דלב יודע מרת נפשו, כיון דכולהו נשי סתמא מסוכנות הן אצל אותן דברים. אבל לאחר שנסתם הקבר עד תשלום שבעה אמרה צריכה אני מחללין עליה השבת, ואף על גב דסתם נשי אינן מסוכנות לאותן דברים הצריכין לה תוך שבעה שומעין לה דלב יודע מרת נפשו, ונראה דאפילו יש שם רופא ואומר אינה צריכה, דאפשר וקרוב תוך שבעה שהיא צריכה, ולבשל לה בכלל דברים אלו. אבל לאחר שבעה עד תשלום שלושים אפילו אמרה צריכה אני, כיון שאין לה שום חולי אחר אלא צער לידה אין מחללין עליה, אבל עושין לה על ידי ארמאי. ונראה דדוקא על ידי ארמאי, אבל לא על ידי עבד ואפילו ערל, דחייב אדם על שביתת עבדו ובעבד ערל הכתוב מדבר, ולכולי עלמא לעשות מלאכתנו אסור כישראל, וכיון שעל ידי ישראל אסור אפילו על ידי עבד אסור.

וכתב הרמב"ן ז"ל שלשים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה על ידי ארמאי, פירוש מתירין לה אמירה לעכו"ם במלאכה גמורה ואין מתירין לה אפילו שבות דרבנן על ידי ישראל, וכדאמרינן בביצה (כב, א) גבי אמימר דכחל מעכו"ם, מאי דעתיך משום דצרכי חולה נעשין על ידי עכו"ם הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה, מר הא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח. והא עמיץ ופתח שבות בעלמא הוא, שאפילו היה מסייע ממש הכוחלת אינו אלא משום שבות כדתנן בפרק המצניע לעיל (צד, ב) ואפילו הכי אסור. וכן נמי הא דתניא (קלד, א) אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת, הכי נמי משמע דאיסורין דדבריהם אסור לעשות לחולה. וקשיא לי דהא אמרינן (כתובות ס, א) לגבי גונח יונק חלב, מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן. ובפרק אין מעמידין (ע"ז כח, ב) אמרינן סבור מינה הני מילי היכא דשחיקי סמנין מאתמול אבל משחק ואתויי דרך רשות הרבים לא, אלמא מתירין סמנין שחוקין לחולה שאין בו סכנה, ואף על פי שיש בו מלאכה של דבריהם וכחל של עין עצמה, וכן אמרו (לקמן קמת, א) מחזירין את השבר בשבת. ויש לומר כלאחר יד אע"פ שהוא שבות אינו דומה ולא נראה כעושה מלאכה שאין בו משום מראית העין התיירו משום חולה, מה שאין כן בכוחל ומסייע לו שהיא מלאכה הנעשית כן בחול ודומה למחלל שבת, וכן נמי טריפת יין ושמן לחולה עובדין דחול נינהו ואסורין אע"פ שאין בהן מלאכה וכן זו ששנינו (לקמן קמז, א) מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן, אבל

רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא. וכל זה בחולה שאין בו סכנה כלל כגון כוחל עין שאינה מורדת דאמימר בסוף אוכלא ופצוחי עינא, אבל בחולי שיש בו סכנת אבר אחד עושין כדרכו מלאכה של דבריהם, וזהו עין שמרדה דקא סלקא דעתך היכא דשחקי סמנין שכוחלין אותה משום שהיא סכנת עורון, אבל למשחק ואתויי ברשות הרבים לא משום שאינה סכנת מיתה, וכן נראה מפירוש רש"י בפרק אין מעמידין (ע"ז שם), וזהו שאמרו הלכה מחזירין את השבר.

והוי יודע שלא התירו דברים הללו כלל אלא בדבר שיש ממנו חולי לכל הגוף של אדם, כגון חיה שלשים אי נמי בסכנת אבר, וכן מכחל עינא בסוף אוכלא ופצוחי עינא שהוא נופל למשכב או מצטער החולה ממנו, אבל חושש והוא מתחזק כבריא אין מתירין לו אפילו שבות של דבריהם ואפילו על ידי עכו"ם, ולא עוד אלא דבר שאין בו מלאכה ולא כלום בעולם גזרו משום שחיקת סמנין, וזהו חושש בשיניו לא יגמע את החומץ, החושש במתניו לא יסוך יין, החושש בגרונו לא יערערנו בשמן (לקמן קיא, א), וזהו חמין ושמן חוץ למכה שרי אבל תוך המכה אסור (לקמן קלד, ב), וזהו חזרת רטיה במדינה שאסור (עירובין קב, ב), וזהו רפואות שאסורים משום שחיקת סמנין אפילו בדבר שהבריאין מותרים בו אם רצו כמו ששיניו במשנת פרק שמונה שרצים (לעיל קט, ב), ואין צריך לפרש בזה יותר וכל המסכתא בשיטה זו הולכת ע"כ.

בפלוגתא דאביי ורב הונא בריה דרב יהושע במאימתי פתיחת הקבר. דאביי אמר משעה שתשב על המשבר, ורב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד. כתב הרב אלפסי ז"ל מדקאמר משעה שהדם שותת ויורד ולא קאמר עד שיתחיל דם להיות שותת, שמעינן מינה דזמן של רב הונא קודם לישיבת המשבר, ופסק הלכה כאביי ואין מחללין עליה עד שתשב על המשבר ויהא הדם שותת ויורד. והוא מן התימה למה לא הלך גם בזו להקל דהא ספק נפשות להקל. והרמב"ם ז"ל (פרק ב', הלכה י"ג) פסק משעה שהדם שותת ויורד. גם מה שדקדק משעה שהדם שותת ויורד, יש לעיין דהא אביי ורב הונא אמאימתי פתיחת הקבר קיימי.

הא דאמרי נהרדעי שבעה אמרה צריכה אני מחללין עליה, אמרה אין אני צריכה אין מחללין עליה. קשיא דרישא אסיפא. ומיהו לפסק הלכה נקטינן כסיפא דדוקא אמרה אין צריכה אני, הא סתמא מחללין דספק נפשות להקל. וכן פסק הרב ז"ל בהלכות.

אמר רב יהודה אמר שמואל לחיה שלשים למאי הלכתא אמרי נהרדעי
לטבילה. וא"ת מאי טעמא לא אוקמוה לחלל עליה שבת על ידי ארמאי,
כדפריש לה אינהו לעיל. יש לומר דהיינו טעמא, דאם איתא דלענין חלול
שבת קאמר לה הוה ליה למנקט שלשה ושבעה ושלשים כדאמרינן לעיל,
ומדלא אמר הכי שמע מינה דלאו בההוא דינא קאי ואוקמוה לטבילה.
כך נראה לי.

דף קכט - ב

מאה קרי בזוזא. כך גריס רש"י ז"ל. ויש מקשים מאי שייך הכא, ומה
צורך בדבר זה. ושמא מפני שדבר בענין הקזה אייתי הא, לומר שאין בו
תועלת באכילתו. אבל הגאונים ז"ל וכן בערוך (ערך פגר) גרסי מאה קרני
בזוזא. ופירש ר"ח: קרני כמו קרנא דאומנא לקמן (קנד, ב), ופירוש מנהג
הוא שהמקיז מאה ריבדי דכוסילתא נוטל זוז, וכן מגלח מאה ראשים
נוטל זוז, אבל מגלח את השפה ולא כלום לא היה נוטל שכר, אלא המקיז
או המגלח הראש מגלחה בלא שכר בהבלעה זו. וכן פירש הרב בעל הערוך
זכרונו לברכה.

הדרן עלך פרק מפנין

פרק רבי אליעזר דמילה

דף קל - א

מתני': רבי אליעזר אומר אם לא הביאו מערב שבת מביאו בשבת. איידי דסליק מפרק מפנין דתני כל צרכי מילה עושין בשבת, התחיל כאן רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי, ולא הוצרך לפרש לאיזה דבר מביאו.

מביאו בשבת. הקשו בתוסי' למה יביא איזמל אצל תינוק יביאו תינוק אצל איזמל דליכא אלא שבות, דאדם חי נושא את עצמו לכולי עלמא. ותירצו דהכא במאי עסקינן בשאין שם מניקה אלא אמו, ונמצא צריך לאמו לאחר מילה, ואמו מסוכנת שאינה יכולה לבא אצלו והם צריכין להחזירו אצל אמו, ואחר מילה הרי הוא חולה וככפות דמי ומודה רבי נתן בכפות (לעיל צד, א). ואינו מחוור בעיני, דמכל מקום עכשיו אינו כפות למה נחלל עליו עכשיו יביא תינוק אצל איזמל דכיון דהשתא מיהא ליכא אלא שבות, ודלמא לאחר מילה תהא שם מניקה, ואפילו דלתות מדינה נעולות מכל מקום כל שאפשר עכשיו בלא חלול נעשה עכשיו בלא חלול, ולאחר מילה כיון דלא אפשר נביאהו אצל אמו דהא הותרה אצלו מלאכה זו. אלא יש לומר דאפילו קודם מילה הוי ככפות, דתינוק קטן כל כך אינו נושא את עצמו.

ויש מי שתירץ גם בתוסי' דלרבי אליעזר כיון שהתורה התירה מכשירין לא טרחינן ולא משנינן. ותדע לך מדאמרינן בגמרא מעשה היה ושכחו ולא הביא איזמל מערב שבת ולמחר הביאוהו שלא ברצון רבי אליעזר דשרי אפילו ברשות הרבים, אלא כר"ש דתנן ר"ש אומר אחד גגות ואחד חצרות וכו', אלמא לרבי אליעזר אע"פ שיכול להביאו דרך גגות וחצרות, אינו מביאו אלא דרך רשות הרבים דלא משנינן כלל. ועוד תדע לך דהא שרי רבי אליעזר להביאו בידו בהדיא ולא משנינן ביה להביאו בשערו או כלאחר יד כדרך שאמרו בחיה בפרק מפנין (לעיל קכח, ב), אלמא לא משנינן כלל.

ואם תאמר אמאי לא, והא (לקמן קלג, א) א"ר שמעון בן לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה. יש לומר דשאני הכא דאי אפשר שלא לדחות מיהא לגבי מילה עצמה, והלכך אף היא ומכשיריה כמילה אריכתא דמו. ויש מי שאומר שאילו היה יכול להביאו דרך גגות במהרה כל כך כדרך שהוא מביאו ברשות הרבים אפילו רבי אליעזר מודה דמביא דרך גגות, אבל כשדרך הרבים קצרה ובלא טורח ובלא עיכוב ודרך גגות

בעכוב קצת לא משנינן כלל, ובשערו נמי איכא עיכובא טפי והלכך לא טרחינן ולא משנינן. ומכל מקום לדברי כולם דוקא להביאו אפילו דרך רשות הרבים, אבל לעשות כלי לכתחילה היכא דאיכא כלי ואפשר לאתויי דרך גגות וקרפיפות ואפילו להביאו דרך רשות הרבים לא שרי ליה למעבד כלי, דהבאת כלי הוא לצורך מילה אבל עשיית כלי אינו לצורך מילה בלבד אלא אף לעשיית כלי.

גמרא: כגון תפילין עדיין מרופה בידם דאמר ר' ינאי. מסתברא דהא דר' ינאי כדי נקטה, דעיקרא דמלתא היינו הא דאמרינן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה, דמינה שמעינן דלא מסר אדם עצמו עליה אלא אלישע בעל כנפים, ומשום כך עדיין רפויה בידם דמועטין שבישראל מניחין תפילין. והא דאייתי הא דר' ינאי משום דאייתי לה בכוליה תלמודא בהדי הא דאלישע אייתי נמי הכא וכאתחולי מלתא היא. אבל רש"י ז"ל לא פירש כן (בד"ה דא"ר ינאי), ואין פירושו מחוור בעיני כאן.

דף קל - ב

דתניא וחכמים אומרים כשם שאין מביאין אותו דרך רשות הרבים, כך אין מביאין אותו דרך גגות וחצרות ודרך קרפיפות. כלומר: ודחינן מילה עד למחר, ודוקא בשאין שם אלא ישראל דאפילו שבות דישראל לא דחינן, אבל איכא עכו"ם אומר לו ומביאו דרך גגות, משום דאמירה לעכו"ם להביאו דרך גגות ליכא אלא שבות דשבות, ושבות דשבות לא גזרו במקום מילה, וכההיא דאמרינן התם בעירובין בפרק הדר (סז, ב) ההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה אמר להו רבה זילו אמרו ליה לעכו"ם דליתי ליה מגו ביתאי. וזו כדעת הרב אלפסי ז"ל שכתב כאן בהלכות דלאו דרך ר"ה הביאו, דאמירה לעכו"ם בדבר שיש בו מעשה כלומר מלאכה דאורייתא כגון עשיית כלי או הוצאה לא התירו אפילו במילה, וכדאמרי התם בההיא עובדא דינוקא דאשתפוך חמימיה, דאותביה אביי לרב יוסף הזאה, ואהדר ליה רב יוסף ולא שני לך בין שבות שיש בו מעשה לשבות שאין בו מעשה, דהא מר נמי לא אמר ליה זיל אחים לי, אלמא אסור למימר זיל אחים לי אע"ג דישראל גופיה לא עבד מידי אלא אמירה

בעלמא, כיון דאמר ליה למעבד מלאכה דאורייתא, והלכך אפילו למימר ליה לעכו"ם להביאו (אפילו) דרך רשות הרבים אסור.

אבל הרב בעל הלכות ז"ל פירש: שבות שיש בו מעשה, כגון הזאה שהישראל עצמו הוא עושה מעשה, ואע"פ שאין בו אלא שבות, העמידו דבריהם במקום כרת, אבל אמירה לעכו"ם שאין בה לישראל שום מעשה שרי, ואע"ג דאיכא מלאכה גמורה אצל העכו"ם. ולא גריס התם דהא מר לא אמר ליה זיל אחים לי, דאפילו למימר ליה להחם שרי, ולפיכך התיר הרב בעל ההלכות ז"ל היכא דאיתבד איזמל או איפגום מקמי מילה, למימר ליה לעכו"ם לצבותי או לאתויי, מההיא דאשתפוך חמימיה.

ויש מקשים על דברי הגאון ז"ל, דהא משמע דאמירה לעכו"ם במלאכה דאורייתא, חמירא טפי ממעשה דישראל בדבר שאין בו אלא שבות, תדע לך דהא אמרינן בפרק המצניע (לעיל צד, ב) ההוא שכבא דהוה בדרוקרת שרא להו רב נחמן לאפוקי לכרמלית, ואילו בר"ה (כ, א) אמרינן דבשבת ויום הכיפורים לא קברינן מיתא אפילו על ידי עממין. ויש מי שתירץ לדעת הגאונים דהתם משום כבודו של מת הוא, לפי שבזיון הוא אצל המת דליחללו עליה שבת או יום הכיפורים במלאכה גמורה, ותדע לך דהא גבי מת תנן (לקמן קנא, א) הרי זה לא יקבר בו עולמית, ואילו בשאר מלאכות שרו לערב בכדי שיעשו. אבל בתוס' הכריעו כדברי הרי"ף מאידך עובדא דאתמר התם (עירובין סח, א) בינוקא דאשתפוך חמימיה דאמר להו לשיוליה לאימיה אי צריכא ליחם לה עכו"ם אגב אימיה, דאלמא דוקא אגב אימיה הא לאו הכי לא, ואף על גב דאמירה בעלמא היא דקא עביד ישראל, וזו ראייה גדולה לדברי הרב אלפסי ז"ל אילו היה מודה בה"ג בגירסא זו, אלא שהוא ז"ל לא יגרס וליחם ליה עכו"ם, אלא ליחם ליה סתם, כלומר ואפילו ישראל לפי שעל האם מחללין את השבת כל שאמרה צריכה אני, וכיון שכן אף להוסיף בשביל התינוק באותו מיחם מותר.

ומיהו אכתי איכא למידק, דהא אמרי נהרדעי (לעיל קכט, א) לחיה שלשה ושבעה ושלשים, שלשה אפילו אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת, שבעה אמרה צריכה אני מחללין לא אמרה צריכה אני אין מחללין, אבל עושין על ידי עכו"ם, ויום מילה דאישתפיך חמימיה לאחר שבעה הוא, ואפילו אמרה צריכה אני אין עושין על ידי ישראל, ואם כן על כרחין ליחם ליה עכו"ם, גרסינן. ויש לומר דהני שלשה ושבעה

ושלשים מעת לעת נינהו, והלכך משכחת לה למילה בשבעה שלה וכגון שנולד סמוך לערב.

ומכל מקום אכתי קשה דאי על ידי ישראל קאמר אפילו להוסיף באותו מיחם עצמו בשבת אסור, וכדאמרינן בפרק קמא דחולין (טו, ב) המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו, אלמא אפילו להוסיף אסור. ועוד דאמרינן במנחות פרק רבי ישמעאל (סד, א) חולה שאמדוהו לשתי גרוגרות, ויש שתי גרוגרות בשני עוקצים ושלשה גרוגרות בעוקץ אחד, הי מנייהו מייתנין, תרי מייתנין דממעט באוכלא, או דילמא תלתא מייתנין דממעט בבצירה, אלמא אפילו בבצירה אחת לרבות באוכלא אסור והכי נמי מאי שנא. ויש לומר דהכא איכא צורך מצוה ולא מחמרינן כולי האי, דהא מלאכה כי האי קילא, ותדע דהא ביום טוב שרי לכתחילה ואפילו לצורך חול, כדאמרינן בריש פרק יום טוב שחל להיות ערב שבת (ביצה יז, א) ממלאה אשה קדרה בשר אע"פ שאין צריכה אלא לחתיכה אחת, ממלא נחתום חבית מים אע"פ שאין צריך אלא לקיתון אחד.

ויש מקשים על דברי רבנו האלפסי ז"ל מהא דאמרינן (גיטין ח, ב) הלוקח עיר בא"י כותבין עליו אוננו ואפילו בשבת, ואע"ג דהכא איכא אמירה לעכו"ם בדבר שיש בו מלאכה גמורה. ויש מתרצים דמשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו רבנן, ואין אומרים בדברים כאלו זו דומה לזו. ותדע לך שהרי יש מקומות שהתירו אפילו שבות הנעשה ע"י ישראל עצמו במקום פסידא, כגון צנור שעלו בו קשקשים דהתירו לו למעכן ברגלו כדאיתא בכתובות (ס, א), ולגבי דליקה (לעיל קכב, א) לא התירו לומר לעכו"ם כבה, ואע"ג דליכא אלא שבות דשבות, דאפילו כבוי עצמו אינה מלאכה דאורייתא בכי הא דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא, ולגבי מת נמי התירו שבות כההיא דשכבא דהוה בדרוקרא, ואילו לגבי מילה לא התירו אפילו שבות על ידי ישראל, ואף על פי שהמילה חמורה שנכרתו עליה י"ג בריתות. ומיהו לי שנא דלא שני לך בין שבות שיש בו מעשה לשבות שאין בו מעשה דאמרינן התם בערובין פרק הדר (סח, א) מכרעא לי טפי כדברי הרב בעל ההלכות ז"ל, ושם כתבתי בסייעתא דשמיא.

ומורי הרב ז"ל כתב בהלכותיו, דשבות שיש בו מעשה ושבות שאין בו מעשה דאמרינן התם, כולם באמירה לעכו"ם הן וכדעת הרב אלפסי ז"ל, אלא שאין פירוש מעשה מלאכה כמו שפירש הרב ז"ל, שאפילו במביא דרך גגות מלאכה הוא עושה, ואי משום דאינה מלאכה דאורייתא, היה

לו לומר ולא שני לך בין שבות שיש בו מעשה דאורייתא לשבות שאין בו מעשה דאורייתא, אלא שיש בו מעשה פירוש שנתחדש בו מעשה בגופו של דבר, כגון עשיית כלי או אפיה ובשול ולהחם מים וכיוצא באלו שנתחדש ענין בגופן, ודמי האי מעשה ללישנא דאמרינן (ב"ק עא, א) לרבי יוחנן הסנדלר מעשה שבת דאורייתא, והתם לא קרי מעשה שבת אלא כגון אפיה ובישול וכיוצא בהן, אבל הבאת כלים ואוכלין מרשות לרשות ודאי לא מיתסרי אפילו לרבי יוחנן הסנדלר בהבאתן כיון שלא נתחדשה בהן הכנה בשבת ולפיכך החמירו באמירה לעכו"ם אפילו במקום מצוה היכא דקא מתקן ומחדש מידי בגוף הדבר משום דהוי טפי עובדין דחול, אבל בשבות שאין בו מעשה בגופו של דבר כגון הוצאה בלבד מרשות לרשות, אינו נראה כעובדין דחול ולא החמירו באמירתו. אלו דברי מורי הרב זכרונו לברכה.

ולדין דקיימא לן כר"ש באחד גגות ואחד חצרות ואחד מבואות ואחד קרפיפות רשות אחת לכלים ששבתו בתוכן, מביא את האיזמל אפילו על ידי ישראל, אבל שבת בתוך הבית אסור, והיינו דאמרינן (פסחים צב, ב) הזאה ערל ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת. וכתב הרמב"ן ז"ל שאין מתירין אפילו שבות שאין בו מעשה ועל ידי עכו"ם בשאר מצות אלא במילה בלבד לפי שנתנה שבת לידחות אצלה, אבל בשאר מצות אין דוחין שבות כלל, לפי שאין לנו היתר בשבות דשבות יותר משבות דמלאכה אלא בזו, וכן לענין חולה דאמרינן כל צרכי חולין נעשין על ידי ארמאי בשבת במלאכה גמורה, וכל שכן בשבות אמרו כדמוכח לעיל בפרק מפנין (קכט, א) וכההיא דפרק הדר (עירובין סח, א) דמחממין לאימיה על ידי עכו"ם בשבת, ואמרינן נמי בפרק בתרא דביצה (כב, א) אמימר כחל עינא מעכו"ם בשבת, ואמר ליה רב אשי מאי דעתך משום דצרכי חולה נעשין על ידי עכו"ם, מר הא קא מסייע, אלמא אפילו בכוחל דהוא גופיה אין בו אלא שבות אינו נעשה ע"י עכו"ם אלא במקום חולי שאפילו המלאכה מותרת. והרמב"ם (הלי שבת פ"ו, ה"ט) התיר שבות דשבות לגבי שופר ולולב.

ועוד דרבי אליעזר שמותי הוא. פירש רש"י ז"ל: שברכוהו. ואינו מחוור, אטו משום שברכוהו לא תהא הלכה כמותו בכל מקום, אלא פירוש שמותי מדבית שמאי, וכן מפורש בירושלמי (תרומות פ"ה ה"ב).

דף קלא - א

אלא אמר רב אשי מי גרם לחצרות שיאסרו בתיים, ואינן. ולית הלכתא כרב, אלא בין עירבו בין לא עירבו וכשמואל ור' יוחנן דאמרו הלכה כרבי שמעון דאמר(ו) בין עירבו בין לא עירבו, דלא גזרינן משום כלים ששבתו בתוך הבית. והלכך כיון דמשתרי לטלטולי מחצר למבוי וממבוי לחצר לכלים ששבתו לתוכן שרי נמי לטלטולי בכוליה מבוי, דהא בהא תליא. וכן כתב הרב מורי ז"ל. וכן כתבו בתוס'.

מאי טעמא אמר רב יוסף לפי שאין קבוע להן זמן. איכא למידק מאי קאמר מאי טעמא, והא אמרינן דלא לכל אמר רבי אליעזר אלא היכא דגלי קרא בהדיא והני לית להו מקרא. ויש לומר דטעמא דקרא קא בעי. ויש מפרשים דלר"א נמי בעי מאי טעמא לא מייתי להו מסוכה, דמאי איכא למיפרך מה לסוכה שכן נוהגות בלילות כבימים, מזוזה הא נוהגת בלילות כבימים וציצית נמי נוהג הוא לרבנן אפילו בלילות דמוקמינן (לעיל כז, ב) וראיתם אותו פרט לכסות סומא. וכן תירצו בתוס'.

דף קלא - ב

הואיל ובידו להפקירן. והא דלא אמר הואיל ובידו שלא ללובשו. פרש"י ז"ל דאפילו מונח בקופסא עבר עליה בעשה. ואינו מחוור, דאי משום הא אתיא דלא כהלכתא דכלי קופסא אינן חייבין בציצית דלאו חובת מנא הוא. ושמא משום דאיכא מאן דסבר ליה הכין במנחות (מד, א) לא נקט ליה בהכין ונקט טעמא דאתי לכולהו. וטעמא דטלית של הפקר פטור מן הציצית, דלא עדיף מטלית שאולה דאמרינן (חולין קי, ב) שהיא פטורה כל שלשים יום, וכן בית של הפקר פטור מן המזוזה כדאמרינן (מנחות מד, א) דשוכר פטור כל שלשים, ואע"ג דלאחר שלשים חייבין בין בציצית

בין במזוזה, היינו מדרבנן דאילו מדאורייתא אין הפרש בין תוך שלשים לאחר שלשים.

ואם תאמר כיון דפטרי הכא בית שאינו שלו ממזוזה, הא דאמרינן בריש פרק ראשית הגז (חולין קלה, ב) מזוזה אע"ג דכתיב ביתך (דברים יא, כ) דידך אין ולא דשותפות כתב רחמנא למען ירבו ימיכם וימי בניכם (שם, שם, כא), ואקשינן ואלא ביתך למאי אתא, ופרקינן לכדרבה דאמר רבה דרך ביאתך מן הימין, לישני ליה ביתך למעוטי דר בבית שאינו שלו, וכדשני בציצית כסותך למה לי לכדרב יהודה דאמר טלית שאולה פטורה מן הציצית כל שלושים יום. יש לומר דאין הכי נמי אלא חד מתרי טעמי נקט.

הא דאמרינן: **דרבנן איצטריך סלקא דעתך אמינא נילף שבעת ימים מסוכות וכו'.** קשיא לי אם כן לא לכתוב רחמנא ימים דהא כולה מלתא מביום הראשון נפקא לן. ויש לומר דאי לא כתב רחמנא ימים הוי אמינא ודאי דנילף שבעה שבעה מסוכה, ואי משום דכתיב ביום (הזה) [הראשון] הוי אמינא הני מילי בגבולין דלא חייב בהו רחמנא אלא יום אחד והכי נמי לא חייב בו אלא יום ולא לילה, אבל במקדש כי היכא דחייב ביה שבעה חייב ביה נמי לילות כימים, אבל השתא דכתיב גם במקדש ימים כמו שכתוב בגבולין, גלי לן קרא דכי היכי דיום שנאמר בגבולין דוקא ביום ולא בלילה, אף ימים שנאמר במקדש דוקא ימים ולא לילות.

ואכתי איכא למידק דאם כן שפיר קאמרי ליה רבנן לר"א. ויש לומר דר"א סבר דכיון דאיכא למידרש ביום למילי אחריני דרשינן, וימים דכתיב גבי מקדש גלי נמי אגבולין, דכי היכי דבמקדש אינו ניטל אלא ביום אע"פ שהחמיר בו הכתוב להטעינו שבעה, כ"ש בגבולין שאינו ניטל אלא יום אחד שאינו ניטל בלילה אלא ביום, וגזירה שוה לא משבעת ימים היא אלא שבעה שבעה, ולא למילף לולב מסוכה אלא למילף סוכה מלולב, מה לולב מכשיריה דוחין את השבת אף סוכה מכשיריה דוחין את השבת, כדיליף מינה בסמוך ר"א, ולא הקישא למחצה הוא, דהא גלי קרא בלולב דאינו נוהג בלילות מדכתיב ביה ימים.

הא דאמרינן: **גמר שבעת ימים שבעת ימים מלולב.** איכא למידק דהא שבעת ימים דגבי לולב איצטריך, ואכתי מופנה משני צדדים ליתא אלא מופנה מצד אחד הוא, ואיכא למיפרך מה ללולב שכן טעון ארבעת מינין הוא. וכן נמי הא דאמרינן בסמוך יליף חמשה עשר חמשה עשר מחג הסוכות, לאו מופנה הוא. ויש לומר דגלוי מלתא בעלמא הוא, כיון דגלי

קרא בכל הנך מצות דדחו שבת, אבל כי אתיא למילף במה מצינו פרכינן, משום דבמה מצינו כל דהו פרכינן (חולין קיד, א).

נפקא לן מביום הכפורים וגמרי מהדדי. ורבנן דלא ילפי, סבירא להו דלא גמרי אלא לסדר תקיעות, אבל לימים ולא ללילות לא גמרינן מהדדי, משום דכי היכי דהאי בראשון והאי בעשור, איכא למימר נמי דהאי ביום והאי בלילה.

הא דאמרינן: **מה להנך שכן עבר זמנן בטלין.** איכא למידק והא סוכה דאע"ג דדחית לה מקמי שבת, אינה בטלה דעבד לה בחולו של מועד. ויש לומר מכל מקום זמן יש לה דאי עבר זמנה אין לה תשלומין. ועוד יש לומר דלמאן איצטריך לר"א, ור"א סוכה לשבעה בעי, ואם אינו עושה אותה עכשיו אינו יכול לעשותה בחולו של מועד כדאיתא התם בסוכה (כז, ב).

דף קלב - א

ומה מילה שהיא אחד מאבריו של אדם דוחה השבת וכו'. איכא למידק מאי קל וחומר, דלמא שאני מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות, אי נמי משום דאית בה כרת בגדול, וכדפריך בריש פרק קמא דיבמות (ה, ב). תירצו בתוס' דהכא הכי פירושו ומה מילה שאינה אלא לקיום מצוה יחידית באבר אחד מאבריו של אדם דוחה את השבת ק"ו לפקוח נפש שהוא לקיום כל המצות שישמור ויעשה כל המצות.

עצם כשעורה הלכה. פירוש: לגלח בו את הנזיר, וכן נמי הא דיליף בקל וחומר לדם רביעית, היינו נמי לגלח בו את הנזיר, אבל לטומאה קרא כתיב וכדדרשינן או בעצם (במדבר יט, טז) זו עצם כשעורה. ודם רביעית נפקא לן מדכתיב (ויקרא כא, יא) על כל נפשות מת, ודרשינן מינה להביא דם רביעית הבא משני מתים, כדאיתא בחולין בפרק בהמה המקשה (עב, א). והא דאמרינן בריש עירובין (ד, ב) ובכיצד מברכין (ברכות מא, א) שיעורין דאורייתא נינהו, דכתיב ארץ חטה ושעורה שעורה זה עצם

כשעורה, ותסברא שיעורין מי כתיבי אלא הלכתא נינהו וקרא אסמכתא בעלמא הוא. לאו אעצם כשעורה קאי אלא (אשעורין) [אשאר].

הא דאקשינן : **אלא מעתה תפילין דכתיב בהו אות לידחו**. לאו אהנחתן קאמר דהנחתן לאו מלאכה היא, ולא עוד אלא אפילו למאן דאמר שבת לאו זמן תפילין הוא, אמרינן בפרק במה אשה יוצאה (סא, א) דהיוצא בתפילין פטור משום דדרך מלבוש הוא, אלא אעשייתן קאמר דהיינו מכשיריו, וכן נמי הא דאקשו ציצית דכתיב בהו דורות לידחו שבת, מכשיריו קאמר. ואע"ג דרבנן אפילו במילה לא שרו מכשירין ולא ילפי מהא אלא גופו של מצוה, התם הוא דאיכא לאוקומה גזירה שוה לגופה של מילה, אבל תפילין וציצית לכשתמצא לומר דנפקי מגזירה שוה על כרחך לא איצטריך אלא למכשיריהן.

אלא מעתה יהא זר כשר בהן ואונן כשר בהן. איכא למידק והיאך אפשר לומר כן, והלא כהן כתיב בהו. ויש לומר דזר כדי נסבה ואגב גררא דאונן נסביה. ועוד יש לומר דטעמיה דקרא קא בעי. וכן פירשו משם ר"ח ז"ל. ויש לומר עוד דדלמא כהן דכתיב בהו לאו לעכב אלא [בדאיכא] כהן בכהן ולא זר הא ליכא כהן יהא זר כשר בו, כדי שלא תעכב כפרתן הואיל וחס רחמנא עלייהו.

הדר אהדריה קרא. פירוש : מדכתיב ביה ביום אהדריה קרא לכל תורת קרבנות לגמרי, משום דהוי ליה דבר שיצא לידון בדבר חדש שאי אתה רשאי להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש, ולפום כן איצטריך ביום להחזירו לכללו לגמרי. ואם תאמר לרבי יוחנן, ר"א מכשירין מנא ליה. יש לומר דלר"א איכא הלכה וקרא, הלכה לגופה של מילה, וקרא למכשירין.

תניא כותיה דר' יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב. והוא הדין שהיא דלא כר"א, וכל שכן דהוי דלא כהני דאמרן הלכה, אלא דאינהו הא סלקי בתיובתא. ורבי שמואל ז"ל פירש בבבא בתרא דלאו כלום משמע, אלא כי אתמר בבי מדרשא בהאי לישניה תניא כותיה ולא כפלוגי אמרי הכי, והכא נמי הכי אתמר דרב אחא שמיעא להו למאן דאותבה, ואמרה הכין.

דף קלב - ב

מאי טעמא דאתיא בק"ו שבת חמורה דוחה, צרעת לא כל שכן. קשיא לי להאי לישנא דמייתי ליה בק"ו, דתינח מילה בזמנה דדחיה שבת, שלא בזמנה דלא דחיה שבת מנא ליה. ונראה לומר דכיון דאיכא במילה צד דהווי שבת נדחה, כולה מילה חשביי כחמורה וכולה בכלל מקרייא דוחה, ואורחיה דתלמודא בהכין, וכההוא דריש פרק קמא דיבמות דאמרינן התם (ז, א) אשכתן דאתי עשה ודחי לא תעשה גרידא, שיש עמו כרת מנין, ואתא למפשטא מביניא דמילה ופסח דדוחין את השבת, ודחי מה להנך שכן יש בה צד כרת, אלמא אע"ג דמילת קטן אין בה כרת ודחיה שבת, מכל מקום כיון שעיקר מילה היא חמורה שיש בה כרת אע"ג דמילת קטן אין בה כרת אין הולכין בה אחר הפרט אלא אחר הכלל דמילה גופה מכל מקום חמורה היא שיש בה צד כרת, והכי נמי דכותיה היא דעיקר מילה חמורה שיש בה צד דחוי שבת, והיינו נמי דלעיל אתיא לפרושא בדין ק"ו, ואע"ג דקתני בברייתא מילה בין בזמנה בין שלא בזמנה דוחה את הצרעת. אי נמי איכא למימר דלא קפדינן בה משום דתנא דברייתא סמיך אמסקנא דילפותא דמסיק ליה תנא משום דכתיב בה בשר, ובין בזמנה בין שלא בזמנה כתיב בשר. מכל מקום פשיטותא דמלתא כתירוצא קמא קאי שפיר טפי. כך נראה לי.

הא דאמרינן: **אתי עשה ודחי לא תעשה הני מילי לא תעשה גרידא, האי עשה ולא תעשה הוא.** קשיא לי ומעיקרא מאי ניחא ליה דודאי לא אתי עשה ודחי עשה ולא תעשה, דמאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה. ויש לומר דדלמא הוה סבירא ליה דכיון דעשה דמילה חמיר דאית בה כרת ועוד דנכרתו עליה שלשה עשר בריתות, דחי לעשה דצרעת, וכדמשמע בריש פרק קמא דיבמות (ו, א) דאי לאו דכתב רחמנא (ויקרא יט, ג) שבתותי תשמורו אני ה', ומינה דרשינן אתה ואביך חייבין בכבודי, הייתי אומר דאתי עשה דכבוד אב ואם ודחי לאו ועשה דמחמר ואף על גב דמחמר איכא לאו ועשה, והיינו טעמא משום דעשה דכבוד אב ואם חמיר טפי משום דהוקשה כבודם לכבוד המקום, וכן נמי במציעא בפרק אלו מציאות (לב, א) גבי אמר לו אל תחזיר, וכן נמי אמרו בשלוח הקן (חולין קמא, א) דעשה דטהרת מצורע חמיר משום שלום ביתו, והכי נמי משום חומר עשה דמילה היה סבור מעיקרא דאתי ודחי לעשה ולא תעשה דצרעת ולבסוף הדר ביה. כך נראה לי.

רבא אמר מילה בזמנה לא צריכה קרא, שבת חמורה דוחה צרעת לא כל שכן. פירוש: והלכך בשר דכתיב גבי קטן לא צריך לגופו, ואם אינו צריך לגופו תנהו לענין בינוני ולרבא לא אתי ליה תנא בקי"ו כלישנא קמא, דאם כן מאי או אינו דקתני, אלא כלישנא בתרא דאתו ליה מדין עשה ולא תעשה ולמילה שלא בזמנה.

אמר ליה רב ספרא לרבא וממאי דשבת חמורה דלמא צרעת חמורה שכן דוחה את העבודה, אמר ליה התם לאו משום חומרא דצרעת אלא משום דאכתי גברא לא חזי. מסתברא דכל מאן דאית ליה צרעת חמורה, על כרחך סבירא ליה דמכשירי מילה דוחין את השבת, דמילה גופה לא צריכה קרא דקל וחומר הוא, ומה צרעת דוחה שבת לא כל שכן (מילה), וכי איצטריך קרא דביום השמיני (ויקרא יב, ג) דמיניה דרשינן ביום ולא בלילה ביום ואפילו בשבת, למכשירין איצטריך. וסבירא ליה נמי דמילה שלא בזמנו דלא דחיה שבת, היינו כטעמיה דרבא דלקמן דמייתי לה מדכתיב (שמות יב, יז) הוא לבדו ולא מכשיריו לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בקל וחומר. וכל הני אמוראי דלעיל דמייתו לה למילה גופא דדחייא שבת, סבירא להו כרבא דאמר דשבת חמורה, וצרעת דדחייא עבודה משום דגברא לא חזי הוא, וכי איצטריך למילה גופה איצטריך. ותמיהא לי דאם כן רב ספרא כר"א סבירא ליה. ויש לומר דאיהו לאו משום דסבירא ליה הכין, אלא לאפוקי טעמא מיניה דרבא קאמר הכין. ואם תאמר אם כן דפלוגתא דר"א ורבנן בהא שייכא, כי קאמר הכא והא דרבא ורב ספרא תנאי היא ומייתי ליה פלוגתא דתנאי דברייתא, לוקמיניהו בפלוגתא דר"א ורבנן דמתניתין. יש לומר דר"א נמי אפשר דלא סבירא ליה דצרעת חמורה, אלא איהו מקרא והלכתא מייתי להו, מילה הלכתא ומכשירין קרא וכדכתבינן לעיל. כך נראה לי.

תינח נגעים טמאין נגעים טהורין מאי איכא למימר. פירוש: דקים להו לרבנן דלא יקוץ אפילו נגעים טהורין משום עבודה, אבל אנן במקום דמדחייא עבודה לא אשכחן, דבשלמא בטמאין קיימא לן בפסחים (סז, א) דטומאת מת נדחית בקרבן צבור ולא בזבין ומצורעין ונידחין לפסח שני, אבל טהורין לא ידעינן מנא לן, אלא דהכי קים להו לרבנן.

הא דאמר רב אשי: היכא אמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה, כגון מילה בצרעת וכו' דבעידנא דעקר ליה ללאו קא מקיים עשה, הכא בעידנא דעקר ליה ללאו לא מקיים עשה. ואיכא למידק היכי קא מסיק כן רב אשי טעמא משום דבעידנא דעקר לאו לא מקיים עשה, והא צרעת עשה

ולא תעשה הוא ולא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה. ויש מפרשים דלאו עיקר טעמא הוא אלא לומר דאפילו לא הוי אלא לא תעשה גרידא, בכי הא לא אשכחן דמדחי. ואינו מחוור בעיני. ולפי מה שכתבתי אני דמעיקרא סבירא ליה לתנא דברייתא דעשה דמילה חמיר טפי ודחי עשה ולא תעשה דצרעת אתי שפיר, דניחא ליה לרב אשי למימר טעמא דסליק אפילו לכשתמצא לומר כדקא סלקא דעתך דתנא דברייתא למימר מעיקרא.

דף קלג - א

אמר אביי לא נצרכה אלא לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוון אסור. ומהא שמעינן דדבר שאין מתכוון לר' יהודה אסור מדאורייתא, מדאיצטריך רחמנא למישרי הכא.

כך כתוב בספרים: [ו]לעשות, לעשות אי אתה עושה אבל אתה עושה בסיב שעל גבי רגליו. וקשיא לי טובא לגירסא זו, חדא דאם כן לעשות הוי כמו מעשות כלומר השמר מעשות, ואי איתא לא אתי לעשה אלא ללא תעשה, ועשה בצרעת מנא ליה. ועוד מאי קא פריך בסמוך הא למה לי קרא דבר שאין מתכוון הוא, דהא קרא לאו למשתרי אתי אלא למיסר. ומיהו בהא איכא לתרוצי דעל כרחין לא אתי אלא למישרי, דאי למיסר כבר כתיב (דברים כד, ח) השמר בנגע הצרעת לשמור מאד, למה לי דכתב רחמנא לעשות, אלא לומר לך איני מזהירך אלא לעשות אבל עושה אתה בסיב. והגירסא הנכונה כמו שגורס רש"י ז"ל ולעשות לעשות בסיב שעל גבי רגליו, והשתא פריך שפיר למה לי קרא להתיר דבר שאין מתכוון הוא, והשתא אתי שפיר נמי לעשה, דהכי קאמר אתה רשאי לעשות בסיב שעל גבי רגליו ובמוט שעל כתפו, כלומר בשאין מתכוון לקוץ ולטהר, הא מתכוון לקוץ ולטהר אסור ולא הבא מכלל עשה עשה.

בתר דשמעה מרבא סברא. ואיכא למידק בין לאביי בין לרבא, בין למאי דס"ל לאביי מעיקרא, למה לן קרא למישרי מילה בצרעת השתא לגבי הרשות שרי במקום מצוה לכ"ש, ולישתוק קרא מיניה. ונראה לי דאיצטריך משום דהכא בשאינו עושה ממש לשום קציצה אלא מלאכתו

הוא עושה וממילא מיקץ קייץ, והלכך אי משום הא הוה אמינא דוקא בכי הא הוא דשרא רחמנא הא בקוצץ ממש בידיים ומתכוון לקוץ אלא שאין מתכוון לשם קציצת טהרה לא, הלכך איצטריך למיכתב בשר להתיר במקום מילה, שהוא קוצץ בהרת בידיים כנ"ל. והרמב"ן ז"ל תירץ דלא בא הכתוב אלא להתיר אפילו מתכוון לקוץ במקום מילה, פ"י לפירושו לקוץ בהרתו לטהר הוא מתכוון.

ואביי למאי דסליק אדעתיה מעיקרא האי בשר לר"ש מאי עביד ליה, אמר רב עמרם באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוון. ואיכא למידק אם כן מאי דוחקיה דאביי דהוה מוקים לה מעיקרא כר' יהודה דלא קיימא לן כותיה, לוקמיה אפילו לר"ש דקיימא לן כותיה בדבר שאין מתכוון. ועוד דהכין הוה שפיר טפי, דפריק לה אפילו למאי דסבירא ליה למ"ד דבעי לה דהא קאמר הא למה לי קרא דבר שאין מתכוון הוא, כלומר ודבר שאין מתכוון מותר. ויש לומר משום דימול בשר ערלתו משמע טפי במתכוון למול ולא לקוץ בהרתו. ומיהו לר"ש למאי דסבר ליה דשרי בעלמא אפילו בפסיק רישיה, על כרחין איצטריך ליה לאוקומיה באומר לקוץ הוא מתכוון.

תמיהא לי מאן דמתני לה אההיא דר' יאשיה, אמאי קרי ליה דבר שאין מתכוון, הא מתכוון לקציצה אלא שאינו מתכוון לטהר אלא למול, ואין זה קרוי דבר שאין מתכוון אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה, והא למה הדבר דומה למכבה גחלת של עץ ברשות הרבים (לעיל מב, א) דמתכוון לכבות ולא מחמת שהוא צריך לגופו של כבוי אלא כדי שלא יזוקו בה רבים, וקרי' לה מלאכה שאינה צריכה לגופה ולא דבר שאין מתכוון, וכדאיתא בפרק כירה (לעיל מא, ב) גבי המיחם שפינהו דאמרינן שמואל בדבר שאין מתכוון סבירא ליה כר"ש, במלאכה שאינה צריכה לגופה סבירא ליה כרבי יהודה. ויש לומר דאי כתב רחמנא בפירוש השמר בנגע הצרעת שלא תקוץ הכי נמי, אלא השמר בנגע הצרעת כתב רחמנא, כלומר שלא יטהרנו אלא בהוראת כהן, ואנן הוא דאמרינן דכיון שכן אסור לקוץ בהרת שמטהר הוא בקציצתו, והלכך כשזה קוצץ לשם מילה הוי ליה דבר שאין מתכוון אצל טהרה.

לבדו ולא למילה שלא בזמנה, דאתיא בקל וחומר. איכא גירסאות דמסיימי בה הכין: ומה צרעת שאינו נדחה מפני צורך הדיוט נדחה מפני מילה שלא בזמנה, יום טוב שנדחה מפני צורך הדיוט כגון שחיטה ובישול אינו דין שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותו. והיא גירסת גדולי

הראשונים וכתובה בספר המאור. ואינה מחוורת בעיני, דשחיטה ובישול אינו צורך הדיוט גרידא כקציצת בהרת, אלא צורך מצוה, דשמחת יום טוב עשה הוא דכתיב (דברים טז, יד) ושמחת בחגיך. ולא גרסינן ליה כלל ואינה ברוב הספרים. גם רש"י ז"ל אינו גורס כן, שהוא ז"ל מפרש האי ק"ו משום דצרעת חמורה שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת ומילה שלא בזמנה דוחה אותה, יום טוב ושבת שנדחין מפני עבודה קל וחומר שנדחין מפני מילה אפילו שלא בזמנה. ומכל מקום איכא למידק, דהא רבא גופיה הוא דאמר לעיל איפכא ואמר דשבת חמורה, וצרעת דוחה את העבודה לאו משום דצרעת חמורה אלא משום דגברא דלא חזי. ועל כרחין נצטרך לומר דלעיל לא גרסינן רבא אלא רבה, דהוא רבה בר נחמני רביה דרבא.

דף קלג - ב

מאן תנא ר' ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא. איכא למידק והא רבנן לא שרו התם הפשט כדרכו אלא בברזי, דליכא אלא משום שבות כדאמרינן בפרק כל כתבי הקודש, (ק"ז, א) והכא גבי ציצין שאינן מעכבין את המילה דשקיל להו כדרכו איכא איסורא דאורייתא. ויש לומר דהתם נמי רבנן בכל ענין שרו, ולטעמיה דר' ישמעאל קאמרי ליה לדידן בכל ענין שרי משום דכתיב (משלי טז, ד) כל פעל ה' למענהו שלא יהא קדשי שמים מוטלין כנבלה, אלא לדידך אודי לן מיהא דבברזי דליכא אלא שבות לישתרי כדשריא להציל תיק הספר עם הספר.

אלא אמרי נהרדעי רבנן דפליגי עליה דרבי יוסי. בלחם הפנים, וסלקא בהכין, וכיון שכן קיימא לן כהאי ברייתא דכל היכא דפירש אינו חוזר על ציצין שאין מעכבין, דרבנן ורבי יוסי הלכה כרבנן דרבי יוסי, ואלא על גב דדחיה לה לברייתא מעיקרא מדרי' ישמעאל ומדרבי יוסי, וכל שכן מדרבנן דפליגי עליה, השתא דאוקימנא כרבנן דלחם הפנים אידחי כל מאי דאמרינן מעיקרא ושמעינן דלא שייכי בהני פלוגתא דלעיל כלל. ונראה לי להביא ראיה, מדאמרינן לעיל דאפילו רבי יוסי דקדוש החדש מודה בה, ואילו הכא אמרי דאתיא דלא כרבי יוסי דלחם הפנים, ואם

איתא דהני פלוגתא שייכן אהדדי אם כן תקשי לן דרבי יוסי אדרבי יוסי,
שמע מינה דלא שייכן כלל אהדדי ואידחי כל מאי דאמרינן מעיקרא.
ולפיכך פסקו הגאונים והרב אלפסי ז"ל כההיא ברייתא, משום דליכא
מאן דפליג עלה אלא רבי יוסי דלחם הפנים לבד, ולית הלכתא כותיה
אלא כרבנן דרביס נינהו.

דף קלד - ב

האי ר' אליעזר בן עזריה אומר מרחיצין אף מרחיצין מיבעי ליה. קשיא
לי והא ברייתא נמי דקתני בהדיא בדברי ת"ק ביום ראשון מרחיצין
כדרכו, לא קתני בדר"א בן עזריה אף מרחיצין, אלא מרחיצין כלישנא
דמתניתין. ויש לומר דרבא משבש לה לכולה ברייתא.

הא דאמרינן: **אי אמרת הרחצת מילה מי גרע מחמין שעל גבי המכה.**
פירש רש"י ז"ל: מי גרע מחמין שעל גבי המכה דשרי, והכא אסרי רבנן
בשלישי. ואינו מחוור בעיני, חדא דהא לא שייכא האי קושיא לתרגומה
דרבא קמייתא ודתניא כותיה, דהא בהדיא תניא בברייתא ברבנן,
ובשלישי מזלפין דאלמא רבנן לא אסרי בשלישי ליתן עליה חמין, והלכך
אפילו תמצא לומר דלתרגומה דסבי פליגי רבנן לגמרי ביום שלישי, כלל
[ו]כלל לא ואפילו בזילוף, כיון דלישנא בתרא דברייתא לא פליגי, הוה
ליה לרבי יעקב למימר בהדיא דאי אמרת להרחצת מילה לתרגומא דסבי
מי גרע ממכה. ועוד דהא אפילו לתרגומא דסבי, מנא ליה דפליגי לגמרי
בשלישי, דהא במתניתין לא פירשו רבנן לא יום ראשון ולא יום שלישי,
אלא סתמא קתני מרחיצין בין לפני מילה בין לאחר מילה. ואי משום
דקתני ר"א בן עזריה אומר מרחיצין ביום השלישי, דלכאורה משמע
דרבנן לא שרו ביום שלישי כלל, דאי רבנן שרו לזלף אפילו ביום שלישי,
ור"א בן עזריה שרי בכולהו להרחיץ ואפילו בשלישי, א"כ מאי שנא יום
שלישי דנקט. לא היא דר"א לרבנותא נקטה, לומר דאפילו בשלישי
מרחיצין אותו, וכן נמי משמע מהא דאמר רבא, אי אמרת בשלמא ת"ק
מזלפין קאמר, היינו דאמר ר"א מרחיצין, אלא אי אמרת ת"ק מרחיצין
ביום ראשון קאמר ומזלפין ביום השלישי וכו', ר"א בן עזריה אף

מרחיצין מיבעי ליה, והשתא אי אמרינן דלרבנן דלתרגומא דסבי ביום שלישי כלל [ו]כלל לא, כל שכן דהוי ליה למיתני אף, כלומר אף ביום השלישי מרחיצין.

ועוד דאי רבנן לגמרי אסרי אף לזלף ביום שלישי, מנא ליה דר"א פליג בתרתי אדרבנן, ושרי ביום שלישי אפילו בהרחצה גמורה, דלמא לא שרי אלא בחדא, כלומר דמזלפין עליו ביד ביום שלישי, ומרחיצין דר"א בן עזריה כמרחיצין דרבנן. ועוד מאי קא מייתי מרב דאמר אין מונעין חמין מעל גבי המכה, דלמא רב דאמר כר"א דהלכתא כותיה. אלא נראה לי דהכי פירושא אי אמרת הרחצת מילה, אמאי אשמועינן תנא במילה ליתני מכה וכל שכן מילה דמי גרע מילה ממכה, ופרקינן מי לא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת, והלכך נקט מילה, משום דבמילה שרי אפילו בשהוחמו בשבת, ואילו במכה ליכא מאן דשרו אלא כשהוחמו מערב שבת.

הלכה כר"א בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מערב שבת בין בהרחצת כל גופו בין בהרחצת מילה. פירוש: בשלישי וכל שכן בראשון ובשני דיותר מסוכן ביום ראשון ושני מביום שלישי, שהרי לתרגומא דברייתא רבנן דפליגי ביום שלישי, מודו ביום ראשון, והוא הדין נמי לתרגומא דסבי, וכל שכן לפירושו של רש"י ז"ל דפירש לתרגומא דסבי דרבנן לא שרו בשלישי אפילו לזלף, וביום הראשון שרו לזלף מיהא, אלמא לכולי עלמא טפי חמור יום ראשון מביום שלישי, ויום שני נמי דכל דלא סליק טפי מצטער ומסתכן. והא דכתיב (בראשית לד, כה) ביום השלישי בהיותם כואבים, לאו למימר דמסתכן דוקא ביום השלישי, אלא משום דבשלישי איכא חולשא טפי, והיינו דאתו עליהו ביום השלישי ולא ביום הראשון ואף על גב דלכולי עלמא ביום ראשון מיהא מסתכן טפי, משום דאע"ג דמצטערי טפי מכל מקום ליכא חולשא.

ולפני מילה נמי מרחיצין אותו אפילו בחמין שהוחמו בשבת על ידי עכו"ם שחממן מעצמו, ואפילו עבר ישראל ואמר ליה לעכו"ם זיל אחים לי, ואפילו עבר נמי וחממן ישראל, דכל הני משום קנס הוא דאסרינן ליה בעלמא, אבל הכא במקום מצוה לא קנסינן.

ותדע לך דאפילו לפני מילה מרחיצין אפילו בחמין שהוחמו בשבת, דהא קתני במתניתין מרחיצין את המילה בין לפני מילה ובין לאחר מילה, אלמא לפני מילה ולאחר מילה חד דינא אית להו בהא. ובמאי דמרחיצין או מזלפין למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לאחר מילה הכי נמי

מרחיצין או מזלפין נמי לפני מילה, ומתרגומא דרבא נמי שמעינן לה, דהא לתרגומיה ת"ק שרי ביום ראשון להרחיץ כדרכו בין לפני מילה בין לאחר מילה, ומינה נשמע לר"א בן עזריה דכי היכי דשרי רחיצה כדרכו לאחר מילה הכי נמי שרי לפני מילה. וכן פסק הרב אלפסי ז"ל משמא דרבוותא, וכן כתב מורי הרב רבי יונה ז"ל בהלכותיו.

וא"ת היאך אפשר לומר דהרחצה דלפני מילה מותרת בחמין שהוחמו בשבת, וכן הרחצת כל גופו קודם מילה, והא מכשירי מילה נינהו, וחמין שהוחמו בשבת אסורין מדבריהם (לעיל לט, ב) בין בשתיה בין ברחיצה, וכן נמי הרחצת כל גופו אסורה מדבריהם ואפילו אבר אבר (לעיל מ, א), ואנן הא קיימא לן כרבנן דר"א דאסרי מכשירי מילה ואפילו בדבר שאין בו אלא שבות דרבנן. יש לומר דחמין שהוחמו בשבת קנס הוא דקנסין, ובמקום מצוה לא גזרו, וכן הרחצת כל גופו לאו מלאכה הוא שהרי בצונן מותר, וכן פניו ידיו ורגליו אפילו בחמין שהוחמו מערב שבת, אלא שאסרוה מפני הבלנין שהיו מחמין בשבת, ובמקום מילה לא גזרו. וכן תירץ מורי הרב ר' יונה ז"ל.

ואם תאמר עוד והא יהבינן טעמא בגמרא להרחצה דלאחר מילה בהרחצת כל גופו ובחמין שהוחמו בשבת מפני שסכנה היא לו, הא לפני מילה דאין שם סכנה ליתסר ותדחי מילה. תירץ מורי הרב ז"ל דמשום הכי נקט האי טעמא בגמרא, משום דלאחר מילה אי ליכא סכנה לא שריא ולא מידי ואפילו זילוף, אבל לפני מילה התירו לצורך המילה. ועוד דמשום הכי נקט בגמרא האי טעמא, לומר דעל כרחין חמין שהוחמו בשבת נמי שריא. ומעתה הרחצה שהתירו לאחר מילה התירו לפני המילה דחד דינא אית להו בהא, וכדמוכחא מתניתין כדאמרן.

ולי נראה דכיון דהוצרכו להתיר שבות דרחיצה לגבי מילה, לא רצו לאסור אף לפני מילה דהויא לה כחוכא, לאחר מילה נתיר להדיא מפני שסכנה היא לו, הא אפילו קודם מילה יודעין בה הכל שעל כרחנו יבא לידי כך, ועכשיו נאסור, והלכך כל מה שהתירו בענין רחיצה לאחר המילה התירו אף לפני המילה.

והיכא דאישתפוך חמימי ואיבדור סממני לאחר מילה, מחממין ושוחקין מפני הסכנה, ומיהו כל היכא דאפשר לשנויי משנינן, וכדתניא במתניתין לא שחק כמון מערב שבת לועס בשיניו, ולא יטרוף יין ושמן אלא נותן זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, כלומר בכלי בלא בילה כדאיתא בגמרא.

אבל אשתפוך קודם מילה ואי אפשר לו להרחיצו לאחר מילה אלא אם יאמר לעכו"ם להחם דקא מידחי ביה שבות דרבנן שיש בו מלאכה, ואי נמי בדליכא ויצטרך ישראל להחם לו, בזה ראיתי מחלוקת בין הגדולים, שהרמב"ן ז"ל כתב שאם יש לו חמין להרחיצו לפני המילה ואין לו להרחיצו לאחר מילה, שרוחצין אותו ומלין אותו שאין כאן מכשירין דוחין כלום, ואחר שמל הרי כאן סכנת נפשות שדוחה שבת, ואין אומרים תדחה מילה כדי שלא להביא אותו לסכנה ונדחה שבת, אלא מילה עצמה דוחה שבת וסכנת נפשות דוחה שבת, ואין למצוה אלא שעתה, ואין לדחות מילה מפני דחיית שבת שיבא אחר מכן מפני הסכנה. והביא ראיה ממתניתין דקתני לא שחק כמון מערב שבת לועס ואם לא התקין מערב שבת כורך על אצבעו ומביא ואפילו מחצר אחרת, ולא קתני כשאין לו כמון בביתו או שאי אפשר ללעוס בשיניו תדחה, ומדקתני תקנתא ולא קתני נמי דחייה שמע מינה כדאמרן. ועוד דכורך על אצבעו ומביא דרך רשות הרבים איסורא דאורייתא הוא דמשאוי הוא לו, אי נמי מחצר אחרת שלא נשתתפו נמי איסורא הוא ונדחה מילה מידי דהוה איזמל שאין מביאין אותו דרך שער בשינוי ואפילו במבוי שאינו משותף, אלא שאין צרכי סכנה שלאחר מילה דוחין אותה מתחלה, אלא מל ואחר כך מחלל לצורך הסכנה ע"כ.

ולפי דברי הרב ז"ל הא דאמרינן בעירובין (סז, ב) בההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה, דקודם מילה הוא. ואין נראה כן מדברי הגאונים ז"ל, אלא שנשפכו חמימי דלאחר מילה. ולא התירו הגאונים ז"ל אלא בדאישתפוך חמימי ואיבדור סממני לאחר מילה, הא קודם מילה תדחה, דעל כרחין אתי למידחי שבת במישחק סממני ומיחס חמימי. וכ"כ הר"ז הלוי ז"ל מפורש. ומסתברא לי כותייהו מדתני בפרק קמא דביצה (ב, א) השוחט בית שמאי אומרים יחפור בדקר ויכסה, וב"ה אומרים לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום, ושזין שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה. ואם כדברי הרמב"ן ז"ל, לעולם שוחטין ואע"פ שאין לו דקר נעוץ מפני מצות שמחת יום טוב, דבשעת שחיטה אין כאן דחוי כלל, ולאחר שחיטה הרי כאן מצות עשה דכסוי, ומצות עשה הוא דדוחה חפירת הדקר דאיסורא דרבנן הוא, ואין דוחין מצות שמחת יום טוב בשעתה שלא נבוא לידי איסורא דרבנן דלאחר שחיטה, אלא ודאי שמעינן דכל דבר שאנו יודעין בתחילת הענין שיבא לידי איסור מלאכה ואפילו דרבנן שאינה נתרת קודם זמן תדחה אותה מצוה כדי שלא נבוא לבסוף לידי כך וכל שכן במלאכה דאורייתא.

ומה שהתירו לו לכרוך על אצבעו להביא מחצר שאינה מעורבת ולא דחו את המילה בכך, כדדחינן לה מפני הבאת האיזמל ואפילו דרך גגות וקרפיפות. יכילנא לשנויי, דאין הכי נמי אי אתידע מלתא מקמי מילה, ומתניתין בדלא ידעי עד לאחר מילה, ואפילו הכי כל היכא דאיכא לשנויי משנינן. ואלא מיהו אפילו תמצא לומר דבאתידע מקמי מילה מיירי, לא קשיא ולא מידי, דהתם שאני דכיון דעל כרחין מידחיא שבות דרבנן בלאחר מילה בהכין דהיינו נתינת אספלנית משום דהוה ליה הני אי אפשר לעשותה מערב שבת, אפילו אתידע מקמי מילה נמי לא דחי מילה מקמי שבות דלאחר מילה דאין בה איסורא דאורייתא, והא דלא קתני נמי לא הביא כמון מערב שבת או שאי אפשר לו ללעוס תדחה מילה, אינה ראייה, דהא קתני רישא כלל אמר ר' עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת, והלכך תנא לאו כרוכלא תני ואזיל, ואם אי אפשר לעשותה מערב שבת, אלא הבאת כמון ואפילו מרשות הרבים שרי, כיון דאפשר להביאו בשער או לאחר ידו דאין בו אלא שבות דרבנן שאין בזה מלאכה דאורייתא, וכל שבות דלאחר מילה שאין בו מלאכה שרי כדאמרן, דמה לי דחיית שבות נתינת אספלנית, מה לי שבות אחר דלאחר מילה, כך נראה לי.

דף קלה - א

גירסת הגאונים ז"ל: אמר רבה מנא אמינא לה דתניא ר"א הקפר ברבי אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה וכו', לאו מכלל דת"ק סבר דברי הכל אין מחללין, אם כן ר"א הקפר טעמא דב"ש אתא לאשמועינן, דלמא הכי קאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה. ות"ק דקאמר הכא היינו ר"ש בן אלעזר, וכן נמצא בתוספתא (פט"ז, הל' ח). והא דקאמר לאו מכלל דת"ק סבר דברי הכל אין מחללין, יש מפרשים דאי אמרינן ת"ק דהיינו ר"ש בן אלעזר סבר דצריך להטיף ממנו דם ברית אפילו בשבת קאמר דודאי ערלה כבושה היא, היכי קאמר ר"א לא נחלקו ב"ש וב"ה בחול שצריך להטיף ממנו דם ברית, אמר ת"ק אפילו בשבת ואמר ליה איהו אפילו בחול, אלא שמע מינה דת"ק דהיינו ר"ש ב"א לא אמר אלא בחול ואפילו לב"ש, ולפיכך אמר ליה ר"א הקפר דבדבר זה (הוא דנחלקו) [לא נחלקו],

דלכולי עלמא צריך ודאי להטיף ממנו דם ברית כדקאמר ר"ש בן אלעזר, אלא דמחלוקתן בשבת היא, דלבי"ש מחללין עליו את השבת, ונמצא רבה דאמר בין כר"ש בן אלעזר בין כר' אלעזר הקפר, ורב יוסף דלא כחד.

ויש מפרשים דהכי פירושא, לאו מכלל דת"ק סבר אין מחללין, דכיון דאשכחן לר"א הקפר דאמר דספק ערלה כבושה היא לב"ה, מסתמא אף ר"ש בן אלעזר הכי סבירא ליה, דמדד' אלעזר נשמע לר"ש, דבכדי לא נטיל מחלוקת ביניהם אלא במאי דאשכחן להו דפליגי דהיינו לב"ש דאינה משנה. ולי נראה דטעמא משום דאשכחן לרשב"א דמוסיף בהא את"ק, הכי נמי לר"א מוסיף אדר' שמעון, דכל תנא בתרא לטפויי מלתא קא אתי, והלכך ת"ק דר"ש אמר דאף בחול אין צריך להטיף ממנו דם ברית אלא לב"ש בלחוד, ור"ש אומר דאף לב"ה צריך להטיף בחול אבל לא בשבת משום דלכולהו ספק ערלה כבושה היא, ור"א הקפר על ר"ש מוסיף ואמר דלבית שמאי אפילו בשבת נמי דודאי ערלה כבושה היא לבית שמאי, ואקשינן אי הכי רבי אלעזר הקפר טעמא דבית שמאי אתא לאשמועינן, דאילו לענין דינא ר"א ור"ש הושוו לדעת אחת ולשניהם אין מחללין את השבת לבית הלל, ובטעמא דבית שמאי הוא דפליגי ומה בכך והא בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה.

ופרקינן דלמא הכי קאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה, יש מי שפירש דלמא הכי קאמר ליה לר"ש, לא נחלקו ב"ש וב"ה בהטפת גר שנתגייר כשהוא מהול (כדקאמר) [כדקאמרת], דבההוא לא נחלקו שצריך להטיף ממנו דם ברית, אלא בהטפת נולד שהוא מהול פליגי ולחלל עליו את השבת, ולא א"ר אלעזר הכין לאשמועינן טעמא דב"ש בנולד כשהוא מהול, אלא לאשמועינן דבההיא הוא דפליגי ולא בגר שנתגייר כשהוא מהול. ויש מי שפירש דאת"ק דר"ש ב"א קאי כלומר דבין ר' שמעון בן אלעזר בין ר' אלעזר הקפר אמרו ליה לת"ק, לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית, אלא על מה נחלקו, ר"ש ב"א אמר על גר שנתגייר כשהוא מהול, ורבי אליעזר הקפר קאמר בנולד כשהוא מהול עצמו ולחלל עליו את השבת.

ורש"י ז"ל גורס: א"ר יוסף מנא אמינא לה דתניא ר"א הקפר אומר וכו', לאו מכלל דת"ק סבר דברי הכל מחללין, ודחינן דלמא ת"ק סבר ד"ה אין מחללין, ואקשינן אם כן ר"א הקפר טעמא דב"ש אתא לאשמועינן, ופרקינן דלמא הכי קאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה, ואף לגירסא זו

נמצא שהתלמוד דחה רב יוסף מאותה ברייתא דלא שמע מינה מידי.
וגירסת הגאונים ז"ל נראית יותר נכונה.

ולענין פסק, בנולד כשהוא מהול קיימא לן כר"ש בן אלעזר וכדפסק שמואל. ואע"ג דפסק רב כתי"ק, הא איכא רבה ורב יוסף דפליגי אליבא דר"ש בן אלעזר ושמע מינה דסבירא להו כותיה. ובפלוגתא דרבה ורב יוסף קיימא לן כרבה דאמר דספק ערלה כבושה היא ואינה דוחה את השבת, דרבה ורב יוסף הלכה כרבה בר משדה ענין ומחצה (ב"ב קיד, ב), ואפילו אם תמצא לומר דלא אתמר כללא אלא במאי דפליגי בכולה מכלתין דבבא בתרא, מכל מקום לענין פסק הלכה הוי ליה ספיקא אי כרב יוסף, ונקטינן לחומרא ואין מחללין עליו את השבת.

ולענין גר שנתגייר כשהוא מהול. יש אומרים דכיון דפסק שמואל הלכה כר"ש בן אלעזר, שמעינן מינה דאין צריך להטיף ממנו דם ברית, דסתמא כיון דר"ש בן אלעזר ור"א לא נחלקו בנולד כשהוא מהול אלא בגר שנתגייר, ואמר שמואל הלכה כר"ש בן אלעזר ולא פירש דדוקא בנולד כשהוא מהול, סתמא דמלתא בכל מאי דאמר ר"ש בן אלעזר פסק כותיה. ועוד יש מרבותינו ז"ל שאמרו שאילו לא פסק שמואל כר' שמעון בן אלעזר אלא בנולד כשהוא מהול בלבד אבל בגר שנתגייר כשהוא מהול לית ליה כותיה, הוי ליה לפסוק הלכה כרבי אלעזר הקפר דאוקי פלוגתייהו בנולד כשהוא מהול ולחלל עליו את השבת אבל בחול צריך להטיף, וכן גר שנתגייר כשהוא מהול לא נחלקו שצריך להטיף ממנו דם ברית. אבל הגאונים ז"ל וכן בהלכות הרב אלפסי ז"ל פסקו בגר שנתגייר כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית.

ויש מביאים ראיה לדברי הגאונים ז"ל, משום דסוגיין בתלמודא הכין, מדאותביה רבי אלעזר בן פדא לר' יוחנן בפרק הערל (יבמות עב, ב) מדתניא אין לי אלא נמול ביום שמיני, נמול לתשעה נמול לעשרה ליי"א ליי"ב וגר שנתגייר כשהוא מהול מנין, תלמוד לומר וביום, אלמא גר שנתגייר צריך להטיף ממנו דם ברית. ועוד דקיימא לן כרבי יוסי דאמר בפרק החולץ (שם מו, ב) אינו גר עד שימול ויטבול, וכדאיפסקא התם הלכתא בהדיא, ומשמע דכללא הוא לכל הגרים בין ערלים בין כשהן נמולין. ועוד דתניא התם, הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו, ור' יוסי אומר אין מטבילין אותו, ומפרשי רבוותא משום דחייש ר' יוסי דלמא ערבי מהול הוא וצריך להטיף ממנו דם ברית, וכן פירש שם

רש"י ז"ל. וכבר איפסיקא התם הלכתא כרבי יוסי דאינו גר עד שימול ויטבול.

ומה שאמר שמואל הלכה כר' שמעון, לאו אגר שנתגייר קאי אלא אנוולד כשהוא מהול לבד, ואע"ג דר' שמעון תרתני קאמר והוא פסק סתם, אורחא דתלמודא בהכין למיפסק סתם ואע"ג דלית ליה כותיה אלא בחדא, וכההיא דאמרינן בפסחים (יג, א) מאי לאו לאכול לא לבער. ומיהו מה שהביאו ראיה מההיא דתניא בפרק הערל (שם) דאותביה ר"א לרבי יוחנן אין לי אלא נמול לשמנה וכו' גר שנתגייר כשהוא מהול מנין, אינה ראיה מחוורת בעיני, דאי מברייתא גופה קא מייתי ראיה, לאו ראיה היא דדלמא ההיא ר' אלעזר הקפר או תנא אחר הוא דאית ליה הכין, והתם נמי איכא תנאי אחרינא דתניא התם משוך ונולד כשהוא מהול וגר שנתגייר כשהוא מהול וקטן שעבר זמנו ושאר כל הנמולין, לאתויי מי שיש לו שתי ערלות אין נמולין אלא ביום, ר"א בר"ש אומר בזמן אין נימולין אלא ביום כו'. (ומשום) [ומאי] דמותיב מינה בר פדא לאו מגר שנתגייר קמותיב לר' יוחנן אלא מנמול לתשעה לעשרה וכו', כלומר שאע"פ שנמולין שלא בזמן אין נמולים אלא ביום.

וההיא דאינו גר עד שימול ויטבול, אינה ראיה גמורה, דדלמא התם בגר שלא נמול משום דאפשר למולו דכל דאפשר למולו צריך למולו כאבות, ולא גמרינן מאמהות שטבלו ולא מלו משום דאין דנין אפשר משאי אפשר, דזו היתה תשובתו של רבי יהודה, אבל בגר שנתגייר כשהוא מהול דאי אפשר למולו גמרינן ליה מאמהות ובטבילה סגי, ולא איפסיקא התם הלכתא כרבי יוסי אלא בההיא, אבל בההוא שבא ואמר מלתי ולא טבלתי לא איפסקא הלכתא כותיה. וכן השיב מורי הר"מ ז"ל.

והר"ז הלוי ז"ל השיב דדלמא ההיא דאמר ר' יוסי אין מטבילין, לא משום חשש ערבי הוא, אלא משום חשש דלמא נולד כשהוא מהול הוה. ואין זה מחוור בעיני, דנולד כשהוא מהול מיעוטא הוא, ורבי יוסי לא חייש למיעוטא (יבמות סז, א). וקבלת הגאונים ז"ל תכריע. וההיא דא"ר יוסי, משום נולד כשהוא מהול ליכא למימר, דמיעוטא הוא כדאמרן, ואע"ג דלא איפסיקא בההיא בהדיא הלכה כר' יוסי, מכל מקום קיימא לן (עירובין מו, ב) דר' יוסי ור' יהודה הלכה כר' יוסי. וההיא דאינו גר עד שימול ויטבול נמי ראיה, דאפילו גר שנתגייר כשהוא מהול לא דמי לאמהות, דהכא אפשר הוא בהטפת דם ברית.

ור"ח ז"ל כתב דגר שנתגייר כשהוא מהול אין לו תקנה, אבל בניו נמולין לשמונה ונכנסין לקהל, דהא אתגייר בטבילה וכגר חשוב להכשיר זרעו, אבל בעצמו לא. ואינו מחוור דאי סבירא לן כר"ש בן אלעזר, אף הוא עצמו כשר ונכנס בקהל, דהא אין צריך להטיף ממנו דם ברית קאמר, ואי לאו כותיה סבירא לן הא סגי ליה בהטפת דם ברית, וכההיא דתניא התם בפרק הערל דכתבינן לעיל. ועוד הקשה עליו הרמב"ן ז"ל מההיא דאמר ר' יוסי התם אין מטבילין אותו, כלומר עד שיטיף, שאלמלא אין לו תקנה לעולם מטבילין אותו להכשיר זרעו אבל לא להכשיר עצמו. ואין נראה לי [לומר] דצריך להטיף ממנו דם ברית להכשיר זרעו, דהא משמע דהטפת דם ברית כמילה.

ולענין הברכה כתב הרמב"ן ז"ל, שהמל את הגר ועבד שנתגייר כשהוא מהול, מברך אקב"ו להטיף דם ברית מן הגרים או מן העבדים, שאין הטפה זו מספק אלא ודאי, שאנו חייבים להטיף מהם דם ברית להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה ובה נכנסין תחת כנפי השכינה, אבל נולד כשהוא מהול כיון דקיימא לן משום ספק ערלה כבושה הוא שמטיפין ממנו דם ברית, אין מברכין. וכן הורו הגאונים ז"ל וכ"כ הרב אלפסי בהלכותיו. והוא הטעם שאין מברכין להכניסו בבריתו של אברהם אבינו דשמא אין זו ערלה. אבל מורי הרב ז"ל כתב שצריך לברך, דכיון דאנן משום ספק בשל תורה מטיפין ממנו, בספיקא דאורייתא מברכין. ומחלוקתם תלויה בההיא דפרק במה מדליקין (כג, א) דאמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה, וכבר כתבתים שם בסייעתא דשמיא.

הא דאמר (רב) [רבה] אמר רב אסי כל שאמו טמאה נמול לשמונה. יש מי שפסק דליתא משום דאתי כתנאי, ואתיא דרבה אמר רב אסי כרב חמא דיחידאה הוא, וקיימא לן (לעיל קל, ב) דאין הלכה כיחיד במקום רבים, ואי לאו דאיפליגו בה אמוראי הוה אמרינן דהלכתא כרב חמא ומשום דפסק רב אסי כוותיה, אבל השתא דאפליגו בה אמוראי דהיינו רב הונא וחייא בר רב, וכדאמרינן דפלוגתייהו בהא תליא, ואתיא מאן דאמר דבטומאת לידה תליא מלתא כרב חמא ומאן דאמר דלאו בטומאת לידה תליא מלתא כתנא קמא, קיימא לן כמאן דקאי כתנא קמא, ועוד דרבא ורב משרשיה ור' ירמיה שקלי וטרו אליבא דתנא קמא. וכן דעת הרמב"ן ז"ל.

אבל מורי הרב ז"ל פסק כרב אסי, משום דכיון דאוקימנא לה בפלוגתא דרב הונא וחייא בר רב, הוי ליה מ"ד אין יוצא דופן נמול לשמונה ורב אסי רבים ומ"ד יוצא דופן נמול לשמונה יחיד, וקיימא לן כרבים. ואף על גב דאוקימנא לה בגמ' כתנאי וקם ליה רב אסי כיחידאה, אין לתלות דברייתא לא שמיעא להו לרב אסי ולמ"ד יוצא דופן אינו נמול לשמונה, אלא שמיעא להו ואיסתבר להו כרב חמא, וכל היכא דפליגי אמוראי חד פסיק כת"ק ותרי פסקי כיחידאה אין לנו להכריע מסברא כההוא דפסיק כרבים בלא ראייה, דהויא לה כפלוגתא דאמוראי וקיימא לן כהנהו אמוראי דהוהו להו רבים אצל יחיד.

והרב אלפסי ז"ל לא פסק כחד מנייהו, אלא שכתב בהלכות דברי כולם, וכולה שקלא וטריא דגמרא. ויש מי שסובר דמסתפקא מלתא להרב ז"ל ולפיכך לא פסק בה כלום, אלא מספיקא אין אחד מהם נמול אלא לשמונה ואין מחללין עליו את השבת דמטילין אותו לחומרא, וכן דעת הר"ז הלוי ז"ל. וכן דעת הרב בעל ההלכות ז"ל דמילתא ספיקא היא, ונמול לשמונה ואין מחללין עליו את השבת.

דף קלה - ב

הא דאמר רשב"ג כל ששה שלשים יום באדם אינו נפל. כללא כייל לכל הנולדים בין שנולד לשמונה ובין לשאר תינוקות, דכל דלא קים לן בגויה שכלו לו חדשיו אינו יוצא מכלל נפל אלא אם כן ששה שלשים יום, ואפילו סתם תינוקות ואפילו גמרו סימניו שער וצפרניו. והיינו דאקשינן היכי מהלינן, ואי דוקא בבן ח' ואי נמי בסתם תינוקות ובשלא גמרו סימניו, לא הוי מקשי סתם היכא מהלינן אלא בן שמונה היכי מהלינן, אי נמי כל שלא גמרו סימניו היכי מהלינן. ובהא רשב"ג לחומרא ורבנן לקולא, וכדמשמע בשמעתין דרבנן לקולא ורשב"ג לחומרא, וכדמשמע נמי ריש פרק החולץ (יבמות לו, ב) גבי הא דמייתנין לקמן מת בתוך שלשים יום ועמדה ונתקדשה. ואפילו נולד לשמונה אילו ששה שלשים יום נמי יצא מכלל נפל לרשב"ג, דכללא כייל כל ששה שלשים יום אינו נפל, משום דאיהו כרבי סבירא ליה דאמר כן ביבמות בפרק הערל (פ, ב)

דסבירא להו לרבנן דלא משתהי בבטן כלל, ורבנן ורשב"ג בתרתי פליגי וכדאמרן. ומיהו רבי ורשב"ג לאו בחדא שטתא ממש קיימי, אלא רבי סמיך אגמר סימניו שערו וצפרניו, ורשב"ג לא סמיך אסימנים אלא אנשתהה שלשים יום. והכין איתא בתוספתא דמכלתין פרק (ט"ז, ד) אין עוקרין בהמה, דעביד לה פלוגתא דת"ק ורבי ורשב"ג. והא דאיבעיא לן לקמן מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג ולא פשטוה מההיא ברייתא, דלמא לא שמייעא להו, ואי נמי דניחא ליה לאתויי ההיא דר"י אמר שמואל, דשמעינן מינה תרתי דפליגי רבנן עליה והלכתא כותיה, וכבר כתבתיה בארוכה בפרק הערל ביבמות (שם) בסייעתא דשמיא.

דף קלו - א

הא דאמר אביי כתנאי. פירש רש"י ז"ל: דאדרב אדא בר אהבה קאי, וכי אמרינן דכולי עלמא מת הוא, לומר דכולהו אית להו כרב אדא דמת הוא וכמחתך בשר בעלמא הוא. ויש מרבוותא ז"ל שהקשו עליו, דאם כן דכולהו סבירא להו דמחתך בשר בעלמא הוא, היכי רבי יוסי בר יהודה ור"א בר"ש סברי דהוי כטריפה, דהא מחתך מן הטריפה בשבת חייב משום חבורה, והשוחט את הטריפה חייב משום נטילת נשמה וכדאיתא בפסחים בפרק אלו דברים (עג, א), ולפיכך פירשוה דארשב"ג קאי.

ואינו מחוור בעיני, דאם כן למסקנא דאמרינן דכולי עלמא מת הוא וכרשב"ג, א"כ ר' יוסי בר יהודה ור"א בר"ש לכל הפחות דלא עבדי לה מתה טפי מטריפה, אם כן תהדר לה קושיין לדוכתייה דלדידהו היכי מהלינן. וליכא למימר דרשב"ג אליבא דידהו לא מהלינן אלא מי שכלו לו חדשיו, דאם כן לא הוה מקשינן היכי מהלינן, דמשמע דפשיטא להו דמהלי לכולי עלמא וליכא מאן דאסר אלא דטעמא איסתפקא להו היכי מהלינן, אלא נראה כמו שפירש רש"י ז"ל.

והא דאמרינן כטריפה לאו למימרא כטריפה ממש, אלא לטהרה מידי נבלה בלחוד, וכדמפרשי אינהו טעמא דהא עיקר שחיטה אינה אלא להכשיר באכילה ואפ"ה אהני לה שחיטה לטהרה מידי נבלה, דלמאכל שיש לה רוח חיים מהני לה שחיטת סימניה לטהרה מידי נבלה, הכא נמי

אע"ג דמת הוא שחיטת סימניו מטהרין אותו מידי נבלה, כן נראה לי לפי דברי רש"י ז"ל.

ולכולי עלמא מהלינן ספקות ממה נפשך כרב אדא בר אהבה. והתימה מן הרב אלפסי ז"ל שכתב להא ברייתא דספק בן שבעה ספק בן שמונה אין מחללין עליו את השבת בפסק הלכה, ואילו בגמרא העמידה כר"א ולמכשירי מילה. ונראה שהרב ז"ל סבור דלא קיימא לן כהא דרב אדא בר אהבה ודחייה בעלמא היא, ולא מהל"י לרשב"ג אלא מי שקים לן בגויה שכלו לו חדשיו. וכן כתב ר"ח ז"ל דלית הלכתא כרב אדא בר אהבה דשנויא בעלמא היא, והא אתי שפיר לפי הפירוש השני שכתבנו בהא דאביי וכמו שכתבתי, וצ"ע לפי דבריהם ז"ל.

הא דאמר אביי כשפיהק ומת דברי הכל מת הוא. פירש מורי הרב ז"ל: דלאו דוקא פיהק אלא הוא הדין לחלה ומת, דאם לא כן מאי קאמר אכלו ארי או שנפל מן הגג מר סבר חי הוא, דאלמא לא נחלקו אלא בשאכלו ארי, דאי לא לימא אבל חלה ומת. אבל הר"ז הלוי ז"ל כתב דדוקא פיהק ומת דמוכחא מלתא דאית ביה ריעותא, אבל חלה ומת הרי הוא כאכלו ארי דאפילו בן קיימא נמי יחלה וימות. והא דאביי לא כתבה הרב אלפסי ז"ל, לומר שאינה הלכה, דאידיחייא לה מהא דאמר רבא מת בתוך שלשים יום ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא אינה חולצת, ואוקימנא התם בריש פרק החולץ (יבמות לז, א) כרבנן דרבן שמעון בן גמליאל, דאלמא אפילו בשלא אכלו ארי פליגי רבנן.

וקשיא לי קצת דאי איתא דההיא דרבא פליגא דאביי, אמאי לא אקשו ליה מינה כדאקשי ליה מההיא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע. ואפשר לומר דלא שמיע להו ההיא דרבא. ועוד יש לומר דלא אקשינן הכי מדרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, אלא לומר דמינה שמעינן דאביי לאו הכי אמרה אלא איפכא דמסתמא לא פליגי אהדדי, אלא אדרבא ודאי פליגא ולא אקשינן לאביי מדרבא. אבל מורי הרב ז"ל פסקה להא דאביי בפסקי הלכותיו, וכתב דההיא דרבא בשנפל מן הגג או כשאכלו ארי. והר"ז הלוי ז"ל פירש דההיא דרבא בשחלה ומת דהיינו כאכלו ארי, ולא אמרינן אלא כשפיהק ומת, וכמו שכתבנו למעלה.

דף קלז - א

הא דאמרינן: **ומאי שנא גבי מילה ופרקינן דכתיב (בראשית יז, י) המול לכם כל זכר**. משמע טעמא דכתיב כל זכר הא לאו הכי לא. וקשה דהא איצטריך למעוטי מערכין מדכתיב (ויקרא כז, ג ד) הזכר ואם נקבה, טעמא דכתיב ואם נקבה, הא זכר ונקבה משמע אפילו טומטום ואנדרוגינוס. ויש לומר דזכר ונקבה זכר ודאי נקבה ודאית משמע, ולא איצטריך גבי ערכין למכתב הזכר ואם נקבה, אלא משום דזכר ונקבה מבעי ליה לחלק בין ערך איש לערך אשה, וכדאיתא במסכת נדה פרק המפלת (כח, ב) גבי המפלת טומטום ואנדרוגינוס דאמרינן התם וכל היכא דכתיב זכר ונקבה למעוטי טומטום ואנדרוגינוס, והא גבי ערכין דכתיב הזכר ואם נקבה, ותניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס, יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה ת"ל הזכר ואם נקבה, זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס, טעמא דכתיב הזכר ואם נקבה הא לאו הכי מזכר ונקבה לא מימעיט, ההיא מבעי לי לחלק בין ערך איש לערך אשה.

דף קלז - ב

אבי הבן מברך אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. רבנו שמואל ז"ל היה אומר דצריך לברך כן קודם המילה, דכל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן. ור"ת ז"ל חלק עליו, שמשנה סדר הברייתא ששנה תחלה ברכת המל ואח"כ ברכת אבי הבן, ועוד דקתני העומדין שם אומרים כשם שנכנס לברית כו' דאלמא משמע שנכנס ונמול כבר. ומה שאומרים להכניסו ואמרינן בפסחים (ז, א) כולי עלמא לא פליגי בלבער דלהבא משמע. לא קשיא דלאו למימרא דלהבא דוקא משמע ולא לשעבר, אלא דטפי משמע להבא מלשעבר, אבל הכי נמי דמשמע לשעבר, ובעל ביעור הוא דפליגי, דמר סבר דמעיקרא בלחוד משמע ומר סבר אפילו להבא משמע, והלכך להכניסו שפיר משמע לשעבר. ולא דמי לכל המצות שמברך עליהן עובר לעשייתן, דהכא אינו אלא שבח והודאה

בעלמא על שזיכהו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, כמו אשר קדש ידיד מבטן.

ידיד מבטן. פירש רש"י ז"ל: דהיינו יצחק שנתקדש מן הבטן. אבל ר"ת ז"ל כתב שזהו אברהם, כדדרשינן מה לידידי בביתי זה אברהם, כדאיתא בפרק כל המנחות באות מצה (נג, ב). ובברכה זו מזכיר שלש האבות, ידיד זה אברהם, חוק בשארו שם זה יצחק, וצאצאיו חתם באות ברית קדש זה יעקב. ואם תאמר מנא ליה באברהם שנתקדש מן הבטן. יש לומר דדלמא קים להו דילפי לה בגזירה שוה דידיעה ידיעה, באברהם כתיב כי ידעתיו, ולהלן כתיב (ירמיה א, ה) בטרם אצרך בבטן ידעתוך.

ה"ג בהלכות הרי"ף ז"ל וכן הוא בספרים מדוייקים: **המל את הגרים אומר אקב"ו למול הגרים ולהטיף מהם דם ברית, שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ כו' בא"י כורת הברית.** ולאחר המילה אינו מברך כלום. ואם תאמר למה בברכת הגרים תקנו לומר למול ולא על המילה כמו שאר הנמולין, והיה להם לומר על מילת הגרים. כבר תירץ הרמב"ן ז"ל משום דמילת גר חובה גמורה היא על המל, ובעי לברוכי למול דהא לא סגי' דלאו איהו מהיל דלא אפשר למעבדה ע"י שליח, דכל דמהיל מצוה דנפשיה קא עביד. אלא דקשה לי קצת, דאם כן מאן דלא מהליה אבוה דבית דין מחויבים למימהליה כדרשינן בפרק קמא דקדושין (כט, א) מהמול לכם כל זכר, א"כ התם ליבריך למול, דכל מאן דמהיל ליה מצוה דנפשיה קא עביד.

והתירוץ השני שתירץ הרב ז"ל טוב מן הראשון, שהוא ז"ל הקשה למה כללו כאן שתי הברכות של מילה באחת ולא ברכו בה תחלה וסוף כשאר הנמולין, ותירץ לפי שאינו גר עד שימול ויטבול לא ברכו עליה על המילה, כשם שאין מברכין על הטבילה אלא הוא בעצמו בעלייתו מברך עליה, אבל כללו הכל בברכה זו לפי שדם המילה בריתן של ישראל הוא ועל הברית אנו מברכין. וכענין זה היא ברכת אירוסין, שמברכין אקב"ו על העריות ואסר לנו את הארוסות. ומה שתקנו בה [לומר] להטיף מהם דם ברית, לפי שיש כמה גרים שמתגיירין כשהן נמולין ועיקר מילתן הטפת דם ברית, לפיכך תקנו לעולם כן. זו דעת הרמב"ן ז"ל וזה נכון.

ויש ספרים שכתוב בהן, המל אומר על המילה והמברך אומר למול את הגרים. וכן כתב הרב בעל ההלכות ז"ל דתרתני תקנו תחלה וסוף כשאר המילות. והר"ז הלוי ז"ל הקשה עליו דהיאך יברך לבסוף למול, ולמול להבא משמע וכדאמרינן בלבער. וכבר כתבתי למעלה משם רבותינו

יעשה כדרך שהוא עושה בחול, ליתסר נמי למיתלי כוזא בסיכתא. פירשו בתוס' דאי הוה מדאורייתא, בדאורייתא אין לחלק, אבל בדרבנן יש לחלק, דזה נראה כעובדין דחול וזה אינו נראה.

דף קלח - א

אלא אמר אביי מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. פירש רש"י ז"ל דלאו משום אהל עראי הוא, אלא שלא יתקן לשמר בקבע כדרך שהוא עושה בחול, והראיה מדאמרין לקמן (קלט, ב) תולה אדם את המשמרת ביום טוב לתלות בו אגוזים ורמונים ותולה בו שמרים, ואי טעמא משום אהל מה לי תולה רמונים מה לי תולה לשמרים מכל מקום הא עביד אהל עראי, והקשה עליו הרמב"ן ז"ל דמדאקשינן לעיל לר"א אוסופי על אהל עראי אסור לעשות, ואיך לכתחלה שרי, אלמא טעמא דמשמרת משום אהל עראי הוא. ותירץ הוא ז"ל דדלמא סוגיא דלעיל בשיטת רב יוסף אתמר. ומכל מקום עדיין קשה דהא מדנקיט אביי חומרי מתניתא ותני משמרת בהדי כולה, משמע דמשמרת נמי משום אהל עראי הוא. על כן פירש הוא ז"ל דאביי ודאי משום אהל עראי קאמר, וכלפי מאי דקאמר ר' יוסף חייב חטאת, אמר אביי דליכא אלא שבות בעלמא דהיינו עובדא דחול. והאי דשרי ברמונים משום דתולה לשמרים מותרת יפה וקובעה בכסבין והתולה לרמונים אין צריך לקובעה ולא למתחה יפה ולא אהל הוא כלל.

ואין זה מחוור בעיני כלל, דאם משום דמותחה ואינו מותרת או משום קביעותא הוא, מה לי רמונים מה לי שמרים, לימא ואם אינו מותרת יפה ואינו קובעה בכסבין שרי, וכדאמרין נמי גבי כילה דאם אין לה גג טפח מותר לנטותה ואם יש לה טפח אסור. ועוד דאי היתרא דרמונים משום ההוא טעמא נינהו, למה לי לתלות בו רמונים תחלה וכדאמר רב עלה, ומה לי אי מוכחא מלתא דלתלות רמונים תלאה אי לאו מוכחא מלתא, הא מכל מקום לאו אהל הוא כלל.

ומורי הרב ז"ל כתב בהלכותיו דכשהוא תולה לשמרים הוה כאהל לפי הוא צריך לחלל שתחתיה, אבל כשתולה אותם להניח עליה פירות מותר

לפי שאינו צריך לחלל שתחתיה לדבר זה. ע"כ. ובודאי שאין משום אהל אלא בשצריך לחלל שתחתיה, והוא שיש לו שלש מחיצות. אלא שאני תמיה כיון שאינו אהל אלא כשצריך לחללו בשעת נטייתו, אפילו בתולה לשמרים אם אין כלי תחתיו להאהיל עליו לישתרי, דהוי ליה כההוא דאמרינן בביצה (לב, ב) בקדרה ומדורתא מלמעלה למטה שרי, וכההיא דאמרינן בפרק כירה (לעיל מג, ב) מת המוטל בחמה באין שני בני אדם ויושבין בצדו, חם להם מלמטה זה מביא מטה וזה מביא מטה ויושבין עליהן, חם להם מלמעלה מביאים מחצלת ופורסין עליהם, זה זוקף מטתו ונשמט והולך לו וזה מביא וכו' ונמצאת מחיצה עשויה מאיליה, והכי נמי כיון שאינו אהל עד שיתן תחתיה כלי, כשהוא תולה את המשמרת ואח"כ נותן תחתיה כלי, הוי ליה אהל העשוי מלמעלה למטה ושרי. וא"ת משמרת אסרו לפי שדרכה בכך שתחלה תולין אותה ואח"כ נותנין כלי תחתיה, אם כן אע"פ שבשעה שתלאה לרמונים לא היה צריך לחלל שתחתיו, עכשיו שהוא תולה בה שמרים ונותן כלי תחתיה ליתסר. ואולי נאמר שלא אסרו אלא בשדעתו מתחלה לתת כלי תחתיה, אבל השתא דאין דעתו לתת בחלל שתחתיה כלי, נמצאת תלייתה בהיתר וכשנותן תחתיה כלי לבסוף אין עשייתו של אהל עכשיו. ואי נמי יש לומר דכל שהוא צריך לשים כלי תחתיו, מעכשיו הוא נקרא אהל שהרי צריך לאותו חלל כדי שישם תחתיו הכלי, אבל בתולה לרמונים אינו צריך לחלל כלל. ואפשר היה לי לומר כדברי רש"י, והא דמינקט אביי חומרי דמתני' ותני משמרת בהדי כילה, לאו משום דכולן חד טעמא אית להו, ואף רש"י סבור כן בכסא גליון שאינו משום אהל אלא משום גזירה שמא יתקע.

והא דנקט לה בחומרתא חדא, משום דכולן כלים הן שגזרו חכמים בנטייתן, זה משום אהל, וזה משום עובדין דחול, וזה משום גזירה שמא יתקע. וכיוצא בזה יש לנו אחרת בפרק כל הצלמין (ע"ז מב, ב) דאמרינן התם מנקיט רב ששת חומרי מתני' ותני כל המזלות מותרין חוץ מחמה ולבנה, וכל הפרצופות מותר חוץ מפרצוף אדם, וכל הצורות מותרין חוץ מצורות דרקון, ואמרינן עלה כל המזלות וכו', במאי עסקינן אילימא בעושה כל המזלות מי שרי וכו' אלא פשיטא במוצא, אימא מציעתא כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם, ואי במוצא פרצוף אדם מי אסור, אלא פשיטא בעושה, אימא סיפא כל הצורות מותרים חוץ מצורת דרקון, אי בעושה צורת דרקון מי אסור, אלא פשיטא [במוצא וכו'] רישא וסיפא במוצא מציעתא בעושה, אמר אביי אין רישא וסיפא במוצא מציעתא בעושה, רבא אמר כולה בעושה וכו', אלמא אביי לא קפיד למינקט כולהו

בחד טעמא ממש, אלא כיון דשוו בחד צדדי התם דמנקט צורות שכולן אסורות ולא משום טעם אחד, וה"נ מינקט כלים שנטייתן אסורה ולא משום טעם אחד, כך נראה לי ליישב דברי רש"י ז"ל.

הנוד והמשמרת. אע"פ שאין בו משום אהל אלא בשצריך לחלל שתחתיו, נראה שהנוד היה צריך לפרסו ולהיות אויר תחתיו כדי שיכנס תחתיו הרוח ויצטנן.

אבל מטה כסא וטרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחילה. וכתבו בתוס' בענין בנין אוהלים דכללא דמלתא דלא אסרינן משום אהל אלא מידי דאית ליה מחיצות מלמטה ומשתמש באויר שתחתיו, אבל סדור השלחן שנותנים שתי ספסלים שיש להם רגלים דקים ועורכים עליו את השלחן, לא מיקרו מחיצה. ותמיה לי דגוד מי עביד ליה מחיצות גמורות רחבות, והלא אין פורסין אותו אלא על קונדסין, ופריסת השלחן אפשר שהוא מותרת מפני שאין משתמשין באויר שתחתיו, מה שאין כן במטה שמשתמשין בה באויר שתחתיה בנתינת סנדלין וכיוצא בהן.

ומטה שלנו בזמן שהיא מסורגת בחבלים, אם יש בין חבל לחבל שלשה טפחים, אסור לפרוס עליהן סדין מפני שזה כעשיית אהל, וכן אסור לסלק מעליה הבגד התחתון מפני שהוא כסותר אוהליו, אבל אם אין בין חבל לחבל שלשה, הרי הן כלבוד ואין בו משום אהל, ובין כך ובין כך אילו היה כר או כסת או בגד פרוס עליה מערב שבת כשיעור טפח, למחר מותר לפרוס על המטה, משום דהוי כמוסיף על אהל עראי ושרי כרבנן וכעובדא דהנהו דכרי דהווי בי ר"ה דאיתא בעירובין (קב, א).

איבעיא להו שימר מאי אמר רב הונא שימר חייב חטאת. וכן הלכתא מדשקלי וטרי בה רבה ור' זירא בסמוך משום מאי מתרינן בה, ואע"ג דאתקיף רב ששת ואמר מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ור"א מתיר לכתחלה, הא אמר ר' יוסף דאין הכי נמי, ואייתי ראייה מעיר של זהב, ואע"ג דדחי לה אביי, דחויא בעלמא היא. ומיהו ר"א סבר דכיון דאינו בורר ולא מרקד בידיים וממילא הוא משתמר, אינו כבורר ולא כמרקד ומותר אפילו לכתחלה. אבל מכל מקום תמיהא לי כיון דלרבנן חייב חטאת, הוי בורר גמור כדרכו, אם כן היאך הווי נותנין לתלויה ביום טוב, והרי לכולי עלמא אין בוררין את הקטנית ביום טוב בנפה ובכברה, וצריך לי עיון.

הא דאתקיף רב ששת מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ור"א שרי לכתחלה. איכא למידק והא תניא בפרק אלו קשרים (לעיל קיג, א) חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו, רבי יהודה אומר כורך עליו פונדא או פסיקיא ובלבד שלא יענבנה, ואמרינן התם דטעמא דר"י משום דסבירא ליה דעניבה גופה קשירה הוא. ויש לומר דכל היכא דיחיד מחייב חטאת ורבים שרו לכתחלה לא קשיא ליה, אלא היכא דיחיד מחייב חטאת ויחיד אחר מתיר לכתחלה קשיא ליה, וכל שכן כשרבים מחייבי חטאת ויחיד מתיר לכתחלה.

טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור, היה כרוך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחילה. כתב הרי"ף ז"ל והוא שפירס ממנה מערב שבת על גבי הקינופות טפח, למחר הוי כמוסיף על אהל עראי, וכהני דכרי (עירובין קב, א) דהוה בי ר' הונא. אבל מורי הרב ז"ל כתב דאפילו בלא פריסת טפח, דאי בפורס טפח מאי שנא כרך עליה חוט או משיחה, תיפוק לי משום פריסת טפח.

כילה מהו, אמר ליה אף מטה אסורה. פירש ר"ת ז"ל: דרב סבר שהיה שואל אם יש לה צד איסור, ואחר כך שאל אם מטה אסורה לעולם, והשיב שאפילו כילה יש לה צד היתר, ואח"כ שאל אם מטה וכילה שוים, והשיב שאין. שאין שוין.

דף קלח - ב

לא אמרן אלא דלא נחתא מפוריא טפח אבל נחתא מפוריא טפח אסור. דכיון שהכילה פרוסה לצל הויה לה מטה כעשיית גג באמצע כילה, אבל מטה דידן אע"ג דנחתת סדינין מפוריא טפח לית לן בה, דכיון דפריסת סדינין על גבי מטה ואין בה משום אהל, לית לן בה. וכן כתב מורי הרב ז"ל.

אלא לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק. פירוש: טעמא לאו משום אהל, אלא משום דלמא נפיל ואתי לאתויי. וכן פירש רש"י ז"ל, אבל רבינו חננאל ז"ל פירש לעולם משום אהל, וכשמיהדק הוי ליה כאהל,

אבל גלימא דלא מיהדק לא הוי כאהל ושרי. ואינו מחוור. דאם כן הוי ליה למימר, לא קשיא הכא לא מיהדק התם מיהדק.

הא דאמר רב לא שנו אלא בשני אדם אבל באדם אחד אסור. פירש רש"י ז"ל: דבשני בני אדם אינו נמתח היטב, אבל באדם אחד שקושר על גבי קינוף זה וחוזר וקושר על גבי קינוף זה נמתח היטב. אבל מורי הרב ז"ל פירש משום דבאדם אחד הוי כעשיית אהל, שקושר וחוזר וקושר כדרך בנין שבונה מעט מעט, אבל בשני בני אדם שפורסין תחלה ואח"כ נותנין על גבי קנופות, אין זה כבנין שאין דרך בנין לעשותו כולו בבת אחת, והיינו דאמרינן בכילה דלא אפשר דלא ממתחא פורתא, ואינה נפרסת כולה בבת אחת. ולא ירדתי לסוף דעת מורי הרב ז"ל. דאם כן נתן דף על גבי מחיצות הכי נמי דשרי, וקדרה דאמרינן בביצה (לג, א) דמלמטה למעלה אסיר, אמאי והא נתינת הקדרה על גבי המחיצות בבת אחת הוא. ויש לפרש דהתם נמי דרך בנין בכך, כיון שהוא עושה גם מחיצותיה עכשיו.

דף קלט - א

הא דאמרינן: **ולישלח להו כדרמי בר יחזקאל**. ולא אמרינן ולישלח להו כילת חתנים. לא קשיא דאינהו בשיש לה גג קא מיבעיא להו. והא נמי דאמרינן ולשלח להו כר' טרפון, ולא אמרינן ולישלח להו כר' יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, וקיימא לן כותיה כדאמרינן נהוג עלמא כתלתא סבי כר' יאשיה בכלאים כדאיתא בברכות פרק מי שמתו (כב, א) ובפרק קמא דקידושין (לט, א) לא צהריתו דקיימא לן כר' יאשיה. אינהו בזורע חטה וכשות וחרצן קא מבעיא להו, דמספקא להו אי מין אילן הוא או ירק הוא.

הא דאמרן: **וליתן ליה לתינוק ישראל**. פירשתיה ביבמות פרק חרש (קיד, א) גבי קטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו, בסייעתא דשמיא.

הא דאמרינן הכא: **אתי למיסרד**. ואמרינן נמי הכי בערובין (מ, ב) גבי זמן דיום הכפורים ליטעמיה לינוקא, אתי למיסרד. מסתברא משום

דהוה עובדין דצריכין לדידן, ובהני הוא דוקא דחיישינן לדלמא אתי למיסרד, אבל במידי דצריך לתינוק לא חיישינן להכי, דהא התם לא מטעמיה ליה לינוקא, ואילו לדידיה מאכילין ומשקין לאלתר ואפילו טובא, וכבר כתבתי דבר זה והארכתי בדבר זה, בפרק חרש ביבמות (שם) בסייעתא דשמיא.

דף קלט - ב

הא דאמרינן: **מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין**. פירש"י ז"ל: דוקא בדאשתהי, כגון דמת בשבת והיה יום טוב לאחר השבת, אי נמי כשיהא שבת מלאחריה דחיישינן דלא ישתהה, וראיתו מדאמר הכא במעשה דמעון ביום טוב הסמוך לשבת ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה, דאלמא טעמא משום הא הוא דשרי להו רבי יוחנן. ולפי דברי הרב ז"ל הא דאמר מר זוטרא בפרק קמא דביצה (ו, א) לא אמרן אלא דאשתהי ורב אשי אמר אע"ג דלא אשתהי ב"יט שני הוא וכדמפרש רב אשי טעמא ואזיל, מאי טעמא דיום טוב שני לגבי מת כחול שויוה רבנן.

וכבר הסכימו הגאונים ז"ל, דאפילו ביום טוב ראשון נמי אע"ג דלא אשתהי לא משהינן ליה, ורב אשי ומר זוטרא לא איפליגו אלא ביום טוב שני משום דשבות דאית ביה מלאכה ביד ישראל היא, ולזה הוא שהוצרך רב אשי לתת טעם, אבל ביום טוב ראשון דעל ידי עממין לכולי עלמא אע"ג דלא אשתהי לא משהינן ליה, ומעשה דמעון משום דשבת מלפניה או מאחריה הוא דשאלו הם, אבל רבי יוחנן התיר להם לגמרי. ונראה לי קצת ראייה מדאמרינן סתם, ופריך מהא דרבי יהודה בר שילא, ואם איתא מאי קושיא דלמא בני בשכר לאו בדאשתהי הוה, דהא סתם שאלו וסתם אסר להם. ומ"מ יש לדחות דמשום דאסר להם סתם לומר דלעולם אסור ואפילו בדאשתהי, לפיכך הקשו עליו למה לא התיר בדאשתהי מיהא כעובדא דמעון.

ומכל מקום כך נהגו בכל המקומות להתעסק בו עממין ביום ראשון, וביום שני אפילו ישראל, אע"ג דלא אשתהו ואפילו לחצוב לו קבר. והא דאמרינן התם בפרק קמא דביצה (ו, א) אפילו למיגז ליה אסא ואפילו

למיגד ליה גלימא, לאו דוקא הני ומשום דטרחתן מועט וכמו שפרש"י ז"ל במס' ביצה (שם), אלא אפילו הני קאמר, כלומר אע"פ שאפשר לו למת בלא הני, דהא אפשר בלא אסא ואפשר נמי לכרכו בתכריכיו, וכל שכן חפירת קבר שאי אפשר למת בלא כן.

והא דתנן במסכת מועד קטן (ח, ב) אין חופרין כוכין וקברות במועד. כבר תירץ הרב אלפסי ז"ל, דהתם בחופר במועד לקבור בו מתים שימותו, וכן היה דרכן לחפור ולהכין כוכין קודם מעשה. ומה שהקשה עליו הראב"ד ז"ל א"כ למה התירו להרחיב ולהאריך במועד כיון שאין בו צורך המועד. ותירץ הרמב"ן ז"ל לפי שכל דבר שיש בו צורך לרבים התירו לתקנו, אע"פ שאסור להתחיל בו, וכמו ששינו שם ומתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים וחוטטין אותן, ואוקימנא כשאין הרבים צריכין להם, ואעפ"כ כיון שצרכי רבים הן מותר לתקן אבל לא להתחיל, והכא נמי צרכי רבים הוא. ואפילו בקבר בני משפחה ואפילו של יחיד נמי אפשר שהוא מותר, דכיון דמצוה הוא התירו בו מקצת מלאכה אפילו שלא לצורך המועד כמו שהתירו בצרכי רבים, וכל שכן שמא יצטרך לו במועד. וא"ת עוד והא תנן התם וארון עם המת בחצר ר"י אוסר אלא אם כן היו לו נסרים המנוסרים מערב יום טוב, ואם כן האיך נהגו עכשיו לחצוב קבר שלא בפני המת. יש לומר דההיא באדם שאינו מפורסם, הא באדם מפורסם מותר. והכין איתא בירושלמי. וכתב הרב אלפסי ז"ל בהלכות, וכיון שאין חופרין עכשיו אלא לצורך שעה הכל כאדם מפורסם, והכל יודעים דלצורך מת דביומו הוא דשרי.

והא דאמרינן יתעסקו בו עממין. יש מי שאומר דדוקא בקבורתו, אבל טלטולו מותר על ידי ככר או תינוק, והוצאתו נמי מותרת כב"ה, דאמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. ויש מי שאוסר להוציאו, וכן מוכיח להם הלשון שאמרו יתעסקו בו עממין ולא אמרו יקברוהו וכו', דאלמא כל עסקיו על ידי עממין. וטעמא דכיון דאי אפשר לקבורה בישראל לא התירו הוצאה בישראל, שאם תתיר בהם מקצת מלאכה שמא יבואו לגמור מלאכה. ועוד שהן כעוסקין בקבורה עצמה ומסייעין בה שהוא חלול יום טוב לגמרי, והא דמיא לההוא דאקשינן בפרק כל הכלים (לעיל קכד, ב) ובפרק קמא דביצה (עיי"ש יב, א) אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא, ועוד שאין כאן משום כבודו של מת הואיל ובסוף יתעסקו בו עממין.

ועוד כתב הרמב"ן ז"ל דהוצאת המת לקבורה כהוצאת אבנים לבנין, שאין לומר בו מתוך משום דלא שייך ביה צורך היום. ואם תאמר שהוא מצוה, הרי שריפת קדשים עשה ואינו דוחה יום טוב וכל שכן זה. ועוד דהא אתמר בפרק קמא דכתובות (ז, א) שאין מתוך אלא בהנאה השוה לכל נפש, והרי אין כאן הנאת נפש. ואין לומר מפני שאין (הנאה) [הוצאה] זו צריכה לגופה, אם כן בשבת יתירו, וכללו של דבר ששבת ויום טוב שוין בדבר זה, והמתיר בזה יתיר בזה. עד כאן.

הא דאמר רב אשי והוא שתלה בה רמונים. ואקשינן עלה ממערים ושותה מן החדש. איכא למידק אדרבא התם נמי שותה קאמרינן, אבל אומר לשתות ואינו שותה לא התירו. ותירץ הרמב"ן ז"ל דהכי קאמר והוא שתלה בה רמונים תחלה, הא תלה בה שמרים תחלה אף על פי שתלה בה רמונים לבסוף אסור, ואקשינן עלה ממערים ושותה מן החדש, אף על פי שמתחלה הוא טורח הוכיח סופו על תחלתו. ומתרץ התם לאו מוכחא מלתא דלחול עביד כיון דשתי לבסוף, אבל הכא מוכחא מלתא דלשמר תלה כיון דתלה בה שמרים תחלה, ומה שתולה בה רמונים לבסוף אמרינן הואיל ועשה בה מלאכתו משתמש הוא לשאר צרכיו.

ואיני יודע טעם לקושיא זו. דודאי הא דאמר רב אשי והוא שתלה בה רמונים, שתלה תחלה קאמר, ולפיכך הקשה לו ממערים ושותה ואף על פי שיש לו מן הישן, ומוכיח דחדש לאחר המועד הוא דבעי ליה, ואפילו הכי כיון דשותה ממנו אמרינן דהוכיח סופו על תחלתו, והכא נמי אף על פי שתלה תחלה שמרים, כשתלה לבסוף רמונים הוכיח סופו על תחלתו, ופריק התם לא מוכחא מלתא, שאף על פי שיש לו ישן אין הכל יודעין בו שיש לו ישן ועוד דהרבה יש רוצים בחדש מן הישן, הכא מוכחא מלתא ואף על פי שיש לו שמרים אסור תחלה. וכן נראה לי מדברי רש"י ז"ל.

[מתני':] ומסננין את היין בסודרין. פירוש: יין עכור, דאי אפשר לפרש שמרים דהא יין קתני ואע"פ שמשנה כיון שהוא בורר גמור אסור, וכן אי אפשר לומר יין צלול, דאם כן אפילו במשמרת כזעירי, אלא על כרחין ביין עכור דכיון דאפשר למשתייה הכין אין כאן משום בורר, וכיון דמשנה קצת ומסננין בסודרין שרי.

[מתני':] ונותנים ביצה במסנת של חרדל. פירש רש"י ז"ל: משום רבותיו ז"ל דנותנים ביצה כו' דוקא משום שינוי, ויורד לתוך הקערה שהוא כלי שני ומתלבן התבשיל. ואינו מחוור בעיני. שאילו דוקא במסנת של חרדל ומשום שינוי, אם כן מאי פריך אביי בפרק המילה (קלד, א)

מהא דתניא אין מסננין את החרדל במסננת שלה ואין ממתקין אותו בגחלת אמתניתין דהכא דתנן נותנין ביצה במסננת של חרדל, ופריק התם לא מחזי כבורר הכא מחזי כבורר. ואם איתא מאי קושיא התם במסננת שלו ומשום הכי אסור, והכא במסננת של חרדל דאיכא שינוי ומשום הכי מותר. אלא נראה כפירוש הראשון שפירש רש"י ז"ל, שנותנין אותה במסננת שהחרדל נתון בה לסנן, והחלמון שלה נוטף ומסנן עצמו והוי לחרדל למראה, והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה, והיינו דאמרינן התם דלא מחזי כבורר, דאין כאן פסולת שהכל ראוי הוא, אלא שהוא רוצה לערב החלמון לבד עם החרדל לגוון.

גמרא: הא דאמר רב חייא בר אשי אמר רב ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח. משום שינוי קאמר הכי ולא משום אהל, דאם כן אפילו במסנן את היין בסודרין נימא הכין, אלא משום היכר, וכיון דהתם איכא היכר אחר דאינו עושה גומא שפיר דמי. מורי הרב ז"ל.

הא דאמר רבא האי פרונקא אפלא דכובא שרי אכולה כובא אסור. פירש רש"י ז"ל: משום אהל. וא"ת וכי בכיסוי כלים יש משום אהל. תירצו בתוס' דשאני כובא שהוא רחב הרבה. ואינו מחוור בעיני, דאם כן הוה להו לפרושי כמה יהא רחב שיהא אסור וכמה קצר ויהא מותר, ונתת דבריך לשיעורין, ואפילו כיסוי קרקעות שהוא נראה יותר כאהל התירו (לעיל קכו, א), ולא נתנו חכמים בו שיעור. ועוד אי משום אהל מאי שנא כולה מאי שנא פלא, והא עובדא דרב הונא (עירובין קב, א) דהנהו דכרי משום תוספת אהל עראי התירו, אבל אילו רצה לפרוס על חצין של מחיצות היה אסור.

ויותר נראה דברי הראב"ד ז"ל שפירש משום משמר, ואכולה כובא אסור משום דמחזי כמשמרת שכן דרכו בחול, אבל פלא דכובא שרי דלאו היינו אורחיה, וכי הא מלתא אמר רב פפא בסמוך לא ניהדוק איניש סכתא אפומא דכובא משום דמחזי כמשמרת, וכיון דלא מהדק הוי ליה כפלא דכובא ושרי. ע"כ. ולדברי רש"י ז"ל נצטרך לפרש שלא יהא הכובא מלאה שאם כן אין כאן אהל אלא בשחטר טפח דהוי אהל.

דף קמ - א

התם מיחזי כי אולודי חיורא. פירש רש"י ז"ל: שהסודר אסור דמחזי כאולודי חיורא שאדם מקפיד בו יותר. והקשה הרמב"ן ז"ל דאם איתא דרב הונא לאיסורא פשיט ליה, אם כן היכא אמר ליה רב נחמן ותפשוט ליה למר מסודרא, אדרבה כיון דרב חסדא פשיט ליה בכיתנא להתירא ורב הונא פשיט ליה בסודרא לאיסורא, ורב נחמן הוה סבירא ליה דחד דינא אית להו. לא הוה ליה למימר ותפשוט לה דאדרבה מקשא קשו פשטי אהדדי. על כן פירש הוא ז"ל דרב הונא פשיט ליה אף בסודרא להתירא, ואפילו הכי קא סלקא דעתך דכיתנא אסיר ופשט ליה רב חסדא להתירא. וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שלא כתב להא דסודר, דאלמא תרווייהו להיתרא. ואינה קושיא לפי דעתי. דמשום דרב הונא רביה דרב חסדא אמר ליה ותפשוט ליה למר מסודרא כלומר לאיסורא, אע"ג דאמר לו רב חסדא דשרי.

אלא הא קשיא לי דכיון דפשט ליה רב חסדא להתירא, אם איתא דרב הונא פשיט ליה בסודרא לאיסורא, כי אמר ליה רב נחמן ולבעי ליה למר סודרא היכי סתים ואהדר ליה האי בעאי מיניה מרב הונא ופשט לי, דמשמע פשט לי ביה כדפשט ליה רב חסדא בכיתנא, והוה ליה למימר ופשט לי לאיסורא. אלא שמצאתי במקצת ספרים שכתוב בהן כך ופשט לי לאיסורה, ואין רוב הספרים מסכימין לגירסא זו.

דף קמ - ב

תלאי דבשרא. פרש"י ז"ל בשר מליח התלוי ליבשו, ומלא החבל קרוי תלאי דבשרא ושרי דנאכל חי באומצא, דכוורי אסור דאין נאכלין חיין. והקשו עליו בתוספות דאם כן לימא בשר מליח ולמה ליה למימר תלאי דבשרא. ועוד דאם כן בפרק מפנין (קכת, א) הוה ליה לאתויי, דמייתי התם בשר תפוח בשר מליח ודג מליח ותפל. על כן פירשו בתוספות דתלאי היינו העץ שתולין בו בשר, כלומר דתורת כלי עליו דרגילות הוא להצניעו, אבל דכוורי לא אלא כל שנשתמש בו זורקו לבין העצים.

אבל באבוס של קרקע דברי הכל אסור. דגזרינן דלמא אתי לאשוויי גומות
ביד.

דף קמא - א

הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי. יש מי שפירשה ביום טוב, והרב אלפסי פירש, בשבת. וכן הכריעו בתוספות, דאי ביום טוב מאי שנא מתבלין שנדוכין כדרכן ואפילו מלח נידוך בהצלאה בכל דבר (ביצה יד, א), ותנן נמי (ביצה כג, א) אין שוחקין פלפלין בריחים שלהן, דאלמא דוקא בריחים הוא דאסור משום דהוי טוחן הא כדרכן מותר. ובהדיא תנו בתוספתא (פט"ו, הי"ג) אין כותשין את המלח במדוך של עץ אבל מרסק הוא ביד של סכין ובעץ הפרור ואינו חושש, אין מרסקין דבילה וגרוגרות ואת החרובים לפני הזקנים אבל מרסק הוא ביד הסכין ובעץ הפרור ואינו חושש, אלמא אפילו בשבת בשינוי שרי, והכא לא אסר רבי יהודה אלא בפלפלי דצריכי למידק טפי, ואפילו הכי הלכתא כרבא דשרי ואפילו טובא נמי.

אלא אמר רבא מקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע דלמא אתי לאשוויי גומות. פירוש: לפי שאדם מחזיר למקום גומא לקנח בו רגליו, כי במישור אינו מקנחו היטב, ומתוך שהוא מקנחו שם שמא ישכח ויכוון להשוות את הגומא. אבל אין לפרשה משום דדבר שאין מתכוון אסור, דהא רבא כר"ש סבירא ליה כדאיתא בשלהי פ"ב דביצה (כג, א) וכן הא דאמר רבא בסמוך לא לצדד איניש כובא אארעא דלמא אתי לאשוויי גומות, מהאי טעמא נמי הוא לפי שהוא צריך למקום שוה שישב הכובא היטב, חוששין שמא ישוה הגומות ביד או בצדוד הכובא בכונה, וכמו שאמרו שם גבי אבוס דבשל קרקע לכולי עלמא אסור מהאי טעמא, וכמו שגם כן אסרו בעירובין (קד, א) נשים המשחקות באגוזים ובתפוחים דאתו לאשוויי גומות, כלומר במתכוון.

והרב אלפסי ז"ל פסק בהא כרבא, דאסור לקנח על גבי קרקע. אבל הר"ז הלוי ז"ל פסק כרב פפא משום דבתרא הוא. והרמב"ן ז"ל השיג עליו דמכל מקום רבא רביה דרב פפא הוא, ואין הלכה כתלמיד במקום הרב.

ולא ירדתי לסוף ראיתו. דהא בבתראי לא אמר הכי, דהא רב נחמן רביה
דרבא הוא ואפילו כן הלכה כרבא כשלא היה יושב רבא לפני רב נחמן,
וכל מקום דאיכא אמר ליה רבא לרב נחמן בלחוד חשבינן ליה תלמיד
יושב לפני רבו ואין הלכה כמותו, אבל כשנחלקו שניהם כשני חולקים
בעלמא הלכה כרבא, והכי נמי רב פפא הוא דנחלק על רבא, והלכתא
כותיה דבתרא הוא.

דף קמא - ב

הא דתניא: לא תצא אשה במנעל המרופט ולא תחלוץ בו ואם חלצה
חליצתה כשרה. דוקא בשאינו מרופט ברובו, דאילו כן חליצתה פסולה.
ותדע לך מדאמרינן ריש פרק מצות חליצה (יבמות קב, א) דאין חולצין
במנעל מאי טעמא גזירה משום מנעל המרופט, ואם איתא דבכל מנעל
מרופט חליצתה כשרה בדיעבד, היכי גזרינן ביה, אלא כדאמרן.

הדרן עלך פרק תולין

פרק נוטל

דף קמא - ב

מתני': נוטל אדם את בנו והאבן בידו. בגמרא מוקי לה בתינוק שיש לו געגועין על אביו, וכלכלה דלא שייך (בם) [בה] האי טעמא, היינו משום שהוא צריך לפירות שבתוכה.

גמרא: רבא כרבי נתן סבירא ליה דאמר חי נושא את עצמו. איכא למידק דהא רבא גופיה דאמר לעיל פרק המצניע (צד, א) דבאדם אפילו רבן מודו ליה לרבי נתן, ולא נחלקו אלא בבהמה חיה ועוף. ויש לומר דהכא בתינוק קטן דכיון דמשרביט נפשיה דינו כבהמה. ואכתי איכא למידק מדאמרינן בפרק מפנין (קכח, ב) האשה מדדה את בנה ברשות הרבים, ולא גזרינן דלמא אתי לטלטוליה משום דאדם נושא את עצמו, ולא פליגי רבן עליה וכדפירש רש"י התם, דאלמא אפילו בקטן מודו רבן. ויש לומר דהתם בתינוק הנוטל רגלו אחת ומניח אחרת דכיון דמכיר בהלוך לא משרביט נפשיה, אבל בגורר שאינו מגביה רגלו כלל משרביט נפשיה כבהמה ופלוגתא היא דר' נתן ורבן, ומיהו בגורר אפילו ר' נתן מודה דלכתחלה אסור דומיא דבהמה, דלא פליגי אלא בחיוב חטאת, ומיהו בקטן גמור שאינו מכיר בהלוך כלל וכלל כגון קטן בן שמונה או בן חודש וכיוצא בזה, אפשר דאפילו רבי נתן מודה דחייבין עליו חטאת, משום דאין לך כפות גדול מזה ומודה רבי נתן בכפות כדאמרינן לעיל בפרק המצניע (לעיל צד, א), וכן כתבתי למעלה בריש פרק ר' אליעזר דמילה (לעיל קל, א).

הא דאמרינן: **כיס לגבי תינוק לא מבטל ליה.** לאו משום חשיבותיה דכיס קאמר, דאם איתא מאי קא פריך מנוטל אדם את בנו והאבן בידו, דאבן לא חשיבא ומבטל לגבי תינוק, ודבי רב ינאי למאי איצטריכו לדחוקה ולאוקומיה בתינוק שיש לו געגועין על אביו ודינר (לאו) משום דאי נפיל אתי לאתוויי, לימא משום דדינר חשוב ולא מבטל ליה ואבן לא חשיבא ומבטל לה, אלא טעמא דמלתא משום דקסבר דכל דאינו צורך תשמישו אינו בטל לגמרי לגביה.

אי הכי מאי איריא אבן אפילו דינר נמי. פירשו בתוס': הכי קאמר אי אמרת בשלמא דבין כיס בין אבן בין דינר בטל לגבי תינוק וליכא חיוב חטאת, היינו דנוטל את בנו והאבן בידו ואפילו בשאין לו געגועין עליו, וטעמא דדינר משום דחיישינן דלמא נפל ואתי לאתוויי, דהאי טעמא השתא נמי ידעינן לה, ומכל מקום חיוב חטאת ליכא. אלא אי אמרת דלא מבטל ליה לגבי תינוק וחיוב חטאת נמי איכא כאילו האב נוטל בידו, וטעמא דאבן משום דיש לו געגועין עליו, אי הכי אפילו דינר נמי, וקא סלקא דעתך דמקשה השתא דכיון דמשום געגועין שרית ליה אפילו מידי

דאית ביה בר"ה חיוב חטאת לא חיישינן לדילמא נפיל ואתי לאתויי. ומשני דינר היינו טעמא משום גזירה דלמא נפיל, דכיון דאפשר דאתיא לידי טלטול בידים אפילו במקום געגועין לא שרו ליה. ולהאי פירושא אפילו להוליכו בידו בשיש בידו דינר אסור מהאי גזירה. וכן פירש רש"י.

והרמב"ן ז"ל הקשה אם כן נאסור לעמוד בד' אמותיו. ואין קושיתו מחוורת בעיני דשמירתו ושמירת דינר על אביו. והוא ז"ל פירש אי אמרת בשלמא בתינוק שאין לו געגועין, היינו דשרי ליה אבן משום דמבטל לה לגבי תינוק, וכיס נמי מבטל ליה, וטעמא דדינר משום דכיון דאין דרכן של בני אדם למסור דינר לתינוק בלא כיס, אינו אלא כמוסרו לאביו שהוא נוטלו, והוי ליה כמאן דנקט ליה אב בידיה, אלא אי אמרת דכל שאינו לצורך תשמישו לא מבטל ליה והכא משום געגועין הוא דשרי, אפילו דינר נמי. ומפרקינן אבן אי נפלה לא אתי לאתויי, דינר אי נפל אתי לאתויי, דכיון שאף טלטולו ביד התינוק כטלטול דידיה דמי, אתי לאחלופי בטלטול בידים אי נפיל ליה, ולא רצו להתיר אותו טלטול קטן שהוא אינו מטלטל בעצמו משום געגועין, כדי שלא יבא לידי טלטול גדול. ומיהו כל היכא דלא מטלטל ליה לתינוק שרי, דלא גזרינן משום דלמא נפיל ואתי לאתויי, דכל היכא דלא עביד איהו מעשה ולא שייך בטלטול זה לא גזרינן, דמי גזרינן שמא יראה אדם תינוק ומטלטל דינר ולא יעמוד לו בקרוב ד' אמות, והאוחזו נמי לאו מידי עביד ביה.

דף קמב - א

האי דאקשינן: **למה לא תהוי הכלכלה בסיס לדבר האסור**. קשיא לי היכי מקשה הכא להדיא, דדלמא בשוכח הוא, דכולה מתניתין בשוכח דתנן (לקמן עמוד ב) האבן שעל פי החבית מטה על צדה ותנן מעות שעל הכר נוער את הכר, ואוקימנא בגמרא דוקא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור. ויש לומר דעל כרחנו משנתינו קשיא, דהא אפילו נוקמה בשוכח, תקשי לן אמאי נוטלה והאבן בתוכה, ינער את הכלכלה והיא נופלת, וכדתנן באבן שעל פי החבית ובמעות שעל גבי הכר, וכדאקשינן נמי לבתר דאוקמה ר' יוחנן במלאה פירות, וכיון שכן לא דק

לאקשוויי אי בשוכח לנערה ואי במניח נעשה בסיס. ומיהו לא אסיק אדעתיה לאוקומה בצריך למקומה, משום דכולה מתניתין לאו בצריך למקומה היא, דאם כן מטלטל הוא אפילו את החבית ואת הכר בעודן עליהן וכדאיתא בגמרא, ועוד דדומיא דנוטל אדם את בנו קתני לה דלגעגו לבן ולא לצורך מקומו של תינוק. כך נראה לי.

אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן הכא בכלכלה מלאה פירות עסקינן. כלומר: דהוי ליה בסיס לדבר המותר ולדבר האסור דשרי, ואקשינן ולישדינהו לפירי ולישדינהו לאבן. קשיא לי היכי דמי, אי באבן שאינה חשובה למה ליה דשדי לה דהא בטילה ולא חשיבא, וכדאמרינן גבי כנונא בשלהי פרק כירה (מז, א) מטלטלין כנונא אגב קיטמא ואע"ג דאיכא שברי עצים משום דלא חשיבי. ואי באבן חשובה אע"ג דמלאה פירות תיתסר, וכדאמרינן גבי מוכני (מד, ב) בשיש עליה מעות שאסור לטלטלה אע"ג דהוי בסיס לדבר המותר ולדבר האסור, וכן נמי בתיק הספר עם הספר אע"ג שיש בתוכו מעות, דדוקא משום הצלת כתבי הקודש התירו כדאיתא פרק כל כתבי הקדש (קטז, ב). ויש לומר דמעות חשיבי ולא בטילי, ולעולם נעשה כלי בסיס להן אף על פי שהן מעורבין עם כלים, אבל אבן כיון שיש עמה פירות אין הכלי נעשה בסיס לה אלא לפירות, ומיהו כל היכא דמצי לנערה מנערה דחשיבא קצת. ועוד דיש לומר דאפילו דלא חשיבא כל היכא דמצי לנערה מנערה, וכנונא לא אפשר לנער שברי עצים שבתוכה, כדי שלא יתפזר האפר שבתוכה.

הכא בכלכלה פחותה עסקינן. ואיכא למידק, ולישקול להו לפירי ולישבוק לה לכלכלה וכדאמרינן בסמוך גבי תרומה טהורה, לא שנו אלא כשהטהורה למטה וטמאה למעלה, אבל טהורה למעלה שקיל לה לטהורה ושביק לה לטמאה. ויש לומר דהתם כשתרומה טהורה בכלי אחד וטמאה בכלי אחר ושניהם בתוך כלי גדול, דהא אפשר ליה דלשקול טהורה בכלי אלא שהוא כלי פתוח דאי מנער לה נפלה, אבל הכא אי שביק לכלכלה לית ליה כלי דליטלטלה בגויה. כך תירצו בתוס'.

מאן תנא דכל היכא דאיכא איסורא והתירא בהתירא טרחינן באיסורא לא טרחינן. פירוש: לפי שכיון שהאבן מונחת על פי החבית שיש בה יין שהוא צריך לו ולא נעשית חבית בסיס לאבן, אלא דין הוא שתנטל האבן, והיה ראוי שתעשה אבן זו כפסולת שבאוכלין, שהוא עפרורית ופסולת וטנופת ואעפ"כ ניטלין בפני עצמן, הכא נמי תנטל בעצמה כדי שיהיו המשקין שבחבית מתוקנים לאכילה, דמאי שנא אבן שעל גבה מאבן שבתוך הפירות עצמן דנטלת כפסולת שבאוכלין, אלא מפני שפסולת מרובה אין טורחין אלא בהיתר, דהא צריך למישקלה לחבית כדמפרש ואזיל, בנמוקי הרמב"ן ז"ל.

טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא לא אלמא רבא כר"י סבר ליה. איכא למידק דהא מידי דחזי ליה לאיניש לא מקצה ליה לכלבים, וכיון דהשתא לא חזי ליה עד מוצאי שבת מודה ביה ר"ש דאסור לטלטלו, וכדאמרינן לעיל בפרק מפנין (קכח, א) דג תפל אסור לטלטלו, ואם כן אי לא חזי לאומצא אפילו ר"ש מודה ביה. ויש לומר דהכי קאמר טעמא דחזי לאומצא, הא לא חזי לאומצא אלא לכלבים כגון בשר תפוח שתפח בו ביום לא מטלטלי ליה והא ודאי כר"י.

והא אמר ליה רבא לשמעיה טוי לי בר אווזא ושדי מעיה לשונרא. פירש רש"י ז"ל: שנשחטה ביום טוב ובני מעיה לא חזי ביום טוב לאכילה דאין דרך לאכול בני מעים ביום טוב, ומשני כיון דמסרחן כלומר אי מצנע להו עד לערב מאתמול דעתיה עלויה. ואינו מחוור, דאם כן שאע"פ שראוין למאכל אדם כיון שאין דרכו לאכול אותן ביום טוב אסור לטלטלן, אם כן תקשי ליה מדידיה דאמר אי לאו דאדם חשוב אנא סכינא אבר יונה למאי והא חזי לאומצא, ואי איתא אע"ג דחזי לאומצא מכל מקום הא לא עבידי אינשי דאכלי בר יונה חי בשבת, אלא מענגו בבשר מבושל ומבושם. ועוד דהא שרינן לטלטל בשר חי ומליח, אע"פ שאין דרכן של בני אדם לאוכלן כך בשבת. ועוד קשה לדברי רש"י ז"ל שכתב דאיירי בשנשחטה ביום טוב דאע"ג דדעתיה עלויה מאתמול מכל מקום נולד הוא לר' יהודה, דומיא דגרעיני תמרה וכדתניא בפרק במה מדליקין (כט, א) מסיקין בתמרים, אכלן אין מסיקין בגרעיניהן, ואע"ג דמאתמול ידע דבעי למיכלינהו וגרעיניהן לא חזי ליה ודעתיה עליהו. ולפיכך פירשו בתוס' שם בפרק במה מדליקין דהכא בשנשחטה מערב יום טוב (הוא דמסרחו), ואע"ג דבערב יום טוב חזי מעיה לאדם והשתא הוא דאסרחו, כיון דידע דמסרחי דעתיה עליהו מאתמול למישדינהו לשונרא.

ואם תאמר מכל מקום תקשי מהא דתמרים שאפילו מאמש לא היו ראויין לאדם ודעתו עליהן להסקה, ואפילו הכי כיון דמעיקרא מיכסו והשתא מיגלו חשבינן להו נולד והכי נמי לא שנא. יש לומר דהתם כיון שהאוכל צריך לגרעין הרי הם כאוכל עצמו, ואע"פ שדעתו עליהן להסיקן תחת תבשילו כשיאכלם הוו להו כנולד, אבל בני מעים אחר שנשחט האווז אין האווז צריך אליהם, וכיון שדעתו להשליכם לכלבים כשיסריחו הוה לה הכנה מעלייתא.

דף קמג - א

[מתניין] הא דתנן : **מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין**. פירש רש"י ז"ל : עצמות וקליפין שאינם ראויים למאכל בהמה, והקשו עליו בתוספות דהא תנן במתניתין שער של פולין של עדשים מפני שהוא מאכל של בהמה, ואוקימנא לה בגמרא כר"ש, אלמא הא לאו הכי לכולי עלמא אסור ואפילו לר"ש דלית ליה תורת כלי.

והא דתנן : **מסלק את הטבלא כולה ומנערה**. אוקימנא בגמרא כר' יהודה, ואע"ג דאית ליה לר' יהודה מוקצה ונולד הכא בצריך למקומה של טבלא. ואי נמי דהוי ליה כגרף של רעי. ואינו נאסר מתורת בסיס ואע"פ שהוא מניח מדעת על גבי הטבלא, דכיון דבאמצע שבת הוא ודעתו לסלקן לא הוי בסיס. וכבר כתבתיה בארוכה בריש פרק קמא דביצה בסייעתא דשמיא.

הכי גריס רש"י ז"ל : **מסייע ליה לר' יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית אסור לאבדן ביד**. ואינו מחוור, דמאי סיעתא, דאי משום דקתני מעבירין ולא קתני זורקין, הא נמי תנן (קמג, א) מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין ולא קתני זורקין. ור"ח ז"ל גריס מותר לאבדן ביד, וכן בתוס', והא דקא דייק כן הוא מדקתני מפני שהוא מאכל בהמה, דמשמע דלאדם לא חזי, והלכך מותר לאבדן ביד כשאר מאכל בהמה. והכי נמי משמע בברכות פרק אלו דברים, דאמרין התם (נב, ב) : ובית הלל בשמש תלמיד חכם שנוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית, מסייע ליה לר' יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד.

[גמרא] הא דאמרינן: הני גרעינין דתמרי ארמייתא שרי לטלטולינהו הואיל וחזיין אגב אימן ודפרסייתא אסיר. פירשו בתוספות דלרבי יהודה קאמר, אבל לרבי שמעון דלית ליה נולד אפילו בפרסייתא שריין דהא חזיין למאכל בהמה, ושמואל דמטלטל להו אגב ריפתא, אף על פי דאית ליה כר' שמעון כדאיתא בשלהי מכלתין (קנז, א), אחמורי הוא דמחמיר אנפשיה, וכההיא דאמר רבא לעיל (קמב, ב) אי לאו דאדם חשוב אנא סכינא אבר יונה למה לי, ורבא דמטלטל להו אגב לקנא דמיא משום דאיהו כר' יהודה סבירא ליה כדאמרן לעיל, ואף על גב דמשמע לעיל דרבא משום דאדם חשוב הוא לא מטלטל אלא אגב סכינא מידי דשרי לטלטולי בעיניה, הני מילי בר יונה וכל דדמי ליה דאפשר למעביד ליה הכנה מאתמול, אבל הכא דאי אפשר למעבד לה הכנה אחריתי מאתמול אפילו לאדם חשוב שרי. וכן דעת מורי הרב רבי יונה ז"ל ודעת הר"ז הלוי ז"ל.

ויש לפרש עוד דהכא שמואל אפילו כר"ש הוא דעבד, דהא דמשמע בפרק במה מדליקין (כט, א) דלא אסר כהאי גוונא אלא מאן דסבר ליה כר' יהודה דאמר מסיקין בתמרים אבל אין מסיקין בגרעיניהן, הני מילי ביום טוב ומשום דרבי שמעון לית ליה נולד שרי לטלטוליה משום דחזו להסקה, אבל בשבת דלא חזו להסקה מוקצין נינהו דהא לא מחזי אלא להסקה, ואע"ג דחזי קצת לאכילת בהמה כיון דהשתא מיהא סתמן להסקה מוקצין נינהו, דבשבת להסקה לא חזי [ולכן] אסור לטלטלן, וכדתנן בפרק מפנין (קכו, ב) חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים, אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן, והא דשדינהו רב לחיותא בפרק במה מדליקין (כט, א) ביום טוב בארמייתא, מתוך שראויין להסקה. וכן דעת הרמב"ן ז"ל.

והא דמטלטלי שמואל ורבא גרעינין אגב ריפתא ולקנא דמיא, לאו משום דפליגי אהא דאמר רב אשי לעיל לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד, דהא לא דמיא לההיא ובהא אפילו רב אשי מודה, דההיא דרב אשי במטלטל את ההיתר אגב האיסור, כגון מניח ככר על המת ומראה עצמו כרוצה לטלטל את ההיתר ועושה לו האיסור בסיס, והלכך אסור מפני שהוא מטלטל את האיסור ממש, אבל הא דשמואל ורבא שמניח האיסור על ההיתר ומטלטל גוף ההיתר וניטל גוף האיסור עמו, בזה כולי עלמא שרו.

ואם תאמר מכל מקום יעשה הפת או לקנא דמיא בסיס לדבר האיסור. ויש לומר דאינו נעשה בסיס, דכיון שכל עצמו לא נעשה כן אלא לזרקן, דומה למה ששנינו מסלק את הטבלא ומנערה, כלומר במקום שהוא רוצה לזרוק שם הקליפין והעצמות. ואם תאמר והא אמרינן בפרק כירה (מד, ב) במטה שלא יחדה למעות יש עליה מעות אסור לטלטלה. יש לומר דההיא בשיש עליה בין השמשות, ואי נמי במניח לדעת באמצע שבת על ידי עכו"ם או תינוק ולא היה דעתו לנער ממנה בשבת, ואפילו עשוי לטול משם מעצמן, דבכהאי גוונא יש לנו להעמידה שם בפרק כירה והלכך לרבי יהודה אסור, אבל כל שהניחן באמצע שבת על דעת לנערן, אפילו רבי יהודה מודה וכל שכן ר' שמעון. ואי נמי יש לומר דהתם במטלטל לצורך גופה בלא נייעור ובשאינו צריך למקומו ועודן עליה עד המקום שהוא צריך להניחה שם. והראב"ד זכרונו לברכה אמר דהתם אף על פי שלא יחדה למעות בטלה היא לגבי מעות דחשיבי, אבל הכא גרעינין בטלי לגבי פת וקליפין לגבי טבלא.

הדרן   עלך   פרק   נוטל   אדם

חבית

פרק

דף קמג - ב

נתפזרו לו פירותיו בחצרו מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה. כתב מורי הרב ז"ל בהלכותיה כגון שנתפזרו לו בחצרו אחת הנה ואחת הנה, אבל במקום אחד מלקט לתוך הסל כמו שאמרנו בגמרא בענין הא דתנן בפרק נוטל (קמב, א) כלכלה והאבן בתוכה ולישדינה לפירי ולישדיה לאבן ולנקטינהו. והרמב"ן ז"ל פירש כגון

שנפלו לו בחצרו בתוך צרורות ועפרורית שבחצר, והיינו דנקט חצרו. וקצת נראה כן מן התוספתא (פ"ז, ה"ו) דתניא התם: פירות שנתפזרו מלקט אחד ואחד ואוכל, נתערבו לו עם פירות אחרים, בורר ומניח על השלחן בורר ומשליך לפני בהמתו, בררן אלו לעצמן ואלו לעצמן או שלקט מתוכן עפר וצרורות, הרי זה חייב.

ומוזים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות. ואי קשיא לך הא דתנן (ב, א) ביצה שנולדה ביום טוב בית הלל אוסרין, וקא מפרש טעמא התם (ג, א) רבי יצחק גזירה משום משקין שזבו, והא הכא מודו רבנן לרבי יהודה בשאר פירות דלאו בני סחיטה נינהו, וכל שכן בביצה דהוה להו למישרי דלא שייך בה סחיטה. יש לומר דלרבי יצחק סבירא ליה דאפילו בשאר פירות פליגי עליה, ומשמע דרבי יוחנן נמי הכי סבירא ליה הכא, ורבי יוחנן ורבי יצחק אמרו דבר אחד כדאיתא התם. ועוד יש לי תירוץ אחר בו כבר הארכתי במקומו בריש פרק קמא דביצה בסייעתא דשמיא (יג, א ד"ה כולהו).

הא דתניא **זיתים שמשך מהן שמן וענבים שמשך מהן יין וכו'.** פירש רש"י ז"ל: שזב מהן כמו נהרות המושכין, ואינו מחוור, דאם כן הוה ליה למימר שנמשך מהן שמן, ואי נמי שמשכו שמן. ועוד דאם איתא ליקשי מינה לרב ועולא ורבי יוחנן דכולהו סבירא להו דחלוק היה רבי יהודה אפילו בזיתים וענבים, ואילו הכא קתני בהדיא זיתים שמשך מהן שמן וכו', בין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור דברי ר' יהודה, אלמא דמודה לחכמים בזיתים וענבים וכדאמר רב יהודה משמיה דשמואל. ולפיכך פירשו בתוס' שמשך בעל הבית מהן משקין תחלה ואחר כך הכניסן לאוכלין, ואמרי לך רב ועולא ורבי יוחנן דדוקא בשמשך מהן משקין תחלה ואח"כ הכניסן לאוכלין הוא דאסור רבי יהודה, משום דכיון דמעיקרא יהיב דעתיה למשקין וסחטן אע"פ שנמלך עליהן לבסוף לאוכלין אפילו הכי אי שרית ליה היוצא מהן יהיב דעתיה וסחיט, אבל אם הכניסן מתחלה לאוכלין בכי הא ודאי פליג רבי יהודה, ורב יהודה אמר שמואל סבר דהוא הדין למכניסן מתחלה אפילו לאוכלין.

וסבר ר' יהודה סתם אסור והתנן חלב האשה וכו'. ואי קשיא לך ומנא ליה דהא מתניתין רבי יהודה היא. כבר נשמר רש"י ז"ל וכתב דכל שכן אי רבנן קתני לה, דהשתא אפילו לרבנן דמחמרי שרו בסתם ר' יהודה דמיקל לא כל שכן, ותיקשי בין לרבנן בין לרבי יהודה.

דף קמד - א

והא דאמרינן נמי השתא ומה זיתים וענבים דבני סחיטה נינהו שלא לרצון ולא כלום הוא, תותים ורמונים דלאו בני סחיטה נינהו לא כל שכן. פירש רש"י ז"ל: דהוא הדין דהוה ליה לאקשוויי זיתים וענבים אזיתים וענבים, דקתני לעיל ברבי יהודה לאוכלין היוצא מהן (מותר) [אסור], אלא אלומי אלים ליה לקושיא וכו' דהכא אפילו בסתם נמי שרינן וכל שכן כשהכניסן לאוכלין, ובמאי דמפרקינן ומפרשינן לרצון בסתמא, שלא לרצון דגלי אדעתיה דאמר בפירוש לא ניחא לי, איתרצו כולהו קושיי, דטפי עדיף אומר בפירוש לא ניחא לי במשקין ממכניס לאוכלין.

אבל הרמב"ן ז"ל פירש דמדרבנן לא קשיא ליה כלל, משום דכיון דאסרי רבנן אפילו בתותים ורמונים שהכניסן לאוכלין היוצא מהם אסור, שמע מינה דלאו משום דמשקין נינהו, אלא משום דגזרינן בהו משום שמא יסחוט, אטו זיתים וענבים דהא דמו למשקין, וכן בזיתים וענבים לרבי יהודה כיון דהכניסן אפילו לאוכלין אסר, אי אפשר דמשום דחשיב להו משקין הוא, אלא משום גזירה שכיון שדרכן לסחוט אותן וממליך עליהם אסורין משום שמא ימלך עליהן לסחטן, א"נ לרבי יהודה משום נולד, דאיהו אית ליה מוקצה דנולד בכל מקום, אלא בתותים ורמונים דשרי רבי יהודה לאוכלין ואסר למשקין ולסתם שמע מינה דמשקין נינהו בסתמא דסתם כמפרש למשקין דמי, ומשום הכי קא מקשה מק"ו דתותים ורמונים ומדרבי יהודה ולא מזיתים וענבים ומדרבנן. וא"ת לימא ליה מתניתין רבנן היא ולא תיקשי. לא קשיא דהא עדיף תירוציה טפי, ועוד דלגבי משקין ולא משקין לא פליגי, ומדרבי יהודה נשמע לרבנן דסתם משקין הוו, עד כאן. והוא הנכון שבשמועה זו.

חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון. פירוש: כדמפרש ואזיל דדם מגפתה טמא.

וחלב הבהמה מטמא לרצון ואינו מטמא שלא לרצון. כתבו בתוספות דצריך עיון מאי שנא חלב בהמה דבעי תחלתו לרצון, וכן בסלי זיתים וענבים כדאיתא בסמוך, ומאי שנא מים דלא בעינן תחלת נביעתן לרצון, דמי גשמים לא בעינן רצון אלא בשעת (נביעתן ו)ירידתן על הפירות.

ותירצו דהתם במסכת מכשירין (פרק ח', משנה ח') משמע דאף במי גשמים בעינן תחלת נביעתן לרצון. והכי תנינן לה בפרק בתרא דמסכת מכשירין בהא פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן: אמר להם לא אם אמרתם בסלי זיתים וענבים שתחלתן אוכל וסופן משקה תאמרו בחלב שתחלתו וסופו משקה, אמר ר"ש עד כאן היתה תשובה, מכאן ואילך היינו משיבין לפניו, מי גשמים יוכיחו שתחלתן וסופן משקה ואינן מטמאין אלא לרצון, אמר לנו לא אם אמרתם במי גשמים שהרי אין רובן לאדם אלא לארצות ולאילנות, ורוב החלב לאדם. ומשמע מהכא דלרבנן כל המשקין אינן מטמאין אלא כשהיה תחלתן לרצון חוץ מחלב האשה בלבד, וטעמא משום דדם מגפתה טמא.

שכן דם מגפתה טמא. פירש רש"י ז"ל: וחלבה כדם מגפתה דדם נעכר ונעשה חלב, ודם מגפתה סתמא שלא לרצון והוא יטמא. והקשה עליו ר"ש ז"ל בפ"י המשנה אשר לו במסכת מכשירין (פ"ו, מ"ח) דאם כן למה צריך תרי קראי במסכת נדה בפרק דם הנדה (נה, ב) לדם וחלב ואפילו יהיו אותן קראי אסמכתא בעלמא. ועוד מה משיב רבי עקיבא מחמיר אני בחלב, שהרי דם וחלב חדא מלתא נינהו. ועוד בפרק כל היד (נדה יט, ב) אמרינן אין דם ירוק מכשיר לרבנן, ואמאי מי גרע מחלב. ועוד למה לי קרא בתוספתא דשבת (פ"ט, הי"ד) לדם הדזה שמכשיר מדכתיב (ויקרא יב, ז) מקור דמיה וכתוב (זכריה יג, א) יהי מקור נפתח לבית וגו'. ולפיכך הוא ז"ל פירש דמשום שיש חומרא באשה קאמר, שאפילו דם מגפתה טמא, ובשלא הקיז לשתיה קאמר דאי איתקז לשתיה אפילו בבהמה נמי מכשיר וכדתנן התם במכשירין, וטעמא משום דאחשביה.

שאני סלי זיתים וענבים דכיון דלאיבוד קיימי מעיקרא אפקורי מפקר להו. ואם תאמר והא הבוצר לגת הוכשר ואפילו בקופות שאינן מזופפות (לעיל טז, א). ויש לומר דהתם משום גזירת בוצר בקופות מזופפות הוא, ובמפרש לבצור גזרו ולא בסתם.

מי דמי ערביא אתרא הוא. כלומר אתרא דגמלים היא וכיון שיש שם רוב גמלים שפיר קא מקיימי, דכל מקום שגמליהן מרובין צריכין לקוצין ומקיימין אותן, אבל רמונים אין דרכו של אדם לסוחטן, ובית מנשיא שסוחטין הרמונים בטלה דעתן אצל כל אדם.

הכא נמי כיון דסחיט להו אחשבינהו. קשיא לי דכיון דלרב נחמן לא חשבינן ליה משקה אלא משום דאחשביה, אם כן מאי טעמא דרבנן דאסרי אפילו כשהכניסין לאוכלין. ויש לי לומר דקסברי רבנן דכיון דיש מקצת בני אדם שסוחטין אותן כבית מנשיא, איכא למיגזר בהו דלמא האי נמי חשיב ליה משקה, ואי שרית ליה כשיצאו מעצמן ואפילו כשהכניסין לאוכלין, יהיב דעתיה וסחיט.

הכא נמי כיון דסחיט להו אחשבינהו והוי ליה משקה. וא"ת אם כן פגעין ועוזרדין נמי לא יסחוט והיכי שרי להו תנא דברייתא, דהא התם נמי כיון דסחיט להו אחשבינהו והוה ליה משקה. כבר פרש"י ז"ל דקסבר רב נחמן דברייתא הכי קאמר סוחטין בפגעין ובעוזרדין כדי למתקן אבל לא להוציא מהן משקה, אבל רמונים ותותים כיון דאיכא מאן דסחיט להו כבית מנשיא, יהיב דעתיה וסחיט להוציא מהן משקה. ונמצא לפי פרש"י ז"ל דאפילו פגעין ועוזרדין אסור לסוחטן בתוך קערה להוציא מהן משקה. ואינו מחוור.

ויש מי שפירש דתותין ורמונים וכבשין סתמן [לאו] למשקה, הא בשסחטן ואחשבינהו (ו)הוי ליה משקה כיון דאיכא קצת בני אדם דסחיט להו כבית מנשיא, אבל פגעין ועוזרדין שאין דרכן של בני אדם לסוחטן אפילו סחיט להו האי בטלה דעתו אצל כל אדם ולא הוי משקה אלא כמפרק אוכל מתוך אוכל, והלכך סוחטין אותן לכתחלה ואפילו לתוך הקערה והיינו דשרי להו תנא דברייתא. וזה נכון. וכן פירש מורי הרב רבינו יונה ורמב"ן ז"ל. וכן נראה מדברי הרב אלפסי ז"ל שפסק כסתמא דברייתא דסוחטין לכתחלה בפגעין ובפרישין ובעוזרדין.

הא דאמר רב פפא משום דהוי דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה. לא למימר דאתי לאפלוגי אעיקר מאי דקא פסיק רב נחמן ואמר הלכה כשל בית מנשיא, דאפשר ודאי דהתם כיון דאחשבינהו הוה להו משקה, אלא אמאי דקא מדמי לה לההיא דאמר רב חסדא הוא דפליג לומר דההיא דרב חסדא טעמא אחרינא אית ליה, ורבא נמי דאית ליה כהאי סברא דרב פפא בסמוך לא פליג אהא דרב נחמן, אלא אאוקימתא דאביי בלחוד דלא משכח לאוקומי מתניתין אלא כר' יעקב, דרב נחמן ואביי

קיימי בהא בחדא שיטתא דאינו פוסל את המקוה בשינוי מראה אלא משקה בלחוד, ורב פפא סבירא ליה דכל דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה פוסל בשינוי מראה, ובהא בלחוד הוא דפליגי אבל בדינא דרב נחמן לענין סחיטת תותים ורמונים ובמשקה היוצא מהם, לא פליג עליה כלל.

הא דאמר רב יהודה אמר שמואל סוחט אדם אשכול ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה. אפילו בשבת קאמר דדבר הלמד מענינו הוא, דהא הכא גבי שבת קיימינן ועד השתא בסחיטת פירות בשבת ובמשקין היוצא מהן עסקינן, ואף על גב דבמתניתין ובברייתא מודו בין רבנן בין רבי יהודה דאין סוחטין אפילו בתותים ורמונים לכתחילה וכל שכן בזיתים וענבים, ואפילו בשהכניסן לאוכלין ויצאו מעצמן קאמר לעיל רב יהודה גופיה משמיה דשמואל דמודה להו רבי יהודה לחכמים, הכא שאני שסחטן לתוך הקדרה שיש בה אוכל, וקסבר דמשקה הבא לאוכל הרי הוא כאוכל, והוי ליה כמפריד אוכל מתוך אוכל דשרי לכתחילה.

ועוד דתניא לקמן (קמה, א) סוחטין כבשים לצורך השבת אבל לא למוצאי שבת, וזיתים וענבים לא יסחוט ואם סחט חייב חטאת, ואוקימנא לה בין לרב בין לשמואל בין לרבי יוחנן דוקא כשסחטן לגופן, אבל למימיהן בין לרב בין לשמואל פטור אבל אסור, וזיתים וענבים חייב חטאת, ולרבי יוחנן בין כבשין בין שלקות למימיהן חייב חטאת כסוחט זיתים וענבים, ההיא נמי בסוחט לתוך הקערה היא מתניא, אבל לתוך הקדרה מותר. ותדע לך דהא שמואל דשרי הכא אפילו לכתחילה ואפילו זיתים וענבים לתוך הקדרה, קאמר התם דאפילו כבשין ושלקות למימיהן פטור אבל אסור וזיתים וענבים חייב חטאת. וזו היא ראייה שאין עליה תשובה, וכן דעת הרב אלפסי ז"ל בהלכות.

הא דדייק רב חסדא מדשמואל ואמר **מדברי רבנו נלמוד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה.** פירשו הגאונים ז"ל וכן הרב אלפסי ז"ל בהלכות דוקא ביום טוב אבל לא בשבת, ואע"ג דאוקימנא ההיא דשמואל אפילו בשבת, לא דייק מינה רב חסדא דתהוי נמי חליבת עז דהיא חיה ואי אפשר לאוכלה ביומה בשבת כסחיטת ענבים שאפשר לאוכלן כמות שהן, אלא לענין קדרה וקערה קאמר והאי כדיניה והאי כדיניה. ור"ת ז"ל כן כתב דהא דרב חסדא דוקא ביום טוב, ומשום דכיון דאפשר לו לאכול אפילו העז הוי ליה כמפריד אוכל מתוך אוכל, לכשתמצא לומר דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי, אבל בשבת כיון דאי

אפשר לשחוט ולאכול העז בעצמה, אפילו תמצא לומר דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי. מכל מקום הוי ליה בשעה שהוא חולב כבורר אוכל מתוך הפסולת וחייב משום בורר.

אבל גדולי האחרונים ומקצת מן הראשונים הסכימו דאפילו בשבת קאמר. וכן ודאי נראה, שאלולא כן הוה ליה לרב חסדא לפרושי כי היכא דלא נטעה במלתיה, כיון דההיא דשמואל בשבת היא אמורה, ואי משום טעמא דר"ת ז"ל, לא היא, דהכא לאו אוכל מתוך פסולת הוא דהא חזיא ליה למיכל אלא דמשום איסורא דשבת דרכיב עלה, ואפילו ביומיה נמי חזיא לעכו"ם ולחולה, הלכך הכא לאו בורר הוא אוכל מתוך פסולת אלא כמפרק אוכל מתוך אוכל, ומשום מוקצה נמי ליכא אף על גב דבהמה לא חזיא, דשמואל כר"ש סבירא ליה דלית ליה מוקצה ולא נולד. וכן כתב הרמב"ן זכרונו לברכה.

ועוד כתב ז"ל והוא הנכון דאין מוקצה שקפץ מעצמו אסור אלא למלאכתו, כגון שוחט בשבת שאסור משום מוקצה הא כל שלא עבר על השבת ואפילו בשוגג ממילא הותרה, כדאמרינן (ביצה ב, ב) בביצה שנולדה בשבת שבת דעלמא תשתרי ולא אסרינן לה משום מוקצה. אלא שנראה להוסיף על דבריו דלאו דוקא שוחט, אלא גופה של בהמה אפילו מתה מעצמה אף ע"פ שלא עבר על השבת וממילא הותרה כדאמרינן בביצה, אפילו הכי אסורה להאכילה לכלבים ומשום מוקצה, וכדברי האומר (ביצה כז, ב) מודה היה רבי שמעון בבעלי חיים שמתו, אלא דהתם טעמא אחרינא היא, דכיון דאי אפשר לו להכינה ולהתירה ביומה לגמרי מקצה לה מדעתו דאין אדם יושב ומצפה מתי תמות בהמתו, אבל כל מידי דאפשר ומצוי לבא ביומו בלא איסור לא מקצה ליה מדעתו, והיינו טעמיה דביצה שנולדה ביום טוב דעלמא, והיינו טעמיה דחולב עז לתוך הקדרה.

דף קמה - א

הוא מותיב לה והוא מפרק לה בסוחט לתוך הקערה. והוא הדין דהוי ליה לתרוצי הכין בהדיא הא דמותיב רמי בר יחזקאל זב שחלב את העז

בחולב לתוך הקערה, אלא לארווחה דמתניתין קאמר כלומר דאפילו בחולב לתוך הקדרה היא מתניתין, ומשום טפה המלוכלכת על פי הדד וקושטא דמלתא קא מתרץ.

גירסתו של רש"י ז"ל: **אמר רב פפא דכולי עלמא משקה הבא לאוכל לאו כאוכל.** ופשטא דמלתא לכאורה ודאי הכי אזלא שפיר, ומכל מקום לענין פסק הלכה לא קיימא לן הכי, אלא כרב יהודה אמר שמואל, ורבינא נמי הכי משמע דסבירא ליה מדמותיב ומפרק לה, וההוא דרמי בר יחזקאל נמי תרצוה בגמרא כשמואל דמשמע ודאי דבעלי הגמרא הכין סבירא להו, ורבי זירא אמר ר' חייא בר אשי משמיה דרב כותיה דשמואל דסוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה. וגירסת הגאונים ז"ל נכונה מזו, שהם ז"ל גורסין דכולי עלמא דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי, וה"פ מר סבר דמשקה ההולך לאבוד משקה הוא, כלומר רבי יהודה דאמר הוכשר דאע"ג דמשקה הבא לאוכל בעלמא כאוכל, הכא כיון דהולך לאיבוד שהאש שורפו ואינו נשאר בתוך האוכל לאו כאוכל הוא אלא כמשקה דעלמא שאינו בא לתוך אוכל, ומר סבר דאע"ג דהולך לאבוד לבסוף מכל מקום השתא מחליק בהם את הפת וליפותו הוא דקא עביד הלכך כמשקה הבא לאוכל דעלמא הוא ואוכל הוא. והשתא לא אתיא הא דרב פפא דלא כהלכתא.

למימיהן פטור אבל אסור. פירש רש"י: משום דאין המשקה הזה מגופן אלא משקה שנבלע בהם, והלכך אינו כמפרק אבל אסור גזירה אטו זיתים וענבים. והקשו עליו בתוס' מדאמרינן לעיל בפרק תולין (קמא, א) לא ליהדוק אינש אודרא אפומא דשישא דלמא אתו לידי סחיטה, וכן אסרו לעיל (קמג, א) ספוג בזמן שאין לו בית אחיזה. אלא פירושא משום דסבירא לן כתנא דבי מנשיא דאמר לקמן בסמוך דדבר תורה אינו חייב אלא דריכת זיתים וענבים בלבד משום דרובן למשקין, והלכך כשסוחטן הוי ליה כדריכת זיתים וענבים, אבל שאר פירות רובן לאכילה הן עומדין, ואפילו יהיב דעתיה וסחיט, בטלה דעתו אצל כל העולם ואפילו צריך לו לא חשיב משקה אלא אוכל.

רב מתרץ לטעמיה ושמואל מתרץ לטעמיה. ולענין פסק הלכה, כללא דכולה שמעתין סוחטין בפרישין ובפגעין ובעוזרדין וכל כיוצא בהן שאין דרכן של בני אדם לסוחטן, לפי שאינו אלא כמפריש אוכל אצל בני אדם, והלכך אילו רצה סוחט ואפילו לתוך הקערה דלאו משקה כלל. וזה כדעת

הגאונים ז"ל ושלא כדברי רש"י ז"ל, והדברים נראין כן באמת כדברי הגאונים ז"ל.

אבל דברים שדרך של בני אדם לסחוט אותן לעתים אסור לכתחילה כתותים ורמונים שהרי יש קצת בני אדם שסוחטים אותם ואינו מפסידן, אבל היוצא מהן מותר והוא שהכניסן לאוכלין דקיימא לן בשאר פירות כר' יהודה וכדפסיק ר' יוחנן, ושום ובוטר ומלילות וחלות דבש דתנן (לעיל יט, א) השום והבוטר והמלילות שרסקן מבעוד יום ר' ישמעאל אומר יגמור משתחשך רבי עקיבא אומר לא יגמור ואמרינן בשלהי פרק קמא דמכלתין (שם) במחוסרין דיכה כולי עלמא לא פליגי דאסור, היינו משום דהני טפי קיימי לסחיטה מפגעין ופרישין, והרי הם כתותים ורמונים, והלכך לכתחילה אסור, ועוד דלרבי יוחנן אפילו בשלקות וכבשין ודג לצירו לתוך הקערה חטאת הוא דמחייב, והלכך לסבריה דרבי יוחנן אפילו חיוב חטאת נמי איכא.

זיתים וענבים היוצא מהם אסור ואפילו הכניסן לאוכלין, דקיימא לן בהא כרבנן וכדפסק ר' יוחנן, ועוד דאמר רב יהודה אמר שמואל דאפילו ר' יהודה מודה בהן לחכמים, אבל מותר לסחטן לכתחילה לתוך הקדרה, דמשקה הבא באוכל כאוכל דמי. ולענין כבשים ושלקות לגופן כולי עלמא לא פליגי דשרי, ואפילו לתוך הקערה למימיהן, אע"ג דר' יוחנן מחייב חטאת לא קיימא לן כותיה, אלא כרב ושמואל דתרווייהו אומרינן אינו חייב חטאת, והוי ליה תרי לגבי ר' יוחנן דקיימא לן כותייהו. ועוד דתנא דבי מנשיא דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד. אבל למימיהן דרב שרי לשלקין וכבשין פטור אבל אסור ושמואל אמר בתרווייהו פטור אבל אסור, קיימא לן בהא כשמואל משום דבענין איסורא שמואל ורבי יוחנן קיימי בחדא שיטתא וליכא בינייהו אלא חיוב חטאת, הלכך קיימא לן כותיה דשמואל דפטור אבל אסור מיהא.

וכן פסק הרב אלפסי ז"ל, והלכך דג לצירו דקשרי רב ואפילו לתוך קערה לא קיימא לן כותיה, דרב אזיל בה לטעמיה דשרי שלקות אפילו לכתחילה בין לגופן בין למימיהן, והלכך אפילו דג לצירו לתוך הקערה אסור לתוך הקדרה מותר, ואין צריך לומר לחלוב לתוך הקערה בין בשבת בין ביום טוב אסור, ואפילו לינק מבהמה ביום טוב דהוי מפרק כלאחר יד אסור אלא במקום צער כגון גונח וכיוצא בו כדאיתא בכתובות בפרק אף על פי (ס, א), אבל לתוך הקדרה ביום טוב מותר דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי, וכדאמר רב חסדא מדברי רבינו נלמוד חולב אדם עז

לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה, ואפילו בשבת נראין הדברים שהוא מותר, אלא שכבר הורו הגאונים לאסור ולהם שומעין הלכה למעשה.

דף קמו - א

מתני': שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות. פירש רש"י ז"ל: משום שאין במקלקל שום איסור שבת. ואינו מחוור בעיני, דאי משום מקלקל לכתחילה מי שרי. ויש לומר כיון דבעלמא במקלקל פטור אבל אסור הכא משום צורך שבת מותר לכתחילה. אלא דאכתי קשיא שהרי ביום טוב פרק המביא (ביצה לג, א) גבי ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם וכו' אמרינן תני חדא קוטמו ומריח בו, ותניא אידך לא יקטמנו להריח בו, פירש עצי בשמים, ופריק אמר ר' זירא אמר ר' חסדא לא קשיא הא ברכין הא בקשין. ואקשינן מאי שנא מהא דתנן שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי, ואם איתא מאי קושיא, שאני הכא דמקלקל הוא וכיון דבעלמא פטור אבל אסור הכא מותר לכתחילה.

ובתוס' הקשו על משנתנו דהכא מההוא דתנן בעירובין בפרק בכל מערבין (לד, ב) נתנו במגדל ואבד המפתח עירובו עירוב, ר"א אומר אם אין ידוע שהמפתח במקומו אין עירובו עירוב, ואוקימנא פלוגתייהו במגדל של עץ דקטיר במתנא ובעי סכינא למיפסקיה, ורבנן סבור כל הכלים ניטלין בשבת לצורך גופן ור"א סבר כר' נחמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו ואפילו טלית ואפילו תרווד, הא לאו הכי אפילו רבנן מודו דאין עירובו עירוב דהוא במקום אחד ועירובו במקום אחר ולא שרינן לשבור את המגדל. ומשום כך אמרו דמתניתין דהכא במוסתקי, כלומר בחבית של חתיכות מחוברות במוסתקי דהוא כלי רעוע ולא שייך בכי האי כלי בנין וסתירה, וכדאוקמוה התם במסכת ביצה פרק המביא, ואע"ג דלא מוקמינן לה התם בהכין אלא לר"א, מכל מקום גם לרבנן נמי על כרחין אצטרכינן לאוקומה בהכין, אע"ג דרבנן לא מחייבי חטאת בקוטם את הקיסם בין לחצות בו שיניו בין לפתוח בו את הדלת, מכל מקום הא אמרינן דבין כך ובין כך פטור אבל אסור, ואילו הכא שריא לכתחילה.

ואף פירוש זה אינו מחוור בעיני, מדאמרינן בגמרא דבעו מיניה מרב ששת מהו למיברז חביתא בבורטיא, לפתחא קמכוון ואסור או דלמא לעין יפה קא מכוון ושפיר דמי. ועוד דאם איתא הא דאמרי (ביצה שם) רבה בר רב הונא ורבין בר רב אדא כי הוינן בי רב יהודה הוה מפשח ויהיב לנא אלוותא אלוותא אע"ג דחזיא לקתתא דנגרי וחציני, כמאן תרמייה, והתם אוקימנא להא כרבנן (והתם) [ו]מדמינן ההיא להא דחבית ולא מתוקמא לעולם אלא כרב יהודה, אלא משום דלא תקשי מתניתין לר"א כלומר דלא נימא דלית ליה לר"א מתניתין דשובר את החבית אצטריך לדחוקה ולאוקומה למתניתין במוסתקי, אבל ההיא דאלוותא אלוותא לעולם רבנן ולא ר"א, ואם איתא דמתניתין לרבנן נמי דוקא במוסתקי דרב יהודה כמאן. אלא נראה דבין כך ובין כך אפילו בלא מוסתקי לרבנן שרי דלעין יפה קא מכוון, אבל בנותן עירובו במגדל היינו טעמא משום דהתם במגדל גדול מיירי דהוי כמו אהל ושייך ביה בנין וסתירה, הא במגדל קטן לא שייך ביה טעמא דבנין וסתירה, והיינו טעמא דחבית. וכן פרש"י ז"ל שם בעירובין, וכן מוכח כל אותה סוגיא (ש)שם, דאין בנין בכלים ואין סתירה בכלים ומותר לשובר, אלא טעמא דמגדל משום דאין לו דין כלי.

[גמרא:] הא דמותיב מברייתא דקתני: **מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף**. תמיהא לי אמאי לא מותיב ממתניתין דקתני שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות. ויש לומר דאי ממתניתין הוה אמינא דוקא שובר דודאי לאו לפתחא קא מכוון, וכדקתני בהדיא ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי.

דף קמו - ב

בית סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ פצימיו מטמא כל סביביו. פירש רש"י ז"ל: כדן קבר דגזרו חכמים לטמא את סביביו ד' אמות גזרו שמא יאהיל ולא יבין. ובתוס' הקשו עליו שהרי בסוטה בפרק משוח מלחמה (מד, א) אמרינן בהדיא דהיכא דמסיימי מחיצאתא לא גזרינן. ומשום הכי פירשו הם ז"ל כההיא דביצה (ביצה י, א) מת בבית ולה פתחים הרבה

כולן טמאים, נפתח אחד מהן הוא טמא וכולן טהורין, והכי נמי בזמן שלא פרץ פצימיו הרי הוא כפתוח ואינו מטמא כלים שתחת זיזין שבסביבות הבית אלא מה שתחת הזיז שעל אותו הפתח, אבל פרץ פצימיו אז אינו ראוי ליצא באותו פתח יותר מבשאר מקומות, והלכך כל הכלים שתחת כל זיזין הסביבות טמאין.

[מתני':] **מי שנשרו כליו בדרך**. פירוש: מי שנפלו כליו במים מלשון פירות הנושרין ואינו לשון שריה, כמו שפרש"י ז"ל, ותדע לך מדאמרין בריש פרק משילין (ביצה לה, ב) מאן דתני מנשירין לא משתבש כדתנן התם מי שנשרו כליו במים.

דף קמז - א

[גמרא:] **המנער טליתו**. פירש רש"י ז"ל מפני האבק ומשום מלבן. ובתוס' הקשו דלא מצינו לבון בכיוצא בזה. אבל ר"ח ז"ל פירש מנער את הטלית מן הטל כההיא דרבה דבסמוך ומשום מכבס, ולמאן דקפיד הוי פסיק רישיה, ולמאן דלא קפיד ליכא אלא דבר שאין מתכוון שאינו כבוס גמור.

טלית מקופלת. פירש רש"י ז"ל לאחר שנתנה על ראשו הגביה שיפוליה על כתפו חייב חטאת שאין זה דרך מלבוש. ומה שיצא רבי לשדה והניח שני צידי טליתו על כתפו, לאו בענין זה היה, דטלית מקופלת היינו כששני צידי הטלית שלפניה ושלאחריה מונחין על כתפו כגון שאנו מתעטפין בטליתות, אבל ההיא דרבי לא קפל אלא הצדדין שלפניו בלבד והיה סבור שזה מותר, וחזר בו מסהדותיהו דהני רבנן. ומכאן יש לאסור בחתנים שלנו שלא יצאו בטליתותיהם ברשות הרבים עד שישלשו. וכן אסר מורי הרב ז"ל.

הא דאמר **רבי אלעזר אסור לעשות מרזב בשבת**. ופירש רבי זירא כיסי בבלייתא, פירש הריא"ף: שטליתו מופשלת הנה והנה וחלל כנגד השדרה שהוא כעין מרזב, וכן פירש בערוך (ערך מרזב). והקשו בתוס' שאין זה דומה לכיס. ורש"י ז"ל פירש שמסלקין בגדיהן מן הארץ כשהן ארוכין וכופלין אותן כלפי מעלה פרוצ"ש בלע"ז ומחזיקין אותן בחוטין ונראין

כיס ומרזב ואסור משום תקוני מנא, ורב פפא נתן כלל בדבר שכל שהוא לכוּפּי ולהעמיד כך תמיד מתוקנין אסור, אבל להתנאות לפי שעה מותר. וגם זה אינו מחוור בעיני. דאין ענין לשמועתנו, דהכא באיסור הוצאה איירינן לומר מה שאינו דרך מלבוש ואסור לצאת בו משום משוי, ולא איירי באיסור תקוני כלי. והם [התוס'] פירשו כיסי בבלייתא שמקפלין טליתן מן הצדדין על כתיפן ועושין קפולין הרבה זה על גב זה זה קטן מזה ודומה למרזב שיש דפנות בין זה לזה וריוח בנתיים, ואינו דרך מלבוש אלא כמשוי ואסור לצאת בו, ואמר רב פפא אדעתא לכוּפּי כלומר שמקפלו כמו שיכול כדי לרוץ מהר אסור דזה דרך משוי, אבל להתנאות שאין מקפלו כל כך אלא מעט כדי להתנאות בטליתו שפיר דמי דדרך מלבוש בכך, וכן פירש מורי הרב ז"ל. ואין זה דומה לטלית מקופלת, כי טלית מקופלת היינו שראשי הטלית כלומר שפוליה מקופלים ומונחים על כתפו, אבל זה אינו מניח השיפולים ממש על כתפו אלא שמקפל צדדי הטלית מכאן ומכאן.

[מתני':] הרוחץ במי מערה ובמי טבריא ונסתפג אפילו בעשר אלונטיאות לא יביאם בידו. הא דקתני נסתפג, לאו דוקא נסתפג, אלא אפילו לכתחילה מסתפג בהן וכדקתני אבל עשרה בני אדם מסתפגין, ואין בין יחיד למרובין אלא שיחיד לא יביאנו דלמא משתלי וסחיט, וברבים לא חיישינן דכל חד וחד מדכר לחבריה, אבל לענין מסתפג הוא הדין ליחיד, דאי לא, ליתני לא יסתפג ואם נסתפג לא יביא ובהדיא תניא בברייתא מסתפג אדם באלונטית ומניחה בחלון.

וקשיא לי למה לא אסרו להסתפג דלמא סחיט וכדאמרין בפרק אלו קשרים (ק"ג, ב) היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח רגלו הראשונה קודם שיעקור רגלו שניה מותר, ואם לאו אסור, ואתקיף עליה רבא היכי ליעביד, לינחות זמנין דמיתווסן מאניה מיא ואתי לידי סחיטה, והתם חיישינן אפילו אדלמא אתווסאן מאניה, כל שכן הכא דמסתפג בהן ממש. ועוד ההיא דריש פרק טומנין (מח, א) דפרס דסתודר אפומא דכובא, ונזהיה (רבא) [רבה] משום דדלמא סחיט. ויש לומר דלא אסרו להסתפג ברוחץ דאם כן אתה אוסר עליו אפילו רחיצה, שאין דרך לרחוץ בלא להסתפג ואין הדבר עומד, ובמקומות אחרים נמי התירו לצורך, כגון שומר פירות שהתירו לו לעבור עד צוארו במים (יומא עז, ב), ואינו צריך להגביה בגדיו, ואדרבא אמרו ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקו.

דף קמח - א

[מתני':] ובלבד שלא יאמר לו הלויני. ונשים שאינן מכירות בין הלויני להשאיילני צריכות לומר תן לי וכיוצא בזה מלשונות שאין משמען לשון הלואה.

[גמרא:] אמר ליה השאיילני לא אתי למיכתב, הלויני אתי למכתב. פירש רש"י ז"ל: משום דסתם הלואה שלושים יום, וכדי שלא ישכח כותב על פנקסו, אבל שאלה אין לה זמן אלא כל זמן שמשאיל רוצה ליטול את שלו נוטל, ולפיכך הצריכוהו לומר כאן השאיילני אף על גב שאינו חוזר בעין וכל שאינו חוזר בעין לא שייך ביה לשון השאלה אלא לשון הלואה, דהכי קאמר ליה הריני מחזיר לך כל זמן שתרצה כמו שאלה. והא דאמרינן במנחות (מד, א) טלית שאולה כל שלושים יום פטורה מן הציצית, לאו משום דשאלה סתמא שלושים יום, אלא משום דדרכן של בני אדם להשאיל בפירוש כליהם עד שלושים יום, הלכך אף זה כשאינו מטיל בה ציצית לא אתי לידי חשדא, דמימר אמרו דטלית שאולה היא, הא לבתר מכאן אתי לידי חשדא, ולעולם המשאיל סתם אין לו זמן, וכשורא דמטלתא נמי דכל שלושים יום אין לו חזקה (ב"ב ו, ב), היינו משום דסתם בני אדם אינם מקפידין בכך עד שלושים יום.

אבל ר"ת ז"ל וכן הרב בעל העיטור ז"ל סוברין דשאלה כהלואה בדבר זה דסתמן שלושים יום מההיא דמנחות, והכא הכי קאמר: שאלה כיון שהיא חוזרת בעיניה ואינו רואה אותה לא חייש לשכחה, מה שאין כן בהלואה דחייש לשכחה ואתי למיכתב, והכא נמי אע"פ דאינה חוזרת בעין, כיון דהוי ליה למימר הלויני ואמר השאיילני מינכרא מלתא ולא

אתי למיכתב. ודברי רש"י ז"ל נראין עיקר. וכן משמע בסמוך וכמו שאני עתיד לכתוב בסייעתא דשמיא.

ומכל מקום מסתברא שאפילו לדברי רש"י ז"ל אסור לומר לו הלויני על מנת שאחזיר לך כל זמן שתרצה, דכיון דהלואה היא שנתנה להוצאה והוא אומר לו בלשון הלואה, אע"פ שהתנה עמו שיחזיר לו כל זמן שירצה, אפילו הכי אין דרכן של מלוים לתבוע ולדחוק את הלוח תוך שלושים, ואתי למכתב דלא מינכרא מלתא. ותדע לך, דאפילו כי אמר השאילני לא סגי ליה בהכין אי לאו משום דשרו ליה רבנן משום דלא ליתי לאימנועי משמחת יום טוב.

ה"ג רש"י ז"ל: **אמר ליה כיון דהשאילני שרו ליה רבנן הלויני לא שרו ליה רבנן מינכרא מלתא ולא אתי למכתב.** והיא גירסא דייקא. ויש ספרים שכתוב בהן: א"ל בחול דלא שנא כי אמר ליה הלויני לא שנא כי אמר ליה השאילני לא קפדינן עילויה, אתי למכתב, בשבת דהשאילני שרו ליה רבנן הלויני לא שרו ליה רבנן, מינכרא מלתא ולא אתי למיכתב. ונ"ל לפרשה הכין וכיון דבחול זימנין דבעי למימר הלויני, כלומר בדברים שהן הלואה שנתנו להוצאה, ואפילו הכי אמר השאילני והוא כותב על פנקסו, א"כ אף בשבת מאי היכרא אית ליה, דאין בין לשון הלואה ללשון שאלה ולא כלום, ובתרווייהו אתי למיכתב כדרך שהוא כותב בחול, א"ל בחול כיון שנתנה להוצאה מידע ידע דלהוצאה היא ואע"ג דא"ל לשון שאלה, והלכך הוא כותב כאילו אמר לו הלויני, אבל הכא דבדוקא א"ל השאילני דלא שרו ליה רבנן למימר ליה הלויני, מינכרא ליה מלתא ולא אתי למיכתב.

דף קמח - ב

בשבת הוא דאסור הא בחול שפיר דמי לימא מתניתין דלא כהלל. ואיכא למידק למה ליה למימר מדיוקא, לימא בהדיא שואל אדם מחבירו כדי יין ושמן נימא מתניתין דלא כהלל, א"נ מדתנן וכן שואלת אשה מחברתה ככרות. וי"ל דמהני ליכא למשמע מידי, דדלמא כיון דהשאילני א"ל ושאלה כל אימת דבעי תבע לה לפי שעה לא חייש הלל, אבל הלויני

דשלשים יום בכי הא חייש שמא יוקרו החטים. וזו ראייה לדברי רש"י ז"ל דשאלה אין לה זמן.

לא תלוה אשה לחברתה ככר עד שתעשנה דמים. הקשה הרמב"ן ז"ל אמאי לא תלוה דהא בשעת הלואה לאו מידי עבדי, ולא הוי ליה למימר אלא אשה שהלותה ככר מחבירתה והוקר נותנת לה דמיו. ותירץ הוא ז"ל דמתוך שהוא דבר מועט חוששין שאע"פ שהוקרו תתן לה הככר, דאומרת שמא תוחזק בין שכינותיה כצרת עין. ולפי דבריו נצטרך לפרש הא דפרקין, הא באתרא דקייץ דמייהו הא באתרא דלא קייץ דמייהו, דכיון דקייץ דמייהו אם יוקרו החטים תעשה עצמה כאילו אין לה ככר ותתן לה דמיו שהן קצובין וידועין בשעת ההלואה. ואין צורך לכך אלא מפני שסתם ככרות של בעל הבית אין נעשין במדה ידועה ואין להם קצב אחד לכל, והן אין מקפידין זה על זה להשיב לחמם במשקל, לפיכך חשש הלל שמא יוקרו החטים וכיון דלא קייץ דמיהם אינן יודעין כמה היה שוה ובאין לידי ריבית בסופן, ולפיכך אסור בתחלתן עד שתעשנה דמים, ואוקימנא באתרא דקייץ דמייהו, כלומר ואינן באין לידי ריבית שכבר ידוע להן דמיו. וכן נראה מפירוש רש"י כמו שפרשתי. ונראה לי ראייה דקאמר אתרא דקייץ דמייהו ואתרא דלא קייץ דמייהו, ולא קאמר הא בשיצא השער הא בשלא יצא השער.

הא דאמר רב יוסף הלואת יום טוב לא נתנה ליתבע דאי נתנה ליתבע אתי למיכתב. קשיא לי והא אמרינן דהשאילני מינכרא מלתא ולא אתי למיכתב, ורב יוסף אפילו אמר ליה בלשון שאלה קאמר, מדשקלינן וטרינן עלה למידק ממתניתין, ורבא נמי דאמר נתנה ליתבע מודה הוא דאיכא למיחש לדלמא אתי למיכתב, אלא משום דלא ליתי לאימנועי משמחת יום טוב שרו ליה רבנן. ויש לומר דכיון דאף זו הלואה היא ונתנה להוצאה ומידע ידע דלאו לאהדורי מיד שאיל מינה, אע"ג דאמר ליה בלשון שאלה איכא למיחש דלמא אתי למכתב, והלכך עד דאמר בלשון שאלה ועוד דגומר בעל הבית בדעתו שאם רצה הלה שלא להחזיר לו מדעתו לא יתבענו בבית דין דזו כעין מתנה היא, לא שרינן ליה.

ולשון שאלה משום תרתי תקינו לה, חדא דליהוי ליה היכרא וליגמר בדעתיה, ועוד דאי בעי תבע ליה בין דידיה לדידיה מצי תבע כל אימת דבעי, ומשום הא לא אתי למיכתב, אבל בלשון הלואה איכא תרתי לריעותא, חדא דלא מינכרא ליה מלתא, ועוד שהיא לזמן מרובה ואפילו

גמר בלביה דלא ליתבעיה בבי דינא אלא בין דידיה לדידיה אתי למיכתב.
כך נראה לי.

אי אמרת בשלמא דלא ניתנה ליתבע משום הכי מניח טליתו אצלו.
פירוש: ומיהו לא אתי למכתב כיון דמשכונו הוא בידו.

ה"ג רש"י ז"ל: **אם החדש מעובר משמט, ואי אמרת לא ניתנה ליתבע מאי משמט, שמוט ועומד הוא.** ואינו מחוור, דדלמא משמט דקאמר שצריך לומר לו משמט אני. אלא הכי גרסינן והיא גירסת הספרים, אי אמרת בשלמא ניתנה ליתבע משום הכי משמט, שלא יתבענו, ואפילו נתן לו מדעתו צריך לומר לו משמט אני, אלא אי אמרת לא ניתנה ליתבע מאי משמט, אי שלא לתובעו בבית דין שמוט ועומד הוא, ואי למימר ליה משמט אני, לא צריך דלא קרינן ביה לא יגוש וכל דלא קרינן ביה לא יגוש לא צריך למימר ליה משמט אני.

שאני התם דאגלאי מלתא דחול הוא. ומכאן נראה לי ללמוד דלכולי עלמא ביום טוב שני ניתנה ליתבע.

רב אויא שקיל משכונא ורבה בר עולא מערים ערומי. ולענין פסק הלכה: יש מי שפוסק כמ"ד ניתנה ליתבע, וגרסינן בה רבה, דהוא בר פלוגתיה דרב יוסף, והלכתא כרבה בר משדה ענין ומחצה (ב"ב קיד, ב), ואע"פ שיש לומר דלא נאמר אותו הכלל אלא במה שנחלקו בבבא בתרא, מכל מקום כל היכא דליכא ראייה לחד מינייהו דלתחזי מינה כחד מסתמא כרבה נקטינן, ומהא דרב אויא ורבא בר עולא ליכא למשמע מידי, דאינהו אחמורי מחמרי אנפשייהו, ואי נמי למיפק מידי בית דין טועין.

ויש מי שגורס רבא, דהוא רבא בריה דרב יוסף בר חמא, ואפילו הכי יש פוסקין כמותו משום דבתרא היא וקיימא לן כותיה. ומכל מקום לכולי עלמא אי תפש לא מפקינן מיניה, כי האי דרבה בר עולא דמערים ושקיל מיניה, ועוד דאנן לא ניתנה ליתבע כלומר בבית דין קאמרינן הא בין דידיה לדידיה תבע, ואי תפיש תפיש, ולא עוד אלא דאי אזיל אידך תפיש מידי מיניה דמלוה כנגד מאי דתפיש הוא מיניה, מפקינן מיניה דלוה ויהבינן ליה, דהשתא לא הלואת יום טוב מגבינן אלא גזילה הוא דמפקינן מיניה, ואלא מיהו אי הדר לוח תפיש מיניה ההיא מידי גופא דתפיש מיניה מלוה לא מפקינן מיניה, דלא גזליה אלא דידיה הוא דקא שקיל.

[מתני':] מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב. כתבו בתוס' דלא אסרו מתוך הכתב אלא בקורא בפיו דומיא דמונה בפיו דקתני, אבל להסתכל בכתב ולמנות במחשבתו מותר דהא אית ליה היכרא. ומורי הרב ז"ל כתב דבין כך ובין כך אסור, דההיא ברייתא דמייתנין בשלהי שמעתין, דקתני כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת, תני בה בתוספתא (פיי"ח, ה"א) אסור להסתכל בו.

דף קמט - א

[גמרא:] אלא איכא בינייהו דכתב אכותל ומתתאי. קשה לי למה ליה למיהדר מאוקימתא קמייתא ולאוקמה באוקימתא אחריתי דהא תלמודא משום לתרוצי לרבה דלא ליפלגו עליה הוא דמהדר השתא בתר אוקימתא, וכיון שכן ההיא אוקימתא דלעיל שפיר אתיא, ולא הוי ליה אלא לאפוכי לסברא דידהו בלחוד ולימא אלא למ"ד שמא ימחוק איכא וכדרבה, ולמ"ד שמא יקרא גודא בשטרא לא מיחלף. ויש לומר דהא דקאמר השתא אלא דכתב אכותל ומתתאי לאו דוקא מתתאי ממש, אלא משום דמעיקרא נקטה ומידלי בדוקא קאמר הכא אפילו מתתאי, דלא תימא למ"ד גודא בשטרא לא מיחלף דוקא בדמדלאי דלא דמי לשטרא דנקיט ליה בידיה.

לא לעולם דכתב אכותל ומידלי. פירש הרב אלפסי דעל מאי בינייהו קא מהדר. ולפי דבריו נפרש שמועתינו כך: לעולם אימא לך דאיכא בינייהו דכתב ומידלי כדאוקמא מעיקרא, ולמ"ד שמא ימחוק ליכא, ולשמא יקרא נמי ליכא למיחש משום דקסבר גודא בשטרא לא מיחלף, ולמ"ד שמא יקרא איכא דקסבר גודא בשטרא מיחלף, אבל לשמא ימחוק ליכא, דאביי נמי לית ליה דרבה דאם איתא אכתי אמאי אמר שמא יקרא, והא דאמרינן הא דרבה תנאי היא, למאי דסבירא ליה לרבה קאמר, כלומר דרבה מוקי לפלוגתייהו בהכין, וכדאיך תנאי דאין רואין במראה דפליגי ודאי בדרבה, ורבה דאמר כת"ק דתרתני ברייתא. אבל רב ביבי ואביי לא שבקי ת"ק ואמרי כיחידאה, אלא סבירא ליה דלא בהכי פליגי, אלא בין

ת"ק בין רבי אחא לית ליה דרבה בגודא, אלא אי מיחלף בשטרא או לא פליגי, דת"ק סבר מיחלף ור' אחא סבר לא מיחלף, וברייתא דקתני מונה אדם את אורחיו כמה בפנים וכמה בחוץ מכתב שעל גבי הכותל דאלמא גודא בשטרא לא מיחלף, ההיא בדחייק מיחק כדאוקימנא לה מעיקרא, ובכי הא ודאי לא מיחלף דלא דמי לשטרי כלל, אבל כי כתיב מיכתב דדמי לה קצת דהאי מיכתב והאי מיכתב, כתב בכתב מיחלף. זו שיטה על דרך הרב אלפסי ז"ל.

ולדידי קשיא לי דאם איתא דהאי לא לעולם דכתיב אכותל ומידלי אאוקמתא קמייתא הדר, לא הוי ליה למימר לא לעולם אלא הכי הוי ליה למימר אלא לעולם. ועוד כיון דאתיא להאי אוקמתא דחייק אטבלא ואפנקס, מאי טעמא נדי מינה ושבקיה ליה והדריה לאוקימתא קמייתא כל היכא דאיכא לאחזוקיה. ועוד שזו סברא רחוקה מאד דעד השתא פשיטא לן בכולה שמעתין דגודא בשטרא לא מיחלף והשתא הדרינן דבגודא בשטרא אי מיחלף אי לא פליגי. ועוד דאנן תרתי אקשינן לעיל אההיא אוקימתא ולמ"ד שמא ימחוק ליחוש שמא יקרא כלומר דגודא בשטרא מיחלף ותו לשמא ימחוק לא חיישינן והא אנן תנן וכו', וכיון דהדרינן להאי אוקימתא ואתי לפרוקי מאי דאקשינן עליה מעיקרא ואמרינן ודקא קשיא לך דרבה, תנאי היא, הכי הוי ליה למימר ודקא קשיא ליה למאן דאמר שמא ימחוק, קסבר גודא בשטרא לא מיחלף. ואפילו תאמר דמשום דעד השתא נקטיי הא דרבה בקושטא והשתא אתי לחדותי ולדחוייה משום הכי איצטריך לפרוקי ולמימר והא דרבה תנאי היא, אבל אידך קושיא דלחוש שמא יקרא לא אצטריך לאהדורי עלה, משום דהיינו עיקר פלוגתייהו, ועוד דאדרבה בכולה שמעתין הוה נקטינן עד השתא דגודא בשטר לא מיחלף, לא היא דאדרבה כיון דמעיקרא (בהדי) [בהא] אוקימתא קשיא לן האי, והשתא עבדי עיקר פלוגתייהו בהא טפי הוי ליה לפרושי בהדיא.

ונראה לי דהאי לא לעולם אברייתא דמונה אדם את אורחיו כמה בפנים קאי, ולאחזוקי אוקימתא דאוקימנא דאיכא בינייהו דחייק אטבלא והפנקס, ולמ"ד שמא ימחוק לשמא יקרא לא חיישינן דטבלא ופנקס דחייק לא מחלף בשטרא. ודקא קשיא לך עלה ברייתא דמונה אדם את אורחיו, אתי לתרוצי דהכי קאמר לעולם טבלא ופנקס לא מיחלף ודקא קשיא ליה ברייתא דקתני לא מן הכתב שעל גבי טבלא דלא משכחת לה פתרי אלא בדחייק מיחק, לא לעולם בדכתב מיכתב והיינו דטבלא ופנקס לא, דפנקס דכתב ומטלטל בכתב בעלמא מיחלף ועוד דשמא ימחוק,

ודקא קשיא לך ברייתא אי הכי מאי שנא כותל מאי שנא פנקס ליחוש שמא ימחוק, בדמידלי. וברייתא דקתני אבל לא מכתב שעל גבי טבלא הוא הדין דהוה מצי לאיפלוגי בכותל עצמו בין מידלי למתתאי, אלא דאגב אורחיה קמ"ל דטבלא ופנקס בדכתב מכתב אף משום שמא יקרא איכא דמיחלף בשטרא מדשבקיה לכותל ונקיט פנקס, ונפקא מניה היכא דקרי אחריני בהדיה דליכא משום שמא ימחוק דכל חד וחד מדכר לחבריה, כדאמרינן גבי אין קורין לאור הנר בפ"ק דמכלתין (יב, א), וכדאמרינן (קמז, א) בעשרה מסתפגין באלונטית אחת בפרקין דחבית, והשתא אתיא כולה שמעתין שפיר.

ומכל מקום לענין פסק הלכה נראה לי שהכל עולה לענין אחד, דכתיב בין בשטרא בין בפנקס לכולי עלמא אסור, או משום שמא יקרא או משום שמא ימחוק. ובכותל ומתתאי משום שמא ימחוק ובכותל ומדלאי נמי משום שמא יקרא כרבה, וכת"ק דמונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב שעל גבי הכותל, וכת"ק דאין רואין במראה, ולאביי נמי ברייתא דמונה אדם את אורחיו כמה בפנים וכמה בחוץ בכתב שעל גבי הכותל בדחייק מיחק הוא, ואפשר נמי דרב ביבי כרבה סבר ליה אלא דמוקי ברייתא דמונה אדם את אורחיו כמה בפנים וכמה בחוץ כר' אחא, וטבלא בדחייק מיחק.

ובהא פלוגתא דאביי ורב ביבי קיימא לן כאביי דאמר טבלא בשטרא מיחלף הואיל ותרווייהו מטלטלי, משום דכיון דפשטא דברייתא דמונה אדם את אורחיו כמה בפנים הכין דייקא, וסברא דתלמודא הכין אע"ג דשנינן ומוקמינן בדכתיב מיכתיב אשינויי דחיקי לא סמכינן, ולא שבקינן סברא דפשיטא ליה לתלמודא בדחייתא בעלמא. וכן פסק גם רבינו אלפסי ז"ל לפי שיטתו אע"פ שלא מן הטענה שכתבתי פסק כן.

והר"ז הלוי ז"ל פירש שמועה זו בענין אחר וכתב דאביי לית ליה דרבה, והביא ראיה מהא דתנן בפרק המוצא תפילין (עירובין ק, א) הקורא בספר על האסקופה, ואוקמה אביי באסקופת כרמלית ורשות הרבים עוברת לפניו, ואקשינן עלה ופרקינן התם אלא הכא באסקופה ארוך עסקינן דאדהכי ואדהכי מידכר. ואינו נראה לי, דהא לאו אביי אמרה מדלא אמרינן אלא אמר אביי, אלא פירוקיה דאביי פרכינן ליה וגמרא פריק פירוקא אחרינא, ואפשר נמי דההוא פירוקא אתיא כרבא שלא כל הגזירות שוות בכל מקום אלא שלא גזרו משום כתבי הקודש.

ולענין קריאה באגרות שלום בשבת, אסור גזירה משום קריאה בשטרי הדיוטות דהיינו שטרות של מקח וממכר, וכל שכן לדברי רש"י ז"ל שפירש (לעיל קטז, ב) שטרי הדיוטות אגרות שלום.

הכא במראה של מתכת עסקינן וכו' מפני שאדם עשוי להסיר בה נימין.
הר"ם בר יוסף פירש דעיקר גזירה משום מראה של מתכת היה, ואלא מיהו משום דידיה גזרו בכל מראה, והא דקאמר הכא בשל מתכת עסקינן אעיקר תקנתא קאי, כלומר דמשום לתא דידיה גזרו, וכההיא דאמרינן ריש פרק קמא דביצה (ב, ב) הכא ביום טוב אחר השבת עסקינן, ואפילו הכי שבת דעלמא ויום טוב דעלמא אסירי, אלא הכי קאמר משום גזירת יום טוב אחר השבת עסקינן. ואין כן דעת הריא"ף ז"ל, אלא דוקא במראה של מתכת אסרו, ותדע לך דלא גזרו מין אטו מין דאם כן היתה גזירה לגזירה, ותדע לך דהא רבא לא גזר מין אטו מין, דהא אמרינן (לעיל יב, ב) אי אדם חשוב הוא מותר, ולא גזרינן חשוב אטו שאינו חשוב, וכן בשמש (שם) חלקו בין משחא לנפטא. ועוד הקשה עליו הרמב"ן ז"ל דאי איתא דת"ק בכל מראות אסר ור' לא אסר אלא בשל מתכת שאינה קבועה בלבד, הוי ליה למימר ור' מתיר בכל המראות חוץ משל מתכת שאינה קבועה, דהשתא דקאמר סתם ר' מתיר במראה הקבועה, משמע דלא נחלק אלא בקבועה בלבד הא בשאינה קבועה מודה לרבנן.

ואם תאמר אין הכי נמי, אם כן אית ליה לר' נמי הא דרבה, דלא אמרינן אדהכי והכי מיזכר, ואם כן בטלת כל דבריו, דאם כן בשל מתכת הקבועה נאסור דלא אמרינן אדהכי כו', ואפילו תמצוי לומר דטעמא דקבועה משום דבין קבועה לשאינה קבועה לא טעו אינשי, מכל מקום נצטרך להודות דהא דרבה לאו כהני תנאי, ואנן כהני תנאי מוקמינן לה. וכן דעת מורי הרב ז"ל. ועל כן נהגו נשים להסתכל במראה של זכוכית בשבת שלא גזרו עליה כלל. והר"ז סבור כדעת הר"ם בר יוסף, ועם כל זה הראה פנים להתיר נשים בשל זכוכית.

הא דאמרינן : **מפיס אדם עם בניו כו'**. כתב הראב"ד ז"ל דלית הלכתא הכי, אלא אפילו עם בניו אסור, ואפילו בחול משום קוביא ומאי דשרינן הכא מטעמיה דר"י אמר רב דאמר מותר אדם להלוות בניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית, הא אמרינן התם דאין הלכתא כותיה משום דלמא אתי למסרד.

דף קנ - א

הא דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהושע בן קרחה. קשיא לי דהא אוקימנא סתם מתניתין כרבי יהושע בן קרחה, ורבי יוחנן הלכה כסתם משנה אית ליה בכל מקום ואפילו תמצי לומר אמוראי נינהו, הוי ליה למימר הכי. ושמא נאמר דר"י לא מפרש למתניתין הכי ולא ידעינן היכי מפרש לה.

דף קנ - ב

הא דאמר רבי יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר. פירוש : לשם אני הולך בא עמי, דאי לא מאי קאמר, פשיטא.

בשלמא קש משכחת לה במחובר. פירוש : דלא מצי תליש משום דמזיז עפר ממקומו, ואי נמי משום דמיפה הקרקע וחייב משום חורש, כדאמרינן בריש פרק הבונה (קג, א) התולש עולשין והמזרד זרדין אם ליפות את הקרקע כל שהן. ואי אפשר לפרש כאן משום עוקר דבר מגדולו, דקש יבש הוא ואינו יונק כלל מן הקרקע. וכן פירשו בתוספות. וכן משמע בפרק העור והרוטב (חולין קכז, ב) דאמרינן התם תאנים שצמקו

באיביהן מטמא טומאת אוכלין, והתולש בשבת חייב, דוקא צמקו אבל יבשו לא מחייב, וכן מוכחא כולה שמעתא התם.

משכחת לה בתבנא סריא. כלומר: וכיון דלא מטלטל ליה משום מוקצה ואע"ג דלית ביה אלא איסורא דרבנן, אף הוא אינו זכאי באמירתו.

על עסקי כלה ומת אין, על עסקי אחר לא, בשלמא אחר דומיא לכלה, משכחת לה למיגז ליה אסא. כתבו בתוס', דמהא שמעינן דאפילו בדבר דאיכא איסור דאורייתא כגון למיגז ליה אסא אפילו לאחר, דוקא להחשיך על התחום אסור משום דמוכחא מלתא, אבל תוך התחום דלא מוכחא מלתא מותר. ואי קשיא לך הא דאמרינן בעירובין (לח, ב) לא יטייל אדם בתוך שדהו לראות מה היא צריכה, וכן לא יטייל לפתח מדינה כדי שיכנס מיד. התם הוא דבתוך שדה שהיא צריכה לניר ולעבוד דמינכרא מלתא, וכן מטייל לפתח מדינה שהמרחץ שם ומנכרא מלתא ואתי לידי חשדא.

אמרינן המבדיל בין קודש לחול ומסלתינן סילתני. פירש רש"י ז"ל: המבדיל בין קודש לחול להיכרא ללוות את המלך, ועבדינן צורכין ואח"כ אנו מברכין על הכוס. נראה שהוא ז"ל מפרש לה לזו בלא שם כלל, ואינו אומר אלא כך המבדיל בין קודש לחול ומיד עושה צרכיו ובלבד שהבדיל בתפילה. אבל הר"י פירשה בשם, ונראה שהוא ז"ל מפרש גם כן בכוס וכרב נתן בר אמי דתרגמא קמי דרב דוקא בין הגתות. ונראה לי כן ממה שכתב הר"י בפסחים בפרק ערבי פסחים (קד, א) דרב אשי ורב כהנא ורבא אית להו דאין צריך לומר אלא הבדלה אחת כהבדלתו של ר' יהודה הנשיא דאלמא זאת הבדלה הבדלה גמורה היא ובכוס, דאי לא, דלמא כי הכא דלא צריכא תלתא עד דמבדיל על הכוס. וכדברי רש"י ז"ל מסתברא, דאם איתא דרב אשי אתא לאשמועינן דעד דמבדיל על הכוס לא עבדינן צרכין, הוי ליה למימר כי הוינא בי רב כהנא אמרינן הבדלה על הכוס ואפכינן סלתינן. כך נראה לי.

אמר רב יהודה אמר שמואל מותר אדם לומר לחבירו שמור לי פירות (שבתחומי) [שבתחומך] ואני פירות (שבתחומך) [שבתחומי]. כלומר: אע"פ שהוא אינו יכול לילך שם דכיון שהוא מותר לישראל חברו לשמרון אין באמירתו כלום. וכתבו בתוס' דמהא שמעינן דישראל שקבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה פלונית, הואיל והיא נעשית בהיתר לעושה אותה. ודוקא לישראל חבירו מותר ואע"פ שהוא אינו יכול לעשות, אבל לעכו"ם אסור לומר לו שמור לי פירותי שחוץ לתחום דכל דבר שאינו עושה אינו אומר לעכו"ם ועושה, ומסתברא באומר לו לעכו"ם לך ושמור לי פירותי שבמקום פלוני בדוקא, אבל אם העכו"ם כבר באותו תחום, כל שכן שמותר לומר לעכו"ם, דלא אמרו כל שאינו עושה אינו אומר לעכו"ם להחמיר עליו יותר מישראל חבירו.

הא דתניא: **אין מחשיכין על התחום להביא בהמה.** קשיא לי למה אינו מחשיך שהרי אם יש שם בורגנין מביא, ותנן אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות, ואבא שאול נמי לא נחלק בה דאין מחשיכין להביא בהמה כלל, ודברי הכל היא, והיאך לא הקשו ממנה לר' יהודה אמר שמואל לעיל. ומקצת נוסחאות מצאתי, מחשיכין על התחום, והיא נראית עיקר. וכן מצאתי גם בתוספתא (פי"ח, ה"א), ולפי גירסת הספרים צריך לי עיון.

הא דאמר **אבא שאול אומר לו לך במקום פלוני ואם לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני.** פירוש: לך למחר והביא למחר, אבל היום אסור דהא תלמודא אוסר אפילו הלך מעצמו והביא, כדתנן (לקמן): עכו"ם שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל.

מתני': עכו"ם שהביא חלילין בשבת לא יספוד בהן ישראל. פירש רש"י ז"ל: לא יספוד בהן לעולם, ומשום קנסא. ואינו מחוור, דאם איתא ליתני נמי בהא לא יספוד בהן עולמית וכדקתני בסיפא לא יקבר בו עולמית. ועוד דאי משום דנעשית בהן מלאכה דאורייתא קנסינן ואסרינן לעולם, אפילו כשהביאן ממקום קרוב יאסרו לעולם, שהרי נעשית בהן מלאכה דאורייתא שהכניסן מרשות הרבים לרשות היחיד.

עשו לו ארון וכו' ואם בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית. ואוקימנא בגמרא דוקא בקבר העומד באסרטיא וארון העומד על הקבר דמקום פרהסיא וגנאי הוא למת שנקבר בקבר שנעשית בו מלאכה דאורייתא מחמתו באיסור, אבל כשאינו עומד באסרטיא מותר בכדי שיעשה.

ויש מקצת מרבוותא שאמרו דוקא אותו ישראל הוא דלא יקבר בו עולמית בשעומד באסרטיא, ובשאינו עומד באסרטיא הוא שצריך להמתין בכדי שיעשה, הא לאחר מותר ליקבר בו מיד, שאין האיסור אלא כדי שלא יאמר לעכו"ם לעשות, הא ישראל אחר שלא נעשית מלאכה בשבילו מותר. והביאו ראייה ממה ששנו כאן בתוספתא (פי"ח, ה"ח): עכו"ם שהביא חלילין בשביל ישראל בשבת לא יספוד בהן אותו ישראל אבל ישראל אחר מותר, עשו לו ארון וחפרו לו את הקבר לא יקבר בהן אותו ישראל ולישראל אחר מותר. ע"כ בתוספתא. ומדלא קתני לא יקבר בו עולמית ועוד דקתני עכו"ם שהביא חלילין לא יספוד בהן אותו ישראל, משמע דלא יקבר ולא יספוד עד כדי שיעשו קאמר וכשאינו עומד באסרטיא, ואפילו הכי קתני אבל ישראל אחר מותר, דאלמא לא בעינן כדי שיעשו אלא לאותו ישראל ממש שנעשית מלאכה בשבילו.

והא דאמר רב פפא בפרק אין צדין (ביצה כד, ב) עכו"ם שהביא דורון לישראל אם יש מאותו המין במחובר אסור ולערב מותרין בכדי שיעשו, ואם אין מאותו המין מחובר בתוך התחום מותרין חוץ לתחום הבא בשביל ישראל זה מותר בשביל ישראל אחר, אם יש מאותו המין במחובר לערב מותרין בכדי שיעשו דקאמר לאותו ישראל שהובאו בשבילו קאמר, אבל לאחר מותר מיד דכל שבא מחמת זה או שנעשה מחמת זה מותר לישראל אחר. והא דלא קאמר בה והבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר כדקאמר בסיפא, היינו משום דביומן אסורין לכולי עלמא משום דאסורין משום מוקצה וכל שהוא אסור משום מוקצה אסור לזה כמו לזה שהובאו בשבילו, וכיון דביומא לא מצי פליג בין הבא בשבילו לישראל אחר, לא ניחא ליה למימר ולאיפלוגי בערב בכדי שיעשו לישראל זה ולישראל אחר מותר מיד, משום דהא דפליג בסיפא גבי תחומין היינו להתירו אפילו ביומו לישראל אחר. והא דתנן (לעיל קכב, א) עכו"ם שהדליק את הנר משתמש לאורו ישראל ואם בשביל ישראל אסור, לאותו ישראל שבאותה מסיבה קאמר הא ישראל אחר מותר.

וכן דעת הראב"ד בעירובין פרק מי שהוציא והו בשמעתא דהשואל כלי מהעכו"ם (מז, ב), והביא ראייה מן המבשל בשבת דאמר ר"מ בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, והוא דלא יאכל הא אחר יאכל, ואיהו ז"ל סבור דהלכתא כר"מ דהא כי מורה להו רב לתלמידיה מורי להו כר"מ (חולין טו, א), ועוד דהא רבי חייא בר אבא דריש להו בפרקא כר"מ (לעיל לח, א), ורבה ורב יוסף ורב נחמן דבתראי נינהו כרבי חייא בר אבא סבירא להו ופרשי שמעתיה, וכיון שכן לא עדיף חיוב חטאת שנעשה על ידי

עכו"ם בשביל ישראל מחיוב חטאת שנעשה במזיד על ידי ישראל. אלו הן דברי הרב ז"ל שכתב שם בעירובין.

ולפי דבריהם הכי מפרשינן לה למתניתין דהכא, עכו"ם שהביא חלילין לא יספוד בהן שום ישראל למוצאי שבת עד שישהה כדי שיבואו מאותו מקום רחוק שדרך להביאן משם, אלא אם כן באו ממקום קרוב וטעמא שלא הובאו בשביל ישראל ידוע, אלא מפני שאין דרכן של עכו"ם לספוד בחלילין סתמא דמלתא בשביל ישראל הובאו, ולא בשביל ישראל ידוע שאילו כן אותו ישראל היה אסור אבל לישראל אחר מותר דהבא בשביל ישראל זה וכו', אבל הכא דלא הובאו בשביל ישראל ידוע כל ישראל אסורין בו. ומיהו כיון שלא הביאן בפירוש בשביל ישראל מותרין לערב בכדי שיבואו ממקום רחוק ואעפ"י שהביאן בפרהסיא דומיא דחפרו את הקבר דאוקימנא באסרטיא, ואם באו ממקום קרוב מותרין כלומר ואפילו לאותו ישראל עצמו מותרין מיד, כלומר כשיעור שיבאו מאותו מקום קרוב. והא דאמרינן התם אם אין באותו המין במחובר לקרקע בתוך התחום מותרין, ביום טוב דוקא קאמר אבל בשבת אסורין ולערב בכדי שיבאו משם כיון שהביאן דרך רשות הרבים או בכרמלית. עשו לו ארון וחפרו (בו) [לו] את הקבר. כלומר: בשעשו ארון סתם וחפרו קבר סתם, סתמא דמלתא בשביל עכו"ם הוא שנעשו ולפיכך קובר בו ישראל למוצאי שבת מיד ממש בלתי שימתין כלל, ואם בשביל ישראל בפירוש לא יקבר בו אותו ישראל לעולם, ובשעומד באסרטיא כדאוקימנא לה בגמרא, הא בשאינו עומד באסרטיא מותר אפילו לאותו ישראל בכדי שיעשו אבל לישראל אחר מותר מיד, וכדתניא בתוספתא אבל ישראל אחר מותר. ואילו היה ראוי לקברו בשבת, אפילו בשבת היה מותר לקברו שם, דמה שנעשה בשביל ישראל זה מותר לאחר ולא דמי לפירות בזמן שיש במינן במחובר דאסורין לכל ביומן, דהתם היינו טעמא משום דהוה להו מוקצין לכל, ואפילו נשרו מעצמן או שנתלשו בשביל עכו"ם ממש אסרו והחמירו אפילו בספיקתן, וכדקיימא לן גבי ביצה שנולדה ביום טוב דאמרינן (ביצה ג, ב) וספיקא אסורה, משום דהוי ליה דבר שיש לו מתירין.

ויש מפרשים דכל דבר שנעשית מלאכה בשבת בשביל ישראל אסור לכל ישראל עד כדי שיעשו, דההיא דאמר רב פפא אם יש באותו המין במחובר אסור ולערב בכדי שיעשו, לכל קאמר, דכי היכי דאסור דקאמר אסורין לכל קאמר, הא דאמר נמי ולערב אסור בכדי שיעשו אותן שאסורין להן ביומן קאמר. וכן כתב רש"י ז"ל בביצה פרק אין צדין (כה, א ד"ה חוץ

לתחום) בהיא דרב פפא. והוא ז"ל כתב דטעמא משום דהן מוקצה ואפילו רבי שמעון מודה במוקצה כי האי דכגרוגרות וצימוקין דמי. ואין טעמו מחוור, דכיון דאסורין לערב בכדי שיעשו כבר נתברר דאין זה משום מוקצה ולא משום נולד שאילו כן היה לערב מותרין מיד דלא מצינו מוקצה שנאסר לערב, אלא טעמא משום שנעשית בהן מלאכה דאורייתא בשביל ישראל הוא.

והיכא דליקט עכו"ם לעצמו דאסורין לישראל ביומן, וכדאיתא בעירובין (מ, א) גבי ההוא לפתא דאתא למחוזא אע"ג דלא נעשה בהן איסור שהרי העכו"ם לעצמו הוא עושה, התם טעמא משום דגזרינן בהו משום שמא יעלה ויתלוש, דאפילו בפירות הנושרין מעצמן גזרו. וכן נמי מתניתין דמצודות חיה ועוף שבפרק אין צדין (כד, א) שאסרו אפילו בשאין צריכין צידה, היינו טעמא נמי משום דגזרינן שמא יבואו לידי צידה, דעל כרחך אינו משום איסור מלאכה שנעשה בהן, דהתנן בפרק קמא דשבת (יז, ב) אין פורסין מצודות חיה ועופות ודגים אלא כדי שיצודו מבעוד יום ובית הלל מתירין.

ומה שהתירו כשאין במינן במחובר אפילו ביומן לאחר, היינו דוקא באיסור תחומין, והקילו בהן לפי שאין איסורן שוה דלזה שהוא חוץ לתחום אסור ולזה שהוא בתוך התחום מותרין, וכיון שמותרין אפילו בתחומן לישראל זה התירו בהן אפילו למי שלא היה בתחומן והוא שלא בא בשבילו. והיא דתניא בתוספתא אם בשביל ישראל לא יספוד בהן אותו ישראל אבל לישראל אחר מותר, לאחר שהמתין כדי שיבואו ממקומן קאמר, ובשהביאן בפרהסיא קאמר דלאותו ישראל שהובאו בפרסום בשבילו אסורין כדאמרינן בגמרא בקבר העומד באסרטיא, אבל לישראל אחר מותר לאחר כדי שיבאו ממקום רחוק, וכן בקבר, הא כדי שיעשו אסור לכל.

ומכל מקום למדנו לדברי כולם דהא דקתני הכא לא יקבר בו עולמית, דוקא אותו ישראל שנעשה בשבילו אבל לישראל אחר מותר והוא שימתין בכדי שיעשו.

גמרא: מאי מקום קרוב רב אמר מקום קרוב ממש ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו. פירש רש"י ז"ל דשמואל לקולא, ואשכחן חוששין לקולא כאותה שאמרו בחגיגה (טו, א) חוששין שמא באמבטי עיברה, וכן חוששין משום זנות ואין חוששין משום קדושין (גיטין עג, ב). והכי פירושא: רב אמר מקום קרוב ממש, דאז מותר מיד כלומר וכשיעור

שיבאו ממקום קרוב, אבל אם הדבר ספק אסור עד שימתין בכדי שיבואו ממקום רחוק, ושמאל אמר אפילו לא נודע לו בבירור תולין הדבר להקל ואני אומר לא באו בשבת אלא מחוץ לחומה, שאני אומר חוץ לחומה לנו ומערב שבת הובאו שם, ומתניתין דקתני לא יספוד בהן אלא אם כן באו ממקום קרוב, הכי קאמר לא יספוד בהן ישראל אלא אם כן יש לתלות שבאו ממקום קרוב, ולאפוקי שאם נודע שבאו ממקום רחוק. ואולי הוצרך לומר כן ללמד שאפילו יש חלילין במקום קרוב שהיה יכול להביא משם וזה לא הביא אלא ממקום רחוק, אין אומרים לא נהנה זה אלא בכדי שיבואו ממקום קרוב שהרי מצוין לו במקום קרוב, ולפיכך לא ימתין אלא בכדי שיבואו ממקום קרוב כדי שלא יהנה בביאתן בשבת הא יותר מכאן לא שהרי לא נהנה, אפילו כן כיון שאלו באו ממקום רחוק לא יספוד בהן עד שימתין כדי שיבואו משם.

ובהא דקאמר רבא: **דיקא מתניתין כותיה**. יש גירסאות הרבה בפירוש רש"י, והגירסא הנכונה כך היא: אמר רבא דיקא מתניתין כותיה דשמואל, דתנן עיר שישראל ועכו"ם דרין בתוכה וכו', ומשנה היא במסכת מכשירין (פ"ב, מ"ה) וסייעתיה דשמואל מדרבי יהודה דאמר באמבטי קטנה אם יש שם רשות מותר לרחוץ בה מיד שאני אומר משחשכה הוחמו, דאלמא תולין להקל בהמתנה של ערב, ולא פליג ת"ק עליה דרבי יהודה. וברישא נמי דקתני מחצה על מחצה אסור לא פליג בה רבי יהודה, ולא תיובתא דשמואל היא, דכיון דמרחץ גדולה היא כי מחממי לה אדעתא דכלהו מחממי לה והלכך צריך שימתין בכדי שיחמו חמין, והא דקתני באמבטי קטנה רוחץ בה מיד, לאו מיד ממש קאמר אלא בהמתנת זמן מועט שתוכל להתחמם ע"י רוב בני אדם ביחד.

ואי קשיא לך ההיא דרב פפא דאמר אם יש מאותו המין במחובר לקרקע אסור ולערב בכדי שיעשו, דאלמא אפילו בהמתנת הערב לא תלין להקל ואע"ג דאיכא למיתלי מערב יום טוב ואי נמי בשביל עכו"ם נתלשו. כבר תירץ מורי הרב ז"ל דכל שיש מאותו המין במחובר דרכן של בני אדם ללקט אותן ליומן ואין לוקטין מבערב להצניען למחרתו, וכיון שרובן עושין כן אין תולין בהן להקל.

ולדידי קשיא לי, דהא משמע דעכו"ם שהביא דורון לישראל ואין מאותו המין מחובר לקרקע דאמרינן בתוך התחום מותרין, דוקא בשידוע שלא הביאן מחוץ לתחום, הא סתמא אין אומרים שמא חוץ לחומה לנו אלא חוששין שמא מחוץ לתחום באו, וכדאמרינן בעירובין [פרק] בכל מערבין

(מ, א) גבי ליפתא דאתי למחוזא וחזיא רבא דכמישא ואמר הא ודאי מאתמול עקירא, מאי אמרת מחוץ לתחום אתאי הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר, וכל שכן האי דאדעתא דעכו"ם אתאי, דאלמא משמע דבסתמא חוששין שמא מחוץ לתחום אתאי, ורבא דקא מייתי הכא סייעתא לשמואל הוא דקאמר לה התם, וכיון שכן היאך אפשר דביומה מחזקינן ליה בסתמא דמחוץ לתחום אתאי והוא גופיה שרי לערב מיד משום דמחזקינן ליה דמתוך התחום אתאי. ומצאתי לרבנותינו הצרפתים ז"ל במסכת עירובין (מ, א) דכל שהביא עכו"ם לישראל ביום טוב, מסתמא אנו מחזיקין אותו שמתוך התחום הביאו, ונסמכו על זו דשמואל דהכא, וכפירושו של רש"י ז"ל. ושמא הם סבורים דהא דאמר רבא התם בליפתא מאי אמרת חוץ לתחום אתאי דלרוחא דמלתא אומר כן, כלומר אפילו לרב דחייש לשמא ממקום רחוק באו כדאיתא הכא בההיא לא חיישינן, דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכל שכן דרובן עכו"ם הוו ומסתמא מחמת עכו"ם הביאוה.

ומיהו נראה דלא נחלקו רב ושמואל אלא במביא חלילין שדרך להביאן חוץ לתחום, ואי נמי בעכו"ם שאינו שרוי עמו כגון ההיא עובדא דליפתא, דבכל הני איכא למיחש לשמא מחוץ לתחום הביאום, אבל בעכו"ם ששרוי עמו בעיר ופירות המצויין בעיר מפני מה ניחוש בהן לשמא מחוץ לתחום הביאום, אדרבה נימא כאן נמצאו וכאן היו, ועוד דספק בשל דבריהם הוא ולקולא, וכן מצאתי להראב"ד בעירובין (מז, ב) בשמעתא דנכסי העכו"ם קונין שביתה גבי השואל כלי מן העכו"ם ביום טוב.

והגאונים ז"ל פירשו דשמואל להחמיר. והכי פירושא: רב אמר ממקום קרוב ממש, דכיון שראינוהו היום מביאן מתוך ביתו או ממקום קרוב די לו בכך, ושמואל אמר לעולם אסור עד שנדע בבירור שלא באו בשבת ממקום רחוק, הא בספק חוששין שמא בלילה הביאום ממקום רחוק אלא שלנו חוץ לחומה ועכשיו הוא שמביאן לתוך לחומה, וסייעיה רבא לשמואל מדתנן מחצה על מחצה אסור ולא תלינן להקל לומר דבשביל העכו"ם הדרין שם הוחמו, ואי נמי יש לפרש מדקתני מרחץ המרחצת בשבת אם רוב ישראל אסור קא מייתי ראייה, מדלא תלינן מאמש הוחמו חמיו ופקקו נקביו הוה. וכן פירש הרמב"ן ז"ל. והא דרבי יהודה באמבטי קטנה משום דאפשר שיחמו בעשרה בני אדם לאחר שחשכה, והרי המתין זה כדי שיחמו חמיו ומותר לכולי עלמא. ומורי הרב ז"ל הקשה לפירוש זה, שאם כן לא היה ליה לשמואל למימר חוששין שמא חוץ לחומה לנו

דף קנג - א

[מתני':] **אין עמו נכרי מניחו על החמור.** ואוקימנא בגמרא כשהיא עומדת נוטלו הימנה וכשהיא מהלכת נותנו עליה, הא לאו הכי אסור משום מחמר, וכאן התירו לו טלטול משום גזירה דאדם בהול על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לאתויי, וכשהגיע לחצר החיצונה חוזר לאיסורו ואין מטלטל אלא כלים הראויין לטלטל. וכתבו בתוס' בשם ר"ת ז"ל וכן בספר התרומות (סי' רכו) מכאן יש ללמוד למי שמתירא מן הלסטים או מן השלטון שהוא מותר לטלטל את המעות כדי שיחביאן, דמשום הפסד התירו לו לטלטלו כמו שהתירו כאן.

אבל הרמב"ן ז"ל חולק בדבר, ואומר שלא התירו כאן אלא דוקא במה שהוא בידו, משום דקים להו לרבנן דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו לזורקו מידו, אבל מה שאינו בידו לא התירו לו טלטולו משום הפסד ממונו. ותדע לך שהרי בדליקה לא התירו לו אפילו אמירה לעכו"ם, ואדרבה (לעיל קכב, א) עכו"ם שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה, ותנן (לעיל קטז, ב) מטלטלין תיק הספר עם הספר ואע"פ שיש בתוכו מעות, ומשום הצלת כתבי הקודש דאי אמרת לישדינהו אדהכי והכי נפלה דליקה כדאיתא התם בפרק כל כתבי. ועוד דאמרינן לעיל בפרק נוטל (קמב, ב) פעם אחת שכחו ארנקי מלאה מעות בסרטיא, ואמר להם ר' יוחנן הניחו עליה ככר או תינוק וטלטלוהו, ואסיק רב אשי התם דלא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד, וקיימא לן כרב אשי דאסר לטלטלו, והכא קיימא לן במי שהחשיך לו בדרך שמטלטלו פחות פחות מארבע אמות, ואפילו ר' יוחנן לא אמר התם לטלטלו פחות פחות מארבע, אף על פי שרש"י ז"ל כן פירש שם, אלא במחיצה של בני אדם קאמר, דאי בפחות פחות מארבע מפני מה הוסיפו בהעברה להעביר הככר ללא צורך פחות פחות מארבע אמות שהוא אסור לכתחילה.

ועוד כתב הרב ז"ל דדוקא למי שהחשיך לו בדרך, הא שוכח ויוצא בכיסו לדרך אסור. ומקצת דברי הרב ז"ל אינן מחוורין בעיני, לפי שאני סבור דבין החשיך לו בדרך בין שכח ויצא שלא מדעת בכיסו בין שכיסו בידו בין שהיה לפניו הכל מותר, דהא טעם תלמודא לפי שאין אדם מעמיד

עצמו על ממונו הוא, ומה לי בידו מה לי בפניו והוא רואה אותו אבד הכל אחד. ותדע לך שהרי אמרו בגמרא לא לנו אלא כיסו אבל מציאה לא, וכן לא אמרן אלא דלא אתאי לידיה אבל אתאי לידיה ככיסיה דמי, דאלמא לא אסרו מציאה אלא בדלא אתי לידיה, ומינה דכיסיה בכענין זה דלא תפיס ליה בידיה שרי, וגם ביוצא בשוכח הוא הדין והוא הטעם, דאי לא שרית לי אתי לאתויי. וגם מה שהביא הרב מדליקה שלא התירו בה אמירה לעכו"ם משום הפסד ממונו, אינה ראייה גמורה בעיני, דדלמא התם טעמא אחרינא משום דדליקה דולקת והולכת ואי שרית ליה איכא למיחש דלמא משתלי מתוך שהוא בהול על ממונו ואתי לכבווי עד שלא תגיע שם דליקה, אבל משום דלמא מציל ברשות הרבים ליכא. ותדע לך דהתם כל דאיכא למיחש לרשות הרבים אמרו כן, וכמו שאמרו בגמרא (לעיל קיז, א) במציל למבוי המפולש דאי שרית ליה במבוי המפולש אתי לאתויי ברשות הרבים, אבל במציל למבוי שאינו מפולש או לחצר המעורבת לא חיישינן דלמא מציל ברשות הרבים אלא דלמא אתי לכבווי ומן הטעם שאמרנו, והלכך במתיירא מפני לסטים או שלטון כשאתה בא להתיר לו לטלטל ולהצניעו בביתו אי נמי בחצר המעורבת למה אתה חושש לו שיטלטל משום הפסד ממונו ומה בכך.

וההיא דפרק נוטל (קמב, ב) דמשמע ודאי שאוסר לטלטל פחות פחות מדי' אמות ולפי המסקנא אפילו במחיצה של בני אדם אסור מפני איסור טלטול כרב אשי. התם איכא למימר משום דבעיר הוא ואפשר לו לישב ולשמור עד הערב, אבל בדרך שהוא בחזקת סכנה אי נמי אפילו בבית במתיירא מפני לסטים אני אומר שהוא מותר. ואי קשיא לך דהא נשברה לו חבית בראש גגו (לעיל קיז, ב) שלא התיר[ו] לו להציל בשני כלים אלא מזון שלש סעודות וטעמא משום גזירה דשמא יביא כלים דרך רשות הרבים כדי להציל. התם נמי מפני שהוא אזיל לאיבוד ופעמים שאין עמו כלים רקים ואי שרית ליה אתי לאתויי כלים מר"ה ומציל, מה שאין כן לחוש כאן.

ואלא מיהו אין דינם של רבותינו הצרפתים ז"ל נראה בעיני, דהכא לאו משום הפסד התירו לו לטלטלו ולהעביר פחות פחות מארבע אמות, אלא מפני שהוא במקום שאם לא התירו לו כן אינו מעמיד עצמו על ממונו ואתי לידי איסורא דאורייתא. ותדע לך, שהרי שנינו הגיע לחצר החיצונה נוטל כלים הנטלין בשבת ושאינן נטלין בשבת מתיר חבלים והשקין נופלין מאיליהן, ואמרינן בגמרא דאפילו בשליפא רברבי דקרני דאומנא דההפסד מרובה לא חששו ומאבדן ביד ואע"פ שעד עכשיו התרתו

בטלטולן בעודו בדרך, דאלמא שמעינן מינה בהדיא דלא התירו לו כלל משום הפסד ממונו אלא מפני שהוא במקום שקרוב לבא בו לידי איסורא דאורייתא, אבל במי שמתירא מפני לסטים מאי איכא, אי לא שרית ליה אתי לטלטולי, אטו כדי שלא יבא לידי טלטול מי שרינן ליה טלטול, הלכך לא שרינן ליה כלל. כן נראה לי.

איכא דאמרי בעי רבא מציאה הבא לידו מהו. וסלקא בתיקו. ונראה דאע"ג דהוה תרי לישני, בדרבנן הוא, וכלישנא קמא נקטינן לקולא דהיכא דאתי לידיה מערב שבת אע"ג דלא טרח ביה ככיסיה דמי ושרי, ועוד דאפילו להאי לישנא בתרא בתיקו הוא דסלקא ושל דבריהם להקל, אלא היכא דלא אתיא לידיה אסור. ומשמע מפשוטן של דברים דמציאה דלא אתיא לידיה בכל ענין אסור, דהא נתינה לנכרי קיל מכולהו כדאיתא בסמוך, וכיון דאפילו לנכרי לא שרו ליה רבנן כל שכן על גבי חמור וחרש שוטה וקטן, וכל שכן להוליכה פחות פחות מארבע אמות שלא רצו לגלות אפילו בכיסו. וכן פסק הר"ח והראב"ד ז"ל.

אבל הרמב"ם ז"ל (פ"ו, מה' שבת הכ"ב) כתב: במה דברים אמורים בכיסו, אבל במציאה לא יתן לעכו"ם אלא יוליכנה פחות פחות מארבע אמות. וכתב הרמב"ן ז"ל טעם לדבריו לפי שבכיסו הוא בהול על ממונו נחפז ללכת ושמא יוליכנו ארבע אמות, לפיכך לא התירו לו לכתחילה להוליכה פחות פחות מארבע אמות ולאסור לגמרי לא רצו שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו, אבל גבי מציאה אסרו לו לתת לנכרי (ד) לפי שאדם מעמיד עצמו עליה, והתירו להוליכה פחות פחות מארבע אמות דלא אושא מלתא כולי האי, וכדרך שהתירו במוצא תפילין (עירובין צז), א) להכניסן פחות פחות מארבע אמות. ואינו נכון כלל דכיון שאמרו כאן בגמרא אבל מציאה לא, אם איתא דהולכה פחות פחות מארבע אמות שרינן בה לא הוה שתקי מינה ומכל מקום הוה אמרין אבל מוליכה פחות פחות מד' אמות, דלשון חכמים עושר.

גם הרמב"ן ז"ל כתב שלא מצינו שהתירו זה במציאה אלא בתפילין, ופליגי בה רבי שמעון ורבנן, והטעם עצמו אינו נכון, וגם הראב"ד ז"ל השיג עליו בזה בהשגות שלו.

תוספתא (פרק י"ח, הלכה ב'): **מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לעכו"ם, אין עמו עכו"ם מניחו על החמור, הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הנטלין וכו', במה דברים אמורים בעכו"ם שהוא מכירו, אבל בעכו"ם שאינו מכירו מהלך אחריו עד שהוא מגיע לביתו.**

מאי טעמא חמור אתה מצווה על שביתתו. פירוש: לא שיהא בזה משום שביתה, דהא תנינן בסמוך שכשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטלו ממנה, אלא דשייכא בשביתה קאמר.

דף קנג - ב

איכא דאמרי לחרש יהיב ליה ואיכא דאמרי לקטן יהיב ליה. והלכך בשל דבריהם הוא, וכיון דלא אפשריטא יהיב למאן דבעי מינייהו. וקשיא לי דהא כיון דבגדול אסור וכדאמרינן בסמוך כל שבגופו חייב חטאת בחבירו פטור אבל אסור, אם כן היכי יהיב ליה לתינוק דאף ע"פ שאין בית דין מצווין להפרישו, למיספא ליה בידיים אסור דקרינן ביה לא תאכלום לא תאכילום. ויש לומר דשאני הכא דאפילו בגדול ליכא אלא איסורא דרבנן ובשל דבריהם אפילו לכתחילה ספינן ליה, וכמו שכתבתי אני בפרק חרש ביבמות (ק"ג, ב) ובגיטין בפרק הניזקין (נה, א) בסייעתא דשמיא, ומכאן ראייה לדברי. ואף על גב דמשום דלא ליתי למיסרך אסור בכל מידי דקא עביד מחמת גדול וכדכתבין התם, הכא במקום דאיכא למיגזר דאי לא שרית ליה אתי איהו למיעבד איסורא בידיים שרינן ליה ולא חיישינן בכי הא לדלמא אתי למיסרך. כך נראה לי.

והלא מחמר. הוא הדין דהוי ליה לאקשוויי והלא מצווה על שביתת בהמתו מדאורייתא, אלא דלמא מוקי לה בחמור שאינו שלו ושאלה ושכירות לא קנו. מיהו למסקנא כיון דלא עבדא עקירה והנחה, ליכא נמי משום שביתת בהמתו דבגופו נמי פטור. הרמב"ן ז"ל.

כשהיא עומדת נוטלו הימנה. הרמב"ם ז"ל (פרק כ מהל' שבת ה"ו) פירשה (כשהוא) [כשהיא] רוצה לעמוד קודם שתעמוד כדי שלא תהא שם לא עקירה ולא הנחה. ואינו נראה כן.

היתה חבילתו מונחת לו על כתפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו. והא דלא אמרינן הכי בכיס. כתב הרמב"ן ז"ל משום דבחבילה שהוא משוי כבד מידכר ולא אתי למיעבד עקירה והנחה, אבל בכיס שהוא דבר מועט וקל לא דכיר וחוששין דלמא נח ואתי למיעבד עקירה והנחה.

כשהיא מהלכת נותנו עליה והיא עומדת נוטלו ממנה. והוא הדין כשהוא נותנו לחרש שוטה וקטן, וכל שכן היא דאילו נותנו להן כשהן עומדין הא איתא בגדול בכיוצא בזה חיוב חטאת, וכל שבגופו איכא איסורא דאורייתא אי אמרינן לקטן למיעבד איכא נמי איסורא דאורייתא, דכתיב (ויקרא יא, מב) לא תאכלום קרינן ביה לא תאכלום, ואמרינן ביבמות פרק חרש (קיד, א) לא יאמר אדם לתינוק הבא לי חותם הבא לי מפתח אבל מניחו תולש מניחו זורק, ולעיל (קכא, א) נמי תניא קטן שבא לכבות אין שומעין לו, ואוקימנא בגמרא בקטן העושה על דעת אביו, כלומר ועובר בזה משום לא תעשה [כל] מלאכה אתה ובנדך (שמות כ, ט).

כשהיא מהלכת נותנו עליה. כתב הרמב"ם (שם): ואסור לו להנהיגה אפילו בקול כ"ז שהכיס עליה, כדי שלא יהא מחמר בשבת. ואינו מחוור בעיני כלל, שהרי כיון שאינו מניח עליה עד שתהא מהלכת אינו מחמר, ועוד דהא אמרינן הכא דכל שבחבירו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחילה.

דף קנד - ב

כי קאמר רב הונא בקרנא דאומנא דלא חזיין ליה. קשיא לי קרנא דאומנא נמי חזי לכסויי ביה מנא דהוי ליה כשרגא דנפטא דשרינן אליבא דר"ש שלהי פרק כירה (מו, א), ורב הונא במוקצה לטלטול כר"ש סבירא ליה כדאמרינן בפרק מפנין (קכח, א). ויש לומר דקרנא דאומנא מאיס טפי משרגא דנפטא ולא חזי לכסויי ביה מנא כלל. ואי נמי משום דאי נפיל מיתבר לא עביד לכסויי ביה מנא.

והא מבטל כלי מהיכנו, בשליפי זוטרי. פירוש: אבל שליפי רברבי לא משום דאי שמיט כרים מתחתיהם מתוך כובדן מיתברי, והלכך אי אפשר לנערן ולסלקן עד לערב, והוי ליה מבטל כלי מהיכנו לכולי שבת ואסור. ואם תאמר שליפי רברבי נמי יביא כרים ויניח תחתיהן, ואי משום ביטול כלי מהיכנו לכשיצטרך לכרים יסלק שליפין ביד דהא כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך מקומו וכדאמר רבא בפרק כל הכלים (קכד, א), ורב דהוה רביה דרב הונא הכי סבירא ליה כדאיתא בפרק כל

הכלים (שם), ובשלמא לסלקן מעל גבי חמור אסור, משום דהא גבה דחמרא לא צריך ליה כלל בשבת, אבל מעל גבי כרים מיהא שרי.

וראיתי להר"ז הלוי זכרונו לברכה שכתב שכל שאינו ראוי בשום צד לטלטלו לצורך גופו, אין מטלטלין אותו לצורך מקומו. ואינו מחוור בעיני. שהרי לרבי נחמיה כלי שמלאכתו לאיסור אין ראוי לטלטלו לצורך גופו כלל, לפי שאין כלי ניטל לדידיה אלא לצורך תשמישו המיוחד לו בלבד, ואפילו כן לצורך מקומו מטלטלין אותו, וכפי פירוש של רש"י ז"ל כמו שכתבנו שם (לעיל קכד, א) בסייעתא דשמיא, וכן נראה כדבריו. ונראה לי דאילו היו שליפי רברבי מוטלין על גבי כרים וכסתות אי נמי על גבי קרקע והוא צריך למקומן מטלטלין לצורך מקומו, אבל להביא כרים לכתחילה ולשים תחתיהם כדי שיטלטלם ביד לאחר מכן לצורך מה שעשינו לו מקום בידיים לא, שאינו בדין דמה שהוא אסור לטלטלו נסבב ונגרום אנו לטלטלו ממש בידיים. ועוד דמחזי כחוכא ליטלו מעל גבי חמורו אסרתו ואתה בא להתיר לטרוח ולהביא כלים ולטלטלו בידיים לבסוף. ואינו דומה למה שהתיר רב הונא להביא כרים ולהניח תחת שליפי זוטרי, דהתם לא מטלטל ליה בידיים, אבל מנער הוא את הכר והן נופלין מאליהן. כך נראה לי.

הא דאקשינן: **והא מבטל כלי מהיכנו.** ואוקימנא בשליפי זוטרי, כלומר שיכול לנערן, משמע דכל שיכול לנערן לא חשבינן ליה כמבטל כלי מהיכנו, דבטול לשעה אינו בטול אלא אם כן הוא מבטלו לכולי יומא. איכא למידק דהא אמר רב חסדא בפרק כירה (מב, ב) אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה, וקא מפרש רב יוסף טעמא התם משום דקא מבטל כלי מהיכנו, והא ביצה כשליפי זוטרי הוא ויכול לנערה. ותירץ הרב רבינו זרחיה הלוי ז"ל דהתם מבטל כלי אצל הביצה לכולי יומא. ואינו מחוור בעיני כלל, דאם כן מאי קא מקשי עליה ממתניתין נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות, ואיצטריך לשנויי ניצוצות אין בהם ממש, וכן מנותנין כלי תחת הדלף, ומנא ליה דתנא במבטל ליה לכולי שבת מיירי. אלא יש לומר דלא התירו אפילו בטול לשעתו אלא להצלת הפסד מרובה, וכדאיתא בסמוך גבי עששיות מהו דתימא להפסד מועט נמי חששו קא משמע לן דלא התירו אלא משום הפסד מרובה.

והא דמקשה התם מכופין את הסל לפני האפרוחין שיעלו וירדו, ופרקינן משום דמותר לטלטלו אחר שירדו, דאלמא לא חיישינן לבטול שעה. יש לומר דהתם נמי הפסד מרובה הוא שאם לא יעלו לקיניהם מתפזרים

אילך ואילך ויאבדו. ואי נמי כיון דעשוין לירד מעצמן ואין צריך לטלטלו אפילו מן הצד לא חיישינן. ואם תאמר כיון שהכר מלאכתו להיתר למה לא יטלטלנו אפילו משום הפסד מועט, כיון שהוא יכול לנערו בכל עת שיצטרך לו. יש לומר דלענין הצלה חששו שמא יביא כלי דרך רשות הרבים, אלא שבמקום הפסד מרובה לא חששו.

הא דשרי הכא **רב הונא בשליפי זוטרי**. ולא אסר משום דאין כלי ניטל אלא לדבר שניטל, אע"ג דמשמע פרק כירה (מג, ב) גבי נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות דרב הונא אית ליה דרבי יצחק. כבר כתבתי שם בארוכה בסייעתא דשמיא.

היתה בהמתו טעונה טבל ועששית מתיר את החבלים. פירוש: דוקא טבל שאין צריך כלי כגון תבואה ופירות, אבל חבית יין של טבל שהוא צריך לכלי מביא כרים ומניח תחתיה, ואמרינן עלה התם (לעיל מג, א) טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן, והכא הכי קאמר היתה בהמתו טעונה טבל אינה נוטלו בעצמו לפי שאינו ראוי לטלטל וכדתנן בפרק מפנין (קכו, ב) אבל לא את הטבל, ואם טעונה עששית דומיא דטבל דהיינו כולסא שאינו ראוי ביומיה לכולם אינו מביא כלים ומניח תחתיה.

בכולסא. הא דאוקמא בכולסא ולא אוקמא בקרני דאומנא ובשליפי רברבי, איכא למימר משום דדומיא דטבל קתני שאינו ראוי עד שיתקננו ואפילו בחול, ועששית נמי שאינו ראוי אפילו בחול עד שיתקננו.

מכניס ראשו תחתיה ומסלקו לצד אחר. ואע"ג דטלטול מקצת דבר המוקצה כטלטול כולו, וכדתנן לעיל בפרק שואל (קנא, א) עושין כל צרכי המת סכין ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיו בו אבר, הכא משום הפסד בהמתו, ועוד דטלטול מן הצד הוא שאינו מטלטלו ביד אלא בראשו התירו.

והא איכא צער בעלי חיים. כלומר: שהיא מדאורייתא. ופירש"י ז"ל שהוא דאורייתא ואתי דאורייתא ודחי בטול כלי מהיכנו דרבנן. ונראה שהוא ז"ל סבור דאהא דקאמרינן מטנפי וקא מבטל כלי מהיכנו קאי, אבל הר"ם ב"ן ז"ל הקשה עליו דאפילו תמצי לומר דצער בעלי חיים דאורייתא למה יבטל כלי מהיכנו לדחות ודאי של דבריהם בכדי, אדרבא יתיר חבלים ואע"ג דמצטרו זיקי, דאי משום הפסד הא לא שרינן לבטל כלי מהיכנו אפילו במקום הפסד מרובה בשליפי רברבי. אלא אעיקר

עובדא קאי, כלומר מפני מה לא רצו לפרקה ומשום דלא ליצטרו זיקי, והא צער בעלי חיים דאורייתא וקא עביר אדאורייתא, ופריק קא סבר צער בעלי חיים דרבנן, ובמקום פסידא לא חששו לצער בעלי חיים. וזה נכון.

שתיים בידי אדם ואחת באילן כשרה ואין עולין לה ביום טוב. פירוש: מפני שהיו רגילין להניח חפציהן על הסכך ונמצא משתמש באילן. אי נמי בשתחתית הסוכה נסמך על האילן דכל שעה שהולך בסוכה משתמש באילן, וכן פירשו בתוס' ז"ל. אבל אילו היה הסכך נסמך על האילן ואינו משתמש על גבי הסכך מותר, שאינו אסור להשתמש תחת צליו של אילן עצמו וכל שכן תחת צל הסוכה הנסמכת באילן.

דף קנה - א

והלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרין. ואם תאמר אם כן למה לא מנו אותה עם יע"ל קג"ם דהלכתא כאביי (קידושין נב, א. ב"מ כב, ב). יש לומר דאביי בין בצדדין בין בצדי צדדין אסר, וכת"ק דאין עולין לה ביום טוב, ואנן פסקינן כר"ש בן אלעזר דשרי בצדי צדדין.

מאי טעמא דרבי יהודה, קסבר שוויי אוכלין משוינן טרחא באוכלא לא טרחינן. קשיא לי דהא תנן בפרק מפנין (קכו, ב) חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אם התקינו למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן, אלמא כל שאינו מתקנו למאכל בהמה מערב שבת אפילו בטלטול אסורין, וכל שכן דלא מטלטלינן ומשוינן. ויש לומר דהתם בדלא בעי להו למאכל בהמה אלא לצורך מקומו, ואי נמי לצורך עצמן לישב עליהן.

דף קנה - ב

[מתני':] אין אובסין את הגמל. ואי קשיא לך הא דאמרינן בעירובין פרק עושין פסין (כ, ב) גמל שראשו ורובו בפנים אובסין אותו בפנים. פירש רבנו שמואל דההיא הלעטה היא ולא דק בלישנא.

דף קנו - א

הא דכתיב אפנקסיה דזעירי וכו' מהו לגבל אמר ליה אסור. כתבה הרב אלפסי ז"ל, ונראה מדבריו שהלכה כן. והרי"ז הלוי ז"ל כתב דלא קיימא לן הכי, דשמעתיה כרבי אזלא, ופליג עליה רבי יוסי בר יהודה, וקיימא לן כותיה. והרמב"ן ז"ל כתב, דהכא בגבול גמור קאמר, והכין תרצתא דשמעתא דגבול מורסן דתרנגולין לעולם אסור. קלי ושתיית לאדם מותר על ידי שינוי ואף ע"ג דמגבל כל צרכו. וממרס ביד מורסן לשורים היינו דר' ירמיה ומותר בשאינו מגבל כל צרכו אלא שתי וערב דלאו מערב שפיר וחוזר ומנערו לכלי וזהו פנקסו של זעירי, מהו לגבל כל צרכו לשורים אמר ליה אסור, מהו לפרק מכלי דהיינו ניעור ואמר ליה מותר, ואסיקנא אפילו כור ואפילו כורים על דרך זה. וכן זה שכתב רבינו ז"ל מה שאמרו הא בעבה הא ברכה, שאמרו בגמרא לתרץ ושויין, הא לדברי רבי יוסי בן יהודה שתייהן מותר, להתיר בלא שינוי ברכה נתכון, הא במשנה על יד על יד מותרין, ולפיכך כתבה רבנו הגדול ז"ל, עד כאן. ומדבריו למדנו, פירוש לפרק, דהיינו ניעור מכלי אל כלי, ולא כדברי רש"י דפירש לפרק מלפני זו ולתת בפני בהמה אחרת. ואין פירושו מחוור, דזו מתניתין היא בפרק תולין (לעיל קמ, ב) נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה שפיה רע, אלא הפירוש הנכון הוא כפירוש זה, היינו לפרק ולנער מכלי אל כלי, ועוד דבר הלמד מענינו הוא.

דף קנו - ב

ואף רבי יוחנן סבר הלכה כרבי שמעון. והא דלא אמר מהיכא שמעינן ליה לר' יוחנן, כדאמר ברב וזעירי ושמואל, משום דסוגיא דפרק כירה (לעיל מו, א) קמא להו, דהתם שקלינן וטרינן טובא אי כר"ש סבירא ליה ואי כר"י סבירא ליה, והכא מסיק דכר"ש סבירא ליה.

דף קנו - א

הא דאקשינן לרבי יוחנן מסתמא מתניתין דאין משקין ושוחטין את המדבריות. הוה מצי לשנויי דמדבריות כגרוגרות וצמוקין נינהו דמודה בהו ר"ש, וכדאיתא דמשני לה הכין בפרק כירה (שם), אלא דהכא לא סבר לה כהא שנויא. והא דמקשינן הכא לרבי יוחנן מהני סתמא וסייענייה מסתמא אחרינא ולא מייתו מתניתין דמוכני בזמן שיש עליה מעות, כדמקשינן מינה עליה דרבי יוחנן בפרק כירה (שם) כבר כתבתיה שם בארוכה בסייעתא דשמיא.

מהא דאפליגו כאן רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת הלכה כר"ש, לבד ממוקצה מחמת חסרון כיס, וחד אמר לבד ממוקצה מחמת מיאוס. שמעינן מינה דבכל מאי דאיפלג ר"ש בשבת כגון מוקצה ונולד ודבר שאין מתכוון ומלאכה שאינה צריכה לגופה הלכה כר"ש, דאי במוקצה לבד קאמר, מאי בכל השבת דקאמר. ועוד דאפילו במוקצה לית הלכתא כותיה בכולהו, דהא איכא מוקצה מחמת איסור, ואליבא דחד מינייהו אפילו במוקצה מחמת מיאוס לא, ומאי בכל השבת. ועוד אילו כן, למ"ד התם דאין הלכה כמותו במוקצה מחמת חסרון כיס לבד, אבל במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כמותו, למה פסקו כאן כר"ש והוצרכו להוציא ולמעט מוקצה מחמת חסרון כיס, לימא הלכה כר"מ דאית ליה הכין בפרק כירה. וכן כתב הרמב"ן. וכבר כתבתי למעלה (קכא, ב) שר"ח והראב"ד ז"ל כן כתבו דהלכה כר"ש אפילו במלאכה שאינה צריכה לגופה.

אבל שלא לצורך לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת. כלומר : ואם לא יפר בשבת עדיין לא אבד את זכותו שהרי יכול הוא להפר למחר עד מעת לעת, והלכך לאו לצורך השבת הוא. ואם תאמר ואם נדרה ערב שבת בין השמשות מאי איכא למימר. יש לומר דהא דבר שאינו מצוי הוא ולדבר שאינו מצוי לא חששו. ויש מי שאומר דכי אמרינן נמי שלא לצורך לא הני מילי היכא דאפשר, כגון ששמע בשבת דאפשר למוצאי שבת, הא קודם השבת דלא אפשר למוצאי שבת מיפר אפילו בשבת ושפיר דמי.

הדרן עלך פרק מי שהחשיך

שבת

מסכת

סליק